12-8-2 29

R. D. CAROLI
MUSITANI
IATRIAS PROFESSORIS,
Academici Peregrini, Pigri, Spensierati, &c.

CHIRURGIA
THEORETICO-PRACTICA,
SEU
TRUTINA
CHIRURGICO-PHYSICA,

In IV. Tomos divisa;

IN QUIBUS OMNIUM MORBORUM AD CHIRURGIAM spectantium Causæ, Signa, Prognoses, & Sanationes nuperis Experimentis, novisque Observationibus, & Medicamentis longo usu & sedulitate probatis proferuntur, atque juxta veræ Philosophiæ normam, & Anatomes inventa, ad Trutinæ examen Antiquorum Galenistarum, & Recentiorū Dogmata sedulò revocantur.

Cum INDICIBUS *Capitum, Rerum ac Materiarum locupletissimis.*

COLONIÆ ALLOBROGUM.
Sumptibus CRAMER & PERACHON.
M. DC. XCVIII.

Joſeph Muſitanus Phyſico-Chirurgus

LECTORI.

EX quo primùm ad Naturalis Philoſophiæ ſtudia, tùm ad ea potiſſimùm, quæ ad rem Medicam ſpectant, animum adjunxit *D. Carolus Muſitanus* Avunculus meus, ea fuit inſtitutio veterem conſuetudinem a Socrate traditam retinere, nimirùm de qualibet re judicium ſuum nullum interponere, & in utramque partem diligenter inquirere, & dubitare, quodque veritati propiùs accedere videtur, ità ſequi, ut ſibimetipſi, aliiſque integrum, ac liberum judicium relinqueret. Hoc philoſophandi genus, ut Cicero loquebatur, minimè arrogans, maximéque & conſtans, & elegans arbitratur; Quod cùm ità fieri cœptum fuerit à *Muſitano* ſuis in libris, quos de Medicinâ hactenùs conſcripſit, mirum videri non debebit, Lector humaniſſime, ſi cùm recentiorum judicia vertat in dubium, quandóque & *refellat*, tùm Galeniſtarum axiomata repudiet conſtanter, ipſiſque nimiùm moroſus ſit, ut ad uſque bilem ſuccenſeat, & ſæpiuſculè maledictis inceſſat; Quandoquidèm peſtilens hæc hominum illuvies ità noſtras oras retrò incubuerat, cunctarumque bonarum artium ſtudia conſpurcaverat, ut hactenùs vacuam, & omninò hac contagione liberam Rempublicam conſpicere minimè datum fuerit: eò creverat, ſuique amplitudine omnium animos longè, latéque occupaverat. Itáque quam ſibi fecit Medicinam, & in ſuos commentarios digeſſit, quos efflagitantibus amicis ad convicium uſque in publicum emittere paſſus eſt, Litteratorum omnium libera judicia peræquè, & Sycophantium morſus conſtanter fuit experta, adeò ut quotidiè per omnium manus ſedulò teratur, & in morborum curatione non mediocrem operam præbuerit; Quapropter factum fuerit præter Authoris expectationem non vulgari laude cumulari, magnoque nedùm plauſu exceptos, verùm in dies ad nova volumina promulganda ſtimulos addere, ut propterea, qui nunc expetebatur liber de re chirurgicâ haud difficulter fuerit è manibus penè ipſis ereptus. Quòd etſi ad has partes ego deſcenderim, ut hos Tomos aliquâ laudis commendatione cohoneſtarem: nihilominùs ab incepto in ipſo veſtibulo deſiſterem; Quandoquidèm ipſum Authoris nomen, quod ſuâ fronte inſcribitur, abundè illam ſuppeditaret, miniúſque verecundum videretur domeſticum præconem agere. Certè quidèm ob ſingularem ipſius doctrinam, egregiamque navatam operam complures ex florentiſſimis Italiæ Academiis illum cooptârunt, meruitque jure adſcribi; Siquidèm nedùm Peregrinorum Academia in Urbe Romæ erecta, & quæ Roſciani, dicitur

vulgò degli Spensierati suos consessus tanto Viro condecorârunt; Verùm inter egregios, & multiplici scientiarum genere illustres Viros Barii sedet, quò literarum antiquitas, & bonarum artium nobilitas, cordatorum hominum animos undique trahens, omnis meritò confluxit. Inter has earundem Promotores omnium consensu convocârunt, ne ipsorum labores tanro coadjutore destituerentur. Verumtamen ne officio, atque necessitudine, qua sum ipsi adjunctus mihimet viderer deesse, meoque munere defungi erga tanti Avunculi, & benefacta, & egregiè; haud equidèm passus fui ab aliis hanc mihi ansam præripi, ut mei animi æternum posteritati hoc esset monumentum; eóque magis cùm res ipsa nullius artis adminiculo, abundè laudi materiam sufficiat, & quidèm ut re potiùs, quàm verbis hanc rem agam: multa sunt in hoc opere chirurgico physico, quæ ipsum Authorem commendant: certa, vel ut apriùs loquar, magis probabilia judicia circa partium Anatomen, ipsarumque usum: Complura Antiquorum, & Neorericorum cogitata ad meliorem normam redacta, & saniori auctuario dispuncta: Prætereà Tumorum, Ulcerum omnium, & Vulnerum, & Luis Venereæ causæ ex altioribus naturæ principiis, & abditarum rerum causis, quà veritati propriùs accedere visum fuit, expediuntur, non ità tamen, ut sola ratio in his perquirendis præluxerit, nisi etiam ad cuncta earum phœnomena experientia manuduxerit. Quo instituto ipsi haud fuit in arduo his morbis securiorem adinvenire medicinam, quique ipsius consilio hoc uti non fuêre dedignati tutiorem in illis sanandis medelam præstitisse. Sed agè, Lector, in hæc evolvenda totus incumbas, námque dùm ad hæc legenda acriùs accendo, nolim cunctando protractam expectationis tuæ moram lacessere: rectè his ergò utere, & ad longam diem benè valere jubeo.

DIALO-

DIALOGUS

Qui inſcribitur

AUTONOMUS.

Colloquuntur

AUTONOMUS, ANÆTIUS, EMPHRON.

AUTONOMUS.

SAtis adhuc ſatiari non queo; Tanta eſt hujus jucunditas, tantà hujus hortuli amœnitas, ut præ voluptate extra ſe ferri quodammodò animus videatur, & recreatus planè acquieſcere. Me Hercle! neſcio quid ineſt in ipſo, & veluti latet, quod mentem, & ſenſus omnes ſummoperè moveat, atque in recordationem felicioris illius ſæculi, ſummorumque virorum adducat, qui beatam vitam inter ejuſcemodi loca quæritabant: an & non ità tibi videtur Emphron?

EMPHRON.

Eſt planè, Autonome, ut dicis; nàm me ipſum huc modò venientem, cum in conſpectu meo locus iſte ſe aperuit, putavi nil aptius ad quietem animi, delectationemque ſimul à naturâ accommodatum: adeò ut mihi poſthâc niſi hanc ſolitudinem, hæc ſaxa, hos colles, hanc villulam licuerit cogitare: Quapropter dùm mecùm ipſe volutans reſpectò contentiones, diſſidia, aliaque urbanæ vitæ incommoda, magis illam diligo, eâque accendor, ut vel ipſis agricolis, ne dixerim Anætio hanc vitam inviderim, eoſque fortunatos nimiùm vocârim ſi ſua bona nôrint.

AUTONOMUS.

Rectè igitur Anætius noſter, neque nunc mirari ſubit, cur tàm valdè hoc loco delectetur, & veluti fato quodam omnem ætatem agere inſtituerit. Quid enim jucundius, & ad tranquillitatem paratius, quàm inculpatam vitam inter has umbras, inter hæc ſaxa meditari?

EMPH.

EMPHRON.

Et quidem non fine maturo consilio, & Divum numine perductus in hæc loca secessit, quandoquidem ad verum Philosophiæ fructum adipiscendum nata, & penè dixerim fabricata cernuntur, ut forsitan venturæ ætati illustre aliquod monumentum exhibeant, atque acriùs aliquantò, & attentiùs de iis, quæ gesta fuerint, ipsorum admonitu sit quandóque cogitandum. Sed jam Anætius venit ad nos admodùm festivus, probéque nos novisse vultu indicare videtur: occurramus.

ANÆTIUS.

Ecquid hoc est rei, ò boni viri? scilicèt tàm spectandæ Urbis obliti, obliti vestrum, obliti tandèm amici vel in ipsius conspectu, aliud non contemplamenti, quàm derelictas has sedes, vacua hæc loca, & pauperem agellum, qui vix sui incolam, vix Anætium capit? An non ex tantâ Vrbe huc profecti, in qua inter tot hominum conventus in maximam dignationem venistis, & sat abundè vestro nomini gloriam peperistis, potiùs admiramini angustam hanc solitudinem sanè viventes perosam hominem excipere?

AUTONOMUS.

Profectò Anætius noster, pace suâ dixerim, jocatur, & fortasse suo jure utitur. Haud equidem crediderim, Anætie, ex animi tui sententiâ hoc dicere, néque putare ità de nobis sentire; nàm etsi inter hominum turbas sit nobis degendum, attamen scis, nos tecum studiis iisdem, morumque similitudine esse conjunctos, ut non minùs iis rebus maximè delectemur, quæ ad honestatem, tranquillitatemque probè faciunt; Quapropter majus aliud oculis obversatur, dùm hæc loca intuebamur, quod satis superque, & urbis, & nostri, & tui memoriam refricabat, nec sine magnâ cupiditate ad majora commovebant, & rapiebant.

ANÆTIUS.

Ego planè tibi assentior, atque hæc eadem potissimùm perspecta habui, cùm ex vetustate amicitiæ, tùm jure quodam studiorum, quo sumus devincti, ut maximâ cum voluptate isthæc animo meo revolvens ex illo loco vos observarem, & in fronte veluti descripta legerem.

AUTON.

D. CAROLUS MUSITANUS IATRIAS PROFESSOR ÆTATIS SUÆ ANNORUM 63
Authorem quæris? Mortalem? præbet Alumnum
Parthenope: Æternum? Dogmata, nomen, honos;
Ast ego (Si quæras Vivum post funera et ante,
Semper præsentem) semper vtrumquè dabo
Lector, vtrumquè tenes, quin plura ex ungue Leonum

AUTONOMUS.

Admonebant, atque ad altiorem memoriam revocabant Democriti, Platonis, Carneadis, Epicuri, Pythagoræ, aliorumque philoſophorum, quos accepimus in ſimilibus locis fuiſſe verſatos, adeò ut hodiè cùm illorum ſedes inviſimus majus quoddam ineſſe concipere cogamur, atque inhabitatorem numen aliquod ibi relictum putemus. Itàque (ut liberè verum fatear) tuæ felicitati non potui non invidere, quippè ad hanc ſortem vocatus, meliorem vitæ partem elegiſti; undè totâ mente contriſtor, & mecum ipſe queror, quòd multis curis involutus, & obſtrictus urbanos conflictus ſequi neceſſe fuerit.

EMPHRON.

Eſt ità ſanè: id ipſum me maximè turbat, & pudet in tantâ hominum frequentiâ vix alterum invenire egregiè cordatum virum, & liberum, qui ut res eſt, & ex propriâ ſententiâ loqui, & vivere velit.

ANÆTIUS.

Quinimò cum libertate, & ſine periculo poſſit, quin in invidiam laceſſitus in popularium morſus non incurrat. ò Emphron, non aliâ cauſâ huc me tranſtuli, & hìc potiùs, quàm uſquàm ferè in exilium eſſe velim; Hæc mea Patria, hìc gens, hìc lares, hìc ſacra, hìc amici; nec minùs ſolus, quàm cùm ſolus, ut rectè dicebat Timon ille, Vides hanc villulam? Obſervaſti hæc Loca? Ego in hiſce modò contemplor, & ipſum in conſpectu meo pono Democritum ſub patulâ, humillimâque platano ſedentem, ac de naturâ multa inquirentem: modò Platonem cum Socrate diſſerentem: modò Carneadem in Exedrâ diſputantem: modò Pythagoram in Metapontum, in ultimam illam Italiæ oram docentem, ut videar mihi videre ad ipſum audiendum undique confluentes præclaros viros è remotiſſimis regionum finibus. Sed præ omnibus ſæpiſſimè hanc villulam Epicuri hortis comparo, ipſorumque ſimilem mihi propono, indèque tantâ delectatione feror, ut ejuſdem vox claıè auribus meis inſonare videatur.

AUTONOMUS.

O te felicem, Anætie, quandoquidem tuo jure, tuopte genio vivis! Utinàm & nobis liceret in corruptâ civitate pari libertate uti! Sed inter depravatas hominum ſententias, morumque intemperantiam quotidie per jurgia exerceri neceſſe eſt.

ANÆTIUS.

Hoc fuit antiquorum philosophorum vitium, seu potiùs institutum, planè non negaverim, quod in nostrâ urbe diu invaluit, & fermè altiùs, quàm par erat, radices egerat (hæc fuit causâ hùc divertendi, ut scitis). Sed ut à Philopono nostro audivi, non multo ab hinc tempore aliò res erant perductæ (quamquàm summo ipsius labore, & discrimine, quod pro novatore obtruserunt, rerumque inanditarum commentis probatæ veritati tot sæculorum usu fucum faceret, famamque sibi vendicare vellet, quod facile exiltimavi) rerum faciem quotidiè mutari: non paucos adesse, qui curiositate novorum inventorum deliniti, ne dùm avidè perquirere, verùm apud homines ità reputari expeterent. Nunc verò te diversâ sententiâ loquutum sæpè intelligo, unde in magnam suspicionem me adduxisti, ut curiosiùs à te quærerem, apertiùs narres, nùm in pejus aliquod, deteriusque res abierint, quas putâram in dies ad magna prodeuntes, nunc ad maxima forsitan fuisse evectus.

EMPHRON.

Considamus hìc in umbrâ, si placet, Anætiæ, nàm Autonomo haud displicere certò certiùs adducor, cùm itinere, tùm ætate laxato, & eo potissimùm quandò illum ad hoc opus vocasti, quod altero verbo absolui, & stans pede in uno, ut dicitur, profectò nequit.

ANÆTIUS.

Præclarè exigis, Emphron: tibi potius quàm Autonomo existimaverim neque id ego cogitaveram nullâ viâ fatigatus. Sed agè, si videtur, Autonome, nec piget de Republicâ philosophicâ aliquid nobis exponere, & quousque medentium artes hodie evaserint, valde quidem aveo audire.

AUTONOMUS.

Magnam rem à me petis, amice, quàm cum mei, tuique animi indignatione, ac turbatione licet præfari, quandòquidem tibi mos est gerendus. Magnum ingenium Philoponi, atque summa in ipso cura temporibus, quibus floruit, admirabili studio res omnes libero homine dignas nedùm fuit persecutus, verùm & in publicum protulit, ut sibi quisque prospiceret, ne deinceps temere obsequi vellet, & constanter adhærescere ei, quem audierunt fuisse sapientem, neque eorum dogmata pugnacissimè defendere, veluti præscripta, & imperata jura essent;

essent; siquidem in naturalium disciplinarum cognitione, quùm d nova, & meliora semper perquirenda natura judicia nostr... ; hinc liberiores, & solutiores esse debere, nec aliqua necessitate cogi, vel præjudicata alicujus opinione teneri. Itàque multa telescele, complura nunquàm perpriùs audita ostendere cœpit, & disputare apertissimè in magno selectiorum medentum concessu, eorundem n... rim majori indignatione, an admiratione; quippe qui pari libertate, & doctrina Hippocratis, Galeni, & reliquorum inveterata opinion... ta evertebat: nova medicamenta, novam medendi rationem adinvenit, novas morborum causas statuit. Hæc autem potuit tandem, attamen ut ab ipso intellexisti, multos sycophantium morsus perpessu fuit, & malignantium livore ad calumniam usque vocatus. Sed quùm plurimos ingenii sublimitate præstantes viros ad hanc Spartam subeundam sibi adjunxisset, qui congressuum frequentia ad naturam omnem perquirendam sedulò incumberent, facile fuit è vulgo hominibus crassam caliginem ab eorum mentibus detergere, propriamque inscitiam vel coactè ab eisdem extorquere. Quapropter facta omnibus integra judicandi potestate, quisque cognitis reliquorum sententiis ad unum naturæ volumen, non ad unius authoritatem se contulit: inibi quærere sibi, humanoque generi profuturo, inibi quid verum, quid falsum, quibus artibus vera nominis gloria comparetur. Sed pene sub initium cuncta concidere, atque tantos labores fallax spes frustata fuit.

ANÆTIUS.

Hem! & hæc institutio virtutum omnium seminarium in hominum dumtaxat memoria viget? Quid quæso id fuit, quòd tàm subitò evanuerit, & pene orta consenuerit?

AUTONOMUS.

Me hercle quotusquisque medicorum unquàm fuit inventus, Anætie; qui medicinam faceret liberali illo studio ductus naturam observandi, humano generi opitulandi? Omnes spe quæstûs trahuntur, atque ob id solùm quisque salutis arbiter, & fatorum rector haberi vult; Itaque execrandam hanc ambitionem, turpemque voracitatem malæ artes necessariò sequuntur: rixantur, assentantur, lenocinantur, & rabie quadam in omnes, qui medicos perorant, ut celebritate nominis popularem famam captent, & Principum gratiam aucupentur. Hac de causâ depravata fuit illa veritatis persequendæ institutio, quæ tametsi alias (quantùm memoriâ assequor) per claros viros sæpiùs tentata fuerit, ullo tempore adolevit, nec unquàm dabitur, ut adolescere possit, donec medentium malignitas, & avaritia durabit, quin etiam in pejus semper

res ipſa vertetur, quod potiſſimum hac noſtrâ tempeſtate conſpicere licuit, ſiquidem non dùm barbarie depoſitâ, nondùm primoribus labiis ſapientiæ poculo deguſtato, & unco veluti (ut de Claudio loquebatur Seneca) ad illius veſtibulum tractis in varias formas abiiſſe vidimus, atque novos vultus induiſſe. Ridicula profectò res, ſed tamen miranda, nàmque alii elato ſupercilio, fronteque caperatâ, fidenter ſanè cœpiſſe quamplurima effutire de novis inventis, de ſæculi ubertate, deque totius univerſi ſtructurâ: multa de ingeniorum præſtantiâ, & imbecillitate, præſertim multiplicem ſcriptorum ſeriem, longumque catalogum memoriter recitare, geneſim, ſtudia, mores, & quantùm alius ab alio ætate diſtiterit, hunc probando, illum refellendo, talique oratione naturæ arcana aperire, ejuſque myſteria non minori gravitate, quàm conſtantiâ ſingulos edocere, tanquàm modò ex virtutum concilio, & ex Epicuri intermundiis deſcendiſſent. Contrà alii triſti admodùm ſpecie, tardoque greſſu cogitabundi, magna diceres meditari, perpaucis loquuntur, & rarò admodùm: Homines omnes in magno præjudicio verſari queruntur, cuncta præjudicio teneri; hoc ſolo verbo, & philoſophantium ſententias repudiant, & phœnomena oſtendere autumant; quid contra ipſi ſenſerint, ſanè neſcitur; quippè qui cùm quid in hominum cordatorum conſeſſu audierint, reſpondent ſubridendo, ſubſannando, ringendo, tandemque ructando; nàmque genus hoc philoſophantium nimis flatuoſum, & hypochondriacum eſt. Attamen id ſibi ipſis velle certò creditur tali artificio hanc Univerſi machinam non rectè ſuum authorem molitam fuiſſe, quapropter ipſos tanto huic operi vel præfici debuiſſe, vel quandoquidèm conſtructa, & fabricata fuit illorum nunc conſilio egere, ut rectè ſuum munus obeat. Alii tandèm (ne ſingulos percenſeam) adeò ſunt jejuni, aridi, atque ſterili ingenio nati, ut uſque ad ſuperſtitionem religioſè vereantur, & colant ea dumtaxat dogmata, quorum fides novi alicujus ſcriptoris teſtimonio evincantur, nec latum, ut dicunt, unguem diſcedunt, dùmque timent, ne in veterum præjudicatas opiniones incidant, majori præjudicio tenentur: nimiùm definunt, ſuum judicium adhibere, nullâque neceſſitate adſtricti libertate ſentiendi uti. Hos ſæpiùs Emphronus noſter non ſine ſuâ, & amicorum delectatione amicè jocatus ità benevolè objurgabat. Etenim nonnulla diſſerebat tanquàm de Veterum ſententiâ, quæ nova alioquin erant, eaque affirmabat ità ſe habere, atque rectè illos de eis opinatos fuiſſe, quod cùm inſolenter, & ad iracundiam uſque contra dicerent, atque contumelioſè reprehenderent veluti antiquarium, & veteratorem philoſophum, non adhuc præjudiciis omninò liberum: Tùm placidè monebat, eorundemque vitium excutiebat oſtendens non ità ſe rem habere; Non veterum, ſed recentiorum inventa illa eſſe, minùſque verecundum ſui juris homini authoritate potiùs, quàm rerùm

pera

perpensâ sententiâ duci; Itàque facilè demonstrabat quamplura ex antiquorum placitis nostræ ætati fuisse adue&a , complura quoque ad meliorem usum redacta ; cuique nàmque ætati sua debetur gloria , quam sanè præripere hominis est intemperanter sapientiâ abutentis, & bono litterarum.

EMPHRON.

Quàm sanè, Anætie, isthæc vera sunt, quæ ab Autonomo audisti; Eò res perducta fuit, ut intolerabilis sit penè omnis physiologorum conditio; nàmque dùm gloriantur magnifice desertæ, & jàm pridem relictæ disciplinæ patrocinium non sustinere, ne illarum vanitate veritati quærendæ nox offunderetur, non dùm recentiorum placita exactissimè custodiunt, verùm mores, vitia, & faxit Deus quin, & religionis pietatem, cultum, & sanctitatem non evertant quandoque.

ANÆTIUS.

Proh Deum (liceat cum Statio in Synephebis, ut apud Cic. extat exclamare) *popularium omnium adolescentium clamo, postulo, obsecro, oro, ploro, atque implore fidem.* Quid de corruptâ hominum mente, improbitate, petulantiâ, scelere existimandum sit? In magnâ sanè rerum omnium ignoratione, atque teterrimâ nocte vitiorum versantur, veterno dixerim, correpti delirant.

AUTONOMUS.

Sed quod negotium facessere videtur (si per te liceat, Anætie, risum contineas) non solùm Pharmacopolæ, Barbitonsores, Veterinarii, Obstetrices, Nosocomiorum trullarii, & vetulæ dùm blaterant tali libertate sub philosophorum censum annumerantur, sed etiam Jureconsulti, Rabulæ, Pragmaticique illi, qui saccularïam operam profitentur, alienaque patrimonia expilant, hæc eadem magnopere affectant magno vulgi, & clientum rumore, verbosâ simulatione jactantes se verè prudentes habendos, veramque juris omnis peritiam, scientiamque callere, dùm veram philosophiam sectantur: Veluti naturæ leges, philosophandi ratio ex præscriptis formulis, atque interpunctionibus verborum instituta fuisset.

ANÆTIUS.

O rem sanè admirandam, & Diogenis cachinno dignam! Quousque tandèm temeritas, inscitia processit?

AUTONOMUS.

Negotiantur tali arte amicitias, opes, famam, gloriam; siquidem ad isthæc faciliter assequenda tali modo hæc ars videtur comparata, & veluti hominum continua industria alta, & expolita, ut argumento esse non debeat, cur isthuc potissimùm omnes delabantur. Quare mirari nunc non licere putaverim, si nonnullos conspexerimus hac etiam nostrâ ætate, (ut Vetera prætercam) qui cùm Pharmacopolæ, Veterinarii, Notarii, Jurisperiti evadere non potuerint, ad Physiologiæ, & medicinæ studia facili negotio devenerunt. Meministi Mycilli illius, qui Mesues canonem ignorans, pharmacopolam exercere nefas existimârunt? Nunc inter primarios artis magistros laureâ decoratus insignis sedet, totaque urbe conspiciendus incedit longo alumnorum satellitio comitatus altisonâ voce subsannans Hippocratis, Galeni, Mesues, & reliquorum dogmata: Nec quoque te latere puto Proselytum: hic ut scis in Jurisconsultorum albo fuerat descriptus, dein mutata sententia, triduò optimum medicum quem posse fieri professus fuit; nec præter spem evenit, quippè veluti alter Epidaurus curru vehitur maximâ cùm vulgi, tùm Magnatum dignatione, cujus dicta ut Oracula verentur, magnasque opes brevi congessit simulatâ specie sacrosanctæ artis, quam dedecet ingenuum hominem turpi quæstu profanare. Sed ne singulos percenseam, Anætie, illud scito, & mihi credas ad pristinum rem rediisse majori auctuario.

EMPHRON.

Quæso, Autonome, non licet oblivisci, neque silentio præterire, quod Phronimo nostro nuperrime evenit. Forte cùm ipsi occurrissent nonnulli ex Barbatis Patribus Salernitani Collegii, maximas gratias referebant, quod tantum juvenem de re chirurgica benemerentem ad ipsos remisisset; quapropter illum, vivâ voce, vivisque suffragiis, & nemine penitus discrepante, cooptassent. At tùm Phronimus, ecquem ò Patres? inquit; plane hunc ignorare aio. Tum illi: An non meministi Auleti, qui nudius tertius venit ad nos, ut Alumni nostri Collegii Hippocratici immortali laureâ decoraremus? Is affirmabat Phronimi alumnum fuisse, atque ex ipsius officina exiisse. Tùm subridens Phronimus: Immò meæ mulæ alumnum, atque e stabulo prodiisse. Probè quidèm nunc nosco, nàmque is fuit meus Essedarius, qui de veteri medicina, atque Hippocratis libris de diæta quotidiè cum mula contendebat. Rectiùs tamen id ipsum egissetis, quod vobis acceptum nunc referrem, si de mulâ potius adscribenda cogitavissetis, & sanè quidem honorificentius hoc vestro collegio futurum,

atque

atque utiliùs; quippè quæ cum Apulei Asino quotidie certat de disciplinarum præstantiâ, nàm Pythagoricam, & Hippocraticam esse nemini in dubium cadit, quum à fabis mirificè se abstineat, atque ptisanâ tantummodo utatur. Itàque his scommatibus jocatus, bene valere jussit.

ANÆTIUS.

Festivè quidèm noster Emphron, atque opportune enarrationem hanc instituit, ut animum levaret, & medicinam aliquam adhiberet, qua auditarum rerum amarities quodammodò leniretur; Attamen ex his, quæ à vobis nunc audio, videre mihi videor magnarum rerum affectricem à suis usque incunabulis hanc artem extitisse, atque ad nova semper portenta producenda fœcundo sinu se exhibere. Etenim, ut scitis, Melampus, agrorum culturâ derelictâ, divinationibus, & superstitiosis machinationibus medicinam adeò conjunxit, ut Eleam, & Celenem Prœti filias bacchantes herbis, & cantationibus facile curaret, ipsasque unà cum Regno sibi, fratrique matrimonio adjungeret: Divinandi artem ex Apolline didicisse in vulgus jactabat, pariterquè omnes augurandi notiones, & auspicia eliciendi ritus callere, qua Religione Prœtidas sanasse Pythagoras apud Ovidium testatur;

Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquàm per carmen, & herbas
Eripuit furiis: purgamina mentis in illas
Misit aquas.

Per has ergò tricas Apollo, Æsculapius, & quotquot antiquitas veneratur, ne dùm immensas divitias, honores, dignitates, atque imperia vindicarunt, totumque orbem sibi ipsis subjecerunt, verùm tanquàm Deos apud homines haberi, & in Deorum numerum referri, suspicique potuerunt. Itàque altiùs medicorum animis hæc ambitio inhæsit, & inhærebit firmissimè, nec ulli senio substabit. At illis potissimùm, Autonome, subirascor sæpissime, qui veterum mores, instituta, doctrinam, & inscitiam remordent, eosque calumniantur atrociter: ingenuitatem nimirùm, libertatem, perquisitionem veri medentem decere, atque summoperè persequi debere proclamant, quùm contra ipsi operentur.

AUTONOMUS.

Hæc eadem, Anætie, me ad bilem usque quandòque impulerunt. Nàm ecquem nostra tempestate medicum, vel rudem Physiologum inve-

veniemus, qui Græcos, Arabes, omnesque antiquæ medicinæ professores conviciis non persequatur, eo quod pecudum more, & præscriptis decretis rem agunt? Quod divinationibus, astrorum, & planetarum cursibus judicia instituant? Quod non nisi perpaucis medicamentis purgantibus nimirùm, sanguinisque missione carnificinam potiùs, quàm corpori medelam faciant? Quod sacram hanc artem omni sorde puram, & lividorum dente intactam per vilia mercimonia exerceant: per invidiam, detractiones, omnesque generis dolos alienæ fortunæ insidias muniant, unde ægrotantium opes, & vita misserrimè pessumdatur? Quasi sibi consciterit omni culpa vacuos esse, ut propterea Curios simulantes Deus aliquis alienæ vitæ, & sapientiæ censuram demandasset. Medius fidius, dùm aliorum vitia carpunt, proprias improbitates in profundo abstruere student, sed non vident, manticæ quod in tergo est, ut in proverbio dicitur. Scelestissimum equidèm, Anætie, genus hoc hominum omni quo fuit reputatum, maximèque vitandum, utpotè humano generi pestiferum; nàm subdolum varium, minimèque constans, adeò scenæ, temporique inserviunt, dùm aliorum in peccatis suam probitatem affectant, ut in difficili sit positum eorum vultum dignoscere; quid sentiant, quidue ex animi sententiâ certò dicant. Intellexisti nedùm ex me, verùm ex eorum voluminibus, quæ contra Galenicos, & antiquarios dogmaticos de illorum doctrinâ, methodo, & curatione pronunciàrunt, potissimèque de catharticis, de emeticis medicamentis, & sanguinis missione.

ANÆTIUS.

Equidem intellexi sæpissimè, atque ad manus meas pervenère perelegantissimi commentarii omnigeno doctrinæ genere referti, in eisque magnam delectationem, magnamque utilitatem hauriebam.

AUTONOMUS.

Illud nunc mihi credas oportet in deteriora hos prolabi, remque omnem funditùs evertere, dùm ea, quæ factitant scriptis non respondent; nàmque intricatiori labyrintho eos teneri necesse est, quandoquidem nullâ certâ methodo neque ut Galenici, neque ut Neoterici, casu potiùs, quàm consilio medicinam faciunt; sed, ut veriùs dicam, hi ægrotantium, atque adstantium genio blandiuntur, & privata ipsorum commoda alieno periculo, assentatione, obtrectatione stabiliunt. Hinc effectum putaverim, id sibi effinxisse sub novo verborum apparatu, loquendique formulâ absque eo, quod præjudicati philosophi notâ inurantur, quanquàm liberè valere nunc venam secare (nimirùm ne sanguis immoderatâ fermentatione acidior evaderet, ut in acescenti

vino

vino videre est :) nunc cathartica : nunc emetica , & quotquot reliqua adsunt medicamenta propinare aliqua suopte arbitratu , ratiocinatione excogitata , quæ popularem novitatis plausum ultrò conciliare possit , pariterque hominis morum candore , & doctrinæ integritate suspiciendi. Id tamen facile assecutos conspicimus ; etenim tantâ eloquii concinnitate , tantâ orationis texturâ , atque subtilitate imperitæ plebeculæ fucum faciunt , ut nefarium , quinimmò impium reputatur in eos vel conniventer quidquam submurmurare , veluti certo Numine afflati oracula ederent. En quò , Amice , res evaserunt , monstrum illud Horatianum seriò amicis , quin etiam totâ Urbe spectandum exhibetur.

ANÆTIUS.

In corruptâ ergo Civitate deteriora his in pretio , atque admiratione semper habebuntur, quare immedicabile hoc vulnus fuit , eritque donec medentes.

AUTONOMUS.

Prætereà , Anætie , Astrologicas prædictiones damnant, tanquàm futiles , vanitatemque scientiæ vel ex eo convincunt , quod ex ignoto, remotoque astrorum errore nil veri conjicere liceat , nec ad medicum quicquam spectare hæc nosse , etsi Glaucum , Apollinem Æsculapium, aliosque medicinæ inventores jactent hanc artem ità excoluisse , & medicinæ conjunxisse , ut jure merito illos divinitate donarint ; Hincque omne divinationis, cantationum , & insomniorum interpretandi genus effluxisse , quod prorsùs anile , atque superstitiosum dictitant. Quanquam plura his effutiant , non tamen verentur genithliacas prædictiones compingere , ac perfrictâ fronte rude vulgus cabalâ , magicis ostentis , cæterisque circulatorum præstigiis illudendò pòst longo ordine trahere : neque minùs matronarum , & ancillarum confertâ turbâ stipati hariolos , metaposcopos , chyroposcopos agere , & insomniorum interpretes: Tali ergò versutiâ dùm palpando , alliciendo propriâ ipsarum facilitate , atque curiositate illas capiunt , earundem acta tutò extorquent , ut dein eis difficile non sit remotis arbitris totam earum vitam nosse ; Hinc non mirum hoc nostro potissimùm tempore non minus plures Vettios , quàm plures Messalinas florere : Quòd ut nihil industriæ , aut eorum solertiæ intactum relinquant , nec unum , vel alterum observare licuit , sed fere cunctos , qui poëtarum numero haberi velint : Haud equidem Empedoclem imitati non minori laude physiologiæ insignem , quàm poësis culturâ , sed histriones illos , qui non nisi modulato carmine præmisso, nugisque ad animos tenendum compositis eorum unguenta divendunt. Nàmque in celebritatum pompa , conviviorum apparatu , clientum conventus , afflictosque

que ægrotos carminibus detinent, interque mulierculas anilibus fabellis scurriliter jocantur, deinde sibi fingunt divino Numine agitratos incaluisse, atque per quietem Apollinem, aut Æsculapium vidisse de illo morbo multa revelantem, & præsentissimam medicinam dictantem, quemadmodùm de Jerosylo circumfertur, qui tridui jejunio, devotáque prece divinum pharmacum, certumque febrifugum redemisse: Sive etiam narrant ab ignotis finibus Antipodum post varios casus, post longas peregrinationes multa impensa advectasse, sive ex aliquo è Selenitarum regione delicisse, ut cariori pretio divendant, nec nisi magno auri pondere. Præterea in conviviorum apparatu, atque omni celebritatum pompa sua adpingunt emblemata, epigrammata, genithliaca carmina, & epithalamia: nec desunt, qui Bacchanaliorum temporibus Orgya Baccho instituant, fabulasque aptiùs agant spectatoribus benè plaudentibus. Tandemque tristibus elegiis deflent, quos miserrime perdiderunt, hymnisque eorum bene gesta, & egregie parentantur. Fortasse, Anætie, pluribus, quæ stomachum facessunt te detinui, sed justo dolori tandem parcere æquum est, quod cùm à te impetrari æquiùs crediderim meæ libertati laxiores habenas dedi.

ANÆTIUS.

Immerenter potiùs, Autonome, hanc à me veniam exigis, quandoquidem non ultrò, sed à me ipso sæpe vocatus, & penè dixerim lacessitus ad hæc enarranda descendisti. Igitur tuo jure, tuaque libertate utere, ut velis, cùm illos non pudeat pari jure, parique libertate per has sordes, per hæc scelera vivere, namque nocentium delicta Reipublicæ nota esse expedire neminem latere probè scio: Eoque magis medicorum, quorum nulla lege inscitia capitalis punitur, nisi infamiæ nota. Profectò, ut verum fatear, has improbitates medicos committere mihi magnopere displicere non inficias iverim: Universæ verò Reipublicæ innotescere, quæ patrarint imprudenter, valde utile, quin & necessarium semper existimavi; Quare, & quæ supersunt, abs te peto, nec tædeat institutam ennarrationem ad calcem perducere.

AUTONOMUS.

Haud unius diei opus sane videtur singula persequi, minùsque verecundum ingenuo homini cuncta proloqui; unde, ut potero, dicam: ea nempe, que tuas aures non ità offendant, reliqua consultius erit prætermittere. Igitur in medium afferre placebit artes, illas, quibus se invicem captant, carpuntque, dùm negotiosa sedulitate quisque suam fortunam fabricatur.

EMPHRON.

Jucundus quidem ſermo, ô Anætie, ab Autonomo inſtituitur, nunc dies hic optime abſolutus putabitur.

AUTONOMUS:

Eorum, qui ſcientiarum cognitioni operam navant, liberaliſſimum genus viſum fuit illorum, qui neque gloriæ vanitate, neque quæſtus cupiditate ducti quicquam agerent, ſed ſolâ rerum contemplatione contenti ſtudioſe naturam omnem inquirendo perſpicerent. Hos fertur Pythagoram à Leonte Principe Phliaſiorum interrogatum Philoſophos primum appellaſſe; Nàmque viſendi tantùm cauſa in hanc vitam deſcendiſſe aiebat ea, quæ maximo ludorum apparatu totius Græciæ celebritate gererentur, non verò vendendi, aut emendi turpi lucro incitatos, aut plauſum, nobilitatemve coronæ petituros. Hi nulla mercede, nulla pecuniâ, nulla invidentiâ ſapientiæ ſtudia profitebantur, publicèque privatimque quaſque regiones præclariſſimis, & inſtitutis, & artibus exornantes, ut de eodem Pythagora accepimus omnibus ſuam operam, diſciplinaſque præbuiſſe in illa Græcis parte, quæ Magna olim dicebatur; Quapropter nec ſalaria, nec mercedes, neque tandem ullum ſtipendii, vel lucri genus, ſive de publico, ſive privatim ullo tempore lege aliqua Senatus Conſulto, Plebiſcito, Principum conſtitutionibus, vel ſtatuto reperitur quin, etiam ex Ulpiano indecorum, & irreligioſum fuit lege ſancitum, quia *hoc primum profiteri eos oportet mercenariam ſe operam ſpernere. Et quidem res ſanctiſſima, Naturalis ſcientia, quæ pretio nummario non eſt æſtimanda, nec dehoneſtanda,* quapropter profeſſorum numero non continebantur. Non immeritò ſacra hæc ſtudia, ſacri homines vocabantur, & habebantur, nàmque in hoc vitæ genere, atque ſtudiorum inſtituto poſita erat, & veritatis in pectio, & morum integritas, & recta ſentiendi ratio, ex quibus ſapientia, libertas, & Ingenuitas prolluit certiſſimè: Neque minus aliquem fugere putaverim ſub tali liberaliſſimo hominum genere eos quoque comprehenſos fuiſſe, qui hominis naturam peculiari inſtituto intuebantur, quos poſteà Rationales appellârunt. *Primò nàmque* (utar verbis Celſi) *medendi ſcientia pars ſapientiæ habebatur, ut & morborum curatio, & rerum Naturæ contemplatio ſub iiſdem auctoribus nata ſit.* Et quidem ut apud Plat. extat uſque ad Herodici ætatem ſapientiæ, ſive Philoſophiæ ſtudia cum medicina conjungebantur, utriuſque unum, idemque nomen erat Sapientum, vel Philoſophorum: Dein nonnullis regulis, præſcriptiſque medendi rationum dogmatibus ab Herodico adinventis, artis ſpeciem, formamque induere cœpiſſe, quam poſteà Cous ille Hippocrates, & Eu-

rifon fui præceptoris veftigia fecuti ad majora evectam decretis, formulifque medendi undequàque conquifitis, proprioque arbitrio excogitatis à fapientiæ ftudiis feparatam pofteritati reliquerunt. Hinc per omnium ora præfcriptis præceptis, præfignatifque decretis rem agi cœpiffe, atque inter gregarios, nefariofque quofque de plebe homines volutari, fapientiæ ftudio omiffo, adeò ut neque medentes de philofophiâ quicquam penfi haberent, nec philofophi de medicina. Itàque antiqua fua religione, & decore fpoliata, quo Heroicis illis Ægyptiorum, primorumque hominum temporibus colebatur incefto vultu perorántem hac noftra tempeftate reviruiffe confpeximus. Proh dolor! quam non nifi Reges, & Sacerdotes tractare poterant liberaliffimè, ut ipfum Æfculapium, quem Deum, & inventorem referunt fulmine ictum acceperimus, quia medicamenta aliqua certo pretio tradiderat, hodiè apud ignotos, impurofque homunculos profanetur peculiari quodam artis canone, qui primus adjicitur, perque artis magiftros memoriter tenendus mandatur, veluti prænotiones, artifque hujus probata criteria: nec me ratio fallit. Quid primum in libris verfuti Senis Coi doceamur, advertendum vos quæsò rogo, amici. Ut omnium primum quifque vulgi opinionem captet, quæ in medico præfertim fola poteft ad quælibet factitanda, ne dùm liberiores habenas laxare, verùm immortalitate donare, atque inter veteres illos Æfculapios in Deorum numero referre. Ad hanc autem opinionem, authoritatemque comparandam oportere medicum veftitu decoro fe exhibere, unguentis odoratis (profectò crediderim Hippocratis aliashircum oluiffe,) unguibus mundis, naribufque emunctis: afpectu venerando, facie meditabundâ, ac fubtrifti; inceffu gravi, atque ad majeftatem aptè compofito. Prætereà multa quoque præcipit ad ægrotantes acceffuris: nimirum ut tacito pede, voceque fubmiffâ procedant, ne rumore turbati fomno forfan excitentur, eifque maledicant, ipforùmque importunitatem cauf[e]ntur. Meminiffe etiam, cùm ingreffi fuerint, feffionis, habitûs fubm[i]ffi, amictûs compofiti, breviloquentiæ, & fuavitatis cum lepôre intermiftæ, & quotquot reliqua ad naufeam ufque rufpatur, recoquitque Galenus etiam, cœterique ex tali turbâ.

EMPHRON.

Proh, Autonome! Si bono feni eveniret, ut in hæc tempora incideret, audacter affirmarem medicis confpicillorum ufum, fucatumque capillitium iudicturum, quod præ cœteris peculiari parergo libris de medico, & de decenti ornatu fubnectendo adnotaret, nec facrum ipfius calvitium pallii velamine detegeret, ut oris habitum decentiorem exhiberet, fed cincinnata cæfarie, quæ venuftiùs redderet; quemadmodùm apud noftrates medicos hoc in more pofitum confpicimus,

mus, qui non cum Æsculapio antiquam barbam nutriunt, sed cum imberbi ejus patre Apolline comam calamistris, suffituque odoro spirantem. At æquum est, Amice, ad tuum institutum finam te redire, ne hodie Camerinam movere videar, ut in proverbio dicitur.

ANÆTIUS.

Probè, rectèque loqueris; prosequere igitur, Autonome, tuasque partes intra hos limites implere satiùs erit, quàm ab incœpto deflectere, ut ea persequaris, quæ suos potiùs authores comitari necesse sit.

AUTONOMUS.

Præter ea, quæ audistis Amici, quæ veluti monita cœlitùs delapsa posteritati scripta reliquit, ut medicum philosophum *Isotheos*, Dei similem redderet; propemodùm sexcenta facto adnotare maluit, ut suo exemplo magis, quàm dicto commoneret. Præ cœteris ex illo reliqua dignoscite: Cnidiorum bibliotecæ ignem conjecit, propriâque patriâ exulare ob tantum facinus, Thessalamque regionem petere coactus fuit. Hoc scelere illud universo orbi professus fuit: quoduis quanquàm impium, etsi nefarium medentibus licere, si vel quicquam ex illo eorum famæ accedat, vel ad compendium instruatur. Neque hoc vobis admirationi sit; illis etiam temporibus Ægyptiorum, quibus penè orta medicina inter Deos potiùs, quàm inter homines colebatur, memoriæ proditum extat ipsum Apollinem, quem hujus artis authorem referebant, invidentiâ motum crudeli funere perdidisse Linum medicinæ, atque poësis Laude insignem. Itàque, si hoc Diis ipsis datur, si per has artes ipsi quoque propriam divinitatem machinati sunt, atque partum decus tuentur, quid ergò hominibus licere dicetur? Jàm quæ apud Galenum de Quinto, deque ipsomet legimus: quæ de Arabe Avicennâ, Rasi, aliisque: Quæ apud Jovium de Jacobo Carpi, qui Erasistrati, atque Hierofili carnificinam in ægrotos exercebat: Quævè de cœteris tùm in veteribus, novisque monumentis traduntur, equidem secundum artem acta apparebunt, nec ad se hominum, gentiumque judicia meritò rapere. Igitur talibus efficta principiis per scelera, imposturas, rapinas, invidentiam, malignitatem, impudentiam, perque impietatem alta, eò nunc crevit, ut supra omnem vitiorum congeriem caput efferre glorietur. Quis ergò facilè sibi putaverit tantum opus longâ sæculorum serie tot medentium industriâ elaboratum, unâ die everti potuisse per paucos nostræ ætatis impostores, qui novo quodam imposturæ genere supremam manum potiùs imposuisse veriùs asseveraverim? Atque ut ea, quæ proposui ad incudem revocentur: dicant quæso: Quid agunt, quòve

nova hæc ipſorum ſtudia collimant? Nonnè captant, & captantur, ut inexplebilem ambitionis avaritiem quoquo poſſint ex ſaturent? Nonnè alienæ fortunæ, & quietis oſores detrahendo, increpando, deridendo, quoſque in exitium uſque trahunt? Ecui non liquet quanta inter ipſos perfidia? Quantum odium? Quanta invidia? Aut quis eſt ſua ſorte contentus, & non alienæ induſtriæ, ſive fortunæ æmulator, oſor, detractor? Negotioſi tota Urbe de aliorum vitâ, moribus, opibus inquirentes, officinas omnes percurrunt, auritoque capite ad ſingula diligenter attendunt: Amicitias divitum, gratiam Principum obſequio, aſſentatione, lenociniis redimunt. Quorſum hæc, quis eſt, qui non intelligat? *Talibus artibus, & rabie quadam* (utar verbis Plin.) *in omnis ævi medicos perorans* Theſſalus in Neronis familiaritatem venit, ut cæteris poſthabitis ſoli Theſſalo Nero committendus eſſet: Extat quoque apud Caſſiodorum inſigne quoddam reſcriptum Theodorici, quod per has machinationes medicus ille ſibi impetrarat, illud autem tale eſt: *Inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius, & omnes judicio tuo cedant, qui ſe ambitione mutuæ contentionis excruciant: eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue conflictus, quos judicare ſolus ſolebat affectus.* Tantum poteſt quæſtuaria petulantia, tantum ſubdola ambitio. Profectò hæc eadem affectant novum hoc genus medicorum, quod noſtro ſæculo conſpicimus: Hi ſub ſpecie philoſophicæ ingenuitatis, dùm aliorum judicia damnant, animique ſenſus cavillantur, ſuum judicium anteponunt, dùm aliorum medicamenta, ſtudia, dictaque factaque ſub falſa libertatis ſentiendi religione remordent, fortunæ ipſorum ſtudent; Namque neminem vidi, qui probare velit, quæ prius audierit, etſi ſecundum proprii animi ſententiam ea fuiſſe intellexerit, niſi ſaltem aliquid detrahat, vel de ſuo adjiciat, ut moderator adminus, conſultuſque gubernator videatur. Quare non eſt ambigendum ab Aſclepiade deſumpſiſſe hanc legem vivendi, illiuſque aphoriſmo per manus tradito, medicinam facere; *Primò etenim* (refert Aurelianus) *invidioſe jubet, ſiqua ante ipſum medicus adhibuit repudianda: at ſi non adhibuerit tunc probanda, tanquam legitima putans, ut hæc aliis adhibentibus noceant, ipſo medeantur.* Ipſe ego audivi, Anætie, philoſophantem virum ſæpiùs jactantem, & apud nos profano vultu recitantem Zerbi dictum: *Medicus aliorum remedia ne laudet, ut ſupra vulgares ſapere videatur.* Quid tibi videtur, Anætie, de nova Cynicorum ſpecie, & philoſophica ſophiſtarum turbâ? Num & res ſuas male agitant, ſibique non rectè proſpiciunt?

ANÆTIUS.

Equidèm optimè, & quemadmodùm Philoſophum deceat. Proh nefarium graſſatorum genus ad hominum memoriam abolendam, ortiſque interitum natum! Vitam noſtram per pericula tractant, & ſanguinem

guinem negotiantur, dùm fortunas, nomenque mutuâ infamia inatuunt.

AUTONOMUS.

Aliud præterea invexit avaritia: ægrotis magno pretio medicamenta vendere insigni nomine decora, traduntque ea e terrarum ignotis finibus advecta, vel arcana quædam esse à nemine unquàm cognita, sed ab ipsis obstinato labore magno in Naturæ volumine perquisita, & miraculo quodam demonstrata: horum præsentissimo auxilio Principes, Reges veluti alter Æsculapius orco revocasse, ipsamque mortem sub jugum misisse. Gloriose quidèm, at sæpènumerò meritas pœnas luere sorditiei nota necesse est. Non puduit nàmque quendam nostræ ætatis Æsculapium non Jovis manu, sed vetulæ cujusdam suæ imposturæ reprehensum: Magno auri pondere terebinthi pilulas venditabat, quibus balsami Solaris nomen imposuerat: At illa magnum vas, quod domi erat, ante ipsum gestans majori, quinimmo saniori perfidiâ pervicit claro adstantium plausu, risuque festivo: Hic quoque magnam pecuniam congessit ex Peruviano cortice adulterato illius nomine, donec à quolibet tanquàm minio notatum vitaretur. Peculiare nostratibus physiologicis esse videtur, propriæque sectæ institutum aliis suadere quemquam aliquo insigni remedio potiri, quod specifici, seu arcani nomine insigniunt, undè ægrotantium turba ad ipsos veluti naturæ ministros in summo vitæ discrimine confugiunt, omnemque spem reponunt, donec summo impendio, morbique fastidio fatigati dimittantur ad salubriorem aërem, vel tanquàm à Dæmone obsessi divina potiùs medela indigere suadeant. Horum etiam nemo est, qui rem Spagyricam non profiteatur, eamque ità callere prædicet, ut artis filius verè dici valeat; Quapropter medicamenta non propinant nisi, quæ manu propria factitarunt, exitiale esse dictitantes mala venena ab imperito parari ad salutem, quod vix filiis artis tutò datur. Equidèm non negaverim rem ità se habere, nàmque chymica medicamentorum præparatio, puri ab impuro segregatio, & innoxii à noxio vulgaribus minimè est committenda, nisi cum evidenti discrimine, prudenterque medicos illos se gerere, qui non adhibent nisi, quæ ipsi sua opera laboreque examinarint; Ex his nàmque & medentis decus, & infirmorum salus pendet. Sed ô præclaros custodes ovium, ut ajunt, lupos! Scilicet ægrotantium salus ab ipsis tantopere expetitur! Scilicet proprio honori velificantur! Haud equidem, Anætie; Avaritiæ laudabile commentum potiùs existimaveris, quod cupiditas, & ambitio fabricata fuit. Homines omnes specie recti decipiunt, quæ ut execrabilior via est ad captandum, ità tutior reputatur, nec facillimè vitanda; quippè dolis, atque machinationibus latenter irrepit, & veluti per cuniculos adoritur repentè. Quid eos oporteat facere, quidvè cogitare,

cogitare, quos salutis spes, vita ipsa, qua nil suavius, mortis metus, quò nil terribilius usque ad superstitionem tenet? Confidunt, fallacique spe malorum omnium dulcissimâ deliniti uni se medico committunt, qui vulgi rumore per omnium ora volitat, qui magno hiatu prodigia promittat, variâque scientiâ instructum se ostentet. Hic magicos suos pulveres, circulatorum pilulas præstigiososque succos palam ostendens longâ præfatione prædicat: bene confidere ajunt, bonâque spe potiri, hæc ad miraculum usque operari, pallentesque morbos intercidere. Tanta facundia commendant, ut dùm in illo salutis spem solùm reponunt, vitam quoque, & bona inconsultò committunt; Itaque quotquot unquàm prioribus sæculis fraudes, rapinæ, detractiones, & imposturæ omnis genera fuerunt, nunc sub novo nomine decoro vultu in scænam prodeunt. Sed hi, qui has partes agunt, ut cum Persio loquar:

Pelliculam veterem retinent, & fronte politi
Astutam rapido gerunt sub pectore vulpem.

Hucusque evasit nostrorum malignitas, atque avara calliditas. En Philosophos omni sorde, omni præjudicio liberos. Satin intellexistis Amici?

ANÆTIUS.

Satis superque nec piguit. Hinc carior locus iste, securiùsque vivendi hoc genus demceps mihi erit.

AUTONOMUS.

Et quidèm, Anætie, dùm in hæc totâ mente feror, non possum non exclamare. O consultissimam Atheniensium Rempublicam artium, scientiarumque omnium altricem, quæ medicinæ studia dumtaxat non passa es in honore haberi! O felicissimos Romanæ Urbis populos sex sæculorum spatio vitæ securitatem adeptos, quibus vacuam Rempublicam tali hominum peste licuit intueri, tantaque dulcedine frui! O fortunatos agricolas, qui natura docente, rebus vestris omnium optimè prospicitis lacte potiùs, ferventique musto, medicorum nomine penitus incognito, meliùs medemini! Et tu, Anætie, omnium beatissime, cui procul à tali gente vivendum est, pace tua fruere, longaque animi tranquillitate benè utere, quandoquidem inter has sedes non malignitas, non contentio, sed bona mens, securaque quies rusticatur; hasque umbras potiùs amat, quàm magnificas, extructasque urbes, ubi timor, odium, fraus, rapinæ longè latèque grassantur, eruntque donec homines. Sed quoniam dies jàm inclinat ad vesperam, satis dictum puto; quare bonum erit, & nocti parere.

AUCTORIS PRO-

Auctoris Protestatio.

MVlta, Lector, in hoc Opere philosophicè, atque problematicè pertractavi, putà de Veneris usu, de sexto Sensu, & aliis, ac de Febribus, cùm dicitur, Anima, de sensitivâ intelligo; non enim anima humanâ est morbis obnoxiâ, & si aliter senties, meo candori injuriam facies: nàm *quæ dixi absque præjudicio dicta sint, saniùs sapientis Romanæ præsertim Ecclesiæ auctoritati, aut examini totum hoc, sicut & cætera, quæ hujusmodi sunt universa, reservo ipsius si quid aliter sapio, paratus judicio emendare*, ut verbis *D. Bernardi* loquar *in epist ad Canonicos Lugdunenses*; etenim Catholicam profiteor fidem, & à Sanctæ Matris Ecclesiæ, cujus filiationem agnosco, doctrinâ elongari nec volo, nec debeo.

APPROBATIO ACADEMICA.

QUa perſpicacitate Clariſſ. Vir *D. Carolus Muſitanus* in noſtrâ Societate Academicâ adſcriptus, naturæ arcana perſcrutetur; qua ſolertiâ morborum cauſas inveſtiget; quàm aptè opponat remedia; qua ſubtilitate, ac ſynceritate Veterum, atque Neotericorum trutinet placita; quo demùm candore tàm animi, quàm dictionis omnia communicet, ac in propatulo exponat, Orbi literario ex pleriſque monumentis præſertim phyſicis, ac medicis in Lucem jàm emiſſis, ſatis ſuperque conſtat. Ideóque cùm *Chirurgices*, atque de *Febribus* opera accuratione ſummâ elaborata mandare velit prælo; Noſtra de illis approbatio juxta conſtitutiones Academicas ſupervacanea videtur. Attamen facultate nobis ab Illuſtriſſimâ *Pigrorum Academiâ Civitatis Barij*, ejuſque *Illuſtriſſimo Principe Sigiſmundo Fanelli* communicata, ob publicum, & infirmorum, & Medicorum emolumentum ea Typis digna cenſemus; & cùm libuerit (ſi ità iis videbitur, ad quos ſpectabit), ut imprimantur, annuimus. Ipſum intereà ne literariam Remp. hujuſmodi utiliſſimis elucubrationibus locupletare deſiſtat, impenſius hortamur; eidemque de noſtro atque noſtræ, officio, ſtudioque Academiæ, quantum fas eſt, omni animi alacritate pollicemur; cujus rei gratiâ has literas manu noſtrâ ſubſcriptas, ſigillóque munitas Damus Neapoli 15. Menſis Januarii. A. D. 1696.

Hyacinthus Gimma, V. J. D. Promotor Generalis Acad. Pigrorum Barij, Peregrinorum Romæ, Spenſieratorum Roſſani &c.

D. Carolus Carafa Abbas Titularis Canonicorum Regularium Academicus, & Cenſor.

Aloysius Core Ordinis Prædicatorum Lector Metaph. Cenſor Academicus.

Caietanus Trimigliozzi Philoſophiæ, ac Medicinæ Doctor Cenſor Academicus.

D. Jo. Baptista Notarangelus Cenſor Academicus.

Locus (†) Sigilli.

V. J. D. D: Antonius Fattorosi Secretarius Academicus.

INDEX CAPITUM.

XXXIV. De

D. CAROLI

R. D. CAROLI MUSITANI

IATRIAS PROFESSORIS,
Academici Peregr. Pigri, Spensierati &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS PRIMUS,

DE TUMORIBUS,

Præter Naturam:

IN QUO EXACTA METHODO TUMORUM OMNIUM Causæ, Signa, Prognoses, & Sanationes nuperis experimentis, novisque observationibus, & medicamentis longo usu & sedulitate probatis proferuntur, atque juxta veræ Philosophiæ normam, & Anatomes inventa ad Trutinæ examen antiquiorum Galenistarum, & Recentiorum dogmata sedulò revocantur.

Cum INDICIBUS *Capitum, Rerum ac Materiarum locupletissimis.*

COLONIÆ ALLOBROGUM.
Sumptibus CRAMER & PERACHON.
M. DC. XCVIII.

VITA
D. CAROLI MUSITANI

Ab incerto Authore conscripta.

CUm in totius Orbis perniciem malum ab Aquilone erumpens, Gothi, Vandali, Hunni, cœterique hujus pestis barbari, ipsum Orbis caput, Romam, funditùs solo everterent, ut Romam in Româ quæreres; Romanæ nobilitatis reliquiæ dulces antiquæ patriæ cineres linquere, alióque novam patriam emendicare coactæ sunt. Plerique ultimam Italiæ oram, fortasse hostilibus furiis minùs obnoxiam, Magnam scilicèt Græciam (quæ nunc Calabria dicitur) elegêre. Inter hos Musitanorum familia * in Fastis Consularibus, utpotè nobilissima locum habens, potiùs Palladis, quàm Bellonæ artibus addicta, Pythagoræ exemplum secuta est: qui Samum patriam suam à Tyranno occupatam fugiens, apud Crotoniatas Italicam scholam, primum nempè in Europâ scientiarum seminarium instituit. Haud procul igitur Crotone; in oppido, quod hodiè Castravillarium appellatur. veteribus Aprustum, Musitana domus post Urbis excidium sedem fixit. Hic natus est D. CAROLUS MUSITANUS Anno CHRISTI CIↃ IↃCXXXV. III. nonas Januarij post occasum solis, Patre Scipione Musitano, Matre Laurâ Pugliese. Humaniores literas ingenio adjutus promptissimo arripuit potiùs, quàm didicit, adeò ut vix decimum annum excedens, non modò latinè loqueretur alacriter, sed Poëticos, Rhetoricosq; canones optimè calleret. Hinc, fastidiente quamvis stomacho, Peripateticorum nugas ebibit universas, plaudente Monachorum cœtu, quibus magistris, necessitate potiùs, quàm voluntate ductus, in patriâ usus est: donec sacris initiatus Neapolim petiit. Discendi desiderio flagrans, quotquot in hac florentissimâ urbe virtute insigniores viros sibi tulisset fama, hos omnes frequenter colere, sibique magistros proficere, attentiùs studuit. Sicque factum est, ut præter pietatis, studia Christianæ tùm illustrium præceptorum auditu, tùm assiduâ lectione librorum, affatim veram hauserit Philosophiam. Indè ad Medicinæ studium se contulit, præceptores habuit Thomam Cornelium Consentinum, Leonardum à Capuâ, & Sebastianum Bartholum, (quorum nomina nunc in æternâ benedictione sunt) in qua comparandâ non modò insudavit ardentissimè, verùm ante oculos, ut in cœteris semper, scopum habens veritatis, non priùs ullum medicorum, quotquot unquàm fuerunt, recepit animo, quàm in defœcati judicij trutinâ subtiliter examinavit, experientiam magistram, favente in primis, quàm optimè callet Pyrotechnicâ. Grassante in hac potissimùm Civitate Morbo Gallico, quem Galli fortasse veriùs, Neapolitanum appellant, præcipuum huic bellum indixit: nec ullâ pestis istius specie infecti sunt mortales, quæ accedente Caroli manu, vel pharmaco ab ipso met parato, quàm festinanter non aufugerit, haud ampliùs reditura. Brevitati consulens, nè tædium afferam Lectori, uno verbo dicam, nec hyperbolicè: adeò proficua fuisse, & esse Musitani medicamenta, ut felices sese existiment quicumque, morbo quolibet gravati, ip-

* *Vide sis Haloandum in calce Codicis Iustinianei. Anno ab Urbe conditâ 375. Ab ejectis Regibus 293. olympiade 141.*

sius operam nacti sunt. In exercendâ ægrorum curâ, æmulos passus est plurimos, religiosissimos præcipuè, qui (utrum veræ pietatis zelo ducti, an potiùs invidiæ livor) Musitanum nostrum insectari cœperunt, canina verba jactantes foro: *Turpe esse Sacerdoti fœmellas medicinæ prætextu invisere; imo artis medicæ exercitium ecclesiasticis hominibus indistinctè a canonibus vetitum.* Hujusmodi turbas, seu potiùs pueriles ineptias risit, elusit citissimè, impetrato à CLEMENTE IX. PONT. MAX. amplissimo medendi diplomate. Viri fide dignissimi Musitanum in mulierum præcipuè morbis percurandis, castitatem firmare, non perdere, audacter, & verissimè testati sunt; si enim medicis omnibus usu venit propter morborum muliebrium nauseam, Carolus noster à puero Cœlibatui addictus, constanti animo fœmineum genus semper perosus, carnis illecebras inoffenso pede calcavit. Miraberis fortassè, lector, adeò cœlebrem Musitanum prædicari, quòd in ipso Sirenum gremio Ulissem se gesserit, Homerico Ulisse fortiorem. Imò ob vitæ integritatem, aliaque laudabilia munia, annuente ANTONIO PIGNATELLO S. R. E. PRESBITERO CARDINALI, Archiepiscopo Neapolitano, nunc INNOCENTIO XII. PONT. MAX. in confessariorum numero adscriptus fuit. Sed mirari desines, cùm alterum spirituali naviculæ scopulum nocentiorem, avaritiam, noveris feliciter evitasse: non solùm enim in praxi medicâ summo studio laboravit, ut prodesset multis, sed etiam ut nemini noceret; quanta emicuit charitate in tenuioris fortunæ homines, aperire operosum est, nunquam enim ab illis pro labore quicquam pretij expetivit, imò oneraria afferentibus ea restituit, ac proindè invisendi operam gratis exhibuit, insuper iisdem pharmaca abundè, & æs suppeditavit, at tamen quicquid ipsi à divitibus spontè oblatum fuit, cum gratiarum actione accepit. A sublimiori fastu abhorrens, nullis amicorum precibus, Magnatumque promissis unquam flecti potuit, ut ipsorum aulas frequentaret, philosophico siquidèm contentus modo, divitias contempsit, populares auras fastidivit, nec quicquam prius otio, & libertate habuit, quæ duæ inæstimabilis pretij margaritæ in Principum aulis nullo unquàm tempore locum obtinuère. Verbis, & calamo Reipublicæ juvandæ pro viribus studuit, testantur ejus opera, quorum hactenùs edita refert hæc pagella. In almâ urbe Parthenopæâ vivit adhuc Musitanus, fermè sexagenarius, sed viridi fruens senectâ. Tu Lector ingenue, Deo Opt. Max. mecùm gratias age, sæculum nostrum tales viros protulisse ut superioribus sæculis clarorum virorum copiâ florentissimis, minimè invideamus.

R. D. CAROLI

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ.

TOMUS PRIMUS.

DE TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & Quotuplex ſit Tumor p. n.

ANtequam ad tumoris definitionem deveniamus, ſciamus expedit, quòd tumores omnes in triplici ſunt differentiâ; quidam enim ſunt *naturales*, qui obſervantur in humeris, mammis &c. Alii *non naturales*, quia ſcilicet ex unâ parte non ſunt extra naturæ leges, & ex alterâ actiones non lædunt, ut videre eſt in mulierum ventre utero gerentium, & mammis lacte turgentibus, in obeſis &c. Alii demum ſunt *præternaturam*, qui omninò actiones lædunt. De primi, & ſecundi generis tumoribus hic ſermo non habetur, quia licèt ſint exceſſus figuræ totius, vel ejus partium in longum, latum, & profundum, tamen neque in abſceſſum abeunt, neque actiones impediunt, neque morbum conſtituunt; ſed

de iis, qui præter naturam sunt.

Sciendum est, id quod Græci, & Arabes apostemata appellavêre, Latini tumores appellant, & communis est horum omnium opinio, apostemata sive tumores omnes triplicem includere illam morborum differentiam, ad quam *Galenus* omnes reduxit morbos, scilicet malam conformationem, intemperiem, & continui solutionem. nàm extra dubium est quemlibet tumorem p. n. conformationem alterare in lato, longo, & profundo, undè morbum in malâ conformatione esse nemo ambiget.

Deindè quemlibet tumorem suam nutrire intemperiem secundum humoris in eo conclusi qualitatem negari non potest ab iis, qui Galeni doctrinam sectantur, ex quo sequitur tumores omnes morbos esse in intemperie. Præterea partis fibras, in qua tumor productus est, à seipsis esse divulsas ob contenti humoris interpositionem, nemo erit, qui negabit, quod continui solutionem dicit: Tumor itàque quilibet præter naturam morbus est in intemperie, malâ conformatione, & in solutâ unitate; undè generalis indicatio tumorum curativa desumitur, scilicet necessarium esse medico, ut tumores p. n. curare possit, intemperiem ad temperiem reducere, continui solutionem ad unionem, nàm ab his duobus necessariò deindè naturalis partis situs, ac pristina naturalis conformatio emergit.

Hac stante doctrinâ, cum *Avicennâ* tumorem definimus: *Tumor p. n. est ægritudo composita ex triplici morborum genere, scilicet intemperie, malâ conformatione, & continui solutione in unam magnitudinem aggregatorum.*

Horum præterea tumorum generum multæ sunt differentiæ, quarum prima est, quæ tumores omnes p. n. in auctam magnitudinem dividit, & hæc triplex esse potest, magna, vel parva, vel mediocris; hinc propterea tumor, vel erit magnus, vel parvus, aut mediocris. Tumores magni potissimum apostemata. appellantur, latinè abscessus; tumores mediocres mediocrem habent naturam, parvi verò parvam obtinent, & isti adhuc subdividuntur; nam quidam sunt mediocriter parvi, & peculiari nomine tubercula i. parvi tumores appellantur, alii sunt minimi, & nominantur pustulæ, quæ propriè ad affectus spectant cutaneos, ita ut tuberculum sit parvus tumor, pustula vero exile tuberculum. Tumores, sive magni, sive mediocres fuerint, quia actiones lædunt, semper in morborum genere reponuntur, parvi vero, ut tubercula, & pustulæ, quia actiones non lædunt, in symptomatum genere collocantur.

Interest multum tumorum p. n. magnitudinem, & parvitatem perpendere: nàm secundum has differentias, magna, vel parva erit mala partis conformatio, ejus intemperies, & continui solutio, nisi contentæ materiæ qualitas hanc mutet regulam.

Secunda tumorum differentia est, quæ originem ducit ex iis, quæ

quæ suprà notavimus, scilicet tumores triplicem illam morborum differentiam complecti, in solutâ unitate, in intemperie, & in malâ conformatione; ex his enim quamvis situm, magnitudinem, & partium figuram quidèm alterant, ex qualitate tamen contentæ materiæ intemperiem sensilem non causant, ut sunt meliceriдes, atheromata &c. ac multoties neque continui solutionem producunt, ut sunt tumores appensi, qui in cutis superficie prominent; ac tandem multoties multi tumores adveniunt, qui licèt figuræ situm vitient, habeantque intemperiem, saltèm à materiæ proprietate, actiones tamen partis non lædunt, ut accidit in verrucis, aliisque similibus.

Tertia tumorum differentia est, quæ ex motibus duris, atque inter hæc mediis membris, in quibus tumores produci possunt, dependet, nàm apostemata, & tumores non solùm in carnosis, musculosis, membranosisque partibus accidere possunt, sed etiam in molli cerebri medullâ, & durâ ossium consistentiâ, ut & in robusto cordis parenchymate.

Quarta eorum tumorum distinctio est, qui omninò ab externâ causâ promoventur, & eorum, qui omninò ab externo naturæ molimine fiunt, & tandèm eorum, qui ab externâ causâ, concitatâ prius naturâ, producuntur.

Quinta distinctio est eorum, qui naturâ aliquid mali succi à bonis separante, & aliquò transmittente, fiunt, ab iis, qui ex malo succo in aliquâ parte existente, vel producto emergunt.

Sexta tumorum distinctio est inter eos, qui extrà, & ad cutem properant, vel contrà, qui ad viscera, partesque abditas vergunt.

Septima distinctio tumorum est, quæ ex causis desumitur, aut enim ex sanguine, aut bile, aut pituitâ, vel melancholico humore, ut dicunt, seu aquositate, seu flatuoso demùm spiritu, aut apostemata fiunt, aut ex duobus, vel pluribus ex dictis simul mistis, de quibus causarum differentiis author est *magister Galenus* 13. *meth. cap.* 4. *& alibi de tumoribus p. n. cap.* 18.

Cap. II.

De Phlegmone, sive Inflammatione.

Phlegmone apud Græcos, apud Latinos inflammatio dicitur, unus est ex tumoribus, qui excessus est figuræ partis corporis, præcipuè carnosæ à sanguine productus. Interdum perperàm *Phlogosis* nominatur, quandò scilicet immoderatus accidit calor in partibus præcipuè superioribus, & specialiter in facie, sed saltèm momentaneus absque tumore. Verùm non tantum intelligimus musculorum carnem, quæ propriissima est ea, sed etiam viscerum carnes, quæ parenchymata appellantur. Imò sub carnosæ partis nomine comprehendimus glandulosas partes, & etiam membranosas. Eapropter quamcumque

carnis ſubſtantiam, quæ venas, & arterias habet, quæ ſanguinem, inflammationis cauſam continent, & vehunt, ſubjectam inflammationis eſſe ſtatuimus.

Inflammatio apud vulgares vel eſt ſimplex, & exquiſita, quæ ex puro ſanguine originem ducit, vel compoſita, & ſpuria, & hæc rurſus eſt quadruplex, vel eryſipelatodes, vel œdematodes, vel ſcirrhodes, vel omnium particeps.

Signa.

Inflammationis ſigna ſunt tumor, calor, rubor, & dolor in parte perſeverans, & ut plurimum febris. In parte inflammatâ percipitur pulſus, in qua antea non percipiebatur; non enim in omnibus partibus accidit pulſatio, ſed his ſaltem, quæ arterias habent notatu dignas, ubi inflammatio in notabilem ſe attollit magnitudinem.

Cauſæ.

Putant Galeni ſectatores inflammationis exquiſitæ proximam cauſam purum eſſe ſanguinem, ſpuriæ verò ſanguinem non ità purum, ſed aliis humoribus refertum; hinc eſt; quòd quandòque juxta uniuſcujuſque humoris exuberantiam, varias excitet inflammationes, ut ſi bilem in prædominio habeat, dicitur eryſipelatodes, ſi pituitam, œdematodes, ſi melancholiam, ſcirrhodes. Hinc ſi ſanguis copiâ exuberet, non tantum vaſa magna, ſed etiam parva diſtendit, & quæ antea non conſpiciebantur, apertè in conſpectum veniunt, & cum contineri non poſſit, ex vaſorum poris in proximas effunditur partes.

Noſtra ſententia eſt, quòd inflammatio fit ex ſanguineorum tubulorum obſtructione; ſanguis enim ob ſui motûs circularis neceſſitatem ab arteriis in venas tranſit, hinc ſi ſubſiſtat, ſtagnet, vel extra vaſa effundatur, ſuo circulari motu deſtituitur, & eò facilius, quò in vaſa minora, & capillaria impingit, ibi coagulatur, ſubſiſtit, obſtructionem parit, & à novo ſanguine continuò accedente vaſorum diſtenſio fit, poſt quam non ampliùs diſtendi poſſunt, tunc ibi ob denegatum motum hæret, ſubſiſtit, ſtagnat, & coagulatur, vel è ſuis effunditur vaſis propter eorum apertiones, aut anaſtomoſim, vel diæreſim, vel diabroſin. Interea ſpiritus in ſanguine latens in vaſorum inteſtiniis, vel inter fibras fit inſolens, & hoſtilis, tunc irritatus (ſi *Helmontio* aſſentiri velimus) excandeſcit, furit, dolorem, ruborem, calorem, & pulſum provocat, ut patet in exemplo de ſpinâ quæ in digito infixâ ab eodem allato.

Cauſæ externæ ſunt, quæ ſanguinem ad partem affectam concitant, & movent, ut partis calor nimius, contuſiones, fracturæ, puncturæ, & omnes extrinſecæ læſiones. Vel ſunt illæ res nonnaturales vulgò dictæ, quæ inflammationem excitare valent. Sic motus nimius, exercitium vehemens, ira efferа, nimia Veneris

luctа;

facta; hæc nàmque corpora calfaciunt, quæ si extemplò refrigerantur, facilè inflammationem patiuntur: Dùm enim particulæ subtiles, & nostri corporis volatiles, sive æthereæ agitantur, celerius per corpus impelluntur, nos incalescimus, deindè si earum motus feriatur, corpus refrigeratur, ac succi, quos hæ volatiles particulæ incolunt, etiam nimio destituuntur motu, & magis incrassantur. Vel inflammationem pariunt cibi boni, & multi succi, vita otiosa &c. quæ copiosum generant sanguinem.

Prognosis.

Inflammatio aliquandò naturæ vi, & aliquandò artis auxilio resolvitur, aliquandò verò in abscessum, & suppurationem abit, ac in externis corporis partibus ferè semper ad bonum tendit; à multis enim liberat morbis, & hanc ob causam semper salutaris esse solet, nisi suâ magnitudine in gangrænam commutetur: Ità in partibus internis ferè semper malum portendit, periculosissima est, & sæpè lethalis. Inflammatio facilius curatur in juvenibus, quàm in senibus.

Ante inceptam suppurationem semper curabilis est inflammatio, absque eo, quod in abscessum degeneret, inceptâ suppuratione, in abscessum abire necesse est; sanguis enim vel grumefactus, vel è vasis effusus in naturæ gratiam redire non potest, vel resolvi, vel dum in pus abiit, neutrum potest.

Curatio.

Pro curatione advertunt primò Galenici, an phlegmon fiat per fluxionem, an verò per paulatinam congestionem. Secundò, an sit in principio, augmento, statu, an in declinatione.

In principio ejus curationem per debitam diætam complent; secundò per fluxus prohibitionem, & remotionem multitudinis, & causæ antecedentis à toto.

Diætam non solum in principio, sed etiam in aliis temporibus instituunt, quæ tendat ad frigidam cum aliquali siccitate; undè esse debet tenuis, quantum vires ferre possunt, & potus parvus. A carnibus, & vino omninò abstinendum, quantum fieri poterit, vitentur omnia *pinguia*, *frixa*, *salsa*, *lacticinia*, *legumina*, & *alia mali succi*. Conveniunt *ptisana hordeacea cum seminibus melonum*, *lactuca*, *endivia*, *borago*, & *cichorium*, *passulæ*, *amygdalæ*, & *panis biscoctus*. Alvus servetur lubrica, aliàs clysteribus proritetur. Veneris usus prorsus interdicatur, & membrum affectum in quiete detineatur.

Quantum ad secundum pro fluxionis prohibitione, & remotione multitudinis, primò sanguinem mittunt ex parte oppositâ, revulsionis gratiâ; si nullum adsit impedimentum, & deindè ob derivationem ex parte vicinâ, præcedentibus frictionibus, cucurbitulis &c. Si inflammatio sit simplex, & exquisita, bis, & etiam ter, si opus fuerit, sanguinem eliciunt, &

quidèm liberalius, quandò sanguis solâ quantitate peccet. Si verò sit composita, aut pro magnitudine aliquod afferat periculum, corpus purgant, habito ad humores respectu, qui simul cum sanguine peccant, qui si sint biliosi, hos prius præparant cum *Syr. de infus. ros. de cichor. & endiviâ*, deinde purgant aliquo lenitivo medicamento, ut *Mannâ, Cassiâ, vel conservarum expressione*. Si fuerint pituitosi, vel melancholici, prins præparant *Syr. de borag. lupul. fumar. simpl.* cum aquis consimilibus, & posteà purgant cum *decoctione fol. sen. & agarici cum Syr. Suess. ros. solut. diacatholic. confect. Hamech*, vel in formâ boli cum *cassiâ*, & dictis confectionibus. Purgato corpore, conveniunt hirudines sedis venis, & maxime si evacuatio hæc fuerit consueta, & aliquo modo suppressa.

Propter fluxionis inhibitionem curatio apud vulgares existimatur inflammatæ partis refrigeratio, ac propterea refrigerantibus, ut ajunt, utuntur, *oleo rosaceo, butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum*, sed quia Galenici Galenum non legunt, haud in parvo versantur errore, & plerumque lenes inflammationes in magnos, lethalesque morbos degenerare faciunt; sunt enim accuratissimi Galeni verba cap. 2. hoc titulo: *Suprà autem nobis est dictum, refrigeratis inflammationibus, non evenire, ut semper subsideant, quia vi ingentis, & magna inflammatione, in qua compactus defluxus sit, licèt eam copiosius refrigeres, tumorem non tolles, sed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in scirrhum commutabis: impactus igitur cum tenaciter sit, nullum auxilium ab adstringentibus, & refrigerantibus admittit, sed evacuationem postulat.* Fuère autem medici eo tempore, qui non modò calefacientibus ad discutiendum, sed etiam scarificationibus cuti adaptatis, ad aliquam sanguinis portionem evacuandam utebantur.

Nostra indicatio inflammationis curativa est, ut primò spiritus agitatio, & furor sedetur, deindè obstructio reseretur, & tandèm ut sanguis concretus resolvatur, ac tunc curatio erit integra.

Notandum verò, quòd sedata spiritus agitatione, faciliter, & sanguis resolvitur, & obstructiones aperiuntur: at si pol'rema duo tentaveris, furioso existente spiritu, incassum laborabis, imò in pejus inflammationem convertes.

Spiritum itaque irritatum ita sedabis.

℞. *Vitrioli com.* ℥ j.
Aquæ ros. alb. lib. ß.

Fiat in hac vitrioli solutio, & madefactis in hac solutione vitriolatâ tepidâ linteis, inflammationem fove, nàm 24. horarum spatio spiritus quiescet, & dolor abibit, dummodò puris generatio incepta non sit; est in vitriolo vis magna anodyna, ob anodynum sulphur, spiritum sedans, non autem refrigerans materiam coagulatam, ut vulgares falsò credunt medici. Sedato dolore, si rubor, & tumor adhuc supersint, infra triginta sex horarum spatium curat omnem complebis *fodicationum emplastro*, cujus

mirâ

mirâ efficaciâ spiritus sedatur, sanguis resolvitur, & obstructiones aperiuntur.

Fit inflammatio ex vasorum obstructione, & hæc ab alkalis acido saturatis, quæ non tantum sanguinem grumefaciunt, & reliquos succos in suâ circulatione retardant, sed etiam partem volatilem in suo cursu sistunt. Inflammationis igitur curatio ea expostulat medicamenta, quæ acida, & austera absorbent, sanguinem, reliquosque succos volatilioribus imbuunt particulis, & obstructa reserant vasa. Hujusmodi sunt interna, vel externa.

Interna absorbentia sunt, quæ salem habent volatilem, ut *Mumia, sperma Ceti, C. C. & ebur sine igne parata, antimonium diaphoreticum, os de corde Cervi, sanguis hirci ad pleuritidem paratus Cryst all. mont. &c.* Hæc enim præter volatilitatem, quam habent, alkalia sunt, in quorum poris acidæ particulæ incuniantur, earumque cuspides infringuntur, vel saltim obtunduntur, & stagnans sanguis, & succus fluidior, & mobilior redditur, tubuli laxantur, & obstructio reseratur. Prosunt quoque diaphoretica, ut *Bezoarticum minerale, Joviale, martiale, lapis bezoarticus, aqua theriacalis &c.* His enim materia obstruens, vel effusa inciditur, subtiliatur, & vel sensibiliter, vel insensibiliter exturbatur. Eandem habent vim salia volatilia, ut *C. C. succini, scordii, rutæ, absynthii, cardui sancti, bardanæ &c.* Hæc nàmque æthereas continent particulas, quæ à quovis calore agitantur, & obstruentes particulas ad motum excitant, & à vulgaribus calida creduntur.

Si dolor urgeat, anodyna maximè conveniunt, ut *Laudanum opiatum, Nepenthes, Diascordium, pilulæ de cynogloss. &c.* quæ sudorificis commodè commisceri possunt; hæc nàmque præterquamquòd spiritum pacant suo sulphure anodyno, vi quadam diaphoreticâ, qua pollent, & sudorificâ, morbificas expellunt causas, & acutos acidorum salium aculeos emendant.

Externè applicari possunt ea omnia medicamenta, quæ tubulos obstructos laxant, concretum in vasis sanguinem, vel in aliquam cavitatem propinquam effusum dissolvunt, fluidiorem reddunt, ac ad diaphoresim promovent. His dotibus *emplastrum de Spermate Ceti* potitur. Vel inflammata pars *spiritu Vini rectificato in quo infusa fuerit recens radicis bryoniæ rasura, tepidè foveatur, vel spiritu Vini Camphorato, vel Crocato.* Vel fiat fotus ex herbis aromaticis, ut *scordio, rutâ, absynthio, erysimo, cherefolio, floribus chamomillæ, sambuci, meliloti, foliis lauri, in aquâ florum sambuci coctis, post coctionem vigora spiritu vini alkoholizato,* & tepidè applica, & reitera. Vel applicentur *linteola sanguine leporis imbuta,* in cujus defectu *cunicalorum sanguis* substitui potest.

Purgans medicamentum omninò inutile judicamus in inflammationibus, imò eas in pejus mutare solet, nàm humores vehementius commovet, & ad partem irruunt

ruunt affectam, verùm non impro bandum censemus, si cacochymia i. pravorum humorum colluvies in corpore luxuriet, dubium non est, quia purgans conveniat medicamentum, sed non inflammationis, sed cacochymiæ ratione.

Sanguinis missio, si inflammatio sine febre sit, neque juvabit, neque nocebit, si cum febre periculosissima est, estò *Gal. 1. aph. 23.* blateret: *In ardentibus febribus, in maximis inflammationibus, & vehementissimis doloribus, usque ad animi deliquium sanguinem detrahendum esse.* In hac sanguinis missione omnem salutis spem collocant vulgares, putantque optimum, & compendiarium in hoc morbo esse remedium, ut posthabitis contra indicantibus, eam celebrent. Verum innocentem detrahunt sanguinem, ne ad partem affectam fluat, ac si ibi se sisteret, & concresceret. R... ad pollentis, id quod futurum erit, ex falsâ eorum imaginatione præcavere student, & noxium in radice non attingunt. Inflammatio vel resolvitur, vel suppuratur, detrahendo sanguinem, à quo omnis est calor, refrigerant, coagulant, obstruuntque & resolutio, vel suppuratio impeditur, vel in longum protrahitur tempus.

Quatuor de causis vulgares sanguinem fundunt.

Prima, quoties quantitate, seu copiâ peccat, & plethora vocatur.

Secunda, revulsionis, aut derivationis gratia; revulsionem maximè celebrant quam longissime à parte defluxionibus tentata, & derivationem per loca ipsi viciniori. Hinc est, quod revulsio debetur tantum circa principia, derivatio verò, principio translacto, & revulsione jàm factâ.

Tertia, in morbis vehementibus, & potissimum, qui inflammationem habent conjunctam, ut in anginâ, pleuritide &c. & similiter in morbis acutis.

Quarta, in febribus refrigerationis, aut ventilationis gratia, & hinc *Galenus: Saluberrimum*, scripsit, *esse in omnibus febribus sanguinem mittere.* His igitur de causis vulgares sanguinem effundendum volunt. Cæterùm respondemus.

Ad primam, si copia, seu quantitate peccat sanguis, libenter phlebotomiam concedimus, præcipue ubi necessitas urget, nec malum inducias non permittit, & ex magno sanguinis fluxu periculum impendet; quotiescumque verò sanguinem minuere expedit, nec interea à præcipiti urgentia cogimur, possumus multo tutius, atque commodius per diætam absolvere, nam diæta est assidua phlebotomia.

Ad secundam, revulsio, & derivatio penitus evertitur ab Arvejano sanguinis motu, nam sanguis cum in ordinem à vena cava in cor, è corde in arterias, ex arteriis in venas, à quibus iterum in cor, & arterias defertur, manifestum est quamcumque sanguinis missionem non ad peculiarem quandam partem, sed ad universum corpus pertinere.

Ad tertiam, sanguinem mittendum repudiamus, nisi plethora adsit

adsit (sed hæc rarissimè observatur) ex qua suffocationis evidens immineat periculum, & tunc ultrò sanguinem mittendum fatemur. In pleuritide, peripneumoniâ &c. hoc remedii genus tanquàm maledictum in nostrâ *Trutinâ Medicâ* improbavimus.

Ad quartam, ut indiscriminatim in omnibus morbis sanguificinam exerceant vulgares, refrigerationem, & ventilationem commenti sunt, cum unam, vel saltim duas sanguinis uncias evacuandas jubent; sic enim sanguis respirabit! Sed quænam ventilatio, sanguine è venis prodeunte, contingere potest? Cum nihil aëris in venas ingredi possit? Quis unquàm agnovit sanguinem respiratione, & ventilatione indigere? Profectò enim natura sanguinem in venis, & arteriis conclusit, ubi nullus patet aëris aditus. Verum fortassè minus damnanda erit ejusmodi phlebotomia, quæ paucissimum evacuat sanguinem, cum minimum noxæ, aut periculi inferre possit.

Scarificatio in aliquorum sententiâ non erit inutilis, si fodicationum emplastro statim scarificationis dolor sedetur: Verum, per hæc vulnera sanguinem inflammationem proximè efficientem educere imaginantur, sed perperàm, nàm sanguis extra venas effusus per hanc laminam non educitur, imò majorem sanguinis affluxum concitare potest.

CAP. III.

De Abscessu.

PHlegmonem, sive inflammationem à naturâ, vel à medico non resolutam ante puris generationem sequitur necessariò abscessus. Verum hoc vocabulum satis generale est, nàm omnem denotat tumorem, sive apostema, cujus causâ in aliquâ corporis parte ab humore p.n. collectio parata asservatur: Specialius tamen hic pro abscessu tumorem intelligimus, in quo pus, vel aliud extraordinarium latet, & cum sanie permistum. Dicitur abscessus ab abscedentibus fibrillis, laceratisque vasis.

Signa.

Quandò inflammatio in abscessum degenerat, & hoc partis opus natura molitur, dolor augetur, febris utplurimum accenditur, ut inquit *Hip. aph.* 47. *Sect.* 2. *Dum pus fit, dolores, ac febres fiunt magis quàm confecto.* Tumor autem versus cutem fit extuberantior, cutis fit tenuissima, & tactui cedens cum immediatâ elevatione, hic abscessus dicitur.

Causa.

Apud vulgares abscessûs causa in genere est substantia solida, vel unus, vel alter ex quatuor humoribus, aut omnes simul concreti,

ob quos partes, quæ anteà erant unitæ, ab invicem abscedant, distenduntur, & rodendo majus occupant spatium. Puris materiam sanguinem constituunt, & causam efficientem, calorem præternaturalem, undè pus frequentius inflammationem sequitur, quàm alios tumores, qu a sanguis non tantum humidus est, sed etiam calidus, & facilè calori adventitio conjungitur, quæ hæc duo ad sanguinem in pus concoquendum maximè sunt necessaria.

Nostra sententia est, quòd sanguis motu circulari sensim destitutus, & in capillaribus vasculis concretus, vel in aliquam intercapedinem effusus, ejus spiritus indesinenter avolant, & partes sulphureæ allisione atteruntur, earumque subtiliores evaporant, & viscidus sanguis coagulatus, & effectus volatilitate destituitur, & obstructione parciùs illi commiscetur pabulum nitrosum, & particulæ æthoreæ, à quibus ejus vita conservatur. Tunc temporis salinæ particulæ resurgunt, quæ à crasso viscidoque sulphure exaltato irretiebantur, & fermentalis caloris ope compagem destruunt, & in pus commutantur, quod summâ gaudet corrosione ob salis exaltati aculeos à sulphure exaltato actuatos. Putridum illud liquamen partis fibras, & tubulos, in quibus cespitat, & fluctuat, spiculis suis exedit, corrodit, & cavitatem sibi struit, quam morâ adauget, ampliat, & abscessum producit. Rupto abscessu, fæculentus, & fœtidus liquor effluit, & ingrato utplurimùm odore nares afficit ob putrefactum sulphur, est etiam intensè corrosivus ob salinas particulas summè exaltatas, ut gustu quisquam comprehendere potest.

Prognosis.

Quoties abscessus versus cutem externam emergit, salubris est, eductâ enim materia, facilè curatur, quoties introrsum properat, vel in visceribus sit, letnalis est. Abscessus apertio quò diutius protrahitur, eò pejus est; succedunt enim febres habituales, sinus, ossium subjectorum caries, imò & gangrææ. Pus album, æquale, læve, & minimè fœtidum certò salutem pollicetur. Si acorem nimium contraxerit, sanguinem conspurcabit, febres producet, corrodet, atque exedet fluidorum canaliculos. Pus aquosum, & tenue minus, aut viscidum, & fœtidum, malum; significat enim contumaces obstructiones, præcipitationes, & putredines.

Curatio.

Vulgares chirurgi, irritis discutientibus, omni industria student, ut citius ad suppurationem abscessus disponatur; pro qua re in usu est unctio *ex quatuor oleis scilicèt amygdalino, chamomelino, & utriusque lilii cum lana succida superpositione*, addunt quandòque *butyrum recens pluries lotum.* Inpostèrum superponunt *gallinæ adipem, & suillæ axungiam*, & partem affectam

câ illiniunt ter, aut quater in die, & ut citius maturatio perficiatur, ac cutis extenuetur, commendant cataplasmatis usum hoc modo:

℞ *Fol. malvar.*
Violar.
Althaeae, &
Scabiosae ana m. j.
Radic. utriusque lilii ana ℥. j.
Caric. ping. num. x.
Passul. enucleat. ℥. ij.
Bulliant, & contundantur addendo
Butyr. recens loti, &
Axung. suillae putridae ana ℥. iv.
Ol. Camomill. &
Amygdal. d. ana ℥. ß.
Fermenti ℥. ij.
Croci fila x.
Stercoris columbini ℥. j.
M. f. cataplasma.

Hujusmodi cataplasma saepè mutant, ne exsiccetur, & exsiccatum maturationem impediat.

Confecto jàm pure, ad sectionem deveniunt, tunc cum perfecta apparet inundatio, & est commune authorum consilium, ne expectetur, quòd à naturâ disruptio fiat ob triplicem causam; Prima, non semper tumores in parte decliviori disrumpit, saepè hoc facit in parte superiori, per quam non benè tumor expurgari potest; secunda, foramen à naturâ fit angustum, adeò ut non sufficiet ad partes puris crassiores expurgandas; Tertia, cutis illa adeò à naturâ extenuatur lacerae vestis instar, ut difficulter agglutinari possit.

Ut haec incommoda vitentur, aperiunt caustico *ex calce, & sapone nigro* confecto, postmodum ad escharae casum *mantecam cum endiviae foliis* applicant.

Vel ferro tumorem incidunt, & incisionis quantitas desumitur à tumoris magnitudine, tum à naturâ partis laborantis; à tumoris magnitudine, in majoribus tumoribus sectio facienda est major, quemadmodum in minoribus minor; à natura partis laborantis, nàm in facie, praesertim in mulieribus, quò ad fieri poterit, minima fieri debet. Eadem ratione in tumoribus axillarum, & inguinum sectio facienda est per transversum, quemadmodum in fronte sectio semper facienda secundum partis longitudinem, nàm si fieret per transversum, statim conciderет supercilium.

Sed pro completâ sectionis notitiâ multa observanda veniunt.

Primò, ut sectio fiat in loco, in quo pus continetur.

Secundò, in loco altiori, molliori, & decliviori.

Tertiò facienda est secundum processus musculorum, ne scilicet musculi, & potissimum eorum, & tendines secentur, ac laedantur.

Quartò, ut vitentur magni nervi, venae, & arteriae, ne ex eorum laesione accedant convulsiones, & haemorragiae.

Quintò, ut tumore jàm adaperto, universum pus unâ vice non extrahatur, potissimum in magnis abscessibus, quod monet *Hip. 6. aph. 27. Quicumque suppurati, aut aquam intercutem patientes uruntur, vel secantur: si pus, aut aqua universim effluxerit, omnes moriuntur.*

Sexto, ut locus patiens, quò

ad fieri poterit, blandè, & suaviter, seu minori tractetur dolore.

Sectione jàm factâ in usu est apud nostrates chirurgos illicò *stuppam* imponere *ovi albumine conquassato imbutam.* Utuntur ovi albumine ob vim, quam habet emplasticam sanguinis fluxum sistendi: hujusmodi stuppata spatio 24. horarum detineri solet, ac sublatâ, ad digerendum malè feriati chirurgi digestivo utuntur. Ad quid digerendum, ubi quicquid digerendum erat, natura digessit? Protrahunt isti curationem, ut ægrotorum crumenas digerant. Parant digestivum *ex terebinthinâ Venetâ, ovi vitello in æquali portione, additis guttulis olei rosacei*, & ex eo tum tuundas, tum custodias inungunt, & partes circumstantes eodem oleo rosaceo liniunt, ut quantum erit possibile inflammationem, & humorum fluxum, & impetum reprimant, & ad eundem usum utuntur *foliis lactucæ, vel endiviæ* in tumoribus adapertis, anni temporibus calidis, frigidis verò, foliis *brassicæ, vel betæ* ad juvandam digestionem. Utuntur digestivo bis in die usque ad perfectam, vel saltem bonam puris digestionem & diminutionem duritiei circa ulceris labia. Post digestivum utuntur *Unguento aureo simplici*, si ulcus sordidum non fuerit; si verò sordidum, utuntur mundificante aliquo, ut *Unguento Apostolorum, vel Ægyptiaco*, & tandèm *Unguento de tutiâ* ad consolidandum.

Si abscessus fuerit magnus, & magna puris copia ex eo fluat post apertionem, corpus purgant, & si opus fuerit, etiam ad decocta deveniunt.

Si inflammatio neque resolventibus, diaphoreticis, vel alkalicis resolvi potuit, vel quia non statim accersitus fuit chirurgus, vel quia medicamenta applicata tantæ non fuerunt energiæ, vel quia inflammatio in abscessum properat, tunc factam, vel inceptam suppurationem promovere debemus illis medicamentis, quæ fermentationem, & calorem supputarorium in parte promovent, talia sunt *emplastrum de Cumino, labdano.* Inter reliqua suppurantia eminet *lac, in quo coctus fuerit sapo Ianuensis*, & decoctum illud parti affectæ cum linteis multiplicat s appositum, non tantum mirè maturat, verùm etiam abscessum aperit. Possumus etiam uti ex variis emollientibus *fol. alth. flor. chamomill. verb asc. melilot. sem. lini, farin. secal. mell. vitell. ovor.* cataplasmate calido imponendo. Vel in principio *empl. fi ii Zacch vel de Meliloto* superpositione utimur ad duritiem evincendam, deindè *emplastrum nostrum Benedictum* superponimus ad abscessûs suppurationem, & quod notandum, istud emplastrum non adhæret; imò fit tumoris apertio, & præcipue si cuticula separetur, infra duos dies aperitur. Rupto abscessu, exprimitur pus, superponitur emplastrum, & ità producendo, infra septem dies curatur. Non credibile est, quantum hoc emplastrum valeat ad maturandos, aperiendos, & curandos cujuscumque generis tumores. Hoc unum dicimus,

mus, hoc emplaſtro æger non indiget chirurgi ope, ſed ſuiipſius eſt chirurgus.

Quandòque nos ruptum abſceſſum filamentis madidis in infuſione calidâ *lapidis medicamentoſi* citò, tutò, & jucundè curamus; hæc enim aqua fluxiones inhibet, ſanguinem ſiſtit, dolorem ſedat, abſtergit, carnem pravam creſcere non ſinit, & breviter ad cicatricem perducit.

Aliquandò propter humorum affluxum, vel propter circumjacentium abſceſſûs partium intemperiem excidit in abſceſſûs locum fluor importunus, qui continui ſolutionem impedit, tunc

℞. *Aloës lucidæ,*
Myrrhæ opt. &
Croci ana ℥. j.

aloën, & myrrham in pulverem redige, crocum minutim contunde, ſimulque miſce in vaſe vitreo cum ſpiritus Vini lib. ij. *vas occlude, ac per quatuor dies in ventre equino materiam digere, exime tunc vas à ventre equino, per inclinationem ſepara balſamum rubicundiſſimum materialibus ſupernatans.* Liquorem hunc pretioſiſſimum ſerva; fluorem enim cujuſcumque abſceſſûs, & ulceris exſiccat illinctus, durities ulcerum emollit, & perfectam cicatricem inducit, ac à recidivâ præſervat. Dicitur Balſamum proprietatis, vel elixir proprietatis per infuſionem.

Quandòque non expedit à topicis abſceſſûs ruptionem præſtolari, nec procraſtinandum eſt ad puris eductionem, ſed quandò conſtat ſufficientem quantitatem in abſceſſu adeſſe, eliminandam, & foràs eiiciendam eſſe judicamus; pus enim morâ redditur acrius, & ab ipſo partes vicinæ magis, magiſque corrumpuntur, & foveam ampliorem excavat. Præterea ubi ex partis affectæ mollitie tactu manifeſtâ, ut & rubedine, ac dolore diminutis puris perfecti præſentia innotuit, aut ferro puri exitum paramus, & quidèm in loco tumoris maximè molli, & declivi, at quia ægri ſæpè ferrum exhorrent, vel chirurgus ex ignorantiâ, ut convenit, inciſionem efficere neſcit opportunam, utile erit abſceſſum nobilibus aperire ſecticis, quæ dolorem non inducunt, ſpermaticas non lædunt partes, & novum in parte cohibent fluxum, & hoc unum erit:

℞. *Merc. meteoriz. pulv.* ℥. j.
Farinæ frumenti, vel
Hordei ℥. v.

ſimul m. ac ſuper planum lignum cum ſpatulâ ligneâ propriâ ſalivâ fac maſſam ſecundum pineolorum magnitudinem, quos exſiccari permitte, unoque ex eis utere ad cujuslibet abſceſſûs apertionem. Alterum ſecticum priori nobilius:

℞. *Saponis nigri com.* ℥. j.
Calc. viv. aq. non expert. pulv. ℥. ß.
Simul m. nàm fit maſſa alba,

Cujus ℞. q. ſ. pro abſceſſu aperiendo, neque deterreat nigredo, quam reperies in carne, nàm à medicamento producitur. Vel aliud ſecticum prioribus nobilius parari poteſt *ex ſaponariorum lixivio, ex tribus partibus, duabus evaporatis, unâ remanente.* Vel aliud nobilius pro divitibus *ex lunâ nitri ſpiritu ſolutâ, & in lapidem infernalem redactâ.*

Advertendum pro sectîcis, quòd semper ea infigenda sunt in medio alicujus expositi emplastri, quod abscessui superponatur, ad hoc ut secticum à loco, cui primò adhæret, amoveri non possit propter emplastri adhæsionem; nàm aliàs hinc illinc vagando, opus non perficeret.

Abscessu inciso, vel secto, laxantibus procuretur eschar æ casus, pus effluat non unâ vice, sed partitim, ne ægrorum vires prosternantur. Verùm si in parvâ sit quantitate, omne effluat, sed sine forti, & diutinâ pressione, quo evacuato, ulcus ab acido acri liberandum, sive ut vulgares loquuntur chirurgi, mundificandum est, ad quem finem *spiritus Vini camphoratus, aqua Regina, balsamus sulphuris terebinthinati vel balsamus proprietatis* cum filamentis adhiberi debet; hæc enim volatilitate suâ acidum absorbent, exturbant, & prohibent, ac non solum fibras à carne sanâ diruptas separant, sed etiam ulcus mundificant. Ulcere mundificato, sarcoticis, & consolidantibus utimur, hujusmodi sunt *empl. diasulph. sodic. oppodeltoch.*

In abscessu curando utilis est diæta, inutilia sunt medicamenta purgantia, & sanguinis missio, ac quicquid propinant chirurgi, præter potiones vulnerarias, de quibus latius infra.

Cap. IV.

De Sinu.

Quotiescumque chirurgorum incuria adapertum jàm abscessum citò ad cicatricem non perducit, vel totius abscessus locum non exactè mundificat, ichor quidam produci solet, qui in circumjacentes abscessus partes se insinuans, sibi viam aperit, qui cum præcedenti abscessu communicat. Tumorem hunc sinum, vel cuniculum antiqui appellavêre. Est sinus cavitas in carne, producta à pure in quadam parte diutius stagnante, cujus orificium strictius est, interior verò illius cavitas amplior, & latior existit, & in quo cutis carni subjectæ adjacens non coalescit. Differt sinus à fistulâ, partim callositate, partim flexuositate, quæ in sinu non occurrunt, unde aliis dicitur abscessus ulceratus, inveteratus, & aliis ulcus sinuosum.

Signa.

Sinum adesse cognoscimus, quoties in magnis abscessibus pus diutius stagnat, sive quod tardius aperti, sive negligentius mundati fuerint, mora longiori corrumpitur, vicinas que partes, ac fibras tendinosas exedit, atque quoties abstersso pure à primo abscessu, si circumcircà partes exprimantur, novum pus ab expressione erumpit: tunc sinum adesse, vel

vel cuniculum certum est, qui præter apparentem, occultam habet continui solutionem. Præterea si ulcus uniri non potest, & caro fit spongiosa, si ulcus saniem reddat nigram, oleosam, si linteamina, quæ sicca imponuntur, quoties removentur, graveoleant, hinc sinum adesse denotant. Sinum itaque in quadam parte, abscessu antea afflictâ adesse cognoscimus, primò ex eo, quod orificium, cujus consolidatio inducta fuit, brevi pòst tempore aperiatur, & materiæ ichorosæ ab illo prodeant, secundò ex eo, quòd turunda, quæ statim in angustius orificium introducta fuit, deindè in amplam cavitatem impellatur.

Sinus est vel rectus, vel obliquus; magnus, vel parvus, cavus, vel superficialis, acclivis, aut declivis. Hæ differentiæ explorandæ sunt turundis, sive specillis argenteis, aut ferreis, itèm candelis cereis, aut similibus, in sinus profunditatem immissis.

Causæ.

Sinum fieri docent vulgares, tunc cùm pus diutiùs in profundo detinetur, & acrem, erodentemque acquirit qualitatem, & cuniculos molitur, ac partes profundiùs à se invicem, corrodendo, dirimit, & majus sibi comparat spatium, in circumjacentes partes se insinuando, quinimmò ad affectam hoc modo partem non tantùm ex vicinis, verùm etiam universo corpore excrementa, & qui superabundant humores, confluunt, undè malum augetur, & non facilè pristinum statum recuperare possunt.

Prò nostrâ sententiâ dicimus, quòd puris materia mira virtute corrosivâ prædita est, cum majori ex parte ejus particulæ salinæ duræ, & acutæ sint, & facilè subtili adveniente materiâ, in motum adiguntur, & in abscessûs parietes impellunt, & fibras, ac tubulos scindunt, & ulterius inter has fibras, & tubulos debiles, & laxiores se insinuant, & exedendo scrobem excavant, & quò diutius stagnant, eò latiorem, & profundiorem cuniculum, & quandòque plures moliuntur cuniculos. Succingitur sinus pelliculâ, sive quadam tunicâ semicartilagineâ, ut carnosæ, membranosæque partes hac munitæ pelliculâ, à particularum salinarum spiculis lædi nequeant, verum absque hujus remotione impossibilis redditur sinûs curatio, imò temporis tractu obcallescit, & fistulam producit. Fit hæc pellicula à sulphureis particulis crassioribus, quæ à pure evolare non possunt, sed sensim partium adesarum poros, & illarum interstitia suo lentore obducunt, iisque phlegmaticæ particulæ, quæ in pure continentur, associatur, & salium spicula cicurant: ex his particulis sulphureis acidis unà cum salinis, & phlegmaticis inter se agentibus, subtilioribus evaporatis, pellicula coagulatur, & fixatur.

Prognosis.

Sinuum magna est diversitas, & non

non solum quantitatis ratione differunt, ut alius sit major, alius minor, alius brevior, & alius profundior, sed etiam figuræ, quòd alius sit rectus, alius flexuosus, sicut etiam positionis modo, quibus non parum curatio variatur. Qui sursum tendit, meliorem curationis spem præbet, quia per ejus orificium facilè pus effluit, qui verò deorsum, vel ad latera, difficilem reddit curationem, cum pus diutius retineatur, & retentum ulterius erodit, & corrumpit. Pus album, læve, æquale, & minimè fœtidum certò sanitatem promittit; sic si dolor, & tumor disparent, bonum est. Si sanies valdè tenuis, eaque nigra, & fœtida, malum; denotat enim os subjectum cariem contraxisse. Si crassa, viscida, & fœci similis sit, solam carnem ulceratam esse demonstrat. Sinus nisi celeriter curetur, callum contrahit, & durus efficitur, nec postea facilem recipit curationem, sed indè recidivæ, vel temporis cursu fistulæ oriri solent.

Curatio.

Chirurgorum vulgus plagellarum, & pulvillorum multitudine digestivo, vel alio unguento inunctorum sinus replent, neque animadvertunt, quòd quantò magis extraneorum corporum interpositione partes distrahunt, tantò magis eas à seipsis divellunt, imò longè abest, & partium vita ita dissipatur, ut earum œconomiam curare amplius non valent.

Si verò sinus orificium non liberè pateat, illum detergunt *mulsa, vel vino cum aquâ marinâ misto, cui sal adjectus fuerit, vel terebinthinâ, & farinâ hordei cum melle, aut squamâ æris cum vino, & melle.*

Cum verò sinus interdum sint plures, aut major eorum sit profunditas, ut eos planè aperire non sit possibile, nec etiam unguenta per totam eorum cavitatem penetrare possint, tunc præcipuè liquida abstergentia magis probant, quia in omnes partes se insinuant, & talia per siphonem injiciunt, ut

℞. *Hord. integri p.* iij.
Centaur. min.
Absynth. ana p. ij.
coque in melicrato, & f. injectio.

Vel

℞. *Aq. decoct. hordei,*
Melicrati ana ℥. ij.
Ung. Ægyptiaci ℥. ß.
m. & injiciantur.

Injecto medicamento, sinus os concerpto linteamine aliquandiù obstruunt, ne mox medicamentum refluat, & postmodum clauso orificio *emplastro Basilico*, in sinu relinquunt. Deindè fasciarum circumvolutionibus fundum arctè constringunt usque ad sinus orificium. Deterso sinu sarcotica liquida per siphonem injiciunt, *vinum austerum, in quo thus coctum sit, vel decoctum ex Aristolochiâ, symphyt. caudâ equinâ, rosis, & similibus cum vino*, cui nonnulli *thus, myrrham, & aloën* addunt, ac tandem sinus orificio *emplastrum Barbarum* in medio perforatum ad saniem effundendam imponunt.

Sed nihil quandòque proficientibus, ut semper evenire solet. Si æger opulentus sit, convocato

prius

prius chirurgorum, & urinæ medicorum consilio, corpus purgant, ne sinus noxium totius corporis humorem recipiat, & demisso ad fundum usque specillo, sinum scalpello aperiunt, & *stuppam ovi albumine conquassato imbutam* ad sanguinis fluxum compescendum superligant, quam post vigintiquatuor horas exsolvunt. Deindè ad crassam sordem abstergendam, & saniem exsiccandam collutionibus ex *aquâ marinâ, mulsâ, vel aluminosâ* utuntur, vel *ulcus pulveribus aluminis, chalcanthi* implent, & demum sarcoticis curationem absolvunt.

Nostra sinûs curatio consistit in solutæ unitatis unione, & cavitatis repletione; uniri enim ea, quæ dissident, non possunt, nisi prius cavitas replenda est, verum neque cavitas carne repleri potest, nisi naturalis partis constitutio restituatur, & ab omnibus sordibus liber ac mundus sit sinus. Ad has indicationes complendas, potissimum eò respiciendum est, ut salsæ particulæ, acidæ, & acres sinûs lateribus adhærentes abstergantur, & in pure domentur: in his perficiendis dupliciter procedimus, externè, & internè. Externè ad lentoris in sinus parietibus adhærentis abstersionem, & ad puris acidas particulas pessumdandas ea conveniunt medicamenta, quæ crassiores, & fixas sulphuris, & salis particulas volatizant, & exturbant, *decoctum scordii, absynthii, nicotianæ, vel succus centaurii, apii, roris marini, in quibus myrrha sit dissoluta*, per siphonem injecta. Vel *mel rosaceum in aquâ hordei solutum*, quod in frequenti usu est apud chirurgos Gallos, vel *aqua calcis vivæ, aqua saphirea n. d.* propter salia alkalia, vel *aqua salis armoniaci n. d.* per syringam eburneam intrusa; his enim pellicula illius latera obducens, & carnium agglutinationem inhibens, aufertur. Vel melius, & brevius abluatur sinus *aqua Reginæ* intrusione, deindè immittatur *balsamus proprietatis cum emplastri fodicationum* superpositione. Dum hæc scribimus, Juvenem Januensem sinu in crure dextro ad unius spithamæ longitudinem laborantem his tribus præsidiis breviter pristinæ sanitati nos restituimus. In sinus curatione de dissectione ferro, sive igne potentiali mentionem non facimus, nam his nostris præsidiis sinum dissecari non oportet. Multum ejus curationi suffragatur diæta, purgans medicamentum potius exsiccando convenit, quàm sanguinis missio, & vulnerariæ potiones summoperè conducunt, sed de sinu fusius agimus Tomo secundo cap. 19. *De Vlcere sinuoso.*

CAP. V.

De Fistulâ.

A Sinu fistula saltèm in eo differt, quod callosa, & dura est; ideòque post sinum ut rectâ, & ordinata procedamus methodo, de fistulâ agimus. Si sinus celeriter non curetur, ut convenit, pus cuniculum agit, pars callum contrahit, & durior efficitur, ac exactæ

exactæ continui solutioni reluctans, perennes efficit fistulas. Est fistula sinus foraminulum habens angustum exterius, constrictum, & callosum, intus verò se dilatans, & cuniculum efficiens profundum, ex quo humor saniosus, vel sordidus quotidie cum quibusdam tamen intervallis sine dolore emanat.

Duæ ejus sunt species, una quæ unicum modò habet canalem, modò rectum, modò obliquum, quæ propriè fistula nominatur, ob similitudinem, quam habet cum fistula arundinaceâ; altera quæ in plures cavernulas intùs terminatur, è quibus singulis peculiaris meatus ad unicum orificium producitur, & hæc propriè à chirurgis ulcus appellatur cavernosum.

Signa.

Ulceris foraminulum est plerùmque rotundum, & arctum, labia habens dura, sive callosa, sine, aut cum exiguo dolore, humida aliquandò, sed persæpè sicca: in quibusdam locis externè cavitas tactu notari potest, per quam etiam nonnunquàm strepitus excitatur, & sanies modò parciùs, modò copiosius per fistulæ orificium exprimitur, nunc serosa, nunc alba, livida, atra, aut fœci persimilis, nunc crassa, nunc tenuis. Quorsùm interior cavitas feratur, explorandum est, & immisso in sinum specillo, seu stylo fistulæ rectæ profunditatem cognoscimus, sed in obliqua cereâ candelâ valdè exili loco styli utimur. Stylus multò commodior est, ubi fistula ad os, candela verò ubi ad partes molliores, & sensiles penetrat; variè enim fistularum sinus procedunt, nunc ad nervos, ligamenta, membranas, venas, arterias, os & nonnunquàm ad interiora viscera.

Si fistula solam partem occupet carneam, immissus stylus non admodùm dolorificus est, & illud, quod tangitur, molle existit, pus effluens, est album, æquale, & copiosum.

Si stylus nervum attingat, exploratio valdè dolorosa est, & pus, quod exit, pingue, & oleosum est, sed parcius, & memoria istius nervi domicilium existens in officio suo hebetatur.

Si profunditas ad venam pertingat, sanies fœcis instar egreditur, & si vena est exesa, cruenta, & crassior.

Si ad arteriam penetret, sanies advertitur tenuior, & magis pellucida, ac aliquantulùm saliens i. cum saltu egreditur.

Quòd si ad os perveniat, durum quid exploranti occurrit cum nullo dolore, periostio nondum adeso; si verò os carie laborarit, inæquale, & asperum tangitur, sanies, quæ effluit, est serosa, nigricans, & pessimi odoris.

Causæ.

Quia hujusce tumoris præcipua substantia est callus, hanc ob rem & fistula ut tumor quidam est, ajunt Galeni sectatores continentem causam atrabilarium esse sanguinem,

guinem, discussis quidem, ac per halitum digestis tenuioribus partibus, ac crassioribus relictis fistulam fieri. Verùm Galenici morbos, qui ab ipsis curari nequeunt, omnes ab atrabilario originem habere dicunt, ut de Cancro dicemus.

Fistula ab abscessu, vel vulnere suam cognoscit genesim; hîc enim si ob corporis impuritatem, vel pravorum humorum copiam, vel (quæ potissima causa est) chirurgi imperitiam nimis diù curatio protrahatur, & non rectè curetur, profundiorem pure moliente cuniculum, callosus evadit. Fistularum causam tamen in sinu rimamur; si enim pus, quod salinis, sulphureisque constat particulis, diutius quàm par est, in sinu stagnet, ejus latera obducit, cum particulæ subtiles, & volatiles intestino motu agitatæ in adesos parietes se insinuant, discussis volatilibus, tantummodò crassæ, & terrestres remanent, quæ coagulantur, comprimuntur, latera incrustant, ipsisque tenacitet adhærent, agente præcipuè lentore, aluminoso puris sale, & partis succo alimentitio, ac in scirrhosam occallescunt duritiem.

Prognosis.

Fistula recens, ac simplex, quæ in carnosis tantum partibus est, non profunda, in corpore juvenili, & boni habitus faciliter curatur; difficulter verò quandò plures partes sunt erosæ; sic etiam antiqua sensu destituta, profunda, flexuosa, varios habens cuniculos: membris nobilibus vicina, & corporibus senilibus, cacochymicis, & debilibus. Difficulter etiam curatur, quæ ad tendines, nervos, arterias, venas, ossa, articulos, dorsi vertebras, thoracis cavitatem, imi ventris, uterum, vesicam, aut intestina pertingit. Vel si occurrat circa illa loca, in quibus natura ab excrementis se exonerat, ut in abdomine, inguinibus, natibus, ano, scroto, perinæo.

Verum apud omnes medicos fistula non tantum perdifficilis est curationis, verum etiam incurabilis. Nostrates chirurgi parum differunt à tonsoribus, ideòque eos curant morbos, quos simplex tonsor curare potest, & potius inducere fistulas, quàm curare satagunt. Qui nunc chirurgos se jactant, inducunt fistulas, non curant; semper enim chirurgi defectu fistulosi fiunt sinus, eòque devenit istorum ignorantia, & impostura, ut cum ex artis errore, quam profitentur, abscessus, & sinus in fistulas abire permittant, salubres fistulas esse ægrotis suadent, exagerando, quòd si superfluitates, & deliterii humores, qui è fistulâ effluunt, in parte detineantur, necessariò mors sequeretur: sic miseris imponunt fratribus duplici modo, nàm nec illos curant, nec ut ab aliis curentur, minitato mortis terrore, tacitè insinuant. Nos circa hanc materiam non relinquemus, quò ad fieri poterit, eorum malitiam, & ignorantiam detegere, nec non & exquisitam, perfe-

ctamque curationem radicitus indagare, adhoc ut agnoscant vulgares medici, quanta sit differentia inter spagyricos, ut ipsi ajunt, practicantes, & ipsos; bonus itàque chirurgus, & artis suæ gnarus nunquàm fistulis locum dabit, verum cum illas alterius errore factas invenerit, nostro instituto curabit.

Curatio.

Vulgares chirurgi fistulæ curationem exordiuntur, primò debitam instituendo diætam, & corpus à superfluis humoribus purgando; deindè ad topica deveniunt, & callum averruncant vel medicamentis, vel ferro, vel igne.

Angustum fistulæ orificium dilatant per penicillos ex *spongia, radicibus gentianæ, Aristolochiæ, brioniæ, asphodeli, & hellebori nigri exsiccatis.* Hæc in pyramidalem effformata figuram, & parte acutâ in fistulam immissa omnem fistulæ humiditatem imbibunt, crassiora evadunt, & sensim orificium ampliant.

Quod si his callus non removeatur, ad fortiora descendunt, ut *trochiscos de minio, unguentum Ægyptiacum, vitriolum ustum,* vel ad composita recurrunt, ut

℞. *Lixivii fortis* ℥. iv.
Decoct. lupinor. ℥. j.
Mell. rof. colat. ℥. j. ß.
Alum. ℥. ß. *m.*

Vel

℞. *Lithargyr. lib.* ß.
bulliat in aceto, & aquâ rosar. deindè filtra.

Vel

℞. *Ung. Ægyptiaci* ℥. ß.
Sublimati ℥. ß.
Lixivii ℥. j.
Aq. rof. ℥. ij.
Plantag. ℥. iv.
Bulliant aliquantulum.

Hæc medicamenta turundis in fistulas intrudunt.

Si hæc commodè applicari nequeunt ob fistulæ angustiam, & profunditatem, eam totam aperiunt, & medicamenta ad profundum usque injiciunt, quòd si tota aperiri nequit, per siphonem in formâ liquidâ deturbant, & diluunt, ita sunt *lixivium, aqua marina, calcis vivæ &c.* Vel in formâ siccâ ob majorem exsiccandi energiam, calamo fistulæ orificio admoto, insufflant.

Verùm quia non semper fistula his cedit medicamentis, ad ferrum, & ignem confugiunt. Ferro totam aperiunt fistulam, qua apertâ, callum acie scalpelli, aut novaculæ ad carnem usque probam detrahunt, quod non solum ex colore, sed ex sanguine, & doloris sensu percipitur. Contingit quandoque, ut callus perdurus ferro non cedat; tunc candente ferro expeditius, & minori cum dolore tollitur: verum quia ægroti ferrum, actualemque ignem exhorrent, ad caustica deveniunt, & dum hæc sive per caustica, vel ferrum ignitum administrantur, partes aliquo defensivo refrigerante, vel repellente circum circà muniunt, ne inflammatio oboriatur.

Adustâ fistulâ, medicamento relaxante, quod escharam dejicit, utuntur, ut est *manteca cum foliis endiviæ, butyrum, vel unguentum de althæâ,*

althaa, quod quandòque est gangrænæ mater; deindè sarcoticis uruntur unguentis. Quod si in os desinat, abradunt, siquid cariosum, vel nigrum sit. Si altiùs caries os corruperit, terebrá squamam excidunt, & si ad medullam usque penetrarit, forcipe excisorio eximunt, quod corruptum est; si totum corruptum fuerit, totum eximunt, osse jàm purgato, vel ablato, ad incarnantia recurrunt medicamenta.

Quibus omnibus adhibitis, si fistula non cedat, & non curetur, incurabilis habetur, & totum negotium naturæ committunt, sed nunquàm hactenùs auditum est fistulam per se, vel naturæ viribus sanatam fuisse, nisi per medicamenta, & optimè conditionata, aliàs minimè curabitur. Non mirum itàque, si fistulæ chirurgos rident, & ad hominis usque mortem perseverant, & in pejus, ac deterius, quàm in melius eorum arte abeunt; sperant enim ab eorum vanidis medicamentis id, quod nullo modo possunt, ac obstinati efficaciora, & validiora non vestigant.

Quòd si ob ægroti debiles vires, vel situs conditionem, neque ignis, neque ferrum locum habeat, ad palliativam recurrunt curationem i. fistulas pallio obtegunt, quod idem est fistulas in pacifica possessione conservare: in æquinoctiis corpus pravis succis refertum purgant, ità enim magnopere fistulas ad sanitatem conferre credunt.

Fistula adeò difficilis curationis existit, ut impossibilis ferè curatu sit, quia adhoc ut incarnetur, & cicatrizetur aliqua soluta unitas, necesse est, ut optima caro in parte viciná existat; at quia callo undequàque circumvoluitur, per consequens nullo modo in eá cicatrizatio fieri potest, sed semper eodem modo persistit, quàmvis innumera adhibeantur sarcotica. Addimus adhuc ad majorem curationis difficultatem, quòd utplurimum neque sectica prosunt, & morbum non extirpant, nisi exquisita, & optimæ energiæ extent. Hoc autem ad evidentiam demonstratur, nàm si applicentur caustica vehementia, inflammationem inducunt, qua generatá, utplurimùm gangræna excitatur; si mitiora fuerint, callum non extirpant, & per consequens indicationi non succurrunt, & sic debent medicamina fistulæ applicanda mediocrem tenere temperiem, adhoc ut iis dotata facultatibus, prava symptomata non inferant, & callum radicitùs enervent. Quibus adimpletis, procul dubio curatio integrè perficitur.

Fistulæ curationem aggredimur tum internis, tum externis medicamentis. Interna ea esse debent, quæ sanguinem, & succos corrigunt, salinas, acidasque particulas fixas temperant, & ad resolutionem disponunt, & acres ichores cicurant, talia sunt *decocta ex ligno guajaco, salsâ pariliâ, radice chinæ, &c. limaturâ, rasurâ eboris &c.* Vel vulneratiæ potiones *ex radicibus consolida majoris, caryophillata, bistorta, vincetoxici, angelica, ex herbis*

herbis, agrimoniâ, hyperico, scordio, vincapervincâ, persicariâ, saniculâ, rore marino &c. Vel diaphoretica ut *antimonium diaphoreticum, sulphur auratum diaphoreticum, bezoarticum minerale, sulphur antimonii fixum &c.*

Externa sunt, quæ callum incidendi, vel absumendi vim habent; si itàque fistula callum non adeò durum contineat, quia recens, felicissimè curatur aquæ calcis calidâ injectione, quæ ità paratur:

℞. *Calcis vivæ lib.* j.
Aq. font. lib. iij.

Bulliant simul ad consumtionem tertiæ partis aquæ, quæ remanet decanteiur, & servetur ad usum. Si tamen fistulæ orificium ità sit arctum, ut syringam respuat, primò amplianduin est, penicillo ex *gentianæ radice* intruso, deindè immittatur *aqua calcis sola, vel spiritu Vini acuata, cui si Mercurium dulcem* addes, potentiùs operabitur, vel sufficit sola *aqua plantaginis, in qua mercurius dulcis solutus est.* Si calide injiciatur.

Si verò diuturna sit fistula, & durum, seu lapideum contraxerit callum, tunc maximo cum fructu applicabis *Magnum Calcinatum Paracelsi,* prodest quammaximè *præcipitatus albus,* in madidâ turundâ aspersus. Similiter *aqua salis armoniaci, aqua mercurialis, oleum antimonii,* & præ omnibus *spiritus salis armoniaci, vel oleum Mercurii album,* injecta per syringam cum superpositione *emplastri fodicationum Paracelsi,* ac singulis vigintiquatuor horis medicamenti renovatio fieri debet. Remoto callo, facilè *balsamo proprietatis, vel unguento sarcotico* pars carne impletur, & perfectè cicatrizatur.

Est hîc advertendum, quòd aliquandò fistularum ichor subjectum os cariare, vel maculare solet, præcipuè si periostium fuerit erosum; tunc licèt recens sit fistula, nunquàm curabitur, nisi os radatur, aut convenientibus purgetur medicamentis, ut dicimus *Tomo Secundo cap. 21. de ulcere cum ossis carie,* ossis verò nigredinem aufert *mercurius dulcis in aquâ plantaginis solutus,* & illitus.

Non relinquendum tamen est, quod pluries experti sumus, & semper felici cum eventu, nam non solum recentes, verum etiam inveteratas, & malignantes fistulas adæquatè persanat, hoc autem remedium est arsenici balsamum maximum in hisce morbis, & benigniter elargimur. Advertimus quammaximè in hoc medicamine, quod nec minus secundum Paracelsi institutum, & formulam bonum evadet, & perfectè fiet, non Paracelsus id componere ignorârit, sed ut ipse in chirurgiâ manifestè loquitur, enigmaticè discurrit, & cum filiis artis tantum sermonem habere vult. Undè nos propter publicam utilitatem, & ad clariorem rei intelligentiam sic formulam componimus:

℞. *Arsenici, &*
Salis Nitri p. æq.

tunde quamoptimè. Immitte in vigilum, prunisque impone, & evaporare, ac ebullire incipiant tantisper, donec fumus, & ebullitio cessaverit, hocq.

ad

ad fundi imum adipis instar in tegillo fluentis se demiserint. Deindè per horam unam, atque alteram (quò diutius, eò meliùs) calcinentur. Sepernè, ut refrigerentur; postmodùm materiam hanc calcinatam accipe & in eam aliam salis nitri partem æqualem addes, & miscebis, uti prius calcinabis eodem ignis gradu, deindè hæc massa rursus pulverisetur, & in cellâ vinariâ vase terreo vitriato appones in loco declivi; nàm paulatim liquabitur in oleum, quod oleum, seu balsamum in vase vitreo conservabis, & tamdiu relinquatur, quousque in liquorem vertetur, quem pro usu servabis.

Si vini spiritum super hunc liquorem pluries accedentes, spatulâ agitando, vel vini spiritum phlegmaticum destillando evocabis, in nobile transibit medicamen, quod tanquam arcanum asservabis in deploratis chirurgiæ morbis, & præcipuè in cancro, ulceribus phagedænis, cacoëthicis, in ossium cariebus &c.

Hæc est vera formula olei arsenici, quod applicari poterit super nudam lini petiam, si superficialis fuerit fistula, si verò profunda existat, cum turundâ, sive cum spongiâ, vel cum syringâ immittatur; habet enim facultatem erodendi callum absque eo, quod carnem sanam affligat, vel inflammationem, sive dolorem inducat, quod mirabile quidèm est, ut in praxi manifestè observatur.

Cap. VI.

De abscessibus frigidis.

Egimus de abscessu calido, desinu, ac fistulâ, qui illi succedere solent, nunc Galenistarum ordinem prosequendo, de abscessibus frigidis agemus.

Frigidos illos tumores appellat *Galenus*, quos inflammatio non præcedit, neque à sanguine, neque ab humore fiunt bilioso sed ex nutrimenti partium degeneratione, dum aliquandò in homogeneam quandam, aliquandò ætherogeneam abit materiam quæ sibi locum aptando, figuram vitiat tantum; nàm ob sui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem in partem inducere solet.

In duplici sunt isti tumores differentiâ, nàm pars eorum humidam, liquidamque continet substantiam, ut lutum, olei amurcam, vini fœcem; urinam, balnei sorditiem, melleum, mucosumque succum graviter olentem, quem omnes aversantur. Vel solida corpora, præsertim cum inveterata fuerint, vel inter duas tunicas, vel sub certis membranis continent velut ungues, pilos, lapides, ligna, ossa, carbones, testas, spinas panniculos &c. (quæ inveniri vulgares dœmonum arte ex maleficiis ineptè asserunt), tophaceas substantias. Itèmque veluti araneas, cretas, gypsum, grumos; multoties animalium, & insectorum figuras, ac similia innumera

numera pro diverso lascivientis naturæ cursu; quomodocumque autem materia contenta diversimode variet, semper tamen ex unico succo alimentario omnes hi tumores fiunt, & secundum diversa loca, ubi enascuntur, varia nomina sortiuntur. Si enim in capite provenit, testudo, & talpa dicitur, si juxta juncturas, ganglion, glandula, & nodus vocatur. In testiculis, hernia in collo, bocium, & scrophula.

Tot itàque essent tumorum frigidorum differentiæ, quot materiarum eos producentium diversitates, atque ex cum innumeræ esse possint, sigillatim de illis neque Galenus, neque cœteri authores mentionem fecêre, sed unâ denominatione quoscumque tumores, qui lentam materiam, dolorem, ruboremque non provocantem, frigidos nuncupavêre.

Horum tumorum frigidorum causam materialem continentem effectivam Galeni asseclæ solito humorum logismo, cum humorem pituitosum, tum melancholicum, tum tertium ex utroque commistum esse, sine tamen fundamento assignant; nàm certum jam est, & apud omnes sani judicii, & excultæ doctrinæ viros comprobatum est ex uno simplici partium nutrimento degenerato tot materiarum varias apparentias produci secundum fermenti proprietates, quas in parte suscipit: quod clarum est in strumis, in quibus partium nutrimentum sæpè in tophum, durumque lapidem degenerare solet. Fiunt itàque tumores frigidi ex errore facultatis assimilatricis, dum id, quod parti assimilare debet, non solum non assimilat, sed in hoc aliquid purulentum, & mucosum transmutat, quod partis sit in vitiat, & in extuberantem attollit tumorem.

Cum itàque Galenus tumoribus frigidis tantum, & nomen, & singularem tractatum tribuerit, nos quoque de iis sigillatim verba faciemus, nàm de reliquis in suis locis agemus. Sunt tres illi tumores: Atheroma, Steatoma, & Meliceris.

Cap. VII.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

Hoc peculiare habet hoc tumorum genus, materia, quæ in his continetur, in peculiari tunicâ, aut nerveo folliculo à communi cute diverso, atque distincto clauditur. A materiâ autem contentâ nomen accipiunt.

Quod atheroma Græcis dicitur, Latinis pultatio, ejusque contenta materia est veluti puls quædam, quæ ex aquâ, & farinâ fieri solet. Est autem atheroma tumor præternaturalis propria contentus tunicâ, originem ducens ex nutrimento degenerato pulti simili, sine dolore, simplicis coloris, nec digitis facile cedens, nec iis remotis, facile iterùm extuberans.

Steatoma idem sonat, ac sebatio, & tumor est in omnibus athe-

romati respondens, prterquàm in materiâ contentâ; continet enim materiam sebo semel liquato, ac deindè coagulato similem, pinguem, homogeneam, atque compactam.

Meliceris Græcorum tumor est, quem latini melli-favium dicerent, ex eo quia viscida quædam substantia, & homogenea, veluti mel ex tali tumore dissecto educitur. In omnibus corporis partibus tumor iste excitari solet, sed præcipuè in capite emergit, & dicitur Testudo, & talpa, ut suo loco.

Signa.

Omnes hi tumores à parvulo incipiunt, & sensim, ac diù excrescunt, ac tuniculæ suæ includuntur. Meliceris quidèm figurâ rotundior est, magisque extenditur, & ad digitorum compressionem, ob minorem humoris crassitiem celerius cedit, & amotis digitis, pari celeritate revertitur. Steatoma durum est, à strumâ tamen differt, quod non ità ut struma durum est, neque sicut struma inæqualem habet tumorem. Meliceris cognoscitur ex materia melli simili folliculo inclusâ. Quid verò intus in his tumoribus lateat, ut conjecturâ præsagiri potest, ità certò cognosci non potest, nisi ejectum est.

Causæ.

Solitis nugamentis insistentes chirurgi, sectatorque medici, volunt horum tumorum causam pituitosi humoris sobolem esse, in uno magis, in altero minus à naturali constitutione recedentis, qui lentè temporis progressu ex tenuium partium resolutione in materiam nunc pulti, nunc sebo, nunc melli similem degenerat, & quocumque modo hi humores sub cute latitant, & per tempus ibidèm manent, naturâ adjuvante varias induunt formas, & repræsentant, ut modò, præter pultem, sebum, & mel, luto, amurcæ fæci, pilis, carbonibus, vermibus &c. similis evadat, ac propriâ vestiantur tunicâ.

Horum tumorum genesis secundum nostram sententiam est, quòd fiant ex unico succo alimentitio superfluo parti alendæ destinato; crassiori quàm nutriendæ parti conveniat, hinc utplurimum hominibus inexercitatis, otiosis, quales Cœnobitæ sunt, etiam corporibus, partibusque horum laxis hi abscessus accidunt. Hic succus alius tenuior, alius crassior est, cuidam inest acidum, vel salsum, vel oleosum, vel spirituosum, & juxta horum succorum varietatem in hisce tumoribus tunicatis, materia vel tenuior, vel spissior, vel pinguior, vel durior apparebit. Hi succi propter stagnationem nunc hanc, nunc illam induunt faciem; si enim particulæ volatiles ab acidis figuntur, materia stagnans commutatur in duritiem pinguedini bovinæ non absimilem, & sic producitur steatoma. Si plus salis fixi, quàm acidi colligatur, materia pulti

erit similis, quia particulæ fixæ talem mutationem, quam volatiles non efficiunt in succis, & oritur atheroma. Si materia inclusa sit oleosa, discussis particulis spirituosis, illa quæ remanet, melli assimilatur, & oritur meliceris, ut videre est in oleis destillatis, quæ amissis spiritibus, incrassescere solent.

Causæ autem, quòd talis succus aggeratur, & alteretur, est, quòd membranæ, & partes membranosæ, aut à causâ externâ violentâ distendantur, dilatentur, dilacerentur, quòd utplurimum fit, vel quando à causâ internâ nonnihil eroduntur. Undè fibris, quarum texturâ membranæ à se invicem separatis, poris dilatatis, & ampliatis, alimentum eorum proximum distributum uberius recipitur, retinetur, & itâ sensim extrorsum versus protuberans, tumor generatur: nàm introrsum non patet spatium, ut eò urgere possit. Diximus utplurimum causam præcedere externam. Sic à verberibus, & aliisu crebro jumentis præsertim equini generis per aliqua membra corporis extantes, & pendulas has formas sæpè vidimus. Sed ad homines noster redeat sermo: Videmus quosdam Monachos, & Moniales orationi genibus ad terram demissis factitandæ assuetos, sic (hi orant pro nobis peccatoribus Deum) ut articuli diù fatigentur, & obstupescant, adeòque dilatatione membranarum istius loci, sæpissime tales patiantur tumores, in specie meliceides in genibus. Observetur hoc, quòd si non semper, tamen utplurimum tales tumores à causâ externâ violentâ occasionaliter oriri solent.

Quò ad folliculi generationem attinet, sequenti modo generatur: fibrillæ erosæ, aut laceratæ, aut à se invicem separatæ, cum sponte non redeant in naturalem unionem, à nutrimento collecto, & coacervato successivè & ipsæ in largius distenduntur, & hinc inde alias emittentes fibras, quæ mutuò concurrentes, tandem se uniunt, & in perfectam concurrunt membranam, quæ nutrita, & dilatata cavitatem efformat, cum tumore incrementum capit ex parvo initio cum incremento tumoris, & ipsa accrescit, & augetur, quoniam succus alimentitius transsudans per membranas læsas non naturali situ, & ritu transponitur, sed conglomeratus coacervatur, ob id nudam massam aut levi, aut pultis, aut mellis repræsentat, prout simul sub ista transsudatione, & collectione plus, minusvè alteratur.

Horum tumorum contenta in duplici sunt differentia, una enim eorum pars humidam, liquidamque continet substantiam, ut lutum, cœnum, olei amurcam, vini fæcem, urinam, balnei sorditiem melleum, mucosumque succum graviter olentem &c. Hoc provenire reor à succi evasati diutinâ stagnatione, qui hanc, vel illam induit faciem; si enim particulæ in suo motu non conserventur, sed varios subeant motus, inter se figuras mutant, & nunc hanc, nunc

nunc illam liquidam, humidamque ostentant figuram. Altera vero pars solida, & peregrina continet corpora, præsertim cum inveterata fuerit, ut calculos, lapides, lignorum ramenta, carbones, pilos, ungues, ossa, limacum cochleas, ovorum testulas, spinas, cornua, carnes, tum duras, tum spongiosas, panniculos, cretam, gypsum &c. Item multoties animalium, & insectorum figuras, ut vermes, muscas, araneas, pediculos &c. Hæc extranea corpora in his tumoribus tunicatis inspicientes à sectione bardi vulgares, ad diabolicas, præstigiosas, & maleficas confugiunt artes, & in hos tumores diaboli ope injecta fuisse nimis credulis circumstantibus referunt. Peccant vulgares naturæ opus in diabolum referentes. Perniciosum est ignorantiæ asylum omnia in diabolum referre, quæ eorum caput cucurbitinum non capit. Sciant hi homines diabolici, quod diabolus nullum injiciendi jus habet, sed ut leo rugiens circuit, latrare potest; mordere nequaquàm. Sed in naturalibus, relicto diabolo cum vulgaribus, nostra sententia est in hujusmodi tumoribus variarum figurarum insecta ex ovulis, ut fusius *De Ulcere verminoso Tomo 2. cap.* 14. dicimus, vel ex aliis succorum miscelis oboriri. Quò ad corpora solida, & peregrina, quæ in his tumoribus in sectione nanciscimur, quomodò generentur, facilè assequi potest is, qui saniorem philosophiam modò vix à limine salutaverit: Reperiuntur hæc in tumoribus, ubi diutissimè materia latet, & stagnat, quia hæc temporis progressu plures mutationes circa figuras subit, & quarum particularum figuris, mistura, situ, combinatione, concursu, positu, & motu nunc hoc, vel illud, hujus, vel illius figuræ corpus generatur.

Non est in humano corpore locus ab his tumoribus cisticis immunis; nascuntur enim in capite, fronte mediâ, intimâ superiori palpebrâ, pone oculi canthum, externo oculi angulo, post aurem, in auriculæ pinnâ, sub maxillâ inferiori, in cervicibus, in dorso, super ensiformi, in mediâ manûs volâ, in cubiti flexurâ, in metacarpo, in manuum digitis, in genu, poplite, parte pedis superiori &c.

Prognosis.

Tumores isti absque periculo per plures gestantur annos, & lento progreditur gradu, medicamentis etiam rarissimè cedunt, & in mortem, usque perdurare solent. Sponte tamen ob partem aliquam materiæ contentæ subtilem, & alterabilem suppurationem pati solent, ac tunc cavendum est medico, ne suppurata materia potius vergens, quàm ad exteriora ob folliculi impedimentum, vel ad os aliquod inclinans illud vitiet, vel in aliquam corporis cavitatem erumpat, propter quod mortem inducere posset, & quandoque suppurati in ulcera sordida, & fistulosa degenerare solent. Præ-

ter notatum suppurationis periculum introrsum horum trium tumorum, enormem excrescentiam, nonnunquàm deformitatem, quam in patientem aliquam corporis partem inferunt, præter inquam hoc patientes ad eorum curationem non urgentur; indolentes enim sunt, raròque sunt partium functionibus obnoxii. Rarissimè à solâ Naturâ horum tumorum per resolutionem curatio perficitur, neque resolventibus externis, licèt efficacissimis, cedunt; etenim in eorum materiâ sæpissimè sunt partes, quæ postquàm his commistæ, subtiliores vi medicaminum evanuerint, pertinaces evadunt. Hi tumores suum habent folliculum, qui si in curatione omninò non extirpetur, estò materia emungatur, recidivam patitur, tunica illa efficit, ut iterum adjacentium partium nutrimentum degeneret in materiam illam, quæ prius in tumore continebatur.

Curatio.

Vulgares chirurgi, congruo instituto victu, & universalibus præmissis, totum evacuant corpus, verum, purgantia medicamenta, & sanguinis evacuationes, & decocta sunt his tumoribus omninò inutilia; eorum quippè materia est extra naturæ jurisdictionem in folliculo deposita, & hujus farinæ remediis cedere nescit: deindè ad humores ipsos accedunt, inter quos atheroma, & meliceridem circa initia discutiunt, & pro discussione opportunum medicamentum putant *emplastrum de lapide Pyrite*, quod parant:

℞. *Ammoniaci* ℥. iij.
Galbani,
Opoponacis,
Sagapeni ana ℥. j.
Lapid. pyritis præp. ℥. iij.
Diachylon. mai. ℥. vj.
Ol. camomilini ℥. ij.
F. empl.

Vel *Diadictamum*, quod à *Gal.* 5. *de compos. per genera cap.* 14. describitur. *Sennertus* probat *emplastrum ex ammoniaco, pyrethro, & oleo succini* factum. Si discuti nequeant, suppurationem tentant, ut

℞. *Picis navalis* ℥. j.
Ammoniaci, &
Sulph. ana ℥. ß. m.

Si nec minus suppurari possint, causticis aperiunt, vel incidunt cruciatim, quo modo brevius tumorem cum suo folliculo extrahere credunt, postmodum digerunt, & mundificant *unguento Ægyptiaco, & aureo* simul mistis, ac demùm *emplastro diachylonis* cicatricem inducunt.

Indicatio horum tumorum curativa chirurgis desumenda eadem erit omnibus tribus. est illa contentæ materiæ eductio, folliculi extractio, & exacta loci consolidatio.

Materiæ eductio per apertionem fieri necesse est, quæ vel ferro, vel septico celebranda est; ferrum horribile est, & insalubre, nàm partes folliculo circumpositæ sanæ, & integræ sunt, propterea ab incisione crudum emergit vulnus. Septicum est horum tumorum

morum apertione appropriatissimum, nam paulatim sanam lacessit cutem, fermentum vicinis impressum partibus exterminat, & folliculum dissipat. Sectica suprà descripta his tumoribus aperiendis opportuna sunt, tutius tamen est illud ex Mercurio meteorizato ob suæ efficaciæ diffusionem, quæ his suffragatur tumoribus: Verum ante causticorum applicationem materia quodammodò alteranda, & emmollienda est sequenti emplastro:

℞. *Gum. ammoniaci* ℥. ij.
Sulphuris ℥. ß.
Camphoræ ʒ. ij.
Euphorbii ʒ. j.
Ol. petræ q. s.
M. f. empl.

ut causticis postmodùm facilius materia intùs contenta unà cum folliculo suo eximatur. Apertione factâ, inclusus humor educendus est, apta digitorum pressione, ut penitùs abscedat.

Materiâ eductâ, magna superest pro folliculo extrahendo difficultas, etenim ille circumambientibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè eximitur, & dolorosa est operatio eam separationem scalpro procurare; etenim nisi separetur, aliàs recidivam parit, aut relicto folliculi tantillo, in fistulam abit, aut ulcus diuturnum, ac fœtidum constituit. Nos ad horum tumorum folliculum destruendum, & recidivam vitandam, vel aliud majus fugiendum, *penicillo spiritu salis armoniaci, vel oleo Mercurii albo imbuto* leviter, & dextrè folliculum oblinimus, usque dùm æger dolorem persentiat, si sanguis appareat, completum est opus, sin minùs, pergimus, idque toties tentamus, quousque sanguis appareat: siqua superveniat hæmorrhagia, applicatis applicandis, sistenda est. Ac tunc *proprietatis balsamo* injecto, *emplastroque sodicationum* imposito, intra decem dies exactissimam complemus curationem.

Cap. VIII.

De Anthrace, seu Carbunculo.

Tumor hic variis appellatur nominibus, Græcis dicitur *Anthrax*, Latinis *carbo*, & *carbunculus*, Avicennæ *pruna*, & *ignis Persicus*, quibus vocibus etsi diversos significari tumores nonnulli credant, & particularia capita de anthrace, & carbunculo, de prunâ, & igne Persico egerint: reverà tamen iis nominibus unicum tumoris genus significatur, & utriusque eadem ferè curatio instituitur. Dicitur Anthrax, eo quod plures solet efformare sinus, & antrum quoddam repræsentare videtur, verùm perperàm ità dicunt, nàm græcè Anthrax Latinè carbonem significat. Dicitur carbo, vel quia crustam excitat nigri coloris, ità ut extinctus videatur carbo; vel adinstar carbonis accensi, & igniti particulam ipsam affectam adurat, & in crustam convertat. Dicitur carbunculus, quia crustam interdùm excitat, quæ carbunculi instar fulgere videtur. Appella-

tur Pruna; quia accensæ prunæ instar prædictos gignit affectus. Ignis tandem dicitur Persicus, quòd Persis sit solemnis.

Avicennas anthracem distinxit in pustulosum, & aliquâ humiditate vesicante refertum, & ignem Persicum appellavit, & sine pustulis, & absque ulla humiditate, & hunc prunam vocavit; verum hi affectus accidentaliter solum, non autem in propriâ formâ sunt diversi, varia nàmque subeunt nomina ob varia quædam accidentia, quæ ipsis contingunt.

Anthrax, seu carbunculus tumor est non multum prominens, sed in parte profundus, atque durus, in centro suæ periphæriæ lividam nigredinem, eamque pellucidam præsefert, in periphæriâ rubor ad tactum albicans apparet, cum fervore, & uredine, mirum in modum dolet, febrem inducit acutam, somnum aufert, & si dormire sinit, insomniis horribilibus cruciat, sæpè phrænesim inducit.

Anthracis subjectum sunt omnes externæ corporis partes, & utplurimum tendinosæ, non excludimus tamen internas affici posse absque ullâ curationis spe, ut ventriculum, intestina, oculum, nasum, vesicæ cervicem &c.

Signa.

Anthrax, seu carbunculus incipit plerumque ab exigua pustula, interdum verò non solum una majuscula erumpit pustula, sed multæ, exiles, veluti milii semina, crebræ in particulâ residentes; quibus præruptis, ulcus crustosum fit, quale à candente excitatur ferro. Antequam pustulæ erumpant, pruritus in parte sentitur, mox pustula, aut pustulæ oriuntur. Interdum tamen citra omnem pustulam incipit. Anthrax, & ulcus crustosum excitatur, crustula modò nigricante, modò colorem cinereum præseferente; mox brevi, bubonum instar, excrescit in rotundum, & acutum cum ingenti calore, ardore, & dolore, qui præsertim circa vesperam exasperantur. Adest insuper in ipsis ingens prurigo, & vehemens scalpendi desiderium, adeò ut vix manum æger continere possit, quin partem fricet, ex qua fricatione posteà plures oriuntur pustulæ. Caro circumposita effervescit, calorem que habet, & maximam phlogosim concipit, colorem etiam continet, quam in erysipelate, & phlegmone nigriorem, veluti si cum rubro aliquid nigri permistum sit. Crusta ablatâ, non semper pus, sed caro spongiosa, vel tenuo quasi calcinatus occurrit, qui à sana parte, relicto ulcere cavo abscedit. Accedunt deinde alia symptomata, febris nimirùm, & magis eos infestat, qui anthrace, seu carbunculo corripiuntur, quàm qui phlegmone erysipelatode laborant. Nausea, vomitus, appetitus dejectio, tremor ac cordis palpitatio, frequens animi deliquium, delirium, quæ omnia eò magis infestant, quo malignior materia est.

Et licèt omnis anthrax, seu carbunculus

bunculus sit malignus, vel pestilens, non omnis tamen pestilens est: discernitur autem pestilens à non pestilente, primò, pestilentis ejus constitutione; vix enim possibile est, ut vigente pestilente constitutione, oriatur carbunculus, qui ipse pestilens non sit. Deindè omnia symptomata, & signa, quæ in carbunculo apparent, ingravescunt in pestilente carbunculo; nàm febris, quæ carbunculo adjungitur, pestilentem refert naturam, & licet extrà minor, quàm in non pestilenti appareat, & imò interdùm vix percipiatur, tamen intùs magis urit, & longè periculosior est. Floridus faciei color mutatur, linguá nigricat, & sicca est, alvi excrementa sunt livida, & biliosa, appetitus dejicitur: adest nausea, & pessimorum humorum vomitus: spirandi difficultas, anhelitûs fœtor, sudor multus tepidus, vel frigidus. Somnus est interdùm planè profundus, interdùm vigiliæ infestant, deliria comitantur, animi deliquia, & syncope.

Causæ.

In assignandâ anthracis causâ materiali, vulgares cum ipso Galeno se ridiculos ostendunt, fingunt, ut illis placet, humorum metamorphoses, quæ non adeò Ironice apud Ovidium inveniuntur; etenim volunt in anthrace, seu carbunculo sanguinem exuri, & partem crassam in atrabilarem succum abire, tenuem verò in exurentem, & acutam bilem, ad hujusmodi carbunculi malignitatem, dolorem, ruborem, cæteraque illius accidentia fieri sibi suadent. Verùm.

Ecquis fuit ignis, qui sanguinem combussit? Quis destillator, qui tenuem à crassâ partem separavit? Ecquis absque bile, & melancholico furore has nugas tolerare potest? Eruditè ipsemet *Galenus*, ut nobis imponeret, phantastico suo humorum quaternatio credidit, ac nescimus, quomodò in assignandâ anthracis materiali causâ pituitam subticuit immutatam? Hæc habet 2. *de diff. febrium cap. 9. Quòd si sanguis supra modum assetur, pars quædam ejus subtilior, ac pinguior omninò in flavam convertitur bilem; quæ autem crassior, in atram, quòd in his tumoribus, qui carbunculi appellantur, contingit; nàm in his ex sanguine supra modum effervescente ad atræ bilis humorem fit transmutatio, ità autem hoc accipi volo atrabilis humorem, & qui nondùm exquisitè atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus.*

Commenta hæc credat Judæus Apella, vel qui velit, nos qui falsissima ea jàm cognovimus nunquàm erit, ut illis adhæreamus, sed causam hactenùs inauditam, & à nemine, quem sciamus traditam patefaciemus, qua authrice tumores isti omnes maligni, lethales, cacoëthes, pertinaces medicamentis non cedentes passim emergunt, qui adeò chirurgos exterruêre, ut velut à peste ab iis curandis aufugiunt, ac sub verbis, Noli me tangere, ægris suadent, ut non audeant tumoris

cura-

curationem aggredi, si vitam exoptant.

Ut ergò propositioni satisfaciamus, memoriæ reducendum est, magnum Hip. in tres partes integrum hominem viventem secuisse, in contenta scilicet continentia, & impetum facientia; facientia impetum contenta esse noluit, ut nos doceret ea in continentibus esse tanquàm in domicilio, in contentis verò per modum diffusionis. Ad nostrum itàque propositu inadvertendum est, quòd in his omnibus partibus vitium accidere potest, propter quod morbosum hominem fieri necesse est, summa tamen differentia est inter morbos, qui ex contentorum, impetum facientium, & continentium vitio fiunt; Etenim contentorum vitia, si continentiũ innatam, debitamque servent temperiem, separationis, resolutionis, coctionis, suppurationisque auxiliis, paulatim contentæ materiæ vitium vincent, & ad pristinum statũ corpus reducunt. Ità etiam si impetum facientia exorbitent, in furorem abeant, terrore quatiantur, aliisque passionibus urgeantur, si continentium robur constans sit, quia eorum regimine reguntur, facile est, ut ad naturalem tranquillitatem reducantur. Verumenim verò si in continentibus vitium accidat, quorum œconomiâ contenta, & impetum facientia æqualiter reguntur, indè expectanda est morbi correctio, & contracti morbi curatio, si hæ partes, quibus hoc munus destinatum est, vitio laborent, lethalis morbus expectandus est; imò potius totius corporis confusio pertimenda est, nàm non solùm continens pars vitio laborabit, sed & contenta, & impetum facientia, quæ continentium nutu reguntur, passum ibunt, & in athesiani i. intemperiem proruent, necessarius indè mortis adventus ob defectum rectoris vitalis regiminis; ut verò hanc theoriam ad praxim reducamus, sciendum est, quòd quoties contenti in viventi corpore sunt ci, & humores vitio aliquo laborent, in tumores eos assurgere vel calidos, vel frigidos necesse est; at quia continentes eos partes sanæ sunt, vel eos ad suppurationem inducunt, vel eorum lentorem non curant, hac sub classe tumores sunt tàm calidi, quam frigidi, quos recensuimus, in quibus naturâ, & arte auxiliante, certa, & indubitata succedit suppuratio. Sic etiam si spiritus, seu impetum facientes furorem contrahunt, ut in inflammatione, erysipelate, aliisque similibus dolorosis affectibus, sedativis remediis ab arte præstitis sedantur, quod reliquum est, à continentibus partibus regulatur, & ad naturalem reducitur statum; undè asserere audemus, quòd si vitia contentorum, & impetum facientium in pejus abeant, & in mortem properent, id tantùm defectu medici, & non medicamentorum accidere, non autem ex contracti vitii dispositionibus; contrà verò in iis tumoribus, qui partium continentium vitio fiunt, nàm in illis semper mors imminet, ac quoties curantur, dignus

dignus gloriâ medicus, & encomiis dignum medicamen jure merito existimari potest.

Fit ergò anthrax, carbo, carbunculus, ignis Persicus, pruna, cùm non tantùm sanguis, cœterique succi, qui in venis, arteriis, aliisque membranis, sed & ros ille, qui inter fibras tunicarum, venarum, arteriarum, cœterarumque membranarum, pro earum vitalitate diffusus est, vitium contrahunt. Hoc vitium est à sale acri caustico, quod evaporatis partibus aqueis, quæ pro fræno, seu dilutione inserviebant, exaltatur, adurit, causticat, & subitam partis mortificationem inducit in livorem, hinc omnimodam nigredinem infert, ceu id cauteria potentialia applicata testantur. Non fiunt anthraces à salibus acidis corrosivis, non enim hæc nigredinem mortificantem inducunt, sed primò intensam rubedinem, hinc consequentem albedinem insensilem in partes molles inducunt; acria verò, & lixivialia omnimodam partis mortificationem, & nigredinem excitant, ut fit in anthrace, in quo talis subitanea nigredo, & mortificatio cum diffusione in longum, & latum mox sub primo intuitu se manifestat. Hoc sal acre causticum in sanguine, cœterisque nostri corporis succis latitat, (verùm in constitutione pestilenti hujus miasmata cum aëre hauriuntur ad partes deportantur, & exaltantur) attamen dilutum, postmodùm à causis occasionalibus aqueâ parte destitutum in tantam acrimoniam, & realgarinam naturam exaltatur in vasculis capillaribus, quibus adhæret, ut continentes membranas, & fibras suo incendio concremet, carbonizet, & tandèm calcinet, non secus ac pagina, vel linteo vini spiritu omninò cremabili madefactis, qui postquàm ignem concepit, non solùm ipse ardet, sed paginam, & linteum reducit in cinerem.

Externæ causæ anthraces, & carbunculos parientes recensentur quæcumque salia acria in corpore latitantia in succis inter fibras exaltare, & in ipsis ardorem maximum, & adustionem excitare possunt, hujusmodi sunt aër calidissimus, & siccissimus, ingentes labores, validi motus, exercitia immoderata, assidui potus vinorum meracium, nimii usus aromatum, calidorumque ciborum, quales sunt sinapi, allia, piper Indicum, cæpæ &c. nimiæ iræ, excandescentiæ, ob quas validus concitatur fervor.

Prognosis.

Omnes anthraces periculosiores sunt interni, quàm externi, nisi tamen ex levi inflammatione, & febre mitior ejus natura deprehendatur. Periculosus est valdè, qui niger, quia maximam partis mortificationem, & necrosin denotat, cui proximè succedit lividus, & flavescens; leviores tamen sunt, qui albi, aut subcineritii coloris; itèm minùs mali sunt rubicundi. Exitiosi valdè sunt illi, qui postquàm eruperunt, mox ite-

rùm evanescunt; translata enim materia ad interiores partes lethum affert. Exitialis est caudâ quadam præditus. Minùs maligni, minúsque formidandi sunt illi, qui parvi, quàm qui sunt magni, & ex parvâ pustulâ illicò ingentem acquirunt magnitudinem; tùm etiam minus perniciosi sunt soli, quàm qui alios habent conjunctos.

Locus plus, vel minus perniciei portendit; mali enim habentur, qui partes nervosas, membranosas, vel juncturas, quàm qui obsident carnosas, hinc etiam pessimi moris censentur, qui in emunctoriis, & glandulis, prope membra nobilia, & principalia oriuntur.

Curatio.

Vulgares chirurgi carbunculi curationem quinque intentionibus curativis comprehendunt, quarum prima idoneam præscribit vivendi rationem; Secunda idoneis præsidiis cordi succurrere docet ad affectus sæviciam vitandam; Tertia antecedentem materiam extirpare nititur; Quarta circa localia affectæ particulæ administranda versatur; & ultima accidentia supervenientia corrigere studet.

Quò ad primam, aërem eligunt omninò ad frigidum, & humidum vergentem, præsertim tempore æstivo, qui si talis non fuerit naturæ, illum parant, cubiculum scilicet frequenti aspergine aceti, vel aquæ rosaceæ, & etiam herbarum refrigerantium refrigerant, & humectant. Cibos paris qualitatis præscribunt, vitatis acribus, frixis, & salsis, prohibent aromatum usum & vini potum, cujus loco commendant hordei aquam cum paucis vitrioli spiritûs, vel succi limonum, aut granatorum acidorum guttulis. Alvum enematum usu sollicitant.

Secundam intentionem cordialibus complent præsidiis, quæ scilicet unâ ex parte cordis vires conservare, & ex altera pravitatem extinguere valent.

Tertiam autem perficiunt duplici illo præsidiorum genere, quo materiam antecedentem in corpore minuunt, & extirpant, vel scilicet phlebotomiâ, vel medicamento purgante, prius sanguinem plenitudinem, posterius verò aliorum succorum à sanguine redundantiam demit, & minuit.

Quantùm ad phlebotomiam, ferventem sanguinem fore mittendum in carbunculis in dubium non vertunt, tùm quia affectus est inflammatorius, tum quia à sanguine gignitur adustionem patiente, tùm etiam quia eorum *Galenus* sanguinem mittit ad animi usque defectum, illis insistens principiis, quibus habet 2. *aph.* 33. docetque: *In maximis inflammationibus nullum majus invenisse præsidium, quàm sanguinis ad animi usque defectum, missionem*; verùm quia nostris hisce temporibus hujus modi sanguinis missio ab aula medicorum recessit, pluribus vicibus sanguinem profundunt, magis, vel minùs liberaliter juxta corporis habitum, ætatem, anni tempus &c. Primâ vice revulsionis gratiâ ex partibus longioribus, & magis secundum

distan-

distantiam oppositis sanguinem mittunt; sequentibus autem vicibus ob derivationis usum ex vicinioribus extrahunt. Eodem pariter modo eandem intentionem habere credunt frictiones cucurbitulæ, & scarificationes. Maximoperè hirudinum usum tanquàm singulare præsidium celebrant, quia mirum in modum ustionem sedare, ardorem mitigare, & melancholici sanguinis copiam demere credunt.

Verùm hæc phlebotomia ad animi deliquium usque vel per repetitas vices maximoperè tanquam maledicta repudiatur, quòd vires, quarum maxima habenda est ratio, dejicit, & humorem amicum, ac vitæ thesaurum præstantissimum cum spiritibus deplet. Facilè in venæ sectionæ, etiam ad ventilandum, ut vulgò fertur, contingere potest, ut dùm sanguinem evacuant, virus, seu ad membrum nobile, seu per membrum nobile ducant, & trahant, & illius virulentiâ afficiant. Præterquamquòd perpetuò carbunculus malignitatem habet conjunctam, & venæ sectione non tollitur malignitas, imò pravus humor phlebotomiâ, quem natura ad exteriora depellere conatur, ad interiora retrahitur.

Sed quia sanguinis missione pravi humores vix deplentur, nonnulli purgatione opus esse arbitrantur, quia purgante medicamento pravi humores evacuantur, nec finit, ut calidum nativum ab iis suffocetur, & extinguatur, & sic posteà natura expulsionem rectiùs regulare potest, neque affluentis humoris copiâ pars affecta corrumpitur. His positis purgationem instituunt medicamentis frigidioribus, vitantes, quæ calefaciendi corpus, vel succos agitandi facultatem habent, (verùm purgantia non caliditate, vel frigiditate purgant) talia creduntur ab ipsis *Manna, conservarum expressiones, Syr. rof. solut. Violar.* Post purgationem exhibitam laudant etiam præsertim tempore æstivo nonnullorum præsidiorum refrigerantium usum, inter quæ principem tenere locum credunt serum caprinum cum epithymo, quod magnoperè idoneum ad educendam melancholiam adustam censent, ut

℞. Seri caprini lib. j.
Epithymi ℥. ß.
Flor. cord. p. j.

& factâ levi ebullitione propinetur. Alii utuntur *conf. viol. & flor. borag. ad* ℥. j. *pro quavis vice, & infundunt in aquam sonchi, aut aliam refrigerantium,* & manè colatas, & expressas ægris propinant.

Verùm purgantia in carbunculo semper suspecta fuère, & omninò metuendum, ne medicamento purgante virus, quod natura ad circumferentiam expellere conatur, facto motu contrario, à circumferentiâ trahatur ad centrum; addimus, quòd in pharmacopolio non extat medicamentum purgans, quòd malignitatem exturbet, præter alexipharmaca, & vix datur carbunculus, in quo malignitatis aliquid non adsit. Prætereà acuta febris, & materiæ cruditas

ta, semper huic affectui associatur, quæ purgans inhibet medicamentum.

Quarta intentio, quæ respicit materiam conjunctam, complectur per remedia localia parti affectæ administranda, inter quæ repellentia adhibent; verùm hæc retrocedere faciunt malignam, venenatamque materiam ab exterioribus ad interiora, & malum pejorant. Partem affectam scarificant, & quidèm plagis satis profundis, ut sanguis corruptus, malignus, & venenatus, qui nisi ex parte mox evocetur, vicinas corrumpit partes; quòd si nondùm satis evacuatus videatur, scarificationes repetunt, & quandòque loco scarificato cucurbitulas, vel hirudines apponere solent.

Verùm utplurimùm humor magno cum impetu ad partem affluit affectam, idcòque attrahentia hæc non satis tutò adhibentur, cùm metus fit, nè copiosè materiâ affluente, dolor vehementior fiat, qui vigilias excitare, febrem augere, & vires dejicere possit. Supra partem scarificatam medicamenta apponunt, quæ aliàs imponi solent, scilicet quæ pus movere assolent; verùm hæc putredinem augere possunt, cùm carbunculus putrescendo semper serpat, & aliàs mortificatio in partes tales in idat: sed potiùs siccantia, & putredini resistentia adhiberi debent. Vulgò *unguento Ægyptiaco* utuntur; verùm hoc Veterenariorum est unguentum, & partem affectam nigredine imbuit, & maximum tùm ægroto, tùm chirurgo, tùm etiam astantibus metum incutit.

Sunt, qui scarificationem exhorrent, idcòque si aliis medicamentis carbunculus cedere nolit, atque corruptionem, nigredinem, aliaque symptomata augeri videant, ad cauterium vel potentiale, vel actuale confugiunt, & quidem, nullâ interpositâ morâ, nàm etiam quantalibet morula in maximum vitæ periculum ægrum conjicere valet. Verùm cauterium potentiale non ità tuto adhibetur, cùm crusta, quæ inducitur, tardiùs, & non nisi post nonum diem decidat, atque ità humoris corrupti, & maligni exhalatio impediatur. Actuale tutius à plerisque habetur, quia calore, & siccitate ignis putredini magis resistit, partes sanas præservat, ne & ex putredine inficiantur, attrahit è profundo materiam malignam, & corruptam, qua de causâ ut efficacissimum remedium hic à pluribus commendatur: qui id hic adeò grave remedium esse non potest; cum æger id vix sentiat, quoniam caro mortua est, & finis urendi est, dùm ex omni parte sensus doloris est. Verum cauterium actuale suas patitur manes, quia crustam, seu escharam inducit, quæ ipsa impedimento est, ne materia maligna, & venenata exhalet. Qui hoc remedii genus adhibent, dant operam, ut eschara citò, & vel vigintiquatuor horarum spatio removeatur, cùm periculum sit in morâ, sed licèt escharæ casus citus sit in chirurgi voluntate, nullatenùs, à

medicamentis tàm brevi tempore separari potest, cùm tardiùs tollatur. Ad decisionem vulgò utuntur *manteca*, *butyro*, *adipe suillo*, *anserino*, & similibus humectantibus. Verùm in iis affectibus ex humectantibus, & suppurantibus summum putredinis imminet periculum, ideóque tutò adhiberi non possunt, quia humiditate, & vi emplasticâ miris modis putredinem augent, & putredo, ac corruptio latiùs serpit.

Aliqui ad escharæ casum sequens commendant cataplasma:

℞. *Rutæ m.* j.
Fermenti ℥. j.
Ficus sicc. num. iij.
Piperis ʒ. j.
Salis ʒ. jß.
F. cataplasma.

quod manè, & vesperi applicant, affirmantque bidui spatio carnem bonam à corruptâ separare.

Quidam commendant nuces juglandes veteres, oleosas, contusas, è quibus tale concinnant cataplasma:

℞. *Nuc. jugland. veter. rancid. nucleos.* iij.
Caricarum, &
Uvar. pass. partes æquales.
Coque in vino albo forti ad mollitiem, & contunde. Adde,
Salis ʒ. j.
Vitell. ovor. num. ij.
M. f. cataplasma.

Sed debile præsidium ad tàm sævum evincendum morbum putamus.

Plerique tanquàm miraculum *Prunellam* extollunt inter duos lapides contritam, asseruntque unius diei spatio anthracem curare, si credere dignum est.

Ubi eschara ablata fuerit, ulcus detergunt *melle rosaceo*, *succo apii*, & similibus. Deindè carne replent, & cicatricem inducunt.

Pro nostrâ anthracis, seu carbunculi curatione triplex emergit indicatio; prima est, ut salia caustica hebetentur, cicurentur, & eliminentur, ac statim incendium in continentibus fibris accensum, ne ulteriùs in succedentes serpat, extinguatur; secunda est, ut materia carbonizata, vel calcinata intra anthracis ambitum à sanis circumjacentibus partibus separetur, & abstrahatur; tertia est, ut pars consolidetur per cicatricis inductionem.

Primæ indicationi satisfaciendum est internis potiùs, quàm externis remediis, ac id fit per ea medicamenta, quæ alexipharmaca à medicis dicuntur, & quibus veneno, pravæque qualitati oppugnatur. Hæc empiricè ab illis tractantur; nam à totâ substantiâ, à posteriori, & ab experientiâ edocti prodesse ajunt, ut de theriacâ, lapide benzoar, bolo armeno, cancris fluvialibus in rabidi morsu, & similibus pronunciant; erubescunt in his ad primarum qualitatum aniles fabellas recurrere, cùm interim ex firmioris philosophiæ regulis manifestissimæ sunt vires, quibus alexipharmaca venenatos evincunt affectus. Eæ quidèm sunt vis diaphoretica, & anodyna opportuno tempore adhibita, & activitate earum activitati veneni respondens. Venenum

enim quodlibet vel coagulando sanguinem, vel rorem illum, qui in fibris spermaticis stabulatur, diaphæresim impedit, vel vitam suffocat: quoties ergò pharmacum diaphoreticum, & celeritate, & virtute celeritatem, & virtutem veneni superat, inefficax erit venenum, neque suos in corpore producet effectus, nàm ab efficaciâ diaphoretici immutatur potius, quàm immutat, ut de veneno viperino intra stomachum assumto dicemus *Tomo Tertio de Vulneribus cap. 29. De Vulneribus ex venenato morsu inflictis*, & passim in multis animalibus observatur ob vehemens virtutis digestivæ robur cibos aliquos digerere, qui aliis venena forent, ut bobus, & sturnis cicuta, capris Nerium &c.

Nec aliter philosophandum est de virtute anodynâ, nàm cùm venena vivis venena sint, non autem mortuis, necesse est, ut vita veneni efficaciam in actum deducat, ut de purgantibus medicamentis dicemus; quoties itàque opportuno tempore vis anodyna vitam, & partium spiritus sopit, veneni vis non invenit facultatem illam, quæ in actum illud deducere debebat, ac sic illud quoque quiescit; hinc est, quòd tantum apud Galenum, quantum apud recentiores Theriaca habetur pro tutiori, & universaliori antidoto, ex eo quia utràque illa est prædita virtute, diaphoreticâ scilicèt & anodynâ: etenim si opium à theriacæ compositione demas, actum eris de ejus alexipharmacâ virtute, ità enim si quatuor, aut quinque simplicia, quæ maximam vim diaphoreticam habent, ab ejus compositione demas, inutilem experieris theriacam.

Ut itàque non solùm sistatur, sed abstergatur in anthrace id, quod inter fibras concrematum est, ut supposuimus, valido diaphoretico, atque celeriter per corpus penetrante opus est. Habemus illud apud *Paracelsum*, & multoties à nobis expertum:

℞. *Vini correcti* ℥. x.
Theriacæ ℥. ß.
Myrrh. rubr.
Croci ana ℥. j.
Liquoris zingiberis,
Piperis ana ℥. ß. *m.*

Macerentur simul per quatuor dies, deindè quod tinctum est, & liquidum, separetur. Hujus ℞. ℥. ß. *m. cum medio vini optimi cyatho*, & ægro propina, jejuno stomacho, componatque se, ut sudet, quòd si sudor erumpat, salutis signum est, quod fiat quolibet manè, adhibitâ tenuis victus ratione, & ab iis, quæ refrigerant, aufugiat æger, ut à sanguinis missione, purgante medicamento, & ab immoderato aquæ potu.

Sed quia prædictum Paracelsi diaphoreticum non facilè in officinis invenitur paratum, ejus loco aliis diaphoreticis uti possumus, ut *lapide benzoartico, stibio diaphoretico, benzoartico minerali, sale volatili viperarum in theriacâ chymicâ, vel in decocto C. C. vel in electuario Diascordii, vel aquâ scabiosa.* Pro pauperibus substituimus *bolum armenum, terram sigillatam, cretam Militensem, C. C. prep. sine igne,*

igne, aquam theriacalem cum spiritu vini, aquam rutæ caprariæ, radices scorzoneriæ conditas &c.

His internis medicaminibus institutis, ad anthracis locum devolvimus, & in parte hoc remedium applicari poterit:

℞. *Theriacæ opt.* ℥. ß.
Rad. Zinzib. ℥. j.
Myrrh. q. s.
F. cataplasma,

Et manè, & serò parti affectæ applicetur. Vel imponimus *theriacam, vel Diascordium.* Notum est aliàs, quòd sympathetico modo circulus ter in die circa anthracem ductus à sapphiro annulo incluso, etiam inhibeatur progressus ulterior carbunculi, quin carbunculus excidat, & ulcus cavum relinquat, superponendo post sapphiricam circumvolutionem *fodicatiorum emplastrum*, quod suâ efficaciâ sanas partes anthraci circumstantes fovet, & roborat, veneni qualitatem immutat, & uredinem remittit, sic sensim anthracis materia dissolvetur, & à sanis partibus separatur, & hoc fodicationum emplastro curatio perficietur.

Nonnulli *spumâ venenatâ duorum draconum i. butyro antimonii* utuntur, in quo beneficio plumæ intinctæ circa anthracem circulum ducunt in confinio nempè cum parte sanâ; sic nàmque virulentia carbunculi caustica optimè extinguitur, & ulterior mortificans progressus potenter inhibetur: & hinc separatur pars emortua carbunculi, parte vicinâ sanâ, ut ulterius serpere nequeat, quia intra circulum contenta pars à carbunculo mortificata sponte excidat: & postmodùm ulcus mundificandum, ac more consueto consolidandum relinquitur.

Alii *emplastrum de magnete arsenicali* adhibent, quod ipsum applicatum etiam brevi crustam inducit, qua separatâ, si adhuc malignitatem carbunculi quandam subesse suspicio sit, denuò applicant, donec ejus virulentia fuerit extincta. Hinc facilè ulcus consolidant. Verum in hujusmodi tumorum curationibus à corrosivis, & secticis, aliisque dolorificis omninò cavete, uti etiam à ferro, mors enim irreparabilis ab his sequeretur.

Cæterùm quia sæpissimè anthracum, & carbunculorum frequentia grassatur, pestem non longè abesse multoties compertum est, vos hîc arcano non defraudabimus, in clade hujus regni uberrimà multoties experto, ac semper cum eventûs felicitate. Ut plurimùm incipiente peste ex politicis causis dissensiones inter medicos oriuntur; alii enim obstinatè pestem esse tuentur, alii quoque obstinatè illam non esse dicunt, alii neutrum affirmare audent secundum Principis politicas rationes, ac intereà contagium hinc illinc serpendo, cùm in rei certitudinem veniunt, totam urbem coinquinatam inveniunt, & remedio incapacem. Vos itàque si id (quod Deus avertat) nunquàm acciderit, statim ad disputationem experimentum reducite. Habebitis experimentum ex sequentis cataplasmatis applicatione super anthracem, vel bubo-

nem,

nem, vel alium quemvis tumorem, qui an pestilens sit, in dubium vertitur; nàm eó superposito, si verè pestilens sit, infra horæ quadrantem pars dolore privatur, ac infra duas horas perfectam suppurationem acquiret, educeturque per anthracis, vel bubonis apertionem totum pestilens venenum per corpus diffusum, si accurata sit medici industria: contrà vero si pestilens non sit tumor, sed malignus, & cacoëthes, absque tamen contagio, ex cataplasmatis appositione nulla eveniet doloris remissio, neque ulla apparebit suppuratio, sed perseverabit tumor in suo statu, ea causando, quæ malignorum tumorum sunt propria absque contagio. Cataplasma sic concinnabis:

℞. Bufonem vivum,

illumque in furnum immitte, ut sensim moriendo exsiccetur, & in pulverem redigi possit. Hunc pulverem m. cum farina hordei, & cum salivâ, vel urinâ humanâ reduc in pultem, quam tela impone, & anthraci, vel buboni superpone.

Cap. IX.

De Cancro.

Quotiescumque in mulierum mammis, vel in hominum scapulis, naso, labiis, axillis, inguinibus, genitalibus, aliisque partibus tumor apparet durus, profundus cum rubedine ad lividum inclinante, puncturis profundis, & in suppurationem pro calidorum apostematum more, destinato tempore non abit. *Carcinoma* Græcè, Latinè verò *Cancer* non exulceratus dicitur. Tùm deindè temporis diuturnitate, quod intra cancri tumorem corruptum jàm est, foràs erumpit per cutis lacerationem pessimo, cadaverosoque odore cancrum ulceratum dices.

Hic tumor dicitur cancer à similitudine cancri marini, aut fluviatilis; nàm circa hunc tumorem plures observantur venæ, quæ cancri animalis pedes videntur præseferre; vel ità denominatus fuit, quia sicut cancer animal quicquid suis apprehendit pedibus, arctè retinet, & vix ab eo evelli potest: sic qui tali correpti sunt affectu vix liberari possunt; vel denique sic dictus fuit à similitudine pariter prædicti animalis, quia sicut hoc animal inæqualem habet superficiem, asperam, & duram: sic ille tumor est inæqualis, & ostracosus.

Appellatur ab aliis *Noli me tangere*; verum carcinoma, seu cancer in tres dividitur species, prima in cancrum absolutè, qui à vulgaribus definitur, quòd sit tumor p. n. ab atra bile ortum habens, rotundus, colore lividus, aut subniger, dolens, qui venis circumcirca turgidis, atque repletis, cancri pedes refert; attamen nonnulli cancri nomen pro genere ad quædam ulcera serpentia scilicet phagedænica referunt, sub quo erysipelas exulceratum, gangrænam, & sphacelum comprehendunt. In noli me tangere,

seu

seu *Pravam tentiginem*, quod in facie, præsertim supra mentum, os, & nasum oritur tumor, vel ulcus exulcerati cancri similitudinem referens, lento initio crescens, quasi parva pustula toto anno manet, qui aliàs minùs serpit, quàm cancer, undè cancer plùs corrodit uno die, quàm noli me tangere integro mense. Dicitur noli me tangere, seu prava tentigo, quòd fricari non debet, cùm quò plùs manu tangitur, & fricatur, eo deteriùs redditur; vel quia remediis potiùs exasperatur, quàm demulcetur, & in sanas serpit partes. In *lupum*, si in tibiis, & cruribus sit, in reliquis verò corporis partibus, etsi ejusdem sit pravitatis, lupum absolute nominari non censent. Dicitur lupus ob vehementem erosionem, & ex illsionem, quia vulgus existimat famelici lupi instar gallinarum carnes, imò & alias carnes absumere, ut fusius secundo Tomo dicemus.

Duplex est cancer, unus occultus, reliquus non occultus; occultus est ille, qui in penitioribus corporis partibus oritur, ut in sede, palato, aut in sinu muliebri conditus; non occultus, qui in extimâ, & summâ corporis oritur parte, qui quia oculis cernitur, non occultus, sed patens dicitur.

Signa.

Circa cancri cognitionem oportet chirurgum optimum esse botanicum, qui nascentes herbas habet cognoscere; nàm herbæ, dùm nascuntur, quia tenellæ, & parvæ, difficilis est earum cognitio, sicut ipsæ nascentes à malis botanicis non cognoscuntur, sic cancri incipientes, quia ciceris, vel fabæ magnitudinem vix adæquent, à malis, inexpertibus medicis non cognoscuntur, ex quo posteà infamia, & dedecus sequi solet. Quare cognoscitur cancer primo, quia lente proserpit, & vix pisi magnitudinem exæquat: aliquandò illicò, aliquandò sensim accrescit. Secundò, ex colore, qui ad nigrum, vel fuscum inclinat. Tertiò, ex duritie. Quartò, à venis circumstantibus similibus cancrorum pedibus. Quintò ex dolore, nàm etsi non prematur, non dolet, dolere tamen potest post compressionem ex inæqualitate tumoris. Ex aspectu demùm formidoloso, quando est magnus tonsoribus, & lippis est notus.

Causa.

Pro hujus morbi causâ vulgarium cœtus humorem melancholicum in atrabilarium degeneratum accusare solent. Ità *Galenus* vulgarium antesignanus inquit 2. *ad Glauc. cap.* x. *Ex putrefacto melancholico succo ulceratus fit cancer, ex non putrefacto verò non ulceratus cancer gignitur, cujus humoris est causa cacochymia, quæ causari solet ex malâ victûs ratione, ex usu scilicet lentium, cochlearum, aut eorum omnium, quæ possunt melancholicos gignere succos, præcipuè facit aër nimis siccus, ut est in Alexandriâ. Ad id etiam valet suppressa aliqua hæmorrhoidum, vel menstruorum evacuatio, obstructio lienis, hepatis &c.*

Contendunt vulgares, an inter calidos tumores, an frigidos sit malum hoc annumerandum, cùm supponant in cancro atrabilarium humorem omninò calidis, tenuibusque carere partibus, & hæc quæstio est de lanâ caprinâ, ac de asini umbrâ, quæ nihil ad morbi sanationem facit, & adhùc inter ipsos sub Judice manet.

Atrabilarium humorem sub silentio involuimus, veluti responsione indignum, tanquàm inutiles nænias, & ignorantiæ asylum spernimus. Omnes ferè morbos, quos lethales habent, quia ab ipsis pro eorum sanatione non est inventum remedium, ab atrabilari ortum ducere fatentur. Adoriuntur tamen morbos, quos quilibet tonsor, vel histrio curare potest, morbos verò difficiles, ut cancrum, caducum, epilepsiam, lepram, podagram &c. intactos relinquunt, quasi Deus pro istis non creârit medicinam.

Nonnulli vulgares morbi squitiam in carnes corrodendo meditantes, illum explicatu difficilem asseruêre esse, quomodò atrabilis, quæ nuspiàm tantoperè aliàs sæviat, ac hujus loci, de atrabilis insufficientiâ in suspicionem venerunt, & aliquid peculiarius, ut est anguis in herbâ, sublatere rati sunt, quod huic ingenti corrosioni ansam præbeat. Non eos dicere puduit in hoc malo minutissimos innasci Vermiculos de Syronum specie, præ minutie fermè visum effugientes, mobilitate suâ in tàm sensibilibus locis maximum pruritum, & catarrhalem excitantes fluxionem, quæ suo affluxu ulteriorem putredinem, & vermiculorum generationem inducere potest, undè partes tàm putredine, quàm erosione absumuntur. Quò pervenit vulgarium medicorum inscitia! Hos minutissimos vermiculos in hoc morbo nos unquàm nec in terso speculo, nec mycroscopio observare potuimus.

Ut de carcinomatis causâ nostram proferamus sententiam, supponimus primò dupliciter fieri corruptiones; vel enim composita optima, & perfectissima, vel imperfecta, sive mediam vitam habentia corrumpuntur; si corrumpantur hæc, eorum corruptio non erit tàm pessima, & prava, sed mediocriter se habet; si corrumpantur eximia composita, & optimè præstantia, delateria quidèm intensa nimis resultat, & effluit putrefactio, undè Aristoteles hanc noscens veritatem inquit: *Corruptio optimi pessima*, quod assertum adhuc experimento comprobatur, nàm si corrumpatur aliquod vegetabile, & aliquod sensitivum, cùm nobilius sit hoc illo, intensior multò fit in sensitivo, quàm in vegetabili corruptio.

Supponimus secundo in nostro corpore ex fermentatione duas generari partes, unam homogeneam, volatilem, sulphureamque, alteram verò fixam, ætherogeneam, & tartaream, quæ doctrina adhuc autopsiâ patet; omnia enim quæ in hoc terrarum orbe reperiuntur, duas continent partes, unam volatilem, alteram verò fixam: sic in homine idem erit dicendum, cùm utrobique sit par ratio.

His

His breviter suppositis, sic nostram de carcinomate causam demonstramus, dicendo, quòd quotiescumque corrumpitur, vel degenerat pars volatilis, & homogenea, ut quæ in partium alimentum cedit, toties scirrhus, cancer, formica, vel aliud quodpiam sibi conveniens succedit; si verò corrumpatur pars fixa, semifixa, vel omninò non homogenea, abscessus ordinarii, tumores benigni, & carbunculi, absque eo quod malignitatem sapiant, erumpunt. Pars ista volatilis tota per insensilem evacuationem post vitæ sustentationem in auras resolvitur: accidit quandòque ob prohibitam transpirationem per cutis poros transpirare non posse, tunc condensatur, & coagulatur in principio in parvam pustulam, vel tuberculum, vel verrucam. Hæc pars volatilis est de naturâ salis, quæ in coagulum versa fixatur, & ob perennem diaphæresim nova pars volatilis ipsius salis diaphoretici supervenit, & fixatur, quia *volatile agens supra fixum fixatur, & omne simile tendit ad conservationem sui similis, tàm secundum generationem, quàm secundum conservationem,* & in dies præpotenti vi attractiva, qua refercitur, magis, magisque pollet, majorem salis microcosmici copiam in se trahit, & imbibit, qui ob moram sensim fermentatur, acuitur, exaltatur, in sal acutum, mordax, corrosivum, arsenicale, & realgarinum degenerat, quod urit, causticat, non secus ac caustica potentialia; cujus salis caustici ope ulcera fiunt, dolorosa omninò sunt difformia, & variis variegata coloribus, putrida prorsùs, & infecta supra ulcerum omnium modum.

Fit cancer in mulieribus ut plurimùm ob menstrua retenta, vel non sufficienter evacuata, in viris verò ob sanguinis hæmorrhoidalis suppressionem, retinetur enim sanguis in suis conceptabulis obstructionis vitio, quamediante, sale acuto imbuitur erosioni apto. Suppresso itàque sanguine, ex sympathiâ i. consensu uteri cum mammis, acuitas illa in ultimum partium albarum nutrimentum imprimitur, non resolvitur per diaphæresim, ac sensim degener fit, coagulatur, & suo viro quodammodò torpido continentes inficit partes, ac temporis progressu ferè utilitate eas privat: Undè fit in ipsis, & præsertim partibus glandulosis obstructio, cujus ope sanguis per venas transfluere non potest, venæ tumori circumpositæ turgidæ, varicosæ, & nigricantes apparent, ac cancri chelas repræsentant, quia sanguinis motus ab affectæ partis densitate & constipatione feriatur. Hinc durities, & circumstantium partium dolor percipitur; semper enim salia diaphoretica non transporata exaltantur, ac in realgarina degenerant, hinc corruptio, & ab eâ ichor resultat, qui, cùm vivas, sanasque partes tangit, eas vellicat, & ad contentæ corruptelæ dispositiones excitat, & ita paulatim per totum mammæ corpus, tam corruptela continentium, & contentorum, quàm tumor expanduntur.

Relinquimus cœteras sententias

tam Paracelsi, qui vult cancrum gigni in hominibus ob venarum hæmorrhoidalium suppressionem, vel in mulieribus ob menstrua detenta, verùm hæc sunt causæ occasionales, quàm fabri sententiam, qui ex materiâ tartareâ hunc morbum generari prætulit.

Prognosis.

Cancer in sui ortûs principio non curatur, & præcipuè ille, qui in summâ corporis parte hæret. Qui mediis utuntur actioribus, cum exulcerant. Confirmatus, aut inveteratus nisi radiciùs per sectionem, aut ustionem extirpetur, curationem non admittit; verùm occultus, sive cavitate quadam corporis detentus curationem respuit, ut consulit *Hip. 6 aph.* 38. *Cancros occultos* (per occultos non ulceratos nos intelligimus) *omnes melius est non curare; curati enim citiùs intereunt, non curati longius tempus perdurant.* Ulcerati immedicabiles sunt apud medicorum vulgum, & pro lethalibus apud ipsos semper habentur, quia adhuc remedium non invenere; undè omni salutis spe destituti ægri miserrrimè inter ejulatus, dolores, & cadavericos putores deplorabilem protrahunt vitam, & pigrè tendunt ad mortem.

Vulgares chirurgi Hip. aph. persuasi in hujusmodi tumore curando fugam honestam arripiendam esse consulunt. Sunt isti vulgares non absimiles illi sacerdoti, & Levitæ evangelico, ut habetur *Luc. cap. x. Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones. qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis, abierunt, semivivo relicto. Accidit autem, ut Sacerdos quidam descenderet eâdem viâ: & viso illo, præterivit. Similiter & Levita cùm esset secus locum, & videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum, & videns eum, misericordiâ motus, appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.* Hunc morbum curare tantùm sciunt Dogmatici Spagyrici, non verò vulgares; nàm hi veluti Gorgonis capite perculsi aufugiunt.

Curatio.

Curatio à vulgaribus adimpletur pluribus intentionibus, quarum prima consistit in optimo rerum nonnaturalium regimine; secunda in materiæ antecedentis regulatione, Tertia demùm materiam respicit conjunctam.

Prima complectur pro earum sex rerum nonnaturalium moderatione, secunda per medicamenta evacuantia, idoneis primò exhibitis, syrupis, ut

℞. *Syr. de fumar. simpl.*
De succ. acetos. &
Endiviæ ana ℥. ß.
Aquæ lupul. ℥. iij. *m.*

Qui assumi debent ad plures dies, saltim ad decem, deindè purgans exhibent medicamentum humori melancholico appropriatum, quod non debet semel administrari, sed pluries, & pluries, prout videbitur. Hortantur, ut memoriâ teneatur id, quòd à *Mesue* docetur, qui

qui tractando de humore melancholico, hanc pulcherrimam ex *Avicennâ* adducit sententiam, & Canon quidem est: *In ægritudinibus melancholicis, ut non semel, aut bis, sed per intervalla faciamus evacuationem talem habentem temperiem, ut Natura regulet evacuationem, non autem evacuatio naturam.* Et post pauca verba sequitur: *Melius est in hac materiâ multiplicatio numeri, quàm multiplicatio quantitatis.* Undè medicamenta semper esse debent leviora, & mitiora, ac dùm administrantur, Fallop. imitantur, qui per intervalla adhuc quædam exhibet antidota, ut *jus cancrorum fluvialium, & eorum pulveres*, ex quibus cum melle electuaria confici possint. Idem Fallop. felici cum successu expertus est *aquam stillatitiam ex virgâ aureâ mane exhibitam ad ℥. iv.* cujus modus apud ipsum est legendus cap. 19. de cancro, quibus administratis.

Ad localia accedunt, quæ in principio repellentia esse debent, adhoc ut ipsius augmentum impediant, nec fortiora esse debent, quia nimis constipant, nec leviora, quia nihil agunt; undè convenit *succus rosarum, plantag. solani, lactuca &c.* Modus utendi pariter apud ipsos est varius, vel madefaciunt linteola in prædictis succis, & superponunt, vel *excipiuntur succi in micâ panis, addito ol. ros. f. cataplasma*, vel tutiùs capiuntur succi prædicti, & oleum ros. completum, & ponantur in mortario plumbeo, continuò agitando cum pistillo plumbeo, donec acquisierint æqualem crassitiem, & imponantur parti.

In augmento cum repellentibus digerentia admiscent, quæ etiam sint leviora, ne pars nimis calefiat; undè cum prædictis succis miscent calcem decies lotam, spodium pariter, vel tutiam eodem modo ablutam, & in mortario plumbeo agitatam.

In statu autem medicamenta tantum conveniunt digerentia supradicta.

Sed accidit quandòque (imò semper dicere debebamus), ut cancer neque prædictis sanetur auxiliis, neque augeatur, non decrescat, non doleat, sed quiescat prorsùs, quid agendum sit; in hoc casu *Fallop.* legendum præcipiunt, qui docet: *Nàm multi supervixerunt, & aliquandò ad plures annos, quòd si fuissent aliquo præsidio adiuti, citiùs periissent*, ut patet ex *aph. 38. sect. 6. Quibus occulti cancri* (id est non ulcerati) *adsunt, non curare meliùs, curati enim citiùs intereunt; non curati verò longiùs vitam trahunt.* Igitùr quiescendum putant, & solùm vere, & autumno convenienti pharmaco corpus purgandum.

Ex his debilibus, & vanis barbarorum medicamentis, quæ tàm sævo, & pertinaci adhibent morbo, facilè quisquam omnimodam sanationis impossibilitatem conjicere potest; nunc nostram proponemus hujus tetri affectûs curationem, ut arbiter esse possit.

Curationem initio instituimus, antequàm malignam cancer naturam induat, corpus deplendo purgantibus mercurialibus; his enim præstantiora in hoc morbo

non dantur, & eàdem ratione, ut de Lue Venereâ diximus, luem veneream potenter eliminat Mercurius, quia luis causa est exaltatum, & corrosivum nutrimenti sal redditum, quod cum Mercurii corpore immutatur, nec corrosivam vim ampliùs retinet, in cancro quammaximè proficua sunt. Si stomachus superfluitatibus oneretur, *mercurius vitæ*, *vel nostrum Hippocras emeticum in nostrâ Trutinâ lib. 1. cap. 2. de Apoplexiâ* descriptum, exhiberi potest, quod non tantùm superfluitates exturbat, verùm etiam fibras à causâ occasionali abstergit. Deindè ore tenus *Mercurius diaphoreticus primi ordinis Theophrasti Paracelsi* sumatur, qui non tantùm prohibitam transpirationem in parte reserat, verùm salsa corrosiva cicurat, coagulum resolvit, & obstructiones aperit; vel maximè prosunt sudores ab *antimonio diaphoretico* eliciti. Tuberculum maximoperè convenit *oleo ex frumento* lenire, vel præstantiùs *empl. fodic.* cui duplex mercurii vivi pondus in tigillo supra lentum ignem fit optimè admistum, superimponere. Summoperè conducunt *vulneraria potiones*, *vel magisterium oculorum cancrorum in aquâ persicariæ*, in cujus magisterii defectu *pulvis cancrorum fluviatilium* à nobis alibi descriptus substitui potest.

Si cancer ex menstruorum, vel hæmorrhoidum suppressione occasionaliter oriatur, ad obstructiones reserandas ex Marte medicamenta confecta ad mensem chymicum, & ultra exhibemus.

Non agimus hìc de cancro exulcerato, quia de eo *Tomo 2. cap. 23. de Vlcere cancroso* fusissimè tractamus.

Cap. X.

De Gangrænâ, & Sphacelo.

Gangræna non semper sub tumorum genere comprehenditur, cùm non semper tumori associetur; nàm plerumque maligna insequitur ulcera, sæpè etiam venenatis instrumentis inflicta vulnera, & venenatorum animalium morsus, absque eo, quod iis associetur tumor; verùm quia plerumque magnis inflammationibus accidere solet, ideò ejus tractatum hìc instituimus.

Gangræna est incipiens, & imperfecta mortificatio in mollibus corporis partibus, plerùmque post gravem, aut malè curatam inflammationem sequens. Dicitur *ignis sancti Antonii*, ignis Persicus, & esthiomenus, quia excdendo, seu depascendo procedit.

Sphacelus est perfecta, & plenaria mortificatio, corruptio, & putrefactio non tantùm partium mollium, sed etiam durarum. Dicitur Græco nomine sphacelismos à jugulando, & enecando, quia partes, quas semel aggreditur, nisi citissimè succurratur, enecat. Dicitur etiam ab aliis Esthiomenos, Necrosis. Latinè sideratio i. sideris percussio, plerumque tamen retento Græcorum nomine, sphacelus appellatur.

Vulgò

Vulgò verò Ignis S. Antonii vocatus fuit.

Differunt hi affectus, nàm gangræna est mollium tantùm particularum passio; in ipsâ enim tùm cutis, tùm etiam subjecta caro afficiuntur, non autem ossa, & juncturæ. Sphacelus contrà, & ossa, & juncturas devastat, ac propterea non tantùm molles, sed duras apprehendit particulas. In sphacelo partes prorsùs sunt emortuæ: in gangrænâ emori incipiunt, & sensus nondùm est abolitus. In gangrænâ cutis aliquo modo rubicunda apparet: sed in sphacelo pallida est, mox livida, & tandèm nigra evadit. Sphacelus plus fœtoris adfert, quàm gangræna.

Ex horum affectuum differentiâ patet falsam esse Galeni sententiam, qui gangrænam carnosas, sphacelum verò spermaticas apprehendere partes statuit, & in ossibus exesionem, seu erosionem, vel cariem vocari existimavit.

Omnes humani corporis partes tùm internas, tùm externas gangrænâ, & sphacelo corripi posse, prærer experientiam quotidianam pluribus, & innumeris practicorum observationibus compertum est: sic brachium, pedem, penem, scrotum, perinæum, pudendum muliebre, sphacelata observavimus. Nec ab hoc diro, & pessimo malo interna viscera sunt immunia, intestina, stomachum, œsophagum, & os sphacelata vidimus. In quadam infantulâ quatuor annorum in gingivis, & labiis sphacelum observavimus. Imò cerebrum ipsum nec immune est, ut pluries nobis compertum est, insuper & cor sideratum in peste inventum tradidit *Helmontius*.

Signa.

Gangrænæ signa facilia sunt; quinimmò sensu ipso discernuntur; ex inflammatione enim color ab initio flavus apparet, mox ingravescente malo cum diris, & vehementissimis cruciatibus mutatur in fuscum, & lividum colorem, deindè ad nigrum convertitur, vel ad hos accedit colores, simul exoriuntur pustulæ grandiores ichore loturæ carnium simili refertæ, calor, dolor, & pulsus multo remissior insequitur, quàm qui cum inflammatione præcessit. Tumor quoque qui anteà extensus erat, collabescere incipit, & si tangatur œdematis instar foveam relinquit, vel si pungatur locus affectus, minimus, & ferè insensilis percipitur dolor, calor extingui, pulsus aboleri incipit, & caro flavescit. Quæ symptomata quò magis ad perfectam corruptionem accedit gangræna, eò magis augentur, & evidentiora redduntur. Verùm quia gangrænæ signa pro causæ occasionalis diversitate variant, ideò

Si à frigore contracta est gangræna, dolor vehementer pungens in parte percipitur affectâ: hæc primò rubra, mox pallida, & tandèm nigra evadit: naturalis calor paulatim extinguitur, & oritur horror illi similis, qui in quartanâ percipitur febre, & locus gla-

ciei instar frigidissimus evadit.

Si à causâ externâ calidâ, rubedo in album, & deindè in nigrum mutatur: pulsatio, & dolor cessant: sensus imminuitur, & tandèm quædam apparent pustulæ, ex quibus ichor profluit.

Si ex alimenti defectu, ab initio nec dolor, nec inflammatio, nec tumor adsunt, sed macies, pars redditur frigida, ac torpida, & utplurimùm morbus externos, manus scilicet pedes, nares vel aures occupat artus, & affectus hic absque dolore ad totalem transit mortificationem.

Si à venenato animalis morsu, aut humore, dolores, & febres malignæ continuò affligunt, syncopes adsunt frequentes, vomitus, & deliria: pustula hic oritur, sub qua nigra macula est, quæ deindè per partem dispergitur nigram.

Si tandèm ex constrictione, & forti ligaturâ, pars tumet, distenditur, intensè dolet, inflammatur, vesiculæ exoriuntur ichore lotæ carnis similes plenæ, livescit, nigrescit, membrum fit grave, & & immobile, pars cum vaporibus intumescit, & ipsa cutis à carne discedit, si incidatur, nihil præter vaporem cum paucâ lymphæ quantitate effluit.

Si sphacelus adsit, locus planè nigrescit, tumet, putridi pomi instar mollis est, ac penitùs cadaverosus apparet, omnis arteriarum pulsus cessat, nec ullus doloris sensus superest. Si caro sphacelata scindatur, pungatur, vel aduratur, ut non prorsùs sentiat æger, ac simul exsucca omnia existant, sphacelus dicitur, si verò adhuc sentit, dicitur gangræna. Caro digitis compressa faciiè pastæ instar cedit, & remotis digitis non resilit, sed scorbificata manet, nec secta etiam usque ad periostium quicquàm sentit, quod indubitatum sphaceli signum est. Cutis à subjectâ carne abscedit, fœtidum, ac cadaverosum immittit halitum, atque ichorem, quem adstantes vix ferre possunt. Febris adest maligna in summo gradu, ac in ipsâ peste.

Monendus est hic chirurgus, ubi ex signis his gangrænam, & sphacelum deprehendit, ut ea. quæ agenda sunt, ne ampliùs differat deceptus motu, qui interdùm aliquis in membro etiam mortuo reliquus est; moventur enim partes sphacelo corruptæ non integri musculi motu, sed quia saltèm musculi caput adhuc integrum est, quod dùm movetur, unà continuum sibi tendinem, & caudam suam etsi jàm emortuam trahit.

Causæ.

Galeni sectatores pro gangrænæ, & sphaceli causâ, quia vitam in caloris integritate reponunt, caloris nativi destructionem, vel corruptionem, suffocationem, dissipationem, vel extinctionem assignant, undè dicunt, quòd,

Destruitur noster calor à contrario manifesto, ut ob vehemens frigus externum, aut aëris, aut hyemis, aut medicamentorum repellentium; sic enim non rarò videmus hyberno tempore vehemen-

tem

tem pruinam teneras enecare, & arefacere herbas: ità consimile frigus etiam extrema pedum, manuum, aures, nares mortificat. Idem etiam contingit ob medicamenta repellentia, nimis refrigerantia, in phlegmone, aut erysipelate adhibita, partem gangrænâ, aut sphacelo corrumpi. Verùm aliqui hunc modum potiùs ad prohibitam transpirationem referunt; alii ad sanguinis coagulationem refundunt, qui suâ circulatione impeditur, & interdùm mortificatio sequitur. Vel

Corrumpitur à contrario occulto, quod à medicis vulgaribus appellatur contrarium à propriâ formâ, seu totâ substantiâ, seu ab occultâ qualitate, hujusmodi est venenum, vel venenata aliqua qualitas, quæ corporis nostri calorem corrumpit. Interdùm enim humores in corpore nostro adeò degenerant, & tantam nanciscuntur malignitatem, ut in iis partibus, in quas à naturâ demandantur, mortificationem inducant, ità ut plurimùm mortificationes in febribus malignis, carbunculis, bubonibus observantur. Ità vulnera venenatis inflicta instrumentis illicò livescunt, & facilè in gangrænas abeunt. Sic pariter maligni, & venenati halitus, morsus, & ictus venenatorum animalium in gangrænam terminantur. Hoc efficiunt medicamenta septica, quæ calorem, & carnem corrumpunt, non satis prudenter adhibita, præcipuè in locis calidis, & humidis, ut in emunctoriis, & pudendis.

Suffocatur, sive strangulatur noster calor, si non ventiletur; calor enim noster perpetuâ indiget ventilatione, si illa denegetur, facilè vaporum copiâ suffocatur, ità sæpissimè observatur in adn odùm largis, & grandibus tumoribus, præcipuè in partibus humidis gangrænam accidere, calore nativo suffocato.

Dissipatur nativus calor ab extraneo, & vehementi calore, sic interdùm post magnas ustiones, gangrænæ observantur.

Extinguitur nativus calor alimenti defectu, non aliter ac flamma in lucernâ, deficiente oleo: sic noster calor nutrimento indiget, quo denegato, extinguitur. Hoc modo gangræna in extremis corporis partibus accidit, in atrophiâ, tabe, & similibus morbis chronicis corpus emaciantibus. Ob sanguinis defectum, si majores articuli luxati non benè reponantur, os luxatum vicina comprimit vasa, & sanguinis, ac spirituum influxum in subjectas prohibet partes, tabes indè, & earundem sequitur macies, & procedente tempore, gangræna. Ità quoque contingere potest à ligaturâ in membris vulneratis, vel dislocatis, qua pars aliqua nimis arctè, & diù vinculis constringatur, qua spiritus intercipiuntur, & sanguinis motus inhibetur. Eâdem de causâ vehementes contusiones, quemadmodùm poma contusa facilè putrescunt, ità etiam membra fortiter contusa tumorem, & corruptionem sortiuntur.

Prædictos quinque modos, quibus gangrænam, sphacelumque causari autumant Galenici, non omninò rejicimus; verùm tanquàm causas immediatas repudiamus, & solummodò inter procatharticas, & occasionales reponimus. Horum affectuum causam immediatam pro nostrâ Galeni sententiam amplectimur, pro qua notamus hìc Galenistarum pervicaciam, & profundissimam Galeni doctrinam, quæ ex eo, quod rudes sortita est sectatores, adeò latuit, ut recentiores veluti novam pronuncient. Suprà nos asseruimus, quòd carbunculus, cancer, similesque tumores maligni, non ratione atrabilarii humoris tales erant, sed ratione solidarum, & continentium partium corruptione: legite totum id apud accuratissimum *Galenum de tumoribus p. n. cap.* xi. hæc scribentem: *Gangrana cum est ipsa quoque solidorum corporum mortificatio, quæ maximis consequitur inflammationibus*; cum itaque solidæ, & continentes partes corrumpi non possint, nisi nutrimentum ultimum in earum fibris receptum corrumpatur; necesse igitur est, ut in iis inflammationibus, quibus gangræna succedit, primario vitium sit in ultimo partium nutrimento, secundariò verò in sanguine, qui per accidens in parte coadunatur, & effervescit, nàm solidæ partes, quæ vitio proximi nutrimenti laborant, nihil cogitant de affluentis eò sanguinis circulatione, cujus concretione celeriùs suffocatur continentium partium vita, undè gangræna emergit,

Ultimi nutrimenti vitium in partibus continentibus est sal acre, lixiviale exaltatum è causis occasionalibus in causticam, realgarinamque naturam, quod cauteriorum potentialium more partes continentes abscindit, undè obstruuntur, & ob vasculorum obstructionem sanguis, cœterique succi cespitant, à circulatione feriantur, & in coagulum transeunt ob denegatum, prohibitumque affluxum, hinc primò pars rubeum, aut subpurpureum nanciscitur colorem, deindè cutis, & caro ad nigredinem transit, quandòque fit sicca, & arida. Majorem mali mineram augere solent succi concreti in propriis conceptabulis, vel evasati, quia nullam in his fermentationem conservant, undè ob ætherogenearum particularum stagnationem corrumpi necesse est, ut aquæ stagnantes efficiunt paludes fœtidas, & corruptas. Partes frigent motu, & sensu destitutæ ob denegatam nutritionem, fermentationis feriationem, & ob spirituum denegatum influxum, ac denegatam vitæ irradiationem.

Gangræna, & sphacelus tantùm gradibus differunt; in gangrænâ enim paucissimi tubuli adhùc sunt aperti, per quos sanguis, & succi fluere possint; in sphacelo verò est totalis tubulorum obstructio, omnes sunt disrupti, corrosi, & adeò corrupti, ut nullus motus intestinus, fermentatio nulla inter hos intercedat, omnia corrupta, & mortificata, omnia emortua, & vitæ expertia redduntur.

Prognosis.

Tanta est hujus mali truculentia, & tanta malignitas, ut nisi citissimè occurratur, partem illam, quam adoritur, corrumpit, & mortificat, ac totam humani corporis machinam destruit. Neque aliorum morborum instar perfunctoriè infestat, aut ad salutem quandòque terminatur, sed ubi semel pedem fixit, pertinacissimè adhæret, nec suis coercetur limitibus, cito pede graditur, & nisi citissimè sistatur, exedendo, & depascendo, ægrum jugulat, & enecat. Chirurgus interdùm desperato tàm malo accersitur, institutâ itàque exquisitâ prognosi, meritò sibi consulat, ne incautè se, & suam artem prostituat; audiat quæsò *Celsum: Est prudentis medici, ubi gravis est metus in morbis, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse non videatur, vel si mori contingat laborantem, medicus occidisse credatur, quem fors dira peremit.*

Gangræna gravissimus est affectus, verùm si non dùm planè obsideat, ac partem teneat, & adhuc incipiat, præcipuè in corpore juvenili, si recens corruptionem in cute, & carne superficiariam habeat, ubi neque musculi, vel vasa adhuc læsa non sunt, magnâ adhibitâ solertiâ, haud difficile curari potest, si celerrimè ferantur suppetiæ, quòd si protinùs non sistatur, inane erit opus; nàm gangræna breui in siderationem, sive sphacelum degenerat, & in succedentes alioqui sanas serpit partes, vicinasque itidèm mortificat, & non solùm vasa exedit, sed etiam ossa, & enecat ægrum. Partium internarum gangrænæ præsertim cerebri, hepatis, lienis, massæ sanguineæ, mesenterii, intestinorum, renum &c. Semper lethales sunt; externarum verò quandòque curationem admittunt. Periculosior est gangræna, quæ in partibus mollibus & laxis, ac quæ in corporis cavitatibus humidis incipit, ut in naribus, auribus, sive gingivis, ore, pudendo, ano &c. ejus curatio difficilis est; citiùs enim nutrimentum corrumpitur ab humorum copiâ in talibus partibus existente. Eâdem quoque ratione gangræna, quæ in hidropicorum tibiis, & scroto oritur, raró sanatur, sed plerùmque in sphacelum degenerat. Gangræna, quæ oritur à contusione, motu, ustione, fracturâ, vulnere &c. Sanabilior est, & minùs perniciosa censetur eâ, quæ ab internis provenit causis sanguinem coagulantibus, sicut & illa, quæ in senili ætate, ex alimenti defectu oritur. Si pus album apparet; signum est, quòd gangræna separanda sit. Gangræna, quæ fit à veneno, difficilis est curationis paucos enim à tali gangrænâ ereptos vidimus.

Sphacelus verò longè adhuc periculosior est affectus, nec pars sphacelo correpta in integrum restitui potest, sed mors ipsa erit imprompt, quia parvâ corporis parte sideratione correptâ, intra paucas horas totum corpus sideratio-

G 2 ratio-

ratione corripitur, veneni instar suo contactu, quod adhuc sanum, & integrum est, inficit, corrumpitque, ideòque nulla salutis spes superest. Si sphacelus jàm factus in una tantùm corporis parte, qua ad vitam destitui potest, nempè in brachio, vel pede adhuc hæserit, vita sæpiùs cum hujus partis sphacelatæ amissione servari potest, si illicò sphacelatum membrum, ut dicemus, à sano recidatur, ut cecinit Ovidius 1. Metamorph.

Cuncta priùs tentanda: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.

alioqui præsentissima mors præ foribus adest. De duratione hujus morbi nihil determinare licet, modò brevioris termini est, & intra paucas horas vitæ finem imponit, modò longiùs durat, vel ad unum, alterumque diem protenditur, vel ad tres, ut Hippocrati placuit.

Hìc non possumus inemendatum relinquere illum *Hippocratis aph.* 50. *qui sect.* 7. de cerebri sphacelo loquens inquit: *Quibus cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt: si verò hos evaserint, sani fiunt.* Nàm falsus deprehenditur, quod enim emortuum est, neque corrigi, neque emendari, neque in naturæ gratiam redire potest, cùm à privatione ad habitum, seu à morte ad vitam, naturaliter loquendo, non detur regressus. Igitur optimè dixisset Hip. quibus cerebrum est sphacelatum in tribus diebus pereunt, si *ut plurimùm* addidisset, perperam verò si hos evaserint, sani fiunt, nàm cerebrum sphacelatum habentes impossibile est supervenire posse. Imo *in tribus diebus pereunt* falsum deprehendimus, multi nàmque pervenêre ad decimum, undecimum, & decimum quartum; ut refert *Brasavola* de quodam ægroto, cum qui si quæras, quomodò potuerit cognosci jàm cœpisse sphacelum? Respondet *ex vehementissimo dolore, quem æger patiebatur, primo die effectus est attonitus, octavo die omnes amisit sensus, decimoquarto obiit. Huic, ablatâ calvariâ, totum cerebrum corruptum apparuit.* Nonnullorum medentùm ingenia hujus aphorismi interpretatio torsit, sed insano indulserunt labori, & oleum, & operam perdiderunt. *Galenus*, ut quamplurimos omittamus, hunc explicans aphorismum, pro sphacelo gangrænam accepit: *Hanc enim Græci sphacelum etiam appellabant; & Erodotus dixit coxam Cambisys sphacelari, cerebrumque ità, quispiam diceret sphacelari tantùm modò. Iàm verò propter quid velox in eo mors sit, manifestum est, nimirùm quia, & morbus gravissimus, & pars principalis maxime sit.* Hinc videtur Galenus in hanc explicando aphorismum ad scopum non collimasse, muscas in aëre venatus, & cancrum pro cete expiscatus fuisse. Nos hujus aphorismi posteriorem partem expungendam esse arbitramur, cum hujus adverbii additione, utplurimùm, & sic illum pronunciamus: *Quibus cerebrum est sphacelatum, in tribus diebus ut plurimùm pereunt.*

Uterque affectus comitem habet febrem acutissimam, & in sphacelo præcedunt deliria, vigiliæ, syncope, convulsiones, ructus, singultus, toto corpore frigidus erumpit sudor, alii inter loquendum, aliique veluti somno sepulti moriuntur.

Curatio.

Vulgares tribus præsertim intentionibus curationem complent, quarum prima idoneum respicit victum; secunda totius corporis evacuationem à præcedentibus succis requirit; tertia demùm circa laborantem particulam idoneum operandi modum, & opportuna præsidia designat.

Prima, quia acutissimus est affectus, tenuem exposuit victum ac abstinendum à carnibus, vino, ab omnibus tùm cibis, tùm fructibus, quæ corruptionem pati, vel augere possunt. Cibos condiendos imperant aliquo ad putredinem inhibendam, hujusmodi sunt, *acetum*, *succus limonum*, *citri*, *aurantiorum &c.* Pro potu, ut utatur æger *aquâ scorzoneriæ*, *vel sonchi*, cui pariter *acetum*, *vel limonum succum &c.* admiscent ad eam proportionem, ut bibi possit. Verùm hæc rationi non consona sunt; ipse enim morbus ab acidi excessu est, omnisque corruptio, & putredo ab acido excessivo dependet, & ab acidorum exhibitione potiùs summè invalescit, talesque gangrænicos, qui acetum, limonum, citri &c. succum bibere, vel sorbere, vel buccellas in ipso intinctas, vel cibos co d tos comedere appetentes, ultra biduum non supervixisse observavimus; id ò omnia acida longè ab ipsis arceri debent, dandaque potiùs alkaliosa, ut oculi cancrorum, & similia. Prohibendi quoque sunt tales ægri à somno, putredinem enim auger. Aërem, qui potiùs ad siccum, quàm ad humidum vergat, eligunt. Alvinæ fæces quotidiè enemate exturbandæ sunt. Membrum affectum in quiete detineatur, & animi pathemata, quantùm fieri potest, vitentur.

Secundam complent intentionem per duo illa vulgaria præsidia totum corpus evacuantia, phlebotomiam scilicèt & medicamentum purgans. Statim itàque ac gangrænæ vestigia apparere incipiunt, illicò sanguinem effundunt, & pluries etiam juxta corporis habitum, temperamentum, ætatem &c. Primâ vice revulsionis gratiâ, ex loco longiori, postmodùm viciniori in derivationis gratiam, & consimili ratione scarificationes, & venarum sedis apertiones juvare credunt. Verùm nos observavimus gangrænicos, quibus sanguis detractus fuit, infra biduum, vel tandèm triduum periisse. Si gangræna à frigore originem duxerit, phlebotomia magis refrigerat; si à veneno vel morsu venenato, vel malignitate, est ipso veneno nocentior; si ab alimenti defectu, nullo modo sanguis detrahendus est, cùm subtrahatur alimentum; si ab æstu externo, phlebotomia impressum non aufert æstum; si à magnis

magnis inflammationibus, si plectora adsit, utique sanguinem mittendum conjectamus; si ab humorum affluxu, ut dicunt, tales humores purgandi, dummodò maligni non sint; si à pororum constipatione, phlebotomia poros non reserat, imò magis constipat: Itàque in gangrænâ sanguinis missionem tanquàm maledictam rejicimus.

Deindè corpus purgant in vitiosorum succorum abundantiâ, & si succi fuerint calidiores, præsidiis bilem ipsam expurgandi vim habentibus utuntur, semper tamen minora, & frigidiora eligentes, (verùm quàm bardi sunt vulgares dari purgantia frigida putantes!) ne inductâ in corpus agitatione, detur ansa, ut magis ad partem affectam fluant, inter hæc apud ipsos principem tenet locum *Manna, cassia, syr. ros. solut. syr. viol. de Cichor. Nicolai, expressiones conf. ros. pers. &c.* Contrà si succi fuerint crassiores, ut phlegmatici, & melancholici, confugiunt ad pharmaca tales humores exturbantia, ut sunt *syr. de fumar. mai. succ. Diacatholicon, Diaphœnicon &c.* Illud advertunt, quod ubi in corpore copiosa malorum succorum colluvies, & ubi gangræna non statim, nec facilè cedere videatur, in his casibus corporis purgationes reiterant per epicrasim.

Verum si vulgares chirurgi gangrænam purgantibus medicamentis curare intendant, eam in sphacelum commutabunt, nisi à magno humorum affluxu ortum ducat, nàm eadem militat ratio pro purgante, ac quam pro phlebotomiâ suprà notavimus.

Tertiam demùm complent intentionem per localia præsidia, & manuales operationes laboranti particulæ adhibenda, quæ, quod in eâ putridum est, absumant, & extirpent, ac quod putrescere promptum est, & paratum, à putredine vindicent.

Statim itàque ac gangræna incipere videtur, ex Galeni consilio cutem partis laborantis vel pluribus sectiônibus ad partem usque sanam, vel saltim pluribus utuntur scarificationibus; nam si gangræna fuerit incipiens, superficialis, nec multùm profunda, utuntur scarificationibus magis tamen, vel minùs profundis, secundum quod fuerit gangrænæ: Si autem non fuerit incipiens, sed ulteriùs progressa, sectiones adhibent, quibus, quod putridum est, à sanâ separatur parte.

Post scarificationes, aut sectiones, si remanet in parte aliquis sanguinis grumus, abluenda est *aquâ salsâ, vel lixivio barbitonsoris, in quo fuerint decocti lupini*, quod si velint efficaciùs reddere dissolvunt in eo *unguentum Ægyptiacum*, vel hujusmodi utuntur ablutione, ut

℞. *Aceti acerrimi lib.* ß.
Oximell. scyllitici ℥. iij.
Salis ℥. ß.
Ung. Ægyptiaci ℥. j.
M. f. lotio.

Verum nos acetum repudiamus in hoc morbo ob rationes suprà notatas, & unguentum Ægyptiacum

tiacum propter viride æs omninò damnamus; affectam enim partem livore inficit, qui non tantùm patienti, verùm etiam adstantibus, & chirurgo metum incutit. Hujusmodi lotione adhùc calidâ utuntur, & potissimum si frigidum fuerit anni tempus.

Post lotionem prædictam consulunt, medicamentum aliquod imponatur absumendi putredinem vim habens, aut saltèm ejusdem inhibendæ; ad hunc usum utuntur pulveribus *Chalcanti usti, præcipitati rubri, viridis æris, & aluminis rochæ usti* simul unitis, quibus universam replent particulam, desuper imponentes filamenta sicca, vel unguento Ægyptiaco allinita. Circumstantes particulas proximas loco laboranti hoc cataplasmate defendunt, ut

℞. *farinæ lupinor.*
Oribi,
Fabar. &
Lentium ana ℥. jß.
Bulliant in aquâ maris, vel in lixivio barbitonsorum addendo
Salis comm. ℥. ß.
Oximel. scyllitic. ℥. iij.
Sapæ ℥. ij.
M. f. cataplasma.

Post vigintiquatuor horas si in parte affectâ inveniatur inducta crusta, eaque dura, & valida, ac fortiter adhærens, tunc medicamentis relaxantibus ejus casus procurandus est; tunc enim argumentum est gangrænam, & putredinem jàm esse evictam: Si autem vel crusta inducta non fuerit, vel mollis omninò, quia tunc argumentum est nec putredinem defuisse, nec evictam fuisse gangrænam, tunc ad majora confugiunt præsidia, & hanc ob causam vel pulveribus prædictis mercuriis sublimati pulverem addunt ad paucam, sed congruam dosim, vel infrà descriptis utuntur pulveribus, quibus tanquàm arcanis nonnulli utuntur, ut

℞. *Arsenici crystallini ℥. jß.*
Realgaris ℥. iij.
Terantur supra lapidem marmoreum, desuper inspergendo nonnullas vini generosi guttas, ut ad unguenti formam perducantur, posteà siccentur, & in pulverem subtilissimum redigantur, & serventur ad usum.

Verùm hoc medicamenti genus est periculo plenum; est nàmque venenatum, & potenter suo sulphure inflammabili, & sale caustico penetrat, cujus virus (licèt defensiva adhibeantur) calorem suffocat, carnem corrumpit, sanguinem inflammat, & cordis arcem petit, ac proindè nos multoties observavimus à causticis non satis prudenter adhibitis gangrænas exortas fuisse.

Deligant partem affectam post vigintiquatur horas, & crusta in eâ inducta supurantibus, & humectantibus, ut decidat, procurant; & in usu habent *butyrum recens, sive mantecam*, illudque undequàque supra inductam escharam lenientes, desuper *lactucæ, vel indiviæ folia* ponunt, & id bis in die repetunt, ut mollior reddita faciliùs decidat.

Decisâ escharâ, si subtùs puram inspiciunt carnem, & ulcus non fuerit sordidum, cicatrizantibus

ad

ad sanitatem ducunt; si verò ulcus cavum remanserit, cavitatem sarcoticis implent pulveribus, ut sunt *pulveres mastiches, thuris, sarcocollæ sanguinis draconis &c.* postmodùm cicatrizant *unguento de tutiâ plumbo, lithargyrio &c.* Si caro aliquali sorditie imbuta inspiciatur, utuntur unguento mundificativo, ut est *unguentum apostolorum, vel aureum cum præcipitati pulvere admistum in congruâ dozi.*

In sphacelo autem, quia nulla superest salutis fiducia, proximas sanas tuentur partes, totius sphacelati membri incisionem, & abscissionem moliuntur. Verùm in rectâ hujus præsidii administratione plures salutares attenduntur animadversiones, ne ægrum in actuali operatione miserum in modum deficere, animamque efflare contingat, ut non rarò accidit.

Prima ut corpus sit optimè purgatum.

Secunda, ut validas obtineat vires, quibus non constantibus, nequaquàm ad hoc præsidii genus confugiat chirurgus, ne postmodùm homicidiarii nomen mereatur.

Tertia, ut æger intrepido, ac forti animo sit dotatus, adeò ut à chirurgo proximè imminentis lethi monitus, valido animo ad opus prædictum deveniat.

Quarta, ut idoneo in loco locetur æger, & à validis ministris convenienti loco alligetur, ne membrum affectum in sectione vacillet.

Quinta, ne in articulis, aut parùm suprà sectio instituatur; sed saltim quatuor digitorum spatio ab articulis administretur.

Sexta, ut idonea parentur instrumenta, quibus exaptè positis, chirurgus sectionem aggrediatur, priùs tamen ad sensum obstupefaciendum opiata exhiberi debere consulunt, hujusmodi sunt *Theriaca novella, Triphera magna, Requies Nicolai, Philonium Romanum, quorum dosim ad ʒ j. cum syrupo de papavere* propinant, sed debilia præsidia hæc ad sensum obstupefaciendum pro tantâ carnificinâ, & priùs cibo, & potu roborato, operationem aggrediuntur, sed priùs caro, & cutis sanæ partis quantùm fieri poterit, sursùm ad superiora retrahatur. Postmodùm quinque, aut sex digitorum spatio suprà ægram partem, sanam fortiter vinciunt, & alligant, ut vasa adstringantur, & quantùm fieri poterit, sanguinis fluxus inhibeatur. Hinc ad sectionem deveniunt, & aliquid de parte sanâ apprehendunt; quapropter novaculis benè incidentibus per spatium semi digiti à sanâ particula distantis priùs corruptam carnem ab osse separant, & deindè os ipsum à suo proprio periostio denudant, & ad sanguinis fluxum evitandum prædictis labiis gossypium aquâ rosaceâ, & aceto rosaceo madefactum imponunt. Postmodùm ignitis instrumentis corruptam carnem à sanâ particulâ derelictam absumunt, & cauterizant, cujus terminus erit cùm sanguis ampliùs non fluxerit & æger dolore infestabitur. Hinc acutissimâ serrâ os secant, & incidunt, ac postmodum denuò

ignitis

ignitis instrumentis ossis prædicti labia, & extremitates cauterizant. Advertunt tamen, ne medulla intra os contenta igniatur, quia illicò os sanum inflammaretur. Post ejus sectionem parti ipsi stuppatam applicant, & infra scriptos adjiciunt pulveres:

℞. Calchanti usti,
Sarcocollæ,
Aloës,
Boli armeni ana ℥. ij.
Thuris,
Mastiches ana ℥. j.
M. & f. omnium pulvis.

Deindè accipiantur albumina ovorum ad sufficientiam, & cum prædictis pulveribus f. stuppata.

Vincula, & ligaturas suprà dissolvunt, & carnem, & cutem ad inferiora rettahunt, ut os ipsum vel in totum, vel saltim majori ex parte tegant, & tueantur. Sequenti die stuppatam prædictam removent, & escharæ casum procurant butyro &c. Si os medullosum fuerit, in medullæ loco sicca adhibent filamenta, ne ipsa medulla computrescat. Post escharæ casum ossi ipsi *unguento de Gummi elami* medentur, deindè incarnant, & cicatrizant juxta necessitatem.

Gangrænæ curationem specialiùs pro causis procatharticis perficiemus.

Primò à nimiâ perfrigeratione, si pars refrigerata sit, ità tamen ut gangrænæ tantùm suspicio timeatur, & non dùm præsens sit, neque dùm pars livida sit, & frigida, sed potiùs rubor sit, in parte, dolorque vehemens, & urens: tùm æger circa ignem illicò non collocetur, nec igni admoveatur ad congelationem tollendam, & ratio est, quia repentini irradiatio ignis particulas volatiles restantes penitùs expellit, undè maxima confusio, & partium textura planè tolleretur, quod experientia constat; id enim videmus in pomis congelatis, quæ si igni admoveantur, statim putrescunt. Sic quoque quotidiè in nobismet observamus, quandò digiti nostri à frigore immobiles facti, si statim igni admoventur, indè est, ac si mille aciculis pungantur, sensum præbent; è longinquo itàque collocetur, ut sensim calor parti restituatur. Quinimò modò membra planè frigore non rigeant, ut nullus sanguis amplius subsit, priùs aquâ frigidâ niveâ, vel ipsâ nive fricentur, ut calor ab internis partibus fortiùs ad exteriores se extricet, verùm hoc aliis paradoxum videtur, sed si ritè rem perpendamus, ratio id nobis persuadebit, cùm curatio tantùm hoc modo inchoëtur, sed non perficiatur, sensim enim succi coagulati resolvi debent, & ad pristinam mistionem redigi, & hoc optimè perficitur ope aquæ frigidæ, vel nivis frictione, ratio est, quia per partem congelatam aquæ impositam plus materiæ subtilis perfluit, quàm per congelatas, & nimis strictè compressas particulas, per quam materiam subtilem particulæ iterùm fluidiores redduntur, quæ in parte affectâ fixæ fuerant; frictio quoque cum nive eapropter juvat, quoniam ipsis in manibus nostris liquescit, & hinc

hinc amicabilis fit particularum congelatarum resolutio; ad se, & quod commotione istâ reliquos quoque succos stagnantes ad motum incitat, postmodùm succi inspissati calore fortiori dissolvendi sunt, ut

℞. *Rad. angelicæ,*
Galang. ana ℥. ß.
Raparum,
Bryon. ana ℥. ij.
Herb. rutæ,
Scordii,
Roris marini
Absynth.
Nicotianæ ana m. ij.
Sem. cumini,
Urticæ,
Erucæ ana ℥ j.
Piper. long. ʒ. vj.
Salis armoniac. &
Salis tart. ana ℥. jß.

Coque in unâ parte vini generosi, & duabus partibus urinæ, & benè coct. adde

Spiritûs vini lib. ß.

Et membrum congelatum calidè imm[e]rgatur, & deindè sequenti:

℞. *spiritûs vin.* ℥. vj. *in quo diss.*
Camphoræ ʒ. i ß.

Membra fricentur. Si congelatus sit æger, in ventre equino, ut chymici loquuntur, collocari debet. Præter externa, interna quoque interponenda sunt, ut *Hippocras vel vinum, in quo cinnamomum, caryophyll. Zingib & similia aromata ebullierint, clauso tamen vase, vel calido in vino theriaca, vel Mithridatium* exhibeatur. Si dolor, & frigus se remiserint, æger in lecto collocetur, sudorque provocetur sequenti, ut

℞. *Vini generosi* ℥. ij.
Spiritus C. C. ʒ. ß *m.*

Vel in eodem vino m.

Elixiris vitæ ʒ. ij.

Secundò, à calore nimio si gignatur gangræna, frigida instituatur diæta, calidis humoribus attemperatis, & depletis; si malum causam agnoscat externam, membrum affectum lapidis medicamentosi infusione fovendum est, quòd si ulteriùs serpat, abluto priùs refrigerantium decocto, imponenda sunt, quæ pluries præscripsimus.

Tertiò, ex succi nutritii defectu, quæ oritur gangræna, cùm quasi ipsa pars vitâ privetur à nutrimenti plenario defectu, vix curatio superest, ne ægros planè sine auxilio deseramus, alimenta euchyma exhibeantur, & interim propinanda est *Aqua Magnanimitatis*, & ad ipsam partem gangrænâ affectam omni conatu alimentum trahendum est. Pars affecta simul fricetur *oleo terebinthinæ, guajaci, succini, tincturâ assæ fœtidæ, spiritu lumbricorum,* quæ omnia inspissatos, congrumatosque succos attenuant, Nec relinquenda sunt, quæ succos crassos fluidiores reddunt, ut decoctum *ex radice chinæ, salsaparillæ, galangæ, zedoariæ, macis, croci, nasturtii, sem. anisor. salis tart. armoniaci in vino generoso,* cujus pro libitu bis, vel ter in die tres uncias assumat æger. Defensiva in hoc casu maximam inferunt noxam, quia sanguini, & spiritibus aditum præcludunt, ne ad partem fluant affectam. Junctiones tamen *ex oleo amygdal dulc. viol. olivarum,*

varum, lumbric. ſcorpion. axung. humani. viperin. urſi, gall. &c. etiam ad humectandum fieri poſſunt, at fugienda ſunt, quæ corpus exſiccant. Si gangræna ulteriùs proceſſerit, pars ſcarificanda eſt, & ea medicamenta, quæ recenſuimus, apponenda ſunt.

Verùm ſi ex ſanguinis, & ſpirituum interceptione gangræna accidat, ſit quæcumque cauſa, quæ ſanguinem, & ſpiritus intercipit, ea ſtatim auferenda, ut ſi ab arctâ ligaturâ ſit illa interceptio, illa laxanda, & poſtmodùm ad ſuccos ſtagnantes, & corruptos, fluidiores, & volatiliores reddendos, præter ſudorifica, in parte affectâ cataplaſma aromatica conducunt, & reliqua ſpirituoſa, ſæpiùs jam dicta, imponantur, attamen calida. Si gangræna invaluerit, locum ſcarificamus, & reliqua, quæ in gangrænâ requiruntur, agenda cenſemus. Si adſtringens, vel repellens medicamentum ſit gangrænæ cauſa, illo remoto, frictionibus, & inunctionibus calor revocetur. Itâ & gangræna ab aliis cauſis ſpiritus intercipientibus excitata, tractanda eſt.

Quartò, ſi gangræna ex veneno oriatur extrinſecùs allato, vel ex animalis morſu, vel ictu, tunc imprimis ſudorifica, quæ ſtagnantes ſuccos attenuant, fluidiores reddunt, acidum corrumpens temperant, abſumunt, emendant, & obtundunt, ac venenum extrahunt, uſurpanda ſunt, & defenſiva, ne venenum in partes interiores, nobileſque ſe propaget, in actum veniant. Ratione veneni ſit ſequens miſtura:

℞. *Aq. rutæ caprariæ* ℥. iv.
Theriacalis ℥. j.
Elixiris vitæ ʒ ij.
Spiritus c. c. &
Salis volatil. ejuſdem c c. ana ʒ ß.
Camphoræ gr. v.
Diaſcordii ℥. j. ß.
M. f. miſtura.

& ſingulis horis ſumat æger cochlearia duo, donec ſudor erumpat, & ea ſumat medicamenta, quæ in febribus malignis, & peſte uſurpantur, & quæ in noſtrâ *Trutinâ* fuſiùs notavimus; verùm neceſſe eſt cognitum haberi venenum, ut ſpeciatim naturæ veneni alexipharmacum exhibeatur. Calidiſſimè externè parti affectæ cataplaſma applicetur *ex herbis rutæ, ſcordii cum aloë, myrrhâ, camphorâ, theriacâ, ol. nuc. moſch. &c. cum vino generoſo, & urinâ fiat cataplaſma.* Proderit demorſam partem ablui *aquâ theriacali cum ſpiritu vini, aquâ calcis vivæ, ſpiritu vini camphorato.* Itèm conveniunt ea omnia, quæ *Tertio Tomo cap.* 28. *De Vulneribus ex venenato morſu inflictis* deſcripſimus.

Si ex humorum malignorum affluxu, ut dicunt, aut venenatâ qualitate in noſtro corpore genitâ ortum ducat gangræna, phlebotomiam, & catharticum execramur, & anathematizamus, tanquàm ipſo veneno nocentius. Hæc duo præſidia vulgaribus medicis tanquàm per fideicommiſſum à Galeno tradita repudiamus. *Malignitas, & venenum neque phlebotomiâ, neque purgante medicamento exturba-*

tur, sed tantum alexipharmacis ab interioribus ad exteriora propulsanda est, ut in malignis febribus facere consuevimus, & ferè talem instituimus curationem. Vulgaria sunt *tormentilla, contrherba or. scorsoneria, scordium, ruta capraria, c. c. aqua theriacalis cum spiritu vini, Mithridatium, elect. de bacc. juniperi, unicornu &c.* Sed utinàm hæc tanto mormo prodesse possent, sicut à vulgaribus decantantur. Summoperè prodesse observavimus *Diascordium, stibium diaphoreticum, benzoartica ex mineralibus desumpta, mercurium diaphoreticum, theriacam de mumiâ &c.* His, aliisque medicamentis danda est opera, & sudor, vel saltim insensilis transporatio proritetur, ut venenum expellatur, non omissis topicis.

In generali gangrænæ curatione à quacumque causa ortæ ad eum finem collimamus, ut ante omnia sal acre, & lixiviale à causis occasionalibus in causticam, & & realgarinam naturam exaltatum obtundatur, cicuretur, immutetur, & superetur; Secundò, ut tubulorum obstructio tollatur, & stagnantibus succis liberior concedatur transitus, & motus progressivus, utramque complent paginam, ea medicamenta, quæ æqualiter per totam vitam propriam vim diffundunt, nàm vis mortificans celeriter agit, & nisi eam vis resistens celeriter deprimat, inutilis erit, hujusmodi sunt primi ordinis diaphoretica, cardiaca, absorbentia, spirituosa, balsamica, oleosa, salia volatilia, quæcumque, & simul aromatica facta, quæ vim quandam fermentalem statim ex ipsis in vim diffundunt; quòd si hæc deficiant, ad anodyna recurrendum est, quæ statim vitam sopiunt, ità ut mortificans venenum non sentiat, usque dùm per sectica illud immutatur, & hæc erunt *theriaca recens, pilul. de cynoglos. confect. Nepenth.*

Externè in gangrænâ commendamus, si ea superficialis sit, *aquam calcis vivæ, vel lixivium forte*; Si profunda, ad faciliorem penetrationem, scarificationem ad partem sanam usque admittimus, hæc nàmque lixivialia, & alkalia sunt, omne acidum & corruptione resultans combibunt, & moriatur, necesse est, vel uti possumus pro partis scarificatæ lotione *unguento Ægyptiaco magistrali in vini spiritu dissoluto.*

Sed efficacior, & promptior est sequens liquor paratu facilior:

℞. *Sp. V. omni phlegm. depurat. lib.* ß.
Merc. meteoriz. pulv. ℥. j.
simul m. & super calidos cineres fove, ut fiat mercurii meteorizati solutio.

Credibile non est, quantùm hic liquor celeri motu penetret, & mortificativum fermentum immutet.

Si pulveres loco conveniant, sequentibus utimur:

℞. *Merc. meteorizati com. q. s.*
F. pulvis.

& eo partem mortificatam aspergere; nullius pulveris sectici actio celeritate mercurium meteorizatum vincet. Singulari quoque privilegio gaudet mercurii meteorizati pulvis, nàm lithargyrii admistione minùs asper, & blandior

reddi

reddi potest pro medici arbitrio, si *accipiatur lithargyrii aurei subtilissimè pulverisati* ℥. x. *mercurii meteorizati pulveris* ℥. j.

Quandòque pars mortificata mollis non est, sed duritiem quandam callosam habere solet, tunc mercurio præcipitato utimur albo, vel incarnato, qui quia fixior est, efficacius in illam callositatem aget, ex eo quia non adeò faciliter effluit.

Magnæ energiæ in gangræna erit lapis infernalis nostræ descriptionis, ut

℞. *Lixivii saponarior.* ℥. xii.
Salis armoniaci ℥. j.
Vitrioli Rom. ℥. ij. ß.
Opii Thebaici ℥. ß.

Coque s. a. in lapidem, quem in vase vitreo optimè clauso serva. Si hæc simul infundantur per trium dierum spatium, & sæpè agitentur, post duarum partium evaporationem ex tribus, factâ colaturâ insignem habebis liquorem causticum, non solùm in gangrænâ pretiosum, verùm etiam ad quemcumque tumorem aperiendum.

Si verò in fieri sit mortificatio, neque omninò sensus in parte defecerit, tunc minori septico chirurgus uti debet, quo potiùs mortificans virus extinguat, quàm escharam causet, id obtinebit, si relictis liquoribus, & pulveribus septicis, unguento utatur, quod propter unctuositatem non sinit, ut pulveres septici, quos continet, magno cum impetu agant, sed remissè, ac blandè. Unguenta septica ità parabis:

℞. *Ceræ novæ* ℥. ij.
Terebinth. &
Ol. com. ana ℥. j.

liquescant simul in tigillo, & dùm fluunt, injice

Merc. meteorizati, vel
Præcipitati ℥. ß.

m. benè cum spatulâ ligneâ, & ab igne remove, semperque spatulâ agitabis, usque dùm omninò materia refrigueris, tunc serva unguentum, quod admirabile est in omnibus ulceribus, in quibus ob putrilaginem, obtusus, aut nullus habetur in superficie sensus. Verùm hoc unguentum efficacissimum in usum revocavimus admistione mercurii præcipitati citrini ad ℥. ß. quem ità paramus:

℞. *Aquæ calc. viv. lib.* iij.
Merc. meteoriz. subtil. pulv. ℥. j.

in quam injice mercurium, & brevi temporis spatio se præcipitabit in fundum, in pulverem citrinum, decanta, & mercurium exsicca.

Adhibitis hujusmodi septicis, ut eschara producatur, & sanæ partes à septicorum acrimoniâ non lædantur, superponendum est liquoribus, pulveribus, vel unguentis septicis sequens emplastrum, quod nunquàm eventu felici in sistendâ gangrænâ medicum defraudabit:

℞. *Colophoniæ lib.* iij.
Myrr. puræ lib. ß.
4. *gum. in acet. solut. ana* ℥. j. ß.

Fac. ut simul fluant in emplastrum, quod appositis septicis superpone, separabit enim brevi spatio mortificatum à vivo cum doloris remissione in parte sanâ, & præservatione ab accidentibus quæ septicis accidere solent.

An ignis actualis ad sistendam gangrænam conveniat? Certum est primò ignem actualem magnum terrorem infirmis incutere, & in morbis mortificativis patientis apprehensio magni timoris summi est detrimenti; vitam enim quatit, & mortificativo fermento non ità promptiùs obedit. Secundò, non æqua iter diffunditur vis ignis actualis, nàm ipsa partium humiditas, quæ igne liquescit, ignis activitati resistit. Tertiò, ignorem mortificativum fermentalem non solùm non sistit, ne serpat, sed illum mulcet, ut intimiùs penetret, cùm itàque ignis potentialis non solùm causet quidquid actualis causat, sed horrorem non incutit, æqualiter se diffundit, & mortificativum fermentum immutat, potentialem potiùs, quàm actualem ignem nos consulimus, ut quisque exerceat.

Nullam pro sphacelo curationem admittimus, quia pars totaliter emortua est; pro mortuo enim nullum habemus remedium, sed tantùm superest sepulchrum, quia à privatione ad habitum scilicet à morte ad vitam naturaliter non datur regressus, soli Deo hoc reservatum est, in cujus manu mors, & vita posita est. Unum tantùm chirurgus agere poterit, ut pars emortua à vivâ separetur, ne pars sana mortificetur. Si itàque gangræna in sphacelum transierit, ad extremum remedium confugiendum est, scilicet ad ferrum, vel ignem, juxta illud *Ovid. l. 1. de remedio amoris*:

Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem.

pro aliquâ parte vivâ servandâ, sed crudele est remedium, quia crudele malum, nihil tamen interest, an tutum sit hoc remedium unicum; *satius est* cum *Celso Anceps remedium experiri, quàm nullum, melior est dubia spes, quàm desperata salus: satius est aliquam partem, quam totum hominem perire, nec illa dura videtur curatio, cujus effectus est salutaris.* Omnes chirurgi, nemine excepto, priùs emortuam partem instrumento appropriato secant, deindè igne actuali eam tractant, & medicamentis appropriatis curant, in qua manuali operatione *Paulum Aginetam, & Aëtium* consulite. Verùm nostræ indicationi triplici modo, ferro scilicet, igne actuali, & igne potentiali satisfaciendum est, qui triplex modus adhibendus est a medico juxta mortificatæ partis necessitatem; etenim vel superficies emortuæ partis multùm distat à viventis superficie, ac tunc necesse est chirurgo ferro uti, quo id, quod emortuum est, resecet ad doloris usque sensum, ac tunc potentiali igne resectæ parti imposito, escharam inducere debet, quæ nisi inducatur, lethale signum erit. Hic ignis potentialis diversus pro loci applicationis exigentia multoties esse debet, nam aliquando ob situs dispositionem liquor causticus, aliquandò pulvis, & multoties unguentum conducit. Inter liquores,

res, qui sequitur, efficacissimus est:

℞. *Spumæ Venenatæ Duorum Draconum q. s.*

eâ asperge æqualiter partem mortificatam; nam illicò quicquid vivum non est, in fumum resolvitur, & mortificativum fermentum exterminat, ubi mortificatio celeri passu serpit, nullum erit hoc medicamine magis præsentaneum. Et nos ingenuè fateri possumus multos hoc remedio fuisse liberatos; nàm mirabiliter fixat, magnam escharam in parte generando: attamen advertendum magnum inferre dolorem, & inflammationem quandòque generare, unde monemus, ut non nisi magno in morbo, & gangræna ad sphacelum ruente applicetur, nàm symptomata prioribus pejora infert. Non tacendum tamen, quòd potest dulcius fieri hoc remedium, si rectificetur i. si denuò ponatur in cornutâ, & rursùs destilletur; derelinquit enim tantam acutiem per secundam destillationem, & sic suavius applicari potest.

Cap. XI.

De Erysipelate.

Apud *Galenum de tumoribus p. n. cap.* 9. alius descriptus reperitur tumor, erysipelas à Græcis dictus; *Celsus* Latinè eodem usus est nomine, qui Celsum Latini non secuti sunt, hunc tumorem *ignem* appellavêre *Sacrum* ob ingentem caliditatem, & ignem; dictus fuit *Sacer*, i. *execrandus*. A nonnullis dictus fuit *ignis Sylvestris*, quasi efferatus ob fervoris ferociam.

Distingunt hunc tumorem erysipelatosum cum Galeno ejus sectatores in exquisitum, ac purum, & non exquisitum, & impurum. Exquisitum erysipelas illud est, quod ex solâ bile, vel naturali, vel non naturali fieri autumant; non exquisitum verò, & illegitimum dicunt, quod ex bile non solâ, sed aliis admistâ humoribus originem ducit: undè erysipelas dicitur phlegmonodes, si sanguinem habeat admistum, œdematodes, si pituitam, & scirrhodes, si melancholiam, atque hæc est communis Galenistarum opinio.

Discriminatur erysipelas à phlegmone primò, quia phlegmon, seu inflammatio præter cutem subjectas quoque afficit particulas; erysipelas verò ferè solius est passio cutis. Secundò, in inflammatione color magis vergit ad rubrum; in erysipelate autem ad flavum. Tertiò, inflammatio est tumor durus, ac circumscriptus vergens ad acutum, ac propterea in uno membri loco collectus; erysipelas contrà, est tumor planus, & inæqualis, qui ferè totum obsidet membrum, quinimò inflammatio in eodem ferè per loco persistit, ac tardiùs augetur, nec locum mutat; erysipelas contrà, celerrimè incrementum sumit, assiduò serpit, variatque locum. Quartò, in erysipelate major percipitur fervor, ac incendium, quàm in inflammatione, adeò ut partes erysipelate obsessas quodammodò uri perci-

percipiant ægrotantes. Denique erysipelas, si tangitur, color evanescere videtur, qui tamen, remotis digitis, illicò redit, quod tamen in inflammatione ob duritiem non accidit.

Æquali haud semper larvâ medici oculis se offert erysipelas, propterea certa de eo definitio assignari non potest, sed eas larvas, quibus utplurimùm se manifestare solet, describere conabimur: Quoties in aliquâ corporis superficie rubor cum obtuso, & profundo dolore apparuerit, & in acumen non attollitur, ut in abscessibus simplicibus calidis evenire solet, ac se ultrò per succedentem superficiem diffundit, eam æqualiter elevando, vehemensque rigor, dùm inceperit, apparuerit, vehemens sequatur febris cum siti, vigiliâ, aliisque hujus modi accidentibus, erysipelas in promptu esse dicas. Accidit aliquandò, ut color rubeus non sit, sed flavus, aliquandò pallidus, & aliquandò lividus. Multoties evenit, ut tota pars magno tumore, sed æquali, non autem acuminato excrescat, & cutis in superficie ichore quodam madescat, qui veluti vesiculas causat. Accidit interdùm, ut vix tumescens pars videatur, sicca permaneat, & furfurem quendam producat. Evenit quandòque, ut ad certos serpat limites, & aliquando, nisi sistatur, ut per totam se diffundat corporis superficiem. Aliquandò symptomata levia, aliquandò vehementia causat. Multoties celerem inducit mortificationem, utplurimùm recidivus est morbus, sæpè enecat ex virulentiâ, sæpissimè ex medicorum ignorantiâ,

Signa.

Erysipelatis signa haud difficilia sunt ex dictis; nàm ingens rigor ægrum quatit, quem vehemens sequitur febris, sitis, oris amarities, vigilia, aliaque symptomata. Postmodùm in aliquâ corporis superficie rubor ad flavedinem tendens cum obtuso dolore apparet cum tumore plano, & æquali, nec aliquo circumscripto loco, sed ultrò per succedentem superficiem serpens. Si digitis prematur, color evanescit, quibus ablatis, illicò revertitur.

Causæ.

Quoties ab absoluto humore bilioso vel naturali, vel non naturalie rysipelas producitur, id legitimum, & exquisitum tantùm appellant vulgares; *Galenus* verò ex tenuissimo, ferventique sanguine, aut huic admistâ bile erysipelas fieri dixit, & ex purâ bile herpetem potiùs produci, quàm erysipelas constanter asseruit. Declaravit quoque de *Tumoribus p. n. cap.* 10. hanc *Galenus* inconstantiam in tradendâ erysipelatis causâ materiali multis in locis, ut animadvertere poteritis *lib. de atrabile* 13. *meth. cap.* 1. *&* 14. *meth. cap.* 1. 2. 3. *&* 17. 2. *de diff. feb. cap.* 5. *lib. de ratione curandi per sang. miss. cap.* 8. 2. *de compos. med. secundum loca cap.* 1. 2. *de crisibus cap.* 12. & in sexcentis aliis, quorum locorum

corum conciliationes, qui in his vanitatibus terere tempus cupit, is legere potest apud *Ingrassiam in cap. 1. tractatûs primi de tumoribus.*

Cœterùm imaginatus fuit Galenus, & cum eo ejus sectatores quoscumque morbos à quatuor humoribus excitari, quorum conjecturâ deceptus rudem, & vulgarem efformavit medicinam. In erysipelate color flavus non est, nec pallidus, sed rubicundus, qui sanguinem potiùs, quàm bilem testatur. Insuper pletorici, & non biliosi huic malò sunt obnoxii.

Immediatam erysipelatis causam ob alicujus partis corporis vitium à causis occasionalibus rimemur oportet, sunt hæ vulnera, contusiones, ulcera, fracturæ, tumores, ignis, vel solis calor, vel frigidorum ciborum, ac potulentorum abusus; hæc nàmque ultimi partium nutrimenti inter fibras cuti proximas post vitæ sustentationem, insensilem transporationem in carnis poris retardant, intercipiunt, nàm hoc si assiduâ transporatione non ventiletur, quod remanet, proximum partis nutrimentum inficit, ac proindè major fit ad partem congeries, fibrillæ magis angustiantur, obstruuntur. Hoc idem ultimum nutrimentum à partium calore agitatum sub constipatâ cute degenerat, partes continentes irritat, ferm. ntescit. Salinæ particulæ, quæ indesinenter à sanguine in hoc partium nutrimento degenerato volatilitate destitutæ, lymphæ consorti, hærent, & sulphureæ nullo modo ampliùs à salinis temperatæ, & à mistione solutæ in extraordinariam temperiem evehuntur, & efferatæ evadunt, excandescunt, incendium adaugent, & nutrimentum partium vicinarum inter partium solidarum fibras contentum fit exoticum, & hostile, continentes fibras vitiat, in motu depravat, sanguinem exagitat, & in mistione conturbat. Sanguis circulans ad hos angustiores tubulos pervenit, quos prærterfluens non tamdiù stagnat, quàm in inflammatione, sed cuticulæ magis appropriat, fit sacer ignis, idest execrandus, & maledictus, erysipelas nempè, & tumor igneus, & quia sanguinis mistio turbatur, erysipelas febris comitatur.

Color rubicundior in parte erysipelatâ apparet, quia sanguis non jàm diù remoratur, sed sub cuticulâ fluit, in inflammatione peniciùs latet, & stagnat; hinc est, quod digitorum pressione facilè exprimitur, & color albus sub digitis apparet, quibus remotis, eundem repetit locum, quia succi fluidiores sunt, & fibræ ab eodem irradiantur. Vel color rubicundior apparet, quia fibræ, & tubuli sunt mutati, & vitiati, undè lucis radii aliter reflectunt, defervescente verò humore, color ad flavedinem vergit ob particulas sulphureas parti adhærentes.

Serpit de loco in locum, ignis fatui instar, erysipelas, quia particulæ volatiles, fluidæ, & lubricæ sunt, ac vel locum mutant, ac solutâ obstructione, & particulis per

per insensilem transpirationem resolutis, disparet, at ubi vicinarum partium nutrimentum vitiavit, novum erysipelas gignit, & serpere videtur.

Oritur dolor à particulis sub cuticulâ coërcitis, & perpetuò agitatis, quæ motu suo spiculis urentibus cutis, cuticularum fibras impetunt, illas contrahunt, convellunt, distenduntque & dolorem acicularum pungentium excitant. Si verò has vellicant, & titillant, quia paucæ sunt particulæ, pruritus fit, ut contingit, cùm erysipelas resolvitur.

Tumor non altè in erysipelate elevatur, quia minor est humorum coacervatio, & stagnatio, ac major horum fluiditas.

Pulsus ab erysipelate abest, quò 1 minores tantummodò arteriarum tubuli, non verò earum majores trunci comprimuntur.

Contingit quandoque, ut quidam succi lutuosi, & viscidi tubulos sub cute obstruant, & erysipelati adjungantur, & vulgares Galenici erysipelas œdematosum appellant.

Utplurimum particulæ acidosalinæ nimiùm agitatæ in cuticulam irruunt, eam distendunt, & in vesiculas elevant, elevatæ cuticulæ pori omninò angustiantur, & illæ particulæ non exhalant, hinc vesiculæ turgent, ac disruptæ ichorem tenuissimum, aquæ lucidæ instar, aquam causticam æmulantur, fundunt, qui sudore tenus insensibiliter evaporare debebat. Si particulæ illæ à contineentibus partibus régi non possunt, pravam qualitatem scilicet erodentem, & secticam à salibus adipiscuntur, quam natura superare nequit, tunc ulcus cancrosum, vel mortificatio in parte erysipelatâ succedit, & mors inevitabilis.

Prognosis.

Erysipelas rarò perniciosus est affectus, & facile recidivat, sæpè verò ex virulentiâ, & sæpissimè ex medicorum ignorantiâ enecat. Foràs vergens nihil mali denotat, sed potiùs fortem naturæ constitutionem, quæ illud per insensilem transpirationem resolvit; Si verò ab exterioribus ad interiora ejus materia pellatur, lethale, ut dicebat *Hip. aph.* 25. *sect.* 6. *Erysipelas ab exterioribus verti ad interiora, malum; ab interioribus autem ad exteriora, bonum.* Et 336. *sect.* 2. *co. Erysipelas verò foris quidèm extare, utile, intrò autem vergere, lethale; cujus quidèm rei indicium est cum robore evanescente, pectus gravatur, & ægriùs spiritum trahit æger.* Periculosior est circa partes principes, vel nobiles, ut in facie, faucibus, & capite, vel pectore, & axillis, aut in abdomine, & inguinibus, aut in utero, ut ajebat *Hip. aph.* 41. *sect.* 3. *Si prægnanti fiat in utero erysipelas perniciosum est.* Secùs autem in locis ignobilioribus, & à principibus remotis, ut potissimùm sunt crura, tibiæ, aut etiam brachia, & manus. Perniciosum est erysipelas, si suppuretur, vel putrescat, ut habetur *aph.* 20. *sect.* 7. *Ab erysipelate putredo, & suppuratio malum.*

malum. Et eò magis pertimeſcendum eſt, ſi oſſis nudatio contingat, ut *aph. 19. ſect. 7. Ab oſſis nudatione eryſipelas malum.* Malum quoque cùm vulneri, ulceri, fracturæ, aut luxationi eryſipelas ſe ſocium addit. Malum ſimiliter, ſi magnam, acutamque annexam habeat febrem, quæ malignitatem ſapiat, & exitiale, ſi in gangrænas terminet: ſecùs autem quod nulli, vel dumtaxat levi, vel exiguæ annectitur febri. Eryſipelatis reſolutio tunc planè portenditur, cùm æger partem eryſipelatam magno ſcalpendi deſiderio tenetur, ſentitque in parte veluti formicas gradientes, & vix manus continere poteſt, vel color in ordinarium mutatur, vel cùm cuticula in ſquamas fatiſcit.

Curatio.

Curandi eryſipelas ratio apud medicorum turbam tumultuaria eſt, & cauſis non benè congruens; ſanguinem multoties mittunt, cùm vitium in ſanguine intra venas exiſtente minime ſupponant. Refrigerantibus, & repercutientibus utuntur in parte vitiatâ fovendâ, cùm bilem eryſipelatis cauſam imaginentur, quæ evacuatione, non autem refrigeratione indiget, illamque frigidis intùs remeare urgent, ut inquit *Hip. aph. 23. ſect. 5. Frigida eryſipelas non ulceratum juvant*, quem omnes medicinæ peritiei execrantur. Victu tenui abſque vino utuntur, cùm bilioſis affectibus talis non quadret, & corpus refrigerare tentant, cùm quicquid mali intùs lateat, extra per rarefactionem expellere deberent.

Ubi magnum fuerit eryſipelas, & periculoſum, illicò ſanguinem mittunt, nec illis obſtat *Gal. eodem 2. ad Glauc. cap. 2. & 13. meth. cap. 3.* in his enim locis non damnat Gal. venæ ſectionem tanquàm noxiam, ſed inquit *non ſemper eſſe neceſſariam,* quam doctrinam intelligunt pro levioribus, & parvis eryſipelatibus, non autem in magnis, ut dicunt. Quòd ſi eryſipelas fuerit phlegmonoſum, non ſolùm ſemel, ſed etiam pluries ſanguinem mittunt. Locus ſanguinem mittendi brachia ſunt, quoties inferna loca eryſipelas infeſtat; ſecùs verò ex pedibus in partium ſupernarum eryſipelate; & hoc revulſionis gratia, & derivationis fine ex locis vicinioribus. Cum venæ ſectione comprehendunt alia præſidia, frictiones, cucurbitulas &c.

Medicamentum purgans convenire fatentur, & hoc admittit Gal. iiſdem locis citatis, in quibus phlebotomiam non eſſe neceſſariam inquit, admittit tamen medicamenti purgantis uſum. Hoc medicamentum debere eſſe bilem purgans nulli eſt dubium, tamen de lenientium genere; quapropter non admittunt medicamenta valida, vel quæ corpus calfacere poſſunt, qualia ſunt *ſcamonium, colocynthis, pilulæ &c.* Commendant autem *Mannam, caſſiam ſyr. roſ. ſolut. de Cichor. Nic. diaprunum lenitivum, expreſſ. conſervar. &c.* At ſi eryſipelas non fuerit exquiſitum, ſed œdematoſum, vel ſcirrhoſum, in his caſibus cum medica-

dicamentis bilem purgantibus ea, quæ pituitam, vel melancholicos succos adhuc allicere valent, admiscent, hujusmodi sunt *sena, agaricus, diacatholicon, confectio Hamech, syr. Domini Augustini, & de fumar. mai.* Verùm errant bardi Galenistæ cum Galeno; fit nàmque purgantium ope motus contrarius, & erysipelas ab extrà intrà remearet.

Cæterùm, quia duo maximopere in erysipelate urgent, calor scilicèt & plurimum incendium, hæc præsidiis refrigerantibus, & humectantibus temperant. Communiter in parte usurpant *oleum rosaceum, violaceum, lac, vitis folia, plantaginis, endivia, lactuca &c.* At si erysipelas non fuerit exquisitum, sed vel œdematosum, vel scirrhosum, tunc mistam instituunt curationem, partim verò ex œdemate, vel scirrho.

Ut citò, tutò, & jucundè, ut bonum decet medicum, erysipelas curare possimus, quod morbus est, qui frequenter in opere chirurgico accidit, sumenda est indicatio primò à pororum cutis apertione, ut patentes fiant, adhoc ut erysipelatis materia foràs emergat, non autem introvertatur. Secundò, ut si vitium aliquod in parte præcesserit, undè erysipelati fortassè fuit occasio, corrigatur, & auferatur. Tertiò, ut spirituum furor, & excandescentia sedetur, & remittatur.

Ut ei, quod primò indicatum est, satisfaciamus, necesse est, ut ægrum erysipelate affectum in calido detineamus loco, vel saltim non frigido, ne à vento, vel ab aëre frigido cutis magis densetur; deindè temperatus victus, non autem refrigerans est ægro adhibendus, qui potiùs crassus sit, quàm tenuis. Lymphatum vinum exhibendum est in quo si *alkali cancrorum fluviatilium* infundatur, saluberrimum erit, vel si æger vinum non bibat, utatur *decocto cornu cervi.* Si æger fastidiosam patiatur vigiliam, vel *theriacâ recenti, vel pilulis de cynoglossâ, vel Nepenthe* uti debet; anodyna enim & morbo, & symptomati suffragantur. In erysipelate omninò à refrigerantibus cavendum est, in parte scilicèt in qua erysipelas apparuerit, non enim quia affectui non convenirent, sed quia pertinaciorem redderent causam, ut in sexcentis locis notat *Galenus*, ac præcipuè in libello quos, & quandò purgare oportet, ubi purgantia alioquin calida in febrium curatione consulit, non quia refrigerant, nàm potiùs calfaciunt, sed quia febris materiam evacuant. Medicis, qui refrigerantibus in erysipelatis curatione utuntur, duo inconvenientia occurrunt; primum est, quod erysipelatis materia à refrigerantibus repercussa, in internas, nobilioresque partes remeat; secundum, quod frequenter accidit, quòd cùm à refrigerantibus impediatur, materia non exhalat, fit pravæ qualitatis, & solidarum partium calorem suffocat, ac mortificationem, sive gangrænam inducit.

Eadem ratione indicata non est in erysipelate sanguinis missio

quæ

quæ non ſolùm bis, ter, & quater, ſed ultrà in praxi à medicis vulgaribus cum infirmi diſcrimine celebratur; nàm materia eryſipelatis intra venas non continetur, ac propterea ſanguinis miſſione curari nequit. Corpus phlebotomiâ refrigeratur, fit debilius, & ad expellendum trans poros ineptius; fatemur ergò ingenuè nos obſervaſſe quamplures in eryſipelate phlebotomatos periiſſe, contrà vero omnes, qui ſanguinis miſſionem vitàrunt, convaluiſſe vidimus.

Non ſolùm propterea, quæ refrigerant, eryſipelati non convenire noſtra docet praxis, ſed quæ tenuium ſunt partium, altiùs penetrant, & eryſipelatis materiam reſolvunt, eſſe validiſſima eryſipelatis remedia pro comperto habemus, id quod adhuc à Galeno memoriæ proditum eſt de *emplaſtro Diachalciteos* 1. *de compoſitione pharmacor. per genera cap.* 14. *& de compoſ. med ſecundum loca lib.* 8. *cap.* 5. ubi ex *Aſclepiade* pro eryſipelatis curatione hoc deſcribit emplaſtrum:

℞. *Ammoniaci*
Thymiamatis lib. j.
Ceræ lib. j.
Roſacei lib. j.
Croci ℥. j.
Aceti q. ſ. f. maſſa.

Et ut alia loca prætercam, legite 14. *meth. cap.* 3. ubi rem largiùs tractat.

Noſtrâ verò ætate è ſpagyrico promptuario efficaciora, & paratu faciliora pro eryſipelate emerſêre remedia, quorum uſu nobis eryſipelas curare ſemper evenit; eryſipelatis itàque incipientis ter, vel quater in die partem, in qua apparuerit, ſpiritu vini omni phlegmate deſtituto, & omninò cremabili irrora, id fiat per tres dies, nàm ſi eryſipelatis materia fermentalis facta non eſt, eo ſpatio curatio perfecta eſt, & quartâ die febris omninò ceſſabit; vini enim ſpiritus partium ſpermaticarum, & continentium amiciſſimus eſt, earumque robur multùm adauget, & profundiſſimè penetrat, poros aperit, & eryſipelatis materiam reſolvit, ac ſiquis vini ſpiritûs uſum exhorreat, ex eo quia calidus exiſtimetur, hic ſciat, quòd tantùm abeſt, ut vini ſpiritus excalfaciat, ut intenſè refrigeret, quod experietur, ſi mediâ æſtate vini ſpiritus totus cremabilis, ſine ullo phlegmate ſuper propriam carnem aſpergatur, frigidiorem illam ſentiet, quàm ſi à glacie tangeretur.

Verum ut ex fundamento hanc praxim quiſque intelligat, ſciendum eſt, quòd calor, qui in affectibus, quos calidos appellant vulgares, ſentitur, non quidèm à materiâ producitur, ſed à vitâ, quæ ab ipsâ materiâ concitata excandeſcit: curatio ergò in his affectibus erit materiam educere, quæ calorem provocat, & calor illico ceſſabit; cùm itàque degener nutrimentum, quod eryſipelas cauſat, in carne ſit detentum, eo reſoluto à vini ſpiritu per pororum apertionem, ceſſat ſtatim excitatus calor, cui doctrinæ ſuffragatur Galeni ſententia in citato libello

libello; quos; & quandò purgare oportet, ac in ejus confirmationem hoc utere exemplo: Si spina in digiti carnem alioquin sanam infigatur, illicò excitatur in digito dolor, deindè pulsus durus, posteà calor exorbitans, cui color accensus, & tandèm inflammatio, & tumor succedunt. Curiosum est scire, à quo tot repræsentantur in digito scenæ, certè non à spinâ; nàm ipsa neque dolorem, neque ruborem, neque calorem, neque inflammationem in se habet, sed his omnibus indifferens est: ergò si ea accidentia à spinâ efficienter, & effectivè non producantur, vitam nàmque digiti à spinâ stimulatam ea producere necesse est. Ac si ulteriùs curiosus interroges, an per refrigerantium applicationem calor, color, dolor, tumor, & inflammatio à digito tollatur? Ab experientiâ disces, quòd non solùm ea accidentia à refrigerantium applicatione non cessabunt, sed alia deteriora, & pejora provenient; cessabunt sanè, & pars ab agitationibus quiescit, si spina infixa abstrahatur, nàm ea abstracta, vita à spinæ insolentiâ liberata furorem, iramque deponet, & digitus ad pristinam reducetur temperiem.

Finge nunc degener nutrimentum spinam esse, quod in aliquâ parte erysipelas excitet, & ex fundamento cognosces in erysipelate refrigerantia non solùm non convenire, sed esse necessarium, ut per medicamenta penetrantia, resolventia, & rarefacientia spina educatur. Est itàque vini spiritus remedium minimè empiricum pro erysipelatis curatione, sed certo, & vero curationis fundamento congruens, & genuino textus *Galeni* intellectui *de tumoribus p. n. cap.* 2. in quo hæc habet: *suprà autem est etiam vobis dictum refrigeratis inflammationibus non semper evenire, ut subsideant, quia vi ingentis, & magnæ inflammationis, in qua compactus defluxus sit, licèt eam copiosiùs refrigeres, tumorem non tolles, sed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in scirrhum commutabis; at cùm non tàm impactus defluxus sit, tum facillimè refrigerantibus, & adstringentibus tumor repellitur, præcipuè verò si sit exiguus, quòd si antè impactus tenaciter sit, nullum auxilium ab adstringentibus, & refrigerantibus admittit, sed evacuationem postulat.*

Præterea si erysipelatis materia fermentalis effecta sit, scilicèt quòd quandam dispositionem sit nacta, qua in partes circumpositas suas diffundat qualitates, tunc vini spiritûs applicatione remittuntur symptomata, sed erysipelas perseverat, ac ultrò diffunditur, tunc vobis remedio utendum est, cujus applicatione materiæ fermentum figitur, inmutatur, & ultrò non amplius serpit.

Ad hunc finem medicamen mirabile inventum est, cujus descriptio extat apud *Osvaldum Crollium*, dicitur *lapis medicamentosus*, seu *lapis salutis*; ad omnes enim cutis alterationes fermentales certum, & indubitatum est medicamentum, ac erysipelas præcipuè intra vigintiquatuor horarum spatium radicitùs

diutiùs curat. Deſcriptio apud *Crollium* hujus lapidis multis materialibus abundat, hic itàque nos reformatum trademus receptum, & eo inſtituto, quo hìc Neapoli tàm nobili utimur medicamine feliciſſimo ſemper eventu:

℞. *Vitrioli com. lib.* j..
Salis nitri lib. ß.
Ceruſſæ,
Aluminis, &
Boli armeni ana ℥. iv.
Salis armoniaci ℥. ij.

Fiat omnium pulvis, ceruſſa, & bolus armenus in marmore lævigentur, miſta ponantur in ollâ capaci, ſuper addendo aceti acerrimi tantum, quantum per duos tranſverſos digitos materiam ſuperet, & lento igne coquantur, ſemper agitando cum ſpatulâ, uſque dùm inſpiſſari incipiat, & exſiccari, abſtrahatur tunc ab igne, nàm materia in lapidem dureſcet.

℞. *Hujus lapidis* ℥. j. *reduc in pulv.* &
In aqua pluviæ, *vel*
Plantaginis lib. j.

injice, leni igne foveatur; ut calida aqua fiat, in hac aquâ lintea infunde, & ſuper eryſipelas impone, & ſæpiſſimè ea renova, nàm ſenſim obſervabis eryſipelatis locum naturalem acquirere ſtatum.

At quid agendum iis, qui hoc medicamine carent, vel ob præparationis difficultatem, vel ob aliam cauſam, an aliquid ſuſtituere poſſint, quod notato lapidi æquivaleat? Sufficit ſanè unicuique, ut *vulgare vitriolum* impromptu habeatur, nàm eo non ſecùs ac lapide medicamentoſo eryſipelate affectis prodeſſe poteſt; ſi enim vitriolum in aquâ pluviâ ſolvas, & linteis madefactis in ſolutione, ut ſuprà diximus, utaris, eryſipelas citò, tutò, & jucundè ſanabis.

Traditâ eryſipelatis curatione, quæ à prohibitâ tranſpiratione propter pororum cutis obſtructionem evenire ſolet, dicendum eſt de remediis, quæ eryſipelati ab aliquo partis vitio excitato adhiberi debent. Vitium partis vel ex vulnere, vel ulcere, vel fiſtulâ, vel fontanellâ, vel aliquo tumore originem ducere poteſt; quod quoties à cauſâ internâ, vel externâ promoveatur, eryſipelas producere poteſt, cùm id evenit, præſentaneum ibi erit remedium iodicationum emplaſtrum; eo enim vitiato loco adaptato, illicò vitium corriget, ac eryſipelas ceſſabit, & ſi vicinis in partibus perſeveraverit, utere lapide medicamentoſo, vel vitriolo, nàm ſalutis eventu non defraudaberis.

Interim tàm in eryſipelate ex pororum obſtructione, quàm ex aliquo partis vitio non deſint propinanda medicamenta, quæ diaphoretica dicuntur, ut pororum obſtructio, & partis vitium corrigatur, hujuſmodi erunt *ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, ebur, & c. c. phil. prep. ocul. cancr. ſal volatile ſuccini, c. c. &c. in Syr. vel aquâ cardui ſancti*.

Supereſt, ut poſtremæ indicationi ſatisfaciamus, quæ deſumitur à furore, & excandeſcentiâ ſpirituum partium continentium, in quibus eryſipelas excitatum fuit; multoties enim ſpirituum furor ſuſtratam illis materiam im-

mutat;

mutat, & degenerem, virulentamque reddit, ac quamvis resolventibus remediis erysipelatis materia dissipetur, illa spirituum agitatio facilitet eam reproducir. Sedanda itaque vita in parte, & ejus spiritus pacandi; propterea notare debemus, quòd lapis medicamentosus, & vitrioli communis usus, adeò erysipelas curant, quia anodyna medicamenta sunt, spirituum furorem sedant, & morbum curant, quia materia non reproducitur, & antecedens ab irritatione cessat; sulphur enim vitrioli anodynum est, ut alibi docuimus, propterea in lapidis medicamentosi defectu vitriolum solum opus complet.

At si nobili medicamine, omnique laude digno pro integrâ erysipelaris curatione uti velitis, eo vos non defraudabimus, est illud *Leporis sanguis*, qui ab eo educitur, postquàm à canibus in magnum est adorsus timorem; linteum enim in dicto sanguine infusum, ac deinde exsiccatum. Si aqueo rore madefacias, & erysipelati imponas infra vigintiquatuor horarum spatium erysipelas sine dubio cessabit, eundemque effectum talis sanguis producet, si exsiccatus ad mediæ drachmæ quantitatem propinetur in vino. Totum id efficit leporinus sanguis, quia furorem, & iracundiam spirituum in erysipelatis loco sedat, & pacat energiâ ideæ timoris à lepore in ejusmet sanguine impressâ, dùm à canibus urgebatur, quia pavidissimum est animal; hinc quisque discat, quòd omnium morborum sanatio potiùs in vitæ sedatione, quàm in causarum occasionalium eductione consistit.

C A P. XII.

De Herpete.

Dicitur herpes, Latinè serpigo, itèm ulcus serpiginosum, seu pustulæ serpiginosæ, significatque affectum exterius in cute serpentē, & unâ parte senescente, serpendo proximas apprehendit partes. Plerique ineptè herpetē pro erysipelate acceperunt, qua de causa Celsus herpetē sacri ignis nomine proposuisse videtur; verùm magnum inter utrumque intercedit discrimen, licèt aliqua inter utrumque sit affinitas, quia erysipelas derepentè oboritur, herpes verò sensim, & multâ temporis protractione, omnisque febrilis accessionis est expers: ubi contrà erysipelas perpetuò febrilem paroxysmum cum dolore, & ardore comitem continet, brevique solvitur, herpes verò tantum pruritum inducit, & longò pòst tempore sanatur. Verùm herpes morbus est in tumorum genere, & erysipelati quodammodò affinis, & saltim dùm erumpit, dolorem in parte, rigorem, febrem, sitim, & vigiliam causat, post verò eruptionem omnia terminare solent, licèt herpes perseveret.

Herpes vulgò duplex statuitur, unus miliaris, alter esthiomenus, seu exedens, seu ferus. Miliaris ille dicitur, qui summam exaspe-

rat cutem, in qua exiguas producit pustulas prominentes milio semini non absimiles. Esthiomenus, ruptis pustulis, cutem exulcerat, & profundiùs hæret, sensim in latum, & profundum serpit, multoque tempore emergit, pustulas ostendit aridas. Undè alius dicitur siccus, qui nullum habet serum; alius humidus, qui plurimo irroratur sero; alius tandèm sordidus, qui serositatem graveolentem profundit.

Signa.

Herpes miliaris facilè cognoscitur, cùm sensibus pateat; est enim tumor latus sine omni ferè extuberantiâ, & pars vix attollitur, sed potiùs exasperari, quàm extuberare videtur. Adest prætereà durities quædam, & quidam quasi ustionis dolor, & sensus. Minurissimas producit pustulas in summâ cute granorum milii instar, quàm ob causam miliaris appellatur, quarum estò quædam sanescant, aliæ tamen denuò pullulant, & plerùmque sanantur in medio, quæ postmodùm in proximis oriuntur particulis, & sic serpendo procedunt. Si pustulæ rumpantur, aliquid inter pus, & saniem, quasi medium effluit, locus ipse est rubicundus, coloremque & pallorem medium habet. Herpes tandèm esthiomenus, seu exedens cùm multa ulcera serpentia, prava, & foraminata apparent, quæ tamen ultra cutem non procedunt, coloremque ex rubro subnigrum habent. Nonnulli perperàm herpetem miliarem, & esthiomenum sub formicæ nomine collocârunt, sed ignorantiâ decepti fuêre.

Causa.

Herpetis causam assignant Galenistæ flavam bilem citra alterius humoris admistionem secretam in parte aliquâ consistentem, si bilis crassior fuerit, magisque acris, & sera, totam cutem ad subjectam carnem usque exulcerat, & dicitur herpes esthiomenus. Si verò flava bilis tenuis, & minùs acris, ac calida fuerit, pustulas in cutis superficie excitat milio similes, & vocatur herpes miliaris. De herpete verba facit *Galenus lib. de Tumoribus p. n. cap.* 10. *2. ad Glauc. cap.* 1. *&* 14. *Meth. cap.* 17. Verùm nec sibi constat, & in dictis citatis locis nullibi est conformis; materiam enim nunc bilem, nunc phlegma bili commistum in hujus affectûs causam adducit, & nunc morbi genus, nunc simplex morbus herpes apud illum habetur; quicumque verò Galenum secuti sunt, in ejusdem insulsitates impigère circa causæ materialis assignationem.

Herpetis causa materialis eadem est cum erysipelatis causâ materiali, degener scilicet nutrimentum in partibus carnosis, eâ intercedente inter herpetem, & erysipelas differentiâ, scilicet quod in erysipelare ob partium continentium imbecillitatem, vel nimiam oppressionem tota materia versus cutem non fertur sed tantùm

tum pars illius, reliqua in ipsa carnis substantiâ remanet, partesque continentes oppressas retinet, ut integram sarcinam non transmittant ad cutem; in herpete verò vel robur partium, vel materiæ parvitas, vel qualitas, vel utrumque simul efficit, ut quicquid in carnis substantiâ degeneratum est, foràs in cutis superficiem sub cuticulâ erumpat, ob tenuitatem bullas excitet variolarum instar, subjectamque carnem omninò liberam, exoneratamque relinquat, & hæc est herpetis materia, ejusque genuinus fiendi modus.

Congruenter deindè à posteriori, & ab effectu triplicem herpetis cognoscimus speciem, quarum una est, in qua inconspicuæ ferè bullæ in cutem erumpunt, & in ulcus non degenerat, diciturque simplex herpes. Secunda est, in qua cutis conspicuis ferè bullis rubeis conspersa videtur, parumque ab erysipelate inflammato differre videtur, & hæc species herpetem miliarem constituit. Tertia denique est, in qua bullæ erumpunt, & in ulcus exedens transeunt, & hæc herpetis species dicitur esthiomena.

Accidunt hæ tres herpetis species à materiæ dispositionibus, à vi, & partium continentium robore. Herpetis materia est primaria nutrimentum degeneratum, & occasionales causæ sunt salinæ particulæ in sanguine luxuriantes, cùm sal, & ipsum sulphur uberiùs ab alimentis massæ sanguineæ suppeditantur, vel acidæ particulæ ob depravatam digestionem ipsi sanguini subministrantur; tunc hæ particulæ unà coëunt, & sanguini acido-salsam diathesin communicant. Circulant hæ unà cum sanguine, à lymphæ copiâ dilutæ, & assiduo motu atteruntur, comminuuntur, à sanguine secernuntur, & per poros exhalantur ubertim plùs in aliquibus partibus, quam in aliis, ubi nutrimentum degeneratum inter fibras inveniunt; tunc si partium robur validum sit, & particulæ plurimâ lympha dissolutæ, & obtusæ sint, ad littus microcosmicum, nempe ad corporis superficiem, scilicet ad cutem spumescunt, cuticulamque levi cum pruritu exasperant, & bullæ ferè inconspicuæ erumpunt, & simplex producitur herpes, seque ipsum exsiccat absque exulceratione, & multoties sine medicamento sanescit.

Si verò nutrimentum degeneratum, vel quantitate, vel particulis acido-salinis paucâ lymphæ quantitate imbutis partium continentium robori resistat, ità ut illud totum cum particulis ad cutem transmitti non possit, quia pars illa, quæ in carnis substantia remanet, naturæ efficaciam retundit, efficit, ut illa neque totam materiam abstergat, neque eminentes bullas supra cutem excitet, ac propterea erysipelas veluti inflammatum produ[illegible]it, cutis superficies impulsa eximitur, & minutissimis granulis illam commaculat, & affectus herpes miliaris dicitur. Si in lymphâ absumantur aquosæ particulæ pars tenacior in squamulas, seu crustas concrescit, & dicitur herpes.

herpes squamosus, & crustosus. Differunt tamen a crustis squamæ, cùm sint tenuiores, & in superficie exteriori siccatæ, à cute dissiliunt, quod in crustis non ità fieri solet. Sub crustis effusa lympha fermentescit, & particularum acutarum punctione in nervorum fibrillis pruritum, imò ardorem cum leviori erysipelate, & sæpè dolorem, & ustionis sensum excitat pro majori, vel minori particularum acredine.

Si tandem dùm materia resolvitur, & foràs cutem versus expellitur, fibras vellicat, & pruritum provocat, ad quem sedandum ægri cutem scalpunt, abradunt, ac canales aperti liquorem quendam, roris instar effundunt, qui particulis erodentibus præditus, si vicinam cutem, sanamque tetigerit, illicò in eâ herpetem excitabit, sic ultrà serpit, & exaltatur, donec tubercula cum foraminulis profundis proximè conjungantur, & hujusmodi herpes esthiomenus, sive exedens dicitur.

Prognosis.

Herpes simplex facilioris est curationis, nisi in miliarem, & deindè esthiomenum transit, qui magis tædiosus, quàm perniciosus est, & diuturnus, dummodò valdè exulceratus, & putris non sit, ac intempestivè adhibitis repellentibus, intrò in corpus non pellatur; tunc enim idem periculum, ac à repulso erysipelate sequitur. Si negligatur herpes esthiomenus, augeaturque, ut universum obsideat corpus, mortem infert.

Curatio.

Herpetem curant vulgares miliarem, & exedentem (relicto simplici, quia facilioris est curationis, & quandòque spontè sanatur) primò debito instituto victu ad tenuem, & frigidiorem inclinante; Secundò venæ sectionem celebrando, verùm hæc semper perniciosa fuit; & corpus deplendo: inquiunt enim nisi corpus purgetur, nunquàm ægrum sanatum iri, sed in exedente non sufficit semel corpus purgare, undè reiteratas celebrant purgationes, tùm ad viscera, & corpus universum à pravis succis purganda, tùm etiam ad hepatis intemperiem, ex qua mali succi generantur, corrigendam. Summoperè ad hunc affectum persanandum syruporum magistralium usum commendant, & præsertim *de fumariâ majori*, valet quoque *Syr. de Cichor. Nicolai florentini*, & maximè ubi simplex biliosus succus affectum generare videbitur. Probant etiam *Seri lactis* usum, & maximè cum *epithymo* propinetur, quandò affectio ex adustis succis ortum habere videtur.

Cœterùm tàm phlebotomia, quàm medicamentum purgans in omni herpetis specie tanquàm noxia repudiamus; utrumque enim corpus refrigerat, & quod natura à centro ad corporis periphæriam evocare nititur, facto motu contrario, ad interiora detrudit, & idem ac ab erysipelate repulso emergit periculum.

Quantùm verò ad localia ſpectat in miliari herpete, ea adhibent medicamenta, quæ modicè refrigerant, & exſiccant, undè ſupra partem affectam *folia plantaginis, ſolani, lactucæ, ſedum, portulacam, umbilicum Veneris, vitium capreolæ &c.* applicant. Alii linimento utuntur ex *unguento roſaceo pluries loto cum ſucco plantaginis, ſolani, vel ſambuci.* Verùm hæc ſemper infelici cum ſucceſſu applicant: nàm licèt quandòque his adhibitis, pars ſaneſcere videatur, tamen in alterâ iterùm erumpit, & hoc eſt minus malum, ſed quod pejus perpetuò cauſa occaſionalis frigidis ad interiora repercutitur, & febris, aliaque excitantur ſymptomata.

His vanîdis non proficientibus hoc magiſtrali utuntur linimento, ut

℞. *Succ. plantag.*
Solani ana ℥. j.
Succ. lapatii ℥. ß.
Acet. roſ. ℥. iij.
Fol. lapatii,
Roſ. rub. incompl. ana p. ij.
Alum. rocc. ℥. j.

Bulliant omnia uſque ad ſuccorum, & aceti conſumtionem, deindè terantur in mortario plumbeo, ſaltem per horam addendo poſtmodum

Lithargyrii aurei, &
Argentei, ac
Ceruſſæ ana ℥. ij.
Flor. æris loti ʒ. ij.
Pulv. tutiæ prep.
Boli armeni, &
Hypociſtidis ana ʒ. ß.
Adipis caprini ℥. j.
Ol. myrt. ℥. ij.
Ceræ ad ſuff.
M. f. Ung.

In herpete exedente ad valentiora confugiunt præſidia, cùm omne ulcus exſiccari deſiderat, undè laudant primò ablutionem ex aquâ maris, quæ valentior efficitur, ſi componatur, ut

℞. *Aq. maris lib.* iij.
Sulphuris, &
Alum. uſti ana ℥. ij.
Myrrhæ ℥. j. ß.
Malicorij.
Cortic. granator. &
Gallarum,
Cupreſſi ana ℥. ß.

Bulliant unicâ fere ebullitione, addendo vini auſteri cyathum unum, & ſervetur ad uſum. Qua ebullitione peractâ ſuprà dictum linimentum eſt adhibendum.

His parùm, vel nihil proficientibus, ut ſemper accidit, deveniunt ad uſum *unguenti de plumbo, apoſtolorum, uſque ad unguentum Ægyptiacum,* & quoniam nec his cedit affectio præcipitati pulvere, vel aliis pulveribus, quos capite de Gangrænâ, & ſphacelo in vulgarium curatione retulimus, utuntur, & quia interdùm ulcuſcula ob diuturnitatem callum contrahere ſolent, in his caſibus prædicta cauterizant ulcuſcula.

Prænotatæ tres herpetis ſpecies, tres quoque indicationes exhibent curativas; ſimplex enim herpes exigit, ut aqua in bullulis contenta educatur, ità ut in vicinam non effluat cutem, & ut bullularum locus conſolidetur. Id obtinebitur, ſi cutis circum exortas bullulas *oleo roſaceo* irroretur,

& cerussa in pulverem redactâ, deindè aspergatur; pulvis enim cerussæ, cutem subjectam defendit, ut sanies à bullulis effluens illam non lædat: locus deindè bullularum, ut citò exsiccetur, & morbi recidiva vitetur, *linteis in aquâ madefactis, in qua solutus sit lapis medicamentosus*, supra de erysipelate descriptus, foveatur, nàm morbi curationem habebis, quam quoque præstare potest *pulvis cerussæ, minii, cinci, lithargyrii, lapidis calaminaris, & sal saturni lævigatissimus*, & aspersus, sed præ omnibus præstat *Mercurius dulcis in pulverem redactus*; hi enim pulveres saniem imbibunt, & particularum spiculos obtundunt.

Herpes miliaris, erysipelati valdè affinis, *lapide medicamentoso, vitriolo communi, & sanguine leporino* curatur, non secùs ac erysipelas; at aliquis pandectarius, pragmaticus, & in formâ medicus, qui Galeni unquàm legit doctrinam, elato supercilio, rugosâ fronte, sardonico risu, & veluti ex tripode, ni potiùs velis ex quadrupede, loqueretur, quæreretque, cur vini spiritûs usum in herpete pro curatione non proposuimus? Verùm resipiscat iste talis, seque asinum fateatur potiùs, quàm in homines latret: in erysipelate vini spiritus convenit; quia materia in carne degenerata resoluta non est, & ejus mole vis partium continentium oppressa manet; at in herpete materia resoluta est, & in cutem transmissa, & vis interna continentium libera remansit, propterea, vini spiritu non utimur in ejus curatione, ità philosophandum, ità medendum, non autem in calore, & frigore insaniendum.

Herpes tandèm esthiomenus, quia cutem exulcerat, illam exedit, ac se ultrò diffundit, descriptis tantùm remediis non sistitur, sed exedentium particularum correctionem, & spiritûs irritati sedationem exigit.

Primò opportunum est huic herpeti esthiomeno, ut cutis sana circa ipsum oleo, & cerussâ, ut suprâ diximus, defendatur, quod suffragatur ad resistendum externæ saniei effusioni; sed in hoc herpete esthiomeno vis exedens est intrinseca, & serpit per ipsosmet cutis poros exedenti qualitate, alio remedio succurrendum est. Primò ad id obtinendum specificum, & infallibile est remedium *ranarum sperma, vel sperniolum*, sperma copiosum mense Aprilis circa stagna ante solis ortum colligitur, eo spermate ter, & quater in die asperso, herpes esthiomenus curatur; est enim sperma illud anodynum, & immutans saniei acredinem, si hoc non habeas, promptum remedium hoc aliud para efficacissimum:

℞. *Mucilag. de fœnugraco;*
Psyllio, &
Cydoniis ana ℥.ß.
Mastich. &
Camphor. pulverisat. an. q. s. *earum*,

Ut mucilagines ad unguenti formam reducantur. Hoc utere pro hujus herpetis curatione, quod si herpes chronicus factus sit, & expan-

sus, utere hoc emplastro molli, & observabis curationis celeritatem:

℞. *Ol. lini lib. ß.*
Virid. æris pulv.
Ceræ novæ ana ℥. iij
Simul m. lento igne fove, ac superadde Bdellii solut. & colat. ℥. j.

Hoc cerotum herpeti impone, & admiraberis eventum. Scias quoque, quòd *minii, cerussæ, croci Martis, lithargyrii, & cinti* pulveres herpetem sanant, vel summoperè juvant, verùm *sulphuris balsamus, vel Peruvianus* complementum absolvit.

Quòd si herpes esthiomenus debitis applicatis reluctetur remediis, & nimis exedens sit, ac antiquatus diaphoreticorum usum continuum, vel luis venereæ remedia expostulat; hæc nàmque salinarum, & acidarum particularum acrimoniam corrigunt, & per sua emunctoria exturbant. Quibus ritè præmissis, non inutilis erit curatio, undè *potiones ex salsâ parillâ, radice china, guajaco, santalo citrino &c.* Vel *decocta, vel Aqua nostra Anti-Venerea* à nobis de Lue Venereâ descripta omnem absolvunt paginam. Interim pars affecta illiniatur *unguento Pomato, vel de mucilaginibus, in quo dissolutus sit servus fugitivus, quo usque nullum granum compareat.* In nostris regionibus mirabile est *Balneum Gurgityli, & Fontana in Inf[illegible]usa.*

Cap. XIII.

De Scirrho.

Scirrhus Græcè idem sonat, ac durities, & in materiâ medicâ idem ac tumor durus, undè apud *Gall. lib. de tumoribus p. n. cap. 9.* definitur scirrhus, quòd sit tumor naturæ modum excedens, dolore vacans, & durus. Apud quem duplex est, unus veluti incipiens, & non dùm confirmatus, & hic non omninò indolens, sed pressus aliquantulùm dolet; alter exquisitus, & confirmatus, qui omnis doloris, sensúsque penitùs est expers. Nos hanc distinctionem rejicimus, pro causæ enim & partis affectæ ratione saltèm differunt. Ulteriùs Gal. distinguit scirrhum in phlegmonodem, erysipelatodem, & œdematodem, quam nos tanquàm inutilem ab aulâ medicorum explodimus, cùm doctrina hæc humoristis sit relinquenda. Describi potest scirrhus, quòd sit tumor durus, renitens, & indolens, absque inflammatione, sensim in partibus mollioribus genitus, partes internas æquè, ac externas invadens.

Signa.

Scirrhi signa facillimè cognoscuntur, nam est tumor durus, & renitens, ac dolore vacans, qui initio exurgit exiguus pisi, vel fabæ instar, & sensim augetur, modò lividus, modò pallidus juxta

juxta humorum stagnantium varietatem, & exindè enatam partium texturam, absque inflammatione, calore, & dolore apparet scirrhus, ex quo patet hujus tumoris succos non esse fermentescibiles, sed potiùs in ipsis particularum minimarum motum intestinum feriare, quòd nullus calor, nullusque dolor percipiatur. Sed qui ex medici imperitiâ è prægresso alio tumore in scirrhum degenerat, non crescit, sed totus tumor anteà mollis induratur per refrigerantia, & adstringentia, ut interdùm in erysipelate, & phlegmone contingit. Undè hîc notamus, quòd si nunc *Galenus* viveret, contra nostræ ætatis medicos inveheret, qui indiscretè refrigerantibus utuntur; ait enim ad *Glauc. lib. 2. cap. 4. Crebriùs verò scirrhus medicorum imperitiâ paratur, cùm vehementer erysipelata, & inflammationes adstringunt, & refrigerant.* Plerùmque scirrhus in uno loco fixus manet, interdùm tamen priorem relinquit sedem, & aliò migrat.

Produci possunt scirrhi non solùm in partibus externis carnosis, sed etiam in internis visceribus, ut in hepate, liene, mesenterio, renibus, utero &c. in quibus eadem currit curationis ratio, scilicèt si omninò indolentes sunt, incurabiles sunt, siquem præseferunt dolorem, curationem admittere possunt. Congruentiùs propterea erat, ut Galenus tumores duros, qui aliquo doloris sensu sunt prædici sub variâ specie, & non sub scirrhorum specie descripsisset, eò magis quia citato libro de tumoribus p. n. scirrhum definivit, quòd sit omne dolore carens.

Causæ.

Galenus ipse, & Galenistæ humorum quaternario insistentes, duplicem asserunt scirrhorum causam, materialem, lentam scilicèt siccamque pituitam, resolutis ejus partibus tenuioribus, atque humorem melancholicum, quibus etiam tertiam addunt mistionem, scilicèt utriusque humoris, cujus doctrinæ tanta est inconstantia, ut nec ipse *Galenus* in ipsâ sit constans; multis enim in locis, ac propteà *l. de simpl. med. facul. cap.* 8. negat melancholicum succum scirrhos causare posse, sed tantùm cancros, quicquid tamen sit de inutilibus quæstionibus, quas legere, qui vult, potest apud *Ingrassiam.*

Remotæ causæ, quas assignant sunt multiplices, nàm quandòque est inordinata mala victûs ratio, obstructio hepatis, lienis &c. Aliqua præcipue evacuatio menstrui, vel hæmorrhoidum suppressa, aliquandò medici curantis error vel inscitia, ut sæpissimè contingit, dùm aliquem curant tumorem, & ad leniendum forsan dolorem; qui infestat, refrigerantibus plus justo utuntur remediis, ex quibus duriores facti humores, ex illis geniti tumores in scirrhum degenerant, ut clarissimè est videre apud *Gal. 2. ad Glauc. cap. 4. in curatione filii Cercili.*

Ab hac vulgari Galeni sententiâ dis-

dissentit *Felix Platerus*, & non ex humoribus excrementitiis, sed ex succo alimentario, verùm crassiori, quàm carni nutriendæ conveniat indurato scirrhum fieri statuit, cui tamen interdùm alius humor adjungitur. Quodammodò Platerus ad veritatem collimare videtur, quia à Galeni opinamento dissentit.

Hanc Plateri sententiam sic nos explicamus, quòd scilicet errore virtutis assimilatricis insita est, eveniurt; luxurians enim aliquandò insitus partium spiritus, quicquid illi transmittitur, ut adæquatè resolvat, non resolvit, sed subjectæ parti spermaticæ illud, & veluti glandulam ex eo efformat, unde est quòd cùm hoc durum productum sit de partis indole, in qua producitur, indolens omninò est, etiam tactu vehementi adhibito, neque nisi per accidens læsionem inducit, neque suppurationem, vel resolutionem patitur.

Fit scirrhus à glandularum obstructione; sunt enim glandulæ veluti filtra, cribra, & cernicula, per quas corporis succi filtrantur, & percolantur, ut lympha, succus alimentitius, & sanguis. Quoties hi succi sunt tenues sine resistentiâ per glandularum substantiam transeunt, nec quicquam damni in transitu patiuntur. Cæterùm si crassi, tenaces, & viscidi evadant, itèm si particulis terrestribus inquinentur, vel sale, ac sulphure crasso, & rigido turgescant per sua vasa testudineo gradu ad angustos glandularum ductus deferantur; partibus fluidioribus permeantibus, quia angustis glandularum poris se accomodant, relictæ particulæ crassiores, tenaciores, viscidiores, & præcipuè terrestriores sensim in glandularum tubulis stagnant, & remorari coguntur, eos angustiant absumtis particulis serosis, & volatilioribus à crassis, & terrestribus, posteriores in glandularum interstitiis poros in auras destruuntur, quæ continuâ aggestione adimplent, infarciunt, obturant, nec attenuari, aut comminui possunt, deindè glandularum fibræ, & membranæ per assiduam successionem dilatantur, & tenduntur, undè majus incrementum tumor subit, & quia neque glandulis assimilari, neque in earum substantiam migrare valent, ab acidâ terrestreitate coagulantur, arctiùs invicèm colligantur, & anaticâ compage indurantur, ac tumorem indolentem glandulæ non absimilem scirrhi nomine efformant. Eodem modo scirrhosi tumores in inflammatione, & erysipelate oriri solent post sinistram refrigerantium, & austerorum remediorum applicationem.

Hujusmodi succi crassi, tenaces, viscidi, austeri, terrestreitates salia, & sulphura crassa in corporis humani succis aggeruntur à causis remotis, nempè sex rebus nonnaturalibus perperàm à medicorum vulgò dictis, quæ huic tumori ansam præbent. Sic aër nimiùm æstuans poros dilatando, subtiliores succos evaporare facit, relictis crassioribus, & terrestribus. Aër frigidus poros occludit, eosque

quæ angustiores reddit, & ea, quæ per insensilem transporationem evaporare debebant, succis intermista rapidiorem communicant motum, & tenuiores exhalant, relictis crassioribus, & terrestribus. Hac ratione major diaphæresis fit in frigore, quàm in calore, nempè hyeme, quàm æstate: esse frigus diaphoreticum in nobis experimur sub Boreæ flatu, maximis frigoribus, aëreque purissimo, quia tunc sumus edaciores, alimenta assumimus ubertim, & absumuntur, minimè sudamus, & tamen è nobis plus difflatur cum pauco, & duriori secessu, ut fusiùs diximus in nostrâ *Trutinâ lib. 4. cap. 3. de Balimo*. Eundem parit affectum aër crassus, & nebulosus diutiùs inspiratus. Cibi acidi, & austeri copioso sulphure, & sale crasso scatentes, cœteros inspissant succos, & evaporatis in circulari motu fluidis particulis, crassiora, & viscidiora obstructiones pariunt, & hujus tumoris sunt causæ. Itèm cibi nimiâ terrestreitate, aut viscidítate prædíti, ac sale crasso, ut caseus antiquus, carnes infumatæ, pisces sale indurati, vel muriâ diutiùs conditi. Sic potus ex aquis lutulentis, & limosis, necnon vini non satis depurati, vel particulis terrestribus, vitriolatis, aluminosis, & sulphureis præditi, ut est vinum Puteolanum, & Insulæ Ænariæ. Tandem eodem modo philosophandum est de reliquis rebus nonnaturalibus.

Prognosis.

Scirrhi omninò curatu difficiles sunt, & præcipuè qui omni doloris sensu sunt destituti, ut asserit *Galenus*, undè de exquisito scirrho inquit *2. ad Glauc. cap. 5.* *Quòd nunquam curavit, nec vidit, qui curare potuit*, & curationis difficultas est materiæ crassities, siccitas, & particularum ejus intimior unio, ac pertinax obstructio. Si scirrhi aliquo doloris sensu sint præditi, aliqua adhuc salutis spes effulget, ex hoc enim conjicimus, quòd obstructio non sit totalis, sed quidam tubuli, ac fibræ adhuc suum succum, & quidèm volatilem recipiunt; hinc eruimus scirrhos in corporibus debilibus, & emaciatis esse periculo plenos. In quibus nonnulli increscunt pili, nec unquàm permutantur, sunt magni, & cum reliquâ corporis cute concolores, prorsùs insanabiles habentur, quia tàm ad resolutionem, quàm ad suppurationem sunt inepti. Scirrhi à blandis præsidiis non tolluntur, à validis immanes evadunt, & consequenter medico negotium facessunt, & ægros, atque astantes defatigant. Scirrhi cùm notabilem in se contineant salis acidi, vel corrosivi copiam, vel simili existente in sanguine, ac succis constitutione, cum aliquali omnium functionum depravatione, in subjectis debilibus ætate, vel aliâ de causâ, facilè in cancros transeunt; superveniente enim dicto sale vehementiori motu, suppurantur, quod

ratiùs accidit, & in cancros degenerant. Itèm si tubulis, & fibris circa scirrhum inflammatio, vel erysipelas superveniat, gangræna, si non sphacelus succedit.

Curatio.

Scirrhi curationem putant vulgares in diætâ consistere, ac proindè cibos instituunt, qui facilioris sint digestionis, & bonum suppeditent nutrimentum, quique ad calidum, & humidum vergant, ac in paucâ sumantur quantitate, undè ante omnia laudabilem præscribunt diætam; à pravâ enim omnes morbi originem trahunt. Acria omnia, quæque gradu tertio, aut quarto calida prohibent, quia noxam adferunt. Potus nec crassus, nec fortis fit, at aliquantulùm calefaciens. Aër sit purus, moderatè calidus, & humidus. Somnus, & vigilia modum non excedant, alvus servetur lubrica, alma Venus fugienda, & animi pathemata vitentur. Moderata corporis exercitatio admodùm est necessaria.

Quantùm spectat ad interna præsidia, præparatis humoribus proportionatis syrupis, materiam evacuant convenienti, & idoneo pharmaco, habita ratione ad humores peccantes, corporis habitum, anni tempus, cœli constitutionem &c. Corpori namque robusto fortiora applicant medicamenta teneris, & mollibus mitiora; in recenti scirtho mitioribus, inveterato, & indurato valentioribus utuntur pharmacis, & hæc toties reiterant, quotiès opportunum videbitur juxta periti phisici consilium. Deinde, si malum oriatur ob hæmorrhoides suppressas, illas aperiunt, & si ob menstrua retenta, illa provocant: Si sanguis in toto redundet, sinistri lateris basilicam aperiunt, sat foramine amplo, ut sanguini fæculento detur exitus, sed in hoc tàm medicamentum catharticum, quàm sanguinis missio parùm, aut nihil præstare potest, imò malû pejorat. Si obstructiones in hypochondriis adsint, eas reserant, primo adhibitis præparantibus, & postmodum evacuantibus, quæ sæpiùs repetunt.

Deindè ad localia descendunt, & quia humor est crassus, tenax & viscosus per repulsionem evacuari non potest, repellentia non adhibent, nec minùs evacuari potest per tumoris sectionem, quia humor est ità impactus, ut quamvis adhibeatur sectio, ne humoris quidèm tantillum egreditur; opus igitùr est evacuatione, quæ per insensilem evaporationem fit, & quia crassa est materia, ex qua scirrhus generatur, in halitum verti non potest, nàm planè in duritiem abiret: prima indicatio erit, ut emolliatur medicamentis emollientibus, verùm si nimis emolliendo evacuant, metus est, ne scirrhum in cancrum degenerare faciant. Eapropter tutum putant consilium, ut nullum, vel tantùm humectandi vim habens medicamentum usurpent, sed vel alternis vicibus emollientia, & discutientia miscent; quapropter quæ minus discutiunt in principio, quæ magis successivè, & in progressu, prout materia

materia apta reddatur magis ad discussionem, undè primò *vituli, & cervi pinguedinem* adhibent, quæ emollit, & non discutit, secundò *ursi & leonis adipe*, utuntur, sed familiaris est magis *anserinus, anatinus, gallinaceus &c.* Inter has pinguedines magis discutit caprinus, & hircinus. Ad eundem effectum adhibent *mucilagines althææ sem. lini, fænugræci*, quæ omnes valdè emolliunt. Ad idem etiam valet *emplastrum de mucilaginibus. & filii Zachariæ.* Inter resolventia laudat Galenus, si capiatur *Lapis pyritis*, calefiat, deindè superfundatur acetum, & eo modo adhibeatur, ut fumus ille affectum penetret locum, in cujus defectu *lapis* accipiatur *molaris*, qui eandem retinet virtutem. Post fumentum locus affectus aliquo oleo emolliente inungatur: deindè per aliquod spatium iterùm mollientia adhibent, Galenus imponebat *emplastrum de ammoniaco in aceto dissoluto, donec emplastri foramen acquireret*, & post tres, vel quatuor horas auferebat, & denuò unguento aliquo emolliente utebatur. Ex hac Galeni methodo vulgares chirurgi vetum modum scirrhum curandi eliciunt; cùm itàque emmollitus est tumor, applicant resolventia, deindè apponunt emollientia, & postmodùm resolventia, & id toties iterant, donec scirrhus ad nihilum redactus fuerit. Sed utinàm curatio ex voto succederet, est palliativa, & non curativa, & medicus potiùs politicus, quàm doctus esse debet; nàm qui tali correpti sunt affectu, cum tali tumore ferè semper commoriuntur.

Quò ad nostram de scirrho curationem attinet, primo optima vivendi ratio sumenda est, alias incassùm medicus, & æger laborabit. Vitet aërem nimis calidum, ac frigidum, & imprimis hyemalem, sed aër eligatur temperatus. Cibi acidi, salsi, crassi, viscidi, & terrestres absint, sed copioso sale volatili sint referti. Potus sit vinum generosum defæcatissimum, & si hoc non bibat æger, aquâ tepidâ, in qua decocta fuerint tadix chinæ, & lignum saxafras pro potu ordinario utatur. Motus magis, quàm quies conducit, se ergò exerceat æger, nunc equitando, nunc curru vehendo, nunc ambulando, vitet tamen exercitii nimietatem. Somnus, & vigilia modùm non excedant. Excreta, & retenta ordinarium servent statum, purgantia sint procul, & angue pejus vitentur. Animi pathemata omnia, & præ aliis mæror, & terror, ac pulchra Venus exulent.

Scirrhi nisi initio sui curentur, postmodùm vix curationem admittunt, hinc danda est opera, ut succi coagulati leniter ad motum excitentur emollientibus; hoc enim modo non tantùm fluidiores reddi, tubulos reserari, verùm etiam poros aperiri speramus. Eapropter, quæ digerunt, & tubulorum reseratorum apertionem promovent medicamenta, tàm interna, quàm externa con lucunt. Interna sunt, quæ succos volatiles reddere possunt, ut *sal volatile viperarum, c. c. salis armoniaci, & omnia salia volatilia, ut etiam succini,*

L 2 *cardui,*

cardui sancti, spiritus camphora &c. Ad obstructa vascula, eorumque incidendam, & attenuandam materiam deobstruentia conducunt, ut *oculi cancrorum, crystallus tartari, tartarus vitriolatus, spiritus tartari, tinctura tartari.* Item Martialia, ut *vitriolum Martis, ejusque tinctura, & Iulep. n. d. Vinum Martiale, crocus aperitivus, pulveres cachectici n. d.*

Quò ad externam scirrhi curationem spectat, impossibilis non est, si aliqualem doloris sensum habeant, & in carnosis corporis partibus externis, secùs si latentes obsideant, appareant, verùm quò magis emollientibus malum tentabis, eò sæpissimè latius extendes, & fortioribus discutientibus ità indurabis, ut tandèm hi tumores in materiam tophaceam, vel gypseam degenerent.

Si spurij itàque sint, ea quæ emolliendi, & resolvendi energiam habent, conferunt medicamenta, ità sunt *cataplasma ex vini fæcibus cum sulphure, & semine carvi, de radice bryoniæ, & de stercore caprillo. Unguentum de arthanitâ. Emplastrum de Ranis cum quadruplicato mercurio, de Ladano, Cicutâ cum gummi ammoniaco, cumino, lapide pyrite &c.* Sed utinàm hæc prodessent. Pro duris, & rebellibus dissolvendis tumoribus ad sidera extollit suum *emplastrum de herbâ Thea Johannes Dolæus*, quod ità parat:

℞. *Gum. Galb.* ℥. iij.
Sagapeni,
Ammoniaci ana ℥. ij.
Solue in ol. terebinth. adde
Gummi elemi ℥. j. ß.
Ol. c. c. ℥. vj.
Tacamahac. ℥. ij.
Tart. fœtid. ℥. j.
Camphora ℥. j. ß.
Myrrh. ℥. iij.
Pulv. herb. Thea ℥. iv.
Sperm. ceti ℥. ij.
Picis ℥. vj.
Terebinth. ℥. v.
Colophonia ℥ iij.
Sal. volat. succini ℥. j.
Tartari ℥. ß.
Cera q. s. m. l. a. f. empl.

Quod resolvit, & discutit pertinaces, ac scirrhosos tumores, confert & plurimis aliis affectibus externis.

Exquisiti verò scirrhi omni dolore carentes curationem non admittunt, quia eorum durities neque suppurationem, neque resolutionem recipit, cùm sit veluti quædam naturalis glandula in debito loco producta, & qui hujusmodi scirrhos remediis urgent, vel ferro, vel igne tentant, quia loci constitutionem dissolvunt, mala pejora inducunt, quàm quæ scirrhus producere poterat; at nos esto exquisiti scirrhi curationem consultò non tradamus, arcanum communicabimus, quo crescentem scirrhum sistere potestis, ne ultrò augmentum nonsuscipiat:

℞. *Ol. myrtill.* ℥. ij.
Nuc. mosch. ℥. ß.
Axung. jumentor. ij.
Ol. petreoli ad pondus omnium
F. mistura,

Qua scirrhi locus per mensem chymicum inungatur.

CAP. XIV.

De Ecchymosi.

AB externâ causâ aliquandò vivens corpus contusionem patitur, quæ fit, dùm caro ossi superposita ab alio corpore duro externo urgetur absque cutis laceratione, verùm in subjectam carnem divulsæ ob contusionem venulæ in carnis poris sanguinem fundunt, qui dùm grumescit, lividum in cute colorem inducit, qui sensim transit in flavum, elevatumque tumorem, qui tumor cum dicto livido colore Ecchymosis, & Ecchymoma à Græcis dicitur generice, in specie verò si cutis decoloratur, ac livescit, tunc hujus livor *Pelioma* vocatur, sed hujusmodi lividitates ex contusionibus, vel violentâ subcutaneâ effusione communi vocabulo *Sugillata* appellantur: Si autem ex concussione minuta saltèm puncta, vel lineæ sanguinis subcutanei relinquuntur, ut à flagris, & alicujus globuli illapsu, tunc puncta illa *Stigmata* vocantur, lineæ verò *Vibices*. Est igitur ecchymosis sanguinis effusio sub cute in spatia vicina, undè pars affecta lividum sortitur colorem.

Signa.

Ecchymosis nullis indiget signis, quibus cognoscatur, nàm ipsius coloris, & tumoris, si tumor adsit, oculus est judex. Causæ ex iis, quæ præcesserunt, & præsentes, ægri relatione patescunt, nùm à causâ violentâ, & externâ producta fuerit, ut si percussio, contusio, casus, flagrum, & similes præcesserunt; ex iis enim contunduntur, eroduntur, vel rumpuntur, & lacerantur venulæ, undè sanguis exudat, ruborem, dolorem, inflammationem, & livorem excitans. Tumor est mollis, & lividus, quandòque cum, & quandòque sine doloris sensu.

Causa.

De ecchymosis causâ materiali nobis cum Veteribus non est controversia, cùm utraque sententia sanguini evasato eam refundat; fit nàmque à sanguine evasato, cùm caro ab aliquo pondere fuerit percussa, venulæ, quæ per eam in retis formam sunt dispersæ, contusæ, vel pressæ, ruptæ, vel laceratæ sanguinem per rimas, fissuras, vel rupturas profundunt subter cutem, adhuc integrâ cute, eamque inundat, sanguis aggeritur, ac stagnat, stagnatione acrior redditur, in grumulos abit, & cutem colore nigro, aut sublivido inficit.

Fit quandòque hic affectus à causâ internâ, nempè à venularum obstructione, & sanguinis stagnatione; hinc factâ vasorum obstructione, ab humorum corrosione, vel nimiâ horum vasorum distensione, fit sanguinis evasatio, quæ propriè ecchymosis dicitur.

Prognosis.

Ecchymosis levis nullum habet periculum, nisi cutis defœdationem, nec ejus tumor magni est momenti, quia facilè discutitur: tamen si hoc debitè, & celeriter non fiat, & sanguis diutiùs in parte affectâ extra venulas detineatur, periculo non vacat, cùm inflammationem, abscessum, vel herpetem, scirrhum, & hydropem particularem; si verò intra corporis cavitates extravenatus, & in grumum conversus, nisi resolvatur, universalem hydropem, & ferè incurabilem inducat. Præterea sanguis sub pelle concretus, nisi mox insensibiliter discutiatur, in pus degenerat, quod necessariò fit, ubi caro simul valdè contusa est, atque hinc pars mollis adhuc manet, vel putrescit, vel corrumpitur, & facilè gangrænam, aut sphacelum inducit, & mortem parit. Hoc imminet periculum, cùm pars affecta non est ampliùs livida, sed inflammatur, fit rubicundior, durior, ac tenta.

Curatio.

Ecchymosis tàm in internâ corporis superficie, quàm in internis partibus evenire potest; dum in internis accidit, sedulus medicus quamcelerrimè potest, ad illius curationem procedere debet, nàm pessima mala, ut dictum est, è sanguinis grumo in corpore retento evenire possunt: curatio itàque alia erit externa, alia interna pro loco, in quo sanguinis effusio facta est.

Vulgares chirurgi in omnibus illorum operibus ridiculi, credunt sanguinis missione ecchymosim curare, sed frustrà, licet centies id tentent. Hoc totum peragunt, ut sanguinis affluxus præcaveatur, & inflammatio ne excitetur, undè prava symptomata, & sæpè mors originem habent. Verùm futurum præcavent, & quod præsens est, intactum in radice relinquunt. Syrupos sanguinis coagulationem, vel putredinem prohibentes propinant, uti sunt *syrupus de succo limonum, de succo acetosellæ, de acredine citri &c.*

Eodem quoque tempore circa partem defensiva, & repellentia admovent, hæc conficiunt ex *sanguine draconis, terrâ sigillatâ, bolo armeno, rosis, myrtillis, nucibus cupressi, balaustiis &c.* & tali, vel alio modo concinnant:

℞. *Pulv. ros. rubr.*
Radic. consolid.
Farinæ volatilis ana ℥. ß.
Cum Ol. myrtill.
F. cataplasma.

Alii pro communi usu habent *ovi albumen cum aquâ rosarum conquassatum, & cum stuppâ* affecto loco applicant. Sed hæc quia humida sunt, & viscosa potiùs sanguinem extra venas elapsum putrescere sinunt, quàm resolvunt, & prava excitant symptomata.

Deindè, ut sanguis concretus dissolvatur, & per alvum, urinam, vel sudores eliminetur, dant operam, & sequentibus utuntur medicamentis, *rhapontico, rhabarbaro,*

baro, *bolo armeno*, *terrâ sigillatâ*. *corallis rubris*, *c. c. rubrâ tinctorum* cum aquis fumariæ, florum tiliæ, scabiosæ, cardui *benedicti*, *syr. de acetositate citri*, *& similibus*. Familiariter *pulveribus Mesues ad casum*, *& percussionem* utuntur, qui tali concinnantur modo:

℞. *Rhabarbari elect.* ℨ. j.
Boli armen. or. ℈. j.
Rubiæ tinctor. gr. xv.
F. Pulvis.

Quantùm ad topica, si particularis aliqua sit contusio (in universali ægrum arietis in pelle recèns detractâ, & adhuc calente involvunt, conspersâ sale, bacc. myrtill. pulvere nasturtii) illinitur tali linimento, ut

℞. *Ol. ros.*
Myrtill.
Chamæm. ana ℥. j.
Ovi album. num. j.
Pulv. myrtill. &
Ros. ana ℨ. ij. *m.*

Sed in communi, & vulgari usu utuntur *ol. ros.* pro affectæ partis inunctione, deindè eam *pulveribus ros. & myrtill.* aspergunt, & sæpè partem *foliis brassicæ* calidis fovent, & reiterant, sed hoc est mulierum medicamentum.

Quòd si his, aliisque medicamentis sanguis extra venas effusus discuti non possit, cucurbitulas, si locus ferat, adhibent, quas efficacissimum existimant remedium ad sanguinem extrahendum, qui profundiori continetur loco. Quandòque ad scarificationes confugiunt, ut sanguis manifestè effundatur. Sed nescimus, an sanguis concretus, an fluidus per hanc lanienam effundatur?

Quò ad nostram curationem pertinet, in ecchymosi totus curationis cardo in eo consistit, ut ea medicamenta, quæ coagulatum sanguinem, quantùm possibile, attenuant, & in debitam fluiditatem redigunt, usurpemus, ac in venas resorberi possit, qui ineptus misceri, apertis poris, medicamentis ejus quietem in motum restituentibus insensibiliter transportetur; præsertim si suspicio sit in aliqua corporis cavitate sanguinem in grumum abiisse. Hæc medicamenta vel sunt interna, vel externa. Interna sunt, quæ incidunt, attenuant, sanguinem fluidiorem reddunt, vel resolvunt, præcipuè, quæ in pleuritide, & inflammatione descripsimus, ità sunt *Rhabarbarum*, *sperma ceti*, *lapides cancrorum*, *spiritus tartari*, *salis armoniaci spiritus*, *spiritus matricalis*, *c. c. stibium diaphoreticum*, *sanguis hirci ad pleuritidem*, *extractum hyperici*, *florum papaveris rhœados*, *sal succini &c.* His diversimodè concinnatis utere, ut

℞. *Sang. hirci* ℨ. ij.
Stibium diaphoret. ℈. ij.
Mumiæ ℨ. ß.
Laccæ rubr. &
Spermatis ceti ana ℨ. j.
Extract. flor. papav. errat. ℈. iv.
F. Omnium pulvis subtilis,

Cujus exhibeatur ℨ. j. in syr. hyperici, vel papaveris errat. cum aquâ cheræfol. vel flor. tiliæ ter, vel quater.

Vel

℞. *Ocul. cancr.* ℨ. ß.
Extract. rad. bryon. ℈. j.

Terra

Terræ sigillatæ, &
Corall. rubr. pp. ana ℈. ß,
Salis c. c. gr. v.
M. f. pulvis
unicâ dosi sumendus. Vel
℞. *Aq. cherifol.* &
Flor. tiliæ ana ℥. j.
Menthæ ℥. ij. ß.
Spiritûs salis armoniac. ℈. j.
Syr. hyperic. ℥. ß. *m.*

Pro duabus vicibus. Credibile non est quantùm hujus salis, vel communis spiritus valeat ad sanguini restituendam, vel conservandam fluiditatem, qui ambigit ad experimentum confugiat, & nos vera dicere experietur, vel saltem à laniiş hoc discant vulgares, qui ad porcorum sanguinem fluidum conservandum, quem pro conficiendis botulis vendunt, sale, pulvere tenus, aspergunt. Alkalia maximoperè prosunt, quia aciditati resistunt, & sanguini stagnanti, ac quiescenti motum restituunt, & sic fluidus redditus à venulis resorberi potest, vel in auras resolvi.

Topica, seu externa medicamenta ea esse debent, quæ stagnantem, vel coagulatum resolvunt, & denuò fluxilem reddunt sanguinem, ità sunt, quæ plurimo sale volatili, vel alkalico abundant, ut *spiritus vini per se, vel cum spiritu salis armoniaci cum calce vivâ parato mistus, vel spiritus vini camphoratus, vel crocatus*, qui tepidè cum linteis duplicatis ecchymosi imponitur. Item *spiritus lavendulæ, aqua Reginæ Hungariæ, vel spiritus matricalis* tantoperè à Dolæo decantatus non tantùm in ecchymosi, verùm etiam in quamplurimis affectibus tàm internè, quàm externè, quem ità describit:

℞. *Mastiches*,
Myrrhæ,
Olibani,
Succini ana ℥. ij.
Spiritus Vini rectificati lib. ij.

F. infusio, deindè distilletur, postmodùm cohobetur spiritus, qui solus calidè applicatus ecchymosim tollit. *Balsamus Peruvianus in spiritu vini solutus* in partium nervosarum contusionibus egregium est medicamentum. Efficax est emplastrum de spermate ceti. Alii commendant Unguentum de cynoglosso, quod ità paratur:

℞. *Radic. cynogloss. rub. lib.* ß.
Butyri recentis lib. j. ß.
Vini rubr. ℥. iv.

Coquantur ad vini consumptionem, & colentur. Valet ad contusa, & sugillata; sanguinem enim concretum tàm intùs assumptum, quàm forinsecùs illitum dissolvit.

Sed promptiùs, & efficaciùs infra octo horarum spatium grumefactum sanguinem sub cute effusum hoc medicamine resolves, nàm illum extrà in aquæ formâ educet, & pristinum colorem naturalem cuti restitues:

℞. *Rasuræ radic. bryon. recentis q. s.* eâ ecchymosim asperge, & linteum superpone, infra octo horas exime, & admiraberis effectum. Verùm meliùs, & tutius operaberis, si *bryoniæ succo æqualem vini spiritûs portionem miscebis*, & linteola madefacta calidè ecchymosi superpones. Efficacissima etiam est in ecchymosi curandâ *radix Sigilli Salomo-*

Salomonis, quæ vel recens, vel tempore hyberno vino macerata, & contusa, cataplasmatis formâ apposita, unicâ sæpè nocte ecchymosim tollit, adeò ut parti affectæ nativus redeat color. Melius adhuc est, si simul applicetur radix symphyti majoris. Hæc tria nempè *radix bryoniæ*, *sigilli Salomonis*, & *symphyti* expertissima sunt ad ecchymosim, quæ in unum magnum medicamentum transire possunt, ut

Radic. bryoniæ,
Sigilli Salomonis, &
Symphyt. mai. ana ℥. iij.
Flor. chamom.
Meliloti ana m. j.

coque in suff. quantitate vini albi ad consistentiam cataplasmatis, cui adde croci parum. Applicetur ecchymosi, & in gravioribus contusionibus est probatissimum.

Verùm si suppurationis notæ patescant, locus protuberet, ad tactum mollis appareat, dolor pulsatilis, rubedo circùm, & febris apparere incipiat, tunc juvanda, & promovenda est suppuratio, nec perfecta expectetur; nàm si pus, quod ex sanguinis grumo generatur, diutiùs in loco affecto detineatur, febres, dolores, & multa alia mala excitare, partes vicinas, nervos, & ossa corrumpere potest, ut multoties nos autopsia docuit, undè posteà ulcera cacoëthe, carcinomata, gangrænæ, sphaceli non rarò ortum ducunt. Hinc vulgares, & bardos hortamur chirurgos, ut non expectatâ perfectâ suppuratione, scalpello aperiatur, ulcus purgetur, detergatur, carne impleatur, & tandèm cicatrizetur.

CAP. XV.

De Aneurismate.

Ecchymosi aneurisma affinis est, uterque consanguineus est tumor, ac differunt fluxûs ratione, sicut etiam ratione sanguinis; ecchymosis enim ex sanguine effuso, grumefacto, & qui ampliùs non effunditur, constat, & utplurimum sanguis est venosus; aneurisma verò tumor est sanguine fluenti plenus naturæ legibus subjecto, & continuò fluxuro, si illi daretur exitus, ex arterioso fit sanguine, coloreque livido cutem minimè fœdat: sanguis enim in hoc tumore intra membranulam arteriæ dilatatam continetur, ac quo iescumque tumor comprimitur, recedit sanguis in arteriam, sed dùm à compressione cessatur, iterùm redit cum pulsu.

Signa.

Aneurisma non difficulter cognoscitur: tumor initio parvus paulatim crescens, in quibusdam multùm, in aliis parùm, dolore carens, (præterquàm si est à vulnere, tùm enim immensùm dolet, vigilias, & convulsiones parit) ad tactum mollis, & spongiosæ laxitatis, aspectu cum reliquâ cute concolor, turgens, & plenus conspicitur, digitorum compressione promp-

promptiſſimè cedens, adeò ut totus fere tumor evaneſcere videatur, ſed ſublatis digitis, momentaneè iterùm redit tumor fortiter pulſans, ſed inordinate cum aliis arteriarum pulſationibus procedens. Quod à vulnere fit, non ità molle eſt. Quandò aneuriſma magnum evaſit, tunc non ampliùs tàm fortiter pulſat, & compreſſum ad interiora non redit: motus tamen, & ſtrepitus quaſi bullientis aquæ tùm percipitur, idque non ſolùm cum digitis, ſed etiam aliàs, & ſtrepitus ille non ſaltèm digitis ſentitur, ſed etiam admotâ aure, quod accidit ob ſpiritûs vitalis per anguſta meantis motum.

An autem genitum ſit aneuriſma per viam dilatationis arteriarum, an verò per alium modum ad lucendum; cognoſcitur primò ex cauſis præcedentibus, nàm in priori modo non præceſſerunt cauſæ pungentes, vel vulnerantes, aut arterias contundentes, quæ tamen ſemper præcedunt ſecundum aneuriſmatis ſpeciem. Secundò co ligere licet ex ejus ſitu; quoties enim hoc gignitur, in profundioribus arteriis, & interioribus ſemper gignitur ex dilatatione, ſe ùs autem in arteriis exterioribus, & propè cu em; nàm hæ facile punctiones, & vulnera ſuſtinere poſſunt.

Signum certum pro diſtinctione inflammationis, in ſuperficie tumoris antic patio, nam ſi inflammatio præceſſit, mollities illa ſuppurationis eſt ſignum; ſi verò inflammatio non præceſſit, tumor pulſat preſſus; retrocedit; & deindè redit ad ſitum, aneuriſma eſſe tibi ſuadeas.

Pars affecta ſæpiſſimè, imò ferè ſemper ob arterias carotides, collum eſt, & præcipuè ſupra claviculas, obſervamus tamen nos aneuriſma in inguinibus, genubus, & brachiis, imo duo aneuriſmata interna ex caſu levi, quaſi juxta renes, dexterum, & ſiniſtrum.

Cauſæ.

Præcipua aneuriſmatis cauſa eſt nimius ſanguinis arterialis impetus, arteriam dilatans; multum nàmque celerior, & rapidior fit ſanguinis motus per arterias, quam per venas; unius enim momenti ſpatio plus tranſit per arterias, quàm decem momentis per venas, propter longè majorem impetum à corde ſanguini intra arterias impreſſum. Et ſciendum eſt pro completâ aneuriſmatis cognitione, quòd arteriarum ſubſtantia eſt membranoſa, ut facile dilatari, & conſtringi poſſit, conſtat autem duplici propria tunicâ, externâ, quæ ambæ, ne à continuâ, præcipue majori pulſatione dolerent, ſenſum habent obſcuriſſimum. Externa tunica tenuis, rara, & mollis eſt, rectas fibras plurimas, paucas verò obliquas, tranſverſas habens nullas, & hæc ab exteriore cordis tunicâ derivari videtur, cum eâque continua eſt. Interna durior, denſior, multòque craſſior exiſtit, quæ craſſitie, & duritie inſiguit, ut ſpatiolum

tuosum, absque magnâ dissipatione tutiùs veheret sanguinem. Ideòque si vel extensione, quod facilè fieri potest, cùm durior sit, tunica rumpatur interna, vel sectione aperiatur, non facilè ut durior coalescit; externa verò ut mollior facile coalescit: & quia mollior est. Fibrisque obliquis, & transversis caret, à sanguine, & spiritu vitali exitum impetuosè quærente extenditur, & sanguis pulsatione in externam mollem impingens, eam magis, magisque dilatat, in eaque quasi in sacco coacervatus tumorem producit, in quo manifesta, imò sæpè admodùm molesta pulsatio, systolesque ac diastoles reciprocatio sentitur.

Nonnulli sagaciores medentes impossibile ferè putârunt internam satis crassam tunicam rumpi posse, externâ tenuissimâ incolume manente. Non ità putent, nàm tunica interna estò duriuscula ab irruente sanguine, & aliquantisper impingente propter salia acria, & erodentia, scinditur, dissecatur, exeditur, & per patefactas hujus tunicæ fibras sanguis se insinuat, & interiorem ab exteriori eximit, ac circulans in suo cursu hiatum obvium sensim subingreditur, exterior dilatatur, quia mollior, & majus sibi comparat spatium.

Externæ causæ; quæ per dilatationem aneurisma progignere possunt, primò occurrunt, & esse possunt, ob quas fortissimâ spiritûs compressione, & violentâ cohibitione opus est, ut sæpè accidere solet mulieribus difficulter parientibus ventris compressione, & similibus, ubi potior compressionis vis ad collum fertur, ut quil bet in se ipso experiri potest. Secundò, validi clamores, & vociferationes, vel etiam violenti conatus in ponderum elevationibus. Inter causas internas numeratur primò laxitas, & arteriæ mollities, ob quam facile dilatatur. Secundò copia, vel ebullitio arteriosi sanguinis, undè facilè fit, ut arteria dilatetur. Tertiò, numerantur obstructiones internæ, ex quibus facile fit, ut sanguis non rectè per corpus distributus magis in parte aliquâ abundet, & cumuletur, ob quam causam majori collectus mole, arterias dilatat. Quartò animi pathemata, ut sunt ira, & furor, deindè corporis passiones, quæque igne, sole, cursu cibisque acribus producuntur.

Altera aneurismatis species scilicet per vulnerationem, plures agnoscit causas, sunt præsertim vulnera, puncturæ, collisiones, è sublimi casus, contusiones. Itèm ab imperitis chirurgis excitatur, qui nonnunquàm loco venæ arteriam, vel eam venæ subjacentem secant; vulneratâ enim arteriâ, incumbens ei cutis, & externa tunica cicatricem quidèm contrahit, at tum vulnus interioris tunicæ incuratum manet, neque coalet, nec carne occluditur, & aneurisma fieri necessum est.

Causæ internæ ad quatuor reducuntur, vel scilicet ad apertionem osculorum ipsarum arteriarum, quæ apertio græcè dicitur anastomasis; vel secundò ad diæresim,

M 2 seu

seu erosionem earundem arteriarum; tertiò ad diapedesim, seu rarefactionem ipsarum arteriarum; quartò tandèm ad risim, seu ruptionem.

Contra hanc, & præstantissimorum practicorum sententiam, atque experientiam de aneurismatis causâ sese acriter primò *Platerus* & mox *Regius* opponit, docet uterque aneurisma fieri, cùm extra dilatatam, vulneratamvè arteriam effluit sanguis inter musculos, aliasve partes, tunc sanguinem ex viscidioribus sui particulis sibi ipsi pelliculam generare, & circumjicere, ut in eâ contineatur, tradit. Verùm uterque delirat, etenim si ex sanguinis arteriosi sub cutem effusione fieret aneurisma, certè sanguis ille in latum, & longum, & circumcircà sese diffunderet, cutemque alieno tingeret colore: quemadmodùm observamus in contusionibus, & venæ sectione minùs rectè peractâ, quandò vena vel tota pertunditur, aut venæ vulnus ob sanguinis impetum non rectè clauditur. Tunc enim sanguis sub cute sæpè ad extremam usque manum effunditur, & cutis rubro, viridi, & flavo fœdatur colore. Id, quod multo magis arteriâ aperta fieri deberet; cùm sanguis arteriosus sit tenuior, & majori cum impetu effluat: quod tamen non accidit in aneurismate, in quo tumor ille suis continetur limitibus, neque cutis alieno inficitur colore. Prætereà sanguis in aneurismate contentus non corrumpitur, nec usquàm suppurationem patitur, cùm alioqui sanguis copiosus extra vasa inter partes effusus semper corrumpatur, ac inflammationes, & apostemata generat secundum *Hip. sect. 6. aph. 20. Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.* Insuper sanguis extravasatus non potest sibi membranas circumjectas generare, quin potiùs putrescat. Item in aneurismate ab extravasato sanguine producto non sentiretur pulsatio aliqua insignis, qualis in aneurismate continuè procedit. Tandem in aneurismatis dissectione nunquàm talis pellicula, seu folliculus observatus fuit.

Non desuêre medentes, qui perperàm crediderunt in aneurismate non contineri sanguinem, sed flatum spirituosum, qui alicubi inter utramque tunicam minima initio copia se colligat, paulatim abinvicem divellat, sensimque tumorem quidèm turgidum, tactui tamen facilè cedentem, sed eo amoto, illicò in pristinam turgentiam resilentem efficiat: Sed hæc sententia est nimis rustica, & non ægrè à sectione repudiatur.

Prognosis.

Aneurismata minora, recentia, & præcipuè ab imperitâ venæ sectione provenientia ægrè curari possunt; ex crescunt, & augentur utplurimùm in magnam molem, & mortem inducunt, nisi dùm incipiunt sistantur, curationem non admittunt. Magna, antiqua, & spontè venientia nunquàm curantur, præsertim in collo, ubi ne unicum exemplum alicujus curati notum

notum est: diù tamen curâ palliativâ hujusmodi ægri vitam producere possunt, quia aneurismatis tumor nullum insigne habet periculum. Si aneurisma aperiatur, uti interdùm imperiti chirurgi illud abscessum esse credunt, patiens, aperto aneurismate, mox sub manibus expirat. Itàque cauti esse debent chirurgi in aneurismate cognoscendo, nàm si ob ejus mollitiem, & exundationem supponant esse suppuratum abscessum, & illum aperiant, à sanguinis effusione irreparabilis sequitur mors. Nec sectione aneurisma curationem facile recipit, sed æger in discrimen, & mortem præcipitatur; præstat proinde levius incommodum tolerare, quàm periculosæ se submittere curationi, nihilominùs sin major, materiaque putrescat, gangræna, & mors expectanda est, quæ pariter metuenda, si sponte suâ rumpantur aneurismata.

Curatio

Duplicem aneurismatis curationem instituunt vulgares, unam scilicèt per medicamenta, alteram per chirurgiam; medicamenta adhibent aneurismati per dilatationem genito in penitioribus arteriis existenti, cujus indicationem à repellentibus, repercutientibus, & adstringentibus sumunt, ut sanguinis impetus compescatur, & arteriæ foramen claudatur. Priorem complent indicationem victu tenui, & refrigerante, tum venæ sectione ex latere opposito, tùm lenibus, frigidis, & repetitis corporis purgationibus: sed hæc duo præsidia omnibus morbis sunt communia, nec quicquàm pernicioso tumori prosunt; ad hanc etiam indicationem refrigerantibus auxiliis, frictionibus, ligaturis &c. utuntur.

Quantùm ad localia, si aneurisma circa principia fuerit, supra partem affectam *laminam plumbeam* fortiter alligatam adhibent, quam repellere, densare, & arteriam adstringere laxatam dicunt, sed inane medicamentum est, nec unquàm hac laminâ aneurisma vidimus curatum. Quidam *emplastrum ad rupturas Augustanorum*, *vel de pelle arietinâ* superponunt, non aliter ac hic tumor esset hernia scilicet enterocele, sive bubonocele. Et quia aneurisma etiam interdùm oritur ob aliquam ipsius arteriæ unitatis solutionem, cùm scilicet arteria ipsa vel pungitur, vel vulneratur, quòd sæpe accidit, cùm imperiti tonsores adeò profunde venam secant, ut subtus venâ arteriam sub eâ contentam etiam pungant, tunc dant operam, ut mox coalescat: quòd cùm ob sanguinis arteriosi impetum, non ità facilè fiat, ut in venis, quæ unicâ gaudent tunicâ, ad arteriæ vulnus glutinandum, sequentia diversimodè concinnata parant, ut sunt *thus*, *mastiche*, *radix symphyti majoris*, *terra sigillata*, *bolus armenus*, *aloë*, lapis hæmatites, malicorium, hypocistis, myrtus &c. sed præ cœteris valdè commendant sequentem compositionem, ut

℞. *Thuris part.* ij.
Aloës part. j. ß.
m. cum ovi albumine conquassato, & pilis leporinis, excepta vulneratæ arteriæ imponatur. Sed oleum, & operam perdunt, nàm hæc per cutem, panniculum carnosum &c. non penetrant ad interiorem arteriæ tunicam usque, ideòque erit cura palliativa, ut aliquid molliri videantur, & reverà in nihilo agendo sunt occupati.

Si aneurismatis incrementum non sistunt, vel magnum sit, à chirurgiá suppetias prætolantur, ac propterea cutem incidunt, & detectam arteriam supra, & infrà vinciunt, partem mediam cum tumore excidunt inter duo vincula, quæ prius non solvunt, antequàm natura vulnus curare non obduxerit, & nullus hæmorrhagiæ metus fuerit. Modus aneurisma incidendi prolixiùs traditur ab *Ægineta de remedio lib. 6. cap.* 37. Sed hoc remedii genus facilius est dictu, quàm factu, & non solùm valde barbarum, & quod vix pauci tolerent, verùm etiam non sine vitæ periculo, nec ægrum sanat, imò inter hanc carnificinam expirare potest, ut pluries nos observavimus, & ex tot hujusmodi ægrorum myriadibus vix unus adeo constans in cruciatibus ab hoc affectu eripitur. Demus, quòd arteria arctè vinciatur, tamen postquàm fila solvuntur, metus est, ne vel hæmorrhagia, vel novum hæc aneurisma. Tutius itaque est tumorem saltèm vinculis, ac medicamentis constringere, ac comprimere, ne amplius augeatur, si fieri potest, quàm ægrum certissimo, & necessario mortis discrimini exponere.

Unus itàque in aneurismate superest curandi modus s. reductio membranæ arteriæ ad pristinum situm, id, incipiente aneurismate, difficile est, in dilatato verò, & magno, impossibile. Tu vero in incipiente aneurismate per dilatationem hoc utere arcano: *Nuces cupressi virides eò in aquâ ebullire permittas, quò in quandam mucilaginem abeant, hanc cum fabarum farinâ misce, & fac cataplasma*, quod incipienti aneurismati impone, adaptata ligatura, ac ter, & quater renova.

In aneurismate ex malâ venæ sectione nullum majus præsidium, quod multoties nos experti sumus, quam *Aqua Arterialis*, si debito modo, & vinctu superponatur. Hujus aquæ conficiendi rationem in nostra *Pyrotechniâ* tradidimus, & nunc hic referimus ejus compositionem genuinam:

℞. *Colcothar.*
Alum. usti, &
Sacch. candi ana ℥. ß.
Urinæ junioris hominis,
Aquæ ros. ana ℔. ß.
Aquæ plantag. ℥. ij.

Diù simul omnia agitentur in mortario, postea mistura in phialam vitream injiciatur, & asservetur pro usu, quo tempore liquor per inclinationem erit effundendus. Hac aquâ imbutum linteum, & arteriæ resectæ applicitum manu impositâ, sanguinem sistit; ea etiam potest humectari linteolum, atque in nares introduci ad narium hæmorrhagiam.

Potest

Poteſt eadem aqua interiùs aſſumi ad ſupprimendum ſputum ſanguineum; ad dyſenteriam, fluxum hæmorrhoidum, hepaticum, & menſtruum. Doſis à guttis x. ad xx. in aquâ Polygoni.

Non deſint interna, ſi aneuriſma ab internâ acrimoniâ canaliculos ſanguiferos corrodente natales habeat dies; præſcribenda ſunt itàque, quæ talem obtundunt acrimoniam, ut ſunt *lapides cancrorum, corallia, ebur, c. c. ſine igne pp. cryſtall. mont.* & ſexcenta alia. Sed de aneuriſmate legite *Marcum Aurelium Severinum noſtrum* de noviſſimis obſervatis abſceſſibus cap. 7. qui de hoc tumore peculiarem ſcripſit librum.

CAP. XVI.

De Varicibus.

Sicut ex internæ tunicæ arteriæ apertione, & externæ dilatatione oriuntur aneuriſmate, ità ex venæ tunicæ dilatatione varices, quæ ſunt dilatationes nodoſæ, lividæ, & molles venarum tractum, & colorem obſervantes, quæ compreſſæ quidèm digito impoſito cedunt, & mox recurrunt. Fiunt à ſanguine craſſo, & ad ſtagnationem apto circa alicujus venæ valvulas, cujus membranæ à majori ſanguinis copiâ ibidèm cumulatæ, & ità diſtenduntur, ut ſacculos ſanguine repletos efforment. Ab aliquibus venæ ſtrumoſæ vocantur, eo quod ejuſmodi venæ ſanguine turgent, & protuberant ſtrumarum inſtar.

Signa.

Varices oculis conſpiciuntur in cutis ſuperficie abſque cutis læſione, (interni vix à medico oculatiſſimo cognoſci poſſunt) quia ſunt tumores molles, nodoſi globulorum inſtar, nigri, lividi, vel ſubcœrulei ad mori, vel uvæ magnitudinem, & ultrà, ità ut quandòque digiti craſſitiem æquent. Tumor digitorum preſſioni retrocedit, quibus remotis, protinùs returget.

Accidunt varices in diverſis corporis partibus; frequentiſſimè tamen in cruribus, & prope malleolos, aliquandò in temporibus, femoribus, quandòque in imâ ventris parte ſub umbilico, nonnunquàm in ſcroto, qui tumor in ſpecie græcè Cirſocele nominatur, latinè hernia varicoſa, de qua ſuo loco agimus.

Cauſæ.

Galenus ſolitis inſiſtens nugamentis varices generari vult ex ſanguine melancholico, quem natura ſæpenumerò ad eas tranſmittit venas, quæ ſunt in cruribus, à quo diſtentæ, ac dilatatæ varicoſæ redduntur, & cutis, quæ hujuſmodi venas attingit, procedente tempore, nigreſcit. Verùm hæc ſententia falſa deprehenditur ex noſtrâ; nàm dicimus ſanguinem è venâ cavâ ad majores, & à majoribus ad minores deſcendere venas, undè perpetuò varices in fe-

moris,

more, tibiis, & hæmorrhoidibus observantur, quia ille sanguinis motus p. n. contingit, quòd debilitatæ venæ sanguinem sursùm non mittunt, sed colligunt; hinc in inferioribus venis cumulatus, accedente semper ex arteriis novo sanguine, venarum dilatationem molitur circa valvulas, propter quam sanguinis portio cumulata stagnat, in circulatione remoram contrahit, & achorem, particulæ in sanguine crassæ, viscidæ, & terrestres, quasi in lacunas impingunt, & varices causantur. Nostram confirmant sententiam in prægnantibus varices, quia fœtu jam grandiori, eorum crura grave onus ferre coguntur, ac propterea venæ debilitantur sanguinem sursùm non impellunt, & dilatantur. Accidunt etiam varices illis qui plurimum laboris pedibus ferunt, ut sunt cursores, bajulatores, diù stantes, captivi, quorum crura diù compedibus constringuntur; hos etiam causare possunt lapsus, contusio, aliæque crurum affectiones.

Est varicum sanguis quasi à naturâ proscriptus, nec grumescit, vel putrescit, quia in suis stabulat conceptabulis, nec vitâ destituitur, sed ab hujus vitalitate illustratur, & multoties in naturæ gratiam redire solet, & remeabilis per venarum tubulos evadit, ut observare est in gravidis, in quibus varices turgescentes à fœtu excluso, fluentibus lochis; iterùm sponte subsident, & obliterantur.

Accidunt frequentissimè varices in cruribus; quia valvulæ in ramo crurali sunt frequentissimæ, imò duplices. Se manifestant etiam varices potiùs in tibiis, & fortioribus corporis partibus, quia sanguis venosus ibidèm ascendere debet per viam orizonti perpendicularem, & aliquandò hæc via aliquatenùs occluditur à ligaculis illis, quibus crura constringere solemus ad retinendas caligas.

Quandòque in varicibus oboritur dolor, quòd sanguinis particulæ acidiores in carnem vicinam transeunt per sinus, & fibrillas, illas irritant, & planè discindunt, & oboritur dolor, & si plures fibrillæ discindunrur ab istis acidioribus particulis, ulcera dolorifica, & profunda excitantur, & sordida redduntur, & vocantur, ulcera varicosa.

Prognosis.

Varices nec dolorem inferunt; nec vitæ impedimentum pariunt, nec per se periculum afferunt, sed eorum curatio saltem propter decorem, & non necessitatis gratiâ expetitur. Interdum varices in prægnantibus per se corroduntur, plurimum sanguinis profundunt, & nisi fluxus tempestive sistatur, patientem in vitæ discrimen adducunt. Quandòque tandem varicum cutis in turpissimum, fœtentissimumque aperitur foramen: quod si cum laterum punctionibus accidat, tunc judicatur morti morbum obnoxium esse.

Si varices intempestive tollantur, docet *Gal. lib. de atrabili cap.*4. insaniam,

insaniam, pleuritidem, renum dolorem, hæmorrhoidum fluxum, tussim, sanguinis expuitionem, apoplexiam, cachexiam, hydropem, aliosque oriri morbos. Interdùm in elephantiasim transeunt varices:

Verùm non adducit Galenus causam, quare in varicum sublatione tot varii etiam in causâ oboriantur morbi.

Præservant, & liberant varices à morbis dictis melancholicis, undè *Hip. 6. aph.* 21. inquit *In insanientibus si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insaniæ solutio.* Verùm si verus hic Hip. esset aphorismus, varices non deberi sanari sequeretur, quia illi abscissi insaniam inferrent, de quibus experientia oppositum demonstrat; multos nàmque nos, & alii varices sustulimus, nec insaniam, illosque dìros morbos, quos recenset Galenus, & Hippocrates observavimus. Verumenimverò ne Hippocrati detrahamus, dicimus quandòque accidere posse ex alio potius capite, quàm ex varicum ablatione, & Hippocrates insontibus varicibus insaniam præfert. Idem dicendum putamus de hemorrhoidibus, prout Hippocrates refert. Prætereà observamus nos, & nobiscum quamplures alii insanientibus varices, vel hæmorrhoides supervenisse, nec insaniæ solutionem subsequtam fuisse.

De varicibus loquens *Hip. lib. 6. aph.* 24. pronunciavit: *Quicumque calvi sunt, iis varices magnæ non fiunt: quibus verò calvis varices magnæ superveniunt, ij rursus capillati fiunt.* Verùm falsum quoque esse hunc aphorismum deprehendimus, & idem asseverat nobiscum Galenus in comm. hujus aphorismi, quia de calvitie loquitur; si utique aphorismus de capillorum defluvio, ophiasi, & areâ loqueretur, quodammodo quandòque verificari posset, quia hæ affectiones à succis erodentes habentibus particulas ortum ducunt, si hæ particulæ in crura translatæ varices faciant, utique ægri capillos recuperare possent. Nàm si priùs à vitiosis succis capillorum erosis radicibus eorum fiebat jactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reverterentur; sed quia de calvitie loquitur, falsum talem omninò aphorismum arbitramur.

Curatio.

Vulgares chirurgi varicum curationem à venæ sectione, & ventris evacuatione exordiuntur, ea per medicamenta, quæ humorem exturbant melancholicum, idque non semel, sed bis, & ter. Verùm hæc duo vulgaria præsidia de communi morborum omnium venas dilatatas non corrugant, nec stagnantem sanguinem fluxilem reddunt, estò centies sanguinem profundant, & humorem vulgò melancholicum purgent.

Diætam instituunt, vitando omnia, quæ sanguinem melancholicum generant, ut sunt *lentes, oriza, caules, caseus vetustus, caro porcina, bovina, salita, & fumo indurata, panis azymus, cibi assi, & frixi*; conveniunt *hordeum, & avena decorticata,*

ticata, fœniculum, petroselinum, spinachia, cherefolium, jusculapisorum, caponum, ova sorbilia, & alia euchyma. Deindè adstringentibus, & exsiccantibus medicamentis, fasciisque & ligaturis, quæ sanguinem à partibus inferioribus ad superiores detrudunt, utuntur. Nonnulli ad hunc finem consequendum *Laminam plumbeam* fortiter supra varicem alligatam adhibent, vel *caligâ ex pelle caninâ* confectâ, qua exactè varicem adstringunt, & induunt, utuntur.

Si hæc non profuerint, ad sectionem recurrunt, de qua operatione quisque *Celsum*, *Hieronimum ab Aquapendente*, *Avicennam*, & *Hippocratem* legere potest. Verùm varicum per excisionem curatio non solùm aspera, & difficilis est, sed & pleiùmque propter sanguinis effusionem, quæ operationem impedit, non feliciter succedit. Nonnulli cauteriis curationem adimplent, sed eadem, & majora recurrunt pericula.

Quidam vulgares chirurgi varicum curationem aggredi reformidant *Galeni presagiis*, & *Hippocratis aphorismo* 21. *sect.* 6, perculsi, ne iis sanatis, graviora accidant mala, cùm ea sanare dicantur, quæ hominem omninò liberant, non quæ alium generant affectum priori periculosiorem. Verùm ad hunc eliminandum tumorem, ea conducunt, quæ ad melancholiam hypochondriacam, melancholicamque insaniam in *nostrâ Trutinâ medicâ* consignata sunt.

Pro nostrâ varicum curatione dicimus ejus unicam esse indicationem, scilicet acidum in sanguine delitescens temperare, sanguinis coagulationem impedire, & deindè venam dilatatam adstringere, seu corrugare, hoc uno peracto, stagnans sanguis in corpore varicoso fluxilis redditur, & in naturæ gratiam revertitur, ut videre est in prægnantium varicibus post partum. Eapropter vitentur statio longa, portatio onerosa, motus laboriosus &c. Vitentur quoque alimenta, quæ sanguinem crassum, fœculentum, terrestrem, & impurum generare valent, quòd siqua crassities, fœculentia, impuritas, terrestreitas, & aciditas adsit, quæ in varicosi corporis fundo stagnet, medicamentis, quæ sanguinem mundificant, utimur, hujusmodi erunt, præmissâ tamen corporis evacuatione, *Decocta salsæ parillæ, chinæ, ebuli, radicis lapapæ majoris & minoris*, similiumque. Acidum in sanguine delitescens corrigunt, & temperant omnia alkalia per vices assumta, ut *oculi cancrorum, corallia pp. cryst all. mont.* & ea omnia, quæ in melancholiâ hypochondriacâ conducunt. Deinde ad sudorifica temperata, quæ eandem habent intentionem, accedimus, ut *stibium diaphoreticum, cornu cervi &c.*

Potest varix aperiri, attamen apertio cautione fiat in inferiori parte circa malleolum, totusque sanguis è totâ venâ, factâ priùs fortiter ligaturâ, à summo ad imum versus suaviter per foramen latè factum exprimatur, ut exire possit, non tamen unâ vice, sed pluribus, donec venæ tumiditas

ubique

ubique ablata videatur, adhibeatur deindè ligatura fasciæ ad quatuor digitos latæ priùs madidæ in lixivio juniperi, vel querno cum modico aceto misto, quæ ligatura in imo strictior esse debet, in altiori autem laxior. Lixivium non fiat in aquâ simplici, sed in decocto caulium, additis quoque corticibus tamarisci. Crus in quiete, & elevatum per dies quatuordecim detineri debet, postmodùm æger pedetentim ad temperatum redeat motum.

Præstat in varicibus hoc Hartmanni Unguentum:

℞. *Butyri majalis, vel in ejus defectu Ol. rosf. part.* j.

Succ. ex contusis cancr. express. part. ij.

Vel iij. *m. & ad ung. formam coque.*

Hujus unguenti usus est post varicosi sanguinis expressionem è totâ venâ, & in ejus circuitu præfatum unguentum probè inungatur, addi quoque potest axungia leporina.

Præstantius erit sequens unguentum, ut

℞. *Ping. human. q. pl.*

inunge, & admiraberis effectum. Vel admisce quoque *oleum juniperinum stillatitium*; & ut dictum est, procede. Multùm prosunt externa linimenta emollientia, & resolventia ex *sevo hircino, butyro majali, oleo hyperici &c.* Necnon fotus, & balnea ex *radicibus althea, scrophularia, bryonia, herbis agrimonia, malua, foliis, & floribus sambuci &c.* parata, quibus sanguis spissior ad fluorem restituitur.

Nos expertum, & infallibile habemus remedium ad varices curandos, quod nunquàm nos felici defraudavit eventu, hoc est *Bryonia succus*, qui sanguinem in gurgite stagnantem fluxilem reddit, venam dilatatam corrugat, pristinoque statui restituit, de legite nostram *Pyrotechniam.*

Cap. XVII.

De Oedemate.

ANtiquiores medici œdematis nomine omnes omninò in genere tumores accepêre, attamen recentiores per œdema certum aliquod tumoris genus intelligunt, & in specie œdema nuncupant. Est autem œdema tumor laxus, mollis, indolens, sine calore, & rubore, coloris subalbidi, in superficie utplurimùm lividus ob cutis distensionem, pressus à digitis digitorum foveas servat, quæ pigrè ad situm redeunt. Estque duplex, unum est tumor collectus, & circumscriptione definitus, sæpiùsque magnus, ac pressus digiti pressioni facilè cedens, atque impressionis vestigia aliquandiù retinens, isque propriè, & simpliciter œdema vocatur. Alterum est diffusus, & indeterminatus, id. òque non œdema, sed tumor œdematosus appellatur, ac sæpiùs in cachexiâ, tabe, leucophlegmatiâ, post quasdam febres occurrit, præcipuè in cruribus, atque ob majorem laxitatem impressionis digiti vestigium relinquit.

Signa.

Oedema facilè ex dictis cognoscitur, cùm sit tumor mollis, laxus, indolens, & si digito prmatur, non ægrè cedit, ac fovea, & digiti vestigium relinquitur. Est cum cute concolor, vel saltim subalbidus, abest ab eo calor, nec ulla, ut in aliis tumoribus, notatur pulsatio, & hæc signa ab aliis tumoribus œdema discriminant.

Omnes corporis partes tùm internæ, tum externæ possunt esse œdematis partes affectæ, cùm collectio humoris viscosi, ac aquei in hac, vel illâ parte facilè fieri possit, præsertim verò in extremitatibus quidèm manuum, & pedum, hic tumor observari solet ob loci declivitatem: Sunt itàque œdematis sedes vasa lymphatica œffetam lympham vehentia cum intemperie sanguinis viscidâ, & pauco sale refertâ, hinc cùm vasa sanguifera comprimantur, lymphatica autem distenduntur, & oritur pallor.

Causa.

Gal. 14. *meth. cap.* 4. & 2. *ad Glauc. cap.* 5. duplicem œdematis materiam, ipsumque œdema duplex descripsit, unum, quod fit ex pituitâ non siccata, ut scirrhus, sed ex eâ aquosâ, tenui, ac lubricâ. Hæc pituita continetur in sanguine, & si ità augeatur, ut expultricem stimulet, à naturâ è majoribus vasis ad minora exturbatur, & ad imbecilliora à nobilibus partibus proscribitur, donec tandèm suo pondere deorsùm ad extrema, & debiliora loca se deponat, ibique detineatur. Hinc colligunt vulgares, estò œdema in omnibus corporis partibus excitari possit, tamen in manibus, & pedibus præsertim, ut in cachecticis, hydropicis, & phthisicis observabile est. Eapropter œdema non ex templò generatur, sed sensim, quia hic humor pigrè procedit. Generatur pituitæ proventus, quæ œdema causat, sanguificationis vitio, & quia hepar per ipsos sanguificat, ipsum inculpant vulgares, verùm apud ipsos hepar est turpe ignorantiæ asylum. Alterum œdema non ut morbus, sed ut morbi symptoma apud Galenum habetur, ut in hydrope crurum inflatio.

Oedema multiplex est apud vulgares, ut de aliis quoque tumoribus dictum est; quoddam enim est verum, exquisitum, & legitimum, aliud non verum, illegitimum, sive spurium; verum fit à pituitâ secundum naturam dispositâ, nec scilicèt putridâ, nec adustâ, fit ab eâdem insuper dulci existente, non salsâ, nec vitreâ, nec acidâ; non verum fit à pituitâ. p. n. dispositâ, vel scilicèt putridâ, vel adustâ, vel salsâ, vel acidâ; exquisitum, & legitimum fit à pituitâ syncerâ, & simplici, nulli alteri scilicèt succo permistâ; spurium contrà fit ex pituitæ prædominio cum aliorum succorum in subdominio miscelâ. Et hoc rursùs est triplex, phlegmonosum scilicèt in quo sanguis pituitæ admis-

admiſcetur; eryſipelatoſum, in quo bilis pituitæ admiſcetur; demum ſcirrhoſum, in quo unà cum pituitâ melancholici ſucci portio admiſcetur.

Iohannes Philippus Ingraſſias duplex œdematis genus conſtituere conatur, unum è pituitâ tenui, alterum è vaporoſo ſpiritu, illud morbum, hoc ſymptoma ſtatuit, quod phthiſin, aquam intercutem, & cachexiam ſequatur. Verùm etſi negandum non ſit, incipiente fermentatione, quaſi quædam cadavera intumeſcere, tamen in cachexiâ, vel phthiſi pedum tumores œdematoſos hoc modo fieri non facilè crediderimus, cùm talis fermentatio tùm non accidat, ſed ex ſero abundante in corpore decliviori ſe detinente, talem humorem fieri credibilius eſt. Et fit ſanè, ut in partibus ſimilaribus ſpiritus aliquis flatulentus colligatur, partemque in tumorem attollat, tamen is non propriè œdema eſt, ſed Emphiſema.

Fit œdema juxta recentiorum ſententiam à ſuccorum ſtagnatione in ſuis tubulis, cùm enim tubuli ſunt patentes, & integri, ſucci circulare poſſunt, & nullus tumor ſuccedere poteſt. Fit igitur œdema à ſeri ſtagnatione, quod per ductus lymphaticos Bartholini in renes traducitur, ut expurgetur per urinam: quoties itàque dicta vaſa obſtruuntur, illud ſtagnat, & œdema neceſſariò producitur. Obſtruuntur vaſorum lymphaticorum anguſtiora orificia à lymphæ viſciditate, & craſſitie, ac nova adveniens lympha ceſpitat, nec ulteriùs remeare poteſt, remoram contrahit, & aſſiduo affluxu vaſorum tunicas diſtendit, & adjacentes partes in tumorem œdematoſum aſſurgunt. Quandòque tanta fit hujus lymphæ in vaſis aggeſtio, & in tunicas impulſio, ut fibræ ampliùs ſeſe extendere non poſſint, & diſrumpantur, ac per diſruptos, vel diſtentos ductus lympha exſtillet, & in adjacentes effluat partes, ibique ſenſim colligitur, & ſtagnat, quæ deindè aciditatis ope in lutuoſum coagulum, ſeu gelatinam tranſit, non aliter ac ſi decocto cornu cervi acidum affunderes liquorem, in gelatinam mutatur.

Conſtat lympha ex alkalibus, & ſulphuribus volatilibus, & fixis, ac phlegmate, dùm hæc principia ſuam ſervant ſimmetriam, æquali aguntur motu, nec lympha retardatur; at ſi ex his principiis volatiles reſolvantur particulæ, neceſſariò lympha craſſeſcit, remanet effœta, & excrementi indolem ſubit, nec in gyros agi, nec intra ductus abſorberi, nec ad renes delabi poteſt, ſed vitæ irradiatione deſtituta nullum habet motum internum, & proprio gravata pondere deorſum tendit. Subſequitur œdema morbum chronicum, & acutum, nullâ evidente cauſâ prægreſſâ, niſi quod in his morbis maxima fit ſpirituum deperditio, & pauca illorum reparatio, volatiles particulæ in ſanguine diſſipantur, & lympha, quæ ex ſanguine à glandulis ſeparatur, particulis ſuis volatilioribus de-

N 3 ſtituta,

ſtituta, remanentibus ſulphure s craſſioribus, acidis, & phlegmaticis, & paucis alkalicis, neceſſariò concreſcit, & effœta remanet. Quandòque oboritur œdema, nullâ prægreſſâ cauſâ manifeſtâ, tunc ſex res nonnaturales inculpare debemus; omnia enim ea conſpirant, quæ vel volatiliora alkalia reſolvunt, & diſſipant, aut abundantiora acida ſanguini, vel ſuccis communicant, lympha nàmque à ſanguine, & ejus ſequeſtratione originem ducit.

Prognoſis.

Oedema per ſe morbus periculoſus non eſt, eſt tamen diuturnus, undè *Hip. lib. 1. prognoſt.* 38. inquit: *Tumor mollis, ac digitis cedens, dolorem non inferens, longiori tempore finitur, verùm non ità grave ab eo periculum pendet.* Raro in ſuppurationem abit, ſed plerùmque per reſolutionem terminatur, ſæpiſſimè verò per indurationem, ſive converſionem in nodos, & excreſcentias. Si reſolventibus, & exſiccantibus remediis diù tractetur, tandem faciliè indureſcit, & in materiam nodoſam, topaceamuè convertitur. Si in cruribus tumores œdematoſi paulatim augeantur, & ſenſim aſſurgant, ac in ventre colligantur, in aſcitem terminantur. Si œdema in locis oſſeis, ut ſunt tibiæ, & coxæ, vel cavernoſis, ut eſt pectus, exiſtat, interdùm fiſtulam producit.

In phthiſi, cachexiâ, & hydrope, œdemate laborantibus ſæpè ægris periculum imminet, id non ob œdema accidit, ſed ob morbos illos, quos œdema ſequitur; eapropter diſtinguendum eſt, an œdema ex ſe oriatur, an alios ſequatur morbos. Ubi tumor pedum oedematoſus phthiſin, vel hæmorrhagiam, vel hypercatharſin ſequatur, peſſimum eſt ſignum, & mortis adventum ſæpè denotat. Aliquandò ob nimiam vaſorum nerveorum compreſſionem, & ſalis volatilis defectum in ſuccis, œdema in gangrænam, & ſphacelum tranſit.

Curatio.

Tota vulgarium curatio in œdemate primo conſiſtit in optimâ vivendi ratione, quæ non facit pituitæ proventum, unde victus laudatur ad calidum, & ſiccum vergens, potiſſimùm ſi œdema fuerit exquiſitum; eapropter ſe abſtineat æger ab omnibus ſuccum pituitoſum gignentibus, ut ſunt omnes fructus, in primis & recentes, caſeus, caro porcina, piſces, item potus, & cibus nimius, ne naturalis obruatur calor, & eo debilitato, cruditates generentur. Panis ſit bene coctus, & fermentatus: à pane vero non fermentato ſe abſtineat æger, olera, & juſcula ſint rariora, caro aſſata præſtat elixâ. Non conveniunt piſces, niſi ſaxatiles, & qui ſolidiorem habent carnem, qui & ipſi, ſicut & alii cibi, aromatibus, & herbis ſiccantibus condiantur. Somnus diuturnus, ac meridianus, otium, & quies vitentur, quapropter ſomnus ſit noctur-

nocturnus, & quidèm brevior, vigiliæ, & leves exercitationes probantur, ut humiditates superfluæ absumantur, & calor nativus excitetur. Aër vitetur frigidus, & pluviosus, calidior, & siccior commendatur, excitatis in cubiculo suffumigiis ex betonicâ, rore marino &c. etiam ex levi sulphuris odore. Alvinæ fæces quotidiè exturbentur, quòd nisi fiat, aliquid de aloë ante cibum assumere utile est, quæ alvum lenit, humiditates assumit, & exsiccat.

Secundò, in materiæ fluentis inhibitione, & fluxionis jàm factæ dissolutione curatio consistit; qua de re in exquisito œdemate sanguinis missionem tanquàm noxiam repudiant, quia nullo modo sanguis peccat, sed pituita, & ex sanguinis missione pituita magis incrudatur, convenire tamen ajunt, si à mensibus retentis, vel hæmorrhoidum suppressione originem ducat œdema. Si phlegmonosum fuerit, vel ex salsâ pituitâ genitum, aut cum febris, vel alicujus doloris præsentiâ, in pauciori copiâ administrant, & eò magis si ex suppressâ aliquâ sanguinis excretione ortum duxerit.

Deindè pituitam præparant *Syr. de cortic. citri, betonicâ, oximel. &c. cum aquis de melissâ, lupulis &c.* præparatam medicamentis phlegmagogis evacuant, inter quæ summoperè commendant *mel. ros. solut. Syr. Suess. confecl. Hamech, diaphœnic. diacatholic.* & maximè ad hoc valere prædicant *Agaricum*, ex quo etiam conficiunt pilulas ejusdem facultatis, ut sunt *pilulæ cochiæ, seu cephalicæ, Arabicæ, & aggregativæ*, & quoniam pituitosus succus ob sui crassitiem, & lentorem ineptus est evacuationi, illum per repetitas vices evacuant, & quoniam incisione, & abstersione eget, meritò commendant *salsæ parillæ, & corticum guajaci decocta*, quæ utrumque præstant effectum, tùm scilicet pituitam extenuandi, & incidendi, tùm etiam eandem evacuandi partim per sudorem, partimque per dejectionem, si decocta cum alvi solutione parentur, vel singulis ternis, vel quaternis diebus dejectorium aliquod pharmacum propinetur.

Quantùm ad localia spectant, circa initia vulgares chirurgi locum œdematosum linteis calidis, & asperis priùs fricant, antequàm fotus, emplastra, cataplasmata, & linimenta applicent, ut pars frictionibus excalfiat; aliàs enim medicamenta non facilè in actum deducuntur ob partis frigiditatem. Deindè medicamenta, quæ exsiccandi facultate prædita sunt, applicant. In primis spongiam novam, etiamnùm prægnantem virtute aquæ salsæ marinæ, aceto infusam aquæ admisto, ex Galeni consilio, idque calidè, & in morbi principio adhibent. In defectu autem spongiæ omninò novæ, spongiæ loco stuppâ, vel duplici linteolo pariter madefactis, & expressis utuntur. Verùm vulgares, nescimus, qua ratione in œdemate acetum commendant, cùm apud ipsos frigidum existimetur, & nescimus, quomodò frigidum, cum ejus pater sit vinum, quod calidum existit;

existit; deindè scire vellemus, cur acetum exsiccandi vim habeat, quin potius humectet?

In augmento fortiora addunt resolventia scilicet spongiam aliam novam in lixivio acri, & modico aceto infusam, cui addunt quandòque alumen, vel salis, aut sulphuris ℥. iij. Nonnulli hoc utuntur linimento, ut

℞. *Ol. ros. complet. lib.* ß.
Aceti ℥. ij.
Salis, *&*
Sulphuris ana ℥. iij.
M. f. linimentum.

Deindè deligant ab inferiore sursùm versùs, ità ut ligatura in infima parte incipiat cum mediocri arctatione, & in altiori desinat, ut moris est in deligatione fracturæ ossis, quæ in suâ infimâ inceptione magis arctatur, ac deinceps paulatim remissiùs stringitur. Alii hoc applicant

℞. *Acaciæ*,
Aloës hepat.
Myrrhæ,
Croci
Musc. querni
Bol. armen. an. q. v.

& cum succi brassicæ, & aceti rosacei ana æquabili parte pulverem prædictorum attemperant in cataplasma, quod per aliquot dies applicant, augendo deindè aceti quantitatem cum adjectione modici aluminis pulverisati. Alii fomentis utuntur ex adstringentibus, & liquoribus, seu aquis naturâ, vel arte salsis, & nitrosis.

In statu, & declinatione ad validiora confugiunt resolventia, undè nonnulli commendant *in lixivio puram ex cineribus salis, vel vitis spongiam madefactam.* Ubi iter usurpant *emplastrum quod ex rutâ, melle, & sale conficitur, cui aliqui cuminum* addunt, quod potenter resolvere dicunt. Probant alii *stercus bubulum*, quia emollit, & resolvit, *è quo cum sulphure, thure, melle, aceto, & brassicæ decocto fieri potest cataplasma.* Et quia *emplastrum de lapide pyrite* potenter discutit, & extenuat, illud frequenter usurpant. Verùm ex nimio potenter resolventium usu, tenuiori portiunculâ resolutâ, crassior indurescit, & ad Scirrhi naturam convertitur, quamobrèm ubi hæc aderit suspicio, admiscent simul cum prædictis resolventibus auxilia emollientia, ut sunt *axungia suilla, gallinacea, anatina &c.*

Si ad suppurationem tumor vergat, quòd raRò contingit, tunc suppurationem sollicitant, cataplasmate confecto ex *maluâ, viol. radicibus althææ, lilior. ac duabus capis albis sub prunis coctis*, quibus etiam alii addunt *limaces numero septem, vel octo, decoctis his omnibus in caulium decoctione, addunt fermentum, pinguedinem suillam, & gallinaceam ad sufficientiam cum pauco croco.* Tumore suppurato, ad apertionem deveniunt, postmodùm ulcus regunt, ut in tumoribus suppuratis faciunt.

Hæc sunt vulgarium chirurgorum remedia pro œdematis curatione, sed palliativa potiùs, quàm curativa, nec in suppurationem abit, nàm non continet humorem ad suppurationem aptum, nec resolutivis auscultat medicamentis, quibus

quibus pro illo curando utuntur. Falluntur vulgares in œdematis causâ, & ægros quoque in remediorum applicatione fallunt, quapropter non mirum, si muscas in aëre venantur.

Oedema symptomaticum scilicet quod alium sequitur morbum, ut ex tabe, cachexiâ, hydrope, vel lienteriâ originem ducit, ægrè curari potest, nisi ipsi priùs morbo, à quo dependet, succurratur; eo enim primariò sublato, etiam œdema sponte evanescet.

In œdemate idiopathico, optimâ institutâ victus ratione, ea interna propinari debent medicamenta, quæ sanguinem, cœterosque succos ab aciditate purgant, quæ ductuum lymphaticorum obstructiones reserant, & quæ lympham, & gelatinæ instar coagulatam attenuant, & resolvunt. Ea itàque in lympham lutulentam volatiles intrudunt particulas, ut eam ad motum suscitent, & calorem imprimant, usurpamus; lympha nàmque fluidior reddita tùm per urinam, tùm per sudorem exturbatur. Sanguinem, cœterosque succos à particulis acidis purgant alkalia, seu porosa, eas incuniando, obtundendo, & cicurando, ut *oculi cancrorum, cryståll. mont. c. c. ebur prap.* & alia centies à nobis relata, cujusmodi etiam sunt salia volatilia, aromatica, & alkalia, quæ etiam per urinam movent.

Postmodùm ad ductus reservandos, & lympham attenuandam, & educendam, remediis incidentibus, & resolventibus lymphæ crassitiem, & lentorem utimur, ad quem finem adhibemus decocta & vegetabilibus plurimo sale volatili turgentia, & sudores moventia *ex radicibus chinæ, salsæparillæ, bardanæ, angelicæ, imperatoriæ; lignis guajaco, saxafras, buxi, juniperi, quercûs; herbis scordii, capill. Ven. &c.* in varias formas parata. Sed advertendum, quòd ante decoctorum usum, & in eorum cursu cathartica propinamus, quibus lymphæ quantitatem minoramus, ità est *conf. flor. persic. resina jalap. extractum mechoacan, & gutta gambæ.* Sæpè *radicis brioniæ decoctum* sufficit intrinsecùs exhibitum ad hos œdematosos fugandos effectus. Præter hæc ex vegetabilibus mineralia sudorifica commendamus *antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale, & magnoperè Mercurium vitæ fixum, ademptâ vi emeticâ, & catharticâ,* qui sudores profundit. Locus, in quo æger decumbit, sit calidus, ut calor externus cum remediis internis simul operetur. Æger pro potu ordinario tincturam sassafras n. d. bibat, sed parciùs, quòd si quandoque sitis excruciet *spiritu salis dulci* compescatur. In œdemate proficua sunt ea omnia remedia in hydrope descripta: sed cùm lympha non tantùm per poros sudorum beneficio extruditur, sed ejus excretio per urinas, juvat ad diuretica confugere, ut ad *anodynum minerale, spiritum salis armoniaci, circulatum majus Paracelsi &c.*

Dùm hæc adhibemus non negligenda sunt externa, quæ lympham lutulentam, & coagulatam atte-

nuent, fluidiorem reddant, actualem excitent calorem ex particulis actuosis, & diluentibus, ac obstructos reserent ductus, hujusmodi sunt fomentationes ex vegetabilibus aromaticis, & sale volatili constantibus, ut sunt *ruta, calamintha, absynthium, scordium, origanum, rosmarinus, semen cumini, fœniculi, bacc. lauri, juniperi, flores sambuci, meliloti, camomillæ &c.* Vel cataplasma ex iisdem vegetabilibus cum *radicis bryoniæ* additione, cum *spiritu vini* calidè applicata. Vel balnea ex *sale armoniaco, sulphure, nitro, cineribus clavellatis*, & supradictis vegetabilibus in vino decoctis; quibus peractis, spirituo a penetrantia, rarefacientia, & fortiter resolventia illinimus, ut lympha lutuosa dissolvatur, fluidior reddatur, & per affectæ partis poros exhalet, vel per urinæ ductus devehatur, hujus energiæ sunt *oleum philosophorum, macis, spiritus vini, camphoræ, florum sambuci, vel aqua Reginæ Hungariæ.*

In tibiarum ulceribus inveteratis frequenter tumor œdematosus occurrere solet, qui diuturnitate adeò confirmatur, ut postremo omnibus medicamentis reluctetur, & in quibusdam per totam vitam ita perduret, ut semper ipsis unum crus sit altero crassius.

Cap. XVIII.

De Furunculo.

Furunculus Græcè Dothien appellatur, Arabicè verò clavus, vel spina nominatur, vel quia in acutum desinit clavi, vel spinæ instar, vel quia punctionis sensum non raro excitat ad modum spinæ, vel clavi. Definitur furunculus à *C. Celso lib. 5. cap. 28. Est tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore, maximeque ubi jam in pus convertitur.* Dicitur tuberculum ad differentiam phlegmonis, & carbunculi, qui ex dictis sunt in tumore in genere, quod autem tuberculum sit parvus tumor, in principio mentionem fecimus; ex quo sequitur, quod furunculus sit quædam parva inflammatio ovi columbini magnitudinem non excedens. Ut plurimùm furunculus noctù oriri solet, unde censent nonnulli talem appellationem sortitum esse, quia furis instar invadit. Non desunt, qui arbitrantur furunculum dictum esse, eo quod repentè & subitò invadit, ut fur parvus facere solet.

Signa.

Furunculorum signa ex dictis liquent, nam à primordio exigua pustula, & inflammatio sensim excrescens apparet cum ardore, & duritie, eorumque eruptionem horror, rigor, & febris comitari solent. Dolor est valde intensus, & præsertim cùm ad suppurationem tendunt, adest pulsatio, & calor cum maxima totius artus inflammatione. Diversæ sunt magnitudinis, utplurimùm in tuberculum acutum clavi instar tendunt, quod ovi columbini magnitudinem non superant. Cutem non extuberant,

tuberant, & vix ruborem cum dolore aliquandò in cutis superficie producunt. Alii minores, alii sunt majores, rarò solus advenit, mult in eodem loco producuntur. Si unus abit, alter revertitur, & hoc per menses aliquot sæpè durare solet, rariùs sponte evanescunt, sed utplurimùm in suppurationem abeunt, tunc febrem inducunt, & suppuratam materiam intùs continere tumores signum est, quamvis per alia signa id non constet. Materia, quæ prodit, valdè tenax est, lutnosa, & coagulata, aliquandò cum sanguine mista. Sæpè foraminula in cutis superficie exhibent, per quæ humor stagnans subtilis emanat, & aliquandò durities excutitur. Si sævi, & pravi fuerint, admodum dolorosi esse solent, præsertim dùm in pus vertuntur, & præcipuè si fuerint in locis nervosis. Si maligni, & pestilentes fuerint, sunt nigri, & virides, adest febris maligna, & pestilens, & alia prava symptomata.

Causæ.

Oritur furunculus, ut *Gal.* docet *5. de comp. med. 5. loc.* ex sanguine crasso, & vitioso, non tamen ità exusto, & corrupto, ut in carbunculo, quem natura à reliquo secernens, tanquàm inutilem, & infensum in summà corporis superficie propellit, atque ità furunculus oritur in cute, & carnosis partibus cuti subjectis. Verùm has Galeni nænias cap. 8. De carbunculo refutavimus.

Immediata furunculi causa est serum crassius in sanguine particulis tenacibus, caseosis, & lutulentis imbutum, in quibus salia alkalia sunt grossiora, & graviora, nec sanguis, per universum corpus, per venas, & arterias circulare potest, nisi per ampliores glandularum poros, at cùm ad glandulas miliares, in angustioribus earum poris, in partibus musculosis, & carnosis pervenit, stagnat, & hæret, nullam sensibilem perturbationem in sanguine, nullamque in corpore alterationem ob materiæ viscìditatem inducunt, ab acido sollicitatur hujus seri coagulum, particulæ tenues, seu fluidæ à crassis separantur, ac continuo affluxu pars valdè distenditur, & in sanguine vehementior excitatur ebullitio, dùm particulæ ramosæ nullo modo, à cruore subigi, & resolvi, ac obstructos meatus foràs extrudi non possunt, fit tumor ovi columbini magnitudinem non excedens.

Prognosis.

Furunculus mitis, & benignus omninò periculo vacat, etiam si nulla adhibeatur curatio; maturescit enim per se, sed tardiùs rumpitur, & sanescit, ast dolor cogit, ut potior adhibeatur medicina, quæ maturiùs liberet. Ex furunculis salubriores sunt, ac minùs timendi, qui extrà extuberant, & acutè sunt fastigiata, ac æqualiter maturescunt, non duri, neque bifidi, seu deorsùm vergentes. Contrà verò qui profundior

vitæ periculo non vacat; plerumque enim ob dolorem, & vigilias, quas excitat, non parùm molestus est, quinimmò & febres affert, & maximè si vitiosus adsit in corpore apparatus, specialiter periculum minatur, ne in carbunculi naturam degeneret. Diù sæpè durant, ac facile recidivant, si unâ in corporis parte aperiantur, & curentur, in aliâ iterùm repullulant. Quandoque in ulcera transeunt diuturna. Difficillimæ curationis sunt furunculi, qui aperti foramen profundum, & rotundum excavant. Maligni demum, & pestilentes, vel epidemici ratione venenatæ qualitatis, cujus sunt participes, nulli dubium est, quin sint periculosissimi.

Curatio.

Nostrates chirurgi in furunculi curatione victum refrigerantem instituunt, eodem ferè modo ac in affectibus inflammatoriis faciunt, ad fervorem, & antecedentem materiam minuendam perperam phlebotomiam præscribunt, deinde ad medicamenta deveniunt localia, circa quæ nunquam repellentibus, & resolventibus utuntur, sed solis maturantibus. Inter maturantia ridiculum laudat medicamentum *Galenus, scilicet frumentum ore mansum, & ad cataplasmatis formam redactum*, & loco impositum. *Celsus* commendat *galbanum, resinam, & fermentum*, vulgares autem chirurgi utuntur *diachylone simplici*, quod singulis diebus mutant.

Si affectus admodùm urgeat, adhibent cataplasma de micâ panis, quod ità concinnant:

℞. *Micæ panis alb. in lacte macerati per plures horas lib. ß.*
Olei rosarum ℥. ij.
Vitell. ovor. num. iij.
M. f. cataplasma.

Lenito aliquantulùm dolore, ad maturationem juvandam extollunt cataplasma ex *foliis malvarum, & violarum decoctis, & contusis, additis pulpâ passularum, adipe gallinæ, & fermento*, facta maturatione, vel furunculum aperiunt, vel expectant, ut disrumpatur, & expurgetur digestivo, digestum replent, & ad cicatricem deducunt.

Malignos demùm, epidemicos, & pestilentes curant attrahentibus, cucurbitulis scilicèt pullis gallinaceis, causticis, vesicantibus, & si opus fuerit, actuali utuntur igne.

Furunculi mites & benigni cutem solam, ex dictis, occupantes, medici opem non exposcunt; ferè enim ex seipsis maturantur, maturati disrumpuntur, disrupti, & expurgati sanescunt. Sævi, & rebelles sub cute subjectas occupantes partes, sunt adeò molesti, ut chirurgi auxilio, & curatione indigeant, ac propterea indicatio curativa est, ut lympha lutulenta, ejusque coagulum in sanguine impediatur, & circulatio excitetur: hoc obtineri potest, si acidum in sanguine obtundatur, ejusque crassities attenuetur, ad quem finem conducunt diaphoretica fortiora, & fixiora, ac absorbentia, ut *stibium diaphoreticum, lapis cancrorum,*

crorum, c. c. & ebur sine igne parata &c. Itèm salia alkalia, & volatilia, ut *cardui benedicti, salis armoniaci, c. c. Viperarum &c.* similiter *vinum martiale.* Diuretica magnoperè etiam commendamus. Non contemnenda sunt in hoc affectu decocta *radicis chinæ, salsæ parillæ, & bardanæ, ligni sancti &c. cum antimonio crudo in nodulo.*

Cœterùm hæc interna medicamenta inserviunt tantùm ad præcavendos furunculos inposterùm, ne aliorum productioni detur occasio, aliter per plures menses artus divexare solent. Qui actualiter infestant, cave, ne discutientibus tractentur, sed potiùs suppurantibus, aliàs materia diù retenta profundiùs excavat, & corrodit. Si inflammatio vehementer urgeat, *cataplasma ex theriacâ, vel diascordii* tepidè superponatur. Suppurant hos tumores, & particulas coagulatas, & luxuosas ad motum intestinum concitant medicamenta, quæ ex materiâ subtili, sale volatili, & oleo balsamico constant, quorum ope particulæ stagnantes ad suppurationem promoventur, undè suppuratio facilè sequitur, hujusmodi sunt *emplastrum Benedictum nostrum, vel fodicationum*, quod furunculo superpone, & terno quoque die renova, nàm summoperè continentes robòrat partes, & pravam materiæ qualitatem immutat. Suppuratus furunculus, nisi sponte erumpatur, ferro, & quò citiùs, eò meliùs, aperiendus est, ut materia educatur, postmodùm mundificandus, & ut sinus tegendus.

CAP. XIX.

De Epinyctide.

Epinyctis græcorum tumor est, quem nos nocturnum appellamus, non quòd noctù oboriatur, sed quia hòris nocturnis dolorosissimus est hic tumor, diuturnis verò à dolore cessat, ea propter epinyctidem illum dixêre. Putârunt nonnulli noctù illum oriri, & noctù vehementiùs excruciare; verùm utraque ratio simul constare potest, & tumorem hunc noctù enasci, & noctù excruciare. Describitur à *Celso: Pessima pustula est, quæ epinyctis vocatur. Ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est, & cùm adaperta est reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex eâ supra magnitudinem ejus est, neque enim ea fabâ major est; atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu: Undè nomen quoque à græcis ei epinyctis impositum est.*

Confundunt nonnulli epinyctidem cum terminthο, verùm terminthus est tuberculum ità dictum, quia in colore, & magnitudine simile est terebinthi fructibus, *Galeno teste 6. epid. sect. 3. com. 37.* undè appellatur albothin: quare terminthus propriè est tuberculum in quo nigra pustula eminet, in colore, substantiâ, & magnitudine similis est terebinthi fructibus, potissimùm in cruribus, & infernis locis oriens. Quinimmo non pau-

ci arbitrantur epinyctides esse pustulas illas, quæ ab *Avicennâ lib. 4. fen. 7.* appellantur esseræ, vel sairæ; nàmque de his pustulis docet *Avicennas*, consentire videntur cum iis, quæ de epinyctide docet *Celsus* loco citato, habet enim *Avicennas*, quòd *Essera est pustula parva, lata instar vesiculæ, ad aliqualem tendens rubedinem, quæ subitò utplurimum evenit & quandoque ab eâ effluit humiditas, quæ fortasse est sanguinea, & noctu utplurimum evenit, vel in eâ augetur eius vehementia, & malitia, & pruritum faciens, & angustiam.*

Creduntur quoque à nonnullis has epinyctides esse eas affectiones, quæ à nostratibus mulieribus dicuntur roseolæ saltantes, ob similitudinem accidentium, quam habent; primò enim in nostris roseolis saltantibus conspicitur macula quædam subrubra rosam quodammodò referens, unde factum est, credimus, ut roseolæ fuerint appellatæ, quasi parvæ rosæ instar. In hujus maculæ medio percipitur exiguus quidam tumor, fabæ, aut lupini magnitudinem non excedens, suprà quem color apparere solet magis ad fuscum tendens, vel sublividum, ut de epinyctide citato loco docet Celsus. Quinimmò interdùm supra idem tuberculum exigua aliqua pustula apparere solet, si non à principio, temporis saltem progressu. Secundò in hujusmodi maculis, & proximis in partibus dolor non levis sæpe cruciat, plusquàm magnitudini illius affectus convenire videatur, cùm maculæ non sint admodùm latæ, dolor tamen, & cruciatus sit admodùm vehemens, ut pariter de epinyctide docet Celsus. Tertiò, licet roseolæ saltantes plura interdùm corporis loca occupent, frequentiùs tamen in brachiis, tibiis, prope manus, & pedes, ac etiam prope genua oriri solent, quæ loca, eodem authore Celso, dici solent eminentes corporis particulæ, & in eisdem epinyctides nasci affirmat. Sunt denique roseolæ saltantes noctù præsertim molestissimæ; nocturno enim tempore exacerbantur magis, & vehementiori dolore excruciant, ut in epinyctide ex eodem Celso accidere retulimus. Quamobrem ex dictis inferri posse videtur nostras roseolas saltantes non esse eundem affectum cum græcorum epinyctide, vel saltem simillimum, nam si aliqua inter eos intercedit differentia, illa existit, quod epinyctis sit pustula ulcerosa i. ad ulcerationem tendens, vel ulcerationi adjuncta, roseolæ autem saltantes ferè nunquam in exulcerationem terminantur, licèt quandoque, raro tamen aliquam excitant in medio pustulam.

Signa.

Horum tumorum signa describere non est opus, cùm ex dictis facilè innotescant; sunt nàmque pustulæ, quæ iis ab aqua fervente excitantur, suaponte nocte præsertim infestantes. Interdum sunt sublividæ, & nigricantes, nonnunquam rubræ, & albæ cum inflam-

flammatione vehementiori, atque dolore, via fabæ magnitudinem excedentes.

Causæ.

Epinyctidum causæ apud vulgares sunt humor salsus, serosus, & pituita, cui modò sanguinis, modò bilis portio, modò melancholiæ admiscetur, undè colorum diversitas pendet. Noctù magis inquietat, & exacerbatur, quia ater humor noctù prædominari, & moveri solet, & nocturnum frigus cutis poros magis adstringit. Verùm errant vulgares in epinyctidum assignandâ causâ, quia in humorum quaternario perpetuò, tanquàm sues in cœno, volutantur, nec ullum morbi genus, quod humanam adoritur vitam ab aliâ pendet causâ, nisi ab horum humorum combinatione.

Vera itàque & genuina epinyctidum causa materialis juxta nostram sententiam est lympha à sanguine separata, & glutinosior reddita, & turgens particulis salinis, & acidis minùs volatilisatis, sub tubulis cutaneis stagnans, & quia viscidior ad exhalationem est inceptior, non potest cum particulis per cutis poros exhalare, undè aggesta pustulas elevat. Noctù magis infestant epinyctides, quàm die; nocturno enim tempore ob majorem pororum obstructionem minor fit, lymphæ, & particularum præcipuè transporatio, quòd non contingit de die. Excitatur in his tumusculis inflammatio à sanguine in suis vasis compresso, ob quam compressionem in suo motu retardatur, & stagnans excandescit, & inflammationem parit. Conspicitur color ater, vel sublividus à radiorum luminarium suffocatione. Dolor excitatur à particulis acutis cutis texturas lacerantibus.

Prognosis.

Epinyctides sunt affectus non perniciosi, doloris tamen ratione, & nocturnæ inquietudinis, maximam pariunt molestiam, qua de re celerem, & rectam exponunt curationem, quâ neglectâ non solùm maximam cuti defœdationem inferunt, & facilè exulcerantur, & non facilè curantur, sed etiam in carbunculos degenerare possunt. Aliquandò sine febre infestant, quandòque cum febre, & nunc levior, nunc gravior observatur, verùm horum vesiculæ pravam sapiunt qualitatem, ac si febrem comitentur acutam, utplurimùm sunt lethalia signa, præcipuè si epidemii, vel pestilentes fuerint epinyctides.

Curatio.

Hujus affectus curationem triplici intentione complent vulgares, primâ idoneâ victûs ratione, secundâ materiæ antecedentis ablatione, & tertiâ materiæ conjunctæ extirpatione. Quantùm itàque ad primam, utile est cibum imminuere, & ab omnibus acribus abstinere, juvat vitare omnia salsa, frixa, & mali succi cibaria,

cibaria, ac etiam aromatum, vinorum meracium &c. usus.

Pro secundâ sanguinem mittunt, ad ejus fervorem sedandum, semel, vel pluries, prout expedire videbitur, & sedis venas aperiunt, præcipuè si evacuatio aliqua suppressa fuerit. Corpus à pravis purgant succis, qui sanguini admisti prædictum excitant affectum, melancholici scilicet & pituitosi, & iis utuntur præsidiis, quæ succos prædictos purgandi vim habent, hujusmodi sunt *Syr. de fumar. maj. succ. cassiâ, syr. rof. solut.* & hoc genus alia, sed venæ sectio, & purgatio plus nocet, quàm juvat.

Quantùm ad tertiam adversus materiæ conjunctæ in hoc affectu extirpationem, communis, & consueta doctrina habetur per incisionem, vel scarificationem pustularum, ea adhibetur tali conditione, ut sanies, quæ in epinyctide continetur, effluere permittatur, egrestâ sanie locum digerunt consueto digestivo ex ovi vitello, terebenthinâ pluries lotâ, addito etiam oleo rosaceo, & si timeatur, ne ulcus in aliquam desinat corruptelam, ad illam corrigendam miscent digestivo prædicto præcipitati nigri pulverem ad grana duo, vel plura, prout usus exposcere videbitur, & tandèm locum digestum consolidant, & cicatrizant.

Epinyctidum nostra curatio in massæ sanguineæ à particulis salinis, & acidis depuratione, lymphæ crassioris attenuatione, & hujus foràs exturbatione per sua emunctoria consistit. Omnem harum indicationum paginam absolvunt Diaphoretica temperatiora, ut *sulphur auratum diaphoreticum, cinnabaris antimonii, stibium diaphoreticum, lapis bezoar, gelatina cornu cervi &c.* Itèm decocta sudorifica ex lignis, & radicibus parata, similiter diuretica, ut *anodynum minerale, spiritus vitrioli Martis, salis dulcis &c.* quæ particulas acutas per urinæ ductum educunt. Ad nocturnas epinyctidum infestationes multùm conducunt *anodyna*, quæ præter hanc energiam, etiam sunt diaphoretica.

Quoad topica præstat pustularum ablutio *oleo tartari, spiritu matricali, vel spiritu vini camphorato &c.* Vel apertas pustulas *aqua theriacali* abluimus. Vel has *emplastro fodicationum* tutò curamus; emplastrum enim hoc sanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, cutis bullas aperit, & remanens ulcus consolidat. Idem præstat *limacum cum corticibus emplastrum*, si optime terantur. Si febrem comitem habeat, & præsertim pravam sapiat qualitatem, præsentaneum remedium erit *emplastrum filii Zachariæ, & theriaca ana.*

Cap. XX.

De Esseris.

EST quoddam tumorum genus, qui ab strabibus esseræ nominantur, & sunt tubercula parva ad rubrum vergentia, duriuscula, cum insigni pruritu, statim universum obsident corpus, non aliter

aliter ac si ab apibus, vel vespis, vel culicibus homo demorsus, aut urticis percussus esset; attamen non diù perseverant, sed evanescunt, nullo ichore, nullâque humiditate effluente, & cutis colorem, & lævitatem pristinam adipiscitur. Aliqui hoc tuberculorum genus ad epinyctides referunt, sed perperàm; nàm diversi sunt tumores epinyctides, & esseræ, cùm epinyctides sint tubercula cum pustulâ lividâ, vel subnigrâ, vel alba, ad ulcerationem tendentia, quæ saniem effundunt, quod non faciunt esseræ, quæ absque emanante humore evanescunt. Insuper epinyctides noctu potissimùm infestant, undè nomen sortiuntur: esseræ verò rarò noctù erumpunt, sed plerùmque de die, & utriusque tumoris diversa est curatio.

Signa.

Ex notis suprà descriptis horum tuberculorum signa facilè patescunt; nàm interdùm lassitudo ulcerosa præcedit, tùm tubercula per totum corpus insigni pruritu erumpunt, ac si homo ab apibus, vel vespis, vel culicibus punctus, vel urticis percussus esset.

Causa.

Vulgares pro talium tuberculorum causâ humorem biliosum, vel pituitosum mordacem, & volatilem accusant ab hepatis vitio, vel à causâ procatharticâ genitum; Verùm vulgares sunt de genere parabulanorum, & semper easdem repetunt nænias.

Pro nostrâ sententiâ dicimus esserarum causam materialem esse lympham in suis conceptabulis à causis procatharticis agitatam, & expressam, ac effervescentiam parere, undè à dictis tubulis evasatur, cutis porositates angustantur, & solummodò materiæ ætheræ subtilissimæ datur commeatus, ac celeriùs commota fibrillas variè verberando inflammationem parit, & sub cute hujusmodi efformat tubercula, sed quia tota transpirabilis est, sponte evanescunt, & non suppurantur. Sunt hæc tubercula pruriginosa, quia in lymphâ diaphoretica coërcentur salia, & ob morulam exaltantur, & pruritum excitant, donec in auras abeant.

Solent quandòque hæc tubercula, ut multoties nos observavimus, dùm ægri in loco calido sunt, emergere, & dùm frigido sese exponunt aëri evanescere; Quandòque contrà, in frigido emergere, & in calido evanescere: quorum prius ideò accidere videtur, quia materia valdè mobilis, & tenuis est, & ab ambiente aëre frigido statim intropellitur; posterius verò, quia ità mobilis, & tenuis non est, sed paulò crassior, quæ propterea in aëre frigido transpirare non potest, in calore verò transpirat.

Prognosis.

Esseræ brevi temporis intervallo, etiam nulla adhibitâ cura spon-

te evanescunt, propterea non suppurantur, nullaque ex iis humiditas effluit; quòd si quandòque accidat, id potiùs scalpturæ ratione, ac ob vehementem pruritum, qui ægros molestat, quàm ob tumorem. Interdùm esseræ febres antecedunt, eapropter qui hisce frequenter molestantur tuberculis, curationem non negligant, ne in febres, & gravius incidant malum.

Curatio.

Diæta refrigerante, & humectante institutâ, ad sanguinis, & humorum fervorem compescendum vulgares venæ sectione, alterantibus, & evacuantibus utuntur. Sanguinem pluries detrahunt juxta corporis conditionem. Verùm phlebotomiâ oppositum ex diametro motum causant, ex quo malum pejorare potest. Deindè humorem compescunt biliosum *succo, & syr. granator. de Ribibus, agrestâ, serò lactis, emulsione quatuor seminum frigidorum*, vel ægri corpus in *aqua tepida balneum* immergunt. Tandèm humorem detrahunt biliosum *tamarindis, myrobolanis, rhabarbaro &c.*

In esseris plerùmque non est opus, ut ad topica confugiamus, tantummodò totius curationis cardo consistere debet in lymphæ volatilis cum particulis salinis resolutione per diaphæresim, vel sudorem; eapropter maximoperè commendamus *mercurium diaphoreticum, bezoar. minerale, sulphur. auratum diaphoreticum, stibium diaphoreticum, tincturam antimonii, sal volatile viperar. cardui sancti &c.* ut

℞. *Sulph. aurat. diaph. gr.* vij.
Stibii diaph. gr. x.
Bezoar. mineralis gr. iij.
Tinct. antimonii ℈. j.
Syr. card. bened. ℥. j.
Aquæ bardanæ, vel
Scabiosæ ℥. iij.

Diuretica quoque hùc revocari possunt, & præcipuè quæ cap. 17. de œdemate descripsimus. Ad irritatum spiritum, & pruritum sedandum anodyna commendamus, quia ipsum pacant, & diaphoreticâ potiuntur energiâ, ut nos summo cum juvamine in hoc affectu multoties exhibuimus. Si quandòque ad topica deveniendum est, utiliter esseræ illinantur *aquâ vitrioli calidâ*, propter rationes, quas cap. 2. de inflammatione recensuimus. Vel *lixivio Reguli antimonii, vel aquâ plantaginis cum Mercurio dulci, vel oleo tartari cum oleo amygdalarum dulcium*, vel omnibus illis remediis, quibus scabies curatur.

Cap. XXI.

De Scabie.

Scabies Latinis, Græcis psora, pustularum genus est, quæ non solùm universam defœdat, & commaculat cutem, sed ejus actiones & lævitatem lædit; tantummodò cutis vitium est, quia etiam in optimâ valetudine per contactum ab uno ad alium transferri, atque etiam iterùm solâ inunctione curari potest. Duplex est scabies, una

una humida, altera ficca. Humida, in qua materia humida, & saniosa simul effluit; siccâ verò, in qua parum, vel nihil ejusmodi materiæ emanat, & *caninam* vulgus appellat.

Nonnulli medici peculiaris scabiei mentionem faciunt, quod malum mortuum nominant, quia corpus nigrum, & quasi mortificatum videtur, quæ est scabies cum livore, & nigredine, ac pustulis crustosis, nigris, fœdis, sine sanie, & sensu, ac dolore, in coxis, & tibiis præsertim.

Signa.

Scabies notissimus, & frequentissimus morbus est, nàm contagiosus existit, & contactu sani cum scabioso, in sano producitur, ac pro corporis dispositione in cute vel siccas, vel ichore turgidas producit pustulas; ubi incipit, acredine suâ ità mordicat, ut vehemens excitetur pruritus, à scalptione, & confrictione talis delectatio percipitur, ut impossibile sit scabiosum se abstinere, post confricationem dolor, & ardor, ac cuticulæ, & cutis corrugatio accedit. Præsentis scabiei signa visui sese offerunt, & cognoscuntur ex molestissimis ægri cruciatibus, præsertim noctu, dùm ægri in lecto incalescunt, & fermentatio major excitatur. Cutis exasperatur, prurit, & quò magis scalpitur, eò magis excitatur pruritus maximâ cum delectatione, & cutis eroditur. Pustulæ aliquandò majores, aliquandò minores, modò humidiores, modò sicciores, aliæ quasi confluentes. Pustulis ruptis, & apertis, fiunt ulcuscula, à quibus aqua effluit, & sensim gummi instar concrescit; non enim simplex aquositas est, etsi aqua limpida videatur, sed corporis succus, qui semper gummeæ est naturæ, & ab externâ aurâ frigidâ in crustas concrescit: perfricta verò ulcuscula interdum etiam purulentas pustulas simul producunt, quæ apertæ pus, vel aquositatem profundunt. Sufficit non tantùm, ut condormiendo cum scabioso in eodem lecto, vel ejus utendo vestibus, sed sat est, ut minima, & extrema aliqua corporis pars contagium recipiat, ut infra paucos dies per totum se diffundat corpus. Refert Helmontius ex chirothecâ scabie infectâ se scabiem contraxisse, & nos annis elapsis cùm mulieri Hispanæ scabiosæ erysipelate correptæ mederemur, ex pulsûs attactu infra tres dies scabiem etiam contraximus, quam illicò aquâ mercurii meteorizati manus, & brachia ter abluendo intercepimus.

Causæ.

Vulgares, nescimus, quid falsæ pituitæ, vel bilis flavæ in scabiei causam materialem adducunt, & verè cachinno sunt digni in re tàm manifestâ, in qua sanissimo existente corpore, nulloque peccante humore, scabies exteriùs advenit, cutem inficit, eamque disponit, ut quicquid nutrimenti eò pertingit, in putridum

corrumpatur ichorem, qui dùm cutis fibras vellicat, pruritum producit intolerabilem.

Certissimus itàque unusquisque esse debet, quòd scabiosa corpora nullibi vitium fovent, præterquàm in cute; viscera omnia, & partes sub cute omnes, nisi aliundè læsæ fuerint, optimè valent, proprias functiones exactissimè exercent, optimumque producunt nutrimentum, verùm quia id in cute vitium invenit, illud contrahit, & suâ degenerat indole, ejusque partes ità disponit, ut urticæ instar acutissimè mordeat.

Pro scabiei causa Galenicorum sententiam tanquàm ridiculam, & verè puerilem repudiamus, nàm non ex vitiosis, biliosis, adustisque humoribus, neque ex hepatis intemperie suum desumit genesim; impossibile nàmque censemus ex contactu, quadrantis horæ spatio contractam hepatis intemperiei refundi posse, nàm sic insonte hepate, effectus esset ante causam. Scabies itàque secundum nostram sententiam pro causâ peregrinum cognoscit hostem, & pellis est ejus natale solum.

Ichor, & halitus è corpore scabioso emanantes sani corporis cutem vitiant, eosdemque affectus in cute producunt, in qua sunt noviter impacti, hoc evenit, quia scabiei ichor sal acidum subtilius continet, hinc facilè per sudorem, halitum, vel contactum in manibus, vel aliis corporis partibus communicatur cutis poris, & totam cutem contagione imbuit. Quomodò id fiat, res est in arte medicâ apprimè necessaria; ut sciatur, & cardo est, cui omnes morbi, qui fermentales à Neotericis dicuntur, innituntur; Verùm de hac profundissimâ indagine fusiùs egimus *lib. 2. De lue Venereâ cap. 3. De luis Venereæ essentiâ*, quæ etiam ab externâ propagatur labe, tantæ consequentiæ materiam, & à nemine, quem sciamus, hactenùs pro dignitate examinatam exposuimus.

Sufficiat hîc scire scabiem suum habere in cute hospitium, in qua apparet, ejusque materiam nullibi in corpore, præterquàm in ipsâ cute produci, in qua quicquid à partibus internis, licèt perfectissimum emandatur, vitium contrahit, & in scabiei materiam substituitur. Ichor, vel halitus in scabioso corpore, linteo, suppellectile infectâ progredientes sale acido subtiliori imbuti, sanæ cutis poris adhærentes, vel impingentes, eos obstruunt, & ità inficiunt, ut laudabile ab internis partibus nutrimentum in cute emandatum sensim in suam indolem transmutent exotici fermenti instar, & per mirabile rete, id est per universam cutis texturam sese diffundunt, non aliter ac amphora una aceti vini dolium in acetum convertit, vel pastæ fermentatæ uncia una sensim quantavis azimæ pondera in fermentatam transmutat.

Pro cutis texturæ, & ichoris acredinis diuersitate nunc humida, nunc sicca emergit scabies; nàm si laxior erit, & particulæ acriores, dicetur humida, & ichorosa cum materiâ purulentâ, &

& sæpè ab erosis vasis sanguiferis cruenta: si cutis tortura erit densior, seu strictior, appellatur sicca cum squamis majoribus, vel minoribus, ob diversorum vasculorum adesorum multitudinem, & materiæ viscīditatem, cum pruritu, ac ardore, decidentibus pustulis novæ succedunt.

At dices, aliquandò à pravorum humorum redundantiâ absque contagio externo pustulæ pruriginosæ in cute producuntur: datur itàque casus, in quo è profundis corporis partibus scabies producitur in cutis superficie.

Concedimus libenter produci posse pustulas pruriginosas in cutis superficie à prava succorum illuvie in corpore stagnante; attamen pustulæ hoc modo productæ contagium non habebunt, quod est scabiei proprium, stabunt tales pustulæ sine contagio sub alio nomine, nàm vel sub epinyctide, vel esseris, vel sub herpete simplici, vel miliari, vel esthiomeno militabunt, & distinctis remediis ab iis, quæ scabiei conveniunt, curantur.

Iterùm dices, multa corpora lue Venerea contaminata in scabiem Gallicam prorumpunt, quæ contagiosa est, attamen à corporis penetralibus originem ducit.

Respondemus, quod contagium Gallicum adhuc ab externo concipitur, estque scabiei contagio analogum, ac propterea licèt à corporis penetralibus in cutem feratur, postquàm cutem contaminavit, veram scabiem ibi produxit proprio fomite subsistentem, quæ nullo modo conservatur ab humoribus è corpore emergentibus, sed producto proprio, quod experientiâ convincitur; nam iisdem remediis externis, quibus curatur scabies non Gallica, curatur & perfectissimè scabies Gallica absque eo, quod virus Gallicum intra corpus diffusum habeat, externis remediis.

Dices tertiò, vel dandus erit in scabiei contagio processus in infinitum, vel aliquandò absque contagio externo hic morbus incepit ex humorum vitio in corpore gliscentium: non implicat ergò ex internorum succorum vitio scabiem produci posse.

Respondemus verum esse aliquandò scabiei contagium humorum internorum fuisse productum in cute, attamen postquàm productum fuit, ut conservetur, internis vitiosis non indiget succis, sed materiâ propriâ perseveravit; idque nunc etiam accidere potest, & in hoc casu duobus laborabit morbis æger, vitio scilicèt internorum succorum, & scabie occasionaliter tantùm à dictorum succorum vitio productâ: nàm potest medicus internos succos vitiatos appropriatis pharmacis purissimos reddere, attamen perseverabit scabies; contrà potest scabiem specificis in cute perimere, vitiosis remanentibus in corpore succis. Scabies itàque cutis est tantùm morbus fermentalis per contactum in sanum corpus se insinuans.

Prognosis.

Scabies non tàm perniciosa est, quàm molesta, tamen ob ingentem pruritum non tantùm molestior est, verùm & omnibus invisissima, quia per contactum in sana se propagat corpora. Nec per se lethalis existit, imò medicorum vulgus, quos stolida sequitur plebecula, scabiem bonam esse, & salutarem, ut signum, nàm multos morbos curat, & ab aliis præservat, quatenùs sanguis liberatur ab impuritatibus; malam esse, ut causam, quatenùs pravos succos in massâ sanguineâ abundare perperàm credit: nihilominùs semper tuta non est, si enim ob hominis ignaviam, vel pusillanimitatem non abstergatur, & diù duret, contumax, & curatu difficilis evadit, crustosa fit, & temporis tractu in lepram degenerare potest. Inter scabiei species difficiliùs sicca curatur, quàm humida. Pessima quoque scabies est, si caput obsideat. Qualiscumque itàque sit, spernenda non est, sed sedulâ curâ vel ob deformitatem, vel quia invisa, tollenda est; neglecta enim in lepram, & ulteriùs degenerare potest: verùm in scabiei ablatione post inunctionem, vel ablutionem vestes mutari, vel saltim optimè ablui debent, nàm fermentum vestibus adhærens, si adhibeantur, scabiem recidivare facit.

Curatio.

Rectam victûs rationem præscribunt vulgares, & à cibis humores adustos, & salsos generantibus obstinendum, ut sunt salsa, acria, amara, olea, & oleaginosa; contrà verò cibos boni succi assumendos præcipiunt. Generaliùs abservant, ut cibi, qui scabiosis exhiberi debent, elixi potiùs, quàm assi, aut frixi sint; assa nàmque & frixa acriorem, & ficciorem præcipuè generant humorem.

Deindè humorum acrimoniam temperant, & præcipuè hepatis intemperiem ad naturalem deducunt symmetriam, ne salsos, acresque gignat humores, quos præparant *syr. de cichor. lupul. fumar. simpl. viol. de endiviâ.* Quibus ritè præparatis, & temperatis, scabiosum purgant corpus *syr. de fumar. maj. de Cichor. Nic. cum rhabarbaro, confect. hamech, diacatholic. dissolut. in decocto epithymi, polyp. quern. & fol. sen. or.* Purgato corpore sanguinem ex cubiti venâ profundunt.

Verùm inutilia sunt, quæcumque pro scabie curandâ intrò assumuntur, & hodierni medici insaniunt in exhibendo scabiosis mille syrupos, quos refrigerantes existimant; imaginantur enim ob hepatis calorem scabiem concitari: undè decies sanguinem mittunt, vigesies syrupis magistralibus purgant, centies decocta ex lignis, & radicibus propinant, verùm scabies semper magis, atque magis insulsam,

insulsam eorum medicinam ridet, nosque ipsos ridemus. Helmontius cùm scabiem ex chirothecâ scabie infectâ contraxisset, per reiteratas purgationes, & phlebotomias, adeò macilentus, raucus, & laxus evasit, ut vix stare potuerit, nihilhominùs scabies invicta permansit. Ne universalium remediorum, quæ vocant, nos ignorantes existiment potiùs, quàm quod ad curandam scabiem aliquid faciamus necessarium; scabiosos hoc modo purgabimus:

℞. *Seri lactis lib.* j.
Ac dum fervet, injice.
Sen. or. ℥. j.
Cinnam. contus. ʒ. ij.

Ferveat parùm, aufer ab igne, & f. colatura, quam scabioso propina.

Sanguis quoque unâ vice detrahi potest, nàm licèt non juvet, nocere tamen non potest, & detrahitur ad gerendum vulgi, & vulgarium morem. Pro syrupo quotidiano hic universaliter propinatur:

℞. *Conf. Viol. recent.* ℥. ij.
Infundantur in aqua Cichor. lib. ß.
Asperge spiritûs vitriol. ʒ. j.

Stent per noctem, manè f. colatura, quæ integra propinetur.

Solent vulgares in scabiei curatione antequàm ad topica deveniant, *sulphur crudum in syrupo de acredine citri* propinare, quandòque *ad viperarum pulveres*, & tandèm *ad decocta, & stufas* devenire. Cœterùm scabiosis imponunt, si ad specifica contagium in cute necantia non deveniant.

Tandèm ad inunctiones pro corporis affecti ratione deveniunt, quibus humores summæ cuti adhærentes discutiunt, & innumera unguenta, & linimenta præscribunt, ut

℞. *Butyr. rec.*
Terebinth. ana ℥. iv.
Ol. rof.
Myrtin. ana ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Cerus. ℥. j.
Salis ʒ. ij. *m.*

Vel

℞. *Terebinth. lota in aquâ scabiosâ* ℥. ß.
Ol. rof. ʒ. vj.
Butyr. recentis,
Axungia porcin. ana ʒ. ij.
Salis ʒ. ß.
Lithargyr. ʒ. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Succ. limon. ℥. ß.
Cera q. s. f. Vng.

Pro robustis in confirmatâ scabie fortiori utuntur linimento, ut

℞. *Sulph.* ℥. ß.
Nitri ʒ. j.
Ol. rof.
Nucum ana ℥. j.
Succ. limon. ʒ. ij. *m.*

Vel

℞. *Succ. lapathi acut.* ℥. j.
Sulph. citrini ʒ. iij.
Styrac liquid.
Farin. lupinor. ana ʒ. ij. ß.
Ol. rof. q. s.
Cera parum. f. Vng.

Vel

℞. *Butyr. sine sale* ℥. iv.
Terebinth. ℥. j. ß.
Sulph. ʒ. ij.
Salis ʒ. ß.
Vitell. ovor. num. ij. *m.*

Si scabies erit sicca, sequens com-

commendant, ut

℞. *Cerussæ*,
Amyli,
Rad. anchusæ ana m. j.
Ceræ, ol. ana ℥. ij. m.

Si verò sicca, ut

℞. *ol. ros.*
Laurini ana ℥. j.
Nitri,
Sulph. ana ℥. j.
Styrac. ℥. ß.
M. f. linimentum.

Vel

℞. *Styrac. liquidæ ℥. j.*
Terebenth. lotæ.
Butyr. loti ana ℥. ij.
Succ. limon. ℥. j. ß.
Ceruss. lotæ ℥. j.
Salis ℥. ij. m. f. Ung.

Cœterum, errant vulgares in horum medicaminum compositione, sal admiscendo, cùm utplurimùm scabies à salso humore producatur, igitur contrariis curanda est, extinguendo scilicèt salsum fermentum. Suademus igitur, ut loco salis sulphur subtiliter tritum, aut pulverisatum adhibeant, quod summoperè fermenta sine dolore extinguit; sulphur enim ignem non expertum alkalinum est, & porosum, in quo omnia scabiei spicula obtunduntur, & extinguntur: sal verò non solùm pruritum adauget, sed etiam si præsens non sit, ipsum excitare valet, & consequenter majorem quoque causabit affluxionem.

Nullus est morbus tot remediis refertus, quot scabies, nullus homunculus, nullaque fœmella reperitur, qui pro scabie curandâ aliquo non polleat medicamento, seu arcano, cùm pauci extent, qui eâ non laborârint; verùm hæc medicamenta localia externa talis energiæ esse debent, ut acidum temperent, immutent, extinguant, vel sal acidum in cutis poris impactum diluant, & simul succum coagulatum resolvant, abstergantque. Hujus indolis ad scabiem est sulphur ignem non expectum, non ob adjunctum spiritum acidum latentem, sed ob reliquam sulphuris substantiam, quæ saturata non est tantâ acidi quantitate, quin ei facilè possit longè plus adhærere salis accidi in suâ bie peccantis. Hujus, & maximæ authoritatis est Mercurius magnus ille acidi salis strenuus domitor, hinc plurima contra scabiem linimenta conficit, in quibus pro basi seipsum agnoscit vel meteorizatum, vel præcipitatum album, viridem, incarnatum &c. prout scabies fuerit pertinacior. Selectiora, nobilissima, & quæ nos experientia docuit, ac quibus familiariter utimur felici eventu pro hoc diro cutis contagio percurando adducemus.

Juxta scabiei, & patientium conditionem hæc adhibemus medicamenta, nàm si scabies recens sit, vel patiens puer, vel delicatus lenibus, si verò robustus, vel scabies pertinax efficacioribus, & validis utimur. Sequens modus nobis est familiaris, qui paucis diebus scabiem abigit, cutemque lævem, & pulchram reddit:

℞. *Axung. porcinæ q. pl.*
M. cum ol. tart. p. d. facto,
Donec f. ung. acre,

Quod

quod gustu deprehenditur. Hoc unguento munge partes scabiosas mane, & vesperi.

Vel

℞. Sulph. flavi, &
Bacc. lauri ana q. pl.
F. pulv. subtiliss. cui adde
Ol. olivar. q. s. &
Pulv hellebori alb. parum;
ut f. Ung. molle

Locis scabiosis inungendum.

Vel

℞. Ung. enulat. sine merc. ℥. iv.
Pulv. sulph. ℥. ß.
Ol. tart. p. d. q. s.
M f. Ung.

Vel

℞. Ol. nuc. jugland.
Sulph. ana ℥. j.
Succ. apii q. s.
F. Ung. s. a.

Vel

℞. Aqua calcis viva ℥. v.
Sp. Vin. camph.
Matricalis ana ℥. j.
Tinct. myrr. ʒ. iij.
Ol. tart. p. d. ℥. ß. *m.*

Pro delicatis aulicis, & virginibus varia smegmata, & sapones odorati parari possunt, quibus scabies abluatur, & abstergatur, ut

℞ Saponis Veneti ℥. j.
Styracis calam.
Lapid. medicamentos. ana ℥. ij.
Rad. ireos florent. ʒ. j.
Pulv. santal. alb. ℈. ij.
Nuc. mosch.
Cinnam. ana ʒ. ß.
Asæ dulcis ℈. ij.
Caryophyll. ℈.
Mosch. gr. iv.
Ol. tart. p. d. q. s.

Solet quandoque sulphuris putor multis displacere, quia scabiosos indicat, ideòque sequentem docemus aquam nobilissimam, & odoram, quæ tribus tantum vicibus aspersis pustulis, omninò abscedunt, nec ampliùs recidivam patiuntur:

℞. Aquar. ros. alb. &
Flor. aurantior. ana lib. j. ß.
Merc. dulc. ʒ. ij.
Merc. meteoriz. ℈. j.

Dictos mercurios simul opt. m. deindè in aquam rosarum, & aurantiorum indantur, & per levem ebullitionem solvantur. Hac aquâ cum linteo madefac eas partes, in quibus pustulæ sunt frequentiores, quolibet die unâ vice per tres dies, & curata erit scabies; advertendum tamen est, ut hæc aqua nec in os, neque in oculos, ac pudenda cadat. *Aqua mortua* quamcumque manuum, & pedum scabiem simplici illinitione perfectè curat.

Vel

℞. Sulph. viv. opt. pulv. ℥. j.
Zinzib. ʒ. ij.

misceantur cum butyro recenti, vel axungiâ recenti, adde

Merc. præcipit. ʒ. j.
M. & f. ung.

quo inungantur manuum, & genuum juncturæ.

Vel

℞ Aqua calc. viv. lib. j. ß.
Infunde sulph. pulv. ℥. j. ß.

ebulliant invicèm aliquantulùm, hac aqua eluantur membra scabiosa, & evanescet scabies. Quòd si fuerit ferina, tunc loco sulphuris aquæ calcis addatur mercurii dulcis ʒ. iij. qui estò in hanc aquam præcipitetur, tamen eodem impregnata erit.

Vel

℞. *Ung. alb. camph.* ℥. j.
Merc. dulc. ʒ. iij.
Lact. sulph. ℥. j.
M. & cum suff.
Ol. Nicotianæ f. linus,

quo manuum, & pedum articuli inungantur.

Si unguento uti voles, hoc præstantissimum continua:

℞. *Ol. rof. vel*
Comm. lib. j.
Ceræ alb ℥. iij.
Ceruss. lot. ℥. v.
Album. ovor. num. iij.
Sulph. viv. pulv. ℥. ß.
Merc Meteoriz. &
Camph. diss. cum aquâ rof. an. ʒ. ij.
M. f. Ung. s. a.

Hoc utere, ungendo partes pustulosas per sex dies unâ vice quolliber die.

Tandèm unguento scabiosos non defraudabimus mirabili, quod non solùm simplicem scabiem, sed etiam Veneream, & contumacem, ac veluti in lepram degeneratam exterminat, & radicitùs curat. Hoc Unguento multis elapsis annis plusquàm ducentos milites Hispanos ferè leprosos in Nosocomio Sancti Jacobi Hispanorum, Neapoli curatos vidimus, sic illud paratur:

℞. *Terebinth. Venet. lib.* j.
Ceruss. lota. lib j. ß.
Ceræ alb. ℥. iv.
Ol. comm. lib. j. ß.
Adipis porcin. lib. j.
Merc. sublimati, &
Merc. viv. ana ℥. ij.
M. f. Ung. s. a.

Hoc ter, aut quater inungantur ægri, & perfectissimè sanati erunt.

Verùm in hujus unguenti præparatione advertendum est, mercurium vivum, & mercurium sublimatum tamdiù in mortario lapideo cum pistillo ligneo simul misceri debere, donec vivi mercurii nullum appareat vestigium, tunc massa illa redditur dulcis. In hanc massam ambo redacti mercurii hujus unguenti compositionem ingredi debent, aliter pessimum excitant, ut multoties nos observavimus, & tunc scabiosi reger dicunt, ut hydrargyro muncti, aliter propter horrenda *lib. 3. De lue Venereâ* descripta accidentia vitæ perniciem subirent, ut in quodam studioso observavimus.

In scabie persanandâ commodissimus est Baineorum mineralium usus, inter quæ alumina, vitriolata, aluminosa, & nitrosa, sed præ cæteris sulphurea omnibus palmam præripiunt, quorum usus præcipuè in scabie sicca utilis est; eapropter aqua sulphurea, quæ fluit sub albis Puteolorum montibus, à parte lacûs Aniani, dicitur *Aqua Bulla*, vulgò di *Pisciarello*, hujus lotione quælibet scabies curatur, licet à suo fonte in alium transportetur locum. *Balneum quoque Petræ, Subveni homini, Solis & Lunæ, ac de Fatis* in Neapolitano, Puteolano, & Bajano, tribus lotionibus in eorum fontibus peractis, quemlibet scabiosum perfectissimè curat.

Verùm quia ista balnea mineralia non ubique extant, alia arte parari, & pro iis substitui possunt, quæ detergendi, cutis poros extergen-

tergendi, atque purgandi facultatem habent, ut

℞ *Sulph.* ℥. ij.
Bituminis ℥. j. ß.
Salis armoniaci m. j.
F. pulvis,

qui in aqua calentis balneum coniiciatur.

Vel

℞. *Salis armoniaci lib.* ß.
Aluminis ℥. iij.
Vitrioli ℥. iv.
Tartari, &
Nitri ana ℥. ij.
Contusa coniiciantur in balneum.

Vel parari etiam poteſt balneum compoſitum ex vegetabilibus copioſè incoctis in aquâ ſimplici, vel aquâ calcis, vel ſero lactis, vel tenui vino, in tantâ quantitate, ut ſufficienter æger balneari poſſit, ut

℞. *Herbar. ſcabioſæ*,
Saponariæ,
Agrimoniæ,
Origani,
Nepethæ ana m. iij.
Radic. bryoniæ,
Cucumeris agreſt.
Ariſtolochiæ,
Hellebori nigri,
Lapathi acuti ana ℥. iij.
Fol. Nicotianæ,
Helenii,
Lauri ana m. j.
Bacc. lauri ℥. iv.
M. pro balneo.

Sic etiam inſeſſus ex iiſdem vegetabilibus componi poſſunt. Scabioſo poſt egreſſum ex balneo, deterſâ benè cute, fieri inunctio cum *unguento ex oleo Nicotianæ*, & *oleo tart. p. d. cum balſamo ſulphuris.*

Nonnulli de quadam ſcabiei ſpecie mentionem faciunt, quam volaticam appellant, propter ſubitam ejus per univerſam cutem diſtributionem, ſic ſæpè per unicam noctem malum hoc tempore viſum eſt per univerſum corpus, ita ut volando, quaſi illud occuparet. Verùm hæc ſcabies volatica neuticam curari potuit eo modo, quo ſcabies, vel ſanguinis efflorescentia alioquin curatur, & ſæpè ad internecionem uſque malum invaluit, reſpuendo omnes medicinas tam internas, quàm externas, quæ periphæriam inungunt, ſolùm hoc arcanum finem malo imponit:

℞. *Sang. recentem in partu*
Ex utero elapſum cum totâ
Secundinâ, vel aliquotâ
Ejus parte,

& univerſum locum affectum ablue. Raiò ſemel, atque iterum id repetendum fuerit, & protinùs ſcabies volatica, quaſi mortua cadet.

CAP. XXII.

De Leprâ.

LEpra eandem meruit nomenclaturam apud omnes nationes, eſtque affectus cutaneus, extrinſecùs cutem invadens, foriſque incipiens, & introrſùm pergens, contra aliarum pleratumque ægritudinum naturam, quæ intrinſecè à continentibus, vel contentis figunt primordia, tandèmque foràs ad periphæriam ſerpunt; ità enim ordinario motu

ſemper natura laborat, ut vitioſos ſuccos vel per vomitum, ſeceſſum, urinam, vel hæmorrhagias, vel tranſpirando per cutis poros expellat. Affectus cutanei ſunt ſcabies, pſora, lichenes &c. quorum lepra abominabiliſſima, & nocentiſſima eſt, quæ exteriùs in cute inchoat, & introrſùm graditur.

Lepra duplex eſt, nempè Græcorum, & Arabum; Græcorum lepra eſt etiam affectus cutaneus valde pravus, nempè ſcabies pariter horribilis, & ægerrimè curabilis, ac totam cutem occruſtans, ſeu cruſtâ quaſi unâ contiguâ obducens, quæ vulgò Pſora vocatur: Alii tamen impetiginem, ſi ſit deterrima, & in ſummo gradu pro Græcorum leprâ habent, in qua cutis in habitum mutatur præternaturalem, cum aſperitate, pruritu continuo, dolore, & ſquamarum decidentiâ, cutis fiſſione, pleriùmque corporis exeſione. Arabum verò lepra eſt morbus ille, quem Græci elephantiaſin, vulgò Sancti Lazari morbum appellant, de qua ſequenti capite tractabimus.

Signa.

Infallibile lepræ ſignum erit, dùm cutis, vel in univerſo corpore, vel in aliquâ ejus parte non puſtuloſa, ſed ſquamoſa apparebit, & hoc eſt ejus peculiare ſignum. A ſcabie incipit, & adhibitis pro ſcabiei curatione remediis, non ſolùm non curatur, ſed pertinacior evadit, nam lepræ fermentum cùm in cutis ſuperficie non ſit, ſed ſub eâ profundiùs ſerpat, ſcabiei remedia, quæ non ultra cutis ſuperficiem ſe diffundunt, illud extinguere nequeunt. Leproſorum ſudor eſt fœtidus, & malum minùs remediis cedit. Eſt nimirùm cutis aſpera, arida, & ſicca, adeſt pruritus, & ſeu ſcalpentibus, ſeu non ſcalpentibus quædam corpora ſquamas piſcium referentia decidunt. Evenit lepra non ſolùm in partibus corporis externis, ſed etiam in internis viſceribus, ac tùm ex putenti anhelitu, ex fœditate coloris, & ex ſcorbuto in internis lepram eſſe dignoſces.

Cauſa.

Pro materiali lepræ cauſâ atrabilarem ſuccum vulgares aſſignant à calidâ, & ſiccâ hepatis, vel lienis intemperie provenientem, qui ad corporis periphæriam detruſus lepram efficit. Verùm has nænias bardis relinquimus medicis humoriſtis, qui intellectum habent limitatum.

Pro lepræ cauſâ materiali dicimus eſſe nutrimentum, quod in corporis ſuperficie ob impreſſum fermentum leproſum non reſolvitur, ſed fermenteſcit, aceſcit, & ex volatili fit fixum, & natura illud reſolvere nequit. Huic nutrimento in corporis periphæriâ fixato, dùm ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in ſuperficie advenit, & fixatum illud attingit, illicò aceſcit, & in illius fixati naturam fixatur, juxta illud commune inter chymicos adagium: *Omne*

volatile

volatile agens supra fixum, fixatur. Sic vini spiritus, si cum sale tartari misceatur, pro eâ parte, qua sal est, in sal tartari transmutatur. Sic spiritus salis communis, si cum sale communi misceatur, in sal fixum transmutatur. Hic succus nutrimentitius, qui in halitus, & effluvia post vitæ sustentationem resolui debet, est de salis indole, quòd si propter impressum fermentum, secundum naturæ leges non resolvatur, acescit, fixatur in fibris, & in squamas degenerat. Eodem ferè modo est scabiei, & lepræ genesis, & sæpè à pruritu per scabiem ad lepram fit transitus: est nàmque lepra scabies in summo gradu exaltata, & à scabie solùm effectûs vehementiâ, & subjecto differt, scabies summam depopulatur cutem, in qua pustulas producit, quarum scalptione quædam corpora surfuracea decidunt, & cum iis, etiam varii ichores, & excrementa saniosa emanant, ejusque materialis causa est ichor tenuior; lepra non solùm cuticulam, cutisque profundiora polluit, & lacerat, sed & usque in subjectam pinguedinem suum diffundit contagium, quam depascitur, & ob sal acrius, & abundantius intimiùs penetrat, undè fit contagium in pinguedine, quod serositatem corrumpit, & in cutis superficie in squamas expellit.

Prognosis.

Rarus nunc hodiè morbus inter nos lepra est, ac semel hactenùs illum observavimus in quodam Abbate, qui quolibet die è totius corporis cute squamas usque ad trium librarum pondus abstergebat, pruriginoso non vexabatur sensu, sed cutem veluti sensu privatam se habere dicebat. Difficile, & contumax malum est, & nisi ipsi maturè succurratur, in elephantiasim migrat. Morbus est contagiosus plusquàm scabies, & facillimè leprosa fermentatio sanis communicari, & inspirari potest ab aliis leprosis per conversationem, vel cohabitationem in eâdem domo, compotationem ex iisdem cantharis, vel condormitionem in eodem lecto, vel in quo anteà leprosus dormierit, vel illis indutus fuerit vestimentis, talibusque vel aliis utensilibus pòstmodùm alius inscienter utatur, talia nàmque vaporem aëreum, impressionemque odorativam combibunt, diùque retinent, & dudùm pòst ad alios transferunt, ità ut tali conceptâ aëreâ contagione extensivâ aliam dispositionem affatim fermentari possint.

Curatio

Rectâ victûs ratione institutâ; & vitatis illis cibariis, quæ atram generant bilem, corpus evacuant vulgares *syr. de fumar. mai. confect. Hamech, pilulis de lapide lazuli,* & cœteris vulgaribus pharmacis hepatis, & lienis intemperiem emendantibus; deindè materiam cutem obsidentem medicamentis digerentibus, & detergentibus tollunt, & quia lepra summa est

scabies, eisdem, quæ scabies, medicamentis, postulat, sed saltim fortioribus utuntur.

His nihil proficientibus, *viperarum trochiscos* diù propinant, postmodùm *salsaparilla, & ligni guajaci decocto* sudores provocant, quòd si obstinatior semper eadem perseveret, ad diuturnum *seri lactis usum* descendunt, & tandèm *dulcia balnea, & sulphurea* usurpant, ità ut bis dulcia, & quater sulphurea commendent. Si malum omnibus his reluctetur, omni salutis spe ægrum destitutum, & conclamatum derelinquunt. Sunt reverà hæc præsidia vulgaria, quibus lepram curari impossibile est, vana, si èt iisdem multum spei collocent, tamen id præstare posse non videntur, ut nos quotidiana docuit experientia.

Integra lepræ curatio non fit nisi arcanis, & præcipuè Paracelsi, quæ integrum mundificant corpus, à partibus spermaticis impressa abstergunt contagia, ulteriorem succorum coagulationem sistunt, & omnimodam acescentiam prohibent. Hæc sunt *Tinctura Cili, mercurius corallatus, tinctura coralliorum, & genuina* iisdem pollet virtutibus. Quicquid tamen fit de his arcanis, lepra internis semper curanda est remediis, non autem externis, ergò ab externis partibus ad internas progreditur, ac proindè necessaria sunt purgantia, & specifica purgantia sunt *Arcanum corallinum, pilulæ antimoniales*, quæ per secessum tantum purgant, *Manna mercurii &c.* Interdum purgantia reiterentur pro ægri, & morbi naturâ. Sanguinis emissionem repudiamus, quia causam tollere non potest, sed sanguis, spirituosiore ejus parte ablatâ, reliquus crassior evadit. proscribimus etiam tanquàm inefficaces cucurbitulas siccas, & scarificatas, fonticulos, hirudines &c. tanquàm à vulgaribus excogitata in ægrorum torturam. Quandòque sudores movere utile est, sed in principio difficulter erumpunt, ac proindè quacumque ratione provocandi sunt etiam per *laconicum cum spiritu vini, vel diaphoretico in peracutis.*

Specifica ad lepram, & paratu faciliora à viperis depromuntur, ac primò efficaces sunt *pulveres carnium viperarum*, horum recipe ʒ. j. & quolibet manè eum propina in vino generoso per annum integrum. Viperarum trochiscos communi artificio paratos, tanquam inutiles, & fraude plenos proscribimus, quia pro potiori parte ex biscocto constant, & paucis viperarum reliquiis, non aliter ac si pane destitueremur, præbeant hos vulgares illis, quos in triremibus fames exercet.

Efficaciora sunt earundem viperarum jura consumpta, & credibile non est, quantùm non solùm leprosos, sed consumptos, ac senes reficiant, modus ea parandi talis est:

℞ *Duas Viperas, capitibus, & caudis amputatis, exuviis denudentur, & interaneis abjectis, contundantur, deindè minutim reponantur in vase vitreo, addendo pulv. nuc. mosch.* ʒ. j.

Aqua

Aqua fontis ℥. iv.

Vas optimè cooperi cum capitello sine rostro, & adaptetur in B. M. in quo per tres horas ebulliant, frigescat deindè vas, & jus in eo conclusum à carne viperinâ fortissimè exprimatur, & exhibeatur hoc bis in die per sex menses, nàm corpora non solùm a leprâ, & scabie mundat, sed sanguinem ab omnibus immunditiis liberat, vitale balsamum renovat, & rejuvenescentiam inducet. Multa ex viperis eliciuntur medicamenta, quæ non possumus non laudare, ut *bezoardicum animale, sal volatile viperarum, salia theriacalia &c.*

Verum arcanum, quod est à Galeno descriptum historice, verè est leprosi contagii exterminativum, nàm sicut viperæ exuvias novo Vere deponunt, & leprosis, exertisque squamis mundantur: sic dùm in vino suffocantur, vim, & efficaciam vino imprimunt, qua in potantibus lepræ squamæ absterguntur, & ejus fermentum annihilatur, modus talis est: *In cado vini generosi quatuor viperæ immergantur æstivo tempore, cùm magis irascuntur, ibique permaneant per sexaginta horas, tunc cùm vino suffocatæ, mortuæ erunt, abjice tunc illas, & vinum serva*, de hoc vino leprosus bibat per quatuor menses, & sanata erit lepra. Verùm hoc arcanum historicè à Galeno descriptum per accidens juvisse, & forsan pro leprâ scabiem feram acceptam fuisse creditur, nàm vipera per suffocationem non imprimit vino vitam, aliasque vitæ functiones, & estò viva has exerceat, mortua tamen his destituitur, & nihil in vino deponit præter cadaver; nultùm enim mortuum a vivo differt, in quibus autem consumptis deponi ut humidum essentiale, & alkalia.

Inter specifica excellit Viridellus vulgaris ab Hartman. commendatus, cujus quidem præparatio est nulla, sed totum artificium in dextrâ exhibitione consistit, mundificato itaque corpore leproso, sic procede:

℞. *Viridelli* ℥. ij.

diss. in vini lib. x,

postea cola, cujus vini cyath. ß. propina pro potu ordinario, sæpiùs in die, præstat vinum, quia vulgò putatur morbus frigidus, vel decoctum sassafras, chinæ, vel fragariæ, vel aqua communis, semper exhibe in potu, (curatio absolvi potest Viridelli ℥. j.) idque per septimanas tres, aut quatuor, continua.

Multùm commendamus lignorum, & radicum decocta cum antimonio crudo incluso, & tandèm lepræ curatio absolvi potest per mercurii inunctionem, ut nos pluries observavimus.

Post absolutam lepræ curationem solet interdùm cutis scabrities molesta remanere, sic enim posteaquàm ex penitioribus corporis partibus noxa contagiosa per specifica nobilia insensibilibus transpirationibus fuerit extrusa, sponte quidem suâ tandèm omnes squamulæ decidunt. Quòd si tamen exterior cutis durior, & scabra remanet: hanc imposterum insessiones ex mollificantibus pa-

ratæ mitigant, & emolliunt, perfectissimam autem, & absolutissimam cutis lævigationem præstat inunctio ex oleo viperino, cui adjici potest viperæ cutis ob signaturam, quam cum morbo habet.

Advertendum tandèm est pro lepræ coronide, quòd interdùm fœdissimæ scabiei species occurrunt, quæ lepram abominabili mentiuntur aspectu, & à plebe, imò indoctis medicis pro eâ reputantur, & sic miseri tales scabiosi ab hominum consortio excluduntur, cùm tamen veri leprosi non sint.

Cap. XXIII.

De Elephantiasi.

QUam Arabes lepram vocant; Græci elephantiasim nominant, & triplici insignitus fuit nomine tumor hic, de quo ad præsens agimus apud *Galenum lib. de Tumoribus p. n. cap.* 15. hoc est elephantiasis, & elephantia, Satyriasis, & Leontisis, unumquodque horum tumorum nomen desumptum est à similitudine.

Appellatur autem elephantiasis ab elephante, ob similitudinem, quam hic morbus cum elephante habet, scilicet quòd sicut reliquas bestias vastitate superat elephas: ità ob morbi magnitudinem elephantiasis alios superat morbos. Vel quòd malum in crura serpens, efficit ea elephantis ritu ferè rigida, & inæqualia. Vel (& hæc est vera notatio) quòd membra; & cutis laborantium morbo tuberosa, callosa, scabra, flaccida, & rugis nigris, plicisque crustaceis inæqualia, ut elephantum reddantur.

Elephantia ab elephantiasi differt, significat námque illud nomen varicum speciem, seu affectum varicibus cognatum, in quo crus in tantam intumescit vastitatem, ut densitate, & colore, nec non difficili flexurâ elephantis crus æmuletur.

Satyriasis hoc malum, cùm incipit nominatur, eo quod hoc affectorum morbo vultus ità deturpatur, ut in monstruosam Satyrorum dictorum faciem reddatur; nàm elephantiasi laborantium labia fiunt crassa, nasus tumet, atque ideò depressus apparet, aures tabescunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc indè tumores, quasi quædam cornua apparent: estò alii eâ etiam de causâ Satyriasmon hoc malum nominari censent, quòd in hujus mali exordio ægri satyrorum more valdè libidinosi sunt. Diversam similitudinis rationem *Archigenes* refert, quia malæ faciei ejusdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti convulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur: quemadmodum etiam ridentibus evenire solet, similitudine quadam ad Satyrorum picturas, quos ità nominatos putamus, quòd ore hiante, labiisque deductis, instar ridentium cantent, & ludant. Aliqui etiam tertiam nomenclaturæ hujus causam afferunt, scilicet quòd elephantiasi

tiasi laborantes satyris in Venerem propensione, & libidine sunt similes.

Leontiasis etiam nominatur; vel quòd sicut leo invictissimum est animal, ità hoc malum vinci non potest. Vel quòd hunc morbum patientibus circa frontem, & supercilia flaccidi tumores adeò eminent ad pellis flexibilis superciliorum, & frontis Leonis similitudinem, ut leonis aspectum mentiantur. Vel quoniam hoc laborantes morbo terribilem, & turpissimam habeant faciem, ut leonum instar aspicientibus panicum incutiant terrorem.

Tandèm nostris malum hoc vulgò appellatur Sancti Lazari morbus, quod elephantiaci ità ul ceribus scatent, ut Lazarus ille mendicus, cujus in historiâ Evangelicâ fit mentio, ulceribus plenus.

Signa.

Plurima, ac varia sunt elephantiasis signa, nec omnia semper in uno occurrunt, præcipua autem sunt: Incipit plerùmque in fronte, vel facie, cujus color varius, ceruleus, seu Lazurius præcipuè elucet, ubi tubercula, & pustulæ rubræ apparent, quæ postmodùm ex rubro livescunt sub superciliis, circa aures, variisque in facie locis, nodique granorum instar duri, ac rotundi, qui postmodùm in totam corporis cutem disseminantur. Omnia foramina, & corporis aperturæ aliter figurantur, & contractiora evadunt, ut sunt aures, oculi, os vulva, & ani foramen, ea omnia rotundiora fiunt; narium enim foramina exteriùs resima redduntur, patula, & tuberosa, interiùs verò arctantur, & quasi per nares loqui videntur, & respiratio depravatur. Nasus valdè acuminatur, labia fiunt crassa, frons tuberosa, aures retortæ, venæ sublinguales varicosæ, nigricantes, & tumidæ conspiciuntur, ac glandulæ linguæ circumjacentes tumores habent rotundos, scrofulârum instar, quæ suibus accidunt. Anhelitus fœtet, vox est rauca, clangosa, & obscura. Capilli capitis, pili barbæ, superciliorum, totiusque corporis excidunt. Caro musculosa inter indicem & pollicem absumitur, universi corporis cutis inæqualem contrahit scabritiem, subnigrescit, & maculosa redditur, demùmque fœdâ scabiosâ crustâ obducitur in modum pellis elephantum, undè prædictum nomen emanavit. Ungues finduntur, stupor adest in tibiis, & pedum suris, ità ut quamvis acu ibi pungatur, non sentiant. Idèm interdùm etiam in manuum, & pedum digitis evenit, in quibusdam etiam frigiditas, sensusque privatio quædam percipitur: interdùm etiam ille stupor, & dormitatio, uti appellant, toti cuti, inter illos digitos usque ad brachium accedit, & à pede ad genua, & coxas usque se extendit, imò per universum corpus in elephantiacis, & aboletur, ac ut breviter dicamus, elephantiasis est veluti universalis, ac totius corporis cancer, univer-

sam corporis cutem fœdâ crustâ obserens, coloransque in modum bufonum, vel herbæ lichenis quercubus innascentis.

Causæ.

Elephantiasis causa materialis succus melancholicus à vulgaribus assignatur, generatur nàmque hic succus melancholicus ex hepatis, & lienis intemperie calidâ, & siccâ, undè sanguis, cœterique aduruntur humores, & ad cutem, tanquam ad commune emunctorium à partibus internis rejecti hunc morbum causant. Præterea etiam nunc facit frequentior ciborum salsorum, acrium, crassorum usus, aër itidèm calidus, & siccus, ut testatur *Galenus* in Alexandriâ, ubi frequentior est hic morbus ob regionis fervorem, & victum incommodum incolarum, ut qui edant farinam elixatam, lentem, cochleas, & plura salita, & carnes asininas, (melancholicum animal est asinus) & alia quædam, quæ crassum, melancholicum generant humorem. Ad easdem etiam causas pertinet melancholicarum excretionum retentio, uti mensium, hæmorrhoidum suppressio, ulcerum diuturnorum exsiccatio; humor enim talis, si diù in corpore detineatur, in dies pejor evadit, tandemque malignitatem hanc adipiscitur, & in corpore retentus in venis stagnat, sanguinisque massam conspurcat.

Humor istæ unumquemque pertinacem affectum vanidis remediis resistentem succo melancholico tribuunt; verùm, qui anxiùs rem aggressi sunt, cognoverunt elephantiasim à succo alimentitio polluto produci, qui inter fibras spermaticas, & carnes coadunatur, & coagulatur. Polluitur hic succus à particulis terrestribus, viscidis, rimosis quodam sale fixo, & acri de indole acidorum prægnantibus, undè tumorum durities, & tenacitas, eorumque ut & ulcerum, & quandòque totius insensibilitas. Morbus hic invisibiliter sub cute, velut anguis sub herbâ, latet, & introrsùm agit, undè in principio sui ortùs cutis crassior, durior, & asperior sensim redditur, color faciei, & totius corporis lividus apparet, deinde hæ particulæ succum nutritium, sanguinem, cœterosque succos, omnesque partes continentes ad ossium periostia usque polluunt, & malum ad summum malignitatis gradum ascendit. Hinc contentæ partes inter fibras spermaticas, & carneas contagio pollutæ, coagulatæ, & coadunatæ in carneam quandam substantiam flaccidam, veluti pulmonis illam extuberant, quasi è latebris prodeunt, & partæ victoriæ prima vexilla in facie, ceu tenuissimâ cute amictâ apparent, postmodum reliquis in corpore partibus mollioribus, & spongiosis potiuntur. Raró & ferè nunquàm in corporibus perfectè sanis producitur morbus hic: frequentissimus tamen est in corporibus peste, lue Venereâ, scabie, leprâ, scorbuto, aliisque contagiis pollutis, vel nonnulli à primo ortu hujus morbi seminaria

contraxerunt, qui ex elephantiacis orti sunt parentibus.

Prognosis.

Horribilis, & monstruosus est morbus, universum defœdans corpus, dolorosus tamen non est, imò si acu perforetur, penitus non sentit, etiam si acus ad magnam profunditatem adigatur, aut aqua fervens affundatur, non tamen si pars uratur, quòd indicium est, fibrarum nervearum partis materiâ viscidâ adeò infarctarum, & ab acido succo ita coagulatarum, ut spiritibus animalibus sensus primarii authoribus nullum ampliùs cum partibus liberum commercium, quod in totâ cute obtinet, tunc enim horribilior devenit, & faciliter in gangrænam, & sphacelum incurrit. Gravissimus est morbus, & curatu difficillimus, & non nisi in incunabulis, quanquàm cum difficultate, quia ejus primordia omnino sunt occulta; signa enim hujus mrobi in visceribus fientis vix sunt, sed mera facti, & ferè confirmati, quandò namque primum in cute ejus aliquid apparet, tùm morbus nequaquàm incipit, sed ferè in vigore est, exteriùs tamen in cute invisibiliter incipit, & introrsùm agit, tunc jàm multò difficilior, & periculosior est, quamvis spem omnem cu aticnis nec cùm abjicere debemus. Confirmata elephantiasis, & inveterata curationem respuit, prout etiam hæreditario jure contracta.

Adeo contagiosus est coitus cum elephantiacis, aut cum eâ, quæ anteà cum elephantiaco rem habuit, ut elephantiasim pro lue Venereâ perperàm acceperit *Gabriel Falloppius*, cùm in utroque affectu idem sit inficiendi modus, sed de hoc fusius egimus *contra Falloppium lib. 1. de lue Vénereâ.* Est adeò elephantiasis morbus contagiosus, ut hoc laborantes etiàm ab hominum consortio separandi sint, & ad loca aprica, in quibus ipsi commodiùs, & sine aliorum periculo vivant, emandentur, quia virus elephantiacum aërem inquinat, qui inspiratione attrahitur ex membrorum fœtore, & vitiatâ spiritûs exhalatione. Undè antiquitùs, quia hic morbus erat frequens, non erat civitas, non oppidum, non pagus erat, qui pro elephantiacis nosocomium non haberet, quod Lazaret nominabant. Sic nunc in Germaniâ, in quibusdam regionibus frequentia sunt elephantiacorum Nosocomia; in Hispaniâ verò, & Aphricâ frequentiora, in Narbonensi Galliâ, & Aquitaniâ frequentissima.

Curatio.

In recenti elephantiasi vulgares ante omnia vitiosos purgant humores, sed frustrà, nisi priùs talis instituatur diæta, qua non plures vitiosi cumulentur humores, sed potiùs vitium, quod in corpore, & humoribus est, emendetur. Diætam præscribunt refrigerantem, & humectantem, oppositam nimirùm intemperiei,

quæ est calida, & sicca quam temperant acetosâ, boragine, buglosso. Cibos præscribunt laudabiles, & coctu faciles, commendant carnes potiùs elixas, quam assas. Prædicant hordei cremorem cum lacte amygdalarum dulcium. Interdicunt salsa, sale, & fumo indurata, frixa, adusta, aromatica, pisa, fabas, cæpas, allium, sinapi, carnes leporinas, cervinas, bubulas, suillas, pisces &c. quæ lentam, & viscidam habent carnem, & omnia quæ humorem crassum, melancholicum, & adustum generare possunt. Vinum prohibent, quia calidum, & siccum, timentque ne caliditas, & siccitas à vino augeatur, & in potu quotidiano ad sidera extollunt maiorum dulcium maturorum succum, ac deinde optimè defœcatum, quia hic potus non tantùm elephantiacis convenit, sed etiam melancholicis, hypochondriacis, & aliis, qui jecinori, lieni, & mesenterio morbi causam præbent, utilissimus est; humorem namque temperat melancholicum, ejus vapores discutit, cor recreat, lætitiam generat, viscerumque siccitatem demulcet, & tandem optimum præbet alimentum. Sed quia hic succus non semper, & ubique haberi potest, ejus loco aliis utuntur potionibus, inter quas:

℞. *Radic. cichor.* ℥. j.
Uvar. passar. ℥. iij.
Glycyrrhizæ rasæ ℥. ß.
Corn. cervi, &
Sem. fænic. ana ℥. j.
Coque in aqua lib. viij. *ad tertias ferè. Colatura condiatur syr. violar.* Pro tenuioris fortunæ hominibus *hordei aquam cum semine fœniculi* substituunt.

His præmissis, venam secant; corpusque purgant *Syrupis magistralibus, confect. Hamech. diacatholic. cassiâ &c.* quos sæpiùs repetunt, diebus verò intercalaribus *cardiaca*, & malignitatem extinguentia usurpant. Quibus irritis, elephantiacum decoctis sudorificis, vel Thermis non defraudant. Verùm decocta sudorifica, & Thermæ valde exsiccant, & sæpè plus noxæ, quàm utilitatis inde exigunt, cùm præcipuè in omni morbi tempore calor, & siccitas vigeat. Usurpant aliqui *aquæ dulcis balneum*, quod dicunt siccitatem temperare, excrementa di[s]cutere, & cutem laxare. Nec linimenta desunt, quibus elephantiacum inungunt corpus. Verùm imparia, & vana sunt vulgarium medicamenta ad tam contumacem debellandum morbum.

Nonnulli vulgares nasutiores meditantes hunc morbum in calore, & siccitate consistere, pro optimo præsidio existimarunt elephantiacum refrigerare, & humectare, & quia omnem calorem, & siccitatem a testibus provenire asseverarunt, & considerantes hoc malum frequentiùs viros, quam mulieres apprehendere, sanxerunt elephantiacum effœminare castratione, & sic facilè curari posse, quia testium ablatione corpus humectatur, & quasi effœminatur, & humiditas retinetur. Bardum

dum præsidium, quia ipsi bardi, imò testes, quasi mulieres ab hoc malo essent immunes.

Indicatio elephantiasis curativa est, ut succorum coagulationem, crassitiem, & viscuditatem inter fibras attenuemus, & resolvamus, ac particulas in remotissimis latebris impactas, & quasi incuneatas è suâ sede removeamus; acida salia obtundamus, ex corpore educendo, ac succum nutritititium, aliosque succos contaminatos purificando, eisque naturalem consistentiam, mistionemque rest tuendo; & tandèm ulteriorem succorum tenacitatem, omnimodamque acescentiam prohibeamus, ac tumores jàm productos resolvamus. Verùm in morbo inveterato oleum, & operam perdimus; ast tentare licet remediis potenter incidentibus, attenuantibus, resolventibus, ac eliminantibus internis, nàm chirurgicis elephantiasis non obedit, imò horribilior, & monstruosior evadit morbus, si tumoribus ulcera superveniant, ulceratam itàque tanquàm cancrum totius corporis incurabilem esse censemus, & tunc lupi rapacis instar omnia membra devastat, & devorat, hinc bestia ista sævit in ossa, & sæpè manuum, & pedum digiti decidunt, imò quandoque nasus, & genitalia.

Quare institutâ victus ratione, corpus purgetur *mannâ mercurii*, *mercurio laxativo*, *turpetho minerali*, quod juxta exigentiam repete, donec corpus sit optimè purgatum, postmodùm non desint arcana, quibus vis corpora renovandi inest, hujusmodi s. ut *vulneraria potiones*, *genuina coralliorum tinctura*, *sal volatile cornu cervi*, *eboris succini*, *fuliginis &c.* Hæc namque mitia particularum terrestrium, & saturninarum concretiones dissolvunt; ulteriùs, quæ potentiùs acidum domant, & arcana restaurativa, & renovantia propinanda sunt, ut *antimonium diaphoreticum*, *mercurius diaphoreticus*, *bezoart. minerale*, *Ioviale*, *Martiale*, *tinctura antimonii*; *oleum mercurii diaphoreticum*, *tinctura lunæ*, *auri tinctura*, *aurum potabile Anglicanum &c.* Opportunum est in elephantiasi *Mithridatium Cœleste Quercetani bezoardicum animale*, *& parata ex viperis remedia*, quæ suprà descripsimus; affinis est enim lepræ elephantiasis, sæpèque in illam degenerat. Verùm licèt lepra in elephantiasim degeneret, remedia tamen ex viperis desumpta non sufficiunt, ut multoties nos observavimus, quia lepra in pinguedinem usque suum diffundit contagium, elephantiasis verò in fibras spermaticas, carnes, &c. polluit, pullulatque ab ossium periostiis pollutis, eapropter altioris gradûs, & activitatis medicamina exposcit, quàm viperarum remedia.

Semotis viperis, aliud altioris indaginis medicamen inquirendum oportet, hujusmodi erit *Magnus ille serpens*, *Mercurius* nempè, cujus ideò caduceus serpentiger pingitur; ex eo enim parata medicamina durum, & penitissimum hunc morbum radicitùs extirpare valent, ideòque remedia cuncta ex mercurio parato, quæ luem

Vel

℞. *Ung. alb. camph.* ℥. j.
Merc. dulc. ʒ. iij.
Lact. sulph. ʒ. j.
M. & cum suff.
Ol. Nicotianæ f. linus,

quo malum, & pedum articuli inungantur.

Si unguento uti voles, hoc præstantissimum continua:

℞. *Ol. ros. vel*
Comm. lib. j.
Ceræ alb ℥. iij.
Ceruss. lot. ℥. v.
Album. ovor. num. iij.
Sulph. viv. pulv. ℥. ß.
Merc Meteoriz. &
Camph. diss. cum aquâ ros. an. ʒ. ij.
M. f. Ung. s. a.

Hoc utere, ungendo partes pustulosas per sex dies unâ vice quolibet die.

Tandèm unguento scabiosos non defraudabimus mirabili, quod non solùm simplicem scabiem, sed etiam Veneream, & contumacem, ac veluti in lepram degeneratam exterminat, & radicitùs curat. Hoc Unguento multis elapsis annis plusquàm ducentos milites Hispanos ferè leprosos in Nosocomio Sancti Jacobi Hispanorum, Neapoli curatos vidimus, sic illud paratur:

℞. *Terebinth. Venet. lib.* ß.
Ceruss. lota. lib j. ß.
Ceræ alb. ℥. iv.
Ol. comm. lib. j. ß.
Adipis porcin. lib. j.
Merc. sublimati, &
Merc. viv. ana ℥. ij.
M. f. Ung. s. a.

Hoc ter, aut quater inungantur ægri, & perfectissimè sanati erunt.

Verùm in hujus unguenti præparatione advertendum est, mercurium vivum, & mercurium sublimatum tamdiù in mortario lapideo cum pistillo ligneo simul misceri debere, donec vivi mercurii nullum appareat vestigium, tunc massa illa redditur dulcis. In hanc massam ambo redacti mercurii hujus unguenti compositionem ingredi debent, aliter ptialismum excitant, ut multoties nos observavimus, & tunc scabiosi rege?? dissunt, ut hydrargyro muncti, aliter propter horrenda *lib. 3. De lue Venereâ* descripta accidentia vitæ perniciem subirent, ut in quodam studioso observavimus.

In scabie persanandâ commodissimus est Balneorum mineralium usus, inter quæ alumina, vitriolata, aluminosa, & nitrosa, sed præ cæteris sulphurea omnibus palmam præripiunt, quorum usus præcipuè in scabie sicca utilis est; eapropter aqua sulphurea, quæ fluit sub albis Puteolorum montibus, à parte lacus Aniani, dicitur *Aqua Bulla*, vulgò di *Pisciarello*, hujus lotione quælibet scabies curatur, licet à suo fonte in alium transportetur locum. *Balneum quoque Petræ, Subveni homini, Solis & Lunæ, ac de Fatis* in Neapolitano, Puteolano, & Bajano, tribus lotionibus in eorum fontibus peractis, quemlibet scabiosum perfectissime curat.

Verùm quia ista balnea mineralia non ubique extant, alia arte parari, & pro iis substitui possunt, quæ detergendi, cutis poros extergen-

tergendi, atque purgandi facultatem habent, ut

℞. *Sulph.* ℥. ij.
Bituminis ℥. j. ß.
Salis armoniaci m. j.
F. pulvis,

qui in aqua calentis balneum coniiciatur.

Vel

℞. *Salis armoniaci lib.* ß.
Aluminis ℥. iij.
Vitrioli ℥. iv.
Tartari, &
Nitri ana ℥. ij.
Contusa coniiciantur in balneum.

Vel parari etiam potest balneum compositum ex vegetabilibus copiosè incoctis in aquâ simplici, vel aquâ calcis, vel sero lactis, vel tenui vino, in tantâ quantitate, ut sufficienter æger balneari possit, ut

℞. *Herbar. scabiosæ,*
Saponariæ,
Agrimoniæ,
Origani,
Nepethæ ana m. iij.
Radic. bryoniæ,
Cucumeris agrest.
Aristolochiæ,
Hellebori nigri,
Lapathi acuti ana ℥. iij.
Fol. Nicotianæ,
Helenii,
Lauri ana m. j.
Bacc. lauri ℥. iv.
M. pro balneo.

Sic etiam insessus ex iisdem vegetabilibus componi possunt. Scabioso post egressum ex balneo, detersâ benè cute, fieri inunctio cum *unguento ex oleo Nicotianæ, & oleo tart. p. d. cum balsamo sulphuris.*

Nonnulli de quadam scabiei specie mentionem faciunt, quam volaticam appellant, propter subitam ejus per universam cutem distributionem, sic sæpe per unicam noctem malum hoc tempore visum est per universum corpus, ita ut volando, quasi illud occuparet. Verùm hæc scabies volatica neuticam curari potuit eo modo, quo scabies, vel sanguinis efflorescentia alioquin curatur, & sæpè ad internecionem usque malum invaluit, respuendo omnes medicinas tàm internas, quàm externas, quæ peripheriam inungunt, solùm hoc arcanum finem malo imponit:

℞. *Sang. recentem in partu*
Ex utero elapsum cum totâ
Secundinâ, vel aliquotâ
Ejus parte.

& universum locum affectum ablue. Raro semel, atque iterum id repetendum fuerit, & protinùs scabies volatica, quasi mortua cadet.

CAP. XXII.

De Leprâ.

Lepra eandem meruit nomenclaturam apud omnes nationes, estque affectus cutaneus, extrinsecùs cutem invadens, forisque incipiens, & introrsùm pergens, contra aliarum plerarumque ægritudinum naturam, quæ intrinsecè à continentibus, vel contentis figunt primordia, tandèmque foràs ad peripheriam serpunt; ità enim ordinario motu

 semper

ſemper natura laborat, ut vitioſos ſuccos vel per vomitum, ſeceſſum, urinam, vel hæmorrhagias, vel tranſpirando per cutis poros expellat. Affectus cutanei ſunt ſcabies, pſora, lichenes &c. quorum lepra abominabiliſſima, & nocentiſſima eſt, quæ exteriùs in cute inchoat, & introrſùm graditur.

Lepra duplex eſt, nempè Græcorum, & Arabum; Græcorum lepra eſt etiam affectus cutaneus valdè pravus, nempè ſcabies pariter horribilis, & ægerrimè curabilis, ac totam cutem occruſtans, ſeu cruſtâ quaſi unâ contiguâ obducens, quæ vulgò Pſora vocatur: Alii tamen impetiginem, ſi ſit deterrima, & in ſummo gradu pro Græcorum leprâ habent, in qua cutis in habitum mutatur præternaturalem, cum aſperitate, pruritu continuo, dolore, & ſquamarum decidentiâ, cutis fiſſione, pleruùmque corporis exeſione. Arabum verò lepra eſt morbus ille, quem Græci elephantiaſin, vulgò Sancti Lazari morbum appellant, de qua ſequenti capite tractabimus.

Signa.

Infallibile lepræ ſignum erit, dùm cutis, vel in univerſo corpore, vel in aliquâ ejus parte non puſtuloſa, ſed ſquamoſa apparebit, & hoc eſt ejus peculiare ſignum. A ſcabie incipit, & adhibitis pro ſcabiei curatione remediis, non ſolùm non curatur, ſed pertinacior evadit, nam lepræ fermentum cùm in cutis ſuperficie non ſit, ſed ſub eâ profundiùs ſerpat, ſcabiei remedia, quæ non ultra cutis ſuperficiem ſe diffundunt, illud extinguere nequeunt. Leproſorum ſudor eſt fœtidus, & malum minùs remediis cedit. Eſt nimirùm cutis aſpera, arida, & ſicca, adeſt pruritus, & ſeu ſcalpentibus, ſeu non ſcalpentibus quædam corpora ſquamas piſcium referentia decidunt. Evenit lepra non ſolùm in partibus corporis externis, ſed etiam in internis viſceribus, ac tùm ex putenti anhelitu, ex fœditate coloris, & ex ſcorbuto in internis lepram eſſe dignoſces.

Cauſa.

Pro materiali lepræ cauſâ atrabilarem ſuccum vulgares aſſignant à calidâ, & ſiccâ hepatis, vel lienis intemperie provenientem, qui ad corporis periphæriam detruſus lepram efficit. Verùm has nænias bardis relinquimus medicis humoriſtis, qui intellectum habent limitatum.

Pro lepræ cauſâ materiali dicimus eſſe nutrimentum, quod in corporis ſuperficie ob impreſſum fermentum leproſum non reſolvitur, ſed fermenteſcit, aceſcit, & ex volatili fit fixum, & natura illud reſolvere nequit. Huic nutrimento in corporis periphæriâ fixato, dùm ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in ſuperficie advenit, & fixatum illud attingit, illicò aceſcit, & in illius fixati naturam fixatur, juxta illud commune inter chymicos adagium. *Omne*

volatile

volatile agens supra fixum, fixatur. Sic vini spiritus, si cum sale tartari misceatur, pro eâ parte, qua sal est, in sal tartari transmutatur. Sic spiritus salis communis, si cum sale communi misceatur, in sal fixum transmutatur. Hic succus nutrimentitius, qui in halitus, & effluvia post vitæ sustentationem resolui debet, est de salis indole, quòd si propter impressum fermentum, secundum naturæ leges non resolvatur, acescit, fixatur in fibris, & in squamas degenerat. Eodem ferè modo est scabici, & lepræ genesis, & sæpè à pruritu per scabiem ad lepram fit transitus: est nàmque lepra scabies in summo gradu exaltata, & à scabie solùm effectûs vehementiâ, & subjecto differt, scabies summam depopulatur cutem, in quà pustulas producit, quarum scalptione quædam corpora furfuracea decidunt, & cum iis, etiam varii ichores, & excrementa saniosa emanant, ejusque materialis causa est ichor tenuior; lepra non solùm cuticulam, cutisque profundiora polluit, & lacerat, sed & usque in subjectam pinguedinem suum diffundit contagium, quam depascitur, & ob sal acrius, & abundantius intimiùs penetrat, undè fit contagium in pinguedine, quod serositatem corrumpit, & in cutis superficie in squamas expellit.

Prognosis.

Rarus nunc hodiè morbus inter nos lepra est, ac semel hactenùs illum observavimus in quodam Abbate, qui quolibet die è totius corporis cute squamas usque ad trium librarum pondus abstergebat, pruriginoso non vexabatur sensu, sed cutem veluti sensu privatam se habere dicebat. Difficile, & contumax malum est, & nisi ipsi maturè succurratur, in elephantiasim migrat. Morbus est contagiosus plusquàm scabies, & facillimè leprosa fermentatio sanis communicari, & inspirari potest ab aliis leprosis per conversationem, vel cohabitationem in eâdem domo, compotationem ex iisdem cantharis, vel condormitionem in eodem lecto, vel in quo anteà leprosus dormierit, vel ullis indutus fuerit vestimentis, talibusque vel aliis utensilibus pòstmodùm alius inscienter utatur, talia nàmque vaporem aëreum, impressionemque odorativam combibunt, diùque retinent, & dudùm pòst ad alios transferunt, ità ut tali conceptâ aëreâ contagione extensivâ aliam dispositionem affatim fermentari possint.

Curatio

Rectâ victûs ratione institutâ; & vitatis illis cibariis, quæ atram generant bilem, corpus evacuant vulgares *syr. de fumar. mai. confect. Hamech, pilulis de lapide lazuli,* & cœteris vulgaribus pharmacis hepatis, & lienis intemperiem emendantibus; deindè materiam cutem obsidentem medicamentis digerentibus, & detergentibus tollunt, & quia lepra summa est

Aqua fontis ℥. iv.

Vas optimè cooperi cum capitello sine rostro, & adaptetur in B. M. in quo per tres horas ebulliant, frigescat deindè vas, & jus in eo conclusum à carne viperinâ fortissimè exprimatur, & exhibeatur hoc bis in die per sex menses, nàm corpora non solùm à leprâ, & scabie mundat, sed sanguinem ab omnibus immunditiis liberat, vitale balsamum renovat, & rejuvenescentiam inducet. Multa ex viperis eliciuntur medicamenta, quæ non possumus non laudare, ut *bezoardicum animale*, *sal volatile viperarum*, *salia theriacalia &c.*

Verum arcanum, quod est à Galeno descriptum historicè, verè est leprosi contagii exterminativum, nàm sicut viperæ exuvias novo Vere deponunt, & leprosis, exertisque squamis mundantur: sic dùm in vino suffocantur, vim, & efficaciam vino imprimunt, qua in potantibus lepræ squamæ absterguntur, & ejus fermentum annihilatur, modus talis est: *In cado vini generosi quatuor viperæ immergantur æstivo tempore, cùm magis irascuntur, ibique permaneant per sexaginta horas, tunc cùm vino suffocatæ, mortuæ erunt, abiice tunc illas, & vinum serva*, de hoc vino leprosus bibat per quatuor menses, & sanata erit lepra. Verùm hoc arcanum historicè à Galeno descriptum per accidens juvisse, & forsan pro leprâ scabiem feram acceptam fuisse creditur, nàm vipera per suffocationem non imprimit vino vitam, aliasque vitæ functiones, & estò viva has exerceat, mortua tamen his destituitur, & nihil in vino deponit præter cadaver; multùm enim mortuum a vivo differt, in quibus autem contiun. p-ti deponi ui humidum essentiale, & alkalia.

Inter specifica excellit Viridellus vulgaris ab Hartman. commendatus, cujus quidem præparatio est nulla, sed totum artificium in dextrâ exhibitione consistit, mundificato itaque corpore leproso, sic procede:

℞. *Viridelli* ℥. ij.

diss. in vini lib. x,

postea cola, cujus vini cyath. ß. propina pro potu ordinario, sæpiùs in die, præstat vinum, quia vulgò putatur morbus frigidus, vel decoctum sassafras, chinæ, vel fragariæ, vel aqua communis, semper exhibe in potu, (curatio absolvi potest Viridelli ℥. j.) idque per septimanas tres, aut quatuor, continua.

Multùm commendamus lignorum, & radicum decocta cum antimonio crudo incluso, & tandèm lepræ curatio absolvi potest per mercurii inunctionem, ut nos pluries observavimus.

Post absolutam lepræ curationem solet interdùm cutis scabrities molesta remanere, sic enim posteaquàm ex penitioribus corporis partibus noxa contagiosa per specifica nobilia insensibilibus transpirationibus fuerit extrusa, sponte quidèm suâ tandèm omnes squamulæ decidunt. Quòd si tamen exterior cutis durior, & scabra remanet: hanc imposterum insessiones ex mollificantibus pa-

parat:

tiasi laborantes satyris in Venerem propensione, & libidine sunt similes.

Leontiasis etiam nominatur; vel quòd sicut leo invictissimum est animal, ità hoc malum vinci non potest. Vel quòd hunc morbum patientibus circa frontem, & supercilia flaccidi tumores adeò eminent ad pellis flexibilis superciliorum, & frontis Leonis similitudinem, ut leonis aspectum mentiantur. Vel quoniam hoc laborantes morbo terribilem, & turpissimam habeant faciem, ut leonum instar aspicientibus panicum incutiant terrorem.

Tandèm nostris malum hoc vulgò appellatur Sancti Lazari morbus, quod elephantiaci ità ulceribus scatent, ut Lazarus ille mendicus, cujus in historiâ Evangelicâ fit mentio, ulceribus plenus.

Signa.

Plurima, ac varia sunt elephantiasis signa, nec omnia semper in uno occurrunt, præcipua autem sunt: Incipit plerùmque in fronte, vel facie, cujus color varius, ceruleus, seu Lazurius præcipuè elucet, ubi tubercula, & pustulæ rubræ apparent, quæ postmodùm ex rubro livescunt sub superciliis, circa aures, variisque in facie locis, nodique granorum instar duri, ac rotundi, qui postmodùm in totam corporis cutem disseminantur. Omnia foramina, & corporis aperturæ aliter figurantur, & contractiora evadunt, ut sunt aures, oculi, os vulva, & ani foramen, ea omnia rotundiora fiunt; narium enim foramina exteriùs resima redduntur, patula, & tuberosa, interiùs verò arctantur, & quasi per nares loqui videntur, & respiratio depravatur. Nasus valdè acuminatur, labia fiunt crassa, frons tuberosa, aures retortæ, venæ sublinguales varicosæ, nigricantes, & tumidæ conspiciuntur, ac glandulæ linguæ circumjacentes tumores habent rotundos, scrofulárum instar, quæ suibus accidunt. Anhelitus fœtet, vox est rauca, clangosa, & obscura. Capilli capitis, pili barbæ, superciliorum, totiusque corporis excidunt. Caro musculosa inter indicem & pollicem absumitur, universi corporis cutis inæqualem contrahit scabritiem, subnigrescit, & maculosa redditur, demùmque fœdâ scabiosâ crustâ obducitur in modum pellis elephantum, undè prædictum nomen emanavit. Ungues finduntur, stupor adest in tibiis, & pedum suris, ità ut quamvis acu ibi pungatur, non sentiant. Idèm interdùm etiam in manuum, & pedum digitis evenit, in quibusdam etiam frigiditas, sensusque privatio quædam percipitur: interdùm etiam ille stupor, & dormitatio, uti appellant, toti cuti, inter istos digitos usque ad brachium accedit, & à pede ad genua, & coxas usque se extendit, imò per universum corpus in elephantiacis, & aboletur, ac ut breviter dicamus, elephantiasis est veluti universalis, ac totius corporis cancer, univer-

sam corporis cutem fœdâ crustâ obsérvens, coloransque in modum bufonum, vel herbæ lichenis quercubus innascentis.

Causæ.

Elephantiasis causa materialis succus melancholicus à vulgaribus assignatur, generatur nàmque hic succus melancholicus ex hepatis, & lienis intemperie calidâ, & siccâ, undè sanguis, cœterique aduruntur humores, & ad cutem, tanquam ad commune emunctorium à partibus internis rejecti hunc morbum causant. Prætereà etiam nunc facit frequentior ciborum salsorum, acrium, crassorum usus, aër itidèm calidus, & siccus, ut testatur *Galenus* in Alexandriâ, ubi frequentior est hic morbus ob regionis fervorem, & victum incommodum incolarum, ut qui edant farinam elixatam, lentem, cochleas, & plura salita, & carnes asininas, (melancholicum animal est asinus) & alia quædam, quæ crassum, melancholicum generant humorem. Ad easdem etiam causas pertinet melancholicarum excretionum retentio, uti mensium, hæmorrhoidum suppressio, ulcerum diuturnorum exsiccatio; humor enim talis, si diù in corpore detineatur, in dies pejor evadit, tandemque malignitatem hanc adipiscitur, & in corpore retentus in venis stagnat, sanguinisque massam conspurcat.

Humori istæ unumquemque pertinacem affectum vanidis remediis resistentem succo melancholico tribuunt; verùm, qui anxiùs rem aggressi sunt, cognoverunt elephantiasim à succo alimentitio polluto produci, qui inter fibras spermaticas, & carnes coadunatur, & coagulatur. Polluitur hic succus à particulis terrestribus, viscidis, rimosis quodam sale fixo, & acri de indole acidorum prægnantibus, undè tumorum durities, & tenacitas, eorumque ut & ulcerum, & quandòque totius insensibilitas. Morbus hic invisibiliter sub cute, velut anguis sub herbâ, latet, & introrsùm agit, undè in principio sui ortûs cutis crassior, durior, & asperior sensim redditur, color faciei, & totius corporis lividus apparet, deindè hæ particulæ succum nutritium, sanguinem, cœterosque succos, omnesque partes continentes ad ossium periostia usque polluunt, & malum ad summum malignitatis gradum ascendit. Hinc contentæ partes inter fibras spermaticas, & carneas contagio pollutæ, coagulatæ, & coadunatæ in carneam quandam substantiam flaccidam, veluti pulmonis illam extuberant, quasi è latebris prodeunt, & partæ victoriæ prima vexilla in facie, ceu tenuissimâ cute amictâ apparent, postmodùm reliquis in corpore partibus mollioribus, & spongiosis potiuntur. Raro & ferè nunquàm in corporibus perfectè sanis producitur morbus hic; frequentissimus tamen est in corporibus peste, lue Venereâ, scabie, leprâ, scorbuto, aliisque contagiis pollutis, vel nonnulli à primo ortu hujus morbi seminaria

contraxerunt, qui ex elephantiacis orti sunt parentibus.

Prognosis.

Horribilis, & monstruosus est morbus, universum defœdans corpus, dolorosus tamen non est, imò si acu perforetur, penitus non sentit, etiam si acus ad magnam profunditatem adigatur, aut aqua fervens affundatur, non tamen si pars uratur, quòd indicium est, fibrarum nervearum partis materiâ viscidâ adeò infarctarum, & ab acido succo ita coagulatarum, ut spiritibus animalibus sensus primarii authoribus nullum ampliùs cum partibus liberum commercium, quod in torâ cute obtinet, tunc enim horribilior devenit, & faciliter in gangrænam, & sphacelum incurrit. Gravissimus est morbus, & curatu difficillimus, & non nisi in incunabulis, quanquàm cum difficultate, quia ejus primordia omnino sunt occulta; signa enim hujus mrobi in visceribus fientis vix sunt, sed mera facti, & ferè confirmati, quandò nàmque primum in cute ejus aliquid apparet, tùm morbus nequaquàm incipit, sed ferè in vigore est, exteriùs tamen in cute invisibiliter incipit, & introrsùm agit, tunc jàm multò difficilior, & periculosior est, quamvis spem omnem curationis nec tùm abjicere debemus. Confirmata elephantiasis, & inveterata curationem respuit, prout etiam hæreditario jure contracta.

Adeo contagiosus est coitus cum elephantiacis, aut cum eâ, quæ anteà cum elephantiaco rem habuit, ut elephantiasim pro lue Venereâ perperàm acceperit *Gabriel Falloppius*, cùm in utroque affectu idem sit inficiendi modus, sed de hoc fusius egimus *contra Falloppium lib. 1. de lue Vènereâ.* Est adeò elephantiasis morbus contagiosus, ut hoc laborantes etiam ab hominum consortio separandi sint, & ad loca aprica, in quibus ipsi commodiùs, & sine aliorum periculo vivant, emandentur, quia virus elephantiacum aërem inquinat, qui inspiratione attrahitur ex membrorum fœtore, & vitiatâ spiritûs exhalatione. Undè antiquitùs, quia hic morbus erat frequens, non erat civitas, non oppidum, non pagus erat, qui pro elephantiacis nosocomium non haberet, quod Lazaret nominabant. Sic nunc in Germaniâ, in quibusdam regionibus frequentia sunt elephantiacorum Nosocomia; in Hispaniâ verò, & Aphricâ frequentiora, in Narbonensi Galliâ, & Aquitaniâ frequentissima.

Curatio.

In recenti elephantiasi vulgares ante omnia vitiosos purgant humores, sed frustrà, nisi priùs talis instituatur diæta, qua non plures vitiosi cumulentur humores, sed potiùs vitium, quod in corpore, & humoribus est, emendetur. Diætam præscribunt refrigerantem, & humectantem, oppositam nimirùm intemperiei,

quæ eſt calida, & ſicca quam temperant acetoſâ, boragine, bugloſſo. Cibos præſcribunt laudabiles, & coctu faciles, commendant carnes potiùs elixas, quam aſſas. Prædicant hordei cremorem cum lacte amygdalarum dulcium. Interdicunt ſalſa, ſale, & fumo indurata, frixa, adſta, aromatica, piſa, fabas, cæpas, allium, ſinapi, carnes leporinas, cervinas, bubulas, ſuillas, piſces &c. quæ lentam, & viſcidam habent carnem, & omnia quæ humorem craſſum, melancholicum, & adustum generare poſſunt. Vinum prohibent, quia calidum, & ſiccum, timentque ne caliditas, & ſiccitas à vino augeatur, & in potu quotidiano ad ſidera extollunt malorum dulcium maturorum ſuccum, ac deindè optimè defæcatum, quia hic potus non tantùm elephantiacis convenit, ſed etiam melancholicis, hypochondriacis, & aliis, qui jecinori, lieni, & meſenterio morbi cauſam præbent, utiliſſimus eſt; humorem námque temperat melancholicum, ejus vapores diſcutit, correcreat, lætitiam generat, viſcerumque ſiccitatem demulcet, & tandem optimum præbet alimentum. Sed quia hic ſuccus non ſemper, & ubique haberi poteſt, ejus loco aliis utuntur potionibus, inter quas.

℞. *Radic. cichor.* ℥. j.
Uvar. paſſar. ℥. iij.
Glycyrrhizæ raſæ ℥. ß.
Corn. cervi, &
Sem. fœnic. ana ℥. j.

Coque in aqua lib. viij. *ad tertias ferè. Colatura condiatur ſyr. violar.* Pro tenuioris fortunæ hominibus *hordei aquam cum ſemine fœniculi* ſubſtituunt.

His præmiſſis, venam ſecant; corpuſque purgant *Syrupis magiſtralibus, confect. Hamech. diacatholic. caſſiâ &c.* quos ſæpiùs repetunt, diebus verò intercalaribus *cardiaca*, & malignitatem extinguentia uſurpant. Quibus irritis, elephantiacum decoctis ſudoriſicis, vel Thermis non defraudant. Verum decocta ſudorifica, & Thermæ valde exſiccant, & ſæpè plus noxæ, quàm utilitatis inde exigunt, cùm præcipuè in omni morbi tempore calor, & ſiccitas vigeat. Uſurpant aliqui *aquæ dulcis balneum*, quod dicunt ſiccitatem temperare, excrementa diſcutere, & cutem laxare. Nec linimenta deſunt, quibus elephantiacum inungunt corpus. Verùm imparia, & vana ſunt vulgarium medicamenta ad tam contumacem debellandum morbum.

Nonnulli vulgares naſutiores meditantes hunc morbum in calore, & ſiccitate conſiſtere, pro optimo præſidio exiſtimârunt elephantiacum refrigerare, & humectare, & quia omnem calorem, & ſiccitatem à teſtibus provenire aſſeverarunt, & conſiderantes hoc malum frequentiùs viros, quàm mulieres apprehendere, ſanxerunt elephantiacum effœminare caſtratione, & ſic facilè curari poſſe, quia teſtium ablatione corpus humectatur, & quaſi effœminatur, & humiditas retinetur. Bardum

dum præsidium, quia ipsi bardi, imò testes, quasi mulieres ab hoc malo essent immunes.

Indicatio elephantiasis curativa est, ut succorum coagulationem, crassitiem, & visciditatem inter fibras attenuemus, & resolvamus, ac particulas in remotissimis latebris impactas, & quasi incuneatas è suâ sede removeamus; acida salia obtundamus, ex corpore educendo, ac succum nutritium, aliosque succos contaminatos purificando, eisque naturalem consistentiam, mistionemque restituendo; & tandem ulteriorem succorum tenacitatem, omnimodamque acescentiam prohibeamus, ac tumores jàm productos resolvamus. Verùm in morbo inveterato oleum, & operam perdimus; ast tentare licet remediis potenter incidentibus, attenuantibus, resolventibus, ac eliminantibus internis, nàm chirurgicis elephantiasis non obedit, imò horribilior, & monstruosior evadit morbus, si tumoribus ulcera superveniant, ulceratam itàque tanquàm cancrum totius corporis incurabilem esse censemus, & tunc lupi rapacis instar omnia membra devastat, & devorat, hinc bestia ista sævit in ossa, & sæpè manuum, & pedum digiti decidunt, imò quandoque nasus, & genitalia.

Quare institutâ victûs ratione, corpus purgetur *mannâ mercurii, mercurio laxativo, turpetho minerali*, quod juxta exigentiam repete, donec corpus sit optimè purgatum, postmodùm non desint arcana, quibus vis corpora renovandi inest, hujusmodi sunt *vulneraria potiones, genuina coralliorum tinctura, sal volatile cornu cervi, eboris, succini, fuliginis &c.* Hæc namque mitia particularum terrestrium, & fuliginarum concretiones dissolvunt; ulteriùs, quæ potentiùs acidum domant, & arcana restaurativa, & renovantia propinanda sunt, ut *antimonium diaphoreticum, mercurius diaphoreticus, bezoart. minerale, Joviale, Martiale, tinctura antimonii; oleum mercurii diaphoreticum, tinctura lunæ, auri tinctura, aurum potabile Anglicanum &c.* Opportunum est in elephantiasi *Mithridatium Cœleste Quercitani bezoardicum animale, & parata ex viperis remedia*, quæ suprà descripsimus; affinis est enim lepræ elephantiasis, sæpèque in illam degenerat. Verùm licèt lepra in elephantiasim degeneret, remedia tamen ex viperis desumpta non sufficiunt, ut multoties nos observavimus, quia lepra in pinguedinem usque suum diffundit contagium, elephantiasis verò in fibras spermaticas, carnes, &c. polluit, pullulatque ab ossium periostiis pollutis, eapropter altioris gradûs, & activitatis medicamina exposcit, quàm viperarum remedia.

Semotis viperis, aliud altioris indaginis medicamen inquirendum oportet, hujusmodi erit *Magnus ille serpens, Mercurius* nempè, cujus ideò caduceus serpentiger pingitur; ex eo enim parata medicamina durum, & penitissimum hunc morbum radicitùs extirpare valent, ideòque remedia cuncta ex mercurio parato, quæ luem vene-

veneream vel perfectè sanant, vel aliquo modo illius progressus sistunt, curant, sistunt quoque elephantiasim. Hujusmodi remedia sunt *turpetum minerale*, *suffumigium*, *inunctio*, *mercurius diaphoreticus*, *mercurius cum auro præcipitatus*, *arcanum metallicum &c.* de quibus de Lue Venereâ, quæ non secus ac dictam Luem, elephantiasim quoque è corpore abstergunt.

Cap. XXIV.

De Impetigine, & Lichene.

Impetigo cutaneus est affectus, diciturque impetigo, quia cum impetu lædit, & nihil est, quàm scabies sicca, proferens pustulas, & squamulas siccas omnis saniei expertes. Impetigo suos habet gradus, cùm enim incipit, levem pruriginem, cutisque tantummodò ruborem infert, & simpliciter pruritus appellatur, cùm verò cum majori cutis desiccatione infestat, ità ut cuticula asperitatem contrahat, & in squamulas minutas, furfuris instar, hinc inde dehiscat, impetigo est, & si tunc negligatur, asperitas, & pruritus increscunt, latiùsque in superficie se propagant, unde à serpendo hic affectus serpigo nominatur. Vocatur etiam lichen, eo quod instar lichenis arborum exteriorem cutis superficiem occupat, & hinc indè serpat, ac cutem scarificet, imò etiam impetigo idem est, quod Græcis lichen; quandò autem admodum fera sit scabies, cutemque suffodit, arrodit, findit, & squamificat, tunc psora, & lepra Græcorum generatur.

Signa.

Impetigo, serpigo, & lichen sunt cutis affectus, & non tantùm in facie proveniunt, verùm etiam in aliis carnosis partibus, ut in collo, manibus, brachiis &c. præcipuè tamen his, quæ nudum aëris attactum semper tolerant, ut facies, & manus, ubi primò quædam cutis scabrities nascitur, quæ pedetentim augetur, profundiùsque & latiùs serpit, ac cutem scabram, furfuraceam, & siccam reddit, demùm eam findit; ferè semper rotunda est, & in orbem serpit, cutis exasperatur, & rubet plurimis, & exilibus pustulis siccis, non tamen humidis, quæ pruriginem, & dolorem plerùmque inferre solet.

Duplex est impetigo, una recens, & benigna, in qua solummodò cutis per minimas pustulas exasperatur, rubet, pruriginem contrahit, & in orbe centrum paulo lævius habet, ac tarde serpit; altera contumax, & fera, in qua cutis non solùm magis exasperatur, sed exulceratur, ita ut pili erodantur.

Causa.

Impetiginis causam dicunt vulgares esse humores biliosos, tenues, & acres, quibus pituita admisceri solet; lichenis autem ex iisdem acrioribus, & salsioribus pio-

produci, vel ex propriâ sui natu râ, quales sunt adulti; porracei, vel eruginosi, unde quò ad causas externas omnes illas agnoscit, à quibus humores prædicti vel impediri solent, ne foras transpirent, sed ad corporis habitum protrusi, eum exasperant, & superficialiter quasi exulcerant.

Pro nostra impetiginis, & lichenis sententiâ causam esse statuimus impeditam, in parte insensilem transpirationem, undè diaphoretica salia in parte fixantur, quæ natura postmodùm ad cutis periphæriam propellit, & calcis, vel aluminis instar in cute exsiccantur, ideòque scabra, & furfuracea redditur. Videmus ut plurimùm hos affectus hyeme, & vere, ut *aph. 20. sect. 3. Hip.* innuit, dominari in constitutione aëris valdè siccante, qualis apud nos est Boreæ flatus; tùm enim dispo-nuntur, qui humidam corporis constitutionem, cutem teneram, & mollem habent, & præcipuè illæ corporis partes, quæ nudum aëris attactum semper patiuntur, ut sunt facies, collum, & manus, his corripiuntur vitiis, quia cutis pori ab aëris frigiditate constipantur, & insensilis transpiratio, per quam diaphoretica salia detrudi deberent, intercipitur, & tunc cutis scabrescit, furfurescit, & secundum rugarum rectitudinem in varias dehiscit rimas.

Prognosis.

Hic affectus recens, & benignus non magni est momenti, & curatu facillimus, dummodò ab initio opportuna adhibeantur remedia, at si negligentiùs tractetur, vel antiquior, vel siccior fiat, eò deteriore vadit, & ferior, & tunc curatu difficilior, præcipue autem in facie, & capite diù persistens, facilè tandèm in lepram terminari poterit, quando nimirùm in majores, & fœdas crustas, & squamas mutari incipit.

Curatio.

Primò victum humidum, & attenuantem præscribunt vulgares, quia passio hæc à siccis, & acribus pendere fatentur, quare evitari debent calida plus justo, & sicciora cibaria, ut sunt aromata, sinapi, cœpæ &c. deindè in miti, & recenti sanguinis missio, & purgatio locum non habent, quia levis est affectio; in diuturnâ verò, & ferâ locum obtinent, quia periculo non vacat, ac proindè plures ejusmodi vitiosos humores in corpore abundantes convenientibus medicamentis alterandos, & evacuandos instituunt.

Quantùm verò ad localia, mitem, benignam, & recentem sanant *salivâ jejuni hominis* assiduè illiniendo, ut & probant *liquorem exudantem ex lignis viridibus, dùm uruntur.* Itèm *parietaria foliis utuntur in aceto decoctis.* Laudant etiam *ammoniacum in aceto dissolutum, & parietariæ succo illitum.*

In diuturnâ, & ferâ impetigine ad validiora recurrunt abstergentia, ut *ad pulverem seminis sinapi cum oleo rosaceo, & sulphure commu-*

ni trito in linimentum redactum, & illitum, vel ad sequens unguentum, ut

℞. *Terebinth. aquâ rof. lota* ℥. j.
Ol. rof. ℥. ß.
Pingued. porci ℥. iij.
Sulph. vivi ℥. ij.
Nitri ℥. j. ß.
Alum. facch.
Salis fossilis ana ℥. j.
Sem. staphidagriæ,
Lithargyr. ana ℈. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Ceræ q. s. f. Ung.

Si his medicamentis malum non cesserit, & pars callosa evadat, excoriativis utuntur, & partem affectam ad cicatricem deducunt, vel *unguento de plumbo*, *de tutiâ*, *vel lithargyrio pluries loto.*

Impetiginis curationem instituimus medicamentis diaphoresim in parte impeditam promoventibus, fermentum exterminantibus, & affectam partem mundificantibus pluries repetitis, & quamvis levis sit, & per infectionem ab alio contracta, topicis sanari debet, undè vulgo præscribitur Butyrum Saturni, quod ità paratur:

℞. *Lithargyr. vel*
Minii q. v.

redue in pollinem, cui affunde acetum destillatum ad duorum digitorum supereminentiam in vase vitreo, stent simul per 24. horas, sed terrâ quaque horâ materiam agita, ut fundum petat, post residentiam, acetum stillatitium clarum per inclinationem separa, & serva, deindè

℞. *Hujus liquoris part.* ij.
Ol. amygd. dulc. part. j. *m.*
Guttatim oleum in vase plumbeo, vel æneo, & f. butyrum. Verum *Lac Virgineum* non tantùm in persanandis serpiginibus, impetiginibus, lichenibusque commodum est, verùm etiam accomodatissimum erit in cute perpoliendâ, manibusque lævigandis, facie detergenda, lentiginibus delendis, & cutis infectionibus adimendis, quod hoc modo describitur:

℞. *Alum. crud.* ℥. iv.
Decoquantur ad tertias in aqua fontis lib. ij. *postea.*

℞. *Lithargyr. lib.* ß.
Aceti vin. alb. l. b. j. ß.

Decoquantur ad residuum lib. j. *colentur, & commisceantur ambæ, aqua, & acetum, & spatulâ tamdiù agitentur, donec albescant.*

Summoperè herba *Lichen* (sic dicta) illita lichenes, & impetigines curat, sed ad hunc affectum sæpiùs in pueritiâ nostras, & alienas sanavimus impetigines, partem affectam illiniendo *Asfulæ regiæ bulbi*, succo. Has etiam curat *infusio lapidis medicamentosi.*

Multa contra impetigines, & lichenes habemus experta medicamina, quæ omnia applicanti feliei successu respondent, ut

℞. *Ol. ceræ* ℥. j.
Ol. vitell. ovor. ℥. iij.
Ol. tart. p. d. m.

Vel brevius

℞. *Ol. tart. p. d.*
Cum ol. ceræ ana
Diligenter m.

Hoc enim lichenes, & impetigines optimè mundificat & curat

Vel

℞. *Ol. tart. p. d.* ℥. ß.

Camphora ʒ. j.
Balsam. sulph. ʒ. ij. *m.*

Vel

℞. *Tinct. Sulph.* &
Ol. ovor. ana m.

Vel

℞. *Aquæ sperm. Ranarum* ℥. ij.
Salis Saturni ʒ. j.
Lact. sulph. q. s. m.
Ut f. linimentum.

Si verò impetigo fera, contumax, & diuturna sit, valida requirit abstergentia, tunc

℞. *Ol. tart. p. d. lib.* ß.
Merc. vivi ℥. ij.

Destilla per retortam, prodibit primò Mercurius, deindè aqua, quæ impetiginem, & lichenes etiam contumacissimos curat,

Vel

℞. *Farin. Lolii* ℥. j.
Sem. staphid. agria ʒ. ij.
Spumæ argenti ʒ. vj.
Cerussæ ʒ. ij.
Plumbi usti,
Antimonii ana ʒ. j. ß.
Pingued. Suillæ ℥. j.
Succ. scabiosæ,
Limonum ana ʒ. vj.
Merc. viv. pingued. suilla extincti ℥. ß.
Ol. vitell. ovor.
Ol. tart. p. d. ana ℥. ij.
M. f. linimentum.

Hoc enim non tantùm recentem, & benignam, verùm etiam feram, & contumacem impetiginem, & lichenem sanat, sed etiam si à lue Venereâ ortum habeat.

D. Caroli Musitani Tom. I.

CAP. XXV.

De Phlyctænis.

PHlyctænæ, vel Phlyctides græce appellantur, latinè autem dici solent vesicæ, seu inflationes, à mulierculis appellantur aqua calida, eo quod hujusmodi vesicæ repentè emergentes, tenui humore aqueo subflavo plenæ, & quasi destentæ, & bullarum aquosarum instar lucidæ sunt, hisque similes, quæ ab ignis ambustione, vel à ferventi aquâ, vel à vesicatoriis excitantur. A nonnullis etiam dici solent ignis sylvestris. Videtur hic affectus pariter quædam erysipelatis species, quia consimilem ferè emittit humorem, ut erysipelas exulceratum, qui cùm effluere cessat, vesiculæ, & pustulæ crustulis obdurescunt, & sanescunt.

Duorum sunt generum, quædam sunt mitiores, & benignæ; quædam contrà sæviores, & malignæ, ex eisdem insuper quædam sunt majores, quædam minores; quædam pauciores &c. Interdùm etiam cum febre contingunt, quædam sine febre infestant Aliquandò unius coloris, aliquandò alterius sunt.

Signa.

Ex dictis facilè discernuntur, nàm vesicæ iis similes, quæ ab igne, vel aquâ fervida excitantur, subitò erumpunt, magnum non infe-

inferunt dolorem, estò ob humoris acrimoniam, & fervorem pruritum excitent, dumque rumpuntur, subflavus, quem continet, paulatim effluit humor, crustæ obdurescunt, & decidunt. Phlyctenæ viris rarissimæ, contingunt autem fœminis, quibus menses non debite purgantur, & id in manibus, & pedibus, sed frequentiùs in cruribus, & nonnunquàm infantibus per totam corporis periphæriam. Nonnunquam privatim in oculi corneâ tunicâ minutæ, & exiguæ pustulæ, sive vesiculæ aqua repletæ erumpunt, phlyctenæ dictæ.

Causæ.

Afferunt vulgares phlyctenas à bile fervidâ cum pituitâ salsa admistâ originem ducere, vel demùm à quacumque causa, quæ bilem, pituitamque plus justo aggregare potest sub cuticulâ. Alii ex vulgaribus causam continentem ponunt in sanguine nimis seroso, ac bilioso, qui à naturâ ad corporis superficiem demandatur. Sanguinem quoque menstruum cùm diutiùs retinetur, & postquàm biliosus evasit, similes sæpe tumores excitare docent. Si bilis fuerit simplex, vel cum pituitâ admista, phlyctenæ mitiores, & benignæ gignuntur; si bilis fuerit præternaturalis, & adusta, qualis est flava, porracea, cœrulea, æruginosa &c. tunc vesiculæ gignuntur sæviores. Sed relictis vulgarium ineptiis.

Dicimus succum nutritium in partibus carnosis degeneratum phlyctenas excitare, & ob partium continentium robur, vel materiæ parvitatem evenit, ut quicquid in carnis substantiâ degeneratum est, foràs in cutis superficiem sub cuticulâ erumpat, & quia talis succus exaltatur, acre salinum exedens nanciscitur fermentum, quod sub cute hærens, cutem divellit, separat, & vesicas excitat tenui liquore repletas, qui substantialiter in escharoticum mutatur liquamen. Eapropter nisi vesicæ rumpantur, & hoc depleantur liquamine, ulcus exedens excitat, quod in herpetem transit esthiomenum.

Prognosis.

Phlyctenæ mites, & benignæ periculo vacant, & brevi tempore terminantur, nam duorum, vel trium dierum spatio majori ex parte durant, verùm nisi rectè curentur, aliquandò in herpetem degenerant; sævæ, & malignæ periculo non vacant, & præcipuè quæ ad sub lividum, aut subnigrum vergunt colorem, tùm quia gravibus, & malignis adjungi febribus, tùm etiam quia prava, & maligna symptomata afferre, deliria scilicèt animi deliquia, syncopes, & pravas vomitiones, interdum etiam in ulcera prava, & maligna degenerare solent.

Curatio.

Vulgares primò institutâ victûs ratione, qualem in e[illegible] describunt, [illegible] mittunt, sed qua ratione, [illegible]

nescire credimus; deindè vitiosos præparant, purgantque humores. His universalibus præsidiis administratis, ad localia deveniunt, & quoniam hæ pustulæ erumpere incipientes, multùm prurigine molestare solent, linimentum ex *oleo rosaceo, & myrtino* probant. Verùm si pustulæ multò majores appareant, eas acu argenteâ pungere non incongruum existimant, ut ichor ille, quem continent, extrahatur, ne moram in affectâ parte trahens, eam ad exulcerationem perducat; postmodùm *unguento aureo, vel albo non camphorato, vel unguento de plumbo, vel minio* utuntur.

At si pustulæ prædictæ mali moris apparuerint, quas sævas, & malignas esse diximus, statim eas incidunt & ichorem, quem continent, extrahunt, & si pars pravum contraxerit colorem, in levioribus *Apostolorum unguento* utuntur, in gravioribus autem *unguento Ægyptiaco,* ut malum pejorent.

Si phlyctenæ mulieribus propter menstruorum suppressionem contingant, earum curatio fit per diuretica, & menses moventia, ut de menstruorum suppressione in morbis mulierum dicemus, procurando quoque congruam corporis evacuationem.

Si infantem phlyctenæ molestent, ejus nutrix *serum lactis* affatim bibat, & victu refrigerante nutriatur euchymo. Affectus locus sequenti inungatur medicamento.

℞. *Mucilag. sem. psyllii* ℥. j.
Aq. ros.
Succ. portulac. &
Solani ana ℥. j. *m.*

Et inunge. Vel in his tùm cutò resti[n]guendis, tùm curandis nihil potius est epithemate *ex lixivio forti cinerum fagi, & oleo lini ana, calidè confusis, & mistis facto*, ac deinceps cum lacinijs loco dolenti applicato, sæpius reiterando, si *olei nucis* aliquid adieceris, perfectior sequetur.

Quòd si exulcerentur, accipiunt *adipem suillum, liquefaciunt, & cum sufficiente quantitate spumæ argenti minutissimè pulverisatæ efficiunt linimentum* pustulis his applicandum, cui & *sulphuris pulverisati parum addunt,* & sic efficacius reddunt.

Phlyctenarum curationem aggredimur, succum nutritium sub cuticulâ degeneratum resolvendo, & particulas acido-salinas temperādo, & auferendo per cutis poros, unde diaphoretica pluries à nobis recensita ad cutis poros aperiendos commendamus, quæ utramque implent paginam, quòd si hic affectus vix absque topicorum auxilio evanescat, ut multoties accidit, tunc ad externa remedia confugimus, & partem vesiculis refertam illinimus *unguento parato ex radicibus oxylapathi in butyro cum vino albo coctis ad vini consumptionem, & oleo tartari p. d. s. q. commisto.* Vel utimur *unguento rosarum cum sale saturni, oculis cancrorum, & camphorâ admisto.* Multùm præstat in hoc affectu *lixivium ex cineribus pini*; absorbent hæc particulas acido-salinas, hinc omnia lixivialia aliis topicis palmam præripiunt. Nonnulli imponunt *lenticulam cum lacte coctam, & in pultem mollem redactam.* Quòd si præ-

dictæ vesiculæ non sponte rumpantur, vel graviter dolorem inferant, tunc perforandæ, & expungendæ sunt acu, ut omnis ichor exigatur, atque etiam leviter exprimatur, & si ante omnem liquoris flavi exclusionem rursùs coëant, denuò aperiantur, & etiam exprimantur. Verum post apertionem nullum majus est expertum à nobis remedium, quam *liquor ille, qui ex cacao exprimitur*, dùm chocolata conficitur. Si adest simul inflammatio, tunc *unguentum diapompholygos cum camphorâ* sufficit, ut & omnia exsiccantia, in primis *emplastrum de lapide calaminari cum camphorâ, & oleo mastiches malaxatum, vel emplastrum fodicationum.*

Cap. XXVI.

De Sudaminibus.

Sudamina, Græcis Hydroa, aliis papulæ muræ, mordicantes, sudorales, aut sudorosæ, quia post sudorem oboriuntur, sunt pustulæ in summâ corporis cute hærentes, milii granis similes aquâ plenæ, quæ cutem exasperant, vulgò hic Neapoli Miliarinæ vocantur. A Plinio sudorum papulæ appellantur. In nostra Calabriâ Vitranella nominantur, cùm harum papularum acies vitri instar luceat, malum pueris familiare. Dicuntur sudamina, eo quod post sudorem erumpant. Suntque utplurimùm papulæ rubræ mordicantes, & cutem reddentes pruriginosam necnon ulcerum modo exasperantes.

Signa.

Sudamina signis non indigent, cùm ex supra dictis pateant, & in nostros incurrant sensus, verùm familiaria sunt pueris, & juvenibus, præsertim corporis constitutione calidioribus, qui nimis moventur, & exercentur. Utplurimùm post sudorem, & fervido æstatis tempore, quo homines facile sudoribus infestantur, unde *Hip. aph. 21. sect. 3.* inter morbos æstivos refert. Itèm sæpè in iis animadvertuntur, qui statim post sudorem aëri frigido se exponunt. Emergunt repentè sparsim toto corpore, sed frequentiùs in collo, scapulis, pectore, brachiis, & femoribus oriri soleat, frequentiùs etiam circa pudenda, & anum. Sunt sine dolore, sed non sine ingenti prurigine, & mordicatione.

Caus.

Sudaminum causam vulgares à nimio sanguinis sero ad cutem delato, & ibidem coercito deducunt, quod per sudorem evacuari impeditur, & hoc utplurimum æstatis tempore accidere asseverant.

Perennis transpiratio necessariò per cutis porositates peragitur, quòd si quandoque accidat ob causam externam sudores sub epidermide coërciti, ut minimè resolvi possint, partibus tenuibus per insensilem, sive sensilem resolutis, portiunculæ crassiores, terrestres, salinæ, & acidæ unà non extur-

exturbentur, sub epidermidem compulsæ, liberum non invenientes commeatum, illic cc piciare coguntur, illam extollunt, & pustulas in eâ producunt, tunc particulæ illæ salinæ, & acidæ, summam erodunt cutem, scabram reddunt, ulcerosè exasperant, in eâ pruritum excitant, & mirabilis illa cuticulæ textura sudamina repræsentat. Oriuntur etiam, dùm corpus inter sudandum detegitur, & coërcentur sudores à frigore externo, ac pori cutanei occluduntur. Plerùnque sudamina loca naturalia i. pudenda (nescimus, qua ratione loca naturalia appellent pudenda!) occupant, quia hæ partes continuò foventur calore, & ad glandulas inguinales major lymphæ proventus defertur, undè assiduo madent sudore, quòd si stagnare cogatur, prædictas producit pustulas. Oriri solent præcipuè æstate calidâ, & humidâ post calidorum, & acrium usum, magnos labores, ab incolatu in loco calido, & humido vento minùs perflabili, sudoribus nimiis coërcitis, & vestium immunditie.

Prognosis.

Sudamina perniciosa non sunt, sed pruriginosa, facilisque curationis, ità ut absque medicaminum auxilio, verùm tantùm naturæ ope sanescant, ac in albicantes terminentur squamulas.

Curatio

Sudamina curant vulgares remediis serum in sanguine contentum, vel quod in cute per sudorem excerni impeditur evacuantibus; hinc primò cuiationem complent hydragogis medicamentis; secundo topicis, & quidèm partium affectarum ablutione *ex aquâ florum quercûs cum aliquot granis camphora mistis.*

Indicatio sudaminum curativa est, si affectus sit gravior, & adjunctam habeat febrem, ut cutis pori obstructi relaxentur, particulæ salinæ, acidævè, terrestres, & crassiores sub epidermide stagnantes attenuentur, & per insensilem, sive sensilem evacuationem resolvantur; unde diaphoretica, sudorifica, & diuretica adhibemus pluries, ad tædium usque recensita. Topicè pustularum ablutio peragitur *oleo tartari p. d. spiritu vini simplici, vel camphorato.*

Cave, ne purgans præbeas medicamentum, vel phlebotomiam celebres, nàm hæc vulgaria præsidia à circumferentiâ ad centrum trahunt, & facto opposito naturæ motu, malum pejoratur. Si affectus sit mitior, mundæ adhibeantur vestes, & crebrò mutentur, & solius *aqua rosarum, aut maluarum, quibus tamen camphorâ granum unum, aut alterum* addi potest, lotione curetur, & tandèm naturæ curationem committe.

CAP. XXVII.

De Ganglio, Exostose, & lupiâ.

Inter tubercula dura locum habet tuberculum illud, quod à

Græcis Ganglion dicitur, ab Arabibus glandula, ab aliis nodus, & nonnullis Lupia, hìc Neapoli à chirurgorum, & medicorum grege *humore melancholico, & melancholia.*

Rentur nonnulli, etsi hic tumor magnam nominum sortiatur confusionem, eundem tamen denunciare affectum, sed ex descriptionibus, signis, imò curatione, insignis elucet error, nàm ganglion est tumor rotundus, nasciturque in partibus, ubi ossa non multâ carne, sed tantùm cute teguntur, ac proindè non altè delitescit, & nunc est durus, nunc mollis, nunc major, nunc minor, & ovi magnitudinem ferè nunquàm æquat, mobilis est, & ad latera detruditur, & quia ganglion oritur in iis partibus, ubi ossa tantùm cute amiciuntur; & ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque est concursus, nodus appellatur; factâ enim nodosâ quadam concretione, nervus intorqueri videtur, & ex hujusmodi intorsione apparet ille tumor nodus dictus, ad nodi similitudinem, qui fit in chordâ.

* *Platerus* pro ganglio peculiare tumoris genus intelligit, quod in ossibus evenit, durissimum, constatque ex ipsâmet ossis substantiâ, ubi periostio abraso, vel exeso, novum quasi os priori adnascitur, vel ossium vitio producitur, & extra ossis situm prominet. Verùm tumor, qui hujusmodi in aliquâ corporis parte observatur, Exostosis nuncupatur.

Aliud tumoris genus sub ganglii nomine proponit idem *Platerus*, qui circa articulos, præcipuè circa genua nascitur, aliàs angustiore, aliàs latiore termino, universum interdum comprehendens articulum, ejusque motum quandòque adeò impediens, ut membrum vel planè non, vel non integrè moveri possit. Nonnulli hunc tumorem fungum appellant, quod quasi fungus quidam sub cute, circa articulos, in primis genu nascatur, qui non semper rotundus est, sed sæpè totum ambit genu, & lupia vocatur.

Perperàm ganglium glandulam vocant Arabes; differt enim à glandulâ, cùm hæc in solis adenibus fiat.

Signa.

Ex dictis ganglii signa patent, nascitur enim in partibus, quæ non multâ carne, sed cute tantùm amicitur, ut in capite, fronte, dorso manùs, vel pedis, ideòque non profundè delitescit: estque nunc durus, nunc mollis, nunc major, nunc minor, interdùm ovi magnitudinem non æquat, vel superat, doloris est expers; si tamen fortiùs prematur, quendam torporis sensum præbet, & ad latera detruditur, & movetur, sed non prorsùm, & retrorsùm detrudi, & moveri potest.

Ganglium, quod exostosis dicitur, facilè cognoscitur, nàm sub periostio novum os ossi adnascitur, & extra ossis situm prominet, nec hinc indè movetur, vel detruditur, sed fortissimè coit.

Ganglium, quod lupiam nonnulli

li vocant, facilè cognoscitur, nàm est tumor, plerùmque in genu, mollis sine dolore, & colore alieno, à parvis initiis incrementum suscipit, qui interdùm ità increscit, ut totum comprehendat articulum, undè evenit, ut æger stare, aut rectè gradiri non possit, nec incessu terram attingere, vel saltèm extremis digitis possit.

Causæ.

Ganglium, exostosim, & lupiam ex lentâ, & crassâ pituitâ, vel melancholiâ oriri ineptè credunt humoristæ.

Generatur ganglium à nutrimento degenerato, & circa fibras, ac nervosæ partis substantiam adhærente ob obstructionem, & à facultate partium earum formatrice in hanc mutatur substantiam, & abit in duritiem eximiam, tenuioribus particulis exhalantibus, & remanentibus viscosis, & terrestribus, & peculiari tegitur membranâ. Occasionales causæ sunt ictus, extensio, aut nimius partis labor.

Exostosis fit, si periostia ossa amicientia, vel partes nervosæ rumpuntur, tunc natura per viam apertam diffluere non sinit nutrimentum, quod in ossis nutritionem mutari deberet, sed tumorem, seu nodum osseum membrana peculiari tectum sub cute indè efformat, non secus ac in arboribus, si cortex vulneretur, vel quoquo modo aperiatur, natura alimentum transsudans non temerè diffluere sinit, sed in nodum mutat,

Ganglium, quod lupiam vocari diximus non est ex unius nervi, vel tendinis vitio, sed iis in locis ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque concursus est, & præcipuè circa genu accidit, cùm istæ partes propter nimium motum valdè exercentur, aut dùm vulnera sanantur, si enim succus harum partium, tendinum scilicet nervorum, membranarum, ligamentorum, occasione causarum dictarum ex iis diffluat, ac luxuriare incipiat, earumque fibris adhærescat, in fungosam talem materiam, quæ sæpè totum ambit articulum, mutatur.

Prognosis

Ganglium non vitæ periculum minatur, attamen nisi medicamentis tollatur, sæpè ad multos annos durare solet, quia indolens est, non magni æstimatur, nec chirurgi opera imploratur, undè sæpissimè ad mortem usque ægros comitatur, & si aliquandò multùm excrescit, in juncturis articuli, & totius membri motum impedire solet.

Exostosis difficulter curatur, inveterata, & indurata nunquam.

Lupia circa articulum nisi medicamentis auferatur, incurabilis est; Sectionem enim non patitur, quia facilè contingere potest, ut nervus, tendo, vel ligamentum sectione lædatur.

Curatio.

Duplici præsidio vulgares chirurgi

rurgi ganglii curationem tentant, vel per medicamenta, vel per chirurgiam; undè medicamentis præmissis, quæ corpus purgant, incisionem celebrant modò dictam pro atheromatis curatione: Sed quia morbus non urget, nec molestiam parit, medicamentis utuntur, etsi corpus exonerare per purgans præsidium bonum foret, tamen idoneam institutam diætam sufficere existimant. Deindè quantùm ad localia præsidia optimum censent ganglium digitis tractare, ut incalescat, & per hanc tractationem emollitionem tentant, & cùm aliquantulùm tumor emollitus fuerit, superimponunt *styracem, vel ammoniacum digitis emollitum, & tandèm laminam plumbeam* arctissimè fasciis constringunt, nec ante decimum diem amovent, & si revertatur, quod fieri solet, eandem adhibent curationem.

In ganglii curatione eò incumbendum est, ut obstructio tollatur, nutrimentum in dulcitiem, & tumorem degeneratum, ac particulæ viscosæ, & terrestres attenuentur, & resolvantur; hinc præter interna volatilia, & incidentia priùs corpus purgetur *Resina jalap.* ℈. j. *merc. dulc.* ℈. ß. *m. f. pilul.* iij. *& deaurentur*, postmodùm tumor emolliatur, & discutiatur, aut si fieri non possit, suppuretur, sed hoc non ità facilè est, aut abscindatur. Si ganglion sit recens, & folliculus, cui includitur, adhuc sit tener, danda opera primum, ut cystis rumpatur, & materia inclusa dispergatur. Ideòque quotidie tumor per mensem manu calefactâ fricetur *oleo ceræ, vel philosophorum rectificato*, ut incalescat, & mollior fiat, deindè superponatur *emplastrum de mandragorâ, vel de pyrite* arctâ ligatura constrictum, vel *Vigonis de ranis cum mercurio*. Si his omnibus reluctetur ganglion, eum resolvit, & discutit *Lamina Saturni mercurio vivo illita*, aut loco mercurii *Lamina oleo juniperi illita* imponatur, vel meliore jure *Saturni Lamina irroretur spiritu vini camphorato, & euphorbio* adspergatur. Laudat *Iohannes Schroderus folia sedi majoris*, detractâ pelliculâ, imposita, & semper manè, & vesperi renovata; emolliunt enim tumorem, ut sensim, sensimque invisibiliter dispareat.

Ganglion sectione tolli potest, sed non nisi id, quod in capite, fronte, aliisque locis extra articulos consistit, sectionis modum legite apud *Danielem Sennertum*: quod verò in articulis existit non tutò secatur, cùm metus sit, ne subjectæ partes nervosæ lædantur. Sicut nec id ganglium secare licet, quod circa jugulares venas est, ob hæmorrhagiæ metum.

Nodi ossei, seu exostoses nunquàm curantur, si indurati & inveterati sunt. Qui recentes etiam difficulter curantur, esto multa experiantur *cataplasmata parata ex radice mandragoræ, foliis cicutæ, hyoscyami, urticæ mortuæ coctis in aceto, & cum axungiis emollientibus mistis.*

Si nodi ossei versus articulos tendant, eorumque impediant motum, & sint in locis nudis, & ossibus saltèm tectis, cutis aperienda est, & ferro acuto nodus conti-

continuato ictu ab osse abscindendus est, & vulnus congruo modo curandum.

Lupia difficilis est curationis, sectionem nàmque non patitur citra tendinum, ligamentorum, & nervorum læsionem, ac proindè locum non habet. Tentandum itàque ut emollientibus, & digerentibus discutiatur, ne aliqua sequatur suppuratio, quæ hisce in locis incurabilia ulcera, à quibus nervosæ partes circa articulos corrumpantur, excitare solet.

CAP. XXVIII.

De Verrucis.

SUnt verrucæ parvæ excrescentiæ carneæ, fungosæ pueris, & adolescentibus familiares. Sicut enim in junioribus arboribus succus, qui tantummodò ad legitimos ramos, frondes, folia, & fructus facessere debebat, sæpiùs superfluos stolones producit; ità etiam luxurians corporis humani juvenilis succulentia ad augmentum saltèm necessariarum partium destinata: pari modo crebriùs excrescentias inutiles verrucarum, clavorum, aliasque profert.

Variæ sunt verrucarum species, ut verruca, porrus, verruca pensilis, clavus, thimion &c.

Verrucæ sunt quidam parvi tumores monticulorum instar in cute; latinis enim verruca propriè est editior locus in monte, undè *Cato in lib. originum* inquit: *Quadringentos milites ad verrucam illam ire jubeas.* Quem locum *Gellius lib. 3. cap. 7.* Verrucam locum editum, asperumque interpretatur. Undè, & verrucosa loca dicuntur, quæ inæqualia sunt, & diversas partes eminentes habent. A cujus similitudine tubercula in corpore eminentia sine sensu, verrucæ appellantur.

Porri dicuntur verrucæ, quæ exteriùs quasdam obtinent radiculas, ad porrorum similitudinem, & ob id majorem siccitatem.

Verruca pensilis exiguo quasi pediculo, ut de chorda, pendet, undè græcis acrochordon dicitur, est orbicularis, & angustæ basis, ac longum, & grande habet caput in summitate latius, in inferiori circa corporis cutem tenuius, ità ut quasi pediculo suffulta appareat, cuti est ferè concolor. Hanc si non sit ejusdem coloris, sed thymi florem referat, minorque sit; & magis inæqualis, & parva, Thymus vocatur. Si verò majores sint hæ verrucæ, à similitudine, quam habent cum ficûs fructu, ficus, seu sycoses appellantur.

Hùc referri possunt mora, cristæ, condilomata, sed de his fusiùs agimus *de lue Venereâ lib. 3. cap. 17.*

Est & aliud verrucæ genus, quæ sessilis nominatur, græcis Myrmecia, latinis formica dicitur, sunt verrucæ fixæ, infrà latiores, suprà tenuiores, durioresque, quæ radices suas altiùs frigunt, minùs ex cute sese exserunt, & stabiles sunt, nec ut aliæ mobiles, dolorem movent, & sunt colore nigricantes. Ità appellantur, vel à colore subatro, qualis est in formicà,

micâ, vel quòd dùm ſtringuntur, ſenſum exhibeant formicarum morſibus ſimilem. Naſcitur plerùmque in manibus, aut etiam in pedibus.

Clavus eſt verrucæ genus ſeſſili ſimile, de quo agimus in manuum, & pedum tumoribus, ubi etiam de callo.

Thymion, vel Thymum eſt verruca eminens, pariter ad cutem tenuis, ut acrochordon, in ſummo autem latior, aſpera, dura, floris thymi colorem referens, undè nomen accepit, atque ad magnitudinem fabæ excreſcens, ſæpiùs minor, non autem major; interdùm ſola, nunc pluraliter, proveniens in palmis, plantiſque pedum, vel in talis, interdùm in partibus obſcœnis, ubi omnium peſſimè ſunt, præſertim ſanguinem fundentes.

Signa.

Iſtæ diverſæ verrucarum ſpecies è traditis deſcriptionibus facilè cognoſcuntur, ut & earum differentiæ, undè peculiaria ſigna tradere opus non eſt, nàm notæ ſunt lippis, atque tonſoribus.

Naſcuntur verrucæ propriè dictæ in diverſis corporis partibus, frequentiùs tamen in facie, manibus & pedibus, & plerùmque plures ſimul; excreſcentiæ verò carneæ, ut mora criſtæ, verrucæ, ficus, condilomata, thymi, mariſcæ &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice, Luis Venereæ ſunt ſoboles.

Cauſæ.

Vulgares verrucarum cauſas ſtatuunt humores melancholicos, & terreſtres, quibus phlegma ſit admiſtum, ſed cùm plerùmque pueri plurimis ſcateant verrucis, & vix unquàm alii affectus melancholici in pueris eluceſcant, veroſimile non eſt melancholicum humorem has ſylveſtres excitare carnes.

Verrucas fieri ex ſucco alimentitio, nimirùm viſcoſo cuti, & cuticulæ alendo deſtinato ſtatuimus; ſucci nàmque alimentitii portio in unum cutis porum, vel plures erumpens extra ſolidas fibras agglutinatur, excreſcitque portiunculam exiguam porum implentem, duram, & calloſam generat, quæ nunc extra porum offertur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in ſylveſtres degenerat carnes, nunc in verrucam penſilem, nunc in verrucam ſeſſilem. Quòd autem ſuccus ille in poros ſe ingerat, illorum dilatatio, & amplitudo cauſa eſſe poteſt: quòd uti à variis cauſis prodit, ità in pedibus cute uno loco validiùs preſſâ, poroque ſic ampliato, clavus facilè gignitur.

In puerorum manibus quoque plerùmque ſe verrucæ oſtendunt ab externis injuriis has prodire credibile eſt; pueri nàmque omnivaria manibus tractant, eiſque ludunt, ut ſunt vermes, araneæ, lutum, terra, fimus, aliaque innumera, quibus identidem manus inquinant, modò in terrâ fodientes, nunc in lacunis, rivis, torrentibus limoſis, & merdis manus;

nus agitantes, undè mirum non est, si aliquod sal leviter corrosivum in his spurcitiis manuum cutem irrumpat, poros dilatet, ampliet que, succum nutritium vitiet extra solidas fibras, talesque excitet excrescentias: quemadmodùm à turdi conspurcatione viscum frutex, arboribus innasci dicitur.

Eodem modo verrucæ etiam ex contagio oriri possunt, ut si ex resectâ verrucâ sanguis cadat in aliam partem, in eâ generatur verruca, & si quis linteo fuerit usus, quo sanguis, qui ex verrucis effluxit, collectus, & detersus est, etiam in eo verrucæ succrescunt.

Prognosis.

Verrucæ vulgares pueris familiares sunt, nihilque mali denotant, grandioribus verò, & insuetæ luis Venereæ suspicionem faciunt. Cæterùm Venereæ excrescentiæ, sylvestresque carnes, ut verrucæ, crustæ, mora, marisca, ficus, condilomata, thymi &c. nascuntur in vulvæ labiis, pene, & ani orificio, & quandòque ita profundè in recto intestino, & uteri collo exurgunt, ut curationi minimè subjiciantur, nisi quantum utriusque speculum sinit. Supradictæ excrescentiæ frequentiores sunt in nostrâ Italiâ; paucæ enim sunt meretrices, paucique pathici, ob innumeros pediconum catervas, in ano hujusmodi non habentes excrescentias, quas sub hæmorrhoidum specioso pallio occulunt. Si initio ob pudorem cœlentur, multiplicantur, & nisi appropriatis averruncentur remediis, in cancerosam migrant naturam.

Verrucæ vulgares non magnopere quidèm lædunt, vel sanitati obsunt, cuti tamen defœdationem, & molestiam inferunt; leviter enim irritatæ sanguinem fundunt, qui decurrendo, in aliis locis, quæ maculat, verrucarum messem multiplicat. Rarò verrucæ solitariæ, sed plerùmque complures proveniunt, præcipuè in manibus, & sæpiùs inopinato, & quandòque inadvertenter rursùs disparent sine ullius medicamenti ope, vel si non dispareant, non ægrè medicamentis obediunt. Acrochordones facilè curationem admittunt, cùm exiles habeant pedunculos, nullasque relinquunt radiculas, ubi exciduntur, non renascuntur. Thymo exciso, in carne radicula remanet, ex qua necessariò regerminat. Myrmecia tandèm quatenùs profundiùs hæret, & fibris sæpè nerveis implicatur, tendinosisque fibrillis profundiùs insidet, difficiliùs curatur, & fortiora, ac efficaciora medicamenta requirit, ne pullulet, nec excisionem ob latissimas radices, quibus hæret, sine magnâ exulceratione patitur.

Curatio.

Curant vulgares verrucas vel medicamentis, vel chirurgiâ. Medicamenta vel occultâ qualitate id præstant, vel ipsum exsiccant alimentum, ut posteà verrucæ marcef-

marcescant, & evanescant. Aliqui *ex salicis foliis succum* commendant. Extollunt alii *chelidoniæ radices recentes*, quarum succo verrucas illiniunt. Quidam *portulacâ contusâ* verrucas à proprietate tolli existimant. Alii *rutam*, *& millefolium simul trita*, itèm *dracunculi*, *ari*, *cyclamini radices* hoc præstare credunt. *Sabinæ folia in vino macerata per tres assiduos dies*, imposita verrucas tollunt. Utilis est herba *Verrucaria*, quæ indè nomen accepit. Grana cicerum à proprietate, & propter signaturam verrucas auferunt, ut *Matthiolus* refert: *Cicerum grana tot accipe, quot sunt porri, & singulis granis singulas tange verrucas, deindè liga grana cicerum in linteolo, & post tergum projice, & hoc non fiat, nisi Lunâ novâ*, quod nos multoties felici cum eventu experti sumus. Summis laudibus efferunt *Aquam è vitium sarmentis exsudantem, dùm uruntur.*

His nihil proficientibus, ad fortiora, & quæ causticam habent vim, imò ad ipsum ignem actualem accedunt. Verùm cautè caustica adhibere debent, & præcipuè nervosis in locis, ità ut solam attingant verrucam, ac proindè pars priùs circumcircà cerâ, vel emplastro munienda est.

Ad hunc finem *allium viride recens contusum* applicant, & suprà pileolum ex cerâ imponunt, & fasciâ involvunt. Vel *lac ficûs*, *vel titymali* adhibent, vel *causticum ex sapone, & calce.*

Chirurgiâ auferuntur verrucæ vel extractione, vel excisione, vel adustione.

Extrahuntur suctu, vel dentibus, vel aliquo alio instrumento.

Exciduntur, quæ tenuem habent basim, eas *serico vinciendo filo, aut setâ equinâ* sensim vinculum constringendo usque quò æger dolorem sentiat, donec ob nutrimenti defectum exsiccentur, & decidant. Verùm nos vinculi usum repudiamus, & licet omnes vinciri possint, dolorificus est curandi modus, tumorem accersit, & inflammationem, & si tali pacto curentur, promptissimè repullulare possunt. Quandòque eas forcipe excidunt, sed ferrum pro excisione formidolosum est ægris, nec radiculas, quibus verrucæ adhærent, excidit; eapropter impromptu est harum regerminatio. Prætereà semper inflammatio accedit, quæ curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alterum magni negotii inducit.

Si aliqua, vel plures remanserint radiculæ, eas cauterio absumunt, vel ferro idoneo, ità ut verrucam circumcircà priùs scarificant, & posteà acuto scalpello, vel phlebotomo radicitùs excidunt. Verùm pro radiculis radicitùs extirpandis hoc medicamenti genus est periculo plenum, quod maximè exhorrent ægri. Insuper talis curandi modus barbariem sapit, & inflammationem, ac quandòque horrenda symptomata, & gangrænam accersit, ut multoties nos autopsia docuit.

Adustione verrucas absumunt, vel stylo ferreo candente per cannulam applicato, ne vicinæ lædantur partes, vel laminam fer-

ream

ream ad verrucæ magnitudinem perforatam verrucæ ità applicant, ut sola verruca per foramen appareat, & posteà candenti ferro, vel ignis flammâ aduratur. Adustione peractâ, eschara laxantibus tollenda, & ulcus convenientibus medicamentis curandum. Si hæc inefficacia experiantur, verrucam sulphure hoc modo inurunt: Accipiunt mediam restam nucis juglandis, & eam ad verrucæ magnitudinem perforant, & parti, in qua est verruca, parte convexâ applicant, ità ut arctè verrucam comprehendat, & verruca per foramen in testæ cavitatem promineat. Posteà sulphur in testæ cavum imponunt, atque incendunt: quo liquato, & accenso, verruca tantùm adurenda est, quantùm æger ferre potest, atque si unâ vice tolli tota non possit, ter, vel quater repetenda est adustio. Ubi locus fuerit sanatus, salicis foliis per aliquot dies fricandus, & regendus, ne verruca reviviscat. Aliqui hoc pacto verrucas extirpant: ipsis aciculam infigunt, deindè aciculæ caput teneut ad ardentis candelæ flammam, ut subcandeat, quò verruca sensim cremetur absque notabili dolore, demùmque albescat, & tunc facillimè tota digitis detrahi potest, remanente solùm parvâ excoriatione, per se posteà sanescente. Verùm ignis actualis formidolosissimus, & dolorosus est, carnes exedit, multumque se diffundit, tumorem, & inflammationem excitat, nec laudabilis est apud optimæ notæ chirurgos, nec forsan quandòque radiculás extirpat, & post lanienam recidivæ est metus.

Ea medicamenta his tuberculis conveniunt, quæ radices erodunt, poros occludunt, ne per eos incrementum sumant, sed omni succo destituta decidant; vulgarium itàque verrucarum curatio solis externis adhibitis perficitur, prout etiam externus est affectus, præterquàm in luis Venereæ, quæ non nisi externis, & internis luis Venereæ remediis eradicantur, ut *de lue Venereâ lib. 3. cap. 17. de moris, cristis, verrucis &c.* fusius dicemus.

Disparent vulgares verrucæ, si unâ, vel alterâ vice laventur *liquore illo salso, qui in butyri saliti doliis, vel vasculis* reperitur. Eradicat etiam *emplastrum oppoteldoch* solâ impositione omnifarias verrucas. Optimum remedium est in verrucis eliminandis *oleum sulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione summa diligentia adhibenda est, ne naturalis tangatur caro. Nonnulli *aquâ forti communi* verrucas tangunt, verùm magnâ sedulitate illinienda est, quia spirituosa, & multùm se diffundit, pruritum excitat intolerabilem, & causticat. Magnoperè præstat *spiritus mercurii albus*, quo nos felici cum successu utimur semel, vel bis has tangendo carnes sylvestres, quas felicissimè persanamus absque ullo recidivæ timore. Aliqui Chymistæ verrucas leviter *spumâ veneratâ duorum Draconum rectificatâ* illiniunt, & eas penitùs eradicant, adeò ut nunquàm eodem loci repullulent, nàm est medicamen-

tum causticum, & has sylvestres destruit carnes solùm levi illinitione, sed in hoc illiniendo liquore summa solertia adhibenda est propter prava, quæ excitat symptomata.

Multi ad verrucas referunt cornua, eaque statuunt esse verrucarum genus oblongum, & cornu instar recuruum, sed perperam. Quamplurimi cornua ad monstrua in homine nascentia referunt, sed falsò; nàm ægritudo est ex exostose incrementum ducens, & difficulter curatur, ac toto vitæ tempore durat.

Cap. XXIX.

De Hydrocephalo.

Illos hucusque peragravimus tumores, qui indistinctim modò unam, modò alteram corporis partem obsident; nunc jure merito de illis, qui in destinato loco oriuntur, ordinarim agere debemus: à capitis igitur vertice usque ad pedum plantas exordimur, & primò de hydrocephalo.

Hydrocephalon nomen desumpsit à parte affectâ, & materiâ, ex qua pendet; est enim hydrocephalon vox græca composita ex hydro, & cephalon: hydro enim græcè aquam significat, sive affectum aquosum, cephalon autem caput, latinè idem sonat, ac capitis hydrops, nam in hoc affectu aqua in pluribus sæpè capitis locis colligi solet. Interdùm colligitur inter cutem, & membranam cranium vestientem; interdum inter hanc membranam, & cranium ipsum; quandòque etiam interna occupat loca, & aggregatur inter cranium, & duram matrem, sicuti etiam plerùmque colligi potest inter duram, & tenuem, nec non inter piam, & ipsum cerebrum. Familiaris est affectio infantulis.

Signa.

Quò ad signa hujus mali legitimus judex est visus, & tactus. Qui autem in capitis loco serosus contineatur humor, specialibus dicendum est signis. Si aqua inter cutem, & pericranium stagnet, tumor est evidens, mollis, ejusdemque ubique coloris, pellucidus plerùmque, ità ut positâ ex adverso candelâ, vel ad solis radios capite collocato, aqua ipsa conspiciatur: tumor est doloris expers, & in altum curvatus, qui tactui cedit, & recedit, compressusque aquæ fluctuantis motum exhibet.

Hæc apparent signa, ubi hic tumor per se incipit. Si autem ex contusione, vel percussione ortum ducit, initio quidem rubet, & dolet tumor, postmodùm verò concolor, & sine dolore evadit.

Si stagnet inter cranium, & pericranium aqua tumor est aliquantulùm solidior, nec sine aliquo doloris sensu ad digitorum compressionē præter pericranii distensionem.

Si verò inter cranium, & duram matrem aqua redundet, tumor est durior, & non nisi valida compressione cedit majori cum dolore,

re, eo quod futuræ dehiscant, & dilatentur, oculi sunt clausi, & lacrymantes cum continuo vagitu pueri, quodam stupore, & languore.

Si tandèm inter cerebrum, & piam matrem contineatur aqua, dolor major est, frons extrà prominet, oculi sunt tumidi, aliquandò extra orbitas, qui velut intenti prospicere videntur, sensus ferè hebetantur, ac sopore afficiuntur.

Causa.

Pro hydrocephali causâ assignant vulgares debilem cerebri calorem, cerebrumque ipsum nimis refrigeratum, & humectatum, quod suum non bene concoquit alimentum, sed in aquosum transmutat humorem. Sed cespitant vulgarium scholæ, nàm qui hydrocephalo tentantur, facilè in apoplexiam laberentur, quod oppositum experimur, ut in nostrâ *Trutinâ cap. de Apoplexiâ* fusiùs probavimus. Imò nonnulli vulgares hydrocephalum ab humore lento, & fæculento fieri obstinatè contendunt, quia tardè & lentè non subito hic tumor generatur, non aliter ac cœteræ hydropis species succedunt.

Alii altioris indaginis vulgares serosos accusant humores à toto corpore, præcipuè à visceribus naturalibus intemperie affectis ad cerebrum demandatos, quos ob caloris debilitatem discutere nequit. Verùm huic hydrocephali genesi, viam à visceribus inferioribus, quà serosus hic humor ad caput scandit, assignare deberent, aliter anile esset figmentum. Viæ, per quas serosus ille humor in caput scandit, non æquè constant; alii enim cœcos assignant ductus, & in ignorantiæ foveam cadunt; nonnulli verò vaporis specie humorem se insinuare credunt, & ibi rursùs condensari. Verùm si his destillationis artificium per alembicum innotesceret, circa incôgnita forsan non delirarent. Demus, quòd hepar, lien &c. intemperie laborarent, aut alio gravi morbo, & vapores emitterent: Si frigida erit intemperies, hujus serosi humoris resolutio in vapores haberi non potest, nàm in frigido inhalitus attenuatio non fit; si calida erit utique vaporum resolutio habetur, qui ut ad superiora evehantur, patentes requirunt ductus, & à loci frigiditate repercussi in simplicem, crystallinumque facessunt humorem, & non in serosum, ut patet in seri destillatione, ac proindè meritò vulgares cerebrum frigidum assignant, tanquàm refrigeratorium. Cœterùm tantus in nostro corpore calor non est, quamvis p. n. intendatur, ut valeat vapores ad caput usque extollere; quapropter etsi vapores in hepate, liene &c. generantur, necessariò in ipsos iterùm deciderent, non secus ac vapor ab ollà collocatâ in tenuissimo igne elevatus in ollam decidit. Præterea detur vapores cerebrum ascendere, cùm in hoc nulla sit ampla cavitas, quæ capitellum referat, non possunt in guttas concres-

sere,

cere, quòd si concrescerent in cerebri basi, cùm pars hæc admodùm sit angusta, statim per naris tubulos descenderent. Tandem concedamus vapores cerebrum scandere, & in eo guttulatim concrescere, tanquàm in parte frigidiori, cùm cerebrum exsangue sit, & frigidum esse credant, perpetuò tantùm inter cerebrum, & piam matrem fieret hydrocephalus, & non alibi, quod falsum observamus.

Hydrocephali vera, & legitima causa, quocumque in loco fiat, est lympha, quæ obstructis vasculis lymphaticis, vel deindè patefactis, vel anostomosi, diapedesi, rhisi, vel diabrosi in eum effunditur locum; tenella enim hæc vascula valdè sunt, & non ægrè aperiuntur, rarefiunt, rumpuntur, vel eroduntur à salinis, sulphureisque particulis in lymphâ commistis, inibi sensim coacervantur, & extra vitæ consortium proscripta suo circulationis munere destituitur, & caput in tumorem attollit.

Frequentiùs infantes hoc corripiuntur morbo, quàm adulti, infantibus vel intra, vel extra uterum hoc malum accidit; intra matris uterum existentibus, dùm ipsæ gestationis tempore uberiori aquæ potui nimis indulgent, vel plus justo fructibus acidis, & acetariis utuntur. Id contingere volunt aliqui ob indebitam infantis positionem in utero, ità ut ad caput nimiùm declive lympha plus justo confluat. Extra verò uterum plures esse possunt causæ, præcipuè ipsius uteri angustia, cùm ad lucem aditur infans ob malam tractationem, vel capitis effigiationem ab obstetrice factam, ità ut ob suturarum compressionem, & dilatationem ipsum cranium, quod adhuc in infantibus molle est, distenditur, & lymphaticarum oscula reseruntur, vel casus, & percussiones ab ipsâ imperitâ obstetrice habitæ in ipso capite, ad quæ deindè lympha in mali causam decurrit.

Prognosis.

Si aqua extra cranium contineatur, curabile malum est, neque sine periculo, & magis, vel minùs secundum quod major, vel minor est tumor, & magis, vel minùs parvus infantulus; nàm si tenellam habeat ætatem, quæ neque morbum, neque remedium sustinere potest, & præcipuè si aqua in magnâ sit copiâ, ac totam capitis periphæriam occupans, vel quotidiè increscens: tùm enim lenia medicamenta nihil juvant, fortia ætas non tolerat, communiter succumbit. Si verò aqua sub cranio stagnet, affectus curationem non admittit, non tamen æger deserendus est. Si lethargus, vel apoplexia, vel epilepsia accidat, mors præ foribus adest.

Curatio.

Triplicem indicationem curativam in hydrocephalo instituunt vulgares, quarum prima ab ipsâ aqua in tumore contentâ oritur,

quæ

quæ evacuari debet; secunda, ne in eo ampliùs regeneretur, præcavendum; Tertia viscerum discrasiæ sunt emendandæ, quare aquam triplici remediorum genere evacuant hydragogis, sudores, & urinam cientibus.

A capite aquam educunt partim insensibiliter per discutientia, & exsiccantia, partim sensibiliter per cauteria, vesicatoria, setacea, & cutis capitis sectionem.

Universalem corporis evacuationem hydragogis instituunt; verùm hic tumor infantulis, & nuper natis frequentiùs contingit, & vix tutò propinantur, & remedia, quàm externa vix iis commodè adhibentur. Eapropter si nuper natis accidat, nutricis corpus purgant, si pravis scateat humoribus, & infantulo *Setaceum* inter primam, & secundam vertebram apponunt, sin minùs saltim *fonticulum* aperiunt. Setaceum apponunt, aliàs funem per cervicis pellem traductum, quod serum à capite derivari, & revelli ruditer credunt, quod medicamenti genus tantùm equis, & asinis à Veterenariis hucusque in usum vocatum fuit: & chirurgorum inscitia à veterenariis erudita in infantulos tenellos & delicatos transtulit.

Fonticulum aperiunt, serum in capite contentum citant, ut personaliter compareat, & quasi eorum jussibus obediturum, & per fontanellam proscribendum.

Si puer tàm adultus fuerit, ut medicamenta sustinere possit, *mel ros. solut.* exhibent, sed in paucâ quantitate cum *syr. ros. solut.* Adultioribus verò *pilulas cochias* degluttiendas tradunt, vel *iridis succum, vel elaterii grana duo.* Verùm purgantia nihil è capite eliciunt, nec caput aliquid dat præter mucum, quem ad pelvim, nec aliò mittit. Deindè per sudores, & urinam serosum evacuant humorem.

Universalibus evacuationibus præmissis, prius insensilem tentant evacuationem, sed quia cutis densitas obstat, primò cutem rarefaciunt, & emolliunt herbis emollientibus, postmodùm exsiccantia, & discutientia usurpant, inter quæ commendant, ut

℞. *Pulv. betonicæ,*
Salviæ,
Dictami cretici,
Cumini,
Origani an. ℥. ß.
Stœcadis,
Sampsuci,
Flor. chamæmel. ana ℥. iij.
Bulliant in vino albo generoso, & lixivio barbi, tonsorum, addendo
Oximellitis ℥. ij.
Ol. de spica, &
Rutac. ana ℥. j.
M. f. cataplasma.

Vel

℞. *Mell. lib.* ß.
Salis ℥ ß.
Pulv. origani, &
Cumini ana ℥. ß.
M.

Et calide caput inunge.

Vel

℞. *Sem. coriand.*
Anisi ana ℥. ij.
Artimisiæ,
Origani,
Pulegii ana m. ß.

Sulphuris ℥. ß.

Coquantur in lixivio. In colaturâ spongia madefiat, & calida capiti applicetur

Vel

℞. *Ol. chamamel. vel*

Rutacei ℥. iv.

Sulphuris ℥. j..

M. f. Ung.

Quod diù continuetur. Nonnulli *calcis aquam* Laudant, si eâ calidâ spongia imbuatur, & capiti imponatur.

His omnibus administratis, ubi morbus non cesserit, ad sensilem evacuationem accedunt, quam per incisionem, aut periculosam ustionem celebrant. *Celsus, Paulus Ægineta, Aëtius*, & alii sectionem commendant, verùm militat sectio, ubi tumor aquosus extra cranium extiterit, si verò sub cranio hæserit, tamdiù expectandum est, donec è capite per cranium redundet humor, suturæque distendantur, & tumor appareat. Facienda est sectio in loco, ubi major est aquæ copia, & in declivi. Cæterùm sectio non temerè nec facilè adhibenda est, sed prævio consilio, vel ad ægrorum instantiam ob infelices eventus, qui sæpe accidere solent. Quomodò, & quandò sectio administranda sit, discere quisquam poterit ex *Paulo Æginetâ lib. 6. cap. 3. & ex Aëtio Tetrab. 2. serm. 2. cap. 1.*

Placet nonnullis cauterio actuali capitis cutem adurere, quinque, sex pluribusque locis, non simul, & semel, sed repetitis vicibus, ne vires nimiùm exhauriantur, quotidie cum eligendo locum, quem aquosus humor commodiorem indicat.

Horum mediorum quodnàm præstet, absolutè decerni non potest, quodcumque tamen horum eligas, aquam omnem simul, & semel educas cave, facilè namque ipso operationis tempore interiret æger, aut saltèm valdè debilitarentur vires: paulatim itàque evacuanda est, ut hydropicorum aqua paracenthesi evacuatur. Imò nunquàm in curationis fine aqua omnis auferenda est, ne partes debilitatæ, etiam calore eo, quem aqua possidet, corrumpantur: quin potius, quod relinquitur, internis, externisque dissipantibus discutiendum.

Tandèm cerebrum refrigeratum, & humectatum calefaciunt, & exsiccant, ut in ejus temperiem redeat.

Nostram nunc hydrocephali curationem instituimus, aquam copiosiùs aggestam, vel in cavitatem illapsam evacuando, ductuum lymphaticorum obstructionem reserando; vel eorumdem ruptionem, ex quibus aqua in partem influxit, consolidando; & tandem aquæ proventum inhibendo.

Quò ad res nonnaturales, quæ corpus alterant, & ad pristinam sanitatem reducere possunt, dicimus in hac tumoris specie aërem calidum, & siccum, vulgò dictum, esse debere, quòd si talis non sit naturâ, arte parandus. Intemperantiæ, in pueris adeò solemni, nisi frenum injiciatur, frustanea erit curatio. Cibus non sit herbaceus, non aquosus, vel salsus, sed

boni,

boni, & utilis succi, ut carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, aliarumque avium montanarum. Potus frigidus, vinum tenue, decocta hordei, julapia frigida vulgo putata &c. exulent, liquidorum usus sit moderatus, Vinum assuetis parcâ manu exhibeatur. Motus, quies, somnus, vigilia, omnia moderata. Animi pathemata regulentur, & debitæ excretiones suum servent tenorem.

Pro evacuandâ lymphâ copiosiùs coërcitâ, hydragogis utimur, ut *resinâ jalap. extract. mechoacan, vel gummi gut. cum mercurio dulci*, vel eis, quæ in hydrope pro purgantibus usurpantur, inter quæ *elaterium* eminet, si æger hæc medicamenta tolerare possit, aliter evacuantia blanda esse debent, prætereà convenit *manna potabilis, mel rosarum solutivum, aut syrupus rosarum solutivus, itèm calomelanos, vel mercurius dulcis in hoc syrupo*. Verùm si infans sit, nutricis corpus, si pravis luxuriet succis, per inferiora deplemus, & externa, quæ exsiccandi vim habent, quantùm fieri poterit, infanti medicamenta applicemus.

Vel insensibiliter aqueam colluviem discutimus, & hæc evacuatio tutior, quàm sensilis erit, & præsertim si pauca sit aqua, hujusmodi medicamenta erunt, quæ diaphæresim movent, ac quæ sudorem, ut *decoctum ligni guajaci, salsæ parillæ, sassafras, vel balneum, laconicum, & sudatorium*. Itèm *antimonium in liquorem versum, & postmodum in pulverem*, solummodò per sudorem purgans. Similiter *mercurius diaphoreticus Paracelsi, & cætera diaphoretica*.

Ductuum lymphaticorum obstructionem reserant ea, quæ tenacem, & glutinosam lympham ità incidunt, & attenuant, ut liberum adipiscatur commeatum, ut *tartarus vitriolatus, sal absynthii, roris marini, spiritus tartari, spiritus vitrioli, salis armoniaci, spiritus Vitrioli, Martis, tinctura tartari, spiritus urinæ &c.*

Vasorum lymphaticorum ruptionem optimè uniunt, & consolidant adstringentia, ut *radic. tormentillæ, bistortæ, caryophyllatæ, fol. myrti, equiseti, flores rosar. balaust. nucum cupressi &c.*

Non desint in hoc curando affectu blandiora diuretica, ut *spiritus salis dulcis, salis armoniaci, sal fabarum &c.* Notandum volumus, quòd quæcumque usurpantur semper cephalicis misceantur, ut est *sal volatile succini, essentia castorei, elixir cephalicum, essentia roris marini, liquor cornu cervi succinati*.

Si malum non cesserit ad topica confugimus, si tota præcipuè hydrocephali minera non exhauriatur, & quia cutis densitas ad aquæ retentionem non parùm facit, primò cutem rarefacimus, & emollimus *decocto malvæ, chamæmeli, meliloti, parietariæ &c.* postmodùm discutientia, & resolventia insensibiliter tumorem usurpamus ex *chamomillâ, meliloto, artimisiâ, stœcade Arabicâ, calaminthâ montanâ, rore marino, absynthio, origano, pulegio, cumino, serpillo &c.* quæ plurimo sale volatili sunt referta,

feita, ex quibus fotus parari potest, factâ coctione in vino, qui vigoretur *spiritu vini, vel aquâ Reginæ Hungariæ*, & parti affectæ abrasæ calide applicetur. Vel formari potest sacculus *ex rutâ, sabinâ, lavendulâ &c.* in vino.

Hunc tumorem solâ illinctione discutiunt *oleum anethinum, laurinum, rosaceum, chamæmelinum, vel hyperici. Forestus lib. 3. chirurgiæ observ.* 61. sequens commendat unguentum, ut

℞. *Ol. chamomellini* ℥. iv.
Sulph. pulv. ℥. j.
M. f. Ung.

diù continuandum. Verùm feliciùs, & potentiùs operabitur, si *aliquot guttæ olei succini, vel balsami sulphuris, vel terebinthinati, vel anisati* addes. *Avicennas* commendat in decocto cephalico, *stæcade Arabicâ, calamintha montanâ cochleas contusas*, & applicatas. Præstant in hoc tumore *limaces cum suis testis*, si pinsentur, & in emplastri formam redigantur, quod capiti applicetur, & relinquatur, donec sponte cadat, & mirabiliter resolvit. Vel præstantissimum erit sequens unguentum, ut

℞. *Chamomill. exsicc.*
Absynth. ana ℥. ß.
Sulph. com. ℥. j.
Myrtill. ℥. ß. *f. pulvis.*
Butyr. recent.
Ol. chamomill. ana ℥. j. ß.
Ceræ parum
M. f. Ung. ad ignem,

quo locus quotidiè inungatur, donec inflatio evanescat. Aliqui laudant *lixivium cum herbis cephalicis paratum, atque cataplasma ex absynthio in vino coctô.*

Non multos infantes hydrocephalo laborantes solâ inunctione *olei rosacei, vel hyperici, superaddito pulvere myrtillorum, cum foliorum brassicæ superpositione calidâ* breviter curavimus. Multùm commendamus *vini spiritum cum quartâ parte aquæ scabiosæ cum spongiâ impositum*, vel loco vini substituimus *aquam Reginæ Hungariæ.* Verùm monemus spongiam novam recipiendam esse, & arctè fasciâ capiti alligandam, ac ne refrigeretur, calido linteo superpositâ moderatè calefaciendam esse.

Mirum in modum, & thermæ sulphureæ, ubi earum est ubertas, conducunt, ut apud nos in agro Puteolano, si spongia iis madefiat, & capiti imponatur, in quarum defectu coquantur in aquâ sal, sulphur, & alumen, & eodem modo applicentur.

Si his hydrocephalus non cedat, ut serosa educatur colluvies, necessum est ad chirurgiam scilicet incisionem, vel puncturam confugere, quæ quidem aliquo modo tolerari potest in hydrocephalo externo, utut non semper sit sine periculo; qui verò intra cranium, & cerebrum est, non nisi cautè, & multâ circumspectione, & à perito chirurgo peragatur. Studiosè considerandum est, ubinam contineatur aqua, & qui loco meliùs effluere possit. Tunc sectio peragi debet scalpello, vel cannulâ ad acumen perforatâ, vel quia quandoque gelatinæ instar viscida est, ut per cannulam effluere non possit, scalpello vulnus latius fiat in decliviori loco, & notan-

notandum, quòd aqua omnis non simul, & semel educitur, alias mors procuraretur, sed per intervalla non horarum tantùm, sed dierum. Interim æger corroborantibus restaurandus est.

CAP. XXX.

De Testudine, & Talpâ.

PRivatim quoque capiti accidunt tumores nonnulli, quorum apud antiquos Græcos, vel Latinos mentio non reperitur, sed solùm iis peculiaria imposita sunt nomina à recentioribus barbaro-Latinis, nempè Testudo, Talpa, Topinaria, Natta.

Testudo est tumor magnus, mollis, aut saltem non valdè durus in capite, latiori formâ, à cujus formâ nomen sortitus est, vel castaneæ in principio, posteà verò in formam ovi excrescens, materiam continet mollem, vel saltèm non valdè crassam, tunicâ quadam obvolutam, quæ communiter cystis apud Græcos, Latinè verò folliculus appellatur.

Talpa est tumor testudini affinis, & ità dictus, quia sicut talpa sub terrâ deambulat, & in eâ foveas excitat, sic tumor hic sub cute cranium cariat, undè congenei sunt affectus, & solùm inter se differentes penes cranii læsionem, nam donec cranium non læditur, testudo dicitur, talpa verò cùm cranium cariet, in reliquo conveniunt. Hinc est, quòd à quibusdam confunduntur, & pro uno, eodemque hi tumores accipiuntur. Quidam testudinem à talpâ penes materiam discriminant, quia in talpâ est crassior, quàm in testudine, & testudinem ad meliceridem, talpam verò ad atheroma referunt. Talpam nonnulli Topinariam appellant, cæterùm topinaria diversus est affectus, & pueris familiaris, qui à phlegmate fit, quod saniei viscositas, ejusque albedo declarat: aliquandò ex phlegmate misto cum sanguine, quod color ostendit, qui non rubeus est, & ad maturitatem citò devenit. Topinariam ad hydrocephalum *Iohannes Philippus Ingrassias* reducit, sed perperam, cùm hic tumor ex aquâ fiat, nec sanguinem habeat admistum, nec suppurationem patiatur.

Natta, Nata, & Napta tumor est magnus, mollis, sine dolore, & colore, in dorso præcipuè excrescens, quandòque tamen in humero, aliisque partibus erumpens à tenui quidem radice pendens, ità tamen incrementum sumens, ut aliquot libras pendat, & melonis, vel cucurbitæ magnitudinem adæquet, qui cùm non semper easdem habeat figuras, ideò etiam diversis nominibus ab authoribus appellatur. Materia in eo interdum videtur carnosa, sed reverà non est caro, verùm adipi similis, ideòque ad steatoma refertur.

Signa.

Præfati tumores ex descriptionibus suprà traditis facilè patent; sunt enim tumores molles, vel non

valdè duri, magni, lati, & indolentes, vel saltèm leviter dolent, peculiari tunicâ inclusi, & figuram habent prædictis animalibus assimilem, à quibus denominationem sumpserunt.

Causa.

Horum tumorum causam ad pituitam referunt vulgares, verùm in talpâ cùm calvaria carietur, pituitam salsedinis participem, vel bilem habere admistam statuunt, à qua mordax, & acris redditur, quæ salsedo, vel bilis in testudine non repetitur, ideòque nulla fit erosio; Verùm sectarii chirurgi, gregariique medici in horum tumorum assignandâ causâ cespitant, testudinis enim & talpæ causa est assimilatricis error, quæ dùm ultimum alimentum non bene regulat, efficit, ut illud degeneret, sibi locum adsciscat, & ex partis augmento elevatur, & quia sub cute stagnat, ne hinc indè vagetur, in peculiari tunicâ, vel nerveo folliculo à communi cute diverso clauditur, undè isti tumores meliceridis, steatomatis, & atheromatis naturam sapiunt, verùm hìc materiæ copia major est, & hinc etiam tumores majores sunt. Temporis processu illius ultimi alimenti sal exaltatur, & erodendi energiam nanciscitur, ac proindè cranium corrodit, ut in Talpâ observamus, undè recens tumor testudo commodè appellatur, inveteratus verò ob realgarina salia, quæ temporis diuturnitate cranium corrosere, talpa nominatur.

Prognosis.

Hi tumores periculosi sunt ob cranii vicinitatem, verùm testudo minùs quàm talpa negotium facessit, cùm timorem incutiat, ne cranium corrodat, & præcipuè circa suturas. Si magna adsit cranii corrosio, præstat sinere talem tumorem, quàm curationem aggredi. Qui cranii corrosione destituuntur, etsi facilius curantur, adhuc tamen diuturni sunt, & tardè, vel nunquàm suppurantur, & nisi totus extrahatur folliculus, perfecta sanitas sperari non potest, cùm si aliquid relinquatur, indè novus germinat tumor.

Curatio.

Tenuem, & exsiccantem victûs rationem instituunt vulgares, & præmissis frictionibus, cucurbitulis, enematibus, corpus purgant medicamentis pituitam educentibus, & bilem expurgantibus, præcipuè in forma pilulari, quæ ad succos in capite contentos educendos valdè commendantur, nam diutiùs in ventriculo morantes, meliùs à capite, & extremis partibus evacuare possunt, quasi per magnetismum, ideòque cephalicæ, seu capitales appellantur; verùm non propter formam, & majorem in ventriculo moram validiùs purgant, quàm aliæ medicamentorum formulæ, sed quia magis vitam lacessitat, stimulatque virus laxativum validorum

ingre-

ingredientium, ex quibus utplurimùm constant pilulæ. Sed primùm humores preparant tribus syrupis, ut

℞. *Syr. de cort. citri,*
Betonicâ, &
Lupulor. ana ℥. ß.
Aqua betonica ℥. iij. *m.*

Postmodùm corpus purgant, ut

℞. *Pilul. Cochiar.*
Fœtid. &
Aggregat. ana ℨ. j.

Cum cathartico rof. formentur pilulæ IX. *& deaurentur.* Quòd si perfecta non succedat purgatio, post nonnullas horas à pilulis prædictis, apozema exhibent, ut

℞. *Syr. fuess. &*
Rof. solut. ana ℥. ij.
Aqua betonica par. m.

Corpore expurgato, si serosi humoris reliquiæ redundare videantur, vel *decocta, & syrupos* propinant *magistrales*, & præsertim si ossis caries inducta fuerit, ut in talpâ, quasi decocta, & syrupi magistrales cariem tollerent.

Quibus peractis, si tumor fuerit minor, & sine ossis carie, ad digerentia, & discutientia confugiunt, talia sunt *cataplasmata ex absynthio, rutâ, origano, & calaminthâ montanâ in vino decoctis, additis rore marino, stæcade, betonicâ, & rosis rubris incompletis* possunt fieri fotus, & deindè ex *oleo nardino, costino, & rutaceo cum paucâ cerâ fiat linimentum:* Sed ad hunc usum opportuna magis rentur emplâstra, quæ tenaciter adhærent, quàm cataplasmata, quæ faciliter dilabuntur, & in pueris magis, qui loco stare nesciunt, undè commendant *emplastrum de lapide Marchesita, & emplastrum de betonicâ.* Verùm errant vulgares; hi enim tumores nunquam discutientibus, & digerentibus curantur, nec folliculum, qui nerveus est, hæc vanida medicamenta resolvere possunt: imò nullatenùs his procedendum est, ne tenuioribus partibus resolutis, durescant magis molliores. Si tumor fuerit magnus, & succus tenax, mollientibus, & suppurantibus utuntur, commendant *emplastrum de mucilaginibus, & Diachylon magnum cum gummatibus &c.* Verùm si hi tumores quibuscumque suppurantibus reluctentur, factâ suppuratione, tumorem aperiunt, & regunt juxta vulgares pandectas.

At si subjectum os cariosum, vel corruptum fuerit, ut in talpâ, tunc os læsum radunt, vel cauterizant.

Horum tumorum curatio chirurgiâ tantùm perficienda est, præmisso igitur cathartico, primò contentam educimus materiam, quæ necessariò per apertionem fieri debet, quam ferro, vel secticó celebramus; verùm ferrum exhorrent ægri, quia insalubre, & ab incisione crudum resultat vulnus, commodissimum propterea secticum judicamus pluries à nobis descriptum ex mercurio meteorizato. Factâ caustico apertione, contenta materia totaliter educenda est digitorum pressione.

Secundò folliculum extrahimus, qui nisi totaliter separetur, recidivam patitur tumor, verùm quia tenaciter partibus circumambientibus

tibus adhæret, nec facile extrahitur, & eam separationem scalpro celebrare horribile, & dolorosum est negotium, idcircò folliculum destruimus frustulis sectici ex mercurio meteorizato, & id toties reperendum, donec funditùs eximatur. Tandèm ulcus emplastri fodicationum superpositione ad perfectam cicatricem perducitur. Si cranium corrosum sit, curatio instituenda est, ut latissimè *Tomo secundo cap. 21. De Ulcere cum ossis carie*, dicimus.

Cap. XXXI.

De Hordeolo.

A Capite ad oculos descendimus, & ab eo affectu exordimur, qui hordeolum dicitur. Oritur tàm in pueris, quàm consistentis ætatis hominibus, quandòque in superioris palpebræ margine prope pilos tuberculum quoddam oblongiusculum, acuminatum, durinsculum, ac rubicundum, calore, prurituque molestum, & magnitudine ferè granum hordei æquans, ac proindè hordeolum nominatur, cujus adhuc aliam speciem faciunt authores albidiorem, quam grandinem appellant; at nostro judicio unum & idem est, licèt colorem subindè variet, nàm & Vari idem faciunt, ac nonnunquàm rubei sunt, interdùm verò planè albicant: Judicamus ergò hordeolum nil aliud esse, quàm palpebrarum Varum, consimili enim modo tandèm suppuratur, ut Varus, & concretam puris particulam in se continet, quæ non nisi expressa egreditur ob spissitatem. Est autem grando tuberculum durum, rotundum, & album, hùc illùc mobile ex duriore materiâ, & quasi lapidescente genitum.

Signa.

Ex dictis tumor iste satis cognoscitur; est nàmque tuberculum in superioris palpebræ margine, prope pilos, & magnitudine ferè hordei granum æquat.

Causæ.

Pro hujus tuberculi causâ statuunt vulgares humores pituitosos, qui à victu phlegmatico, & mucilaginoso cumulantur, uti sunt carnes suillæ pingues, & aliæ adiposæ, caseus recens copiosè ingestus, poma cruda, aliique arborum fructus, lacticinia, ac in primis cum farinâ pultes cocta, crebrò comesta, & similia. Verùm genuina causa est succus alimentitius viscosus, qui extra palpebræ solidas fibras acidi ope agglutinatur, & juxta partis texturam in hordeolum degenerat.

Prognosis

Hordeolum nihil periculi infert, sed tantummodò aliqualem deformitatem, attamen quandòque per paucum temporis spatium oblongatur, & visui obest. Difficulter in suppurationem abit, & cùm

cùm suppuratur, expressumque per se commodatur, reverti tamen solet ei qui semel eo laboraverit.

Curatio.

Pro hordeoli sanatione vulgares corpus *Agarico*, vel aliis phlegmagogis evacuant, ac postmodùm affectam inungunt partem *oleo amygdalarum dulcium, vel gallinæ adipe, aut cerâ candidâ* fricant. Aliqui affricandas esse *muscas*, absciso, & abjecto capite, pro remedio efficacissimo habent. Quàm remediis indiga sit vulgarium medicina, ex hoc vanido conjectari licet, cùm muscas in aëre captare cogatur!

Si nec sponte, vel his medicamentis non suppuretur, scalpello hordeolum aperiunt, pus exprimunt, & *ovi luteum cum oleo rosaceo* imponunt. Nonnulli hordeolum curare student per ligaturam ex serico filo, nàm sensim per duos, aut tres dies singulo manè sericum constringendo filum, & sponte cadit, per se cicatrix inducitur, & agglutinatur. Verùm perperàm scalpello hordeolum incidendum jubet *Daniel Sennertus*; nàm ferrum formidolosum est, & magna sanguinis effusio succedit, quæ quandoque levi punctione irritatur, & non ità facile cohiberi potest. Præterea hordeolum non habet basim angustam, quæ filo vinci possit. Insuper iste curandi modus dolorificus est, & perpetim tumorem, & inflammationem accersit, quæ magnifacienda est ratione partis, & tandem intermittitur curatio, vel promptissimè repullulare potest.

Hordeolum inter affectus cutaneos collocamus, ideòque topicis tantùm tollitur, undè in ejus curatione omni operà incumbendum est, ut succus ille spissus, & viscidus, inter fibras aggestus attenuetur, fluxilis reddatur, & per pòros resolvatur, & exhalet. Huc faciunt ea medicamenta sale volatili imbuta, ut volatilitate suâ hæc omnia peragant. Conveniunt itàque *spiritus vini tartarisatus, urinæ, lumbricorum, salis armoniaci; oleum ceræ, philosophorum, tartari p. d.* Vel *galbanum cum modico nitri subactum, vel sagapenum ex aceto tritum* imponimus, vel *emplastrum ex ammoniaco cum axungiâ viperinâ*. Nonnulli *hordeum, & chamomillam in aqua decoquunt*, eoque decocto hordeolum fovent. Vel *hordei granum jejuno stomacho masticatum* sæpiùs applicant, at non hordeum, sed saliva sanat. Sic nos plura hordeola sub initio curavimus singulis matutinis horis ægri *propriâ salivâ* inungendo, constat nàmque saliva plurimo sale volatili. Plebecula *tria grana integri hordei accipere solet, & ea, aversâ facie, trans caput tergum versus, in puteum præcipitare*, & sic hordeolum ei, qui ipse suis manibus hoc remedium adhibet, evanescit ob fortem apprehensionem, sive fixam ideam.

Quòd si resolvi nequeat, ad emollientia, & suppurantia confugimus, & efficacissimum remedium est *emplastri Apostolici frustulum*, quo illud brevi temporis interval-

lo emollitur, rumpitur, & exeunte materiâ albâ spissâ, citò ad sanitatem perducitur. Si suppurari non possit, quia in gypseam concrevit duritiem, sectione aperiendum est, & contenta materia exprimitur.

Grando iisdem curatur remediis, quæ pro hordeoli curatione attulimus.

Cap. XXXII.

De Ægilope, Anchilope, & fistulâ lacrymali.

Oriri solent inter majorem oculi angulum, & nasi radicem tumores illi, qui Græcè appellantur ægilops, & anchilops, à quibus fistula lacrymalis ortum ducere solet. Verùm de horum tuberculorum naturâ non æquè inter authores constat; siquidèm putant nonnulli, quòd ante suam ruptionem anchilops, ruptum verò ægilops vocatur, undè se consequuntur hi affectus, nàm anchilopem sequitur ægilops, ægilopem fistula lacrymalis. Verum enimverò hæc duo nomina majori cum distinctione ipsi attribuere merebatur, cùm duplicis sortis videatur, nàm interdùm nullius inflammationis particeps est. Sed ut nostram proferamus sententiam, dicimus duos esse tumores, cùm duo sint nomina, duo enim tumorum genera major oculi angulus patitur, unum nonnunquàm cum inflammatione prorumpit in tumusculum rubentem, minutoque furunculo similem, & dolorificum, in suppurationem abientem, & ægilops nominatur, & post sui ruptionem ulcusculum facientem, quod haud raro persanationem non recipit, sed sinuosum præbet exitum, & per eum perennem suppeditat affluxum, atque sic in fistulam degenerat, quæ ob perpetuam tenuis humiditatis exsudationem lacrymalis appellatur. Alterum nonnunquàm sine inflammatione, sed tumusculum saltèm excitat refertum materia spissâ, & viscidâ, pultem, aut mel, aut sevum referente, cujusmodi sunt atheroma, steatoma, & meliceris, cui melioris differentiæ ergò perpetuò anchilopis nomen competere potest. Et aliquandò quidèm tumor hic in superficie se ostendit, aliquandò magis profundum obsidet, & nonnisi tactu, & compressione percipitur. Tumor hic ruptus, & perperam curatus, in ulcus abit, quod vel simplex remanet, à quo pus coctum plerùmque exsudat; vel serpens, & malignum evadit, à quo pus effluit crudum, quod etiam non rarò sub inferiore palpebrâ, non extrà disrupto tuberculo, viam sibi parat, & per tuberculum ibi elevatum, exulceratumque aquosam, & purulentam effundit materiam, & in sinum, & oculi fistulam degenerat.

Signa.

Facilè ægilops cognoscitur, quia est affectus inflammatorius, locus obscurè, vel manifestò tumet, rubore

bore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eoque lancinante, febris auget, quæ omnia augentur, dum tumor suppuratur, fit abscessus cum ulcere, quod nisi cautè tractetur, facilè pus diutiùs retentum cuniculos subtus agit, subjectam exedit carnem, & sinum parat, per quem sanies intùs collecta, aut sponte fluit, aut presso angulo extruditur, & tumor nonnihil subsidet, donec nova regeneretur illuvies, quod paucis interdùm accidit horis. Quandòque sinus ad os subjectum usque penetrat, illudque exedit, viamque in narem proximam aperit, è qua graveolens quid continenter effluit, ità ut ossis illius portionem cum pure crasso, & fœtido è nare prodiisse *Plateus* viderit. Anchilops cognoscitur, qui non est affectus inflammatorius, sed concolor, & immobilis.

Causæ.

Pro ægilopis efficienti causâ accusant chirurgi sectarii sanguinem tenuem aut biliosum, quandòque pituitosum, aut melancholicum, qui e temporum, frontis, aut faciei venis motu naturæ critico, aut symptomatico, ad illum oculi angulum accurrit, & tumorem excitat inflammatorium. In anchilope humorem assignant pituitosum, lentum, & tenacem, melleum scilicet pultaceum, & sebaceum, ut in meliceride, atheromate, & steatomate fieri solet. Causæ externæ sunt ictus, casus, contusio &c. Verùm vulgarium causas explosimus *cap. 2. de inflammatione, & cap. 7. de atheromate steatomate, & meliceride.*

Undè pro nostrâ sententiâ, & juxta nostra principia ægilops fit ex sanguine in arteriolis, vel venulis id majori oculi angulo concrescente, vel indè effuso, qui tuberculum excitat, & abscessum gignit. Anchilops fit ex succo nutrimentitio in oculi angulo degenerato, in folliculo plerùmque incluso, hinc tumor dolore, & ferrè suppuratione destituitur. Fistulæ lacrymalis causa est assiduus palpebiæ motus, iste enim non permittit, ut continui solutio secedat, & impedit quoque ne facilis sit illius curatio.

Prognosis.

Ægilops difficulter curabilis est ob vicinitatem nobilissimæ hujus partis, oculi nempè, nisi acuratè ei occurratur, nàm si discutientibus utimur medicamentis, quia calida, & acria sunt, inflammationem augent; si liquidis, facilè de his aliquid in oculum fluit. Tandèm, quia citra obligationem medicamenta non adhærent, illa tamdiù perferre difficile est. Undè medici ad ægilopes pauca scripsêre medicamenta. Difficile redditur malum, si tumor profundas occupet partes. Si tumoris ad interna fiat ruptio, pejus est, quia metuenda est subjectorum ossium corruptio. Quò profundius fuerit ulcus, eo difficillimam reddit curationem, & si ulcus fuerit cancrosum, nulla curatio tentanda

osse, periostio abrupto, animadvertatur, utrumque enim & fistulæ callus, & ossis erosio soli ratioui reluctantur. Tunc actuali cauterio adurant, quinimò non tantùm in his casibus, sed etiam ubi sæpiùs partii humorum fluxus fiant, & internorum viscerum vitio excrementa suggerantur, ustionem consulunt. Corpore itàque purgato, & idoneis instrumentis paratis, quorum oblonga, & obtusa sit forma apposita ulceris circumferentiæ, & profunditati respondens, ut os nudatum aduratur. Caute procedunt, ne oculus lædatur, & vicinæ partes inflammentur, ac proindè *linteolis in aquâ rosaceâ infusis, aut in ovi albumine, aut alio succo frigido, aut posca imbutis* conteguntur, ne ignis caliditatem sentiant; locus autem ter, aut quater ignitis instrumentis uritur, deinde imponunt *Linteola ovi albumine, & aqua rosacea, aut posca optime simul concussis madida*, & frequenter mutant, nec exsiccari permittunt, posteà *recenti butyro* escharæ casum procurant, qua sublatâ, sarcoticis unguentis, vel pulveribus carne locum replent, & demùm emplastris, vel siccis filamentis ulcus glutinant. Quòd si æger actuale exhorreat cauterium, dilatato ulceris orificio per sectionem, vel per turundam, os desquamant, & super eo *alumen rocha ustum, vel vitriolum ustum* applicant, quæ squamam de osse tollunt, & corruptam fistulæ carnem absumunt.

In ægilopis curatione nullatenùs convenit medicamentum purgans, & phlebotomia juxta nostra principia, ut in superioribus jàm diximus: Cœterùm præpedienda est suppuratio quantum fieri potest, & ad hunc finem alicujus repellentis applicatione utimur, cujusmodi optimum est Saturni saccharum in aqua rosarum dissolutum, & intinctis panniculis huic inflammationi incipienti affotum, & ea omnia tàm interna, quàm externa de inflammatione dicta. Post repellentia adhibenda sunt resolventia, quorum usui inservire potest celebre *Amati Lusitani ceratum* contra ægilopas, ut

℞. *Aloës lota*
Thuris,
Myrrh. ana ℥. ß.
Cerusse,
Sang. dracon.
Sarcocollæ ana ℥. iij.
Test. cochl. pulv. ℥. ij.
Gum. opop. in acet. sol.
Lapid. hæmatit. ana ℥. j. ß.
Croci ℈. ij
Ceræ,
Resina ana ℥. iij
M. omnia ad ignem.
F. S. a ceratum.

Verùm sequens potentiùs resolvit, & dissipat:

℞. *Mastich.*
Thuris masculi ana ℥. j.
Santal. rubr. ℥. ß.
Croci ℈ j. ß.
Flor. chamameli
Rosf. rubr. ana m. j.

Fiat omnium pulvis subtilissimus probè mistus, tum

℞. *Ceræ* ℥. ß.
Axung. cervi ℥. j.
Ol. chamemel.

Bacc. juniperi ana ℥ ß.
F. S. a. emplastrum,

Quod superinductum panno, & dietim bis superpositum ægilopem non tantùm, sed quoscumque tumores, in primis verò circa pudenda extirpat, omnem sanguinem subcutaneum dissolvit, est singulare ad erysipelas, & quamvis inflammationem dissipat.

Verùm quia hujusmodi resolventia quandòque ex neglectu opportuno tempore adhibita non fuêre, & ægilops suppurari incipit, ideòque suppuratio accelerandа est maturativis, nempè *emplastro nostro Benedicto, fodicationum, vel Apostolico.* Nihil autem ferè tam cito maturat, & abscessus rumpit, ac *cepa sub cineribus coctæ, contusa, & cum portiuncula saponis nigri & pinguedinis lardi subacta*, & per modum cataplasmatis superligatæ. Ruptum abscessum ter, vel quater in die *balsamo proprietatis* irrora cum filamentis, postmodùm *emplastro Apostolico, vel fodicationum* fove, & optimè sanatur, absque eo, quod in fistulam abeat.

Solet quandòque, imò ferè semper, fistula lacrymalis ægilopi non rectè curatæ succedere; verùm semper fistula lacrymalis chirurgorum ignorantiâ fit, & postmodum fistulas salubres esse ægrotis suadent; si itàque fistula lacrymalis alterius errore inducta vobis occurrat, hoc modo curabitur: primò corpus à pravis humoribus *extracto catholico* purgabitis, deindè si recens sit, & callum non adeo durum contineat, *proprietatis balsamo, & imposito emplastro Oppoteldoch*, intra paucos dies curatur. Si verò diuturna sit, & durum contraxerit callum, *butyro antimonii rectificato*, sed magnâ cum diligentiâ, vel *spiritu salis armoniaci* leniter illiniatur; excitant quidem nonnullum dolorem, sed brevi rursùs cessat, consumpto callo, & mundificato ulcere, postmodùm *emplastro Oppoteldoch.* sanatur. Interim non desint *potiones vulneraria* quæ intrinsecè sanationem promovent.

Solet interdùm fistulæ lacrymalis ichor os subjectum cariè inficere, tunc felicissimè eodem *spiritu salis armoniaci, vel nostrâ euphorbii tincturâ* ad lævorem reducitur os, & supra dicto emplastro cicatrice obducitur.

In anchilope purgantia, & sanguinis missiones omnino inutilia sunt, ejus quippè materia est extra naturæ jurisdictionem in folliculo deposita, ideòque per apertionem materiæ eductio, & totalis folliculi extirpatio per mite secticum celebranda est, sed magnâ cum solertiâ, ac postmodùm *proprietatis balsamo, & emplastro Apostolico* imposito, exactissima completur curatio.

Cap. XXXIII.

De Narium Sarcomate, & Polypo.

Ab oculis ad narium affectus nunc descendimus, varii sunt narium tumores, scilicet erysipelas, cancer, verrucositas, inflammatio &c. verùm hîc tantùm nos de narium Sarcomate, Polypo, ac guttâ

guttâ rosaceâ agimus.

Sicut ozœna est narium ulcus, ità sarcoma, & polypus sunt excrescentiæ carneæ in naribus genitæ; ideòque sarcoma est quædam rudis carnis excrescentia, quæ certâ figurâ caret, eodem ferè modo ac in aliis ulceribus quædam caro luxurians excrescere solet, ac propterea Græcè hypersarcosis nominatur. Polypus verò est quædam carnis excrescentia certam habens figuram, ex radiculis quibusdam exilibus pendens, nunc è naribus pendens, vel eas carne replens, vel quandòque in palatum descendens.

Ex similitudine nomen sortitus est, etenim polypo marino pisciformis, & quandòque callosa durities polypodis in naribus exorti simillima est. Appellatur à nonnullis narium hæmorrhoides, quia non dumtaxat hæmorrhoidibus in ano quadantenus assimiletur polypus, verum etiam protusionis sanguinolentæ proles sit, ut illæ in ano.

Differt à sarcomate polypus, quia sarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnosiores sunt, subnasci solet; polypus verò in summis, ac superioribus partibus ad nasi radicem adnasci solet, ubi quandoque ad palatum propendet, & communis oris meatus obstruit, & post gargarionem facilè conspici potest; nón rarò quoque si multùm excrescat, extra nares pendulus prominet, modò mollis, modò albus, modò ruber, ac interdùm lividus, in austrinâ constitutione maximè turget, tempore aquilonio, & ficciore imminuitur, & flaccescit. Si læditur, mirum in modum sanguinem profundit. Tandèm polypus angustum habet fundamentum, sarcoma latum: ad hæc polypus habet carnem sui generis, & quò meliùs intelligas, ut polypus referat, tumor necesse est in pedes, aut cirros dividatur, ut sarcoma fit, satis est unum adesse, & globosam veræ partis protuberantiam.

Signa.

Horum affectuum signa in sensus nostros occurrunt, & manifesta sunt; carnea enim narium excrescentia in oculos occurrit. Polypus sæpè totam narium cavitatem opplet, & penè extra eas prominet, & hinc ægri in respirando non levem percipiunt difficultatem, quandòque ab unâ in alteram narium partem, imò ad palatum proripit, hæmorrhagias quoque subinde patiuntur spontaneas largissimas, quæ sæpè nec internis, nec externis sisti possunt remediis. Duo polypi interna narium foramina adimplentes, suffocationis periculum minantur.

Causæ.

Sarcomatis, & polypi causas credunt vulgares esse humores lentos, viscidos, & pituitosos à cerebro in nares defluentes, cum aliquâ sanguinis portione admistos, qui in earum ulceribus in carnes abeunt excrescentes.

Verùm

Verùm errant in horum affectuum assignandâ causâ, non enim humores viscidi, & pituitosi, vel sanguis ipse harum excrescentiarum possunt esse causæ, sed unicus succus alimentitius nimiùm viscidus, & impurus, qui ad partes narium ulceratas, aut ad fibrillas disruptas majori copiâ confluit, ibidem diutiùs detentus solidis fibris opponitur, easque extendit, agglutinatur mediante acido humorum coagulatore, & in luxuriantem carnem mutatur, quæ ob perennem succedentium particularum affluxum augetur, & neglectu non solum nares obstruit, verùm etiam ad palatum propendet.

Differt sarcoma à polypo, tanquam genus à specie, figura, & magnitudine: sunt itàque unum, & idem, eandemque pro genesi causam agnoscunt, & iisdem curantur remediis, sed per hoc tantùm discriminantur, quòd affectus incipiens sarcoma vocatur, confirmatus verò polypus, qui ægrè curatur. Hinc loquelam, & respirationem impedit, præcipuè si tenui pediculo suspensus in latum, & crassum se extendat, & speciem hac polypi ventre amplo, rotundo, & oblongo referat, undè nares oppleat; verùm etiam odoratus diminutiones, & abolitiones: perit enim odoratus, aut saltem imminuitur impedito etiam narium meatu, ossisque ethmoidis foramine, & suffecto aliquo excremento.

Prognosis.

Sarcoma utplurimùm facilè curatur, & polypus difficilem admittit curationem, attamen si fuerit mollis, albus, ruber, vel colore ex albo, & rubro præditus, curationem recipit; durus verò, fuscus, vel lividus, & præsertim fœtidus, ferè curationem repudiat, quia cancro est affinis, & periculum est, ne in cancrum abeat, unde si cancrosam induat naturam, ferè incurabilis est. Polypus, qui oculis cernitur, & imæ, vel mediæ narium parti adhæret, faciliùs curatur; qui verò in narium penetralibus radicatur, & cerebro vicinior est, difficilem recipit curationem, quia ad eam partem vix remedia pertingere possunt.

Curatio.

Utrumque affectum iisdem curant remedijs vulgares, quæ ità dirigunt, ut caro illa p. n. tollatur, verùm ante omnia causam auferunt antecedentem, sanguinem mittendo, humoremque pituitosum à capite in nares depluentem purgando. Victus rationem attenuantem, & exsiccantem præscribunt. Revulsionis, & derivationis gratia non desunt cum scarificatione cucurbitulæ, vesicatoria, & cauteria. Interim caput apophlegmatismus purgant, & exsiccant, admoto cataplasmate ex cochleis, aut consimili. Fronti adhibent cataplasmata adstringen-

ſtringentia ad fluxionem intercipiendam. Poſt hæc caput roborant ſacculo parato ex *ſalviâ, betonicâ, ſampſuco, lavendulâ, ſtœcade, roſis rubris incompletis, meliſſâ, nuce moſchatâ, caryophyllis, cinnamomo, thure, maſtiche &c.* Nonnulli in hoc affectu guajaci decoctum cum victu exſiccante laudant.

Tandem carnis excreſcentiam, ſi ſub oculos venit, idoneis abſcindunt ferramentis, & quod poſt ſectionem remanſit, medicamentis ecnaroticis, vel candente ferro auferunt. Vel ſi tenui adhæret pediculo, circa radicem polypum ligant filo ſerico benè cerato, aut pilo caudæ equinæ, & intra ſeptem, aut decem dierum ſpatium nutrimento deſtitutus excidit. Quod ſi in narium penetralibus radicetur, narem ſcindunt, ut fieri ſolet in equis, & itâ polypum abſcindunt, & ferro, aut cauterio inurunt. Vel cauſticis abſumunt medicamentis, quæ ſub initio, dùm affectus eſt recens, adſtringentia, & exſiccantia mitiora eſſe debent, priùs quàm ad vehementiora deveniant.

Primò itàque uſurpant medicamentum compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum à *Galeno* decantatum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic ſe habet: *Accipiantur tria mala granata ex tribus generibus eorum, acidis, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario; Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. naribus infundantur, & fæces expreſſæ in peſſulos conformentur, naribus frequenter indendos.* Hoc remedii genus citra mordacitatem polypum abſumit, attamen longiori indiget tempore.

Hujus arcani occaſione à Galeno deſcripti, quidam chirurgus Galeniſta nobis in mentem venit, qui ægroto tumore in liene Laboranti incumbebat, ei, ut manè, & veſperi tumorem olei amygdalarum dulcium balſamo per quatuor menſes inungeret, imperavit, poſt quos iterùm ad alios quatuor menſes eidem inunctioni, ut perſiſteret, & iterùm ad alios quatuor, & ſic deinceps; tandem nullum juvamen leenioſus percipiens ex amygdalarum dulcium oleo, devovens Galeniſtæ animam, inunctioni vacare renuit, cui chirurgus inquit: ſi longiſſimo tempore inunctioni inſtitiſſes, forſan tumor ſuppuratus fuiſſet.

Sed major eſt vulgarium dolus, & ignavia, qui poſtquàm aliquis infirmus in eorum incidit manus, poſt quinque, vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt, & hoc receptum præſcribunt:

℞. *Tabellionem unum, teſtes numero VII. adde ſacerdotem cum aquâ, & oleo benedicto, & diſpone domui tuæ, quia &c.*

Malum inſanabile proclamant, quia pro ſuis viribus juxta Galenicæ artis Pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta; ſanguinem enim detraxerunt, purgans propinaverunt medicamentum, ſedis venis hirudines impoſuerunt, clyſterum myriades injecerunt, ſyrupos magiſtrales, decocta per plures menſes accepit æger,

æger, & tandèm duo cauteria aperta fuêre, & his sanus non evasit, signum est morbum fuisse incurabilem. O terque quaterque miser, qui in vulgarium incidit potestatem! Sunt omnes morbi Dei flagella propter peccata, & isti medici divinæ ultiónis executores vescuntur peccatis populorum, ut *Ecclesiast. c. 38. num. 15. Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Ideòque *ibid. num 9. fili in tuâ infirmitate, ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. Averte à delicto, & dirige manus tuas, & ab omni delicto munda cor tuum.*

Si polypus sit durus, mollientia præmittunt ex *medullâ vitulinâ, adipe anserino*, cui temporis progressu aliquid *bdellii*, & *ammoniaci* admiscent. Deindè ad hujus pulveris applicationem deveniunt, ut

℞. *Pulv. rof. rubr.* ʒ. ß.
Malicorii ℈. j.
Litharg yr.
Alum. ust. ana ʒ. ß.
Ærug. gr. iv. *m.*

Vel ad hunc usum emplastra revocant, quæ sine dolore polypum absumere credunt, ut

℞. *Empl. de mucilag.* ℥. ß.
Pulv sabinæ ʒ. ij.
Malaxentur, & incorporentur simul.

Ex hac massâ efformant cereolos justæ magnitudinis, & in nares immittunt.

Si hæc non sufficiant, quia malum pertinax est, ad validiora, & caustica confugiunt medicamenta ex *Chalcantho, mysi, chalcitide, squamâ æris cum melle, unguento Aegyptiaco &c.*

Verùm ex his vulgarium medicamentis nihil frugi, ac certi sperari potest, licèt per longissimum tempus adhibeantur, sed plus molestiæ, & noxæ, quàm utilitatis. Nec adhærent ob humiditatem, nec persistere possunt, mitia nihil prorsùs auxiliantur, caustica verò interiores narium partes afficiunt, & inflant; undè ex his plus dedecoris, quàm Laudis vulgares sibi comparare possunt. Quapropter mitiora usurpant, & lenitivam exercent curam. Morbum protrahere, non curare possunt: itàque falsâ, & impostoriâ arte victum quæritant.

Sarcomatis, & polypi curatio institui debet aquilonio, & sicciore tempore, dùm flaccescit, & ea exigit medicamenta, quæ succum alimentitium à visciditate, impuritate, & aciditate mundificant; eapropter, præmisso purgante mercuriali, ad sudorifica, diaphoretica, & absorbentia cum essentiis cephalicis alibi descripta, tùm demùm ad topica devenimus. Pro certissimo experimento commendant aliqui turundas radicis gentianæ cum unguento sequenti illitas.

℞. *Pingued. anseris q. pl.*
Fol. malvæ,
Rad. alth. q. s.
Coque simul, deinde exprimantur per laciniam, & f. Ung.

Vel

℞. *Butyr. recent.*
Pingued capi,
Ol. olivar. q. omnium pl.
Adde ceræ exiguum,
Et f. Ung.

In alterutro horum unguentorum V. g. ℥. ß. m.

Merc. præcipit. vel

Arcani corallini,

Vel etiam Merc. Vitæ ℈. ß. vel ℈. j.

Hoc unguento parato inungantur turundæ ex radice gentianæ factæ, & naribus indantur, si cavitatem habuerint: sin minùs polypus propendens tantùm inungatur aliquoties, idque fiat, donec totus absumptus fuerit.

Alii pro specifico extollunt Nasturtium hortense, & aquaticum, ut

℞. *Nasturtium contusum, intrude illud affecto foramini, vel si non sit spatium, exterius superliga, vel eo sacculum coriaceum imple, quem naribus appende, viginti quatuor horis elapsis, ligaturam remove, & polypum corrugatum invenies, quem scinde, non tamen ad carnem usque, ne magnam excitet hæmorrhagiam.*

Intrude deindè contusum nasturtium in illud foramen, donec omnis luxurians caro abscedat. Si verò in oppleto foramine non detur spatium, tùm expressum Nasturtii succum bis vel ter in die immitte, & perfectè curabitur, quod nos sæpissimè experti sumus felici cum successu.

Solent quandòque ejus excrescentiæ esse callosæ, & remediis vix difficulter cedere, nos tamen sequenti multoties polypum curavimus:

℞. *Merc. præcipit.* ℥. ß.

Illi superpone sp. Vin. ard. ℥. iij.

Quem accende in totalem ejus conflagrationem, & hoc modo præcipitatus dulcis, sive correctus efficitur, hunc unguento aureo commisce, & polypo impone bis in die. Post ejus consumptionem unguento albo ex succis refrigerantibus cicatricem induces. Si ulceratus sit polypus, proficuus erit *cinnabaris fumus*, si bis in die per syphonem chartaceum in polypi narem recipiatur; hic enim fumus polypum consumit, postmodùm per idem unguentum album ex succis inducenda est cicatrix.

Optimum pro sarcomate, & polypo remedium erit *oleum viridis æris*, quod ità paratur:

℞. *Virid. æris part.* j.

Nitri part. ij.

Pulverisentur, & optimè misceantur; ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagrârint, quod remanet solvatur in cellâ p. d. Vel in vesica suillâ diligenter clausâ, & in aquam demersâ. Sed præstat *oleum sulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione summa solertia adhibenda est, ne nares lædantur.

Maximoperè præstat *spiritus mercurii albus*, nàm si summâ cautione sarcoma, vel polypus semel, atque iterùm tangantur, felicissimè persanantur, qui ità paratur.

℞. *Merc. meteoriz. pulv. part.* j.

Argillæ rubræ part. ij. *m.*

Et efforma cum aquâ com. globulos in umbrâ exsiccandos, destilla deindè ex retortâ vitreâ per arenam igne suppressionis (gradatim tamen) horis ij. *adhibito, prodit elegans spiritus, quem serva. Siquid mercurii sublimetur, eum recenti argillâ m. & procede, ut anteà.*

Præter remedia ad polypum descriptas

cripta, unum præ omnibus infallibile adducemus, ad quod tanquàm ad sacram anchoram recurres, quo non frustrà curationem tentabis, hoc erit *aqua salis armoniaci*, quæ ità paratur:

℞. *Tart. crud. pulv.* ℥. ij.
Salis armoniaci pulv. ℥. j. m.

& in vase sublimatorio sal sublimabis, quod iterum cum eodem tartaro miscebis, & iterum sublimabis, hoc quater repete. Tunc sal sublimatum in humido loco repones; ibi enim resolvetur in aquam, quæ sine dolore, & absque recidivâ polypum exterminat.

Verùm efficacissimus omnium erit *spiritus salis armoniaci*, tali modo elicitus:

℞. *Salis armoniaci q. u.*
M. cum argillâ humidâ,
Ac exindè fac globulos.
Destilla s. a.

Sal armoniacus est ità summè volatilis, ut nullo modo destillari possit; præditus est enim merculiali naturâ, abundat sulphure, quod facilè sublimatur: attamen argilla per minima inter salis particulas interjecta sublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in spiritum, quod omittentes plures spagyrici omnem laborem, & operam frustrà perdiderunt, nàm sal armoniacum cùm sit summè volatile in salis volatilis formâ in retortæ summitate, & collo sublimatum invenere, non autem attenuatum in formâ spiritus intra recepta[...] receperunt. Mediante destillatione essensificatur, majoremque nanciscitur perfectionem, dùm ad summam essentiæ puritatem, & sublimitatem devenit, & suâ subtilitate permeabilis evadit.

Cap. XXXIV.

De Guttâ Rosaceâ.

Solet quandòque nasus quadam p. n. rubedine infici, & gutta rosacea vocatur, si rubedo vehemens sit, *gutta rabiosa* appellatur, quæ integrum nasum, veluti tuberculatum, & panni scarlati instar, rubrum reddit. Hæc interdùm rubedo est absque pustulis, vesicis, vel ulceribus, ac interdùm cum ulcere, & hæc ultima differentia etiam *Noli me tangere* vocatur, quam nonnulli describunt, quòd in facie, præsertim supra mentum, circa os, & nasum oriatur, atque ità dici putant, quia ex remediis etiam, quæ congrua videntur, irritetur potiùs, quàm sedetur, ac sanas depascendo partes progreditur, ut hoc *Tomo cap. 9. de cancro diximus, & tomo 2 cap 23. De Ulcere cancroso, lupo, & Noli me tangere.*

Signa.

Ex his, quæ suprà attulimus, guttæ rosaceæ signa satis clare patent, & ex ipso visu etiam internoscitur.

Causa.

Assignant Galenistæ chirurgi pro guttæ rosaceæ causa sanguinem fervidum ob calidam hepatis intem-

temperiem genitum, qui ad nasum delatus diffunditur, & erubescentiam facit, quia nec remeare, nec discuti potest. Verum apud vulgares non est malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Maledictum hepar, quod tot agasones fecit medicos! Sed de his næniis alibi. Putant Galenici ejusmodi erubescentiam cuticulæ tantùm exteriori adhærere, sed errant, nam interioribus carnis, & cutis partibus firmiter adhæret, adeò ut quosdam insigniter deceperit, qui sibi persuaserant, si liquore aliquo caustico exteriorem absumerent cuticulam, aliam novam legitimè coloratam succreturam, factâ autem experientiâ, sui opinamenti vanitatem deprehenderunt, & quòd rubedo illa in carne firmiter adhæreat, nec medicamentis cedat.

Non negamus sanguinem esse guttæ rosaceæ causam, attamen fit secundum nostram sententiam ex sanguine nimis spirituoso ad nasi arteriolas capillares, sub teneram cutis texturam delato, (ac proinde malum hoc potenter vinum potantibus obtingit) in quibus diutiùs stagnans, multis particulis salinis fixioribus maximè acidis refertur, nec ideò remeare, nec discuti potest, & quodammodò eas dilatat, turgidas, & protuberosas reddit, ac per cuticulam suo colore translucet.

Prognosis.

Malum hoc delicatulis, & formositati admodùm studentibus perquàm intolerabile est, & difficulter curatur, cùm medicamibus non cedat, sed tantùm curationem suscipiat palliativam, & præcipuè si nasus pustulosus, & exulceratus evadat, ac plerùmque hominem ad mortem usque comitatur, Interdùm in naso tubercula illa adeò incrementum sumunt, & nasus valdè augetur, ut visionem impediat.

Curatio.

Non curant guttam rosaceam vulgares, nisi priùs hepatis, & sanguinis vitium auferant, licèt enim hujus mali causa continens discutiatur in naso, semper tamen indè nova subministratur materia, est veluti ventris crepitus, qui perpetuò nasum ferit. Itàque pro curatione sanguinem detrahunt, humorem biliosum, qui plerùmque admiscetur, evacuant, cucurbitulas cum, & sine scarificatione sæpiùs scapulis affigunt, illasque affigunt, sed in primis hepatis, & sanguinis calidam intemperiem temperant *Syr. de fumar. mai. Cichor. Nic. sero lactis caprini, balneis aqua dulcis, pulveribus viperarum &c.* Deindè ad topica accedunt, ubi nasus tantùm rubet, refrigerantibus, ubi verò pustulis est inquinatus, discutientibus utuntur, quæ omnia sub formâ aquarum, liquorum, linimenti, vel unguenti adhibent.

Pro guttæ rosaceæ curatione necesse est, ut sanguis in arteriolis stagnans fluxilis reddatur, & à particulis salinis fixioribus, & aci-

d's purgetur; quadere omnia conveniunt diaphoretica, & sudorifica pluries relata, & porosa, ut *oculorum cancrorum magisterium, corallia alba, cryſtall. mont. præp. lac perlarum &c.*

Quo ad topica sequentia commendamus, ut

℞. *Fragorum lib.* j.
Lactis caprini lib. ij.
Album. ovor num. xx.
Sem. cydonior. ℥. ij.
Camphora ʒ. ij.
Albuminis,
Sulph. ana ℥. ß.
M. destillentur.

Vel

℞. *Camph.* ʒ. j.
affunde sensim in mortario agitando
Ol. amygdal. dulc. ʒ. iij.
(hac methodo fit butyrum camphoræ, sed mortarium debet calefieri.) *Posteà sensim affunde*
Ol. tart. p. d. ʒ. ij.
Vitell. ovor. num. ij. *m.*
Hinc adde sacch. saturni ʒ. ß.
M. diligenter. Tandem
Sensim affunde
Aqua flor. fabar.
Liliorum albor.
Fragorum sine vino ana ℥. ij. *m.*
His misturis locus affectus bis, vel ter illiniatur.

Vel

℞. *Ol. tart.* ʒ. j.
Sulph. ʒ. ij.
Camphora ʒ. ß.
Cerussa,
Lithargyr. ana ℥. ß.
Aqua. ros. q. s.
Stent in vitro clauso ad solem.

Vel

℞. *Aq. spermat. Ranar.* ℥. ij.
Camph. ʒ. j.
Ol. Saturni p. d. ℈. j. *m.*

Verùm maximoperè ad guttam rosaceam valet sequens Matthioli experimentum, ut

℞. *Camphoræ,*
Sulph. viv. ana ʒ. j.
Myrrha,
Thuris ana ℥. ß.
Aquar. fragor.
Ros. albar.
Scrophular. ana ℥. v.
Insolentur in vase vitreo optimè clauso per decem dies, vel amplius, posteà in M. B. destilla, qua pars affecta in die sæpiùs abluatur. Vel hoc aliud experimentum, ut

℞. *Ceruss. albiss.* ʒ. iij.
Lithargyr. argenti ʒ. j.
Camphora ℈. ij.
Aquar. Nymph.
Solani,
Fabar. ana ℥. iij.
Aceti alb. ʒ. ij.
Resideant horis sex, filtra, & serv. qua gutta rosacea bis, & ter dietim madefiat.

Potiora autem guttæ rosaceæ remedia petuntur ab his, quæ naturam habent cutem humanam albificandi, tenuem, mollem, delicatam, & emaculatam reddendi, extrahendo nimirùm ex eâ id, quod ipsam obscurat, & opacat, cujusmodi sunt *aqua stillatitia è floribus fabarum, ranunculo, stercore humano, & vaccino* (hanc nonnulli appellant omnium florum,) *sigillo Salomonis &c.* quibus facies sæpius lavatur, & sponte resiccari sinitur; sequens autem à Paracelso ad hanc intentionem in specie commendatur:

℞. *Al-*

℞. *Album. x. ovor. ad duritiem coctor.*
Calcis, sive pulv. testar. ovor. ℥. vj.
ex his commistis destilla aquam, urgendo in fine ignem, quò humiditas è testis omnis propellatur, egressam aquam denuò relictis fæcibus superfunde, & secundâ vice ab eis destilla, huic aquæ rectificatæ impone
Fol. argenti,
Cerussæ,
Cinerum stamni,
Pulverisque stamni ana ℥. ij.
ac invicèm per integrum mensem digere, crebrò materiam agitando, postmodum iterum destilla, & eo liquore affectam partem collue.

CAP. XXXV.

De Pustulis, & Morphæâ.

SIcut gutta rosacea integrum occupat nasum, veluti tuberculatum, & instar panni scarlati reddit rubrum, ità pustulæ, & morphæa faciem depravant, & venustatem tollunt. Sunt hi affectus consanguinei, & saltèm gradibus inter se differunt; dùm enim rubicunda phlogosis in facie apparet, in constanti rubore permanens, nihilque præter aliqualem damni deformitatem inferens, tunc ille affectus faciei rubor vocatur, si verò ea rubedo etiamnùm exaltatur, plurimaque tubercula naso inspergit, gutta rosacea appellatur, de qua capite præcedenti egimus, in eâ tamen non est exulceratio, sed tubercula sicca rubicunda excitantur, quæ veluti pustulæ carneæ sunt, neque exulcerantur, nec pruritum, vel dolorem inferunt, ast si rubor mutatur in colorem lividum, violaceum, fuscum, vel cinereum, ac tubercula in pustulas, & vesicas abeunt, tunc dicitur Morphæa. Est igitur morphæa affectus in faciei cute enascens, & non alibi, quod si fortè alibi corporis aliquid simile pronasceretur, non esset tamen morphæa, sed potiùs lepra.

Signa.

Morphæa alium non infestat locum, quam faciem, neque ulteriùs serpit, sed in facie fixa manet, excitans ibi pustulas humidas, pruritum, dolorem, & intumescentiam, tantamque coloris fœditatem, ut ignorantibus lepra videatur, sed, ut dictum est, ea non est, neque in eam mutatur, vocem etiam non reddit raucam, ut lepra, ubicumque enim vocis raucedo, aliaque signa concurrunt, morphæam tunc non adesse certum est.

Causa.

Pro morphææ causâ vulgares ad notas humoris melancholici, & atrabilarii recurrunt fabulas. Verùm nostra sententia est morphæam fieri à sanguine vappido ad faciei vascula delato, qui ibi stagnat ob muciditatem, & lentorem, nec remeat, nec resolvitur, à quo ichor resudat, ac per internam carnis substantiam se diffundit, & resolutione destitutus primò ruborem, deindè tubercula cum cute fuscâ, lividâ, & sublu-

ridâ, & tandèm pustulas cum veficis parit.

Ut autem unusquisque sciat, quid pro humore melancholico, & atrabilario intelligere deberent humoristæ, secundum nostram sententiam, & principia dicimus esse sanguinem naturæ frigidæ scilicet paucos habentem spiritus, qui ipsum à corruptione præserveut, & tueantur: non secus ac vinum austerum, & debile, quod ob spiritûs ardentis paucitatem non diù conservatur, sed mucidum fit; dulce verò, & forte vinum semper spiritu ardente abundat, atque abeo diutissime conservatur, ut quisquis per destillationem observare poterit. Sicuti ergò vinum debile in superficie mucescit, cuticulam generat, ac fracedinem, ita etiam sanguis melancholicus, & atrabilarius naturæ frigidæ, & austeræ, ac ob paucitatem spirituum corruptionis maculam in superficie scilicet in cute contrahit, uti omnes melancholici colorem cutis fuscum, lividum, & sublutidum habent, atque in dicta cutis superficie facillimè mucorem quasi contrahunt. Hinc etiam ob spirituum paucitatem melancholici sunt tardi, timidi, mœsti, tardi ad iram, pulsus habent tardos, & parvos, venæ sectio ipsis nocet, & frigidis tentantur morbis.

Prognosis.

Morphæa in primâ suâ conceptione iisdem remediis, quibus gutta rosacea curatur, curari potest; tunc enim exteriori saltem hæret cuti, progressu autem temporis interiorum fermentat, ac reliquum sanguinem, & carnem sua inficit fracedine, ac ad corruptionem disponit, quæ postmodùm exulceratur, & nigricantem producit pustulam, & partes exulceratæ tandèm excidunt, certissimum est argumentum morbum jam esse confirmatum, & insanabilem, actualemque incœpisse putredinem, quæ restaurationem non patitur, sed putrefactum manet putridum, ac ulteriùs putrefacit, tùmque caput dolere incipit, ac febris cum interno calore generatur, quæ certum est venturæ mortis signum.

Curatio.

Curant vulgares morphæam evacuando humorem melancholicum *syr. de fumar. mai. Cichor. Nic. de fumar. helleborato*, deinde *balneis aquæ dulcis, & sero lactis caprini* utuntur: postmodum sanguinem emittunt ex venis hæmorrhoidalibus, & tandem in parte affecta refrigerantia adhibent, quæ an conveniant, ex causis quisque examinare potest.

Curamus nos morphæam, dùm confirmata non fuerit, sed in principio existens: præmissis igitur universalibus, nimirum purgatione, quæ blanda esse debet, & sanguinis mundificatione, sanguinem egregie purgat arcanum petiarum, vel sequens pulvis specifice sanguinem purgans usurpetur:

℞. *Radic. scrophulariæ,*
Pentaphyll.

Fili-

Filipendulæ ana ʒ. ij.
Herbar. agrimoniæ
Pilosellæ ana m. ß.
Omnia exsiccentur in umbrâ f. pulvis subtiliss. cui adde sacch. alb. ss. ʒ. iij. m. cujus dosis ʒ. ß. omni manè cum vino assumatur. Vocentur in crebriorem usum ea, quæ spiritu sanguineo turgent, cujusmodi sunt *herbæ Ioviales, nimirum scabiosa flore purpureo nodoso, anagallis flore rubro, alyssum galeopsis, eryngium, & scrofolaria*, Cujus radix tuberosa signaturam dat, quòd contra omnes affectus tuberosos inserviat) quæ continuato usu interiùs usurpentur. Multùm commendamus *spiritum cochleariæ, & spiritum vitrioli Martis.* Itèm *genuinam coralliorum tincturam, antimonii tincturam, jura viperarum consumpta.*

In faciei pustulis interiùs eadem valent, sed extrinsecus nihil præstantius est *menstruo* (virginis, vel aliàs juvenculæ boni habitùs) *in aquâ calida soluto*, quo si per dies aliquot sub vesperam eundo cubitum, facies tota lavetur, & sponte exsiccetur, pustulæ cadunt, succrescente novâ cuticulâ, & rubor perit.

In iisdem pustulis, & morphæâ totius faciei radicitùs extirpandis mirificè valet *oleum bufonum* alibi à nobis descriptum, propter signaturam macularum in bufonibus. Hoc oleo faciem aliquoties illine, sed singulis diebus semel, post aliquot dies cadunt pustulæ, & morphæa à fundamento prorsùs extirpatur. Omnium medicaminum præstantissimum est hoc oleum, id òque cæteris nihil proficientibus, ad id confugiendum est.

CAP. XXXVI.

De Varis.

SUnt quædam exigua, & duriuscula tubercula, Vari Latinè, Græcè jonthi dicta, & vulgò signa Venerea credita, quod indicent hominem Veneris sacris idoneum, sed abstinentem. Hæc faciei sunt dehonestamenta, eamque conspurcant, quia in facie circa nasum pronascuntur, modo rubicunda, nunc perlæ instar candicantia, magnitudine seminis cannabini, atque etiam minori, rubea interdùm doloris aliquantillum inferunt, & in maturationem abeunt, ubi expressa nonnihil puris cum sanguine misti ex se projiciunt, ità ut quasi cum impetu prorumpat; albicantia merum albidum continent pus, atque ungue lacerata facillimè emittunt; quædam autem exsiccantur, & planè indolentia evadunt, si tamen cuspide aciculæ expungantur, expressione induratum reddunt pus, magnitudine capitis aciculæ, & nullum ante, vel post expressionem concitant dolorem.

Signa.

Tubercula hæc notissima sunt vulgò hic *fetole* vocantur, & ipso adspectu, necnon tactu cognoscuntur, sunt dura, & callosa pro magni-

magnitudine ſucci peccantis ſub cute collecti, nunc rubicunda, nunc albicantia.

Cauſæ.

Putant vulgares Varos à pituitâ excrementitiâ provenire, cui non-rarò humorem atrabilarium admiſceri. Verùm vera varorum cauſa ſunt particulæ quædam pinguiores ſpiritibus refertæ cum ſucco alimentitio ad faciei partes delatæ, & ab acido ibidem præcipitatæ, & coagulatæ, ac ad nutritionem ineptæ, quæ cùm nec ſubigi, nec diſſolvi poſſint ob craſſitiem, fibras extendunt, & tubercula pariunt. Hinc alimenta pinguia, potus fortis, & calidus varorum cauſa eſſe poſſunt. Similiter calor aëris ambientis, magis enim æſtate, quàm hyeme generantur, quinimò plerique juniores maſculi eorum materiâ ſcatent, quamvis non omnibus erumpant; majori enim parte ſparſim ea materia verius cutis poros movetur, atque ferè in omnibus poris particula quædam ejus inhæret, & exprimi poteſt, ubi compreſſione quamplurima exigua fruſtula, quaſi ſpiſſæ pinguedinis exeunt, phlegmaticis autem ea materia in peculiaria tubercula colligitur, idque non ſolùm in hominibus, ſed etiam in quibuſdam porcis, quorum caro non eſt apta edendo, cùm eam comedentibus lepram parare poſſit; ſi tamen hujuſmodi porcis ante eorum mactationem antimonii crudi pulveriſati non nihil in eorum pabulo devorandum detur, tunc Varorum materia ità diſpergitur, ut poſt mactationem nulli inveniantur Vari, ſed potiùs mera ſuaviſſima deprehendatur caro.

Prognoſis.

Vari nihil periculi inferunt, ſed ſolùm aliquo modo faciei venuſtatem deturpant, ideòque in mulierum gratiâ, quæ venuſtati ſtudent, ut viris placeant, horum tumorum proponenda eſt curatio; attamen in hominibus hos tumores curare velle pro ineptiis cum *Celſo* putamus, Si frigidioribus topicis eorum copioſam eruptionem quis impedire ſtudeat, conatus ille periculo non vacabit; pinguis enim hæc impuritas intra corpus retrocedere cogitur, & perniicioſam intùs alicubi collectionem facilè excitare poteſt. Si Varis humor excrementitius admiſceatur, tubercula ichorem fundunt, & ſuppurata in ulcera tranſeunt. Si rubor ſit intenſus in facie cum puſtulis, malum curatu difficile eſt, & licèt puſtulæ fortibus removeantur medicamentis, rubor tamen perſeverat, & magis intenditur. Quandò rubedo conjuncta eſt cum faciei inflatione, & vocis raucedine, tunc lepram imminere putamus.

Curatio.

Curationem complent vulgares per phlegmaticam purgationem, venæ ſectionem, cucurbitularum, aut hirudinum applicationem, quibus

bus hepar refrigerant; putant enim hoc plus justo calidum varos generare, postmodum topica applicant, quæ describere omittimus, quia frigida usurpant contra eorum indicationem, & varorum materiam intra corpus retro cedere sinunt, & aliquam periculosam excitant collectionem.

Varorum curatio, licèt nullum censum quotidianum medicis suppeditet chirurgis, attamen reserandi sunt pori, ut particulæ pinguiores, & concretæ ejiciantur, sit tàm per interna, quàm per externa, & breviter his expertis medicamentis perficitur. Optimum remedium est *antimonium diaphoreticum*, si per plures noctes eundo cubitum ante cœnam *cum aquâ cardui sancti, vel stellati* capiatur. Quoad topica in Varis nil præstantius est *oleo granorum lauri* sæpius illito. Itèm *spiritus vini camphoratus, similiter aqua florum omnium, vel florum sambuci spiritu vini vigorata.* Si singulis diebus semel per aliquot dies facies lavetur tota, & sponte exsiccetur.

CAP. XXXVII.

De Epulide, & Parulide.

A Facie os ingredimur, & eos recensemus tumores, qui intra ejus ambitum excitari solent, & primò

Solet quandòque super gingivas adeò turgere, & in tumorem elevari quædam carnis excrescentia, ut ferè dentes obtegat, & affectus iste Epulis, seu superdentium incarnatio vocatur; si verò ea turgentia sit exiguus tumor inflammatorius, & in suppurationem abeat, Parulis dicitur.

Signa.

Epulis per se visui patet, nàm est quædam carnis intumescentia, laxa, & spongiosa, nec suppurationem admittit; Parulis verò abscessus, qui ad suppurationem tendit.

Causæ.

Putant vulgares epulidem fieri à victu nimis sanguificante, ex quo sanguis affluit ad ea loca, ubi apertio est, ut ea carne impleantur, quamvis autem in ejusmodi gingivis nulla sit apertio, valdè tamen raræ, & spongiosæ sunt, ità ut omninò minimo attactu sanguinem fundant, itàque facilis in spongiositatis poros cruor influit, carnemque augmentat, & extendit. Parulis fit à sanguine tenui, sive puro, sive cum aliis humoribus misto, qui è capitis vasis in gingivas defluit, & inflammationem parit.

Verùm secundum nostra principia epulidis causa est uberius nutrimentum, quod in gingivas fluit, quarum textura cùm sit laxa, & cute crassâ non tegatur, facilè coagmentatur, stagnat, fibrillas destendit, & in carneam degenerat excrescentiam, quæ veficulæ formam repræsentat.

Parulis causa est obstructio in

poruis, & meatibus, per quos sanguis ob circulationis necessitatem ab arteriolis in venulas transit; sanguis enim impeditus concrescit, & ob stagnationem diuturnam, partibus volatilibus resolutis, acidæ, & salinæ dominium sibi arripiunt, & has partes extendunt, inflammant, dolorem, ruborem, pulsum, calorem, & tumorem suscitant.

Prognosis.

Epulidis intumescentia non est vilipendenda, nàm quandòque ità luxurians, flaccida, & sordida evadit, vt sanguinem fundat, corrumpatur, putrescat, & tandem anhelitum generet fœtentissimum, undè sæpè scorbuticam inducit affectionem, & in ulcera cacoëthica, cancrum, vel fistulas degenerat, interdùm gangræna gingivas corripit. Parulis aliquandò naturæ vi, & artis auxilio resolvitur, aliquandò verò in suppurationem abit, cujus ulcus, si non, vel malè curetur, facilè prominentem producit caruncuIam, & alia symptomata suprà enarrata.

Curatio.

Epulidem curant vulgares filo constringentes in dies, donec per nutrimenti privationem decidat, vel ferro abscindunt; Parulidè verò suppurant, & scalpello aperiunt.

Si in epulide carnis luxuries sit levis, laxa, & sine putredine, ejus curatio in nutrimenti degenerati eductione, & in carnis excrescentiæ gingivarum absumptione consistit, quod mirabiliter præstat *aqua pethi*, vel reprimentium, & adstringentium usus, & oris collutio *cum aquâ aluminosâ, vel decocto balaust. gallar. cortic. mori, radic. bistortæ*; attamen cùm magna sit, optima est sectio per forficem, quâ sectâ, adhiberi debet gargarisma ex myrrhâ, sale, & aloë.

Si putrescit, & fœtentem spirat odorem, præstat *pulvis sabinæ, & aluminis usti* aspersio, vel sequens pulvis:

℞. *Salis decrepitati* ℨ. j.
Alum. usti, &
Salis armoniaci ana ℨ. ß. *m.*

quibus putridæ gingivæ ad sanguinolentiam usque confricentur, deindè os colluatur *decocto folior. aquilegiæ, cochleariæ, nasturtii aquatici, addendo parum myrrhæ, & aluminis usti cum sufficiente quantitate mellis rosati simplicis*. Vel sæpius tangantur *infusione lapidis medicamentosi, vel aquâ viridi, vel tandèm oleo sulphuris, aut vitrioli, aut salis balsamo diluto.*

Si parulis conjunctam non habeat inflammationem, maximè commendatur gargarisma *ex prunella, foliis saliviæ, & nasturtii aquatici.* Si inflammatio conjuncta sit, præstat gargarismus *ex aquâ pethi destillatâ, in qua dissolutus sit lapis prunellæ*. Vel *ex aquâ spermatis Ranarum, vel sedi majoris, sonchi cum rob. fragorum, & sale prunellæ*. extrinsecùs verò applicetur cataplasma *ex medullâ panis triticei cum lacte coctâ.*

Si ad suppurationem vergat, acceleretur, gingivas inungendo *butyro recenti, aut gallinæ adipe*, vel os colluendo *decocto fol. malu. alth. hyoscya-*

hyoscyami in aquâ hordei. Si ponte non aperiatur, ne subjectas corrumpat partes, quàm citiùs fieri potest, scalpello celebretur apertio. Postmodùm adhibeatur gargarismus *ex aquâ hordei, & melle rosato simplici, aut hydromelite.* Deindè optimè regatur, ne in ulcus diuturnum, vel fistulam, cancrum, vel gangrænam abeat; quòd si in cancrum migret, malum est immedicabile, si verò in gangrænam, malum est deploratum, & ocyssimè ad interitum properat.

CAP. XXXVIII.

De Ranulâ.

RAnula, quæ Batrachos græcis, & Ranula latinis nuncupatur, est tumor, qui sub linguâ, in eâ parte, qua illa vinculo alligatur, adnasci solet, in quo venæ nigricantes intumescunt, & lividum constituunt tumorem ad ranæ coloris similitudinem. Rimam in medio continet, quæ dextram à sinistrâ dirimit partem, & in posteriore ranam mentitur, undè affectus ranulæ nomen sortitus est. Interdùm glandulæ non absimilis, modò sanguineus, modò verò phlegmaticus est tumor, imparemque sortitus est magnitudinem; in aliquibus enim fabæ, in aliis castaneæ, vel ovi columbini magnitudinem æmulatur, undè ranulâ affecti loquelæ difficultatem patiuntur, & non nisi Ranarum instar coaxando enunciare possunt: Hinc nonnulli Ranulæ huic affectui nomen impositum fuisse existimàrunt. Est tumor tactui cedens, qui ad œdematis, vel meliceridis mollis, & laxi naturam accedit, continetque in folliculo quandam materiam ovi albumini, aut melli persimilem, Quandòque tumor est durus, febremque habet adjunctam.

Signa.

Hujus affectûs signa non sunt cognitu difficilia ex supradictis: sub linguâ enim quidam tumor laxus, & mollis elevatur, & ab utrâque ligamenti parte spherica conspicitur prominentia, quæ ciceris, vel fabæ, vel castaneæ, aut ovi minoris columbini magnitudinem æquat.

Causa.

Pro ranulæ causâ vulgares pituitam, seu lentum assignant humorem, è capite fluentem, qui sub linguâ sedem figit, quia laxa, & spongiosa est ejus caro, ad fluxionem recipiendam magis idonea. Vel sanguinem statuunt crassum in venis sub linguâ coacervatum. Verùm has aniles fabellas in quamplurimis locis explodimus.

Ranula fit ex errore facultatis assimilatricis ultimi alimenti, dùm id, quod parti assimilare deberet, non solùm non assimilat, quia non regit, verùm in hoc aliquid heterogeneum, lentum, & mucosum ovi albumini, vel melli persimile transmutat, (ut ex apertione li-

quet) quod sibi locum aptando, partis situm vitiat, & ob sui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem inducere solet, ideoque rarissimè est affectus inflammatorius.

Prognosis.

Affectus hic utplurimùm periculo vacat, & frequenter pueros infestat, quia in his ea pars est laxior, adultis verò rariùs contingit, quia durior; attamen in pueris acceleranda est ejus curatio: suffocationis enim periculum imminet propter viciniam, quam cum pulmone habet per laryngem, & asperam arteriam, quia facilè potest occludi, & tùm mors prae foribus maneret. Adultis, si dolor, & febris adsit, vitae discrimen minatur, quia quandòque in anginam degenerare potest. Ranula nigra, vel fusca, & dura ad cancri naturam accedit, ob acidum furiosius ibidèm dominans, attingi non debet.

Curatio.

Vulgares ad causam antecedentem auferendam pro hujus affectûs curatione, corpus purgant, phlebotomiam celebrant, & postmodum discutientibus utuntur medicamentis, ut

℞. *Cortic. granat.*
Hyssopi sicci, &
Salis com. ana ℥. ij.
F. pulvis sub linguâ iteratò detinendus.

Aut

℞. *Piperis,*
Zingib. ana ℥. j.
Salis gemmae,
Communis ana ℈. ij.
Origani,
Calaminth.
Rad. ireos,
Hermodactyl. ana ℥. ß.
Mastich. ℈. j.
M. f. pulvis.

quo ranula frequenter fricetur, eum quoque sub linguâ detinendo. Vel oris lavamentum commendant, ut

℞. *Balaust.* ℥. j. ß.
Aluminis ℥. ß.
Mell. ros. ℥. ß.
Aquae plantag. lib. ß.
Bulliant aliquantulum.

Aut ferro ranulam incidunt, sed metus est haemorrhagiae. Si ranula sit inveterata, ad decocta sudorifica deveniunt.

Decipiuntur vulgares in Ranulae curatione, nàm purgantia medicamenta, sanguinis evacuationes, prout & decocta sudorifica sunt omninò inutilia, quia ejus materia extra naturae jurisdictionem in folliculo deposita continetur, similiter decipiuntur, si credunt per discutientia, licèt efficacissima curationem perficere posse, quia his non cedit, etenim in hujus materiâ spississimae sunt partes, quae postquàm subtiliores vi medicamnum evanuerunt, pertinaces fiunt.

Curat hunc affectum materiae, & folliculi eductio, quae per apertionem fieri necesse est, sed non ferro celebranda est, quia ferrum horribile est, & insalubre, nàm partes folliculo circumpositae, sanae,

næ, & integræ sunt, ac proindè ab incisione crudum emergit vulnus. Pro Ranulæ apertione appropriatum est *sulphuris, vel vitrioli oleum*, attamen pro pueris dilutum convenit, aliter pro adultis; nàm paulatim sanam lacessit partem, fermentum vicinis partibus impressum exterminat, ac folliculum dissipat. Apertione inclusus humor est educendus, ut penitùs abscedat, quo educto, adhuc magna superest difficultas pro folliculo extrahendo: etenim ille circumjacentibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè separatur, & dolorosa esset per scalprum ea separatio. Interim nisi separetur; impromptu est recidiva, quia tunica illa efficit, ut iterùm adjacentium partium nutrimentum degeneret: Itàque folliculo suprà dicto oleo destrues, & sic recidivam vitabis. Deindè os colluatur per aliquot dies *aquâ hordei, in qua dissolutum fuerit mel rosatum cum Diamor.* & tandèm ad cicatricem inducendam frèquenter os colluendum est *vino nigro, in quo aloë, & myrrha dissoluta sit.*

Quidam Ranam vivam nuchæ applicant, sed non semper respondet effectus. Nostrates mulierculæ ad ranulæ præcautionem Ranunculam ex argento efformatam infantibus de collo suspensam gestandam curant, sed hæc præcautio superstitiosa videtur.

CAP. XXXIX.

De lingua Tumore.

NOn uno, sed variis tumorum generibus lingua laborat, interdùm supra modum incrementum sumit, ità *Gal. de diff. morb. cap.* 9. scribit *se vidisse cujusdam linguam supra modum absque ullo doloris sensu excrevisse, ut neque œdema, neque scirrhus, neque inflammatio esse videretur. Neque enim prementi digito cedebat, neque omnino sensu carebat, neque dolore infestabatur, sed hoc ipsum incrementum dumtaxat erat, nihil ipsâ substantiæ particulâ vitiatâ.* Verùm hoc accidit ob copiam utilis alimenti in ejus substantiam conversi. Nonnunquàm ex magnâ alimenti degenerati copiâ ità intumescit lingua, ut vix in ore contineri possit, ut *Forestus* observavit *lib. 14. observat.* 18. Quandòque in linguæ superficie hinc indè verrucarum instar tumusculi scirrhosi oriuntur, alii tamen sunt molliores, & albi, & aliorum colorum alii, qui à lue Venereâ ortum habent. Interdum est œdema, vel Cancer. Quandòque à lue Venereâ, & ab hydrargyri inunctione ità intumescit, ut ex ore emineat. Nonnunquàm ex materiâ venenatâ, ut fungorum venenatorum esu, Napelli, aconiti, vel alterius rei venenatæ, vel bestiæ venenatæ morsu linguæ tumor excitatur, ut in quodam milite Hispano ex viperæ morsu observavimus. Tandèm ex inflammatione intumescit lingua, & quandòque

dòque inflammatio in abſceſſum degenerat.

Signa.

Linguæ tumor viſui patet; ſi verò ſit ex alimenti copiâ, lingua ſenſim incrementum ſumit æqualiter ſecundum omnes partes, & dolor, ac vitioſorum humorum ſigna abſunt. Si fiat ex alimenti degenerati colluvie, cachexiæ ſigna, & dolor plerùmque adeſt, & ferè magis in unâ parte, quàm in aliâ apparet. Si tumusculi verrucarum inſtar ſint, in ſuperficie apparent, ſuntque molliores, albi, & aliorum colorum. Si ex lue Venereâ ſit tumor, ejus notæ etiam alibi in corpore apparent. Si ex veneno, aut re venenata ſumptâ, id ex ægri relatione patebit, & alia etiam veneni ſigna aderunt. Si demùm ex inflammatione, adeſt faciei, & linguæ rubor, corporis habitus eſt calidior, dolor manifeſtus, & febris percipitur.

Cauſa.

Horum tumorum cauſæ variæ ſunt juxta tumoris qualitatem, de quibus ſuo loco egimus.

Prognoſis.

Linguæ tumor pernicioſus eſt, nec deſpiciendus; lingua enim ſuo motu ſermoni, & cibi, potuſque deglutitioni inſervit, qui in linguâ tumida læditur. Inſuper ex nimio linguæ tumore ſuffocationis periculum imminet. Si linguæ tumor ſit durus, lividus, & ad cancri naturam accedens, inſanabilis eſt.

Curatio.

Credunt vulgares linguæ tumorem per fluxionem fieri, ideòque eam evacuant, repellunt, & quæ fluit, diſcutiunt, vel ſuppurant. Si ſanguis abundat, venam cephalicam in brachio aperiunt, & cucurbitulas cervici apponunt. Poſtmodùm venæ ſectionem ſub linguâ inſtituunt. Si humor fuerit bilioſus, vel pituitoſus, convenienti utuntur pharmaco.

Præmiſſis univerſalibus, & revulſionibus, ac diverſionibus adhibitis, in tumore à ſanguine ortum ducente, repellentibus in principio utuntur medicamentis, *ut ſucco citri, limonum, ribium, granatorum, acetoſæ, lactucæ &c.* Inquiunt enim hos ſuccos ſuâ frigiditate, & aciditatis ratione humiditatem cum ſalivâ educere. Verùm repellentia non tantùm magnum inferunt damnum, ſed malum iis augetur: nullo igitur modo adhibenda ſunt ob infelices ſucceſſus, quia humor repercuſſus ad internas, principes, & nobiliores remeat partes, & majora damna inferre poteſt. Præterea repellentia frigida, & humida ſunt, quadere potiùs adſtringunt, quam repellunt. In augmento *Diamorum* addunt, & in declinatione *acetum* admiſcent *ſcilliticum.*

In materiâ venenoſâ ad alexipharmaca confugiunt, & os colluunt *decocto plantaginis, ſcabioſæ, ſyrupo roſato.*

Si

Si linguæ sit inflammatorius, primò cephalicam tundunt venam, deindè sublingualem, & cucurbitulas usurpant. Ut abscessus rumpatur, utuntur *decocto hordei, lactuca, addito Syr. de jujubis.* Quandòque *ficum per medium scissam* continuò super linguæ tumorem gestare imponunt, ajunt enim ficus suppurationem promovere. Tumorem scalpello aperiunt, nisi sponte rumpatur. Excreto pure, abscessum apertum eluunt *decocto plantaginis, cicer. rubr. & agrimon. addito melle rosaceo*, abstersum ulcus consolidant.

Si lingua ex nimiâ alimenti copiâ incrementum sumat, decenti diætâ absolvitur.

Si ex alimenti degenerati colluvie linguæ tumor ortum ducat, nullum majus remedium inveniri potest, quàm medicamentum purgans, hujusmodi erit *extractum catholicum*, cujus rei experimentum habemus apud *Gal. lib.* 14 *m.m.cap.* 8. *Sanè linguam ità tumefactam cuidam vidimus, ut in ore contineri non posset. Erat qui sexagenarius jam erat, horaque ferè decima erat, cum ad eum primum accessi, & vidi. Ac visus mihi est usitatis mihi pilulis, quæ ex aloë, scammoneo, & colocynthide constant, vespere datis purgandus: Cæterùm eâ nocte evidentissimum, per quietem in somnium nostrum homini consilium, materiam ipsam medicamenti definivit.*

Linguæ tumor ex lue Venereâ si fit, ejus curatio ad eundem morbum dirigenda est.

Si in linguâ carcinoma fit, ulcus nimirum durum, atrum, callosum, & melancholicum, malum incurabile est, si irritatur, venas erodit, sanguinem profundit, ac per totam linguam ad ejus radicem usque serpit, & mortem infert, pro more enim cancri vulgaribus non auscultat remediis, nisi nostra, & selectiora *cap. 9. de cancro, & Tomo secundo cap. 23. De ulcere canceroso* assumantur.

Si in linguæ superficie tumusculi verrucarum instar infestent, eorum curatio *cap. 27. De Verrucis* petenda est, sed selectiora, & mitiora ratione partis desumuntur medicamenta.

Si ex materiâ venenatâ assumptâ, vel bestiæ venenatæ morsu linguæ tumor excitetur, in hujusmodi malo tumor non est magni momenti, sed id, quod urget, est Venenum, quod illicò extinguendum est, quo extincto, facilis est linguæ ad naturalem statum reductio. Vitanda sunt phlebotomia, & purgantia: nàm ipso veneno sunt nocentiora, quia ipsum ad corporis centrum trahunt, & intùs retinent. Si igitur venenum assumptum fuerit, omni diligentiâ, & nullâ postpositâ morâ, nàm periculum est in morâ, illicò è corpore eliminetur emeticis, quæ leniora sint, & unà lentorem habeant, ut salia corrosiva, & sulphura inflammabilia infringant, & gas illud suffocativum disperdant. Non desint clysteres pingues, & mucilaginosi, si in intestina aliqua veneni portio descenderit. Interim venenum statim foràs eliminetur, ne ad interiora serpat, & si in venas, vel arterias se intrusit, alexipharmacis exturbetur, hujusmodi

modi sunt *Theriaca*, *Mithridatium*, *elect. de bacc. junip. c. c. terra sigillata*, *bolus armenus*, *unicornu*, & cætera vulgaria.

Si à bestiæ venenatæ morsu pendeat linguæ tumor, exhibeantur alexipharmaca suprà enumerata, sed præ cœteris *Theriaca*, *orvietanum*, *Mithridatium*, *aqua theriacalis ex spiritu vini*, *tinctura bacc. junip.* & interim demorsus gargarismata adhibeat, quæ vim aciditatis infringendæ habent, ut sunt *alkalia omnia in succo rutæ caprariæ*, *in decocto tormentillæ*, *scordii*, *scorsoneriæ &c.* Item *vini spiritus cum sale viperarum*, & pro pauperibus, in qua sal dissolutum fuerit, gargarizetur. Verùm de vulneribus ex venenato morsu inflictis, ut viperæ, aspidis, scorpionis &c. agimus *Tomo Tertio cap.* 29. & similiter in nostrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *cap.* 17.

Si lingua inflammatione tentetur, os gargarizandum decocto aliquo discutiente in principio, *ex hysop. betonic. origan. calaminth. melilot. sem. lini*, *fœnugraci*, *& syr. de moris*, *vel diamoro*. Quòd si tumor non resolvatur, sed in suppurationem vergat, ad emollientia, & suppurantia devenimus, ex quibus gargarismos, & collutiones concinnamus *ex decocto radic. lilior. albor. fol. alth. passular. furfur. fic. ping. sem. cydonior. in aquâ hordei facto, quibus sapam addimus.* Quòd si abscessus his remediis sponte non rumpatur, aperiendus est scalpello, excreto pure, ulcus abstergatur collutione *cum hydromelite*, *& aquâ saccharatâ*, & tandèm consolidetur sequenti gargarismo:

℞. *Aq. hord. lib.* ij.
Mell. ros. simpl. ℥. iv.
Radic. alth. ℥. ij.
Bull. ad tertiæ partis casum, *& coletur.*

Cap. XL.

De Tonsillarum tumore, *& inflammatione.*

Duæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem paulo suprà laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus positæ sunt, duorum nucleorum amygdalinorum instar, ac proindè vulgo à figurâ amygdalæ, Latinè tonsillæ, & glandulæ vocantur, Græcè verò Paristhmia, ob similitudinem ab Isthmo, significante angustam terræ partem, seu telluris brachium, inter duo maria jacens, nec non Anthiades, quia primò se oculis offerunt.

Conditæ sunt à naturâ tonsillæ spongiosæ, ut salivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œsophagum humectent, ut cibum sicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutitionem; Item ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ii, qui fistulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum medico, sed majus ægroto negotium facessunt; intumescunt enim quandòque sine inflammatione, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm

dùm inflammatione, ardore, dolore, & siti infestantur cum deglutitionis, & respirationis difficultate. Qua inflammatione in abscessum degenerante, pus intra fauces effunditur, undè sæpè ulcus sordidum, & fœtidum relinquitur. Quandòque non suppurantur, sed indurantur, & in scrofulas, scirrhososque degenerant tumores.

Solet hic affectus admodùm pueris esse familiaris ante, vel post septennium, ut *Hip. aph. 26. sect. 3.* testatur: *Cùm verò jam magis adoleverint tonsillæ &c.* Sic etiam virginibus jam verò maturis, quibus menses non fluunt.

Signa.

Tonsillæ majores aliquantulùm foris sub maxillis tactu, & visu cognoscuntur; intùs verò ceu carnis frustulum quoddam faucibus inhærens mole suá premit, obstatque ne facilis deglutitio fiat, & id sine siti, & ardore, proprium tamen suæ substantiæ servant colorem: Ast ubi inflammantur, rubicundæ inspicientibus apparent, & præter spirandi difficultatem, & deglutiendi, ardorem, & dolorem inferunt molestum, partes circumjacentes incendunt, sitim, & febrem excitant.

Causa.

Tonsillarum tumorem ex cerebri defluxione fieri clamitant Galenici; Inflammationem ex humorum calidorum affluxu ad illos, qui cùm calidi sint, partes illas calidas, & humidas inflammant. Verùm hæc Galen corum causa ridicula est, cùm omnes morborum causas à plantâ pedis usque ad verticem capitis ad fluxiones refundat, & cujusdam Galenici recordor, qui interrogatus à quodam ægroto, qui immani capitis dolore cruciabatur: Domine medice, quo nam malum est, hic meus capitis dolor? Respondit, est Podagra.

Vera tumoris tonsillarum causa est succus alimentitius in ultimâ sui digestione degeneratus in his partibus spongiosis, & laxis, cui magnus acidi laticis proventus accedit. Inflammatio verò fit ex sanguine in his locis ob lentorem, seu viscíditatem stagnante, vel extravasato in spongiosá, & glandulosá tonsillarum substantiá, & ob turgentiam quandam copiosiùs aggesto, unde rubor, tumor, & ob fibrarum tensionem, earumque continui solutionem dolor suscitatur. Causæ remotæ sunt intemperata aëris constitutio, ut caloris, vel frigoris excessus, pororum in hisce partibus obstructio, ciborum calidorum, & potuum ardentium usus, vehemens corporis motus, excandescentia &c.

Prognosti.

Tumor tonsillarum, si mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curatur; at si negligantur tonsillæ, quandòque indurantur, & in scirrhum degenerant, qui nusquàm, vel rarò curatur.

Inflammatio morbus acutus est, qui non exiguam doloris, & di-

glutionis molestiam adducet, imò sæpè suffocationis periculum, & in veram mutabitur anginam, quæ lethale minatur periculum. Harum partium inflammatio vel resolvitur, vel suppuratur. Tonsillæ in febribus denigratæ, & arefactæ inevitabilem portendunt mortem.

Curatio.

Perficiunt tumoris tonsillarum sanationem vulgares frictionibus, cucurbitulis, aurium extensione sursum vehementer, & earum attractione dolorosâ. Item longâ brachiorum frictione dolorosa in carpo supercilium deorsùm, vel cum ligno extremitatem habente rotundam, vel pollice salivâ inuncto; hæc omnia peragunt ad fluxionis diversionem, sed hæc remedia sunt nimis rustica. Deinde externas moliuntur inunctiones *ex oleo amygdalarum dulcium, utriusque lilii &c.* Postremò gargarismis utuntur *ex aquâ, & aceto, vel ex decocto rosar. incomplet. plantag. & hord. cum syr. de rosis siccis, viol. de moris, & aceto rosaceo.*

Tumoris tonsillarum curationem nos perficimus externè in unguento partes *oleo amygdal. dulc. ad* ℥. ß. *olei ceræ destillati* ℥. j. *admiscendo.* Internè gargarizationes adhibemus *ex pipere longo in aquâ communi decocto, vel ex radice angelicæ, & tandèm ex petho.*

Si tonsillarum inflammatio sit circa initia levis, ad ejus curationem adstringentia gargarismata adhibent vulgares, ut

℞. *Aquæ plantag. lib.* j. ß.
Flor. rof. rubr. m. ß.
Cortic. granat ℥. iij.
Succ. hippocist. ʒ. ij.

Bulliant unicâ ebullitione, & colat. adde

Diamori, &
Dianuc. ana ℥. ß.
Et f. gargarisma.

Deinde ad repellentia deveniunt simplicia, ex quibus variæ decoctorum formulas parant, ut *ex fol. plantag. rubi, vitis, balaustis, rosis, sorbis, mespilis, cornis, fol. & bacc. myrti &c.* tandèm refrigerantes usurpant gargarismos, ex decocto herbarum dictarum refrigerantium, *ut solani, lactucæ, sedi cum syrupo de portulacâ, endiviâ &c.* Vel *ex lacte.* Sed in magno versantur errore, & utplurimum levem tonsillarum inflammationem in lethalem anginam degenerare faciunt, vel si copiosiùs refrigerant, inflammationem, defluxum humorem, & tumorem non tollunt, sed lividam, frigidam, duramque reddent partem, & inflammationem, si in gangrænam non mutabunt, saltèm in scirrhum degenerabunt: impactus igitur humor nullum auxilium ab adstringentibus, repellentibus, & refrigerantibus admittit. Imò induratæ tonsillæ deglutionem, & respirationem interdicunt, & medicamentis emolliri non possunt, in quarum extractione chirurgiæ operatio nec facilis, nec tuta est.

Si inflammatio sit vehemens, & suffocationis periculum immineat, statim cephalicam, vel basilicam secant, & ubi phlebotomia locum non habet, venæ sectionis-

ctionis loco aures, & cucurbitulas scarificant, tanquàm venæ sectionis vicarias. Ad materiam conjunctam evacuandam venas sub lingua, raninas dictas, secant; in mulieribus verò tali venam excidunt. Verùm si inflammatio sine febre fit, periculosissima ratione circuitus sanguinis, & tàm resolutionem, quàm suppurationem impedit, neque concretus sanguis phlebotomiâ educitur, imò obstinatior redditur.

Si vitiosi cum sanguine humores redundant, clysteres frequentantes, credunt concretum sanguinem, qui est veluti spina infixa, è gulâ clysteribus extrahere. Vel lene exhibent purgans, ut

℞. *Syr. ros. solut.* ℥. iij.
Flor. cass. recèns extract. ℥. ß.
Aquæ betonicæ ℥. ij.
Rosarum, &
Cichor ana ℥. j.
M. f. p.

Verùm purgans medicamentum inutile est, imò in pejus inflammationem convertet. Nec interim gargarismata desunt.

Inflammatio si ad suppurationem tendat, illam promovent gargarismis *ex aquâ mulsâ calente, decocto caricarum, hisopi, glycyrrh. vel decocto passularum, jujubarum cum violis, & malvâ.* Vel foris applicant *cataplasmata ex farinâ hordei, tritici, fœnugraci cum decocto caricarum, rad. alth. & melle.* Rupto abscessu, *aquam mulsam* gargarizandam præscribunt, primò per se, deindè *admistâ lenticulâ, rosis, plantag. &c.* donec ulcus ad cicatricem perducant. Sed de his rancidis medicamentis fusiùs egimus in nostrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 1. *cap.* 8. *De Anginâ*, quam vulgares utplurimùm cum tonsillarum inflammatione confundunt, & utrique remedia communia faciunt.

Tonsillarum inflammationem citò, tutò, & jucundè absque suppurationis metu curat *sanguis hirci ad pleuritidem paratus, & antimonium diaphoreticum*, quia concretum dissolvit sanguinem, tumorem, & inflammationem tollit. Usurpari possunt *gargarismata ex aquâ spermatis Ranarum cum syr. de moris, & anodyno minerali*, attamen tepida: inflammatio enim neque calida, neque frigida tolerare potest, quibus si non cedit, utere *gargarismo ex spiritu vini cicurato cum aquâ prunella*, vel fiant collutiones *ex decocto fragariæ, & fol. salicis cum pauco armoniaci crudi in eodem dissoluto, vel spiritu ejusdem guttatim addito*, quibus obstructio quævis facilè reseratur, vel utere *gargarismo de pethi decocto.* Externè applicari potest *cataplasma ex micâ panis triticei cum melle*, quod citò inflammationem sistit.

CAP. XLI.

De Columellæ laxitate, & Inflammatione.

DEscendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitùs juxta narium meatus, supra laryngis rimam, inter tonsillas, quæ uvula appellatur, est morbosa hujus carunculæ affectio,

cùm ejus summum uvæ acino non absimile apparet. Proprium hujus carunculæ nomen est columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinstar, parvam columnam, seu columellam efformat. Dicitur quoque gargulio, & gargareon à sono illo, qui in gargarismatu auditur. Ejus substantia est glandulosa, mollis, spongiosa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, superiùs crassiorem, & inferiùs in acutam obtusè desinit. Hæc caruncula suos patitur manes, scilicèt laxitatem, seu elongationem, tumorem, inflammationem, atrophiam, & ulcus.

Signa.

Horum affectuum signa ante oculos sunt posita, aperto ore, & depressa linguâ hoc modo distinctim cognoscuntur. Laxitas intro aspicientibus oblongior, & tenuior de palato in guttur pendet columella, supra linguam jacet, nauseam parit, assiduam excitat salivationem, & æger quasi carnis bolum summo œsophago hærentem habere videtur, quam perpetuò frustrà devorare contendit; attamen palato est concolor; sine dolore, & calore.

Si inflammationem patitur, adest tumor rotundæ uvæ instar, rubor, ardor, & dolor: degluciendi difficultas, quoddam suffocationis periculum, & interdùm febris.

Causa.

Columellæ relaxationem fieri autumant vulgares ab humore pituitoso, à cerebro debilitato in columellam depluente; inflammationem effici ab eodem humore pituitoso tenui, à cerebro defluxo cum sanguine misto. Nihilominùs vulgares semper repetunt cerebrum esse veluti communem cloacam, undè omnia mala in humana depluunt corpora.

Fit columellæ relaxatio, tunc cùm subitanea aëris injuria sive calida, sive frigida, nimia corporis agitatio, frigidus haustus, boreæ flatus &c. insitum columellæ spiritum ità afficit, ut frigoris, alteriusvè impressum sentiat stigma, illicò in sui digestione ab exotico lacessitur hoste, & ut partem muniat, substantiam proximam alimenti degeneratam ob partis alendæ indispositionem per poros profundit, & ut impressum eluat stigma, quòd si eluere nequit, topicum conturbat fermentum, laticemque qui ad partium eluendas sordes est destinatus, advocat, ac proindè ligamenta relaxantur, & columellæ oblongatio exoritur. Columellæ inflammatio fit ex sanguine in venularum, vel arteriarum poris concreto, vel effluxo.

Prognosis.

Horum affectuum prognosim in hunc modum instituimus: Quivis columellæ affectus festinam requirit opem, ne relaxatio, aut inflammatio ad finem properet; hæc enim in perniciosam, & operosam desinit èxulceratione; illa verò antiquata mirè pendulam oblongationem confirmat, ut ad anterio-

res

res propeñdetur quandoque dentes, & post modò putrescentiam gignit, cujus sanatio est abscissio, quæ operatio periculo non vacat, cùm ob vocis depravationem, tum ob sanguinis fluxum, qui per sectioné excitatur, ut vix ullâ arte compesci possit. Quibus columella tota abscinditur, vel exeditur, rarò clarè, & distinctè loqui possunt; inservit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum appellatur. Qui columellâ destituuntur, phthisici moriuntur, quia ejus est aëris frigiditatem moderari, ne illicò in pulmonem irruat. Si uvula ex inflammatione nigrescit, vel nimiùm albet, & stupet sensu, facilè putrescit, & sphacelatur.

Curatio.

Relaxatam curant columellam vulgares per frictiones, & cucurbitulas, præmissâ, si opus fuerit, capitis purgatione per pilulas capitales, vel totius corporis diversiones, & evacuationes. Præscribunt errhina, & omnia, quæ pituitosum absumunt humorem, corriguntque frigidam, humidamque capitis intemperiem. Postmodùm ad topica deveniunt adstringentia, & repellentia, ut sunt *aqua vel decoctum plantaginis, myrti, rosarum, rubi, origani, hyssopi, acetum &c.* & varia componunt gargarismata, ut

℞. *Flor. rof. rubr.*
Fol. plantag.
Mespilorum ana m. ß.
Salviæ &
Hyssopi ana m. j.
Gallar. immatur. ʒ. ij.
Alum. usti ʒ ß.

Coque in suff. aquæ quantitate ad tertias, & pro lib. i. colaturæ adde

Dianuc. &
Syr. myrtill. ana ℥. j.
Aceti ℥. ß.
Succ. acaciæ ʒ. j.
M. pro gargarismate.

Vel

℞. *Fol. querc.*
Centinodiæ ana m. j.
Flor. balaust.
Summitat. rubi ana m. ß.

Bulliant in aquâ myrtillor. ad lib. ij. colaturæ adde

Syr. de rof. sicc.
Succ. granator.
Diamori ana ℥. j.
Rob berberum ℥. ß.
Alum. sacc. ʒ. ß.
F. gargarisma.

Si malum protrahi vident, & materia pauca est, & caput non excrementis refertum, columellam *cortice granatorum subtilissimè pulverisato* tangunt, vel *pipere longo, cui aliqui addunt aliquid aluminis, & boli armeni, vel myrrha. & nonnulli piperis longi loco Zingibere* utuntur. Quæ medicamenta periculo non vacant, quia metuendum est, ne humores affluenter à cerebro ad partem trahantur affectam, & grave aliquod afferant damnum.

Quidam suturæ coronali applicant emplastrum, quod conficiunt *ex acaciâ cum aceto, aut ex gallis ustis cum aceto.* Alii *ovum recens ad duritiem coctum, & per medietatem dissectum in longum*, & cum ligaturâ vertici imponunt calidissimè per aliquot horas, donec relaxatio sublata

blata fuerit. Nonnulli prædictum *ovum thure, vel Zingibere* aſpergunt, & calidè applicant. Vel *ex thure, & gallis in pulverem redactis cum farinâ tritici, & melle virgineo emplastrum* concinnant, quod vertici imponunt.

Si hæc omnia parùm, vel nihil juverint, ſtatim recurrunt ad ea, quæ experta ſunt à vetuſtis ad columellæ elevationem: accipiunt capillorum ægroti manipulum ex vertice, quem manibus complicant, & illi, ut taceat imperant, capillorum manipulum ſurſùm vehementer trahunt, uſque dùm cutis ſonitum edat, & *pauxillum de alumine uſto, vel roſarum ſemine* ſupra columellam aſpergunt, & ilicò miraculi inſtar, inquiunt, laxitatem remitti. Pulchrum experimentum, quod expectationi non reſpondet, & inter hiſtrionicas ſcænas repræſentari dignum.

In columellæ inflammatione procedunt, ſicut in aliis inflammationibus, & tàm ſi plethora adſit, quàm abſit, primò cephalicam ſecant, deindè venam ſub linguâ aperiunt, cucurbitulas vertici, & ſcapulis affixas ſcarificant, diverſiones per clyſteres, frictiones extremorum ligaturas, & id genus alia celebrant. Si corpus pravis ſcateat humoribus, primò caput per pilulas cephalicas, deindè totum per purgantia juxta humoris peccantis qualitatem deplent.

Interim in principio ad topica deveniunt repellentia, quæ in gargariſmi formâ uſurpant, & ubi exigua eſt fluxio, auſtera præſcribunt gargariſmata *ex aquâ, & aceto*, vel ità parant:

℞. Roſ. rubr.
Rubi,
Plantag. ana m. j.
Cortic. granat. p. j.
Fiat decoctio in ſufficiente aquæ quantitate & in colatura lib. j. ß. adde
Acet. roſ. &
Rob de ribibus ana ℥. ß.
Succ. malor. granat. ℥. j.
Diamori ℥. ij. m.
Pro gargariſmo.

Vel ubi inflammatio, & fluxio eſt vehementior, acerbis utuntur, quia fortiùs adſtringunt, & repellunt, ut

℞. Decoct. myrtill.
Fol. teneror. quercûs,
Meſpilorum,
Balauſtior. &
Sumach. lib. j. ß.
Syr. de agreſtâ,
Rob de ribibus,
Nucum virid. ana ℥. j.
M. pro gargariſmate.

Sed hæc gargariſmata non tantùm partem exaſperant affectam, verùm etiam fluxionem, inflammationemque ad penitiora repellunt, undè graviora mala emergere poſſunt.

Quandòque tranſacto principio diſcutientia admiſcent, *ut fol. althææ, malvæ, hyſſopi, ficûs, flor. chamameli, melitoti, ſem. fœnigræci &c.*

Si ad ſuppurationem vergat, ſuppurant decocto caricarum cum aquâ mulſâ, aut decocto paſſularum, quòd ſi ſponte non ſuccedat apertio, eam ferro moliuntur, & poſt puris extractionem pro abſtergentibus adhibent *aquam mulſam,*

sam, vel caulium succum cum melle.

Relaxatæ columellæ vera curatio consistit in degenerati alimenti eductione, & si nimia laticis copia ad sordes eluendas advenerit, in ejus depletionem incumbimus.

Unde nimius latex columellam oblongans hydragogis evacuandus est, vel sæpè mastiche nigra masticherur, ut per salivationem superflua ejus humiditas exsiccetur. Vel ad hunc finem alimenti degenerati ablationem faciunt gargarismata, ut

℞. *Pilosellæ, &*
Pyrolæ ana m. j.
Cort. radic. angelicæ, &
Imperatoriæ ana ℥. ij.

Fiat decoct. ad lib. j. ß. *cujus colatura cum pauco melle edulcoretur*, & utere pro gargarismate. A proprietate huic morbo prodest *uvularia* propter signaturam, ex qua gargarismus ità componi potest:

℞. *Uvulariæ, &*
Tormentillæ ana m. j.

Coque in suff. quantitate aquæ, cujus decoctum edulcora cum pauco melle, & utere.

Deindè post usurpatum gargarismum, hos adhibe pulveres in columellam insufflando, vel meliùs eam tangendo, hujusmodi est *pulvis myrobolanorum citrinorum*, vel sequens, ut

℞. *Piperis longi* ℈. ß.
Succ. acaciæ exsicc. &
Radic. tormentill. ana ℈. j.
F. omnium pulvis.

Vel

℞. *Pilosellæ,*
Uvulariæ ana ℈. j.
Radic. bistort. &
Cort. rad. angelicæ ana ℈. ß.
Alum. sciss. gr. viij.

Contundantur, & cribrentur. E vestigio oblongata columella se contrahet, remittet, ad naturalemque reducetur statum. Sed *aqua destillata Vinceper vincæ, vel tantummodò ejus decoctio gargarizata, vel pulveris immissio* columellam laxatam erigit, & refirmat, quod admiratione dignum est.

In columellæ inflammatione ad sanguini conciliandum fluorem, à lentore eundem liberandum, & obstructionem reserandam conferunt internè sumpta *sanguis hircinus, antimonium diaphoreticum*, & alia diaphoretica pluries repetita, verum multùm proficiunt *gargarismata cum anodyno minerali*, quia immediatè partem tangunt affectam, ut

℞. *Aquæ prunellæ,*
Sedi minoris ana lib. semi
Syr. de moris ℥. ij.
Anodini mineralis ℥. j. *m.*

Vel

℞. *Aquæ fragor. &*
Nymph. lib. j.
Diamori ℥. ij.
Anodyni mineralis ℥. j. ß. *m.*

Vel meliùs

℞. *Aquæ prunell.*
Flor. sambuc. ana ℥. ij. ß.
Spiritus vini ℥. j. ß.
Spiritus armoniaci gutt. xx. *m.*

Si ardor ægrum fatiget, convenit *emulsio quatuor seminum majorum, vulgò frigidorum, in decocto malvæ cum mucilagine seminum cydoniorum* pro gargarismo. Si dolor urget, prodest *aqua spermatis Ranarum, & lactis ana gargarisatum, in quo dissolu-*

blata fuerit. Nonnulli prædictum ovum *thure*, *vel Zingibere* aſpergunt, & calidè applicant. Vel *ex thure, & gallis in pulverem redactis cum farinâ tritici, & melle virgineo emplaſtrum* concinnant, quod vertici imponunt.

Si hæc omnia parùm, vel nihil juverint, ſtatim recurrunt ad ea, quæ experta ſunt à veteris ad columellæ elevationem: accipiunt capillorum ægroti manipulum ex vertice, quem manibus complicant, & illi, ut taceat imperant, capillorum manipulum ſurſùm vehementer trahunt, uſque dùm cutis ſonitum edat, & *pauxillum de alumine uſto, vel roſarum ſemine* ſupra columellam aſpergunt, & illicò miraculi inſtar, inquiunt, laxitatem remitti. Pulchrum experimentum, quod expectationi non reſpondet, & inter hiſtrionicas ſcænas repræſentari dignum.

In columellæ inflammatione procedunt, ſicut in aliis inflammationibus, & tàm ſi plethora adſit, quàm abſit, primò cephalicam ſecant, deindè venam ſub linguâ aperiunt, cucurbitulas vertici, & ſcapulis affixas ſcarificant, diverſiones per clyſteres, frictiones extremorum ligaturas, & id genus alia celebrant. Si corpus pravis ſcateat humoribus, primò caput per pilulas cephalicas, deindè totum per purgantia juxta humoris peccantis qualitatem deplent.

Interim in principio ad topica deveniunt repellentia, quæ in gargariſmi formâ uſurpant, & ubi exigua eſt fluxio, auſtera præſcribunt gargariſmata *ex aquâ, & aceto*, vel ità parant:

℞. *Roſ. rubr.*
Rubi,
Plantag. ana m. j.
Cortic. granat. p. j.

Fiat decoctio in ſufficiente aquæ quantitate & in colatura lib. j. ß. *adde*

Acet. roſ. &
Rob de ribibus ana ℥. ß.
Succ. malor. granat. ℥. j.
Diamori ℥. ij. *m.*
Pro gargariſmo.

Vel ubi inflammatio, & fluxio eſt vehementior, acerbis utuntur, quia fortiùs adſtringunt, & repellunt, ut

℞. *Decoct. myrtill.*
Fol. teneror. quercûs,
Meſpilorum,
Balauſtior. &
Sumach. lib. j. ß.
Syr. de agreſtâ,
Rob de ribibus,
Nucum virid. ana ℥. j.
M. pro gargariſmate.

Sed hæc gargariſmata non tantùm partem exaſperant affectam, verùm etiam fluxionem, inflammationemque ad penitiora repellunt, undè graviora mala emergere poſſunt.

Quandòque tranſacto principio diſcutientia admiſcent, *ut fol. althææ, malvæ, hyſſopi, ficûs, flor. chamæmeli, meliloti, ſem. fœnugræci &c.*

Si ad ſuppurationem vergat, ſuppurant decocto caricarum cum aquâ mulſâ, aut decocto paſſularum, quòd ſi ſponte non ſuccedat apertio, eam ferro moliuntur, & poſt puris extractionem pro abſtergentibus adhibent *aquam mulſam*,

sam, vel eandem succum cum melle.

Relaxatæ columellæ vera curatio consistit in degenerati alimenti eductione, & si nimia laticis copia ad sordes eluendas advenerit, in ejus depletionem incumbimus.

Undè nimius latex columellam oblongans hydragogis evacuandus est, vel sæpè mastiche nigra masticheiur, ut per salivationem superflua ejus humiditas exsiccetur. Vel ad hunc finem alimenti degenerati ablationem faciunt gargarismata, ut

℞. *Pilosellæ, &*
Pyrolæ ana m. j.
Cort. radic. angelicæ, &
Imperatoriæ ana ℥. ij.

Fiat decoct. ad lib. j. ß. *cujus colatura cum pauco melle edulcoretur*, & utere pro gargarismate. A proprietate huic morbo prodest *uvularia* propter signaturam, ex qua gargarismus ità componi potest:

℞. *Uvulariæ, &*
Tormentillæ ana m. j.

Coque in suff. quantitate aquæ, cujus decoctum edulcora cum pauco melle, & utere.

Deindè post usurpatum gargarismum, hos adhibe pulveres in columellam insufflando, vel meliùs eam tangendo, hujusmodi est *pulvis myrobolanorum citrinorum*, vel sequens, ut

℞. *Piperis longi* ℈. ß.
Succ. acaciæ exsicc. &
Radic. tormentill. ana ℈. j.
F. omnium pulvis.

Vel

℞. *Pilosellæ,*
Uvulariæ ana ℈. j.
Radic. bistort. &
Cort. rad. angelicæ ana ℈. ſ.
Alum. sciss. gr. viij.

Contundantur, & cribrentur. E vestigio oblongata columella se contrahet, remittet, ad naturalemque reducetur statum. Sed *aqua destillata Vincepervincæ, vel tantummodò ejus decoctio gargarizata, vel pulveris immissio* columellam laxatam erigit, & refirmat, quod admiratione dignum est.

In columellæ inflammatione ad sanguini conciliandum fluorem, à lentore eundem liberandum, & obstructionem reserandam conferunt internè sumpta *sanguis hircinus, antimonium diaphoreticum*, & alia diaphoretica pluries repetita, verum multùm proficiunt *gargarismata cum anodyno minerali*, quia immediatè partem tangunt affectam, ut

℞. *Aquæ prunellæ,*
Sedi minoris ana lib. semi
Syr. de moris ℥. ij.
Anodini mineralis ʒ. j. *m.*

Vel

℞. *Aquæ fragor. &*
Nymph. lib. j.
Diamori ℥. ij.
Anodyni mineralis ʒ. j. ſ. *m.*

Vel meliùs

℞. *Aquæ prunell.*
Flor. sambuc. ana ℥. ij. ſ.
Spiritus vini ℥. j. ſ.
Spiritus armoniaci gutt. xx. *m.*

Si ardor ægrum fatiget, convenit *emulsio quatuor seminum majorum, vulgò frigidorum, in decocto malvæ cum mucilagine seminum cydoniorum* pro gargarismo. Si dolor urget, prodest *aqua spermatis Ranarum, & lactis ana gargarisatum, in quo dissolu-*

tum fuerit aliquid de nitro fixo, scilicet lapide prunella. Vel gargarismus *ex succo cancrorum fluviatilium cum aquâ lactuca.* Sed ad aures transeamus.

Cap. XLII.

De Aurium Inflammatione.

Aures inflammationem, & suppurationem patiuntur, non minùs ac aliæ nostri corporis partes, licèt auris structura, præcipuè ex ossibus constet; habet tamen membranas, per quas exiles venæ, & arteriæ disseminantur, quæ à venis, arteriisque membranarum cerebri ortum ducunt.

Aurium inflammatio interiores auris partes occupare solet, scilicet vel eas, quæ auditorii instrumenti compositionem ingrediuntur, vel vicinas, quæ etiam instrumentales partes afficiunt, & exteriores saltèm apprehendunt, vel intimiores ad nervum usque auditorium, quas differentias sollicitè noscere oportet, tum ratione curationis, tùm periculi magnitudine.

Signa.

Auris inflammatio cognoscitur ex eo, quod patiens in aure affectâ continuò vehementissimum dolorem pulsatilem percipit cum gravamine, & tensione; cum calore, & rubore, qui plerùmque ad malas, & tempora se extendit; cum febre, & forti arteriarum pulsatione; tùm exactè in aurem introspicienti interna pars ad lumen tumere, & rubere videtur, nisi inflammatio sit nimis profunda, & abdita: tunc caput universum est simul calidum, & inflammatum, undè deliria, motus convulsivi, syncopes, extremorum frigiditates succedunt, idque eò magis, si inflammatio ad interiora vergat; quantò enim ea intimior est, tantò intensior fit febris, pulsatio major percipitur, quia arteriæ majores comprimuntur, dolor acerbior, & periculum majus.

Causæ.

Pro aurium inflammatione assignant vulgares sanguinem biliosum, & tenuem è vasis suis apertis, vel ruptis, in ipsas auris membranas effusum, qui copiâ suâ tumorem, & tensione dolorem, & calorem excitat. Verùm nostra sententia est, quòd aurium inflammatio fit à sanguine in earum venulis, & arteriolis concrescente; concretionis verò causæ sunt fervor, copia, nimia corporis incalescentia à sole, vel exercitiis, iracundia, subitanea permutatio ambientis aëris in frigus, vel vice versâ, & his pares, quæ sanguinem extra arteriolarum, & venularum poros exprimunt, ibi concrescentem.

Prognosis.

Aurium inflammatio periculosa est, & in primis in juvenibus, & ubi inflammatio profundiùs hæret, & nervum auditorium apprehendit,

hendit, utplurimùm mortem minatur, antequàm suppuratio accidat, nervus enim internam auris superficiem attingens acutâ sensilitate præditus, vehementem doloris perceptionem efficit, & cerebrum in consensum rapit. Undè ægri in delirium, & convulsionem incidunt, & in mortis discrimen, vel nonnunquàm subitò, tanquàm attoniti moriuntur. Si verò dolor, & febris diutiùs protrahantur, & ægri septimum superent diem, evadunt, materiâ in pus conversâ, quod facilè cognosci potest ex doloris, & febris remissione, ut *sect. 2. aph. 43. Dum pus conficitur, dolores, & febres accidunt magis, quàm jam confecto.* Attamen si pus bonum effluxerit, & postmodùm æger meliùs se habeat, magna sanationis spes est, verùm post sanationem ferè semper auditus gravitatem relinquit. Senes in aurium inflammatione minùs periclitantur, quàm juvenes.

Curatio.

Aurium inflammationem curant vulgares iisdem medicamentis, quibus aliarum partium corporis inflammationes; primò itàque præmittunt refrigerantem, & emollientem clysterem, post expulsas à clystere fœces, horâ unâ, atque alterâ, sanguinem detrahunt, & quidèm à venâ cephalicâ, & si inflammatio sit major, phlebotomiam liberaliter repetunt. Hac sanguinis detractione non possunt affluxum, concretumque sanguinem detrahere, licèt totum depleant: igitur affluxum non detrahunt, ac proindè ad posterius respiciunt, præcautionis potiùs, quam curationis gratiâ, & inflammationem in radice non attingunt. Per sanguinis depletionem corpus refrigeratur, & mala majora sequuntur, scilicet vel resolutionem prohibent, vel suppurationem in longum protrahunt tempus. Ad revellendum sanguinem ad aurem fluentem, alia adhibent revellentia, scilicet cucurbitulas, frictiones, ligaturas, & clysteres, si opus sit, repetunt, quasi ani sercus aurium inflammationem efficeret. A venæ sectione, uno atque altero die intermisso, bilem educunt medicamento chologogo.

Deindè, si ingens sit dolor, repellentia usurpant, & in aurem instillant, ut

℞. Ol. ros. vel
Viol. ℥. iij.
Acet. ros. ℥. vj.
Nitri ℈j. m.

Verùm repellentia hîc locum habere nequeunt; inflammatio enim repellitur in cerebrum, ejusque membranas, undè delirium, & alia majora mala gignere possunt. Vel refrigerantia adhibent ex butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum, quia inflammationis curationem esse inflammatæ partis refrigerationem existimant. Sed in magno versantur errore, quia licèt inflammationem copiosiùs refrigerent, tumorem non tollent, sed lividam, frigidamque partem reddent, & lenem inflammationem plerumque in

in magnos, lethalesque morbos degenerare faciunt: igitur calefacientibus discutiendum est.

Victum præscribunt tenuem, refrigerantem, & humectantem cum abstinentiâ à durioribus, pro potu hordei aquam, interdicto vino, aliisque calidis.

Interim cataplasma conficiunt, quod inflammationem resolvere, & dolorem lenire possit, ut

℞. *Lenticulæ palustris m.* ij.
Medull. panis in lact. muliebri infus. ℥. iv.

Contunde, & fiat cataplasma, quod auri applicetur.

Vel

℞. *Fol. alth.*
Malv.
Lactucæ,
Salicis ana m. j.
Flor. rof. rubr.
Meliloti, &
Chamomill. ana p. j.
Sem. cydon. &
Malv. ana ℥. iij.

Coque, & decocto foveantur aures, Vel.

℞. *Ol. rof. &*
Nymph. ana ℥. ß.
Succ. papav. ℥. vj.
Mucilag. fem. psyll. &
Cydon. ana ℥. iij.
Lactis muliebris ℥. j. *m.*

Et auri applica, vel instilla.

Si inflammatio nullatenùs resolvi possit, sed ad suppurationem vergat, quod ex interiori febre, dolore, & pulsatione cognoscitur, eam maturantibus adjuvant, quæ sunt *radices liliorum albor. alth. flores chamomill. meliloti, ficus, farina tritici, fænugræci, eorundem mucilagines, animalium pinguedines, ut gallinæ, porci, butyrum, ol. amygd. d. lilior. chamomill. sesaminum, crocus &c.*

Maturato abscessu, ejus ruptionem expectant, ad cujus accelerationem *succum cyclaminis cum quadruplo lactis muliebris* in aurem instillant. Quo rupto, saniem abstergunt *melle rof. vel syr. rof. succo absynthii, centaurii minoris cum melle, decocto lupinorum &c.*

Aurium inflammationem nos curamus, nullam phlebotomiam celebrando, quod tamen sæpè magni nominis medici, & chirurgorum vulgus facere solent, non sine ægri periculo, & torturâ; est nàmque perniciosa, tùm ratione circuitûs sanguinis, tùm etiam quia resolutionem inhibet, vel suppurationem in longum protrahit.

Purgans medicamentum omninò inutile existimamus, cùm eam in deterius mutare soleat. Ea medicamenta conveniunt, quæ sanguinem concretum, vel evasatum fluxilem reddunt, & discutiunt per insensilem evaporationem, cujusmodi sunt *sanguis hirci, & stibium diaphoreticum* quotidiè bis assumptum ad ana ℈. j. Itèm omnia salia volatilia ex cephalicis, & diaphoretica alibi commemorata. Verùm antimonium diaphoreticum tantummodò omnem abscessum interiorem, ubicumque situs est, efficacissimè resolvit. Vel his duobus remediis ritè adhibitis, omnis inflammatio resolvitur, nec in suppurationem abit.

Si dolor sit mitior, topica anodyna

dyna conveniunt, quæ leniunt, & nonnihil relaxant, quorum formulas in *Tomo 2. De Aurium dolore cap. 26.* descripsimus.

Interim quoque dolentem locum fotibus lenientibus, & discutientibus fovemus, ut

℞. *Comar. malue,*
Althea,
Lattuca,
Salicis, &
Violar. ana m. j.
Flor. sambuci,
Chamæmel.
Meliloti.
Rof. rubr. ana p. j.
Sem. malue,
Cydon. ana ʒ. j.

Coquantur in aque lib. iij. In decocto madefiat spongia, expressâque tepente locus foveatur, hisce continuatis aliquantisper, adhuc magis digerentia addi possunt, uti sunt *semina lini, & fænugraci*, quibus sæpius adhibitis, materia omninò resoluitur.

Si verò dolor vehementissimus sit, pro ipso obtundendo, conciliandoque somno convenit *emulsio somnifera* in nostrâ *Trutinâ lib. 4. cap. 6.* descripta. Vel ad narcotica confugiendum est, tùm interna, ut est *Laudanum Opiatum*, tùm externa, vel in formâ fotûs, vel vapore tenus, quæ in aurium dolore descripsimus.

Accidit quandòque inflammationem omnia discutientia, & resolventia eludere, & in suppurationem ruere, cujus rei febris, & dolor intensior, fortisque pulsatio nos certiores facit; tunc maturantia, & suppurantia adhibere debemus, ut

℞. *Radic. alth.*
Arundinum,
Lilior. albor. contus. ana ℥. ß.
Fol. malv.
Alth.
Viol. ana m. j.
Flor. chamæmel.
Meliloti ana p. j.
Lilior. albor. p. j. ß.

Decoquantur in suff. aqua quantitate ad mollitiem, tùm contusa per cribrum transmittantur, & adde

Farina sem. fænugraci, &
Lini ana ℥. j.
Axung. porcin.
Capi ana ℥. j.
Butyr. maialis ℥. ß.
Ol. amygdal. d. q. s.
F. s. a. cataplasma

Tepide imponendum, & renovandum, donec abscessus rumpatur. Vel sequens conveniet cataplasma:

℞. *Capam num.* j.
Butyr. recent. ℥. ij.
Ol. chamomill.
Rof. ana ℥. j.
Croci ʒ. ß. m.
F. cataplas. auri imponendum.

Ruptus abscessus abstergentibus repurgetur crebriùs instillatis, cujusmodi sunt *mel rosatum tepidum cum balsamo proprietatis admissum. vel tinctura aloës, vel myrrha cum spiritu vini parata* ad guttulas aliquot immissa, vel *balsamus sulphuris terebinthinatus, vel balsamus artificialis*, vel ea adhibeantur, quæ *Tomo 2. De Ulcere aurium cap. 27.* tradidimus.

Cap. XLIII.

De Parotide.

SUnt aliquæ glandulæ non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verùm etiam ad utrumque latus, & sub aure, quæ parotides dicuntur, attamen hic nos parotides non pro glandulis usurpamus, sed pro hujus loci tumore intelligimus. Parotides sunt affectus frequentes, & valdè molesti, qui non solùm ægros, sed etiam ipsos medicos curantes non leviter fatigare solent, & plerùmque in febribus malignis, in cerebri, ac capitis læsionibus, quandòque quasi in magnis tempestatibus futuræ salutis spem pollicentur, undè parotides in morbis prædictis Castoris, & Pollucis instar observantur; nàm sicuti hæc signa in maximis pelagi tempestatibus ubi apparuerint, tranquillitatem navigantibus denunciant, sic parotides interdùm salutem ægrotantibus præsagiunt.

Definiunt parotidem vulgares esse inflammationem, sed errant, quia, vera inflammatio non est: nàm inflammatio fit in parte carnosâ, parotis verò, ut ipsi asseverant, in glandularum substantiâ, quod nos omninò improbamus; nàm si parotis fieret in glandulis, nunquàm suppuraretur, ut videmus in strumis, quæ potiùs indurantur, quàm in suppurationem abeunt. Idem observamus in inguinibus, quòd si ipsis glandulæ Neapolitanum contraxerint fermentum, nullatenùs suppurationem patiuntur, sed indurantur, aliasque conspurcant, uti etiam in strumis conspicitur, quæ difficilioris sunt curationis. Non igitur parotis fit in glandulis, sed tale sortita est nomen potius à loci denominatione, quàm à parte affectâ. Prætereà esse affectum inflammatorium, non verò inflammationem colligi potest ex dolore, qui ipsi adjungitur: Cæterùm hoc mali genus sæpissimè in malignis, & diuturnis febribus, cerebri, ac capitis affectionibus apparet, quæ longè à veræ inflammationis naturâ recedunt: nàm in iis succos crassos, & viscidos valdè à sanguinis naturâ recedentes dominari ipsi fatentur, quales sunt phlegmatici, & melancholici.

Duplex est parotidum generationis modus, nàm quandòque licet rarò generentur primariò, nulli scilicèt alteri succedentes affectui, sed impetu tumore, primâ vice ad prædicta loca tendente, nulla febre, aut capitis læsione præcedente, & die tertio rubere incipit, cum inflammatione, & capitis dolore, hic affectus potissimùm junioribus adolescentibus obtingit, qui ætatis annum 24. nondùm attigerunt, atque in iis suppuratur, vel evanescit. Quandòque, & sæpiùs secundariò fiunt post alios scilicèt præcedentes affectus, vel febres malignas, & diuturnas, vel post cerebri, & capitis læsiones.

Nullus est author, qui non do-

ceat bifariam fieri posse parotides, criticè, & symptomaticè, primò per motum criticum, coctо scilicet existente morbo, & sponte materiâ à naturâ ad prædicta loca depositâ, præsertim in febribus; secundò symptomaticè, cruda existente materiâ. Hæc tamen doctrina semper nobis impropria visa fuit; censemus nàmque quòd parotides modo veræ crisis gigni non possunt, si propriè, & in rigore loqui velimus, ne rationem critici cum ratione utilis confundamus, dicemus parotides semper esse symptomaticas, licèt quædam possint esse utiles, & ad salutem, quædam vero noxiæ, & ad damnum; utiles quidèm sunt cum coctionis indiciis, noxiæ autem, quæ sunt, cruditate existente, quòd nunquàm esse possint criticæ, non difficulter suadetur ex Hip. principiis, quibus constat ad perfectam crisim multas requiri conditiones, quarum altera est, ut potiùs talis crisis fiat per evacuationem, ut per sudorem, alvi fluxum, sanguinis hæmorrhagiam &c. quàm per abscessum, verùm abscessus fieri debet quàm maximé longissimè à parte affectâ, & à partibus principalibus: itàque ferè nunquàm poterit esse bonus, & laudabilis abscessus, qui fit prope partem affectam, & confirmatur: nàm vel fiunt parotides, malè affecto cerebro, & tunc materia illa ad longinquiores transmittenda erit partes, ut in podagrâ; vel sequitur ad febrem malignam, & succedunt cum cerebri læsione, & tunc expultrix vasorum facultas, vel totius corporis malè operatur: nàm à vasis & loco ignobiliori, in quo fit, ad partes nobiliores noxiam deponit materiam propè cerebrum, qui decubitus protectò laudari nequit, quia membrum, ad quod fit decubitus, est nobilissimum. Itàque nunquam criticè parotides fieri possunt, in rigore loquendo. Prætereà crisis est solutio facta per evacuationem, quia omninò materia è corpore expellitur, & ægrum à morbo liberat cum signis coctionis; quandò verò alius morbus generatur in aliâ parte, & æger non est omninò liberatus, dici non potest crisis, sed ex materiâ ejusdem morbi alius morbus genitus.

Signa.

Parotidum signa duplicia sunt; vel imminentium, vel actu jàm existentium. Si in malignis febribus adsit faciei rubor, capitis gravitas, surditas cum stupore, parotides prædici possunt. Actu existentes parotides facilè cognoscuntur ex loco affecto, tumore, & plerùmque rubore, qui post aures apparet. Si tumor fit malignus, aut pestilens, febris ejusdem rationis copulatur. Si à capite, vel cerebro malè affecto, nulla in toto corpore cacochymiæ aderunt signa, & capitis dolor præcessit, qui, parotide erumpente, evanescit, vel minuitur. An criticè, ut dicunt, vel symptomaticè erumpant, morbi tempus, & crisis signa præsentia, vel absentia docebunt.

Causa.

Causa.

Parotidem inflammationem esse in glandulis juxta aures inquiunt vulgares, ideòque ejus proximam, & continentem causam sanguinem esse asseverant, is tamen rarò purus est, sed bilis, vel pituita, vel melancholia, imò sæpè maligni, & pestilentes admiscentur humores, undè malignæ, & pestilentes oriuntur parotides. Et rarissimum est, ut sanguis solùm copiâ peccans naturam stimulet, & talem instituat excretionem, sed accidit à pravis, vitiosisque humoribus, quibus irritata natura, cum sanguine tales humores ad externa loca detrudere solet. Confirmant eorum assertum hæmorrhagiæ exemplo: Ut enim in hæmorrhagiis criticis non sanguis principaliter peccat, sed vitiosi humores, quos cùm sine sanguine expellere facilè natura non possit, hanc sanguinis excretionem instituit: ità etiam ut vitiosos humores à principalibus partibus ad ignobiliores avertat, sanguinis vehiculo utitur. Humores autem hi vel à toto corpore, vel à cerebro transmittuntur.

Verùm decipiuntur vulgares asserentes parotidem esse inflammationem in glandulis parotidibus, nàm glandulæ nunquàm inflammatione tentantur, nec in suppurationem abeunt, & temporis progressu tumor in glandulis contumacior fit, & alios sibi proximos ejusdem speciei tumores producere solet. Prætereà cùm rarò à puro fiat sanguine parotis, sed ab aliis humoribus, dicetur œdema, aut erysipelas, aut scirrhus, & tunc rarissimè in suppurationem abiret, quod à veritate alienum cognoscimus. Exemplum de hæmorrhagiâ decipitare videtur, quia de criticâ loquuntur, nos verò suprà innuimus non dari parotides in rigore criticas, sed omnes esse symptomaticas.

Ut nostram de parotidis causâ proferamus sententiam, præmittimus ex anatome: Exteriùs auribus adstare varias glandulas crassas, & insignes, parotides appellatas, non tamen pone aures, verùm etiam sub auribus, & ad utrumque latus. Inter has duæ insignis magnitudinis reperiri, sibi invicèm propè accumbentes, quarum minorem, & anteriorem conglobatam; majorem verò, quasi ex pluribus glandulosis fragmentis compositam, quam conglomeratam appellant anatomici. Hæ glandulæ vasa ascendentia fulciunt, & serosos, seu lymphaticos à sanguine arterioso separant, ac per quædam lymphatica, & salivalia vasa demittunt, multamque viscidam saburram interdùm coacervant, unde cerebri emunctoria vulgò appellantur. Prætereà hactenùs perperàm creditum est per glandulas nervorum fibrillas; exiles nervos, arterias, & venas transire; nàm hæ glandulæ, sicut & cœteræ, proprio clauduntur folliculo, & sunt veluti pulvinaria, quibus dicta vasa adhærent, ut fulciantur, nec per glandularum substantiam transeunt.

ſcunt. Hæc vaſa per eorum intercapedines alimentitium liquorem paulatim fibrarum continentium motu in cerebrum ducunt, ut ad majorem ſemper perfectionem adigatur per ſequeſtrationem illius, quod ſeroſum eſt, & ut purus remaneat, & hac ratione glandulæ dicuntur cola, & veluti filtra chymica.

Dicimus igitur, quòd quoties humor ſeroſus cum ipſo ſanguine, ex ſuis conceptabulis per arteriarum, venarumvè poros forâs exprimitur, vel ſtagnat circa glandularum folliculum, à quo fulciuntur, tumor fit, qui parotis dicitur, & hæc eſt vera inflammatio, quæ in abſceſſum tranſit. Si verò nutrimentalis ſubſtantia per fibras circa glandulas diffuſa depravetur, exoticam hoſtilemque naturam nanciſcitur, congelaſcit, & pars in parotidem extuberat, & hæc dicitur ſymptomatica à vulgaribus, illa verò critica.

Prognoſis.

Parotides ſi ſine febre oriantur, minùs malignæ ſunt, & minùs periculoſæ, quàm quæ cum febre oriuntur. Minùs quoque periculoſæ ſunt, quæ in febribus chronicis accidunt, quàm quæ acutas ſequuntur, & præſertim in malignis, & peſtilentibus. Parotides ſymptomaticè, ut dicunt, erumpunt, & ex crudâ, atque rebelli materiâ oriuntur, pertinaces, & mali moris ſunt, ac naturæ, & medico negotium faceſſunt; ſunt enim cerebro propinquæ, & humores, ac vapores cerebro ejuſque membranis impartiri poſſunt, undè earum inflammatio partium, & delirium excitari poteſt. Parotides ſi apparuerint, & non ſuppurârint, ſed evaneſcunt, iis recidiva timenda eſt, nàm ipſarum materia recedens recidivam facere oporret; quarè ſemper minantur capitis læſiones, vel in toto corpore, nec propterea ibi ſuppurârint, ſunt certum, & fidendum ſalutis ſignum, nàm *Pictoris ancilla lib. 1. Epidem. ſect. 2. text.* 84. *Parotides paſſa eſt, quæ optimè ſuppurârunt, ipſa tamen abiit*, quia nimirùm *Gal. authore in comm.* habuit coctionem in parte, & non in toto, & conſequenter parotides, crudâ exiſtente materia, habuerunt ortum, & hinc apparet, quòd ubi parotides cum cruditatis indiciis generantur, etiam ſi ad ſuppurationem devenerint, non per hoc ſalutares eſſe poſſunt, & nunquàm iis fidendum.

Curatio.

In parotidum curatione ſpectant vulgares, an criticæ, vel ſymptomaticæ ſint. Si criticè erumpat parotis, & morbus indè tollatur, vel minuatur, totum negotium naturæ committunt, ſed tantùm dolorem lenientia laudant, & quæ augmentum juvant, qualia ſunt *butyrum recens lotum cum oleo amygd. d. additâ paucâ cerâ*, & ad linimenti formam loco affecto applicat. Ejuſdem generis exiſtimant *farinam hordeaceam in hydroleo, vel in jure pulli inſulſo decoctam.* In parotidibus

bus verò seu criticis, seu symptomaticis, sive materia sit multa, sive pauca, sive benigna, sive maligna, nunquàm ex *Gal.* præcepto 3. *de comp. med. 5. loca cap.* 2. repellentia adhibent, nè materia retrocedat, & à loco ignobiliori ad nobiliorem, & cerebrum vitium repellatur, & majorem inducat læsionem, quare semper naturæ motus adjuvandus erit. Imò ubi segnis, & lentus est materiæ motus, & tumor non satis protuberet, attrahentia usurpant, adjuvantque fotu *ex oleo irino, anethino, aut chamæmalino, quibus etiam liquefactam gallinæ pinguedinem addunt*, & ubi hæc non satis fuerint, consulunt omnes cucurbitulas parti affectæ esse applicandas ad materiam noxiam extrahendam, commendant etiam *emplastrum diachylonis magni cum gummatibus in oleo amygdal. d. liquefactum*, ejusdem quoque rationis est apud ipsos *emplastrum de Meliloto pariter cum gummatibus*. Verùm hæc fortia attrahentia cautè adhibenda sunt, ne dolor inrendatur, & vires dejiciantur. Suppuratione factâ, abscessum aperiunt, & suo modo curant.

Si parotides symptomaticæ sint, naturæ conatus, qui deficit, adjuvandus, & promovendus est, quia tunc arguitur obstare vel materiæ noxiæ copiam, vel crassitiem, metuunt, ne natura ab opere, & expulsione avertatur, sed ea oneris parte levata, postea faciliùs id, quod debet, expellit, eapropter copiam per evacuationes minorant, & crassitiem incidunt. Ubi itàque materia fuerit sanguinea, aut cum sanguine analoga, laudant, vel venæ cephalicæ in cubito finistro, vel venarum sedis apertionem; ubi autem alter fuerit succus à sanguinis naturâ alienus, consulunt, ut leve aliquod pharmacum dejectorium, vel ex *mannâ* in materiâ calidâ biliosâ, aut *Iulepo Aureo* &c. Vel *ex melle rof. solut.* In materiâ plegmaticâ, vel *ex fumariâ majori* in melancholiâ propinetur, à fortioribus tamen se abstinent, ne fervor, & agitatio in succis concitetur.

Verùm vulgarium curatio per venæ sectionem, & purgantia inconvenienter instituitur, & est periculo plena; intrò enim trahunt, quia contra naturæ motum fiunt, retrocedit materia, principes invadit partes, malum pejorat, & ægrum in magnum vitæ discrimen conjicit, præsertim si malignitas, vel pestilentia sit parotidis causa, tunc venæsectio, & purgatio est ipsâ malignitate, & pestilitate nocentior. Præterquamquòd malignitas, & pestilitas, quæ per ipsos est summus malignitatis gradus, (verùm nos hanc vulgarium malignitatem, quid sit, nunquàm intelligere potuimus) nunquàm purgatione, & venæsectione tollitur. Quis vulgares docuit purgatione, & phlebotomiâ naturam oneris parte levari, & faciliùs deindè ad id, quod expellere debet, insurgere? Imò nos centies oppositum observavimus. Quis eis revelavit his medicamentis naturam levari potiùs, quàm gravari? Incertum est in vulgarium opinione hæc juvare, quia non demonstrationes, sed

sed bardas conjecturas pro his afferunt, quæ si ad scopum non collimant, ægrum jugulant. Unum scimus vires minuere, malum pejorare, ac proindè expulsionem impedire, & suppurationem tollere: meliùs itàque in ambiguis erit vires conservare, quàm malè perdere.

Ubi crassities obstat, incidentia propinant fortia *ex oxymelite simplici cum syr. de cortic. citri, aut quinque radicibus*, quibus ad majorem incisionem addunt nonnullas *spiritûs sulphuris, vel vitrioli guttulas*. Sed pro his incidentibus longa est via, & salebrosum iter, nec voto respondent, ut decantantur ab ipsis.

Consulunt vulgares parotides nunquàm discutientibus præsidiis esse curandas, nàm quoties non suppurantur, semper capitis læsiones minantur; quare omni conatu suppuratio procuranda est, hæc nàmque nec recidivam, nec cerebri noxam portendit: omni itàque industriâ adjuvant, procurantque suppurationem cataplasmate confecto *ex farinâ triticeâ, axungiâ suillâ, & gallinaceâ cum butyro recenter loto in decocto althææ, malvarum, & caricarum pinguium*, vel alio suppurante præsidio. Verùm in magno versantur errore vulgares, nàm in tumoribus discutientia sunt via tuta, & compendiaria, nec ullum vitæ periculum, nec ullas minantur læsiones, & præcipuè in parotide, si illa exhibeantur medicamenta, quæ à centro ad circumferentiam trahunt, quæ præterquamquòd parotidem resolvunt, sel ri epitulantur.

Ut parotis suppurari incœperit, non integrum expectant suppurationem, sed incidunt, vel cauterizant; imò quod maximè dolendum, apparentem parotidem crudam in mali moris febre, omnes chirurgi, inito priùs consilio cum urinæ medicis unanimiter, statim istam Hydram ferro ignito incidendam concludunt. Postmodùm digerunt communi digestivo, expurgant, detergunt, incarnant, cicatrizantque communibus medicamentis.

Cæterum nostrates chirurgi, barbitonsores, Veterenarii, seu marascalchi non sunt irrationales, ut apud quosdam habentur, suas afferre possunt rationes, quas has nos excogitavimus pro eorum tuendâ ignaviâ, & quotidiano constituendo censu. Prima est, ut per vulnus veneni vis expiret. Secunda, malignitas nunquàm suppurationem admittit. Tertia, ignis venenum extinguit. Quarta, ne humoris malignitas retrocedat.

Prima ratio desumpta ab expiratione veneni per vulnus nullius est momenti: siquidèm vivens corpus meliùs continuum, quàm solutum expirat. Insuper ferrum ignitum crustam, seu escharam inducit, quæ impedimento est, nè maligna, & venenata materia expiret, nisi post escharæ casum. Prætereà si supponant venenum adhuc in vasis esse fluctuans, melius certè, & promptiùs expirare poterit per sensiles, insensilesque corporis meatus, quàm per vulnus, cùm nulla assignari possit ratio per vul-

nus potiùs, quàm per porositates expelli, nisi fortè fortunâ ad aliquam veneni cum vulnere sympathiam, ceu ad sacrum ignorantiæ asylum recurrere velint vulgares. Neque hùc facit pororum congruentia, cùm hi potiùs obstructi sint, quàm referati propter tumorem. Si tamen velint venenum in parte stagnans expirare per vulnus, veneni nomen non ampliùs meretur materia parotides efficiens, utpotè per fermentationem sequestrata, atque immutata, ut durities ostendit, adeòque ut talis non minùs perhorrenda: dicemus rectè, & meliùs posse expirationem ab aliquo topico appropriato medicamine promoveri tutò, jucundiùsque quàm per ferrum ignitum, cùm minimè hoc uti possimus sine alterius morbi, vulneris usti putà productione.

Secunda ratio, in qua habetur parotides protinùs adaperiendas esse ignito ferro, ex eo, quod malignitates nunquàm suppurationem admittit, contrà vulgares militare videtur, quia tota suppurationis spes non ex alio capite affulget, quàm subtilioris, spirituosioris, tenuiorisque materiæ crassam agitantis, commoventisque retentione, per ignem evaporata illa, ac difflata, de suppuratione prorsùs actum est. Si verò dicant, quòd cùm supponant, malignitatem nunquàm suppurationem admittere, ideòque vulnus efficiunt, ut per illud foràs expellatur. Et nos expetemus, quomodò foràs extrahitur, si materia maligna, ut ipsi dicunt, in glandularum interstitiis ità impacta, & coagulata sit, ut in lapideam ferè indolem degenerata esse videatur glandula? Nonnè quandò materia aliqua evacuanda, fluida, mobilisque reddenda est ex Hippocrate? Per ignem verò, apertionemque hoc assequi impossibile planè est. Hùc refer, quòd cùm per ustionem semper eleventur halitus, cur fieri nequit, ut horum maxima pars intùs per poros ab igne rarefactos insinuetur, & quædam retrocessionis species, quam timent, accidat?

Pro tertiâ ratione adducunt ignem venenum extinguere, & reverà putridum, venenatum, & pestilens in aëre ignis ex lignis juniperi, pini, piceæ, lauri &c. corrigit, & extinguit. Imò ad aërem puriorem reddendum pestilitatis tempore multùm valet, si tormenta bellica præsertim majora sub auroram, & vesperam displodantur. Et hoc non tantùm valet, quia aërem commovet, agitat, & semina pestifera dissolvit, & rarefacit, sed quia sulphur in pulvere pyrio maximam habet vim in peste. Cæterùm absolutè, & universaliter loquendo ignem venenum extinguere falsum est. Enimverò plurima corpora per se non venefica, tamen venenata solius ignis ope fieri videmus, & multa venena ejusdem ignis vehementissimè exaltari: Si itàque universaliter verum non est ab igne venenum extingui, quare non debet esse falsum, venenum in parotidibus suppositum ab eodemmet igne destrui, & potiùs non exaltari?

Quarta tandèm ratio deprompta à timore, ne humoris malignitas retrocedat, falsa deprehenditur, tùm ratione materiæ, quæ indurata fortioribus resistit emollientibus, & suppurantibus, tùm ratione pororum, qui ab humore concreto sunt obstructi, vixque aliæ occlusæ; cum etiam ratione motus, cùm corpuscula illa parotidem, præcipuè symptomaticam, constituentia jàm sint ibidèm irretita. Insuper admissa retrocessione humoris maligni, nihil mali est pertimescendum; nàm vel parotis est salutaris, vel symptomatica. Si primum jam malignitas per fermentationem sequestrata est, & immutata, ut videre est in omnibus fermentatis, quare maligna ampliùs non est. Si secundùm, cùm major malignitatis pars in humoribus consistat, quam in parotide, magis de illâ, quàm de hujus retrocessione timendum, eòque fortiùs, quò hæc in aurium glandulis est ità fixata, ut impossibilis retrocessio videatur. Imò ex ejusdem cum alio humore miscelâ, quis prohibet, ut fermentatio ciatur, & per eam immutatio, & per consequens innocuitas. Denique ignis est sui diffusivus, & corpora interiùs penetrans, undè veneni per ignem in halitus elevati maxima pars per poros ab igne rarefactos se insinuat, intùs remeat, & retrocessionem causat.

Parotidem simplicem, quæ est vera inflammatio, ut in nostris causis diximus, facilè vel resolvimus, vel suppuramus, eamque eodem modo moderamur, ea propinando, & applicando medicamenta, quibus in aliarum partium inflammationibus utimur.

Parotidem verò, quæ capitis morbis, vel malignæ, vel pestilenti febri succedit, curamus etiam vel per suppurationem, vel resolutionem; rimandum itàque, an natura ad suppurandum, vel ad resolvendum vergat, ejusque motus uno, vel altero remediorum præsidio promovendus, & adjuvandus est. Si igitur ad suppurationem rendat per aliquod medicamentum maturativum mollificari, & rumpi debet, optimum erit:

℞. *Gummi opopanacis* ℥. j.
in aceto coquatur, per pannum trajiciatur, & coquendo rursus ad gummi consistentiam inspissetur, cujus
℞. ℥. ß.
Ol. philosoph. rectificati ℥. j.
colliquescant invicèm super prunis, hujus ℞. *q. s.* & parotidi impone, donec aperiatur, verùm ante emplastri applicationem parotis inungatur *oleo fœtido guajaci, vel tartari.* Si parotis sit valdè maligna, & epidemica, curationis, & apertionis accelerationem postulat, ne intrò redeat, tunc

℞. *Empl. filii Zachariæ, &*
Theriacæ ana m.
& parotidi impone. Non credibile est quantùm hoc emplastrum parotidi applicatum juvare; sequitur enim naturæ conatum juxta partis exigentiam, & dispositionem, quod felici cum successu centies experti sumus. Sed in his casibus nullum majus præsidium, quàm *emplastrum de fuligine* inveniri potest:

℞. *Theriacæ Andromachi, & Mithridatii ana ℥. ſ.*
Fermenti,
Terebinth. ana ℥. ij.
Mell. roſ. ſimpl. ℥. j.ß.
Butyri recentis ℥. ij.
Salis com. ℥. j.
Fuliginis camini ℥. j.ß.
Saponis Veneti ℥. iv.
Croci ℥. iij.
Vitell. ovor. num. iv.
F. l. a. empl.

Præſtantiſſimarum virium eſt hoc emplaſtrum, non tantùm ad ſuppurandas parotides malignas, epidemicas, & peſtilentiales, ſed etiam ad quoſcumque bubones, ac anthraces peſtis tempore graſſantes; extrahit enim venenum, & dolores ex inflammationibus ſubortos feliciſſimè pacat. Si neceſſitas parotidem rumpendi abſque cunctatione urgeat, nihil præſtantius in toto reperitur orbe *emplaſtro magnetico*, quod ità paratur:

℞. *Gum ſagapeni,*
Ammoniaci
Galbani ana ℥. iij.
Terebinth. laricea,
Ceræ ana ℥. iv. ß.
Magnetis arſenicalis ℥. iij.
Terræ vitrioli ℥. j.
Ol. ſuccini ℥. ij.

Gummata illa tria diſſ. in aceti ſcillitici ℥. xx. *poſteà ſolutionem illam per pannum lineum colatam exprime, quam deindè tamdiu bullire cures, donec acetum fuerit conſumptum, excipe pauxillum ſpatulâ, & infrigida, dùm videas ità induuiſſe, uti cum gummi eſſent: ſerva in loco calido, donec in reſiduo incorporaveris, quo facto, accipe ceram, & terebinthinam, fac ut lento igne in ſe coëant: remotum à calore aliquantulùm agitato, donec ad ſpiſſitudinem unguenti reducatur: deinde adde gummata jàm antè ſoluta, & uti dictum eſt, colata, poſteà adjunge magnetem arſenicalem ſubtiliter pulveriſatum, terram vitrioli, & oleum ſuccini, poſtremò paſtillos forma, & corio, aut veſica oleo ſcorpionum inuncta involve.* Hoc emplaſtrum non tantùm parotidibus malignis, & peſtilentialibus, ſed etiam anthracibus, & bubonibus peſtis tempore graſſantibus dexterè applicatum eos illicò maturat, & rumpit, ac venenum à centro ad ſe trahit, ut magnes ferrum, & non ſinit abſceſſum claudi ante totalem veneni extractionem, ac proindè omnibus emplaſtris huic uſui deſtinatis meritò anteferendum. Tandèm *emplaſtro Diaſulphuris Rulandi* parotidi extremam dabis manum.

Per reſolutionem parotidem curamus naturæ motum expulſivum fortiter adjuvantes, quæ materiam in parotide conjunctam expellere nititur, atque ideò in unum locum congeſſit: iſtum ergò naturæ conatum promoveamus oportet expellentibus, nimirum alexipharmacis, ſudorificis, & reſolventibus abſceſſui ſuperimpoſitis, licet parotis non adeò ſit maligna, nihilominùs enim nihil boni in ſe continet, ſed contenta naturæ moleſta, atque ad expulſionem proſcripta. Ad hunc finem in medium venit, quòd parotis quater in die inungatur *oleo ceræ deſtillato*, & interim ſi maligna, vel peſtilens ſit parotis, alexiphar-

xipharmaca, & diaphoretica quotidie propinentur, tùm quoque cùm parotidis resolutionem molimur, usurpanda sunt, ut *Aqua theriacalis cum spiritu vini, spiritus theriacalis, Diascordium, electuarium de ovo, de gemmis, theriaca citri, theriaca Germanorum, elixir pestilentiale Crollii, extractum tormentillæ vel contrherbæ &c.* Itèm *stibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, Lapis bezoarticus, sulphur auratum diaphoreticum, diaphoreticum in peracutis, c. c. ustum pro pauperibus, tinctura antimonii, mercurius diaphoreticus, cinnabaris antimonii, salia volatilia succini, c. c. viperarum &c.* Pro potu usurpare potest æger *decoctum c. c. aquam scorzoneriæ, cardui benedicti, scordii, rutæ caprariæ, scabiosæ, bardanæ compositam.* Deindè æger stragulis optimè tegatur, ac profusissimos expectet sudores, quos potentissimè hæc tàm sola, quàm in varias formulas concinnata proliciunt, venenatorum humorum malitiam temperant, infectionis miasma disjiciunt, ac venenosum corporis habitum, excusso sudore repurgant, parotidemque exactè resolvunt, perfectissimèque curatur absque recidivæ suspicione.

Post parotidem, inter mala, quæ collum obsident, strumæ succedunt, ideoque.

CAP. XLIV.

De Strumis.

Sunt strumæ glandulæ induratæ in collo, axillis & inguinibus, necnon in mammis quandòque observantur; verùm ad majorem hujus morbi cognitionem non omittendum est, quòd nonnulli à strumis glandulas distingunt, nec quamlibet glandulam appellant strumam, sed glandulas vocant, quæcumque sunt plures, minores, mobiles, & non stabiles, pauciores, & minores sunt: contrà verò strumas; quæ firmiter adhærent, stabiles, pauciores, & majores sunt. Glandulæ insuper appellantur, quæ multiplicantur, strumæ verò, quæ ferè in dies multiplices fiunt, undè hujus morbi proprium, & specificum signum est semper in dies multiplicari, plures glandulas intumescere, & unam ex alterâ dependere in cutis superficie, uvarum instar ex eodem racemo dependentium. Hinc dicuntur scrophulæ à scrophis, seu suibus matribus, quæ semper brevi pariunt, & facilè suos multiplicant porcellos. Vel dicuntur scrophulæ, quia prædicta animantia frequentiùs hoc corripiuntur malo, vel quia colla habent glandulosa.

Signa.

Strumarum diagnosis facilis est; tumor enim in collo observatur; vel plures, & sunt glandulæ tumefactæ,

factæ, induratæ, & rotundæ, vel oblongæ, proprio clausæ folliculo, quæ faciliter multiplicantur, & ex unâ fiunt plures, quia in suo glutine fermentum acquirunt, quo proximas inficiendo partes, eas strumosas quoque reddit. Sunt utplurimum absque inflammatione, rarissimè dolent, & ad carnis naturam accedunt. Quædam inflammationem quandòque habent conjunctam. Aliæ sunt malignæ, & cancerosæ pro materiæ acrioris, & corrosivæ ratione. Sunt aliæ mobiles, aliæ immobiles.

Causa.

Medicorum vulgus à phlegmate, sive pituitâ cum humore melancholico commisto strumas generari credit, sed summoperè in hoc fallitur; nàm strumæ fiunt, quoties superfluum nutrimentum, & acidum glandulis destinatum, ab eisdem glandulis non resolvitur, sed in earum corporibus degener evadit, ut videre est in suibus, qui ob voracitatem succus alimentitius superfluus in lardum mutatur, & circa collum in scrophulas, quas in animalibus nonnullis vulgus in deliciis habent, vocatque lacticinia, & animellas. Hinc sanè semper strumosi voracissimi sunt, quorum nutrimentum superfluum non resolvitur, sed in adenum locis scilicèt in collo, axillis, vel inguinibus, præcipuè tamen in collo, quia magis expositum est aëris frigidi accessui, ab acido austero promptè induratur, in quibus calcis dispositiones acquirit, & in tophum temporis progressu transit. Ichor deindè, qui à degenerato nutrimento emanat, proximarum glandularum nutrimentum contaminat, & novi strumosi producuntur fœtus. Undè parere strumas vulgus credit, cùm passim circa primam aliæ erumpant. Quòd strumarum causa materialis sit earum nutrimentum degeneratum, & coagulatum, patet ex eo, quod strumæ corpus venis, & arteriolis caret, proprioque clauditur folliculo, qui si in curatione omninò non extrahatur, expectanda est recidiva.

Multi fuerunt rati, & præcipuè *Arnoldus de Villa-nova*, & *Riclanus* strumas in mesenterio præcedere antequàm in conspectum prodeant, sustinentque strumarum seminarium in mesenterio foveri; propterea frustranea remedia esse ajunt, quæ strumis apparentibus extra corpus adhibentur, quia non curantur in earum radice, scilicet in mesenterio, ideòque etiam intrinsecùs convenientia medicamina usurpari debent. Nos verò suaderi non possumus, ut credamus in his glandulis sedem, & radicem esse omnium strumarum in corpore, easque foràs nunquàm erumpere, nisi mesenterium fuerit strumosum, nàm remotæ causæ esse possunt, & per accidens, inter colli strumas, & mesenterii glandulas nullus intercedit consensus. Plures sunt strumosi, qui sanas, & inculpatas habent mesenterii glandulas. Omnes strumosi forent, quia in omnibus sunt hæ glandulæ; Subalpi strumosi aliam mesenterii

terii conformationem haberent. Non negaverimus tamen strumosum fieri posse mesenterium, cùm plurimis sit glandulis refertum, & in iis non minùs quàm in glandulis circa fauces nutrimenti degenerationem evenire posse; at minimè quidèm concedemus necessarium esse strumosum priùs fieri mesenterium, ut deindè loca circa fauces strumis laborarent, sed utrobique cùm eadem sit dispositio, glandulæ circa gulam positæ, ut strumosum concipiant fermentum, necesse non est, ut illud in mesenterii glandulis præcedat. Id nos experientia edocuit, nàm plusquàm quinquaginta strumosos circa fauces hactenùs efficaci curavimus remedio, absque eo, quod aliquod medicamen mesenterio priùs fuerit adhibitum, unde falsum esse didicimus strumas in mesenterio priùs produci debere, ac postmodùm in aliis adenosis corporis locis. Præterea hanc falsitatem anatomicus culter in multis cadaveribus strumosis detexit, & propria autopsia nostram stabilivit sententiam.

Prognosis.

Strumis obnoxii sunt hi, qui brevioris sunt colli, & angustâ fronte, compressis temporibus, ac maxillis, qui nimiùm voraces, ut pueri, & fœminæ. Strumæ difficilis sunt curationis, attamen minus recentes, molliores, tractabiles, & in junioribus; quàm inveteratæ, induratæ; ossibus adhærentes, quæ cancerosam redolent naturam, & in senioribus. Nunquàm strumæ suppurationem admittunt, ex eo, quia earum materia sanguis non est, neque resolventibus summæ efficaciæ obediunt; nàm resolutioni ambiens obstat folliculus, qui si radicitùs minimè extirpetur, facilè circa cicatrices repullulant. Strumæ in posteriori colli parte ægrè curantur, attamen in ejus anteriori parte curatu difficillimæ sunt ob propinquitatem venarum, arteriarum, & nervorum, in primis circa asperam arteriam, ubi incisio, & denudatio vocalium instrumentorum facilè per omnem vitam voce privat, quia prædicta instrumenta per sectionem, vel ustionem facillimè læduntur, vel refrigerantur aëri ambienti exposita, undè succedit, ut post strumarum abscissionem, & earum sanationem vox deperdita fuerit, ut *Gal.* 1. *de loc. aff. cap.* 5. accidisse refert. Strumæ grandiores semper vocem vitiant, & plerùmque auditum, loquela autem ipsa, & olfactus ab ipsis raro patitur. Utplurimùm quoque intellectus, & memoria in strumosis debilitatur. Strumæ frequenter in scirrhum exquisitum degenerant ob materiam viscidam, quæ si diutiùs, acido scilicet aucto, subsistat, in duritiem gypseam transit. Quandò exulcerantur, desinunt in cacoëthica ulcera fistulosa, ac nonnunquàm in cancrosa, & corrosiva, acido illo in iis reddito nimis acri. Non solùm strumæ multiplicantur, sed in molem excrescunt, adeòque aliquandò jugulum occupant, ut patientes jugulent, & suffocent.

Curatio.

Vulgarium schola in strumarum curatione victus rationem tenuem, & extenuantem instituit ad calidam, siccamque vergentem, secùs cruditates, & crapulas vitandas, quæ pituitam, & melancholiam aggregare possunt. Coctionem omni studio procurandam, ventriculum roborandum, caputque exsiccandum imperat. Dimidiam sanationis partem in victus regimine consistere vulgares credunt, tanquàm diæta graviorum morborum medela foret. Est stricta diæta medentum impostura, qua tyrannidem in ægros exerceant ad obtinendum finem ipsis ignotum, quæ adamussim nisi observetur, proclamant actum esse de morbi sanatione, quia facilius est destruere, quàm construere. Undè perpetuò ex errore in victûs regimine optimam nanciscuntur excusandæ sanationis, vel necis occasionem, undè dicere solebat *Hippocrates* ille senex: *Comedit racemum uva, ideò periit: Intempestivè cœnavit, ideò obiit*, ac diæta remediorum insufficientiam, implicitumque sanationis argumentum prodit. Non negavimus crapulas, cruditatesque strumarum sanationem aliquatenùs perturbare, sed hæc est medicaminum, non diætæ effectus. Sobrietatem moderationemque tanquàm totius diætæ cardinem magnifacimus, quantùm ad vitam sanam tuendam facilè sufficit.

Victu instituto, crassiores præparant, inciduntque humores, præcipuè pituitosos, & melancholicos tribus syrupis incidentibus, & attenuantibus. Corpus ità præparatum purgant iis pharmacis, quæ phlegmaticos, & melancholicos succos purgandi vim habent. Deplent corpus, sed strumas intactas in folliculo inclusas relinquunt.

Si febris cum strumis associetur, phlebotomiam instituunt, vel podicis venas hirudinibus aperiunt, quasi sanguis strumas cuderet, aut foveret, vel febrem in strumosis concitaret.

Post universalia præsidia (ità appellant vulgares phlebotomiam, quæ sanguinem, & medicamentum purgans, quod stercoraceum educit liquamen) ad sudorifica descendunt decocta. Sed quid salsaparilla, chinæ radix, guajacum, & cœtera peregrina remedia in aquæ formâ epota exsiccabunt? Nonnè humectatio potiùs succedet? Nunquid exsiccatum non ipso liquido perniciosius erit? Quæ facta sunt, non exsiccationem, sed expulsionem postulant. Hæc sudorifera laticem minuunt, nec ob folliculum strumas attingunt, quòd si attingerent, non absque capitis mortui residuo exsiccarent, easque pertinaciores redderent cum maximâ ægri pernicie. Prætereà victu tenui, copiosoque sudore, primò cruorem minuerent, deindè cum debilitate maciem causarent.

His parùm, vel nihil proficientibus, ad ea deveniunt medicamenta, quæ specificam absumendi, & exsiccandi vim strumarum mate-

materiam obtinent, inter quæ principatum obtinet *scrophulariæ radix*, & indè nomen habere videtur, quod scrophulis medeatur. Verùm scrophulariæ radix undique strumosa subsistit, & indè fortè nomen traxit. Ex signaturâ externâ latentes ariolantur virtutes, in quibus facilè falli possunt; quisnam dicit scrophulariam scrophulis mederi, & non eas efficere? Itèm commendatur *filipendula, gladiolus, iris &c.* Sed filipendula radice nititur, quæ rotundis extuberat capitibus. Gladiolus radicibus constat geminis, rotundis, pressisque verticillorum modo, unâ super alteram insidente, albicantibus, & bulbosis. Iris radices habet geniculatas, & acori radices profert. Si hæc crescentia strumis mederentur, certè omnibus opitularentur tuberculis, curarent phygethlon, bronchocelen, ganglion, steatoma, atheroma, meliceriden &c. & ob signaturam *asphodeli* i. *hastulæ Regiæ radix* in toto vegetantium regno præcelleret, quia in ejus radice circumquàque ingens bulborum numerus pendet, quod à veritate alienum comperimus. Si ex signaturâ rerum virtutes, & essentias attingeremus, omnes morbi essent sanabiles, sed tantùm corticem, & non nucleum attingimus.

Extollit *Sennertus* rusci radicem, cujus efficaciam sibi quoque compertam esse testatur *fallopius*, si ejus in pulverem redactæ drachma una singulis diebus assumatur, diebus quadraginta. Sed errant, nàm ruscus ciendæ urinæ, & aperiendis obstructionibus perquàm idonea est, non verò strumarum curationi.

Præscribunt vulgares diversos pulveres, diversaque decocta ad strumarum sanationem, quæ ad optatum non collimant scopum, quia vulgaria sunt, & nullius energiæ in hoc morbo, sed communia per applicationem in quolibet curando, morbo ut *Aristoloch. raphan. pimpinella, pilosella, ruta, agrimonia, betonic. ros marin. sem. anis. Zingib. nux mosch. cinnam. acut.* quæ aut profuerint, strumosi sciunt.

Ad nauseam usque strumosis tortis, adauctoque morbo, topica usurpant, & primò tumoris materiam insensibiliter discutiendam, & absumendam curant. Verùm quis ex vulgaribus unquàm scirrnum curavit, ut strumas sanare possit? Emollientibus, incidentibus, & resolventibus utuntur, attamen iis tenuiores resolvuntur partes, & crassiores indurantur, quod remanet, resolutioni inobediens redditur, imò nunquàm perfecta resolutio sperari potest ob strumarum materiam in propriâ contentam tunicâ.

Ubi emollientia, incidentia, & resolventia nihil profecerint, ad maturantia, & suppurantia confugiunt nostri Veterenarii, quæ sunt *radix lilior. alb. alth. iridis*, quam ad mollitiem concoquunt, *addito oleo lilior. alb. gallinæ pinguedine & farinâ triticeâ*, & cataplasma concinnant. Vel alia applicant suppurantia, quæ lippis, atque tonsoribus patent, & tamdiù iis insistendum putant, quousque com-

pleta fuerit suppuratio, quâ completâ, aperiunt ferro, vel cauterio strumam, qua apertâ, ulcus digerunt, & mundificant unguento Ægyptiaco, vel simili, folliculum absumunt, incarnant, & cicatrizant.

Sed si struma ad suppurationem duci nequeat, ut semper accidit, extrahendam cum *Gal.* 14. *meth. cap.* 2. consulunt per incisionem; tamen pertimescendum ex ferrum, ne nervi vocales, aliæque circumstantes lædantur partes per sectionem, & strumosus perpetuò mutus evadat, vel majus strumis malum emergat.

Quòd si æger ferrum perhorrescat, ad caustica, & corrosiva deveniunt medicamenta, quorum applicationem post partis scarificationem usurpant nonnulli, & trochiscis de minio utuntur, quos *Iohannes de Vigo lib.* 8. *cap.* 13. describit, ut

℞. *Panis crud. benè fermentati* ℥.iv.
Mercurii sublimat. ℥. j.
Minii ʒ. iv.

Cum aquâ ros. formentur pastelli ad pineoli magnitudinem, & in furno tepido exsiccentur. Alii ex auripigmento, & arsenico crystallino trochiscos ità parant:

℞. *Auripigmenti, &*
Arsenici crystallini ana q. s.

M. cum pastâ ex farinâ triticeâ, & f. trochisci, quos etiam in apertam strumam immittunt. Sed caustica, & corrosiva non tantùm in vicinas partes, verùm etiam in remotiores se diffundunt, easque inflammant, quantumvis unguento refrigerante Galeni, rosato, & similibus muniant. Auripigmentum, & arsenicum crystallinum est venenorum corrosivorum maximum, eorumque operatio in veneno consistit: nàm præter acrimoniam urentem, causticamque facultatem, tantâ quoque malignitate vitæ nostræ balsamo infensum est, ut etiam extrinsecùs adhibitum mali moris excitet febres, & plurima alia prava inducat symptomata, & in minimâ etiam quantitate multa præstare potest, præcipuè in strumarum loco causticat arterias carotides, venas jugulares, asperam arteriam, vocalia instrumenta ob sui diffusionem, & ob viciniam cor, & cerebrum lædit; undè convulsiones excitantur, stupiditates, sudores frigidi, palpitationes, deliquia, spirandi difficultates, tusses, vehementissimi cruciatus, erosiones, sitis inexplebilis, æstus, faucium, & gulæ asperitates, quapropter nullum salutare medicamen irreparabilem mortem eliminare potest.

Tandèm alii alium in sanandis strumis servant modum: illas arctâ ligaturâ è filo serico, aut setis equinis radicem versus constringunt, & in diem arctiùs donec alimenti defectu resiccatæ spontè decidant. Hos nunquàm strumas inspexisse credimus, & scuticâ dignos existimamus, dùm extra rem loquuntur. Utique hujusmodi medendi genus admitteremus, si strumæ supra cutem essent eminentes, exilissimæ inniterentur basi, in summo latiores, & pensiles ut sunt acrochordones, & thymi.

In strumis indicatio curativa est,

est, ut nutrimentum superfluum ab acidis particulis coagulatum, à quiete ad motum excitetur, incidatur, attenuetur, resolvatur, & particulæ acidæ alkalicis corrigantur, & immutentur, deindè in vasa regrediantur, per quæ commodè aliorsum distribuantur, & eliminentur; primò itàque corporis depletio, & præcipuè per vomitum præcedere necesse est. Diætà infirmo præscribi, & quantùm possibile est, nutrimentum subtrahi debet. Medicamenta in ultimâ Lunæ quadrâ cum successu assumi, & in novilunium usque continuari Lunatici medici præscribunt, sed has Lunæ nænias fusiùs repudiabimus in nostrâ Theoriâ cap. de causâ periodi menstrualis. Nutrimentum ab acidis particulis mundificantia specificè usurpare oportet, & ab hoc expertissimo fit pulvere.

℞. *Radic. scrophular.*
Pentaphyll.
Filipendul. ana ℥. ij.
Herbar. agrimon.
Pilosellæ ana m. ß.
Omnia siccentur in umbrâ f. pulvis subtilissimus, adde
Sach. albiss. ℥. iij.

Cujus dosis ℥. ß. omni manè cum vino assumatur.

Strumarum materia suppurationis non est capax, & earum glandulosum corpus, earumque folliculus resolutioni reluctatur, ideòque triplicem earum curationem, per resolutionem, vel per sectici apertionem, vel per magiam instituimus.

Strumis recentibus resolventia conveniunt medicamenta. Specificum resolvens est pumicis sal, paratur hoc modo:

℞. *Pumicis in pulv. redact. part.* j.
Sulph. com. part. ij.
Misceantur invicèm, indantur crucibulo, quod optimè lutatum ponatur in igne circulari, in fine probè candefiat. Hunc pumicem calcinatum inde vitrò, & superfunde acetum destillatum, ut solvatur, quicquid calcinatum est, quod verò non solvitur, denuò siccetur, & cum sulphure calcinetur, atque eodem modo in aceto destillato solvatur, & ad salis siccitatem evaporetur. Ad hæc etiam vini tartarus in furno figulino ad albedinem calcinatur, cui guttatim spiritus nitri superfunditur, donec ebullitio cesset, tum liquor filtratur, & ad siccitatem evaporatur, quod remanet, iterùm in aquâ pluviali solvitur, filtratur, & coagulatur; hujus, & præcedentis salis pumicis ana una pars, salis gemmæ duæ, vel tres partes solvuntur simul in aquâ, filtrantur, & coagulantur rursus in salem, qui contra strumas specificus est, cujus ℈. j. vel ii. in aquâ scrophulariæ omni mane tribus, vel pluribus horis ante pastum assumuntur. Sali pumicis additur sal gemmæ, & tartari, ut citiùs curatio procedat.

Solvuntur facilè, si bibat patiens ex cranio hominis sepulti, non semel quidèm, sed sæpiùs. Idem præstat alkali, seu cinis spongiarum, qui sic fit:

℞. *Spongiarum* ℥. vj.
Lapidum spongiæ ℥. iv.
Calcinentur in ollâ operculatâ, donec pulverisari possint. Cineris hujus quotidiè exhibetur ℥. j. cum vino, ma-

nè duabus horis ante pastum.

Helmontius huic spongiarum cineri alias additiones commendat in Tractatu: *Tartarus non in potu*, ità scribens. *Strumas prægrandes pluries unico mense evanuisse vidi, ac subitò præfocationem à venenoso fungo illatam curari remedio astrictivo, quod sic habet:*

℞. Spong. marin. in carbonem combusta ℥. iv.
Ossis sepiæ usti,
Piperis longi,
Zingiberis,
Pyrethri,
Gallarum,
Salis gemmæ,
Calcis testar. ovor. ana ℥. j.

M. cum aquâ stillatâ ex præfatis spongiis, & exsiccentur paulatim, accipe hujus pulveris ℥. ß. *cum sacch.* ℥. ß. *decrescente Lunâ, ut paulatim liquatus deglutiatur, vel sic illinctum, & strumæ, ac bocium disparebit. Alii defectu spongiæ sumebant pilosam excrescentiam sylvestribus rosetis innascentem exteriori cortici castaneæ persimilem hirtam, hispidamque, cujus solius pulvere utebantur feliciter &c.*

Arnoldus de Villa novâ non absimilem laudat pulverem:

℞. Ciner. spong. marinæ,
Paleæ marinæ,
Ossis sepiæ,
Piperis longi; &
Nigri,
Zingiberis,
Cinnamomi,
Salis gemmæ,
Pyrethri,
Nucum cupressi,
Gallar. quercûs,
Rosarum ana ℥. ij.

F. Pulvis.

De quo æger sæpiùs de die, & nocte aliquid in ore teneat, & paulatim deglutiat. Idem & cibis inspergi poterit.

Citiùs evanescunt illitæ *oleo lactis* (fit hoc oleum per vesicam ex lacte putrefacto), & si deindè caput mortuum post destillationem lactis residuum denuò cum oleo destillato mistum, & in formam emplastri redactum, & strumis impositum fuerit. Idem præstat *emplastrum de Ranis cum triplicato mercurio*. Non satis laudare possumus *oleum ex bufonibus*, quod est veluti singulare arcanum ad strumarum resolutionem, quo multos sanavimus strumosos solâ inunctione, cujus confectionem alibi docuimus.

Aliqui propinant *Genistæ conservam cum cantharidum pulvere*, & reverà multos strumosos hoc remedii genere curatos vidimus, sed medicus in hoc præbendo, nimis sedulus in cantharidum dosi esse debet; nàm quoque multos infelices inspeximus successus: præstat igitur strumosis contritos flores cum melle rosaceo, aut ovo sorbili præbere.

Hæc medicamenta strumas resolvunt absque capitis mortui residuo, quia degeneratum glandularum nutrimentum fermentant, attenuant, & ferè in prima resolvunt principia, partim per poros diffundunt insensili transporatione, partim ad renes deturbant, partimque per ptyalismum quem promovent, ad os trahitur, & exsalivatur.

Curatio

Curatio per apertionem, ut cruda fiat, necesse est, & quo citiùs, eò melius; nam temporis cursu non solùm non maturantur strumæ, verùm multiplicantur, indurantur, ac ultrò fermentum diffundunt: igitur dùm earum curationem aggrederis, per decem continuos dies fodicationum emplastrum superpone, nàm summoperè glandulas ad degeneratæ materiæ suppurationem disponit.

Eodem tempore diætam præscribe; habeas deinde ad manus trochiscos magnitudinis pineoli ex mercurio meteorizato hoc modo concinnatos:

℞. *Merc. meteoriz. opt. pulverisati* ℥. j.
Farinæ hordei, vel
Tritici tantundem.

M. simul cum spatulâ ligneâ, & cum salivâ fac massam, quam divides in trochiscos, hos exsiccare permitte. Unum ex his recipe, & in medio expansi emplastri fodicationum infige, ne hinc illinc vagus excurrat, & prominenti strumæ superpone per vigintiquatuor horas, & expecta, ut eschara decidat, ac tunc ulceri recentem trochiscum impone; nàm secundi trochisci applicatione, ut plurimum strumæ centrum manifestatur. Si verò profundius sit, novis applicationibus sectici illud perquire. Signum jàm remedium ad strumæ centrum pervenisse, erit, si materia dura, alba, & tactui indolens appareat. Patefacto strumæ centro, hoc utere pulvere, nàm totum strumæ corpus resolves, si pulvillorum extremitatibus illo aspersis strumam attingas:

℞. *Merc. currentis* ℥. j.
Aquæ stygiæ ℥. ij.

Dissolve & affunde aquam salsam, & præcipitabitur in pulverem album dissolvens per inclinationem effunde, & præcipitatum exsicca. Vel uti poteris *Magno calcinato*, cujus præcipitatio a superiori in hoc differt, quod aquæ salsæ loco affunditur ol. tart. p. d. quo cum pulvillis utere, superponendo fodicationum emplastrum, usque dùm totùm strumæ corpus consumtum sit; quod cognosces, quoties nihil albæ materiæ, sed aliquid cruenti ab ulcere emanat, tunc à pulvere cessa, & emplastro fodicationum ad cicatricem usque utere.

Strumam jàm adapertam hoc quoque arcano à nobis multoties experto dissolvere poteris:

℞. *Vitrioli alb.* ℥. j.
Aquæ ros. ℥. iij.
Lithargyrii ℥. ß.

Misceantur cum oleo ros. & filamentis in eo madefactis foraminis orificium impleatur, sed leniter. Deindè pro incarnatione fodicationum emplastro, vel hoc sequenti efficacissimo utere:

℞. *Consolid. regalis lib.* ß.
Aristoloch. long. ℥. iv.
Myrrh. ℥. ß.
Mumiæ ℥. ij.

Post triturationem recipe ol. ros. q. s. pro incorporatione, & formetur in modum emplastri.

Quoties apertionem aggrederis, fingere in animo debes, nunquàm ab opere te esse recessurum, nisi strumas omnes, & corpus earum totum à strumosâ parte averruncaveris; nàm si earum unam, vel

vel alicujus partem aliquam ob incuriam omninò non abstulisti, operam perdidisti, nàm post apertarum strumarum cicatrizationem infra paucos menses strumas iterùm pullulare conspicies.

Tandèm christianâ impellimur charitate Rempublicam medicam nobilissimo, & efficacissimo emplastro paucis expensis parabili non defraudare, quod Benedictum ad strumas percurandas appellamus, nàm solâ superpositione non tantùm strumas; verùm etiam cuncta apostemata,tàm calida, quàm frigida dicta, imò tophos podagricos maturescere facit, & sanat; licèt silentio involvendum putaverimus, ne margaritas ante porcos projiceremus, & apud vulgares chirurgos, qui à tonsoribus parùm, vel nihil differunt, vilesceret, attamen ingenuè communicamus, ut

℞. *Ol. com. lib.* iij.
Radic. arundin. ℥. ij.
Lilior. cœlest. ℥. iij.
Althææ ℥. j.ß.

Dùm oleum ebullire incipit, affunde radices mundatas, & in taleolas subtiliter incisas. Coque ad nigredinem usque, quas aufer, & pedetentim iniice
Cerussæ ℥. iij.
Tutiæ præp. ℥. ß.
Ceræ citrinæ ℥. iij.

Semper agitando spatulâ. Coque ad nigredinem usque, ad emplastri consistentiam, tandèm adde
Balsami Peruviani nigri ℥. ij.

Aufer ab igne, & serva. Credibile non est, quantùm emplastrum hoc ad maturanda, rumpenda, & sananda valeat omnium apostematum genera, major est experientia verbis.

Ad magicam strumarum curationem quod attinet, sciendum est, quòd licèt res aliquæ, quæ pro curatione aliquorum morborum extra corpus adhibentur, impares ad promissum effectum producendum judicentur, quia ipsæ non quidèm in morbi materiam, sed in ipsum vitæ spiritum agunt, qui in morbi loco morbum producit, spiritum eundem urgent, & eâdem virtute, qua strumarum materiam coagulavit, eandem quoque in prima sua principia resolvit, quod est absque apertione strumosos tumores resolvere, ac magicè illos curare, ignotâ scilicet medicorum vulgo energiâ. Hujusmodi igitur est *testudinis sanguis à vivâ testudine scalpello extractus, & strumis superaspersus*; nàm tunc muro pede suspensâ testudine, ibique relicta usque dùm moriendo contabescat. Mirum est, ut strumæ talis testudinis sanguine aspersæ contabescant, & in loco emoriantur.

Eodem quoque modo dissoluuntur strumæ, si iis superponatur *Rana viva, usque dùm emoriatur*, quæ si deindè foco suspendatur, siccescent strumæ, non secus ac rana.

Quod nostram superat capacitatem, & admirabile est, quod passim observatur, & nos hactenus pluries experti sumus, scilicet septimum in ordine filium cujuscumque matris, ante cujus ortum, & inter præcedentes nulla intercessit fœmella, strumas omninò resolvere, si suâ salivâ digito strumas

hæc

signaverit, hæc proferendo verba: *Io ti Segno, e Dio ti sana*, ter repetito signo, tertio quoque die; quicquid sit de eventus ratione, quod proveniat, est extra dubium.

Tandèm circa strumarum curationem silentio prætereundum non est vulgò sciri *Galliarum Regem* solo attactu strumas sanandi vim habere. De quo multi varia opinati sunt; Nonnulli harum sanationem imaginationi, alii aëris mutationi, & aliqui corporis motui tribuerunt, nàmque quotannis è proximis, dissitisque regionibus strumarum morbo laborantes Regem adire solent, attamen vana hæc esse cuique facilè patet. Etenim vis hæc *Clodoveo I. Francorum Regi* cœlitùs data, & in omnes Regni successores per traducem, nullo familiæ habito respectu derivavit. Erat Clodoveus idolorum cultor, qui *Clotidis* uxoris monitis, & præcibus adhortans, ut Christi fidem susciperet, *à Sancto Remigio Rhemensi Episcopo* baptizatus, & chrismate delibutus fuit. Ex eo die, quo sanctum accepit baptisma, tali manere, ne dum ipse, verùm, & reliqui successores donati fuêre. Undè procul ab omni dubio hanc sanandi vim in munus concessam divinitùs solis Galliarum Regibus, qui Christi fidem religiosè profitentur, hancque veluti Catholicæ fidei tesseram esse ipsis dumtaxat donatam. Sed non nisi præmisso aliquo religionis cultu hæc procurant, uti par est, ut tanto beneficio gratiosissimè utantur, quod à Deo gratis acceperunt. Quapropter quotannis ex toto terrarum orbe confluentibus strumosis, Rex indicto sibi trium dierum jejunio, prægressâ sacramentali confessione, & sumpto Eucharistiæ Sacramento, die Pentecostes, manus imponit, & hæc verba Gallico idiomate profert: *le Roi te touche, & Dieu te guerit*, & signato crucis signo eos sanat. Undè eam virtutem miraculosam à Deo derivare fatemur.

CAP. XLV.

De Bocio.

Justissimus Deus muliebre collum variis excrescentiis morbosis, ut bocio, strumis, & scrophulis justâ irâ in pœnam deturpare solet, solet nàmque hic sexus devotus ad conciliandam faciei pulchritudinem collum variis ornamentis colere, ut torquibus, monilibus, margaritis, auro, lapidibus pretiosis &c. quibus vanitate inflantur, & superbiunt, undè multoties in supplicium his morbosis excrescentiis loco monilium, perlarum &c. collum plectitur, & pulchritudo conspurcatur.

Tumor, quem Latini bocium appellant, bronchocele à Græcis dicitur; verbum enim apud hos *cele* tumorem significat, *bronchos* autem apud eosdem guttur denotat, seu asperam arteriam, undè bronchocele, quasi gutturis tumor, qui inter cutem, & asperam arteriam gignitur. A nonnullis gutturis hernia vocatur.

... iD gladiantur vulgares, an bronchocele differat à strumis, & contrà. Nonnulli bronchocelen sub strumis comprehendunt, & strumam esse in gutture contendunt, alii bronchocelen à strumâ discriminant, quam sententiam nos libenter amplectimur, ac proindè his unicuique proprium assignamus caput; bronchocele enim est tumor non in glandulâ aliquâ, sed supra asperam arteriam obortus: struma verò in collo est tumor in glandulâ aliquâ ex iis, quæ sub larynge statim hinc indè ad asperæ arteriæ latera ponuntur. Est igitur bocium tumor in anteriori colli parte inter cutem, & asperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, modo est illi caro dura, ut in herniâ carnosâ, undè gutturis hernia dicitur, modò hebes, modò sanguineus à sanguine genitus, quod simile bocium in quadam Vetulâ Neapolitanâ dissecuimus, & curavimus. Modò aquam continet, & vocatur gutturis hydrops. Addit *Platerus* aliam bocii speciem, scilicet flatulentam, seu à flatu genitam, incluso intra cutem, aut membranam. Non desunt vulgares bocium humorale assignare ex humoribus, scilicet pituitosum, & melancholicum, & rursùs ex pituitâ triplicem assignant differentiam juxta majorem, vel minorem pituitæ crassitiem, quæ si melli assimilatur, meliceridis naturam induit, vel pulti, & atheromatis naturam habet, vel sevo, & steatomatis naturam continet. Præter has differentias aliæ quoque annumerantur, nàm hoc quandòque malum est naturale ab ortu, scilicet & nativitate contractum. Aliàs est morbosum, quod in tempore advenit ob aliquam causam, sive fuerit interna, sive externa, & hoc rursùs plerùmque est hæreditarium per traducem à parentibus. In aliquibus locis est endemicum, & adeò hoc malum est familiare, ut indecorum non sit apud illos bocium habere, imò inter mulieres pro honore habetur. Aliæ differentiæ desumuntur à figurâ, magnitudine &c.

Signa.

Malum hoc oculis cernitur, nàm est tumor in anteriori colli parte inter cutem, & asperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, aliquandò insignis magnitudinis, & totum sæpè deturpat collum, ab eo instar sacculi, aut pyri, aut vesicæ inflatæ pendulus, & inundatio, atque fluctuatio humorum in eo nonnunquàm percipitur. Qualis materia contineatur, ex meliceridum, atheromatum, & steatomatum signis, quæ suo loco descripsimus, facilè innotescit. Bocium, quod ex vasorum dilatatione fit, cognoscitur ex mollitie, & partis color est sanæ similis, tumor est laxus, ad digitorum compressionem non solùm cedit, sed veluti ex toto evanescere videtur, mox amotis digitis, illicò revertitur, sicuti aneurysmata faciunt. Carnosum discernitur ex mediâ quadam consistentiâ, nàm non est ità durum.

Causæ

Causa.

Pro bocii causâ tùm internâ, tùm externâ potissimùm assignant vulgares pituitam sæpissime à capite per externa vasa ad locum patientem depluentem, quasi caput esset pituitæ cloaca, ad anteriorem colli partem decumbentis.

Fit bocium non ex humano capite pituitâ depluente, sed ex propriâ, & topicâ anterioris colli partis indispositione, & facultatis assimilatricis errore, quæ dùm id in hoc aliud transmutat, quòd partis situm vitiat, & in extuberantem attollit tumorem, dùm enim ab affluente alimento superfluo membrana distenditur, & forsan etiam rumpitur, accedentibus causis externis, natura novæ quasi membranæ texturam aggreditur. Bocium carneum fieri existimant vulgares partim ex affluente alimento, partim ex aliquali loci patientis debilitate. Verùm nos, & meliùs, dicimus bocium carneum fieri assimilatricis luxuriantis vitio; extra enim limites sibi destinatos carneam muccaginem coagulat, ob quam rem caro in hoc tumore fit hebes, scilicet non valdè robusta.

Solet quandòque hic tumor ex vasorum dilatatione, & ampliatione fieri, quemadmodùm in aneurysmate contingit, & sæpè contingere solet parturientibus ob laboriosos partus, quandò, scilicet nimis violenter spiritus continuerint, ut etiam fieri solet in vehementibus conatibus, onerum gestationibus, & præcipuè supra caput, clamoribus, vociferationibus, ac singultuosis vocibus.

Felix Platerus bocii causam statuit esse tumorem in anteriori colli parte amplo spatio extuberantem, qui tensus est admodùm, ut cùm pulsatur, sonum edat, & cùm premitur, sicut uter inflatus cedat, sed mox iterùm attollitur. Hujus mali causam statuit esse flatum sub cutem membranamque generalem cuti substratam, adnexamque colli anterioribus, irrumpentem. Collectionis autem aëris eo loci causam esse statuit, cutis laxationem, seu avulsionem, cùm membrana illa, quæ eo loci crassior est, rubicundior, quàm alibi, à sejectis asperæ arteriæ, musculorumque colli anteriorum sedibus, spatiumque illic efficientis, in quod ob fugam vacui aër, seu flatus è vicinis locis irrumpens, illud non solùm implendo, cutem, membranamque in tumorem elevat, sed & continuatione distendendus, in immensum auget, undè nomen rectè acceperit tumor, quòd bronchocele, quasi ruptura, seu hernia gutturis appellatur. Causam autem avulsionis membranarum statuit esse vehementem conatum, qui fit, dùm spiritu retento, excrementa, vel fœtum in partu excludere nituntur, aut buccas vehementer inflant.

Verùm etsi facilè concedimus causam potissimam esse cutis avulsionem, & membranæ illius à partibus vicinis: tamen vix verosimile videtur, solum flatum, utpotè

mobilem, nec facilè uno in loco hærentem, malum tàm chronicum progignere posse, &, tangenti facilè quid pro quo deprehendere. Ideòque nobis probabile videtur, ut vacuum illud spatium, præcipuè membranis extensis, succum aliquem, & nutrimentum crassius effundi, ex quo natura carni quid simile formet. Undè etiam ipse *Platerus* statuit, nisi malo huic maturè occurratur, vix dùm ampliùs abigi posse, sed toto vitæ curriculo permanere illic, ubi præter naturam excrescit sese circa vicina vasa amplificans, & iis pertinaciùs adhærens.

Tumores hi in quibusdam locis endemii sunt, talesque frequentes sunt in quadam Borgomensis agri parte, ubi cùm viri, tùm mulieres ferè omnes anteriùs in collo gestant tumores magnos, molles, mobiles, & pendulos doloris expertes. Idem morbus & Allobrogibus, & Alpinis, ac Carinthiæ, & Styriæ Alpinæ habitatoribus, & Hispaniæ quibusdam locis familiaris est. Tumor hic istis in regionibus fit endemicus ex aquarum crudarum, & ex nive liquescente resolutarum potu. Idipsum observatum habemus eos, qui sani in talia loca pervenerunt, si aliquandiù ibi degant, bronchocelen tales contrahere.

Prognosis.

Bocium, quod fit ex vasorum dilatatione insanabile erit, hujusmodi quoque erit naturale à nativitate genitum, quod loci, vel regionis ratione proprium est, & quod magnis vasis est implicitum, pariter completam non admittit curationem ob dictorum vasorum insertionem, quibus læsio promptè haberi potest, imò sæpè suffocatio oboritur. Superest solùm, ut quod recens, & incipiens, & quod molliorem habet consistentiam, nec magna vasa habet inserta, curabile sit, adhùc tamen non facilè, sed difficulter, & non nisi diuturno tempore curari possit.

Curatio.

In bocii curatione totius corporis, & capitis rationem habent vulgares, hæc ità rectè evacuant, & exsiccant, ut omnem antecedentem materiam in iis collectam extirpent, aliàs nihil, aut parùm topicis auxiliis proficere existimant; evacuant itàque & exsiccant non solùm phlebotomiis, verùm etiam repetitis purgationibus, ac decoctis, vel excitatis fonticulis, emplastris capiti applicatis, scarificationibus, vesicantibus, & opportuno tempore aquis utuntur thermalibus. Sed his medicamentis malum in radice non attingunt, licet centies repetant, sed invictum omnibus reluctatur. In victu vitant omnia flatulenta, crudum, & crassum generantia succum, quæ sunt crapulæ, cruditates, fructus acidi &c. In potu probant vinum tenue, vel decoctum sassafras cum anisis, & cinnamomo.

Quò ad topica duplicem curandi modum proponunt, unum per medi-

medicamenta discutientia, & attenuantia, alterum per chirurgiam, seu manualem operationem. Medicamenta, quibus utuntur hæc sunt, ut

℞. *Sulph. ignem non experti,*
Butyri Iudaici ana ℥. ß.
Alumin. scissilis ℥. ij.
Cum oleo nardino, & pice navali q. s.
f. empl. & parti apponatur.
Vel

℞. *Radic. cucum. agrest. recent.* ℥. ij.
Coquantur in vino tenui, addendo
Squamæ æris,
Sulph. vivi, &
Nitri ana ℥. iij.
M. ll. q. s. & f. cataplasma.

Laudant etiam *emplastrum Diaspyritis.* Exhibent per os infrascriptum pulverem, ut

℞. *Spongiam novam,*
Et benè mundam, ponatur in furno intra ollam novam, & comburatur, ac in pulverem reducatur, de quo recipe ℥. j. *singulo quoque manè cum vino tenui, vel aquâ salviæ.*

Chirurgiam instituunt per adustionem, sive caustica, seu ignita instrumenta, bocium extrahentes totum cum suo folliculo, & nihil de eo relinquunt, ne postmodùm denuò regignatur. Alii in parte affectâ duos adhibent setones, ut sensim materia expurgetur, & absumatur. Verùm hæc operatio est valdè crudelis, inter spem, & metum, nec periculo vacat, quæ à perito anatomico, si non rectè peragitur, jugulare potest ob vasorum magnitudinem, quæ per loca excurrunt, potissimùm venarum, & arteriarum jugularium, quare prudentis medici est ab his carnificinis abstinere & tantùm curationem per medicamenta peragere.

Vera, & tuta bocii curatio agitur tantùm per medicamenta, & non nisi incipienti, & non dùm completo, quod duorum annorum ætatem non excesserit, adaptari debet, non autem vetusto, & indurato. Primùm igitur patientis corpus convenienti pharmaco deplendum est, deindè exsiccans diæta imperanda, potus verò sit ex decocto ligni visci quercini, postmodùm his medicamentis curationem exordire, quibus tot, quot nostræ curationi se submiserunt, curavimus, & primò hoc experto alkali utere, ut

℞. *Suberis,*
Spongiæ marinæ, &
Petræ pumicis ana part. aq.
Calcinentur s. a, &
F. Pulvis.

Dosis ℥. ß. ponatur sub linguâ, & paulatim quasi per linctum deglutiatur, manè jejuno stomacho, lunâ decrescente, ut vulgi præjudicio obsequamur.

Sequens cataplasma bocio applicando, nunquàm ægrum, & medicum fefellit, quod ità paramus:

℞. *Aquæ ferrarior. lib.* iij.
Ranar. excoriatar. &
Per setam trajectar.
Numero x.
Farinæ fabar.
Lupinor.
Lentium,
Hordei, &
Orobi ana m. j.
Pulv. balaust.

Myrtillor.
Nucum cupressi,
Bacc. juniperi
Gallar. quercûs,
Globulor. marinor.
Vulgo palle marina,
Lapidis pumicis ana ℥. j. ß.
Pulv. rosar.
Aluminis usti ana ℥. ß.
Bulliant omnia, & f. cataplasma s. a. Adde ol. rosʃ. & myrtill. q. s. quod calidè supra bocium applica.

Multoties felici cum successu nos bocii pulveres ab *Helmontio* descriptos experti sumus, quorum compositionem superiori capite de strumis tradidimus, his utere, & admiraberis effectum. Eundem patrant effectum *Arnoldi de Villa Novâ* pulveres, quos etiam de strumis exscripsimus. Ad idem valent ea medicamenta quæ *cap. 58. de sarcocele* describemus.

Nonnulli summoperè sequens commendant oleum pro bocii inunctione, quod ità paratur:

℞. *Talpam unam,*
Et ponatur in ollâ vitreatâ, cui superfunde
Ol. com. lib. iij.
Bulliant, quousque caro ab ossibus separatur, tunc decanta, & hoc oleo calido bocium inunge, & sensim attenuabitur magnâ cum admiratione, nec vile repures, quod carum, & rarum in hujus morbi curatione tenere debes.

Magnæ efficaciæ in hoc curando morbo sequens experieris emplastrum, ut

℞. *Ranas vivas num.* vj.
Has à patiente dentibus suffocari permitte. Deindè emortuas sic ranas suspende in loco sicco, ut exsiccentur, & redigi possint in pulverem. Deindè
℞. *Empl. de ranis cum triplicato Merc.* ℥. iv.
Huic asperge pulv. ranarum, & commisce, ut fiant unum. Utere hoc emplastro, illud superponendo non tantùm bocio, sed etiam strumis, & quarto quoque die novum emplastrum immuta, id prosequere per quadraginta dies, & bocium solvitur.

Sed satis, superque per spatiosum colli mare peragravimus, descendamus nunc ad pulchritudinis, & deliciarum portum, ad mammas nempè, quæ in ipsâ fontis vitæ arce, veluti duæ lagenulæ positæ sunt, vivum, & suavissimum scaturientes nectar, & dulcedine fortè omnia alia esuperantes, undè.

Cap. XLVI.

De Mammarum Inflammatione.

Mammæ variis tumorum generibus inf. stantur, nàm cùm glandulosâ constent substantiâ, ità ut nihil sint, quàm corpusculorum glandulosorum quamplurimorum perexiguorum congeries, & ex aliâ parte grandiora vasa à naturâ receperint ob commodiorem lactis generationem, ad quem usum potissimum sunt formatæ; tunc omnes cujuscumque generis succos recipiunt, cum tenues, tùm crassos, frequentiùs tamen inflammatoriis tentantur tumoribus, nàm facilè in iis lac concrescit,

cit, & concretum tensiones, dolores, inflammationes, & febres advenit. Præter inflammationes non rarò scirrho infestantur tùm à principio, nec alteri succedens affectui, sed etiam secundario inflammatoriis, scilicèt tumoribus succedentibus, nàm cùm rarò mulieres ab initio medicorum consilia advocent, & in his casibus facilè obstetriculis, aliisque fœmellis se committant, quæ varia, atque diversa administrant medicamenta, quibus facilè tenues particulæ discutiuntur, crassioribus relictis, iisque induratis in scirrhi dispositiones transmutantur, quinimmò ex his facilè quoque ad cancros perducuntur. Primò de inflammatione tractabimus, quæ frequentiùs in iis generatur, & potissimùm in puerperis, vel ex sanguine ad mammas concurrente, vel lacte in iis detento, nàm cùm hac nostrâ tempestate plurimæ enixarum, qui suos partus alere nequeunt, vel nolunt, meritò hujusmodi tumoribus infestantur, lacte in mammis detento, & eò magis si per uterum non rectè purgentur. Addimus etiam, quòd pleniori utplurimùm utuntur victu, pullis, scilicet contusis, juribus consumptis, carnibus, ovis, & similibus, & quod magis facit, vino græco generoso utuntur, à quibus causis sanguinis plenitudo, & moles augetur, quæ ad mammas ipsas, ut diximus recurrens, promptè inflammationes excitat.

Signa.

Vera mammarum inflammatio faciè cognoscitur ex tumore duro, rubro, calido, & dolente, & vehementi in mammis pulsatione, his conjungitur quoque febris, quæ inflammationis socia semper existit.

Causa.

Pro mammarum inflammatione statuunt vulgares chirurgi sanguinem ad ipsas recurrentem, verùm inquiunt nunquàm exquisitam, & synceram in iis fieri inflammationem, & ad sanguinem excrementitium confugiunt, ac propterea utplurimùm spuriam, & illegitimam fieri, secundum quod sanguis vel biliosus, vel pituitosus, aut melancholicus fuerit, vel horum omnium naturam sapit. Ex sanguine bilioso inflammatio gignitur erysipelatosa, seu ad erysipelatis naturam vergens, ex pituitoso provenit œdema, ex melancholico deindè oritur schirrhosa, seu scirrhosæ dispositionis particeps, seu tandèm quodammodò has participabit omnes, ubi sanguis horum omnium particeps fuerit. Verùm errant humoristarum scholæ, nàm inflammatio ad erysipelatis naturam accedens, esset perniciosa, quia ab erysipelate suppuratio malum, quod in inflammatione oppositum experimur; si esset œdematosa, nunquàm suppuraretur; si scirrhosa, insanabilis: & itàque vanum quaternarii humoris figmentum.

Vera

Vera mammarum inflammatio fit à nimiâ ſanguinis ubertate, vel incaleſcentiâ, ob menſtrua, vel lochia ſuppreſſa, vel imminuta, vel ob pleniorem victum, qui ubi uber, vel impurus ad ubera regurgitat; maximus enim conſenſus, & confluxus eſt ab utero ad mammas, ac in vaſculis capillaribus hærens, & ſtagnans, imò extra ipſa vaſcula in laxam mammarum ſubſtantiam elabitur, ibique à circulatione impeditus concreſcit, & aceſcit, hinc tumor, calor, pulſatio, & inflammatio oboritur. Poteſt etiam ab externis cauſis etiam contingere, nempè à contuſione, lapſu, ictu, nimiâ veſtium ſtricturâ, repentinâ poſt calorem perfrigeratione, ac ſudoris erupti repercuſſione. Itèm ab animi affectibus, nempè terrore, irâ, Zelotypiâ, laſcivâ concupiſcentiâ; nihil enim potentiùs uterum afficit his affectibus, & per conſenſum etiam facilè mammas.

Prognoſis.

Mammarum inflammatio non eſt contemnenda, licèt aliorum calidorum tumorum reſpectu per ſeminùs periculoſa ſit, partium tamen affectarum ratione ſæpè perniciosa evadit, & propterea quia mammæ laxâ ſubſtantiâ multis præditæ ſunt glandulis, caloremque habent debilem, facilè eorum inflammatio vel in abſceſſum, qui in fiſtulam abire ſolet, vel in ſcirrhos, vel in cancros degenerat.

Curatio.

Curationem perficiunt vulgares, primò tenui, & refrigerante victu cum abſtinentia à carnibus, vino, & quæcumque pleniorem generant ſanguinem, interdicunt. Deindè, ſi ſanguinis copia in corpore redundet, undè affluxum metuant, inflammationem augeri exiſtiment, & potiſſimùm, ſi à menſtruorum, vel lochiorum ſuppreſſione, vel imminuto fluxu inflammationem provenire ſuſpicentur, primò venam in talo tundunt, vel crura ſcarificant, & indè venam in cubito aperiunt. Si uterus non ſit in cauſâ, illicò venam in cubito ſecant, & reiterant. Verùm hac ſanguificinâ affluxurum avertere tentant, id quod futurum erit, præcavere ſtudent, & non quod urget, avertunt; affluxum, & elapſum intra laxam mammarum ſubſtantiam, licèt totum exhauriant, non attingunt. Si vitioſi humores affluant ad mammas, & ſanguinis affluxui, & inflammationi anſam præbeant, lenia exhibent medicamenta. Verùm ſi centies purgarent, nunquàm inflammationem curabunt, niſi in reſolutionem, vel ſuppurationem abiret, imò purgantia inflammationes ſemper in pejus mutare ſolent.

At quia inflammationis indicatio apud vulgares eſt inflammatæ partis refrigeratio, propterea refrigerantibus, ut dicunt, utuntur: imponunt ergò ſæpiùs ſupra mammis linteum poſcâ madidum, vel

℞. *Succ. lactuc.*
Portulacæ,
Solani ana ℥. j. ß.
Ol. rof. ℥. ij.
Chamæmel. &
Aceti ana ℥. j. *m.*

Verùm hæc frigida, & repellentia periculosa sunt, nàm calorem labefactant, & facilè mammas in lapideam duritiem adstringunt, undè scirrhi curatu difficiles, & quandòque cancri oriuntur. Tandèm discutientia adhibent, ut

℞. *Farin. fabar.*
Lupinor.
Semin. lini;
Fœnugræci,
Pulv. flor. chamæmel. ana ℥. j.
Coque, & adde
Ol. chamæmel. ℥. ij.
F. cataplasma.

Quòd si materia non discutiatur, & tumor non minuatur, alterutrum metuendum est, vel ut materia induretur, vel ut suppuretur. Si induratur, emollientibus utuntur, ut

℞. *Fol. malv. m.* j.
Coque ad putrilag. & adde
Farin. semin. lini
Pulv. radic. alth.
Flor. chamæmel. ana ℥. iij.
Coque iterum, & adde
Ol. sesamini ℥. j.
F. cataplasma.

Vel inungunt *oleo lumbricorum terrestrium.*

Si inflammatio ad suppurationem vergat, suppurationi incumbunt *emplastro Diachylonis, vel pane triticeo in lacte cocto cum pauxillo croci,* vel sequenti cataplasmate, ut

℞. *Fol. Malv.*
Althea ana m. j.
Ficuum num. v.
Farin. sem. lini, &
Fœnugræci ana ℥. j.
Fermenti ℥. ß.
Coque in lacte vaccino, & adde
Ung. basilici ℥. j.
Croci ℈. j.
M. f. cataplasma.

Ubi pus generatum est, abscessum ferro aperiunt, pure educto, ad sanguinis fluxum sistendum, stupatam cum ovi albumine conquassato applicant, quam post vigintiquatuor horas removent, & per longum tempus digestivo regunt, post quod unguentis incarnantibus, & cicatrizantibus utuntur.

Inflammationis mammarum curatio in sanguinis obstruentis, vel elapsi resolutione consistit, undè medicamenta conveniunt, quæ pristinæ circulationi restitutionem promovent, & reliqua particulas vitiosas, & terrestres per convenientia emunctoria eliminent, sive per aluum, urinam, menses, sive transporationem, hujusmodi sunt diaphoretica, ut *aqua stellataria carduus benedicti, cherefolii, bardanæ. Item sperma ceti, sanguis hirci ad pleuritidem, c. c. sine igne præp. stibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, sulphur auratum diaphoreticum, spiritus c. c. oculi cancrorum, sal volatile c. c. cardui sancti &c.* diaphoretica, quæ in aliis inflammationibus descripsimus. Exteriùs conveniunt *spiritus vini camphoratus, crocatus, aqua Reginæ,* & si dolor urgeat, *aqua spermatis ranarum tepida, vel aqua Vitrioli, vel epithema ex thure, & myrrhâ cum vino coctis,* & tepidè

dè applicatum. Itèm *emplastrum de spermate ceti*, vel bis in die admoveatur de *Althæâ*, quod egregiè resolvit, & discutit.

Quòd si pristina fluiditas sanguinis reparari nequeat, quia inflammationis materia pus concepit, suppuratio potiùs promovenda, quàm præpedienda, eam promoveamus emplastro filii Zachariæ, & mucilaginis, vel sequenti cataplasmate, ut

℞. *Rad. alth.*
Lilior. albor. ana ℥. j.
Fol. malu.
Mercurial. ana m. j.
Coquantur ad mollitiem, quibus contusis adde
Farin. tritici,
Hord. ana ℥. ß.
Butyr. recentis,
Ping. gallinæ ana ℥. j.
Ol. chamæmelin. q. s.
F. cataplasma.

tepidè imponendum.

Pus jàm genitum esse cognoscimus ex febris, caloris, doloris, pulsûsque in mammâ remissione, & tumoris in acumen quodjam, sub quo inundatio percipitur, elevatione, rectissimè fit, si pus quamprimùm effundatur; tunc sequenti cataplasmate opus perficies, & complebis: *Cepa sub cineribus assata, & cum axungiâ porcinâ, & modico sapone Neapolitano subacta* citò abscessum rumpit, vel *emplastrum Apostolicum*. Cœterùm *emplastrum nostrum Benedictum, quod cap. 44. de fluxu ...* [illegible] communicavimus, præstantissimum erit, quasi Dei benedictionem in hoc persanando morbo consequutum sit, nàm solâ superpositione, & renovatione abscessum maturescere facit, aperit, & sanat, ut nos experti, nec in mammarum abscessu alio usi sumus usque adhùc citò, tutò, & jucundè plusquàm centum mulieres hoc morbo affectas curavimus. Ità hoc emplastrum omnia alia excedit hoc in curando morbo, ut mulieres hoc morbo affectæ, quibus hujus emplastri pauxillum tradidimus, & seipsas absque chirurgi quotidiano censu curârunt, emplastrum pro mammarum apostematibus appellavêre.

Si abscessus spontè non rumpatur, non scalpello aperiendus est, quia mulieres sunt delicatulæ, & instrumentum ferreum pro apertione abhorrent, sed aliquantisper præstolandum est, & indubitanter optatum à nostris medicamentis consequeris affectum. Quòd si metus sit in morâ, sedulò aperiendus est brevi incisione, sed in loco decliviori, ut puri commodior detur commeatus, quo facto, sensim pus evacuandum est, deindè pauxillum turundâ medicamine imbutâ amplius fiat abscessus orificium, quod idem observandum est, si sponte rumpatur. Abscessum apertum mundifica non vulgari methodo, sed summam adhibe diligentiam, & exquisitis utere medicamentis, cùm mammarum substantia sit spongiosa, & cavernosa. Primò igitur aliqui apertum abscessum vulgari digestivo digerunt, quod utique per aliquot dies non improbamus, si post quos huic mel rosl. simplex immiscueris, & optimum digerens,

rens, & mundificans efficies, deindè turundis oleo nucis juglandis inunctis utere, vel balsamo sulphuris terebinthinati, tandèm persanatur emplastro diasulphuris Rolandi, vel fodicationum Paracelsi, vel oppoteldoch.

Cap. XLVII.

De Lactis coagulatione.

Non infrequenter lactantium mammæ lactis coagulatione, & caseoso coagulo affliguntur, cùm vasa illa lactifera lacte nimiùm replentur, & distenduntur. Hic tumor interdùm totam mammam, interdùm ejus partem occupat, ac postmodùm multa parit incommoda, nisi maturè obsistatur; quaproptter doloribus, & non rarò febribus lactantes torquentur, quinimò in sapore, & consistentiâ lac depravari solet.

Signa.

Tumor hic facile cognoscitur; nàm adest mammarum durities, modò minor, modò major, modò totam occupat mammam, modo unam tantùm ejus partem, adest pariter dolor, & quandòque rubor, & malo procedente, febris supervenit, inflammatio, & exindè suppuratio.

Causæ.

Causæ quærendæ sunt vel in ipso lacte, quod pro aciditate in grumos concrescit, & caseatur, vel in quolibet alio aci o aliundè cum lacte allato: siquidem lac copiosum occuiit acidum, & diutinà in mammis retentione antequàm exsugatur, vel emulgeatur, acidum exerit, coagulatur, non secus ac quodlibet aliud lac foris in vasis repositum acescit, quod etiam videmus brevi spatio acescere, instillato aliquo liquore acido, mox caseari, ac in serum, & grumos separari. Hinc lac coagulantes, & caseantes coagulo utuntur hædino, quod est lac summè acidum, & cautè ad hunc finem asservatur, & coaguli hædini defectu, lacte ficulneo utuntur, quod est summoperè acidum. Idem etiam contingere potest post nimium refrigerantium, vel calefacientium applicatorum usum, quæ aquosiorem lactis partem exhalare faciunt, crassiori relictâ. Itèm coagulationem inducere possunt omnia ea, quæ lacti aciditatem conciliant, inter quæ primatum obtinent mæror, terror gravis, & præcipuè panicus, rerum acidarum supra mammas applicatio. His accidit prava victûs ratio, acetariorum, vel rerum acidarum abusus &c. Exindè tumor, dolor, rubor, & mammarum inflammatio.

Nonnulli sub mammarum inflammatione lactis coagulationem comprehendunt, sed frustrà laborant; siquidèm inflammatio est solius sanguinis, & non lactis soboles, & licèt statuant mammarum inflammationes duas habere causas immediatas, sanguinis copiam, & copiam lactis, extra

rem loquuntur, nàm unà cum lacte putrescente, sanguis calore, & dolore impeditus grumescit, vel elabitur, & etiam putrescere incipit.

Prognosis.

Lactis coagulatio plerùmque sponte cessat, ut remediis opus non habeat; interdùm nisi convenientia applicentur remedia, & præcaveatur, inflammationem, febrem, apostemationem, & quandòque ex chirurgi ignorantiâ, fistulam accersere solet. Interdùm quoque dùm lac induratur, scirrhus, & non raro cancer indè oritur.

Curatio.

Curatur hic tumor, si à nimio proventu promoveatur, ut de morbis mulierum, & præcipuè capite de lactis redundantiâ dicemus, vel ejus curatio consistit in coaguli eductione, vel resolutione. Educitur lac in puerperis, quæ lactant, ore infantis, quòd si unus non sufficiat, plures adhibeantur. Sunt in hac nostrâ civitate quædam mulierculæ, quæ sibi hac arte victum quæritant, lac è mammis sugentes, & lautè vivunt. Solent & pauperculæ mulieres adhibere catellos. Vel ab ipsâ matre emulgetur, vel exsugatur instrumento suctorio ex vitro, quod vulgò *sucarola* vocatur, vel amphorâ prolixum collum, & ventrem amplum habente, quæ immergatur in aquam calidam, vel ad ignem calefiat, ejusque orificium immediatè à calefactione papillæ applicetur, & prematur, nàm ab amphoræ refrigeratione papilla in amphoræ collum intruditur, & lac guttatim extillat. Hoc utimur artificio, præcipuè ubi papillæ non satis patent, vel non satis exeruntur; extrahuntur enim hoc artificio, & patentiores fiunt.

Inter remedia, quæ lac dissolvunt coagulatum, sunt *spiritus salis armoniaci dulcificatus ad guttas sex*, *sperma ceti*, quod grumos quocumque dissolvit à ℥. ß. ad. j. *oculi cancrorum*, *antimonium diaphoreticum*, *mumia*, *pulvis* asellorum ad ℈. j. Item *semen fœniculi*, *cumini*, *cherifolium*, *mentha*, *calamintha* internè sumpta. Valet etiam seminis anethi ʒ. j. quolibet manè.

Exteriùs suas meretur laudes *emplastrum de spermante ceti*, cujus compositio est:

℞. *Ceræ alb.* ℥. iv.
Spermatis ceti ℥. ij.
Gum. galb. in acet. dissolut. ℥. j.
M. f. s. a empl.

Per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Sparadrapum utrinque alternatim applicandum. Hoc emplastrum lac in mammis à coagulatione non tantùm præservat, sed etiam coagulatum iterùm solvit, & discutit, aut restituit. Exteriùs etiam commendatur *essentia menthæ* inuncta, sed magnâ cum cautelâ adhibenda est ob infelices eventus, quos ex aliorum applicatione observavimus: verùm tutior est *menthæ succus*, quæ lac coire, densarique in caseum non patitur, si ejus folia lacti immergantur,

tur, imò si coagulatum erit, hujus succi guttas aliquot instilles, statim solvitur, & in pristinam reddit formam. Ex hoc experimento habemus, quod quoties Lac in mammis caseosam nanciscatur coagulationem, corrumpitur, ac inflammationem accersit, tumorem, & apostemationem indubiè parit; aptissimum itàque & præsentaneum remedium est, si calido menthæ succo mammæ foveantur. Itèm si in infantium ventriculis lac casescat, quod ex adstrictâ alvo, inappetentiâ, & vomitionibus conjectari oportet, eodem *menthæ succo, vel ejus syrupo* succurres. Nos pro experimento habemus inunctionem ex oleo rof. omphacino, & ceræ, qua lac in mammis coagulatum dissolvimus, & multas mulieres ex imminenti apostematione eripuimus.

Vulgares pro hoc curando affectu multa vulgaria præscribunt epithemata, fotus, & inunctiones, verùm quia in unoquoque præcipuè admiscent *acetum*, vel quandòque *hœdi coagulum*, potiùs ob aciditatem malum adaugent, quàm resolvunt. Quòd si dolori accesserit mammarum durities, & rubor ob inflammationis metum, tanquàm arcanum commendatur *sambuci Rob* linteo obductum, & calidè quousque perferre poterit mulier singulis horis mammis applicatum: hoc enim remedio lac resolvitur, & ab inflammatione præcavetur.

His internis, & externis medicamentis attenuantibus, & resolventibus adhibitis, si præveniri, aut impediri suppuratio nequit, vel quia medicus non statim accersitus fuit, vel quia vulgaria adhibuit medicamenta, tunc admovenda sunt illa, quæ ipsam promovent capite præcedente de inflammatione descripta, & juxta nostram methodum tota curatio peragatur; verùm quandòque contingit, ut mamma ad sanitatem perduci non potuerit, quia lac ab abscessu emanat, tunc lac exficcetur in utrâque mammâ, aliàs frustrà laborabit chirurgus.

A mammis umbilicum descendimus, ejusque tumores describendos aggredimur, undè

De Exomphalo.

Variis tumorum generibus Umbilicus tentatur, ut exomphalo, inflammatione, abscessu, & ulcere, verùm hic juxta nostram methodum de exomphalo tantùm verba faciemus. Exomphalos, seu ompholocele Græcè idem sonat, ac Latinè exumbilicatio, seu umbilici hernia, sive umbilici procidentia; hæc enim juxta impellentis corporis diversitatem diversa sortita est nomina: quæ ab intestinis est tumor, eam enteromphalon Græci appellant, quæ ab omento, epiplomphalon, quæ ab aquâ, hydromphalon, quæ à flatu, pneumatomphalon, quæ à carne, sarcomphalon. Nos in tantâ herniarum umbilici confusione, ut ordine procedamus, unicuique umbilici tumori proprium assignabimus caput, & primò

Cap. XLVIII.

De Enteromphalo, & Epiplomphalo.

Esto umbilicus robustâ consolidetur, & obducatur cute, in immensum tamen præter naturam dilatari potest ad excipienda intestina, ut in enteromphalo, vel omentum, ut in epiplomphalo.

Signa.

Hernia ab intestinis cognoscitur, quia ejus tumor non admodum est durus, neque mollis, & retento spiritu, increscit, si æger supinus decumbat, intestina cum strepitu, & rugitu in pristinum redeunt statum, & tumor subsidet. Si ab omento dependeat tumor, eadem sunt ferè signa, ac ab intestinis; hoc tamen proprium habet, quòd tumor ab unâ parte mollior est, & ad basim est latus, & in vertice angustus, dolore vacat, & cùm digitis premitur, omentum in suum revertitur locum, & tumor subsidet. Si ab intestinis, & omento simul pendeat tumor, signa erunt mista.

Causæ.

Causa est peritonæi relaxatio, vel ruptio, quæ fit ab humore emolliente, & relaxante, vel pondere gravante, aut distendente, vel etiam rumpente, undè tandem ponderi, vel vi cedat, oportet; datâ viâ, intestina, vel omentum, vel utraque simul à propriâ sede protrudantur, & umbilicum in tumorem attollant, necesse est. Hæc peritonæi relaxatio, vel ruptio suas etiam habet causas occasionales, quæ sunt, casus, saltus, ponderis gravis elevatio, partus difficilis, equitatio, flatus in abdomine contenti, vociferatio, cantus, cachinnus, & in infantibus ploratus.

Prognosis.

Hernia in umbilico ab intestinis, vel omento elapso, quò recentior, & minor est, ac in corpore molli, eò facilius sanatur: quò antiquior, major, ac in corpore duriore, eò perniciosior, & sanatu difficilior, & hac de causâ in pueris faciliùs coalescit, cùm ob corporis mollitiem, tùm ob carnis luxuriem. In adultis verò chirurgiâ indiget, cùm peritonæum tensum, vel ruptum in his non coalescat. Hæc hernia non est parvifacienda, quia Ileos illi supervenire solet, & æger stercora per os rejiciens, miserabiliter perit, vel in magnam molem tumor hic increscere potest, vel tandem rumpi, & per rupturam fæces excerni.

Curatio.

Optima victûs ratio observanda est, & à flatulentis, ac relaxantibus cibis abstinendum, alvus Lubrica servetur, australes vitentur venti, interim vitet æger vocifera-

ſcrationem, cantum, fl. tum, ponderum gravium elevationem, & omnes motus nimios. Corpore purgato, exhibenda ſunt ea medicamenta, quæ adſtringunt, conſolidantque. Optimum erit ſequens:

℞. *Herb. herniariæ*,
Roſ. incomplet.
Saniculæ,
Ophiogloſſ. ana p. j.
Radic. ſymphyti, &
Poligonati ana ℥. ij.
Nuc. cupreſſ. num. iij.

Coque in vini rubri lib. ij. *in vaſe duplici, colatura ſaccharo edulcoretur*, & ſingulis diebus, manè jejuno ſtomacho exhibe ℥. iv. Vel ſequens fiat electuarium:

℞. *Pulv. piloſell.*
Caryophillatæ, &
Stellariæ ana ʒ. ij.
Radic. ſymphyt. mundat. ʒ. iij.
Fol. equiſeti ʒ. j. ß.
Cinnam. acut. ʒ. ß.
Corall. rubr.
Bol. armen. &
Maſtiches ana ʒ. j.
Cum. ſyr. de ſymphyt.
F. ſ. a. electuarium.

Interim inteſtinorum, & omenti legitima fiat repoſitio in ſuum lo um, poſt quam topica convenientia affectæ imponantur parti.

In recenti infantium nuper natorum exomphalo commendamus quatuor rotulas ad formam parvi nummi rotundas ex corio rubro confectas, emplaſtro de pelle arietinâ obductas, quarum unam per quatuor, pluresvè dies affixam permanere permittimus cum decenti ligaturâ, deindè per idem temporis ſpatium alteram eodem modo apponimus, poſtmodùm ultimam apponendam curamus ad totalem uſque curationem. Vel conficimus tres petias ex panno lineo ad magnitudinem denarii, quas oleo ex ovorum vitellis inungimus, & unam alii ſuperponimus, & deſuper emplaſtrum glutinans in alutâ extenſum imponimus, tertio quoque die inungimus ſuper umbilicum, quem decenti ligaturâ ligamus, id continuamus ad perfectam uſque curationem. Optimum erit ſequens emplaſtrum glutinans:

℞. *Colophoniæ*, &
Reſinæ pini ana ℥. j.
Bol. armeni, &
Sang. dracon. ana ℥. ß.
Succ. acaciæ,
Hypociſtidos, &
Sarcocollæ ana ʒ. iij.
Rad. ſymphyt. mai ℥. j.
Nuc. cupreſſ. num. ij.
Olibani,
Maſtiches, &
Glutinis piſcium ana ʒ. iv.
Flor. hyperici ʒ. j.

Pulveriſanda pulveriſentur, colophonia, & *reſina pini, ac terebinthina q. ſ. liqueſcant ad ignem, ac ſemotis, pulveres inſpergantur*, & *ept. m. ut f. emplaſtrum.* Hæc curatio, quam propoſuimus, tàm recèns natis, quàm adultis adhiberi poteſt.

Verùm ſi his remediis non conſolidetur ruptura, ad chirurgiam recurrebant priſci; attamen hæc infantibus nullo modo competere poteſt ob mortis impendens periculum, nàm ut narrat *Pareus Cùm tumorem aperiret chirurgus in infante*,

fante, intestina cum animâ sunt effusa, sed tantùm adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu sunt prædici. Quomodo hæc operatio fiat, legite *Paulum Aeginetam lib. 6. cap. 51.* Verùm, ut verum fateamur, hæc chirurgia tuta non est, & multi in operationis actu perierunt, vel miserè vixerunt. Nos tutissimum præsidium medicamenta, & vinculum adjudicamus, quibus si non totaliter malum curatur, saltèm in meliorem redit frugem. *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente* de operationibus chirurgis parat cingulum ex linteo, quod abdomen cingat, & adstringat, & eâ parte, qua umbilicus est, pulvinar duriusculum obtineat, in cujus centro fit globulus ex adstricto linteo, qui in umbilici dilatationem se insinuet & intret, ne omentum, vel intestina exire permittat. Priùs tamen umbilico sequens apponit ceratum, ut

℞. Boli armen.
Sang. drac.
Mastich.
Sarcocollæ ana ℨ. j.
Bistinguæ,
Tegulæ pulv. ana ℨ. iij.
Resinæ pini ℨ. j. ß.
Ovi album.
Ceræ q. s.
F. Ceratum.

Si nullatenùs omentum, vel intestina prolapsa reponi possint, & nihilominùs ægro præter pondus, superiores partes deorsùm trahunt, magnam molestiam creant, fasciâ continenda est pars prolapsa, qualem describit, & pingit *Guilhelmus Fabricius cent. 3. observ. 64.*

Cap. XLIX.

De Hydromphalo.

Solet quandòque Umbilicus aquosâ tentari herniâ, & tumorem attolli, qui à Græcis Hydromphalon appellatur.

Signa.

Tumor est laxus, & pressus fluctuat, nec minuitur, neque augetur, & appositâ candelâ lucidus apparet.

Causa.

Putarunt vulgares herniæ umbilicalis aquosæ causam esse umbilici relaxationem, quæ fit ab humore aqueo in abdomine, præcipuè inter peritonæum, & abdominis cutem collecto, sed quomodò hic aqueus colligitur humor ignorârunt.

Verùm præcipua causa est humor aqueus, qui è ductibus lymphaticis extillat in umbilici cavitatem, quia prædicti ductus à lymphæ copiâ, vel aperiuntur, vel rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ eroduntur, vel corrumpuntur, vel quia impeditur per hæc vasa transitus, & in immensum præter naturam dilatantur, ac umbilici hydrops causatur. Accidit quandòque ob vasorum lymphaticorum imbecillitatem, quæ laxantur, & lympham fundunt, ut evenit in recèns natis, præcipuè si nutrix

nutrix nimio indulgeat aquæ potui, & lac sit nimis serosum. Potest etiam contingere ex aliquâ externâ injuriâ, ut percussione, vel compressione.

Prognosis

In infantibus hydromphalon periculo vacat, facileque emendari potest; in adultis verò ascitem minatur, vel cum ascite conjunctus periculosissimus est. Solet quandoque tumor hic in hydropicis ità maximopere excrescere, præcipue ob omnimodam sitim inexplebilem, ut repente solutâ umbilici unitate, tanto impetu aqua indè effluxerit, ut convaluerint.

Curatio.

Curativa hujus tumoris indicatio est, ut aquosi humoris proventus præcaveatur, & collectâ aquâ umbilicus depleatur. Si itàque in infante hoc accidat, nutrix siccam observet diætam talem, quæ lac minùs serosum generet, & facilè emendatur, ac interim infantis umbilico cataplasma ex arnoglosso, & lentibus simul coctis applicetur.

Si adultis contingat, congesti serosi humoris prouentus siccâ diætâ præcavendus, & collectus evacuandus *Resinâ, jalap. extracto mechoacanna, conservâ florum persicorum*, & aliis hydragogis, & postmodùm non desint diuretica in hoc morbo, quæ multùm prodesse observavimus, & sudorifica, quæ insensibiliter malum auferre possunt;

Quò ad topica attinet, eà usurpanda veniunt, quæ contentam in umbilico aquam evacuant, vel insensibiliter, vel sensibiliter; insensibiliter operatur sequens cataplasma, ut

℞. *Cochlearum per aliquot dies ab humore excrementitio repurgatar, & lævigatar.* ℥. iv.
Baccar. lauri,
Sulph. ana ℥. ij.
Stercor. caprini q. s.
F. linimentum

manè, & vesperi renovandum. Quòd si insensibiliter aqua dil uti nequeat, sectio celebrand est, ut *Paulus Aegineta lib. 6. cap.* 5. docet, scilicet sectio lunata facienda, & aqua sensim extrahenda: postmodùm pars deligetur, carne repleatur, & cicatrice obducatur, & sequenti decocto calefaciente, & adstringente roboretur, ut

℞. *Calaminth.*
Origani,
Pulegii,
Ros. rubr.
Balaust.
Bacc. myrti,
Nuc. cupress. ana q. s.

Coque in vino rubro, & spongiâ isto decocto imbutâ foveatur umbilicus.

CAP. L.

De Pneumatomphalo.

PNneumatomphalon Græcè, Latinè verò dicitur hernia umbilicalis flatulenta, seu ventosa, aliàs hydrops siccus, seu umbilici

ci tympanites, est tumor in umbilico flatulentus.

Signa.

Tumor hic est mollis, & digitis non nisi retinendo cedit, sed remotis, statim resilit, pulsatus quasi sonum edit, & ægro supino jacente, eadem figura manet.

Causa.

Causæ sunt flatus umbilicum distendentes. Evenit hoc, cùm flatus in abdomine, & intestinis ad umbilicum transmittuntur, extrapelluntur, & in tumorem se attollunt.

Curatio.

Flatus tumoris causa discutiendus, ejusque generatio præcavenda est; ideòque optimam diætæ rationem observet æger, & vitet pisa, fabas, castaneas, vinum recens, scilicet quod adhuc musti naturam sapit, nuces, omnesque fructus crudiores, quia magnoperè nocent. Prosunt vinum medium, aliaque moderate calefacientia, aromata etiam quædam, & carminativa, ut *nux moschata*, *cinnamomum*, *macis*, *anisum &c.*

Deinde corpus evacuetur *Diatartaro* in formâ pulveris nostræ descriptionis, additis semper carminativis, & roborantibus. Postmodùm flatus discutientia exhibeantur, ut *dianisum*, *diacuminum*, *diacalaminthа*, *diagalanga*, *theriaca*, *mithridatium*, & alia medicamenta, quæ in colicâ flatulentâ in nostrâ Tturinâ descripsimus.

Interim non desint topica, ut inunctiones, fotus, cataplasmata, & emplastra. Prosunt magnoperè inunctiones ex oleis *rutæ*, *lauri*, *spicæ*, *sambuci*, *anethi*, *carvi destillati*, *macis*, *nucistæ &c.* & præcipuè in pueris, corporibusque tenellis. Vel sequens fotus adhibeatur:

℞. *Fol. pulegii*,
Rutæ,
Sampsuci,
Chamomillæ,
Meliloti ana p. j.
Sem. fœniculi,
Anisorum,
Carvi ana ʒ. iij.
Cardamomi ʒ. j. ß.
Coque in vino pro fotu.

Vel imponatur hoc cataplasma, ut

℞. *Fol. calaminth.*
Roris marini ana m. ß.
Farinæ fabarum ℥. ij.
Sem. carvi &
Fœniculi ana ℥. ß.
Bacc. lauri,
Et sulph. vivi ana ʒ. iij.
Fimi caprini, &
Vaccini ana ℥. iij.
Ol. rutæ, &
Carvi ana ℥. j.
Vini græci q. s.

& coque in cataplasmatis formam. Vel adhibeatur *emplastrum de meliloto*, *vel de baccis lauri*. Si tandèm aliquod viscerum vitium sit, quod flatus subministrat, illud priùs curandum.

Cap. LI.

De Sarcomphalo.

Solet tandem caro excrescens umbilicum in tumorem attollere, qui Græcè sarcomphalon, Latinè verò hernia umbilicalis carnosa.

Signa.

Tumor est durior, sensim crescit, & prementi digito non cedit, & licet æger supinus jaceat, sive stet, sive ambulet, semper idem apparet.

Causa.

Non fit ex sanguine crasso, ut vulgaribus placuit, sed ex nutrimenti sensim affluxu in umbilicum, quod in carnis substantiam apponitur.

Prognosis.

Hernia umbilicalis carnosa difficulter sanatur, & præsertim si sit antiquata, non nisi chirurgiâ tollitur; si verò in cancrosam degeneravit carnem, apud vulgares malum insanabile est.

Curatio.

Præmissâ optimâ victûs ratione, & medicamento purgante, duplex curandi modus emergit, vel per reprimentia, ut carnis luxuries prohibeatur, & excrescentia, ut tumor absumatur, unus; alter ut caro illa præter naturam per chirurgiam tollatur. Reprimentia, & exsiccantia nullo modo adhiberi debent, nàm affectum in scirrhum mutare possunt. Nonnulli maturantia adhibent, verùm emollientia partem humectando, potiùs majorem excrescentiam inducere possunt, quàm suppurationem. Remanet tantum operatio chirurgica, qua caro hæc caustico, vel ferro auferatur. Ferrum horribile est ægris, & in manu imperiti chirurgi est veluti ensis in manu furiosi. Nos spiritu mercurii sensim carnem hanc absumimus, & tandem ulcus curamus. Aliqui carnem hanc Sylvestrem filo vinciunt, sensim quotidie constringendo, donec nutrimento destituta decidat, verùm hæc operatio nimis dolorosa est, & diù torquere debet.

De Ascite, Tympanite, & Anasarcâ esset hic agendum juxta nostram methodum, quia hi tres tumores opere chirurgico aliquandò apud veteres per Paracentesim curati fuêre: Cœterùm hoc manuale opus jàm omninò recessit ab aulâ medicorum, & horum tumorum consideratio nunc phisica est, & ad phisicos tantùm spectat; horum igitur tumorum speculationem signa, prognosim, & curationem nostræ Trutinæ remittemus.

Peragratis superioribus imi ventris regionibus, ad inferiores descendimus partes, & præcipue ad inguina, quæ adenosæ sunt partes, sive glandulosæ; credidit medicorum vulgus glandulas esse à naturâ constructas, ut ad eas superflui, vitiosique humores à partibus

principibus expellantur, tanquam ad emunctoria, scilicet ad cloacas, sed errant, sunt glandulæ, veluti filtrum, seu colum chymicum, per quas pars tenuis, relictis crassioribus, transeat. Undè rati sunt vulgares, veluti in Republicâ Magnates, & potentiores in miseram, & debiliorem plebem gravia deponunt onera: sic partes principes superfluos, & vitiosos deponunt humores ad emunctoria, ut cerebrum, retro aures, cor sub axillas, & hepar ad inguina. Hinc tumor retro aures vocatur parotis, sub axillis phyma, & in inguinibus bubo.

Cap. LII.

De bubone simplici.

Bubon apud græcos idem sonat latinè ac inguen, nomen deindè loci in tumoris nomen eo in loco nascentis translatum est, postremò nomen omnibus tumoribus commune, qui in adenosis partibus, sive glandulosis elevantur; factum est undè vel sub auribus, vel axillis, vel in inguinibus tumores nascantur, bubones dicantur.

Tripliciter in inguinibus bubo oriri solet, vel simplex, qui harum partium simplici inflammationi succedit, ac de apostematum calidorum genere est, teste *Gal. lib. de tumoribus p. n. cap. 18. & 2. ad Glauc. cap. 1. & 13. meth. cap. 5.*

Vel est Venereus, & originem trahit ex concubitu cum muliere infectâ, contagio in pene excepto, & in gonorrhæam non degenerante, & contagiosus est, quia præter communem bubonum rationem, habet peculiarem, & propriam lædendi energiam, quam habent cœteræ Venereæ affectiones.

Vel est malignus, & pestilens; ac interdùm non tantùm in axillarum, sed etiam in inguinum glandulis oriri solet. Differunt autem malignus, & pestilens bubo inter se, quemadmodùm maligna, & pestilens febris in communitate; nàm si bubo fuerit sporadicus, aut malignarum febrium soboles, erit solùm malignus: si verò fuerit epidemicus, & perniciosus, aut pestilentem comitabitur febrem, dicetur pestilens.

Hìc de bubone simplici tractamus, de Venereo minimè, quia fusiùs agimus *lib. 3. de lue Venereâ cap. 5.* & tandèm de pestilenti breviter pertractabimus cap. sequenti; de pestis enim symptomatibus de eo prolixè agemus.

Signa.

Cognoscitur bubo simplex, quod in inguinibus erumpit cum iisdem inflammationis signis, ut sunt tumor, renitentia, calor, dolor, & febris, quæ pleiùmque levior accedit. Si per crisim accidit bubo, febris, aliusvè morbus præcessit, qui bubone apparente, levatur, & bonæ crisis signa præcesserunt, quæ si absint, symptomaticus est. Si nullus præcessit concubitus cum muliere infectâ, vel

saltim

falcim de Venereâ Lue suspectâ, & maximè si nulla alia externa apparuerit causa, vel caries, aut gonorrhæa suppressa, vel non ritè, & rectè curata, vel ad vesperas capitis dolor, totius corporis laxitudo non molestavit; eodem tempore febris magno cum rigore non invasit, & manè æger non fuit à febre immunis, non Venereus, sed simplex censendus est. Si nulla malignæ febris, vel pestilentiæ signa conjungantur, bubo simplex est.

Causa.

Putârunt vulgares bubonem simplicem non fieri, nisi authore hepate; commentati enim sunt inguina esse hepatis emunctoria, ad quæ tanquàm ad cloacam ipsum hepar non solùm sanguinis copiam, sed etiam semper superfluos, & vitiosos, quos habet humores, deponere, & bubonem excitare. Sed has ineptias ad nauseam usque repudiavimus.

Oritur bubo à sanguine particulis acidis, terrestribus, & viscidis referto, qui cùm per venulas in adenes incumbentes circulans, stagnet, vel acrimoniâ suâ vascula aperiat, tumorem excitat, qui ab apostematibus phlegmonosis non differt, nisi loci ratione, cùm non fiat in ipso adenum corpore, sed vasculis, quæ fulciunt. Occasionaliter causari potest ab ulcere, vulnere, vel dolore pedum, vel manuum, sicuti etiam à quocumque partium vitio, quarum adenosæ partes sunt emunctoria. Sicuti quoque ex subitis calefactionibus, & refrigerationibus, ubi quis ex nimio motu, aut laboribus, vel equitatione insudaverit, & sudore madidus refriguerit.

Prognosis.

Bubones simplices periculo vacant, cùm sint in partibus externis, & fiant à naturâ ad imbecilles, & ignobiles partes expellente, præsertim si statim ad suppurationem deveniant, & aperiantur. Si diù durent, & tardè maturentur, in fistulas ferè abeunt perniciosas. Bubones, qui oriuntur in inguinibus tardiùs suppurantur; tardissimè qui post aures; qui verò sub axillis excitantur citiùs suppurantur ob cordis vicinitatem ejusque calorem, qui ad maturationem est necessarius. Si conjungatur cum mali moris febre, mali, ut *aph.* 55. *Ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias.*

Curatio.

Quia simplices bubones inflammationis sunt species, vulgares primò victum tenuem, quantùm vires tolerant, & frigidum cum aliquali siccitate præscribunt, cum totali à carnibus, & vino abstinentiâ. Interdicunt *omnia pinguia, frixa, salsa, lacticinia, legumina, & mali succi alia.* Concedunt *passulas, panem biscoctum, amygdalas, ptisanam hordeaceam cum melonum seminibus, lactucam, endiviam, boraginem, cichoreum, & lupulos.* Deinde sanguinis copiam phlebotomiâ ità minuunt, ut naturæ motus ad par-

tem affectam potiùs adjuvetur, quàm impediatur, sed qua mensurâ, & artificio id faciunt, non explicant. Si vitiosi succi cum sanguine sint conjuncti, ut fere semper contingit, corpus purgant juxta numorum exigentiam, qui simul cum sanguine peccant. Sed peccant vulgares, quia naturæ motum impediunt; purgantia enim ad centrum e circumferenetiâ trahunt, & præsertim si bubo sit sub axillis ob cordis vicinitatem. Reliquam curationem in bubonibus hisce omnibus, ut in cæteris inflammationibus, instituunt. Advertendum tamen, quòd digerentia, quibus utuntur, semper fortiora eligunt, quàm in aliis inflammationibus, quia glandulæ sunt partes frigidiores, & ignobiliores, nec sensum habent exquisitum. Sed verum hoc esset, quoties inflammationes in glandularum substantiâ fierent, & non in venulis glandulas fulcientibus.

Si humor in bubone contentus non resolvatur, illum ad suppurationem illis suppurantibus alliciunt, quæ alias pro vulgarium curatione retulimus. Pure genito, bubonem incidunt, pus evacuant, & stuppatam per 24. horas applicant, quo tempore transacto, removent, & *digestivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo rosaceo confecto* diù digerunt. Mundificato ulcere, sarcoticis utuntur, & tandèm cicatrice obducunt.

Bubo simplex i. non Venereus, neque pestilens, si in emunctoriis suscitetur, meditandum est, an natura per crisim, & quidem perfectam, bubonem excitaverit, & æger à morbo eripiatur, & bonæ crisis adsint signa, tunc si hæc erunt, nihil movendum, ut docet *Hip.* 1. *aph.* 20. *Quæ judicantur, & judicata sunt integrè, neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando, sed sinere oportet.* Natura enim quod sibi exoticum erat, ad externas, ignobilioresque detrusit partes, ideòque ejus conatus non impediendus, neque juvandus, sed totum negotium naturæ committendum, ut bubo quàm citissimè discutiatur, vel suppuretur. Si verò crisis imperfecta fuerit, humor ad affectam partem trahendus medicamentis centies à nobis decantatis.

Si nullo alio morbo præcedente bubo suscitetur, tunc medicamentum purgans, non tantùm erit inutile, sed malum pejorare potest, & phlebotomia erit periculosissima ratione circuitûs sanguinis, præcipue si febris adsit. Medicamenta in morbi initio, scilicet ante inceptam suppurationem per os conveniunt, quæ sanguinis concretionem in venulis resolvant, ut *mumia, sperma ceti, sanguis hircinus, stibium diaphoreticum*, & alia alibi pluries notata. Exteriùs valet *emplastrum de spermate ceti, vel aqua spermatis ranarum destillata, vel oleum cera cum oleo liliorum.* Si incepta fuerit suppuratio, necesse est bubonem in abscessum abire; sanguis enim concretus in naturæ gratiam redire, vel resolvi non potest. Adjuvanda est itàque suppuratio *emplastro de mucilagine, &*

fil.i

filii Zachariæ ana, vel fodicationum, vel, quod maximè conducit, est *nostrum emplastrum Benedictum*, quod omnem abscessum maturescere facit, & aperit, vel tandem phlebotomo aperiatur. Expresso pure, si abscessus orificium sit angustum, sensim dilatari potest turundâ vulgari digestivo inunctâ postmodùm *unguento nostro magistrali lib. 3. de Lue Venereâ* descripto regatur ad abscessûs mundificationem usque, & tandem incarnantibus, & cicatrizantibus ejus curatio compleatur.

Cap. LIII.

De Bubone Pestilenti.

Sunt bubones pestilentes, seu pestilitatis fructus, effectus, & symptoma, qui in inguine apparere solent; hinc à pluribus pestis bubonibus comitata, lues inguinaria vocatur. Nonnulli nunquàm pestem esse fatentur, nisi bubo grassetur, sed decipiuntur: nàm lues Venerea, & febris etiam maligna suos bubones comites habet, absque eo, quod pestis adsit. Bubo Græcè, Latinè inguen significat, quia natura ad locum emunctorii inferioris ignobilem se exonerat. Est etiam bubo Avis feralis, debilis ad volandum, in cavernis commorans: à bovis boatu, quem imitari videtur, ità appellata, verùm mali ominis, ut Poeta inquit:

Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Sic bubo dirum, & ferale pestis symptoma, quia in ipsâ natura crisim moliri non potest; non enim tot hydris stipata Lernæis pestilens virus domare, sed tot tandèm obruta symptomatibus concidere necesse est.

Signa.

Si sæviente peste in adenum locis tumor, rubor, dolor pulsans, æstuans appareat ferri candentis instar excrucians, ac color ex albo in rubicundiorem mutetur, deindè in splendidiorem, imò sæpè color ad lividum, sæpè ad nigrum, vel fuscum, vel viridem, & cœruleum inclinat, bubonem pestilentem esse dicas.

Causa.

Bubonem pestilentem fieri credunt vulgares ex putredine quatuor fictorum humorum, vel ex aëris calore, aut frigore, aut ex venenatâ qualitate aliquâ abditarum causarum sobole; aiunt enim plerùmque naturam, vigente facultate expultrice, vel venenatæ qualitatis, vel putredinis partem ad corporis peripheriam detrudere, ut ad partes adenosas, ex cerebro retro aures, ex corde sub axillas, & ex hepate ad inguina; inibi maximam putredinis, vel qualitatis venenatæ partem deponere, & pestilentes excitare bubones,

Pro nostrâ pestilentis bubonis causâ assignandâ necesse foret, pestis causam rimari, verùm non in præsentiarum ex professo de eâ agimus, sed inposterùm, Deo dante, cum omnibus ejus accidentibus: attamen hic, ut bubonis genesim vestigemus, de pestilitatis causâ pertransennam tractabimus; ut indè bubonis causam attingamus. Non pestilitatis causam vestigamus, ut vulgarium medicorum mos est, qui nunc ab intensâ putredine, à malignâ humorum corruptione, nunc à qualitate venenatâ ineptè eruunt; nunc ad causas occultas, & deliterias referunt, nunc ad primarum qualitatum excessum confugiunt, sed veram & genuinam luis causam assignabimus. Relinquimus vanam Astrologorum opinionem, qui pestem è cœlo mendicant, nempè à determinatis siderum positionibus, oppositionibus, & malignis congressibus, undè influentiæ pestilentes emergunt; verùm horum opinionem tanquam vanam, solidis destitutam rationibus, & experientiæ repugnantem repudiamus.

Pestis originem habere existimamus à causâ communi, & aërem pro pestis vehiculo assignamus; aër nàmque variis salium generibus inquinatur, quæ ex baratris, voraginibus, cavernis, specubus, fodinis, lacubus, paludibus, aut cadaveribus non crematis, aliarumque rerum putridarum, vel fracedine erumpunt, tunc cùm fermentationem arripiunt, interno, vel externo calore adjuvante, salina effluvia in atmosphæram elevantur, & juxta ventorum excursum in provincias, oppida &c. incumbunt, quæ unà cum aëre, in quo continuò degimus, & quem potamus, proditoriè, & insensibiliter in nostram vitam se intrudunt. Non totus aër est conspurcatus, aliàs enim quispiam immunis in eo degere non posset: sed sufficit, si salinis illis effluviis hinc inde sit conspurcatus. Quòd tamen ubi evenit, longè pernicio-sum est in tali aëre versari, & pestilentes constitutiones, ubi totus aër est inquinatus, sunt longè gravissimæ, & latè in obvios quosque ob communis aëris vitium grassantur.

Sunt hæc effluvia vitriolata, vel nitrosa, gemmea, armoniaca, vel aluminosa, arsenicalia, realgarina, vel sectica, quibus varia sulphurum inflammabilium genera adduntur, quæ etherogeneitate invicem agendo semper majorem concipiunt fermentationem, & nimis exaltantur, ac in venena lethalia transeunt. Hæc salina, & sulfurea effluvia venenata furtivo modo, inspirata, vel per halitum thoracem, vel salivæ immista ventriculum obsident, tubulos subeunt, lymphæ, nutrimento, sanguini, aliisque succis circulantibus se immiscent, vitæ œconomiam invertunt, spiritus in suo motu perturbant, inquinant, sanguinem exagitant, vehementes excitant effervescentias, sanguis grumescit quandòque, quandòque cum latice turgescit, & tumultuatiè commovetur, ejusque

prim-

principiorum nexus solvitur, hinc omnes succi contaminantur, & per angustiorum tubulorum glandulas circulare non valentes, in iis stagnant, & ab horum effluviorum particulis duris, rigidis, acutis, scindentibus, & acicularum instar pungentibus extenduntur, rumpuntur, & exeduntur tubuli, igneum excitant tumorem in adenum locis, ubi succi filtrantur, cum dolore, & ingenti ardore, bubonem dictum pestilentem.

Prognosis.

Bubones maligni, & pestilentes fere semper sunt lethales, Lethale est bubones repente augeri, & furente veluti impetu ad debitam magnitudinem pervenisse, summaque omnia doloris, tumoris, & ardoris accidentia subitò, & in momento habuisse. Si bubones circulum Iridis instar habeant, vel si lividi, ac nigri, mortis sunt nuncii, sed hæc signa sæpe infida sunt; moriuntur enim non raro, & quibus rubicundi sunt bubones, & quibus œdematosi, aut cuti concolores, tantus est hujus morbi dolus. Maligniores, & pessimi omnium sunt bubones, qui comparentes, derepente disparent. Item quandò impositum vesicatorium intra octo, vel decem horas nullas excitat vesicas, vel nullâ scatet humiditate, ægrum nàmque mors præ foribus expectat. Periculosiores sunt, qui in collo, & sub axillis, quàm qui in inguine ob suffocationis metum. Pessimum est est, si in adenibus ordinariis bubonum locis, carbunculi oriantur.

Pestilentes bubones non levem promittunt spem, quandò ægri sunt robusti, temperatam incolunt regionem, vires constant, medicamenta optima non revomunt, sed per sudorem eliminantur: Si verò sint debiles, delicatuli, non adulti, calidissimas incolentes regiones, magnum impendet periculum. Maximum periculum exoriri solet, si ægri bubones negligant, nec internis, vel topicis utuntur, sed solùm naturæ committunt opus. Si bubones maturè erumpant in inguine, si colore vivido conspicui sint, hinc optimè inquit *Hip. lib. 6. epid. 5. 1. tex.* 29. Tubercula extra extuberantia, & acuta, & fastigiata, & æqualiter maturescentia, & non dura, & deorsum vergentia, & non bifida, meliora; contrà verò mala, & quanto plus contraria, pessima. Vires prostratæ, vomitus tùm medicamentorum, tùm assumptorum frequens, & continuus, faciei partes subitò immutatæ, & cadaverosæ, lipothymiæ sæpè recurrentes, delirium, convulsiones, exteriora frigida, interiora calida, alui dejectiones nimis copiosæ, ac diversi coloris, atræ nempè, & ad lividum tendentes, ut & urinæ fœtidæ, ac nigricantes denotant mortem esse ante oculos.

Curatio.

Bubonum pestilentium curationem commodè dividimus in internam, & externam. Interna pe-

ragitur medicamentis alexipharmacis, quæ via nitrorum, & sulphureorum effluviorum particulas duras, rigidas, acutas, corrosivas, arsenicales, realgarinas, septicas &c. cicurant, obtundunt, demulcent, attemperant, absorbent, hebetant, & per universale emunctorium, vel per particularia eliminant, hujusmodi sunt sudorifica volatilia, fixa, diaphoretica, & cardiaca, quæ debilem promovent diaphæresim, alkalia, porosa &c. Inter quæ commendamus *antimonium diaphoreticum, sulphur auratum diaphoreticum, bezoarticum minerale, tincturam antimonii, tincturam bezoarticam, electuarium ex ovo, diascordium &c.* Quibus aliis auxiliis pestilens bubo curari possit, nunc videamus oportet.

Nonnulli id purgante medicamento perfici putârunt, hujus farinæ authores fuere *Fallopius*, & alii, ac præ cæteris *Zacutus Lusitanus de prax. med. adm. lib. 3. obs. 19.* qui ad nauseam usque contendit in bubone pestilenti purgandum esse; Verùm quia nullis innititur rationibus, & solùm authoritatibus pugnat, quæ sine rationibus ad tanti momenti controversiam decidendam non sufficiunt, audiendus non est. Alii his fisi rationibus credunt purgantia convenire; inquiunt enim humoribus malignis, venenatis, & pestilentibus proprium esse cordis arcem obsidere, hominemque celerrimè interimere: statim igitur purgandos, è corpore eliminandos, & in partes quàm maximè à corde dissitas protrudi asseverant, ac deindè, ut cor roboretur, & malignorum humorum vis obtundatur, incumbendum. Verùm in æquivoco volutantur, nàm nullum datur medicamentum purgans, quod venenatam subducat qualitatem, cùm pestilens virus non à plenitudine, non à simplici humorum corruptione, sed per vulgares, à peculiari, & occultâ malignitate pendeat. Quid ergò purgans medicamentum conferre poterit? Imò multùm obesse, quia intimiùs pestilens virus penetrare potest, & humores effrenatos reddere. Non est medicamentum purgans id, quod alvi solutionem promovet, nàm in hoc nullam spem collocare debemus, sed quod morbum per suum emunctorium solvit, ità sunt reliquæ evacuationum species, vomitus nempè, urinæ, sudores, insensilis transpiratio. Vera purgantia pestilent à affectis sunt alexipharmaca, quæ sudorem, insensilemque promovent transpirationem, ac pestilens obtundunt virus, quæ naturæ motum sequuntur, & pestilentia effluvia foràs protrudunt, ac per corporis habitum quoquo versùm expellunt. Oppositum purgantia per alvum efficiunt, quia inturbant, & venenum illud ad interiora revocant; observamus enim quibus ob bubones Venereos purgatio præscribitur, his materiam reddi insuperabilem, & ad interiora ejusdem luis fieri attractionem, & penetrationem. Igitur ob has, & alias rationes in pestilentibus bubonibus acri studio purgantia repudiamus, quia vires prostrantur,

& natura malignitati succumbit. Hinc vires in nullo alio morbo, quàm in peste fartas tectas conservare convenit, & estò quandòque validæ videantur, inspiratò in peste labefactantur. Imò peste correptos quibus initio alvus adstricta fuit, etsi nullo alio usi fuissent medicamento, quàm theriacâ, vel mithridatio, maximâ ex parte convaluisse; contrà verò quibus vel sponte, vel arte profluit, omnes ferè occubuisse observavimus. Verumenimverò purgantia non negamus, tunc cum hominibus pestilentia accidit ab humoribus pravis, quos ex victu pravo, vel annonæ caritate, vel aliâ de causâ cumulârunt, atque in primis viis fovent, quia in hoc casu purgantia, & emetica locum habere possunt, sed hæc primis diebus, magnâ cum præmeditatione præbere debemus.

Alii in pestilentis bubonis curatione sanguinis missionem extollunt, & medicamentum purgans abnegant; quidam utrumque concedunt, & reverà tota, quanta est vulgarium medicina, circa stercoris, & sanguinis eductionem versatur. Hujus opinamenti fuere *Alexander Massarias*, *Nicolaus Massa*, *Iohannes Baptista Gemma*, & multi alii vulgares, qui in bubone pestilenti venæ sectionem admittunt, quorum sententiam nonnulli non indiscriminatim, sed cum distinctione recipiunt; inquiunt enim tantùm instituendam esse, ubi magna satis sanguinis onerantis naturam copia adest, quæ facilè inflammationes parere, febrem augere potest. Verùm ità phlebotomiam instituunt, ut natura à suo conatu nullatenùs avocetur, sed potiùs in eâ adjuvetur, & humor pestilens, qui à naturâ ad bubonem propellitur, ad interiora non recurrat: sed hic opus, hic labor est. Metuunt vulgares sanguinis copiam, ne inflammationes pariat, & febrem adaugeat, & non pestem, quæ est morborum omnium princeps, & omnium acutorum morborum acutissimum non verentur. Pestilenti veneno non opponitur venæ sectio, neque per venæ sectionem illud educi potest, sed per alexipharmaca: imò facilè contingere potest, ut vires, quæ in hoc morbo conservari debent, intempestivâ venæ sectione labefactentur, & naturæ motus in expellendo veneno impediatur, illudque introrsum rapiatur. Prætereà expertum habemus eos, quibus vena secta fuit mortuos esse, vel paucos ex iis ereptos fuisse. Insuper qui, venæ sectione celebrata, venenum pestilens è corpore tollere conantur, frustrà laborant, & ægrum in manifestum vitæ discrimen conjiciunt.

Quidam, apparente bubone, venam in eodem latere secant, ut per venam sectam veneni pars, quæ intra vasa continetur sanguini commista educi, obstructio impediri, & febris æstus commodè remitti possit. Cæterùm si in hisce attendamus usum venæ sectionis cum veneno pestilenti, & præcipuè per vascula hæc se jàm exerente, fatendum est venæ sectionem consultiùs omitti, cùm noxam

potiùs; quàm utilitatem inferat. Quantitate enim sanguinis ablatâ, reliqua massa grumescit magis, & viæ jàm diù satis debiles, vel non suffecturæ magis exhauriuntur. Pestis acrimonia coagulativa, & aculeata in sanguine, & succis reliquis corrigi hoc pacto renuit, ut potiùs parte sanguinis diluente ablatâ, magis sæviat. Motus ad exteriora hoc ipso non promovetur, sed potiùs inhibetur, & quidèm non sine præsentaneo periculo. Quod de venæ sectione diximus, id quoque de hirudinibus, & cucurbitulis valet.

Satis superque probatum est medicamentum purgans, & venæ sectionem in bubonibus pestilentibus nullo modo convenire, imò potiùs obesse, quàm prodesse; inquiramus nunc oportet, quomodò tractandi circa curationem sint. Quidam putârunt planè in hoc casu naturam imitandam esse, quæ successivè, & longiori tempore eorum suppurationem molitur: sic medicum maturantibus incumbere, ut hi tumores ad suppurationem ducantur, existimant; rati sunt enim à vesicantibus, scarificationibus, & incisionibus dolorem, qui inflammationis occasio sit, excitari, viresque debilitari. Prætereà metuunt, ne venenum, quod natura ad exteriora deposuit, agitetur, & spiritibus, & humoribus mistum, in cor, à quo proscriptum fuit, remeet. Cœterùm oppositum nobis magis arridet; materia enim pestilens maturationi reluctatur, nec suppurationem, quia inepta est, admittit, & estò exquisita adhibeantur suppurantia, nunquàm suppuratio speranda est, sed potiùs gangrænam expectare debemus. Imò libenter conjectamus, nè humor venenatus, antequàm in suppurationem abeat, mediantibus spiritibus, & humoribus, cordi iterùm communicetur. Ideòque unicè consulimus bubonibus pestilentibus exitum patefieri, quem natura digito demonstravit, & deindè decenti methodo tractari.

Nonnulli inquiunt, si perfectè, aut maxima veneni pars in bubonem à corpore expulsa videatur, (quod post bubonis eruptionem, symptomatum remissione, atque ex ægri melioratione deprehenditur) non delinquit medicus, si coctionem, licèt non perfectam, ut in aliis tumoribus, expectet, & eam omnibus modis adjuvet. Verùm extra rem loquuntur, nàm exotico viro non fidendum, licèt ad emunctorium aliquod depositum fuerit, & sopitum jaceat, quia recrudescere, vires assumere, & insidias struere potest, & tùm maximè lædit, quos anteà apprehendit, nec quisquam tutus esse potest, qui intra proprios Lares, estò in partibus dissitis, cum hoste cohabitet, nisi extra limen ejiciatur, & hoc citissimè, absque cunctatione fieri debet; periculum enim est in morâ, nec hosti fidendum, nec quisquam cum eo familiariter se gerere debet. Tunc de nostrâ salute securi sumus, cùm hostem, qui vitæ nostræ insidiatur, obtruncaverimus; igitur nullatepùs

nùs cunctandum, sed celerrimè danda est opera, ut veneno exitus patefcat, hosti enim aureus pons struendus est.

Quia pestilentes bubones materiam continent venenatam, nullam in iis maturationem expectare debemus, criticè enim non erumpunt, sed solent quandòque esse salutares, necesse est, ut non tantùm ad corporis periferiam trahatur, sed planè è corpore eliminetur, id duplici modo contingere potest, vel per medicamenta alexipharmaca, quæ totum respiciunt, vel per chirurgiam. Alexipharmaca multa descripsimus in curatione internâ, & innumera prostant apud authores, verùm nos hîc potiùs unico contenti sumus, quàm eorum copiâ delectamur, cujus usum experti sumus grassante contagio, tale est *Nostrum Antidotum Anti-pestilentiale*, quo qui usi sunt, omnes evaserunt, cujus descriptionem ingenuè communicamus:

℞. *Rad. angelic.*
Zingiberis,
Imperatoria,
Scorsonera,
Gentiana,
Aristolochia rotunda,
Valeriana,
Zedoaria ana ℥. vii. ß.
Radic. carlina ℥. ij.
Bistorta ℥. ij. ß.
Tormentilla,
Dictami albi,
Contrherba ana ℥. vj.
Fol. ruta,
Calaminth.
Scordii,
Vincetoxici ana p. j. ß.
Verbena p. j.
Card. Sancti,
Morsus diaboli,
Dictami Cretici ana ℥. j.
Nucis moschat.
Macis ana ℥. ix.
Sem. citr. excoriat.
Acetosa.
Ocymi ana ℥. vij.
Lingua avis ℥. j.
Boli armeni,
Terra sigillat. in aquâ
Acetos. prap. ana ℥. vij. ß.
Ossis de corde cervi ℥. iij.
Cortic. citri &
Aurantior. extim. ana ℥. j. ß.
Succ. scord., *&*
Ruta caprar. depurator. ana ℥. iij.
Carnis viperina ℥. j.
Croc. orient. ℥. j.
Myrrh. rubr. translucid. ℥. ß.
Rhabarbari opt. ℥. iij.
Corall. rubr. prap. ℥. ß.
Cinnam. acut. ℥. vj.
Bacc. juniper. m. iij.
Ligni aloës ℥. iij.
Lapid. benzoar. or. ℈. ij.
Unicornu ℥. ij.
Rasura eboris ℥. ß.
Camphora ℥. j.
Stibii diaphoretici ℥. ß.
Theriaca Andromachi,
Mithridatii ana ℥. iij.
Specier. elect. de gemmis ℥. iv.
Elect. diascordii fracastorii ℥. ß. m.

Et cum syr. de rutâ caprariâ, & spiritu vini rectificato ana q. s. f. elect. S. a.

Prestantissimum, & eximiarum virtutum est hoc nostrum Antidotum Anti-pestilentiale, quod omni alii anteferendum est; sudores enim profusissimos movet, & ve-

nenatos à centro ad circumferentiam potentes propellit ichores, ac cor à tetris effluviis tuetur. Pro partis præservatione sufficit ℈. j. manè jejuno stomacho; pro peste correptis dosis est ʒ. j. attamen infectus stragulis optimè cooperiatur, & copiosos expectet sudores.

Quò ad chirurgiam aliqui vulgares cucurbitulis utuntur siccis, sed hæ dolorem excitant, febrem intendunt, bonos æquè, ac pravos alliciunt humores, & sanguinem alterant. Alii vesicantia applicant, & vesicas excitant, quas deindè dissecant; verùm aqua, quæ vesicantium causâ exudat, nil aliud est nisi vel succus alimentitius, vel cruor transmutatus à corrosivo cantharidum veneno.

Prætereà vesicantia, seu vexantia, suâ vi igneâ febrem adaugent, vigilias inducunt, delirare faciunt, vires prosternunt, & ipsâ lue sunt nocentiora. Insuper vesicantium realgarina salia spiritus reddunt efferos, humores, & solidas intorquent partes, in sanguinem se insinuant, ipsum inficiunt, venenant, ejus compagem dissolvunt, subtiliant, aut in serosum humorem exprimunt, vel per dilaniatam cutem, vel per renes exturbant, disuriam, vel stranguriam, vel ulcera in vesicæ collo causando. Hinc paucissimi, nisi quos æquus amavit Juppiter, febre malignâ correpti, quibus vulgares vesicantia applicant, evadunt. Tandem præcipua vesicantium ingredientia sunt cantharides, sinapi, euphorbium &c. quæ plurimo sale caustico, & exurente, ac nimio sulphure inflammabili exuberant: sunt itàque de venenorum corrosivorum catalogo, & bubonibus pestilentibus nullatenùs prodesse possunt, quia unum venenum intenderet aliud potiùs, quàm obtunderet, vel attraheret, ut vulgò putatur. Vesicantia nullum antidotum in eorum compositione includunt, ac proin lè à remediorum cœtu contra malignas febres, & pestilentes bubones ea tanquàm inepta subsidia, & à diabolo excogitata contra humanum genus, ab ineptis medicis usitata meritò explodimus.

Libenter ferrum admittimus, quo bubonis cutis scarificetur, aut ipse bubo incidatur, ut patefacto exitu, non solùm liberiùs exhalet, sed & humores pestilentes, ut effluvia salina, effluere possint. Neque ullus metus est, (ut nonnulli timent) ne venenum per hoc remedium agitatum ad cor remeet, nàm per patefactam viam natura venenum è corpore eliminat. Hinc bubone pestilenti correptos, & adaperto, grassante peste, inter peste affectos versatos, ac inter cadavera gressos fuisse absque ulteriori pestis noxâ observavimus. Et idem in bubone Venereo adaperto affectis, grassante peste, observavimus. Neque natura à loco dolente attrahit, sed ad dolentem locum mittit humores. Nec dolorem timere debemus, qui unâ, & alterâ sectione adeò magnus oriri non potest, & estò indè magnus oriatur dolor, è duobus tamen malis minus est eligendum, præstat itaque ægrum servare, quàm

quàm sine dolore venenum in corpore relinqui, à quo mors expectanda sit. Imò dolor leniri potest sequenti cataplasmate:

℞. *Flor. chamæmel. p.* j.
Fol. scordii,
Ruta capraria,
Vincetoxici ana m. j.
Mica panis ℥. ij.
Coque in lact. vaccin. & adde
Theriaca ℥. iij.
Croc. orient ℨ. ß.
Vitell. ovor. num. ij.
F. cataplasma, & urere

Aliqui post incisionem dolorem demulcent, superimponendo *ovum recens cum oleo rosaceo mistum.*

Ad extrahendum venenum absque incisione magno cum commodo utuntur vulgares pullo gallinaceo, vel columbino deplumato circa podicem, ità tamen ut foramen ipsius supra bubonem, constricto rostro, imponatur, taliter quod per anum respirare cogatur, nàm vi caliditatis ipsius habet vim attrahendi venenum, & pestiferam qualitatem, cujus evidentissimum argumentum est, nàm sæpissimè, & statim veneni vi ab hujusmodi operatione moritur. Non desunt alii consulentes pullum prædictum, & præcipuè columbinum viventem medio ventre apertum parti affectæ superimponendum, donec calidus sentiatur, & statim ac refrigerari incipit, partem affectam theriacâ, vel mithridatio inungunt: hoc enim modo firmâ fide credunt venenum foràs extrahi.

O quàm inepti, bardique sunt vulgares! Quis istos philosophastros docuit hæc animalia, compresso rostro, per podicis foramen respirare? Qua ratione, vel experimento dicunt horum volatilium calorem, pestiferamque qualitatem extrahendi vim habere? Forsan, quia moriuntur? Si vulgarium ora arctè constringeremus, absque eo, quod eorum podicem buboni pestilenti admoveremus, utique morerentur.

Ignem actualem maximoperè improbamus, potentialem verò necessarium existimamus inter quamplurima minori dolore profundiùs corrodens nullum nobis hactenùs innotuit, quàm illud, quod componitur ex calce vivâ, & sapone nigro, vel illud ex mercurio meteorizato, & farinâ hordei cum salivâ subacto, vel illud ex saponariorum lixivio conficitur. Inductam escharam sequenti unguento egregiè separabis, ut

℞. *Pingued. porci sine sale* ℥. ij.
Fuliginis camini ℨ. vj.
Theriaca ℨ. iij.
Farina fænugraci ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Ol. scorpion. q. s.
M. f. Unguentum.

Nonnulli theriacæ usum reformidant, quia puris genesim impedit, at si maturantia admisceantur, facilè hanc suspicionem vitabunt, nihilominùs theriaca venenum evocat. Post escharæ casum ulcus per longum tempus digere hoc digestivo:

℞. *Terebinth.* ℥. iij.
Vitell. ovor. num. ij.
Pulv. bufon. exsiccat. &
Fuliginis camini ana ℨ. ij.

Myrrh.

Myrrh. ℥. j.
Mell. ros. simpl. &
Ol. scorpion. q. s.
F. digestivum.

Nec nimiùm ad consolidationem festinato, ne venenatus humor in corpore adhuc latens intercludatur, & novum morbum, ac tandem mortem producat.

Præstantissimum remedium contra bubonem pestilentem tàm attractivum, quàm maturativum, & corrosivum erit bufonis pulvis, nàm eo superimposito, infra horæ quadrantem dolore privatur, & infra duas horas perfectam acquiret suppurationem, educeturque per bubonis apertionem totum pestilens virus per corpus diffusum. Sic bufo in pulverem redigitur:

℞. *Bufonem vivum;*
illumque in furnum immitte, ut sensim moriendo, exsiccetur, & in pulverem redigi possit. Hunc pulverem m. cum farina hordei, & cum salivâ, vel urinâ humanâ, reduc in pultem, quam telæ impone, & buboni applica

Hoc alio modo procedit Paracelsus cum bufone pro extrahendo veneno à bubone pestilenti, ut *Bufonis vivi caput ligno transfigendum est, isque in aëre, aut sole siccandus. Siccatus, & linteo exceptus superligatur. Ubi ille intumescet, & per cutem integram venenum pestis extrahet, totusque implebitur. Ità impletus abjiciatur, & recens alius imponatur, applicatio iteranda, donec bubo non ampliùs intumescat; id enim signum est venenum omne extractum esse, & patientem sanescere.*

Nonnulli utuntur *emplastro de Ranis* cum mercurio, verum venenum ad interiora propellunt, & ægrotum in magnum vitæ discrimen conjiciunt.

Omnibus emplastris palmam præripit *emplastrum de fuligine, quod capite 43. de Parotide* descripsimus, hoc enim ad maturandos pestilentes bubones, extrahendum venenum, & demulcendos dolores inde subortos est præstantissimum.

Buboni pestilenti maximoperè præstat *Magnes Arsenicalis*, estque causticum potentiale, quod nullam parit inflammationem, sed sine dolore cutem corrodit, cujus præparatio hæc est:

℞. *Antimonii crudi,*
Sulphuris flavi, &
Arsenici crystallini ana ℥. iij.

Pulverisentur omnia subtiliter, & misceantur, ponantur in vasculum terreum, & lentus subministretur ignis, donec leniter liquescant, studiosè tamen à fumo cave, quia venenatus est ex arsenico. Agitentur spatulâ ferreâ, donec nempè terebinthinæ instar ductilentur, & colorem rubeum subobscurum induant, vase refrigerato, materiam exhibe, quæ Magnes arsenicalis vocatur, & venenata ampliùs non est, ut in canibus cuilibet id experiri licet. Ex magnete arsenicali paratur emplastrum inter omnia præstantissimum ità

℞. *Gummat. serapini,*
Ammoniaci,
Galbani ana ℥. iij.

Dissolve in aceti squillitici s. q. posteà per laciniam linteam exprime, & ebulliendo vicissim inspissa, & serva. Deindè

℞. *Ceræ,*
Terebinth. opt. ana ℥. iv.

Pulv.

Pulv. magnetis arsenicalis ℥. iij.
Ol. succini ℥. ij.

Ceram, & terebinthinam lento igne misce, & remotam ab igne agita, ut in modum unguenti coëant, adde gummata soluta, & colata, & vicissim agitando diligenter misce, exindè forma magdaleones, ac in vesicâ illita oleo scorpii pro usu serva. Hoc emplastrum citissime maturat, rumpit bubones, & venena potentissime attrahit, ac cuti duriori impositum nec minimam quidem producit escharam, interim malignos tàm egregie attrahit humores, ut bubo juglandi similis intra quatuor, vel sex dierum spatium tollatur: Verùm hoc non semper tàm citò evenit. Imò in corporibus robustioribus nequaquàm escharam producit, nisi vesicatorii ope non solùm cuticula, sed etiam quædam cutis particula priùs corrosa fuerit. At verò in pueris corporibusque tenerioribus escharam, nullo vesicatorio præmisso, per se excitare potest. Eschara hæc nigerrima, & putida vera veneni extracti sedes est, quare mediocriter crassa reperitur, cute superficiali tantùm corrosâ, quod equidem est consideratione dignissimum: nàm hæc ratio est, cur multoties separetur, quàm aliæ escharæ arte excitatæ. Horis enim vigintiquatuor, aut triginta sex effluxis, solius spatulæ auxilio, nullâ præcedente scarificatione, absque ullo, aut saltim non insigni dolore, auferri potest, vel nostro unguento anteà descripto, in reliquis verò utere, ut suprà assignavimus, & ea sint omnia topica medicamenta, quæ venenum in bubone obtundunt, & spiculos infringunt.

Cap. LIV.

De Phymate.

Phyma multoties genericum nomen est apud Græcos, unumquemque tumorem ab intrò extrà erumpentem denotans, sic *Gal. 2. ad Glauc. cap. 1. & lib. 3. meth. cap. 3.* docet, attamen propriè phyma designat tumorem furunculo in omnibus similem, præterquàm in loci profunditate, nàm phyma extra cutem emergit duritiem cum aliquo rubore habet, sed faciliter perfectam admittit suppurationem, ut simplex abscessus calidus.

Signa.

Cognoscitur phyma ex tumore duro, rotundo, & multùm elevato, parùm rubente, & ferè doloris experte, in parte propè glandulas. In pueris oritur frequentiùs, raro in juvenibus, & rariùs in adultis.

Causa.

Vulgares credunt phyma à sanguine non puro, sed pituitoso excitari, ac proindè aliquantulùm ab inflammatione declinare, referuntque hoc tumoris genus ad inflammationem œdematosam. Verùm excitatur phyma ex nutrimento de-

to degenere prope glandulas, & vel ob materiæ resistentiam, vel continentium partium imbecillitatem, lenta, vel saltim non integra evenit suppuratio.

Prognosis.

Phyma periculo vacat, & plerùmque absque medicamentorum ope, sed naturæ beneficio suppuratur, & sanatur, verùm chirurgorum incuriâ mortem inducere potest, si ferro, vel alio acri medicamento tractetur. Faciliùs curatur in pueris, in juvenibus, & adultis difficiliùs.

Curatio.

In phymatis curatione danda est opera, ut quamprimùm suppuratio procuretur; ideòque naturæ conatus medicamentis suppurantibus adjuvandus est. Ad hunc finem vulgares commendant *triticum mansum*, & impositum, ut & uvas passas, acinis exemptis, vel sequens cataplasma, ut

℞. *Pulv. radic. alth.*
Farina tritici, &
Lupinor. ana ℥. j.
Caricar. ping. num. vj.
Fermenti ℥. ß.
Coque, & *adde capam sub*
Cineribus coctam num. j.
Ol. lilior. albor. q. s.
F. cataplasma.

Nisi his medicamentis rumpatur, arte aperiunt, ne materia diutiùs detenta aliquod afferat periculum: Cæterùm potiùs ægrotantem in vitæ periculum conjiciunt, quàm utilitatis aliquid afferunt.

Phymatis curatio internè expostulat incidentia, absorbentia, & diaphoretica, hinc indè ad nauseam dicta; externè suppuratio promoveatur, quæ haberi potest ab externis impositis succorum fermentationem adaugentibus, in quem finem conducet *emplastri fodicationum* superpositio; hoc nàmque mediante infra decem dies materia perfectam acquiret suppurationem, partes continentes validæ fiunt, cutem attenuat, tandem tumorem aperit, materiam abstergit, & curationem complet. Qui fodicationum emplastro caret, illud de quatuor gummatibus substituere potest.

CAP. LV.

De Phygethlo.

PHygethlon Græcè aliud tumoris genus est in iisdem partibus adenosis, in quibus bubones accidunt, erumpens; Latini panum, vel potiùs panem à figuræ similitudine nominant. Differentia inter bubonem, & phygethlum est, quòd bubo producitur à sanguine in venis juxta glandulas vitiato, phygethlus verò fetùs producitur, ut dicemus.

Signa.

Phygethli signa sunt tumor, duritie, calor, distensio, dolor major, quàm pro tumoris magnitudine, & paucus in superficie rubor.

Quan-

Quandòque febris accidit. Interdùm talium nihil extrà deprehenditur, ubi materia altiùs delitescit, sed saltim aliquæ intus percipiuntur punctiones. Raro, aut nunquam suppurationem acquirit, & temporis progressu contumacior fit, & indolens esse solet.

Causa.

Assignant pro hujus tumoris causa inepti vulgares sanguinem biliosum, sed perperàm; nàm producitur phygethlon in ipso glandularum corpore ex proprii nutrimenti degeneratione, & hinc est, quod duritiem habet, & raro, aut nunquàm suppurationem admittit, & temporis tractu contumacior, & indolens fit.

Prognosis.

Phygethlon, qui ex ulcere, dolore, contusione, vel aliâ causâ externâ excitatur, periculo vacat; verùm qui febribus supervenit, sicut præsertim peste grassante, accidere solet, tàm in femoribus, quàm sub alis, sive in collo supervenit, pessimus, & perniciosus est.

Curatio.

Quia phygethlon suppurationem non admittit, sive ex ulcere, dolore, collisione, vel aliâ de causâ procatharcticâ excitetur, temerè à chirurgis tentanda non est ejus incisio, vel apertio, nàm morbus, qui periculo vacat, periculosus fit; glandulosæ enim partes postquàm vitium contraxere nunquàm, vel raro illud exuunt absque gangrænæ periculo.

Nostra phygethli curatio tam in internis, quam externis remediis consistit. Interna debent esse deobstruentia, incidentia, deinde diaphoretica, & absorbentia, quibus mediantibus meatus deobstruantur, degener nutrimentum incidatur, & resolvatur, hujus conditionis sunt *essentia centaur. min. absynth. tinctura tartari, tartarus vitriolatus*, quibus admisceri potest *magisterium oculor. cancrorum.* Non contemnenda sunt diaphoretica, præcipuè *sal volatile c. c. viperar.* & alia volatilia.

Externa tumori statim applicanda sunt, verùm repellentia, & alia frigida vitentur, & ad deobstruentia confugiendum est, ut ad *emplastrum de labdano, vel de ammoniaco simpl. malaxatum cum oleo ceræ*, cujus post longam applicationem, si pertinax perseveret phygethlon, *emplastro de Pyrite* utere, cujus usu omnes duros resolvere poteris. Quòd si his emplastris resolutio reluctabitur, efficacissimum erit *emplastrum Apostolicon Nicolai Alexandrini*, ut

℞. *Lithargyr.* ℥. vj.
Ceræ citrinæ,
Colophoniæ ana ℥. ij.
Propoleos,
Visci quercini,
Glutinis ana ℥. j.
Ammoniaci guttæ,
Lapidis calaminaris,
Thuris ana ℥. vj.
Mastiches,
Mumiæ ana ℥. j. ß.

Terebinth.
Galbani,
Bdellii,
Myrrha,
Æris usti.
Sarcocollæ,
Squama æris ana ℥. j.
Ol. veteris q. s.
F. emplastrum.

Credibile non est, quantùm valet emplastrum hoc non solum ad duros resolvendos tumores, sed etiam ad quoscumque morbos chirurgicos, omnium præstantissimum experti sumus.

De Herniis.

CAP. LVI.

De Enterocele, & Epiplocele.

POstquàm de iis tumoribus egimus, qui inguina infestare solent, non alienum à nostro instituto de herniis pertractare arbitramur, cùm prope inguina, in scroto, & testibus oboriantur.

A Latinis *hernia, ramex, ac ruptura* à græcis verò *cele* dicitur, quanquàm hoc nomen non solùm intestinorum, sed omenti prolapsui tribuatur. Igitur ab herniis initium facimus, quæ ab intestinis, & omento è naturali sede prolapsis in inguina, sive in scrotum ortum habent, & juxta hanc divisionem duæ tantùm dantur herniarum species, nempè intestinorum, & omenti; undè si intestinum excidit, *hernia intestinalis* appellatur, græcè *enterocelen* dicitur, si verò aliqua omenti pars prolabatur, *hernia omentalis*, vulgò *Zirbalis* nominatur, græcè *epiplocelen.* Nonnulli tertiam herniarum speciem constituunt, quæ ex utrâque mista est, ubi aliquid omenti, & intestina simul prolapsa sunt. Cæterùm si intestina in ipsum usque scrotum descendant, completam, & perfectam constituunt herniam, quam græci *oscheocelen* nominant, & in specie Enterocelen, & Epiplocelen. Si eædem partes ultra inguina non descendant, nec in scrotum delabantur, imperfectam, & incompletam herniam, ac *bubonocelen* appellant.

Constat perinæum duabus validis, & densis, sed mollibus membranis, quæ omnia, quæ in ventre aut infimâ cavitate sunt, adeò tegit, & firmiora reddit, ut indè naturaliter nihil procidere queat. In fœminis pubis os est ejus ultimus terminus: in viris verò ejus membrana ulteriùs procedit, in scrotum nempe, & primam, propriamque testiculorum tunicam efficit. In inguinibus vasa genitalia tanquàm in vaginâ complectitur, quæ peritonæi productio dicitur. Hujus exterior membrana si dilatatur, & interior rumpitur, causa proxima herniarum censetur, prout vel intestinum, vel omentum, vel utrumque illabatur.

Enterocele idem sonat, ac intestinhernia, entera nàmque intestina denotant; epiplocele ac omenthernia, epiplon omentum significat, & enteropiplocele, ac intestinomenthernia. Propriùs im-

pe-

perfectarum herniarum locus inguina sunt, cœterùm peritonæum in aliis locis etiam non dilatari, aut disrumpi, ibique herniam efficere credere non possumus: Supra umbilicum contingit, sed rarissimè; infra umbilicum, & ad ejus latera, & longè supra inguina quandòque accidit, & bardi chirurgi pro abscessu accipiunt, ibi non esse consuetum herniis locum perperàm sibi persuadent, peccant dulciter, sed quod magis dolendum, quandòque, imò multoties dicere volebamus, rupturam in inguine pro bubone Venereo nostri chirurgi piscantur, & incidunt, nec mirum sunt de communi tonsorum omnium. Hujus rei tragicam observationem *de Lue Venereâ lib. 3. cap. 5. de bubone Venereo* meminimus.

Signa.

Enteroceles signa sunt, quòd tumor modò crescit, & modò decrescit, prout major, vel minor intestini portio descendit, vel minùs repletur, imò aliquandò prorsùs evanescit, sed minimâ corporis motione revertitur. Manu compresso, vel propulso tumore, aut ægro resupino, in abdomen intestina relabuntur, & dùm impelluntur, murmurant. Sine dolore hic tumor esse solet, si verò intestina protuberent ob delapsas fæces, vel flatus, ut reduci non possint, tunc vehementem augent dolorem. Si intestina flatibus sint repleta, totus venter est tensus, murmur aliquandò auditu percipitur, & patiens sursùm, & deorsùm flatus eructat. Si fæces sint indurata, patiens strictioris est alvi, tumor ponderosior, & durior sensim evadit.

In epiplocele tumor mollis, indolens, lubricus, & laxus est, & ferè semper idem, verùm ægro decumbente, digitis absque dolore ad ventrem recurrit, & in eo delitescit, & evanescit, mox eo surgente, denuò recurrit. An in inguina sint prolapsa intestina, vel omentum, aut in scrotum descendant, visu deprehenditur; in bubonocele nàmque tumor rotundus est in inguine, qui pressione non ægrè intropellitur, cœterùm in scroti herniâ intestina, vel omentum in ipso scroto deprehenduntur.

Si peritonæum tantùm sit relaxatum, ex eo cognoscitur, quia tumor est parvus, ac sensim increscit, & quod prolapsum est, ad testiculorum usque fundum non descendit. Si sit disruptum, subitò excitatur, subitòque incrementum sumit, & facilè ad fundum usque testiculorum, quod prolapsum est, descendere potest.

Causa.

Fit tumor iste ex intestinorum, vel omenti prolapsu in inguina, vel scrotum propter fibrarum peritonæi relaxationem, vel rupturam; sive enim peritonæi fibræ relaxentur, sive rumpantur, pondere suo intestina, vel omentum, vel utraque simul viam sibi aperiunt, & in abdominis musculos

impetum faciunt, illosque in tumorem elevant, extra abdomen prolabuntur, & non solùm in inguina, sed etiam per peritonæi processum descendere possunt. Causæ occasionales, ob quas peritonæum dilatatur, vel disrumpitur, sunt motus quicumque violentus, ex alto casus, percussio, equitatio in succussore equo, vehemens vomitus, aut tussis, magni ponderis elevatio, sive portatio, durior alvus, & quæ cum difficultate redditur, in partu conatus, flatus in intestinis, vocis intensio, spiritûs retentio, tussis valida, & quodcumque quod spiritum concitare, diaphragmati, & abdominis musculis tensis, impetum in inferiorem abdominis regionem inferre potest.

Hæc eadem omnia, si minorem vim, & non violenter processum illum rumpant, sed sensim, & sæpe illum impetant, peritonæum laxare possunt: quò maximè facit peritonæi, & inguinum debilitas, ac humiditas; partes nàmque debiles, & humidæ facile relaxantur, unde pueri in herniam sæpiùs incidunt. Et quia processum hunc in interiorem, & exteriorem distinguimus tunicam, non incongruum putamus quandòque interiorem, ut in enterocele, & epiplocele, necessariò disrumpi, & externam relaxari, ut de aneurysmate diximus.

Prognosis.

Harum herniarum species in primæ ætatis infantibus facillimè curatur, & præcipuè si parva, & recens sit; in senibus vero difficillimè, quia membrana illa tenuis, & nervosa non facile coalescit, præsertim si peritonæum sit disruptum. Insuper in herniâ maximum vitæ periculum est conjunctum, quia etsi sæpe adeò ruptura magna sit, ut intestinorum magnus acervus in testium sacculum descendere possit sine magno dolore, & vitæ periculo, & propter rupturæ, ac loci amplitudinem fæces sine periculo, & impedimento libere transire possint, tamen si intestina elapsa flatibus, sive fæcibus sint repleta, ut reponi non possint, sequitur dolor, & nisi celerrime malo succurratur, intestina inflammantur, & æger in præsens vitæ discrimen incurrit, in Ileum, & symptomata, quæ huic superveniunt. Sæpe accidit intestinis inflammatis gangræna, sphacelus, & hinc mors inevitabilis, citò reposita fuerint.

Curatio.

Curationis scopus in eo consistit, ut ante omnia accurata diætæ ratio instituatur, & abstineat æger à cibis flatulentis, phlegmaticis, cruditates, & crapulæ vitentur, & in omnibus victus ratio tenuis, & exsiccans instituenda est, & admodùm parca, ne ventriculus, & intestina turgeant, aliter prolapsa pars nec reponi, nec intra corpus retineri posset, parum ergo ad tempus nutrimenti liquidi exhibeatur, ita sunt caponum, & pullorum juscula, & potus vinum rubrum.

Si

Si itàque bubonocele sit jamjàm incipiens, in qua ruptura fere ad nucis juglandis magnitudinem in inguine appareat, intestinum manu reducatur, quo peracto, locus oleo myrtino, & mastichino inungatur, ac deinde vulgare emplastrum de pelle arietinâ, vel sequens, quod nos felici eventu nunquàm defraudavit:

℞. *Farin. fabar. lib.* j.
Sem. psillii,
Cydoniorum ana ℥. j.
Consolid. mai. ℥. iv.
Vini, & aceti q. s.
F. emplastrum.

quod bubonocelæ superponatur, & tertio quoque die recens mutetur. Quiescat interim æger, & post viginti dies ex hujus emplastri applicatione, per quadraginta dies hoc utatur arcano, quo quamlibet herniam tutò curabis, dummodò non ultra biennium patientem afflixerit:

℞. *Echinum terrestrem vivum, In ollam oleo olivarum plenam immergatur, in eâ bulliat, usque dum totus sit dissolutus, exprimatur deindè oleum ab animalis residuo, & servetur.* Hoc oleo manè, & vesperi herniæ tumorem inunges per quadraginta dies, adhibitâ ligaturâ, quæ semper necessaria est, nàm omnes herniarum species curabis. Vel aliud à nobis infrà describendum contra rupturam imponitur, & decens adhibeatur ligatura.

Si verò enterocele, vel epiplocele sit, resupinetur æger pedibus, & cruribus in altum elevatis, & parùm devaricatis, quo contingit sæpiùs intestina, vel omentum ad pristinam sedem sponte suâ redire, quod si hoc non succedat, manu sensim repellenda, & superiora versus comprimenda sunt. Quòd si etiam non eveniat, quia intestina turgent, tunc meditandum est, an flatus, an verò stercus sint in intestino. Flatus ex eo deprehenduntur, quod totum abdomen tensum est, flatus emittit æger, & rugitus in intestinis audiuntur, ac dolor est tensivus sine pondere, fæcibus alvinis, si intestina turgeant, alvus supprimitur per aliquot dies, tumor sensim augetur, dolor, & pondus majus, majorque percipitur durities. Tunc obstacula hæc, quæ repositionem impediunt, removenda sunt.

Si flatibus intestina repleta sunt, flatus discutientia per os exhibenda sunt, hujusmodi erunt *Diacinnamomum, diacuminum, dianisum, aqua cinnamomi, vel semina fœniculi, cumini, anisi, anethi, carvi &c.* & eadem semina per clysteres decocta injicienda sunt, & extra fomenta applicari possunt ex iisdem seminibus, vel sequens, ut

℞. *Flor. verbasci,*
Meliloti,
Chamomilla ana m. ij.
Summitat. aneth. m. j.
Semin. lini,
Fœnugraci,
Maluar. ana ℥. ß.

Decoquantur in aquâ communi, & f. fotus cum spongiis. Si vehemens adsit dolor, dolorem mitigantia addenda sunt *ol. ros. amygdal. dulc. chamamelinum.* Post fotum inun-

gatur

gatur *oleo lilior. albor. & anethino* tepidè, & sensim, ac per intervalla intromittatur. Quòd si flatus à cruditate, & humore viscido foveantur, difficilis erit curatio, tunc enim valida requiruntur discutientia juxta visciditatis exigentiam, & copiam. Nonnulli *oleum amygdal. dulc.* propinant, quia leniendo, & lubricando, materiam tollit. Verùm licèt magna, sive non magna sit materiæ copia, adhiberi non debet, quia materia illa ad locum præcipitatur, & malum pejorat. Igitur per clysteres, & glandes sensim educi debet, ut per incidentia, & attenuantia liquetur, & commodissimum ad hunc finem clysterem parare possimus ex suprà descripto fotu. Itèm pars affecta sequenti unguento inungi potest ad flatus discutiendos, ut

℞. *Ol. chamomill.*
Rutacei,
Nardini ana ℥. j.
Nuc. mosch. per express. ℥. ß.
Macis destill. ʒ. j. ß.
Spiritûs vini ℥. ij.
Coque parum, & adde
Ceræ q. s.
Ut f. Ung.

Si fæces induratæ repositionem remorentur, malum perniciosissimum est, ac proindè maturè emollientia adhibenda cataplasmata, ut

℞. *Radic. alth.* ℥. ij.
Lilior. albor. ℥. j.
Fol. malvæ,
Parietariæ ana m. ß.
Flor. chamomill.
Meliloti ana p. ij.
Furfuris m. ß.
Coque in aquâ com. & express. adde
Farinæ semin. lini,
Fœnugraeci ana ℥. ij. ß.
Hordei,
Fabarum ana ℥. iij.
Ol. lilior. albor.
Amygdal. dulc. &
Commun. ana ℥. j.
M. f. cataplasma.

Si cataplasmata non sufficiunt, adhibeantur aquæ dulcis Balnea, in quibus suprà dicta emollientia coqui possint. Aliqui ægrum per tres horas in solius olei communis balneo desidere jubent, vel leni clystere ventris fæces educantur in hunc modum composito:

℞. *Radic. alth. &*
Lilior. albor. ana ℥. ß.
Fol. mercurialis,
Malvarum,
Althææ ana m. j.
Flor. meliloti, &
Chamomillæ ana m. ij.
Semin. lini,
Fœnugraeci,
Anisorum,
Fœniculi ana ʒ. ij.
Coquantur in aquâ com.
Colaturæ lib. j. *diss.*
Cass. extract. ℥. j.
Ol. chamomill.
Anethi,
Amygdal. dulc. ana ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Salis gemmæ ʒ. j. ß.
F. clyster, & injiciatur.

In omenti prolapsu raro his medicamentis opus est, quia in inguine plerùmque subsistit, & ægro resupinato, vel sponte, vel manûs operâ adhibitâ, in suum locum

cum redit. Quòd si in scrotum usque prolabatur, ut de intestinis procedendum est.

In enterocele, ubi intestinum in scrotum est prolapsum, exacerbantibus unà torminibus, intestini reductio pari modo protinùs molienda est, eductis priùs, si impediant, per injectum clysterem, fœcibus, ægrum in lecto collocando supinum, itá ut venter paulò altiùs corpore recubet, substratis ipsius lumbis culcitris, & sic intestina prolapsa, atque ex peritonæo propendentia lentè, ac leviter manibus reducantur, impellanturque. Quòd si ex voto non eveniat, superposita fomenta, inunctiones, cataplasmata, balnea, insessiones &c. adhibenda sunt, ut quantùm fieri possit, reductio succedat.

Quandòque hæc, & alia medicamenta parùm proficiunt, & æger in angone versatur, tunc extrema remedia tentanda sunt, eapropter nonnulli ad chirurgiam recurrunt, & ductum illum, per quem intestina prolapsa sunt, sectione dilatant. Verùm si inflammatio intestina occupaverit, & alia extrema mala adsint, nulla salus ex sectione speranda est. Præterea intestina distenta cuti firmiter incumbunt, quæ facilè sectione lædi possunt, & si mors subsequatur, potiùs chirurgo, quàm morbo tribuitur: præstat igitur à morbo ægrum occidi, quàm à medico, ne vituperetur ministerium nostrum.

Ubi jam intestina in pristinam sedem collocata fuerint, cavere debet medicus, ne iterùm excidant. Qua in re tanti momenti fasciæ, vel subligacula adeò sunt necessaria, ut in junioribus, & recentioribus rupturis tota ferè curationis spes in his posita sit; natura nàmque paululum arte adjecta sæpe morbos sanat, qui insanabiles existimabantur, & experientiâ sæpe observatum est, etiam in adultioribus, mòdò intestina in suâ sede diligenter retineantur, herniam curatam fuisse, etsi ruptura uniri non potuit, saltim circa processûs foramen, natura quid generasse, quod intestinorum lapsum prohibere potuit. Et quamvis integræ sanitatis spes sæpè non sit, tamen ad necessarias actiones sine damno, & periculo exercendas plurimùm facit fasciæ usus.

Artificiosam ligaturam describit *Iohannes Beguinus*, qua omnes herniosi curari possunt, & hac nos multos curavimus, & multos curatos fuisse vidimus; reposito nàmque intra abdomen intestino, quicumque herniosus eâ ritè deligatus, violentissima quæque exercitia, cùm athletica, tùm equestria absque omni periculò subire potest. Ligaturæ descriptio talis est: *Ubi, reposito intestino partem affectam balsamo convenienti inunxeris, eique emplastrum imposueris, rursùm huic pannum lineum septuplum, aut octuplum leviter consutum superimpone, & hunc alio simplo, qui in medio sit perforatus, virgæ virili exitum præbeat, scrotumque, seu sacculus strictè includat, tege. His peractis, ligamentum cape ex panno lineo, latum duos digitos, aut pollicem magnum, pro magnitudine scilicèt pa-*

tientis. Hujus extremitatem unam pene super dextrum femur, & duc ligamentum super foramen peritonai, per quod sese vasa spermatica trahiciunt: & si in dextrâ parte fuerit ruptura, tunc quia illi foramini emplastrum est impositum, duc super emplastrum, & pannos lineos, ut firmiter incumbat rupturæ. Deindè perge, ligamentum ducendo infra perinæum, ut à tergo redeat supra sinistrum os coxendicis, & ambiat ventrem includens illam extremitatem, quæ posita est super dextrum femur. Hinc perge supra dextrum coxendicis os, & duc à tergo per perinæum, ut antrorsum redeat, & transeat supra peritonai sinistrum foramen, ipsumque emplastrum, si ibi sit ruptura, deindè rursum supra sinistrum coxendicem ambiat deorsum, & supra dextrum coxendicem imitetur priorem ligaturam, idque fiat sexies. Vinculum igitur illud sufficienter longum sit, ut sexies circumire patientem hoc modo, possit, quò tanto firmiùs intestinum repositum comprimat. Studendum autem semper inter deligandum, ut simplici isto panno lineo, per quem se penis trahicit, testes simul colligentur, ut veluti in sacculo utrinque, liberè quidèm, sed non laxè propendeant.

Pro fasciâ paratur etiam bracca, vel etiam subligaculum, vel cingulum ferreum cum scuto ferreo, quod locum, ubi intestina procidunt, arctè tangat, & intestinorum prolapsum prohibeat.

Iohannes Schroderus in suâ pharmacopœiâ medico-chymicâ sequens commendat *emplastrum ad hernias glutinandas*, imò ad solutum peritonæum, ut omne aliud impar sit, superponendo leviſſimum subligaculum, & congruam observando diætam, ut

℞. *Exuvias anguillar.*
non salitas, & in aquâ calcis lotas, coque in lixivio, donec crassescant & f. instar glutinis, quod effunde super marmor.

℞. *Hujus glutinis trajecti* ℥. iv.
Adde lapid. hæmatitis
Sacch. Saturni,
Ievis usti ana ℥. iij.
Gum. ammon. in acet. acerr.
Solut. & cū ol. myrrh. confusi ℥. iij.
misce omnia in fictili super cineres lentos, ut coëant in massam emplastri tenuis, extendatur super alutam.

Nulli secundum est sequens *nostrum emplastrum ad rupturas* persanandas, ut centies experti fumus, quod ingenuè communicamus.

℞. *Radic. consolid. mai. recenter*
Mundatar. & consciss. lib. j.
Sanicula lib. ß.
Poligoni ℥. iij.
Nuc. cupress. consciss. num. ix.
Coquantur in suff. quantitate aqua ferrariorum repetitis vicibus affusa, quousque tota virtus, & mucilago extracta sit. Colatura omnes ad remanentiam circiter lib. iij. *& consistentiam mucilagineam evaporent. Tunc*

℞. *Picis navalis, &*
Colophonia ana ℥. iij.
Resina pini ℥. iv.
His leniter calore liquatis, & mistis adde suprà dicta mucilaginis lib. iij. *& coquantur lente igne, continuò agitando, ac sensim sequentes immisce pulveres:*
Sang. drac.
Mastich.
Sarcocolla,
Alumin. usti,
Et boli arm. ana ℥. ß.

Succ.

Succ. acacia, &
Hypocistidis in vino austero
Solut. ana ℥. iij.
Olibani,
Myrrha ana ℥. ij. ß.
Rof. rubr.
Balaust.
Aristolochia rotunda ana ℥. iv.
Lapid. hamatitis prap. &
Croci Martis adstringentis ana ℥. iij.
Mumia ℥. ij.
Tandem inde bdell. in acet. destill.
Solut. & inspissati ℥. j.
Et coque ad empl. mollioris consistentiam.

Credibile non est, quantùm hoc nostrum emplastrum mirificè ad bubonocelen, epiplocelen, & enterocelen persanandas valeat, quo siquis ad prædictos tumores utatur, mirabilia præstabit, & major erit experientia verbis. Emplastrum hoc alutæ superinducendum est, & debitè alligandum, ac ante septimum diem non removendum, quo tempore præterlapso, novum admoveatur. Interim in lecto se contineat æger, & pro majori parte supinus decumbat, à motu valido, clamore, irâ, & cibis noxiis sibi caveat, & præsertim Veneris palæstram vitet, & quotidiè fæces deponat aluinas.

Non desint interim interna medicamenta vulneraria adstringentia, & omnia illa, quæ ad vulnerarias adhibemus potiones, hùc etiam commodè revocare possumus, advertendum tamen alia aliis in hoc affectu esse efficaciora, ut sunt *symphytum majus, pilosella, caryophyllata, stellaria, equisetum, perfoliata, herniaria, ophioglossum.* Ex his, & similibus, quæ medicamentorum internorum loco usurpari possunt, confici solent potiones de quibus per triginta dies æger bis de die quinque sumat uncias, ut

℞. *Radic. consolid. mai.* ℥. j.
Herniaria, &
Pilosella ana m. j.
Perfoliata ℥. j.
Flor. hyperic. m. j.
Cinnam. ℥. ij.
Coque in vin. rubr. in vase duplici.
Colatura lib. j. ß. *adde*
Syr. de symphyt. fernel. ℥. ij.

Vel bis, aut ter in die haustum sumat ex hujusmodi potion

℞. *Rad. consolid. mai.*
Sigilli Sancta Maria,
Sanicula,
Bistorta ana ℥. ß.
Herb. stellaria,
Pilosella,
Caryophyllata,
Equiseti,
Bursa pastoris,
Herba Trinitatis ana m. j.
Flor. rof. rubr. p. ij.
Sem. anisor. &
Fœniculi ana ℥. ij.
Fiat decoctio in lib. iij. *vini rubr. ad herbarum emollitionem, attamen clauso vase, tum frigefiant, & adhuc adde lib.* ij. *vini rubei, vinumque probè obturatum asservetur.*

Vel sumantur plantæ selectiores aridæ, & macerentur in vino austero, & colatura clareti instar propinetur, quod minori cum nauseâ, ut assumatur, saccharo candido edulcorari potest. Vel ex iisdem plantis selectioribus pare-

 tur

tur pulvis; qui in jure pulli sumi potest. Vel ex *symphyto majori fiat fecula*, ex qua formentur pilulæ, & propinentur. Vel singulis diebus manè jejuno stomacho exhibe essentiæ consolidæ majoris cochlear unum cum guttis duabus balsami salis gemmæ.

Atque hæc frequentissima sunt medicamenta, quæ in herniâ intestinali vel ex rupto, vel relaxato peritonæo ortum habente adhibentur, quæ ipsius peritonæi & musculorum unionem, vel corrugationem, ac roborationem moliuntur. Multi credidêre, quòd si hujusmodi tumoribus, adhibitâ ustione ignis actualis, vel potentialis, vel incisione, deindè induceretur cicatrix, quòd firmissima pars remaneret, neque ampliùs relaxaretur; at id licèt verosimile videatur, falsum tamen est in praxi, ut nos multoties observavimus. Cœterùm si ex iis, quæ nos attulimus integram sanitatem æger consequi non possit, fasciâ contentus erit, qui periculosiora medicamenta tentare non audet; hac enim solâ si rectè contineantur intestina, omnibus vitæ actionibus sine magno impedimento vacare poterit, modò ab omni violentiâ absint.

De Testium Tumoribus.

Cap. LVII.

De Hydrocele.

Testes variis tumorum generibus infestari solent, inflammatione, scilicèt scirrho, œdemate &c. quæ sunt cum aliis communia, quorum hîc tractationem non instituimus; quædam alia sunt particularia, & propriis competunt testibus, non enim fiunt in extimâ scroti parte, sed in intimâ, in ipsis, vel circa ipsos, hujusmodi autem sub herniarum, vel ramicum nomine comprehenduntur, quæ idem denotant ac testium tumores. Sunt herniarum plures species, prima dicitur *Hydrocele, seu hernia aquosa*, cujus, & aliam sortem barbari recensent, nempè humoralem, quasi verò quis unquàm diversos humores in ejusmodi herniâ nudo & lynceo intuitu distinxerit. Secunda *Sarcocele, seu hernia carnosa*, quæ est excrescentia carnea sacculum occupans. Tertia *Pneumatocele, seu hernia flatuosa*. Quarta *Cirsocele, seu hernia varicosa*, ob venulas multas crassas circa oscheum involutas, quæ varices nuncupantur. Quinta *hernia Veneris*, cùm testes impuro concubitu intumescunt, ut de *Lue Venerea dicemus lib. 3. cap. 3. de testium tumore*. Sexta *spermatocele*, cùm vas ejaculatorium corrugatur, & in scrotum delabitur.

Præter has fœminis adhuc peculiaris

liaris infesta est, ipsisque solis propria, & à virili sexu planè aliena, quæ in uteri ligamentis contingit, adeò ut uterus deorsùm ad pudendum propendeat; verùm impropriè vocatur hernia uterina, quia neutiquàm uteri hernia est, sed tantùm uteri procidentia, de qua inter uteri affectus plenior commemoratio fiet, & hìc attingemus.

Hydrocele idem denotat, quod Aquæhernia, sive ramex aquosus, seu hernia aquosa, ab aliis scroti hydrops appellatur, nàm est aquæ collectio in scroto, & circa testes; ydor enim græcè aquàm significat, & vox illa cele apud veteres omnis tumor quacumque corporis parte esset; dicebatur: posteà tamen in specie in testibus, & circa testes plusquàm alibi tumores exortos denotare cœpit.

Hernia aquosa sæpè hydropem, ascitem vel sequitur, vel potiùs comitatur, & quandòque sine eo est. Colligitur aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipsam, & pelliculas adjacentes, vel in propriâ continetur pelliculâ, atque hoc genus herniam in tunicâ super agnatâ vocamus. Aliquando duplex oritur, hernia cùm materia aquosa, & intra tunicam darton dictam, & in superagnatâ consistit. Quandòque solùm aquâ scrotum distenditur, quandòque etiam flatus complicantur, ut in hydrope contingere solet. Interdùm etiam carnosa quædam substantia circa vasa spermatica concreta aquâ tecta latet, quæ scroto aperto paulò post in cancrum degenerat malignum; ubi enim serosus humor acris est, venas capillares, membranasque leviter erodit: hinc pars nutrimenti illa, quæ paulatim exudat, quia viscida, in carnem concrescit; reliquum verò, quod serosum est, scrotum ità extendit, ut caro tactu explorari possit.

Signa.

Hydrocele visui, & tactui patet, nam mollis est, & indolens, ac potissimùm quandò aqua in tunicis exterioribus continetur; certiùs tamen exploratur in loco obscuro, appositâ ardente candelâ, vel lampade, scrotum lucidum quasi apparet, instar vesicæ aquâ plenæ, aut ovum, putamine dempto, pellucet, æger de pondere, & gravitate conqueritur, neque etiam tumor per compressionem in abdomen recedit, ut in enterocele fieri solet, sed semper ferè ejusdem magnitudinis se visui præbet. Distinguitur hydrocele à sarcocele per tumoris transparentiam, & opacitatem; nàm in obscuro loco lumen post scrotum positum ab opposito oculo videtur, si hydrocele est: sed si sarcocele sit, ob carnis opacitatem minimè quidèm lumen transparet. Ubi testes soli intumescunt, scrotum adhùc rugosum aliquo modo apparet, quod non accidit, ubi aqua inter scrotum præcipuè continetur.

Quo in loco, & inter quam tunicam humor aquosus contineatur, his cognoscitur signis: Si inter erythroidem tunicam continea-

tur, tumor erit rotundus, paulò longior, ovi instar, testiculusque ibi visui, & tactui occultatur, scrotumque ipsum albidius est, & nihil, aut parùm intenditur. Si extra erythroidem tunicam sub darto lateat humor, testiculus tactui occurrit, scrotum magis intenditur. Si tandèm in superagnatâ tunica humor hæreat, tumor undique conglobatus alterius testiculi imaginem refert.

Causa.

Putârunt vulgares chirurgi hydrocelen rarò in ipso scroto generari, sed à partibus supernis infrà, à ventriculo, aut hepate, vel mesenterio, & intestinis aquam in scrotum descendere, imò à toto corpore, sed has insulsitates in nostrâ *Trutinâ lib. 1. cap. 4. de pulmonis hydrope* fusiùs repudiavimus.

Nonnulli in hydrocele aquam ex abdomine in scrotum effluere existimârunt. Verùm hoc tantùm militaret in hydrocele cum hydrope conjunctâ in quo magna aquæ copia in abdominis cavitate est collecta, vel si aliquid aquæ ex abdominis cavitate in scrotum sensim descenderet, & æger hydrope adhuc non laboraret, saltim necessariò in hydropem incideret, quod falsum esse nos experientia docet; videmus enim multos hydrocele ad multos annos laborare, nec ascite tentari.

Qui iam statuunt ejusmodi serosum excrementum in scrotum destillare à vasis urinariis illud ad vesicam deferentibus, si in eorum tunicis raritas aliqua, vel à naturæ primordiis facta sit, vel temporis processu ob vim acrioris urinæ supervenerit, ob quam aliquæ ejus guttæ assiduè transsudent, quæ facilè sibi aditum parare possint, ob suam tenuitatem, & loci vicinitatem ad testes, & scrotum. Cæterùm illorum vasorum tunicæ non sunt ex chartâ emporetica, sed satis densæ, ut credibile non sit, urinam per illas transsudare posse.

Crediderunt alii aliquid humoris aquosi à rene ad scrotum descendere, sed per quos ductus id descendat, non docent, cum renes substantiam habeant duram, compactam, & densam.

Paracelsus hydrocelen oriri vult in oscheo ex sale, qui naturâ suâ in resolutionem abire aptus natus est, & superfluæ humiditatis haustu liquatur, quam sententiam non omninò improbabilem arbitramur.

Oritur hydrocele, cùm ductus lymphatici intra scroti, vel testium tunicas contenti, vel occluduntur, ex quorum occlusione nimii non purgantur latices, & per hæc vasa impeditur transitus, vel à lymphæ copiâ rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ eroduntur.

Hùc etiam spectat vasorum debilitas, vel raritas, & præcipuè accedente aliquâ causâ externâ, ut percussione, vel compressione. Nòn negamus tamen in abdomine, vel circa renes ductibus lymphaticis ruptionem, erosionem, & imbecillitatem accidere posse, & indè ad scrotum, vel testes, nunc sinistrum, nunc dextrum lympham gut-

guttatim extillare, in primis accedente causâ externâ.

Prognosis.

Hydrocele incipiens facilè curatur, nisi tamen ex ascite dependeat, tunc enim nisi priùs prædictum malum curetur, vel ejus auferatur causa, curari nequit. Quandòque ad tantam molem excrescere solet, ut sæpè caput æquet humanum. Si tanta hydrocele sit, ut testes perpetuò madeant, facilè eos stagnans diù aqua citrina putrefactivam nacta qualitatem corrumpere possit, scroti quidèm apertione, atque aquæ eductione mox juvantur, brevi tamen aqua redit. Quæ scroti punctione curatur hydrocele, semestrem sibi assumit censum nàm rursùm nova aqua affluit, nisi per efficacia remedia interna cacochymia corrigatur, & serum purgetur, & causa auferatur. Imò nulla herniarum incisio in vero cacochymo debili, sene, intemperante, vel guloso, ex voto succedit, sed semper ignominiam pariet. Quæ à causâ externâ est hydrocele, non ità difficulter curatur, quàm quæ ab internâ. Si carnosa quædam substantia circa vasa spermatica concreta aquâ tecta latet, scroto aperto, paulò post in cancrum degenerat malignum. Quæ hydrocele à renum vitio, ut dicunt, oritur, difficulter sanatur, non nisi renibus curatis, quod impossibile est, & temporis progressu ab humoris acrimoniâ testis substantia corrumpitur, & ulcus excitatur immedicabile, & eiìò testis sectione auferri, & ità tumorem tolli possit: tamen postea humor, qui anteà in testem descendebat, in corpore hæret, & alia lethalia excitat mala.

Curatio.

Hydroceles curatio duplex est, una producti, & altera illius quod causæ est; quapropter si simul hydrops conjunctus sit, curatio ad eum præsertim dirigenda est, & aquosi humoris generatio prohibenda: quod etiam faciendum est, si sine hydrope aqua in abdomine colligatur. Producti curatio aquæ eductione tantùm assequitur, corpore priùs purgato, *conservâ flor. persic. resinâ jalap.* vel aliis hydragogis alibi descriptis; fiat deinde producti eductio, quæ communiter fit lanceolâ, scrotum incidendo, sed hæc operatio imperfectum relinquit opus, nàm rarò tota educitur aqua ob incisionis angustiam, & ejus labiorum coalescentiam. Postremò invenêre instrumentum ferreum, imò chalybeum ad hoc opus peragendum mirabile, quod absque dolore, & horrore ad minimam usque guttulam aqua educitur. Instrumentum hoc chalybeum est fistulosum majoris calami gallinacei, longitudinis quatuor transversorum digitorum, in extremorum uno ex quadrato in acutissimum mucronem desinit, & paulò infrà quatuor foraminula quadrata habet, quæ in fistulam ejusdem chalybis se aperiunt; in altero

tero verùm extremorum æqualiter eſt, & ad apertum. Hoc inſtrumentum parte ejus acutâ in hydrocelen infigitur, manu elevato teſte, ne inſtrumenti mucrone pungatur, ac eò uſque illud aſcendere intra ſcrotum permitte, quouſque aqua per foraminula ſub mucrone in fiſtulam, & deinde foràs deſcendat; ſi cautè ſcrotum premendo, ut illud inſtrumenti mucrone pungas, & integram aquam per foramen adigas, extrahe demùm inſtrumentum, nàm neque punctionis veſtigium relinquit. Verùm ni aquæ geneſis inhibeatur, ſingulis annis, imò ſemeſtribus id facere opus eſt, & ſic aqua intra ſcrotum contenta ejus operatione, & apertione ſenſibiliter evacuatur, quod quidèm præſidium ſatis tutum, & efficax eſt. Si verò intra proprias teſtium tunicas deliteſcat aqua, minùs tutum, & inefficax erit præſidium. Si cum hydrocele caro aliqua circa teſtem concreverit, curatio cautè inſtituenda eſt, cùm malum facilè in cancrum abire ſoleat. Si teſtis ex aquâ corruptus ſit, quod ex fœtore, & pravo aquæ colore deprehenditur, ne vicinas inficiat partes ſectione extrahendus eſt, ut in ſarcocele fieri aſſolet. Nonnulli bardì vulgares ſcrotum, ut aquam educant, cauterio ſeu potentiali aperiunt, verùm perperàm faciunt, nàm ulcus inde ſuccedens difficulter ſanatur, quia hydrocele eſt ſcroti hydrops, & juxta *Hip. aph. 8. ſect. 6. Hydropicorum ulcera ægrè ſanantur, cùm ulcera exſiccatione indigeant.*

Eductâ hydroceles aquâ, remanet, ut medicus procuret, ne iterum producatur, id obtinebit, ſi per quadraginta dies *cancrorum fluvialium ſalia alkalia* infirmo exhibeat, eſt ſal alkali cancrorum idem ac eorum cinis vehementi igne paratus, hujus recipe ʒ. j & quolibet manè per 40. dies patienti eum exhibe, ſi interim hydrocele redeat, iterùm inſtrumento pungatur, & id toties, & uſque dum alkali cancrorum cauſam generationis aquæ exterminaverit.

Nonnulli aquam in ſcroto collectam inſenſibiliter deplere tentant; verùm ſi in magnam excreverit molem, incaſſum laborabit medicus, non negaverimus tamen, ſi in paucâ quantitate, & recens circa principia, poſſe inſenſibiliter, & in halitus reſolvi, potiſſimùm verò in pueris, ad hunc finem obtinendum cataplaſma uſurpari poteſt:

℞. *Cochlear. cum teſtis contuſ.* ℥. iv.
Baccarum lauri,
Sulphuris ana ℥. ij.
Stercoris caprini ℥. iij.
Cum ſ. q. lixivii.
Fiat cataplaſma.

Vel ſtercus caprillum cum aquâ fabrorum ferrariorum, vel quod præſtat, *urinâ propriâ coctum* applicetur: Vel *limaces cum ſuis teſtis piſtentur, & reducantur in emplaſtri formam*, quod ſcroto applicetur, & relinquatur, donec ſponte cadat. Vel

℞. *Ol. irini*,
Rutacei,
Laurini ana ℥. j. ß.
Bdell. vino ſolut. ℥. ß.

Sulphuris

Sulphuris vivi ℥ ij.
Stercoris caprini q. s.
Fiat linimentum.

Vel fiat sequens emplastrum:
℞. *Ceræ lib.* j.
Terebinth. ℥. ij. ß.
Bdellii,
Ammoniaci ana ℥. ij.
M. f. empl.

Internè exhiberi possunt ea omnia, quæ diapheresim promovent. Fugienda sunt diuretica, quia magnam seri quantitatem ad scrotum vehere, & malum augere possunt.

Verùm notandum est, quòd si hydrocele ex vasorum lymphaticorum occlusione, seu obstructione per essentiam in ipso scroto, vel per consensum ab abdomine, vel circa renes, vel ex ductuum raritate, & debilitate ortum ducat, hæc quæ descripsimus, profectò juvant, imò hydrocelen sanare possunt; at si à vasorum ruptione, vel erosione malum oriatur, nihil omninò prodesse possunt, sed tantùm scrotum repletum instrumenti punctione deplere optimum erit præsidium.

Cap. LVIII.

De Sarcocele.

Sarcocele idem est ac Latinis Carnhernia, Græcè enim Sarx, sarcos carnem significat, & cele apud Græcos tumorem denotat. Tumor est carnosus, qui in scroto nascitur, testibusque adnascitur.

Signa.

Tumor hic in scroto est durus; intumescentia in inguine nulla, figura testem refert, insensilis est augmentatio, quo modo ab exterocele differt, quæ mollior, & illicò oboritur; ab hydrocele opocitate secernitur. Majus est pondus, majorque molestia, quàm dolor. Si tumor sit durus, & scirrhosus, nec dolor, nec calor adest; si verò sit malignus, dolor punctorius percipitur.

Causæ.

Secundum vulgares fit sarcocele ex sanguine impuro, imò ex optimo ad scrotum, & testes copiosiùs affluente, ibique in substantiam carni similem mutato. Sed in falso volutantur supposito; supponunt enim sanguinem, qui pro vitalitate inservit, nutrire, & ex eo carnem gigni, quòd si verum hoc esset, sequeretur macilentos esse obesos, quia nimio abundant sanguine, & obesos esse macilentos, quia pauco exuberant sanguine: igitur autopsiâ patet sarcocelen ex impuriori, sive puriori non gigni sanguine.

Nos veram sarcoceles causam in eo consistere existimamus, cùm ictum, percussionem, contusionem, lapsum &c. fibræ spermaticæ intra scrotum, vel ipsos testes amplexantes patiuntur, tunc luxuriante in dictis fibris spermaticis vi auctrice succus nutrititius in partem profluit, & in carnem mutatur

tatur luxuriantem. Sic enim in arboribus observamus, si cortex externus vulneretur, contundatur, vel percutiatur, ex affluente succo nutritio nodos fieri solere.

Prognosis.

Sarcocele difficulter medicamentorum ope curatur, præcipuè si sit inveterata, neque suppurationem, neque resolutionem admittit, imò in magnam molem augeri solet. Plerùmque nonnisi chirurgiæ operâ ratò sine testis ablatione tollitur. Ad inguina ubi se extendit, ferè incurabilis habetur.

Curatio.

Præmisso medicamento purgante de communi morborum omnium, vulgares in principio venæ sectione utuntur, verùm hoc remedii genus est veluti unguentum ad herniam; deindè ad reprimentia deveniunt, ut tumoris incrementum inhibeant, postmodùm ad exsiccantia, ut absumatur tumor, hujusmodi est pulvis radicis ononidis, ut refert *Matthiolus in Dioscoridem lib. 3. cap. 18. Novi ego quendam, qui hujusce radicis pulvere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit, & sanatus est: licèt à medicis nullo alio medicamento, quàm solâ sectione ustioneque hanc curari posse anteà statutum esset.*

Nonnulli sarcocelen solâ manu chirurgicâ, licèt relegent, sub initio tamen per ejusmodi emplastrum tentari potest.

℞. *Gummi ammoniaci,*
Opopanacis,
Sagapeni ana ℥. j.

Solvantur per macerationem, & lenem coctionem in aceto scillitico, exprimendo tùm solutionem per pannum, ut impurum remaneat, colatum rursùm leniter coquendo ad spissitudinem gummeam postmodùm etiamnum calenti admiscetur ol. philosoph. seu laterini rectificati tantum, ut fiat mistura emplastica, quæ tenuioris cataplasmatis, vel cerati toti herniæ tamdiù superponitur, donec trahatur in suppurationem.

Vel

℞. *Ol. philosoph. bis destillati* ℥. vj.
Opopanacis,
Galbani,
Bdellii repurgator. ana ℥. ß.
Liquescant invicèm, tum subterendo adde farin. fabar. ℥. ß.
Ficuum recent. in pulticulam contusarum num. vj.

Coque hæc continuâ subagitatione in massam mollem emplastralem, sub finem interendo camphoræ ʒ. j. Utere hoc emplastro ad tres, vel quatuor septimanas, vel donec herniosa caro suppuretur, aut in saniem convertatur, quæ demùm effluit, ulcusque ut alia, sanandum relinquit.

Quidam vulgares multa adhibent emollientia, quæ tanquàm inutilia omittimus, quia quandòque illa caro, quæ excrescit, emolliri non potest, & si emollientia adhibeantur, caro magis excrescit.

Si his emplastris ad suppurationem non deveniat, fiat foramen exiguum in scroto, superiori magis, quàm inferiori in parte, & per illud applicetur *oleum mercurii*, ut si

ut si hoc modo possibile sit, caro tolli possit: quamvis tamen visitatione omne corrosum non est auferendum, ut tanto meliùs carnis reliquiæ consumi possint.

Quod si his medicamentis malum curari non possit, & tumoris moles ægro molesta sit, testis unà cum herniâ sectione extrahendus est, & cute in inguine aperta, evulsisque vasis seminariis cum illius loci teste, ligatisque simul vasis, sub ligaturâ caro amputanda est. Minus periculi est, si non in inguine, sed scroti latere tumente sectio fiat, & testis cum carne illi adnata per vulnus extrahatur.

Verùm chirurgos admonitos esse volumus, ne pro sarcocele testes scirrhosos secent; parastratæ enim adeò tumefactæ quandòque sunt, testibus in primis scirrhosis existentibus, ut herniæ carnosæ specie illos decipiant.

Cap. LIX.

De Pneumatocele.

Pneumatocele idem sonat, ac hernia ventosa, seu flatuosa, estque tumor flatulentus in oscheo, seu scroto. Aliquandò cum hydrocele, & aliquandò etiam sine eâ invadere solet. Estque hoc malum pueris satis familiare.

Signa.

Tumor est in scroto, & quandòque in testibus cum tensione citra pondus, cum leviori pelluciditate, non admodùm increscens, & dùm manibus premitur, flatus deprehenditur, qui ex unâ parte in alteram cum sono impellitur, est quandòque cum, & quandòque sine tympanitide, & quandoque cum minatur.

Causæ.

Pneumatoceles causa sunt flatus in scroto, & quandoque in testibus, vel in ipsis geniti, vel ad ipsos à vicinis partibus transmissi, scilicèt ab intestinorum convexo, vel abdomine. Generantur flatus ex proprio membranarum alimento deturpato, vel in scroto, vel in intestinorum convexo, vel in ipso abdomine. Eodem modo fiunt flatus non aliàs ac intùs in intestino, scilicèt à similari alimento degenerante, quò fermentum deturpatum adveniens, ipsa loci vita irritata, & malè affecta vertat proprium membranarum alimentum in flatus.

Prognosis.

Pneumatocele tympaniticæ prosapiæ est, ac nonnunquam tympanitem præcurrit, quòd si aliter se habeat, inter reliquas herniarum species hæc una levissima, & curatu facillima est cùm quandòque flatûs faciliùs, quàm aliorum tumorum causæ tollantur.

Curatio.

Herniæ ventosæ curationi studendum est, ut flatus geniti discutian-

cutiantur, & alii ne denuò generentur, & inhibeantur ac ad hunc finem omnes interdicunt cibos, è quibus flatus generantur. Deinde purgantia præscribunt vulgares, verùm hæc raro proficiunt, imò per hæc flatus magis exasperantur. Corpore depleto, talem injiciunt clysterem, præcipuè si flatus ex abdomine suppeditantur.

℞. *Rutæ,*
Flor. chamemel.
Meliloti,
Sem. anethi ana m. ß.
Carui,
Cumini,
Lini ana ʒ. ij.
Coque. Colatura
℞. *Libram unam,*
Elect. bened. laxat. ʒ. j.
De bacc. lauri ʒ. ß.
Ol: rutae.
Anethi ana ʒ. j. ß.
Fiat clyster.

Sed allucinantur, nàm scrotum peccat, & podicem plectunt, non sunt flatus in intestinorum cavitate, sed in eorum convexo, vel qui in abdomine generantur, & ad scrotum transmittuntur, nec exturbari per podicem possunt, quia nullam adhuc anatome lustravit semitam.

Toti ventri imponunt sacculum, imò saccum ex *floribus chamameli, meliloti, sem. milii, cumini, carui, anethi &c.* sed hic sacculus est clystere pejor, nàm flatus agitat, nec exitum invenientes, ad scrotum confestim confugiunt, & morbum adaugent; si verò pneumatocele per essentiam, & non per consensum sit, nec obest, nec prodest. Præterquàmquòd nullo modo adduci possumus, ut credamus dari hernias ventosas per consensum ab intestinis, vel abdomine, quia si scrotum manibus premeretur, ascenderet flatus, & scrotum deplereturr, ac subligaculo arctè imposito, æger absque aliis præsidiis sanesceret, quod cùm nos in omnibus experti fuissemus, falsum invenimus; credimus tamen hoc evenire posse, quandò pneumatocelen tympanites comitatur.

Facilè curatur hernia flatulenta illis præsidiis, quæ genitos discutiunt flatus, & deturpatum in fibris abstergunt nutrimentum, hujusmodi sunt *Diacubeba Paracelsi ad ʒ. ij. Arcanum, seu liquor florum tapsi barbati suo modo paratum ad ℈. j. aliquoties sumptum in decocto seminis, & radicis fœniculi, aromaticum caryophyllatum, diacalaminthos Galeni, diospoliticon* ejusdem. Ipsi scroto adhibeatur fotus:

℞. *Pulegii,*
Calaminth.
Rutæ,
Origani,
Flor. meliloti,
Chamomill. ana m. j.
Sem. anisi,
Fœniculi,
Carui ana ʒ. ij.
Nucis mosch. ʒ. j.

Coque in vino pro fotu. Vel sequens imponatur cataplasma:

℞. *Fimi vaccini lib. ij.*
Sulph. viv.
Sem. cumini ana ʒ. ij.

Misce, & cum sufficiente quantitate mellis, & olei anethini fiat cataplasma. Ipsum scrotum inungi potest

oleo

oleo rutæ, macis ſtillatitio, & tandem imponatur *emplaſtrum de bacc. Lauri.* Cave, ne pneumatocelen pungas, vel ſeces, nàm punctione, vel ſectione non curatur. Si morbus ſit cum tympanitide, non curatur, niſi principali ablato.

Cap. LX.

De Cirſocele.

Venæ conſpicuæ magnitudinis per corporis partes diſperſæ quendam patiuntur morbum, quo à carne verſus cutis ſuperficiem elevantur, ac ultra naturalem amplitudinem dilatantur, propter quod magnitudine naturali ampliores, & ſanguine turgentes apparent. Communiter iſtæ venarum eminentiæ varices indigitantur, verùm pro loci ratione diſtinctum meruére nomen, nàm ſi in ſcroto, ſive in teſtibus hujuſmodi venæ turgeant, cirſocelen appellitant affectum: cirſocele nàmque idem ſonat Latinè ac hernia varicoſa, Græcè circos ſignificat varices, & cele herniam. Si in pedibus, & cruribus hæ venarum dilatationes accidant, ſimpliciter dicuntur varices, de quibus fuſiùs *cap. 16.* egimus. Si tandèm talis vaſorum amplificatio in inguinibus eveniat, loci ratione cirſobubonocele dicitur.

Signa.

Cirſocele facilè cognoſcitur, nàm venæ in oſcheo circa teſtes ob dilatationem ſunt tum ut, quaſi funiculi, cum tumore aliquantulùm obliquo, & racematim in uvæ modum veluti glomerantur cum teſtis relaxatione, & nativi coloris in cœruleum, nigrum, aut ſubviridem tranſmutatione. Dolor non adeſt, niſi flatulento ſpiritu nimis diſtendantur.

Cauſæ.

Cirſoceles cauſam ſolitis nimiis inhærentes credidére inepti vulgares eſſe humorem melancholicum in corpore cumulatum ad oſcheum, & in primis in venas, quæ teſtes nutriunt, effuſum. Vera cirſoceles cauſa ſunt venæ in oſcheo circa teſtes debilitatæ, quæ ſanguinem ſurſùm non impellunt, ſed colligunt, & novâ accedente ſanguinis portione dilatantur, propter quod ſanguis, quem in cor revehere debebant, veluti in gurgite ibi recipitur, & in eo circulationis motus retardatur. Conferunt ad cirſocelen partis debilitas, ictus, contuſio &c.

Prognoſis.

Cirſocele parùm moleſtat, verùm ſecundum vulgares curatu difficilior eſt, quia ab humore melancholico pendet, ut alii tumores, qui ab hoc oriuntur humore; quandòque tamen in turpiſſimum colorem, & foramina quædam fœtentiſſima terminare ſolet.

Curatio.

Vulgares pro hujus herniæ curatione purgantia præmittunt pro

humore melancholico expurgando, & talem instituunt curationem, qualis tumoribus melancholicis debetur. Et quidèm nonnulli sectione curant, ut Varices. Verum hæc curatio multa incommoda, & pericula habet conjuncta. Alii emollientibus, & discutientibus curationem moliuntur, ac proindè balneum, seu semicupium ex decocto *radicum althææ*, *seminum lini*, *sesami*, & similium usurpant, & deindè locum affectum inungunt *oleo sesamino*, *amygdalarum dulcium cum bdellio*, & id per octo dies continuant. Postmodùm adhibent balneum *ex lixivio, in quo cocti sint flores chamameli*, *& fœnugraci*. Verùm his vanidis medicamentis nescimus, quid emolliant, discutiantque. Numquid sanguinem intra venas emolliunt, discutiuntque? Imò potiùs relaxatas venas dilatant.

Quidam adstringentibus utuntur, ut *balaustis*, *corticibus granatorum*, *rosis rubris*, *bolo armeno*, *nucibus cupressi*, & similibus, vel sequenti fotu, ut

℞. Comar. absynth. sicci,
Nucum cupressi, &
Gallar. omnium ana p. j.
Mastiches,
Manna thuris, &
Ladani ana ℥. ß.

Coquantur in vino austero, & aquâ myrtillorum ad consumptionem tertia partis, & postmodùm coletur, & supra partem affectam fiat fotus, vel linteola in hoc decocto madefacta frequenter in parte affectâ detineantur. Quandòque adhibent singulis diebus *aquam è nucibus cupressi in duplici vase destillatam*, quâ scrotum humectant, adhibentque subligaculum.

Indicatio pro cirsoceles curatione est, ut sanguis in venis stagnans fluidior reddatur, & venarum fibræ corrugentur, densioresque fiant. Hoc neque purgantibus, neque phlebotomiâ, neque balneis, neque mercurialibus, neque sectione, neque corrosivis tentandum est; nàm hæc omnia venarum constitutionem magis lacessunt, eapropter specificis est medico innitendum, horum nos duo tantum experti sumus. Unum est *rasura radicis Bryonia recentis*, multoties cirsocelæ superposita, hæc non secus ac in echymosi coagulatum, & crassum resolvit sanguinem venarumque fibras corrugat. Alterum est humana pinguedo, hæc super cirsocelen ligata, ac tèr repetita varicosa corpora ad naturalem reducit situm.

Cap. LXI.

De Scroti, & Testium Inflammatione.

Præter notatas herniarum species, quas scroto, & testibus accidere descripsimus, prædictæ partes alios patiuntur tumores, nempè inflammationes, abscessus, inflationes, scirrhos, cancros, gangrænas, ne idem bis repetatur, silentio prætermittimus, quia de prædictis affectibus peculiaria instituimus capita, solùm hîc de scroti, & testium inflammatione age-

agemus; Verumenimverò inflammatione interdùm corripitur scrotum, & quidèm nunc solùm, testibus salvis, sæpissimè cum eodem scroto testibus unà inflammatis.

Signa.

Scroti inflammatio facilè patet, nàm levioris causæ est, & exteriorem cum subjectâ membranâ carnosam comprehendit pelliculam. Scrotum in tumorem attollitur, adest durities, rubor, & calor, dolor lancinans, qui per levem contactum exasperatur, solet unà leviuscula febricula adesse. At si vehementior inflammationis causa subest, tunc inflammatio simul testes incendit cum vehementi dolore, & febris incendio, solo teste inflammato, exterior scroti color naturalis est, testis verò durior, humidior, & ex levi attactu dolere non videtur, at in valido digitorum attactu rubor, dolor, & durities magis se manifestant, quæ omnia, si scrotum simul inflammatur, sunt manifestiora. Febris quoque in graviori causâ semper unà incenditur, cum dolore pulsatili ad renum usque loca se extendente, & hæc omnia geminantur, utroque teste inflammato, & dolor magis acutus per totum lancinat corpus; at si unicus saltim testis inflammatione laboret, dicta symptomata minùs percipiuntur.

Causa.

Inflammatur scrotum, & testes secundum vulgarium sententiam à sanguine ad eos p. n. confluente, quod accidit vel sponte eò ruente sanguine, vel ex percussione, aut collisione, equitatione durâ, aut ab aliâ causâ externâ sanguinem eò trahere valente, eò attracto, nunc scrotum, nunc unà testes inflammantur, & nunc vel scrotum, vel testes. Optima quidèm causa, sed nimis rustica, & trivialis, & quia multùm dicit, nihil dicit; non enim explicat quomodò fiat inflammatio.

Nostra circa scroti, & testium inflammationem sententia est, quòd sanguis in harum partium venulis vel grumescit, concrescit, vel per tubulorum rarefactionem intra fibras effunditur, concrescit, & per novam affluxionem tumorem, dolorem, calorem, ruborem, & pulsum accersit. Causæ occasionales internæ sunt vesiculæ excitatæ ab humore acri, & salino, sive à degenere succo alimentitio, quæ sub cuticulâ vesicæ lymphâ plenæ, vel pustulæ excitantur, vel intra partium cavitates; undè fit, ut scrotum, vel alteruter testis turgidior, & durior evadat, & facilè postmodùm inflammatio sequi possit. Externæ sunt violentæ injuriæ à lapsu, percussione, equitationis succussione, contusione, compressione &c.

Prognosis

Prognosis.

Scroti inflammatio interdùm non difficulter curatur, & interdùm periculo non vacat, cùm sit in loco humido, facilè in gangrænam mutatur. Testium inflammatio admodùm perniciosa est in eorum substantiâ, in principio tamen curari potest, si statim convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus error neque à patiente, nec à medico committatur, sed per resolventia terminetur. Verùm si diutiùs negligatur, vel in lapideam duritiem, vel in suppurationem abit, & testium intolerabilem excitat dolorem, vel eorumdem corruptionem, vel etiam gangrænam, & ipsam mortem afferre potest.

Curatio.

Vulgares scroti, & testium inflammationem curant secundum communes aliarum partium curandi leges, scilicet præscribendo convenientem victus rationem, ut in omnibus affectibus calidis præscribunt. Deindè sanguinem, qui ad ipsos p. n. fluit, repellunt, intercipiunt, revellunt, postmodùm, qui fluxit, discutiunt, aut si suppuratio impediri non possit, eam promovent. In principio statim sanguinem revellunt, sectâ venâ in cubito. Posteà quoque poplitis, vel malleoli partis affectæ venam aperiunt. Post sanguificinam altero die cucurbitulas ad derivationem coxis imponunt scarificatas. Verùm estò totum innocentem exhauriant sanguinem, nunquàm noxium in radice attingent. Præterea revulsionis, & derivationis leges vanas, & commentitias patefecit sanguinis circuitus.

Si humores biliosi in corpore redundent, qui inflammationis ansam præbent, medicamentis bilem purgantibus utuntur, ut *mannâ, cassiâ, syr. ros. solut. &c.* Verùm purgantia in inflammatione omninò inutilia sunt, imò semper noxia experti sumus, ut ipsi vulgares testes sunt testes.

Simul statim, dum hæc administrant, repellentia adhibent, & scrotum cum testibus in cataplasmate involvunt, ut

℞. *Farinæ hordei,*
Fabar. ana ℥. j. ß.
Pulv. rosf. rubr.
Myrtill.
Balaust. ana ʒ. ij.
Ol. rosf. &
Aceti sambuc. ana ℥. j.

Coque in suff. q. vini rubr. & f. cataplasma. Vel pro loci inflammati refrigeratione refrigerantia adhibent epithemata, ut

℞. *Succ. solani lib.* ß.
Plantag. &
Persicariæ maculatæ ana ℥. iij.
Farin. hord. lib. ß.
Flor. malv. arboreæ exsiccat.
Rosf. rubr. ana ℥. j.
Ol. rosac. ℥. iv.
M. f. cataplasma.

Vel sequens commendant, ut

℞. *Aq. rosf. &*
Plantag. ana ℥. ij.
Mucilag. sem. psyllii, &
Cidonior.

Cidonior. cum aquâ ros. extract.
ana ℥. ß.
Cerussæ ℥. iv.
M. f. epithema.

Si dolor urgeat, refrigerantibus, & laxantibus utuntur, ut

℞. *Farin. hord.* ℥. ij.
Sem. lini, &
Fœnugraci ana ℥. j.
Malv. &
Alth. ad mollitiem coctar. ana m. ß.
Pingued. porci, &
Ol. violar. ana q. s.
Fiat cataplasma

Vel

℞. *Solani*,
Malvar.
Viol. ana m. j.
Furfur. p. ij.

Coquantur, & parti dolenti applicentur.

Ad sanguinis fluxum intercipiendum, ad pubis latus, ubi venæ, & arteriæ ex abdomine ad testes, & scrotum descendunt, defensiva, & intercipientia imponunt ex *ros. rubr. bolo armeno, mastiche cum aquâ ros. & ovi albumine, vel unguentum comitissa, vel emplastrum ad herniam*, tùm repellentibus utuntur, & tandèm materiam digerunt, quæ si suppurationem nanciscatur, eam adjuvant, abscessum maturum aperiunt, digerunt, mundificant, & aliorum more consolidant.

Scroti & testium inflammationem duplici præsidiorum genere curamus, ut in aliarum partium inflammationibus diximus, abdicatis tamen purgantibus, & phlebotomiâ, quæ nunquàm juvare possunt. Primum erit illud, quod sanguinem dissolvit concretum, cujusmodi est *sperma ceti*, *essentia sanguinis hirci*, *stibium diaphoreticum*, *magisterium oculorum cancrorum fluviatilium*, *extractum bellidis minoris*, *mumia*, *aqua theriacalis*, *mistura simplex*, *spiritus tartari &c.* quæ intrò sumi possunt.

Alterum est topicum, hujusmodi erit *emplastrum de spermate ceti.* Multum conducit *herba Paris viridis contusa*, nàm inflammationem illicò sistit, vel sequens compositio, ut

℞. *Nymph.* &
Nasturtii aquatici ana m. ij.

Coque in suff. q. acet. ros. cum vino, & in fine decoctionis adde ol. ros. parum, & tepidiusculè applica. Vel præsentissimum erit cataplasma *ex ruta, & ebuli foliis in aceto coctum*, & applicatum

Si dolor valdè urgeat, anodyna requirit, & tunc:

℞. *Mica panis in lacte fervido*,
Macerata, & express. lib. ß.
Vitell. ovor. crud. conquass. num. iij.
Farina fœnugraci ℥. j.
Ol. ros. ℥. iij. *m.*

Vel sequens, ut

℞. *Farinar. hord.*
Sem. lini,
Fœnugraci ana ℥. j.
Fol. hyoscyami m. j.
Malv. m. ß.
Ping. porci ℥. j.
Ol. sem. papav. ℥. j. ß.
Lact. vaccini q. s.
F. cataplasma.

Si inflammatio per procrastinationem jàm ad suppurationem tendat, tunc humidiora conveniunt, ut

℞. *Althææ cum toto,*
Malv. ana m. j.
Farinæ tritici ℥. iij.
Sem. lini,
Fænugræci ana ℥. j. ß.
Flor. chamæmel.
Meliloti ana p. ij.
Coquantur in jure pingui ad mollitiem, tum contusa per cribrum trabiciantur, & adde
Axungiæ porcinæ ℥. iij.
Ol. viol. q. s.
Fiat cataplasma.

Vel sequens ex *cepâ coctâ sub cineribus cum axungiâ porci, & modico sapone Neapolitano.* Vel imponatur *emplastrum filii Zachariæ, vel Apostolicum,* sed præstat præ omnibus *emplastrum nostrum Benedictum,* quod abscessum aperit.

Si sufficienter maturata suppuratio per se rumpi nolit, scalpello incidatur, & regatur, ut de aliarum inflammationum suppuratarum curatione diximus, tandèm ad sanitatem perducatur *emplastro fodicationum, vel Oppoteldoch Paracelsi.*

Cave tamen, ne abscessum cauterio potentiali aperias, nàm pessimos habuisse successus nos observavimus. Foramen sit exiguum, quod tantùm tunicas penetret. Licèt in hoc casu pus optimè se habeat, morbus nihilominus perniciosus est, & facillimè in cancrum, aut sphacelum degenerare potest, & commodiori medio, quàm ferro auferri non potest, si in tempore talis operatio instituatur.

Advertas volumus, quòd quæcumque medicamenta scroto, & testibus applicantur, ligatura semper necessaria est, quæ versus superiora tendat, ut scrotum, & testes minùs pendeant; ità enim pondus, dolor, & fluxus ad locum affectum minùs fiet.

Postquàm de testium, & ipsorum domicilii affectibus egimus, ex nostro instituto conveniens est de penis affectibus agere, undè

Cap. LXII.

De Priapismo, & Satyriasi.

Natura penem efformavit ob coitum, & non ad emittendam urinam, (fœminæ nàmque sine eo lotium excernunt) ac proindè per certa intervalla intenditur, tenditur, rigidusque evadit, ut longissimè sua porrectione semen intra muliebrem sinum ejaculetur, qua operatione completâ, à suâ induratione, tensione, & intumescentiâ iterùm se remittit, ac mollis, & pendulus redit, ne assidua arrectio infessum, & negotia præpediat. Evenit quandòque ut assidua fiat penis erectio, quæ duplici insignitur nomine, una dicitur Priapismus, altera verò Satyriasis, sive Satyriasmus.

Priapismus, ut *Gal. placet 6. de loc. aff. cap. 6. Est cùm penis, sive virile membrum in longitudine, & latitudine, seu circulo totus augetur, nullo quidèm stimulante ad libidinem desiderio, aut acquisito calore, veluti quibusdam accidere consuevit, qui* supini decumbunt; subjungitque *3. de sympt. causis cap. 4. Intumescit omninò inflaturque & arrigitur invitò, vel dicere potes permanentem colis,*

solis, aut auctionem, aut tumorem.

Denominationem hic affectus à Priapo desumpsit: fuit Priapus, ut poëtæ fabulantur, Liberi patris, & Veneris filius, quem superstitiosa antiquitas hortorum, agrorumque Deum præsidem credidit, & falce salignâ, ut furum, aviumque esset formido, ac semper pene porrecto sculpsit, hinc etiam membrum virile Priapi nomen accepit.

Altera est Satyriasis, & penis pariter continuo rig de erectus turget, cum ingenti salacitate. Venerisque furibundo appetitu, per coitum non exsatiabili.

A Satyris nomen accepit, qui ad libidinem semper proni sunt, & pene erecto pinguntur, à virili membro, quod veteres Sathin appellabant. Sunt Satyri homunciones uncis naribus, & cornua in frontibus, pedesque caprarum similes habent. Hi ut *Plinius lib. 7. cap. 2.* refert, sunt animalia quadrupedia, in subsolanis Indorum montibus perniciissima humanâ effigie, rectè currentia. Veteres hujusmodi monstra pro Sylvestribus diis coluerunt. Alii Sylvestres homines putârunt. Nonnulli dæmones incubos in hac homunciorum specie, aut latitantes, aut sub eadem in humani generis perniciem apparentes, ut in errorem homines inducant, arbitrantur. Hujusmodi à Divo Antonio per solitudines eremi Thebaidos visum fuisse meminit *Hieronymus* in vitâ S. Antonii: *Vidit homunculum (inquit) aduncis naribus, & fronte cornibus aspera, cui extrema corporis in caprarum pedes desinebant. Et præmisso crucis signo, cum, quisnam esset, interrogasset Antonius, respondisse fertur, mortalis ego sum, unus ex accolis eremi, quos cæcâ superstitione delusa gentilitas faunos, satyrosque appellavit.* Dicitur etiam ab herbâ, quam Satyrion nuncupant, quod libidinem proritet. Quæ etiam proritata lascivia, si omnem excedit modum, quandòque in Satyriasin quandam terminatur, ità ut nonnunquam occurrant exempla, ubi per nimium Venerem excitant ium usum, qualia sunt: *Borax Veneta, scincus m rini, boleti cervini, erucæ*, & similia, tantus excitatur salacitatis pruritus, ut concubitu non restinguatur, sed tamdiù stimulet, donec exhaustis brevissimo spatio omnibus viribus, unà cum semine vita profundatur.

Satyriasis non tantùm maribus, sed etiam fœminis accidere solet, (furor uterinus dicitur, ut de morbis mulierum dicemus) estò pene destituantur, qui erectioni aptus est. Virginibus, aut viduis junioribus proprius est affectus, quamvis etiam nuptis accidere possit, quæ ignavos habent maritos, aut non satis adamatos, qui vasa spermatica sufficienter deplere, aut appetitum Venereum explere nequeunt; ingens enim muliebrium prurigo cum dolore eas invadit, ità ut assiduè ad pudendum manus admoveant, & immenso Veneris œstro corripiuntur, extillante simul humore salso, & cunni labia, clytoris, locaque utero proxima phlogosim patiuntur, & quasi ignem concipiunt, intumes-

tumeſcunt, ac obſtruuntur, adeò ut liquamen illud, quod pro ſemine vulgares accipiunt, excerni nequeat: hinc ergò partes diſtenduntur, & coëundi appetitus augetur, morbuſque magis intenditur, exaſperatur, & tota Veneris domus exardet. Undè afflictæ mulieres in maniam actæ ab intenſâ, & effrœnatâ coëundi cupidine, obſcœna, & impudica verba paſſim effutiunt, abjecto omni pudore, Venerem furioſè expetunt, & ad eam quoſcumque viros invitant.

Signa.

Priapiſmus cognoſcitur, quod penis in longum, & latum creſcit, ac ſemper rigidus, erectus invitè citra rei Venereæ appetentiam, & durus perſiſtit, ante, & poſt coitum non detumeſcit. Nos priapiſmum in uno tantùm monacho obſervavimus, cujus penis octuplo major naturalis magnitudinis videbatur, ejus moles tenſa erat, & veluti carnoſa: Multa pro tantâ imminuendâ mole tentavimus.

In ſatyriaſi adeſt inexplebilis rei Venereæ appetitus, & re Venereâ peractâ, penis detumeſcit, ſed paulò pòſt reaccenditur prurigo cum majori coëundi furore, ac intumeſcit, & quò pluries futit patiens, eò libidinis œſtro rapitur, nec per coitum ſatiatur, & reverà in omnibus ſatietas, in coitu homini nulla. Satyriaſis, ſi à cauſâ externâ pendeat, ut à decubitu ſupino, & lumborum calefactione; à Veneris paleſtrâ intermiſſâ, vel nimiâ; à cibis, vel medicamentis Venerem irritantibus, id ægri relatione pateſcet. Quæ ſi abſint, à cauſâ internâ provenire probabile eſt, ut à plurimo, vel illo ſalino ſemine. Solet quandòque à flatu oriri, & tunc palpitatio quædam in pene percipitur.

Cauſæ.

Priapiſmi cauſam rimatur *Gal. 3. de ſympt. cauſis cap.* 4. inquiens: *Intumeſcit, omninò inflaturque & arrigitur invitè, vel dicere potes permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem.* Et *lib. de morb. diff. cap.* 9. hujus affectûs fiendi modum his verbis deſignat: *Augetur enim naturalis magnitudo non ſecus ac in ulceribus aliquandò caro redundat, ac etiam lingua, teſtes, & ubera, ſive quodvis aliud membrum præternaturaliter increſcere conſueverunt.*

Satyriaſis cauſa apud vulgares eſt nimia ſeminis copia, quod copioſius generatur ob ſanguinis abundantiam, & in primis vaſorum ſemini generando dicatorum calorem nimium, ob quem & ſanguinem copioſiùs attrahunt, & in ſemen mutatur. Verùm, ut fuſiùs in noſtrâ Theoriâ dicemus, allucinantur vulgares cum eorum Antesignano Galeno credentes craſſamentum genituræ fieri ex ſuperfluitate ſanguinis magis elaborati, & in albam, craſſioremque ſubſtantiam mutati, atque concreti, idque ex eo probare nituntur, quod genitura quanquàm cruenta enixa fuerit, ab aliis, qui præter modum re Venereâ uſi ſunt.

Atque nos certissimis freti conjecturis, atque observationibus affirmamus geniturae crassamentum non ex purpureo sanguine in album humorem mutato constitui, sed tale, quale est, de propriis vasis effluere, & in propriis conceptabulis recludi, indè concubitus tempore exiliat, nec unquàm purpurei sanguinis speciem exhibuisse. Quòd si aliquandò compertum sit sanguinolentam effluxisse genituram, crediderimus id potiùs ex venae, vel arteriae alicujus hiatu, quàm ex geniturae defectu provenisse; nàm verosimile est languere libidinis aestum, tentiginemque cessare, ubi universa genitura è corpore exilierit. Praetereà nimia seminis copia non potest esse tantae libidinis causa, nàm unico, vel duplici concubitu è propriis conceptabulis efflueret, & tentigo cessaret: aliquid aliud igitur in causâ est pro tanto aestu Venereo.

Vera satyriasis causa est semen nimio sale saturatum, (est nàmque semen naturâ suâ salsum, quod quisquam gustu percipere potest, ut fusiùs in Theoriâ de semine probabimus) undè satyriasis etiam salacitas appellatur, & homines Veneri obnoxii, salaces dicuntur, ac propterea Venerem è sale natam fingere poëtae, & ob id Ægyptii canes ad coitum inertes salsamentis, carnibusque sale maceratis ad Venerem alacriores reddebant, quia sal Venerem stimulat, prolificumque reddit semen.

Hinc tempore veris, qui salsamentis frequentiùs utuntur, oleo, quod plurimo abundat sulphure, & leguminibus, quae flatuosa sunt, magis ad luxuriam proritantur, & salacitas angit, insuper multùm libidinantur, qui piscibus vescuntur, nàm in sale natale solum habent, ubi ipsa Venus orta fuit; Veris enim tempore sol propiùs vertici nostro accedere incipit, & normaliter, ac ad rectos angulos radii solares incidunt, corpuscula in aëre dispersa moveri incipiunt, undè intenditur calor, & sic spiritus corporum seminalis, aliàs torpescens, ad motum excitatur, & semina in naturâ germinant, & juxta destinatas seminum ideas operantur. Hac eâdem ratione veris tempore animalia insecta, reptilia in terrâ, natatilia sub aquis, volatilia in aëre, & cuncta bruta lasciviunt, ad Venerem stimulantur, coëunt, & ardenter varios modulantur sonos, & cantus, quia musicam docet amor. Hoc determinato tempore coëunt, alias minimè quidem, ut suas perennent species. Solùm homini, post lapsum, non definitum fuit tempus, sicut & coeteris animantibus, sed omni tempore Venerem anhelat, & per victum, & coitum pugnat; homo ille, qui alienâ vivit quadrâ, per coitum tantùm pugnat. Et hac ratione brutorum foeminae quid serosum, statis temporibus, per vuluam forâs excernunt, cùm, scilicèt fervore correptae ad concipiendum libidinantur, tunc pudenda tuberant propter istud serum salinum, & consultò natura hoc generat, adhoc ut ad luxuriam alliciantur, & ut bruto-

brutorum penis libentiùs illo fero madidus in coitu intra viscera agitaretur, estque pro brutis naturæ sputum. Brutorum fœminæ à conceptione coitum repudiant, at nostrates fœminæ quò prægnantes sunt, eò avidius, & delectabiliùs comprimuntur. Undè *Poppea M. Agrippa* infandæ salacitatis mulier super hoc interrogata, petulanter respondit: Ideò bestias non coire gravidas, quia bestiæ sunt, & hac eâdem de causâ nostratum fœminarum pudenda semper madida sunt, ut perpetuò futiri possint. Sed ad satyriasis causam redeamus.

Provenit satyriasis à semine nimio sale imbuto, saturatur semen nimio sale à cibis calidis putatis, & aromatibus nimiùm conditis, ut & à medicamentis, & cibis ad Venerem stimulandam aptis; quæ nimio abundant sale, ad loca seminalia ab hujusmodi nutritione delato, undè semen à particulis salinis in suis vesiculis agitatum, & exitum quærens facilè fermentationis motum subit, turget, pruritum generat anima sensitiva suum exercet officium, nempe Veneris actum, spirituum affluxum concitat, & penis intumescit, hincque excandescens coëundi appetitus, & in tantâ turgentiâ, & fermentatione concubitûs tempore non totum, sed aliqua ejus pars è propriis conceptabulis exturbatur, fermentescens novum generatur, & ideò tentigo non cessat, sed per motum reaccenditur, & usu crescit.

Hujus morbi causa occasionalis est falsi seminis fermentatio à renum incalescentiâ, concubitu supino, præcipuè in culcitris plumeis, diuturna à Venere abstinentia, à coitu incalescentiâ, medicamentis, & cibis Venerem irritantibus. Itèm hunc affectum causant ea, quæ penem, & circumstantia irritant, vellicantque vasa, ut sunt penis ulcera, & medicamenta, quæ luem curant Veneream, calculus renum, & præcipue vesicæ, stranguria &c.

Prognosis.

Priapismus non solùm Veneris usum non adjuvat, ut in satyriasi, sed illum tollit, nam in hoc affectu penis moles minimè quidem à concupiscentiæ spiritu augetur, sed à carne quadam tensa in ipso pene producta.

Satyriasis non solùm totum corpus enervat, & extenuat, sed etiam vitam breviat, unde passeres, quia salaces sunt ad trienniium vivunt. Huic affectui tantummodo juniores, & seminosi obnoxii sunt, eo quod seminis copia fermentationem excitare apta est, concurrente copioso corporis calore, ut causa excitativa, ad quod senes ob exiguum semen, & calorem minùs apti sunt; Quanquàm & hi validis stimulis interdùm indulgeant ad vitæ usque internecionem. Priapismus, & satyriasis sæpè dolorem inferre soient, qualem patiuntur, qui Tetano corripiuntur, aut aliis membris convelluntur, & reverà nil aliud esse videtur, quàm Venerea con-

convulsio, undè perseverans, aut apollemationem, (ut in quodam M. ob nimium coitum, cujus penis glans infantis recèns nati caput repræsentabat, observavimus) aut spasmum, & eundem exitum efficit cum aliis convulsionum modis, nempè virium exolutionem tetanum, & mortem.

Curatio.

Priapismus, quia tumor est, curatu difficilis, iisdem remediis, quibus scirrhum curari diximus, cum aliquâ juvamenti spe curari potest.

Salacitas, sive satyriasis exactissima curatur diætâ, nàm Cereris, & Bacchi filia est, ideòque *sine Cerere, & Baccho friget Venus.* Abstineat patiens ab aromatibus, cibis sallis, calidioribus, & Venerem stimulantibus, non cubat in mollibus è plumis stratis, sed substernat *salicis folia*, & præcipuè *agni casti*. Vitet decubitum supinum, ne dorsum incalescat, & fermentationem in semine salso excitet, & concupiscentiæ spiritus ad vasa copiosiùs deferatur. Fugiat imagines Venereas, verba inhonesta, & mulierum aspectum, quia:

Oculi sunt in amore duces.

Tollat otium, quia:

Otia si tollas, periere cupidinis arcus.

Purgantia, ut & diuretica facilè malum adaugent, phlebotomia nullatenùs juvare potest, quia malum à sanguine non dependet.

Vulgares, ne seminis copia generetur, & ejus fervor, ut inhibeatur, refrigerantia, & semen absumentia exhibent, talia sunt *Vitex, dictus agnus castus, cujus folia, flores, & semen usurpant, Nymphæa, Lactuca, portulaca, plantago, Veneris umbilicus, succus mali citrii, menthæ, semen canabis anethum*, quæ à peculiari proprietate semen extingunt, & præcipuè *nymphææ radix decocta, & pota* magnum affert adjumentum, & ex his varia concinnant medicamenta, ut syrupos, electuaria, rotulas &c. sed:

Hei mihi, quòd nullis amor est medicabilis herbis.

Ex his etiam varia conficiunt unguenta pro lumborum, & renum inunctione, ut

℞. *Ol. nymphææ* ℥. ij.
Succ. lactuc. ℥. j. ß.
Sem. viticis ℥. ij.

Coque ad succi consumptionem, & colentur, & addito momento ceræ fiat: Unguentum.

Vel

℞. *Ol. rof.* ℥. j. ß.
Succ. solani,
Sedi,
Portulacæ ana ℥. ß.
Spumæ argenti,
Ceruss. ana ℨ. ij.
Aceti parum,
Ceræ q. s.
F. Ung.

Vel adhibent *unguentum refrigerans Galeni, vel ceratum santalinum*, aut alia hujusmodi Lumbis apponunt, & renibus, aut *Laminam plumbeam perforatam* in renum Regione gestare jubent.

Nunc frigida, nunc verò calida pro corporis, & humorum dispositione

ſitione eligunt. *Caphuram* plerique cùm per hos aſſumptam, tùm renibus, & teſtibus illitam Venerem extinguere putant, quia frigida, & ſicca eſt, ut *Serapioni*, & *Avicennæ* placuit, quæ tamen vehementer mediis ardet in undis, & eſt adeò ſulphurea, & tenuium partium, ut ſæpè per ſe evaneſcat in auras, ideòque Venerem extinguere negamus. Siquid hîc præſtat, ut dicunt, non frigiditate præſtat, ſed quia valdè ſiccat.

Eadem adhibent topicè, ut *folia ſalicis, viticis, ſedi, portulacæ, lactucæ Nymphææ &c.* quæ applicant Lumbis, renibus, genitalibus, & pedibus, ſcilicèt ex dictis plantis fomenta, vel lotiones parant, quibus acetum addunt, vel aquas ſtillatitias, vel harum plantarum ſuccos iſtis applicant partibus. Potentiſſimum eſt medicamentum ad Veneris extinguendam tentiginem *Cicuta* cum ſuâ comâ trita, & teſtibus, vaſiſque ſpermaticis circumlita. Verùm ex hac topicè applicatâ pravos obſervavimus eventus, nempè genitalium reſolutionem, & pro uno curando blando, alterum pejorem inducunt morbum.

Ultimum ſatyriaſis remedium caſtrationem eſſe putant, undè quoſdam ob caſtitatis Zelum ſeipſos caſtraſſe, imò penem cum teſtibus abſcidiſſe compertum eſt. Et nos obſervavimus presbiterum, qui ob caſtitatis zelum, ſed indiſcretum, & minime quidem ſecundum Dei rationale obſequium, penem ſibi, & quidem pube tenus cultro raſorio prorſus abſciderat. Verùm Eunuchi infames declarantur à jure, & Deus *Deut.* 23. ab Eccleſiæ ingreſſu eunuchos arcet. *Non intrabit eunuchus, attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, eccleſiam Domini.* Antiquiſſimus caſtrandi hominesmos fuit, quia id hominum genus ſervandis regum cubilibus adhibebatur, qui mos adhùc hodie à Turcarum Imperatore retinetur, nàm pueris, quos Gynæceo præficit, non ſolùm teſtes, ſed totum virile membrum curat abſcindendum. Qui caſtus eſſe vult non tantùm corpore, ſed etiam mente caſtitatem ſervare debet, nec ſufficit penis abſciſſio; novimus namque quendam, qui abſciſſo pene pube tenus ob gangrænam, paſſere ſalacior erat, ac quotidie in Veneris palæſtrâ pluries ſe exercebat cum concubinâ, & tamdiù illius mulieris pudendis ſua mutilata affricabat, donec tandèm ſemen emitteret. Nec per hoc quia mulieres pene carent, Vencreâ non corripiuntur tentigine, imò inter ſe coëunt, & ſemen emittunt. Eſt ſalacitatis malum in ſemine in ſuis conceptabulis, undè *Veri ſpadones ſunt, qui ex utero matris tales nati ſunt,* ut fuit Divus Johannes, *ſunt ſpadones, qui coacti ſunt ab hominibus, & ſunt ſpadones, qui ſeipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non tantùm corpore, ſcilicet opere, ſed etiam mente.

Ad ſedandam libidinem certum, & infallibile remedium eſt legitimus, licituſque coitus, nàm ex Apoſtoli conſilio: *Meliùs eſt nubere, quam uri.* Nec officit virginitatem,

atem, & castitatem non servare propter conjugium, cùm virginitas, & castitas sint virtutes, conjugium verò Sacramentum à Christo Domino institutum, unde Paulus ad Chorintheos inquit: *De Virginibus praeceptum Domini non habeo: consilium autem do.*

Pro salacitate, & Satyriasi maximoperè *Aquam castitatis* commendant, ut

℞. *Terrae sigillatae* ℥. iij.
Sem. viticis ℥. j
Rutae,
Nymphaea,
Lactucae,
Papaveris alb. ana ℥. j.
Cannabis,
Acetosa,
Portulaca,
Endiviae,
Milii solis,
Ameos,
Coriandr. prep. ana ℥. vj.
Radic. dictami alb.
Cynogloss.
Bistortae,
Ireos Florentiae, *ana* ℥. ß.
Santalor. omnium,
Magisterium Saturni,
Caphurae ana ℥. iij.
Herbar. absynth. pontic.
Menthae crispae,
Bursae pastoris,
Taraxacon,
Verbenae,
Fol. salviae ana ℥. ij.

Omnia incidantur, contundantur, & infundantur in vini stiptici lib. x. Digere per octiduum, & destilla in Balneo Mariae. Dosis ℥. j. ad iij. mane, & vesperi. Ferunt hanc aquam Veneris oestrum temperare, & si ejus usus frequentetur, castitatem inducere absque sanitatis dispendio, ideòque nocua conjugatis, & illis, qui in coelibatu vivere debent, maximè proficua.

Potentissimum, & expertum remedium est *spiritus Saturni* intra corpus ad aliquot guttas sumptus, non solùm ad miraculum usque reprimit libidinem, sed etiam virilitatem destruit, & emasculat; eapropter Poëtae Saturnum patri testes abscidisse fabulantur. Unde conjugatis propinari non debet, sed tantùm iis, qui in coelibatu vivere constituerunt, & monachis, qui solenne castitatis votum profitentur, convenit. Idem efficit *sal Saturni*, sed consultiùs fit, si regio saltem externa admisto aliquo oleo inungatur. Valet ad idem *Magisterium Saturni*, si umbilicus, & priapus inungatur. Ad arcendam etiam libidinem proficuum est *Butyrum Saturni*, si eo renum regio, & inguina inungantur, sed ex hoc pravos observavimus effectus in quodam praesbitero. Ad salacitatem haec juvant, quia Saturnus frigiditate suâ fermentationem in semine inhibet. Verùm non sine sanitatis dispendio medicamenta ex Saturno parata adhibentur. Quòd si vicissim mederi velis, utere laconico, inunge umbilico *oleum nucis moschatae destillatum*, & sic coëundi tarditatem, vel imbecillitatem, vel impotentiam excitando, sanitatem recuperabis.

Praestantia pro Satyriasi remedia sunt opiata; haec nàmque inflammationes temperant, ardo-

rem consumunt, acres cicurant succos, subtiles incrassant partes, efferatos figunt liquores, volatiles obtundunt partes, spiritus fixant, fermentationem inhibent, vitam consopiunt, sensum imminuunt, somnum inducendo, & omnia membra reddunt inertia, præcipue genitalia, unde sedativis administratis medelis, multos morbos profligatos vidimus. Sed præ cœteris præstantissimum remedium est, ut patiens vocitet panem, panem, & sic carnem non anhelabit crudam, ut de quibusdam fertur.

Tandem infallibile remedium pro salacitate, & expertum, nec experientia fallit, est coitum exercere licitum, nam hoc modo immediata removetur causa; sic vomitus vomitu, fluxus fluxu, & coitu salacitas curatur, verùm servandus est modus, nec violenter, & cœco libidinis œstro exerceatur, cùm omne nimium sit naturæ inimicum, alias cum semine vita profunditur.

A pene transimus ad anum, undè

Cap. LXIII.

De Ani Inflammatione, Abscessu, & Fistulâ.

ANus diversis quoque tumoribus obnoxius est, cujusmodi sunt inflammatio, abscessus, fistula, & de his primò agemus, deinde de condilomatibus, ficubus, cristis &c. nàm si inflammatio non resolvatur, transit in abscessum, & abscessus ex chirurgi imperitiâ, vel ægri morositate non recte curatus, in fistulam degenerat.

Signa.

Cognoscitur ani inflammatio ex tumore, dolore acuto, febre loci rubedine, & id non sine pulsatione, adest difficilis, & valdè dolorosa alvina excretio. Si inflammatio ab arte, vel à natura non resolvatur in abscessum transit, & tunc dolor augetur, febris intenditur, tumor cutem versus fit extuberantior, cutis tenuissima, & tactui cedens, cum immediatâ elevatione. Abscessu adaperto, & non ritè curato, excita ur sinus, ex quo quidam produ itur ichor, & in circumstantes abscessus partes se insinuans, locum sibi aperit, qui cum præcedenti abscessu communicat. Hoc sinu non curato, fit fistula, quæ nihil aliud est, nisi orificium ulceris strictum, & angustum, cujus labia plerumque sunt callosa, intùs autem amplam, & sinuosam habet cavitatem, quæ continuò ichorem, seu tenuem ex orificio suo exsudat saniem, dummodò ejus orificium non claudatur, tunc enim nihil emanat, & proximæ partes fiunt tumidæ, inflammantur, dolentque, spontè tamen reseratur, & iterum saniem excernit.

Accidit quandòque è podice sine sanguine, & dolore mucosas, & subalbidas sordes excerni, ut in fluore muliebri videre est, & nonnulli bardi falsò pro pure accipiunt. Evenit etiam interdùm, ut

ut ichor quidam ex ano per hæmorrhoides effluat, cùm alvus pondus deponat, aut potiùs post alvi excretionem, quandoque citra hanc, & alias verò non. Quem fluxum nonnulli inepti chirurgi pro ani fistulâ acceperunt, & multo cum incommodo hominis, qui hunc patiebatur fluxum, talem in explorando fistulam frustrà laboratum fuisse scimus. Et hunc fluxum patientes è carnificum manibus, & ani speculo eripuimus, ac lactis seri usu integræ sanitati restituimus. Hinc patet vulgares in morborum cognitione se decipere, cùm quilibet hostem, quem sibi sæpè finxit, expugnandum suscipiat, eum verò, qui reverà hostis est negligat. Fistula tunc erit, quandò præcessit inflammatio, quæ in abscessum degeneravit, deindè in sinum, & ex sinu in fistulam, quòd si hæc, vel saltim ulcus, non præcesserint, nullatenus talis fluxus pro ani fistulâ haberi potest; hic nàmque fluxus ad multos annos durare solet sine omni incommodo, quod in fistulâ non accidit, tempore n[illegible]dam aluinæ fæces redduntur, emanat, etsi per biduum, vel triduum æger non excernat, ichor non effluit. Provenit talis ichor ex hæmorrhoidibus; natura nàmque aliàs sanguinem, & sæpè eum ichorosum per has vias expellere solet, in quibusdam etiam continuò tantummodo hunc ichorem ad hæmorrhoidales detrudit venas, qui in earum extremitate hærens, dùm fæces excernuntur, exprimitur.

Ani fistula nunc unum habet sinum, nunc plures, & immisso stylo exploratur. Alia intestinum penetrat rectum, & etiam stylo deprehenditur, vel immisso in anum digito exploratur. Quandòque est recta, & stylo se reo deprehenditur, interdùm tortuosa, & cereâ candelâ exploratur. Multoties ad vesicam penetrat fistula, & urina per anum egreditur. Interdùm ad intestinum rectum, & vesicam penetrat, & tunc mictione crepitus e pudendo, non aliter ac e podice emittitur; deindè nonnihil puris, & fæcis cum urinæ mistum prorupisse multoties observavimus. Quandòque est in sphintere, & aluinæ fæces debito modo non retinentur, sed involuntariè excernuntur. Interdùm tandèm ad uterum penetrat fistula, & tùm fæces cum pure per uterum egrediuntur, ut in duabus mulieribus observavimus.

Causæ.

Inflammationis ani causa immediata est sanguis extra sedis venas effusus; occasionales verò, sive mediatæ multæ esse possunt, ut hæmorrhoides restrictæ, duræ, cœcæ, inflatæ, vel etiam resectæ, vel cauterizatæ, sive id fiat per cauteria, vel medicamenta corrodentia. Itèm longa, & dura equitatio, sive sessio, percussio, lapsus, aliæque causæ violentæ. Similiter refrigeratio, erysipelas, vel tumores.

Abscessûs causa est inflammatio à naturâ, vel ab arte non resoluta, & sanguis à venulis expressus, qui in

in fibris se coagulat, ac uno in loco illum natura coadunat, & in pus mutat.

Occasionalis fistulæ causa est abscessus, vel sinus à pure non debitè purgatus, nec maturè curatus, vel etiam renesmus neglectus, vel fit ab hæmorrhoidibus exulceratis, aliisvè ulceribus non ritè curatis, quæ temporis cursu in fistulam semper degenerare solent. Qui plura, & notatu digna de fistulâ scire cupit, & quomodò fiat callus legati *cap. 5. de fistulâ*, quicquid blaterant Galeni sectatores continentem causam atrabilarium esse sanguinem, discussis quidèm, ac per halitum digestis tenuioribus partibus.

Prognosis.

Ani inflammatio malum est periculosum, & curatu difficile, quia pars exquisito prædicta sensu afficitur, quæ medicamentis acrioribus facilè exasperatur, & ob loci caliditatem, & humiditatem inflammatio potiùs suppuratur, quàm resolvitur.

Abscessus ruptus ulcus sordidum, ac purulentum producit, quod ob loci humiditatem, & excrementorum transitum vix coalescit, sed brevi temporis intervallo in fistulam transit, sordium copiâ callosam, perpetuò manantem, & sanitati reluctantem, cujus insanabilitatis causæ plures sunt, & prima, quia hæc pars vegetissimò prædita est sensu, & ab acrioribus medicamentis facillimè irritatur. Secunda, quòd locus est verendus, & liberam medicamentorum applicationem non patitur. Tertia quòd alvi excretio importunè fit, & alvi excrementa excernenda remediorum applicationem, & sanationem impediunt. Quarta, loci humiditas, & caliditas exsiccationem, & refrigerationem exposcens, ex parte tamen ab iisdem læditur, exsiccantia enim & refrigerantia simul mordicationem inferunt, sensui vegetissimo hujus loci permolestam, ob humiditatem verò, & caliditatem naturaliter ad putrefactionem, & apostemationem propendet.

Ani fistulæ non penetrantes penetrantibus sunt minùs periculosæ, undè simplices, recentes, & quæ per carnem saltèm progrediuntur, facilè, & sine periculo curantur. Fistulæ, quæ quatuor digitis penetrant, & per musculos progrediuntur, curari non debent, cùm curantur enim, accidit, ut alvus excrementa retinere non possit. Fistulæ, quæ penetrant, ut ad intestinum rectum, vesicam, urerum, ad ancharum, vel caudæ ossa, & præcipuè cum ossium carie, itèm antiquæ, callosæ, & quæ ad cancri naturam accedunt, incurabiles, & lethales sunt, & earum curatio non est, nisi labor irritus, & bardorum chirurgorum fatuitas, ac propterea tunc curâ palliativâ, quam vocant, utendum est. Illæ fistulæ, quæ dictis modis non penetrant, sunt quidèm pariter difficillimæ curationis, curari tamen possunt, & si non curantur, indies mundæ habeantur fluentium hæmorrhoidum more,

se,

re, corpus à superfluis, & pravis humoribus in cacochymicis, & cachecticis cum ægri commodo per eas repurgare, ad sanitatem, & senectutem consequendam facere creduntur à vulgaribus, modò relatis modis non penetrent, verùm ejusmodi fistulas, licèt non penetrassent, tamen hecticam, & mortem intulisse notum est, & præcipuè si per multos annos duraverint, & subitò claudantur, lethales sunt.

Curatio.

Ani inflammationis curationem à clysteribus auspicantur vulgares, & reverà clysteres sunt ani remedia, deindè venam in cubito tundunt, ut sanguis à loco affecto avertatur, & postmodùm venam in talo aperiunt. Anus peccat, & sanguinem chirurgus plectit. Educto itàque sanguine, & stercore, in principio podici inflammato ob refrigerationem *folia solani, portulacæ, aut Lactucæ* apponunt. In augmento applicant *medullam panis triticei cum oleo amygdalarum dulcium mistam.* In statu anum fomentant *decocto malvæ, & althææ, florum meliloti, chamomillæ.* Si ad maturationem tendat, fomento addunt *farinam seminis lini, radicem althææ, & farinam tritici*, & cataplasma componunt podici applicandum. Et si inflammatio suppurationem moliatur, eam statim adjuvant, & abscessum ante plenam suppurationem aperiunt; pus namque diutiùs retentum intestinum, & proxima corrumpit loca, & tunc vel gangrænam, sphacelum, vel fistulam gignit. Verùm ex non perfectâ abscessus suppuratione cruendum emergit vulnus, undè fluxus sanguinis ex hæmorrhoidibus non compescibilis, & alia mala, quàm hæc expectari possunt.

Inflammationis ani curatio acceleretur, priusquàm in abscessum abeat: si igitur alvus adstricta fuerit, clystere emolliente proritetur ad duriusculas fæces educendas. Purgantia nullo modo exhibenda sunt, nec acres clysteres, ne materia deorsùm trahatur, & ad partem affectam humorum affluxum protrahant; attamen alvus clysteribus semper detineatur aperta. Ad sanguinem expressum, & concretum interna resolventia exhibeantur, ut alibi de aliis partium inflammationibus descripsimus. Loco inflammato sequens applicetur cataplasma:

℞. *Succ. plantag.* ℥.ß.
Sacch. Saturni ℈. j.

Resolvantur invicèm, & adde medullæ panis triticei in lacte caprillo maceratæ, & in mortario contusæ ℥. ij. *albumen unius ovi m. f. cataplasma.* Vel applicari potest *butyrum Saturni*, intinctis duplicatis petiis lineis mundis sæpè adhibitis: cujus usus frequenter iterandus est, donec omnis calor desierit. Vel *medulla panis triticei in aquâ plantaginis, vel hyoscyami, vel solani, posteà exprimatur, adde nonnihil lactis muliebris, & olei rosacei, & fiat cataplasma*, quod superponatur.

Nisi prædictis medicamentis, & aliis alibi à nobis descriptis ani inflammatio in resolutionem abeat;

maturantia applicamus, ut

℞. *Rad. alth. cum toto,*
Fol. malv. ana m. j.
Sem. lini, &
Fœnugraci ana ℥. j.

Coquantur, & contundantur in pultem, adde ol. amygd. d. & axungia porcina ana q. s. f. cataplasma. Vel

℞. *Rad. lilior. albor. &*
Capar. alb. q. s.

Coque ad mollitiem, adde ipsis contusis ol. rof. q. s. f. cataplasma.

Post abscessus ruptionem, ac puris eductionem, ulcus melle rosaceo simplici in hordei decocto mundificetur. Post mundificationem consolidetur *infusione lapidis medicamentosi, emplastro Apostolico, vel fodicationum.* Vel pro maturatione, apertione, & consolidatione præstat *balsamus sulphuris cum oleo papaveris.* Verùm in Republica medica tota quanta est, non reperitur *emplastro nostro Benedicto* præstantius pro abscessibus rumpendis, & persanandis; hoc namque solâ superpositione, & renovatione abscessum maturat, aperit, abstergit, consolidatque absque eo, quod in fistulam terminet, ut pluries experti sumus in ano, & circa, in natibus, perinæo, ac scroto.

Vulgares chirurgi non solùm ani fistulam, sed quaslibet alias in quacumque aliâ corporis parte insanabiles, & non attingendas existimârunt. Verùm semper eorum defectu fistulæ fiunt, & tamen bonus chirurgus ille dici meretur, qui artis suæ gnarus, nunquam fistulis locum dat, & cum illas ex alterius errore factas invenerit, curabit: ut eorum itàque ignorantiam occulant, ne malitiam, & imposturam dicamus, ægrotis suadent eas attingendas non esse vel torribus medicamentis, vel chirurgiâ, quia natura superfluos, pravosque corporis succos per eos, veluti per fontanellam eliminat, ac proindè si humores illi, qui e fistula effluunt, ex ejus sanatione detinerentur, necessariò mors sequeretur, ut multoties ex eorum suppressione compertum est. Sic miseris imponunt ægrotis, insinuato mortis terrore, quia ab ipsis curari nequeunt, ne ab aliis curentur, minitantur. Per curam palliativam fistulas curant, idest specioso ignorantiæ pallio eas conservant mundas. Ideoque singulis diebus eas *agrimonia, & florum olea decocto, cui aliquid aluminis usti addunt,* abluunt, quod per syringam ejaculantur. Si foramen sit nimis angustum, illud sambuci medulla, gentianæ radice, aut spongiæ turunda, ne sanies retenta vicinas corrumpat partes, aperiunt, dilatantque.

Vulgarium nonnulli fistularum curationem aggredi, sed incassum, audent, ideoque universalia præmittunt, bonam scilicet diætam ex victu refrigerante, ad atrabilarium succum corrigendum, & corpus convenienter deplent per catharticum de communi morborum omnium, deinde ad callum a sumendum properant, fistulam *hordei decocto, cui myrrha, aluminis, & viridis aris pauxillum admiscent,* eluunt, postmodùm turundam *cum unguento Ægyptiaco* intrudunt.

Si

Si orificium ſit anguſtum dilatant turundâ *ex radice bryoniæ, ariſtolochiæ, gentianæ, vel hellebori nigri.* Si his non cedat medicamentis, ad fortiora confugiunt, unde turundam filo alligatam, propter extractionem, tithymali ſucco imbutam, & æris uſti flore conſperſam ad callum abſumendum in fiſtulam immittunt. Quod ſi his barbaris non curetur remediis, tanquam incurabilem deſerunt; verùm hæc remedia majora pepererunt mala, quàm ipſa potuit fiſtula, offenditur nàmque his medicamentis inteſtinum rectum, & pro curando fiſtulam, multoties mortem inducunt. Alii tandèm fiſtulam vel ſecant, vel inurunt, verùm ſectione, & inuſtione creſcit malum, & æger medio in mortis diſcrimine verſatur.

Medicamenta, quæ fiſtulam curare poſſunt, optimè conditionata eſſe oportet, aliàs minimè curabitur, nunquàm nàmque naturam fiſtulam curâſſe hactenùs compertum eſt: priùs itàque corpus à pravis purgetur recrementis, modus autem purgandi varius eſt, ſed optimus per medicamenta mercurialia habetur, hæc nàmque nutrimentum mundificant, & vix quid melius exhiberi poteſt mercurio dulci, vel mannâ mercurii cum extracto catholico, vel alio vulgari purgante admiſto.

Duplex eſt ejus curatio, videlicèt interna per potiones vulnerarias, & externa per aquas, ſpiritus, vel alias illitiones.

Paracelſus ſequentem commendat potionem, quæ fiſtulam intrinſecùs mundificat, & per ſe abſque medicamento forinſecùs ſuperpoſito ſaneſcit:

℞. *Aquar. de cornibus cervi lib.* j.
Centaureæ,
Conſolidæ aureæ ana ℥. iij.
Paribenſonis ℥. iv.
Quibus impone rhabarbari,
Mannæ elect.
Spermatis ceti ana ℥. j.

Hujus potionis agitatæ priùs, ut benè miſceatur, cochlear. j. ſingulis diebus bibatur manè, poſt quod vini cochlearia iij. ſumantur per os.

Vel ſequenti potione uti poteris, quæ intrinſecè fiſtulæ ſanationem promovet, & optimum conficit nutrimentum, ut

℞. *Rad. dictam. alb.*
Ireos,
Polip. querc. ana ℥. ß.
Herbar. agrimoniæ,
Piloſellæ,
Prunellæ,
Veronicæ,
Ophioglоſſ.
Card. bened.
Stœcad. citrin.
Arabicæ ana ℥. ß.
Cort. lign. guajaci,
Fraxin. ana ℥. iij.
Salſæ parillæ ℥. ij.
Liquiritiæ,
Fœniculi ana ℥. ij.

Conſcindantur, & contundantur omnia craſſo modo, & probè miſceantur, hujus miſturæ cape m. j. ac menſuram unam aquæ comm. ſuperfundè, coque ea ad tranſverſi pollicis caſum, colaturam in cellâ aſſerva, admiſcendo ipſi dimidium, tertiam, vel quartam vini partem, ut eò melioris ſaporis fiat, & bibi-

& bibi queat. Hanc potionem ad sex, septem, vel novem menses continua, & ejus mirabere effectum, non tantùm in fistularum sanatione, verùm in lupi, luis Venereæ, ac incurabilium ulcerum; advertendum tamen, quòd corporis purgatio sæpiùs reiterari, & ulcus quotidiè hac potione elui debet.

Externa curatio obtineri nequit, nisi prius ejus callus ad fundum usque putridum absumatur, mundificetur, abstergaturque, ad quem obtinendum finem talis ablutio ex *Paracelso* optima erit:

℞. *Ol. laterini* ℥. iij.
Terebinth. ℥. vj.
Caryophyllor. ℥. j. ß.

Destilla simul per alembicum, & postmodùm cum additione hac rursum destilla.

℞. *Mastich.*
Myrrh.
Thuris ana ℥. ij.
Mumiæ ℥. iij.

Destillato hoc fistulam ablue immissione per syringam ad fundum usque quovis die bis: & intermissis vicibus abluatur eodem instrumento sæpiùs vino, vel aquâ salsâ, ut in eâ nulla putredo appareat.

Verùm si antiqua fuerit, valet *spiritus salis, aqua mercurialis, oleum Saturni*, sed longè meliùs operatur *spiritus mercurii*; excitant quidèm hæc nonnullum dolorem, sed brevi rursùs cessat. Ulcus mundificatum postmodùm sanatur balsamo proprietatis per syringam. Cùm verò optime consolidata fuerit, nunquàm ampliùs erumpit, nec conservationibus, & minùs diætâ indiget.

Cap. LXIV.

De Ani Procidentia.

Solet quandoque intestini recti pars ità prolabi, ut post consuetam illam eminentiam, quæ in aluinis fæcibus egerendis accidit, ità extrà prominet, ut nec per se intrò retrocedat, vel absque manuum ope rursùm retrahi sursùm possit, sed manualem exposcit repositionem, quod malum ani procidentia nominatur. Affectus hic familiaris gravidis, parturientibus, senibus, & puerulis esse solet, in quo sphincter, aut sua sponte labitur, aut vehementiori conatu inter egerendum protruditur.

Signa.

Ani prolapsi signa per se manifesta sunt, & visui patent, à quibus autem causis contigerit, magnâ solertiâ rimandum, & discernendum est, cùm una procidentia sanabilis sit, altera verò non, ac proindè per propria signa id assequi oportet. Si itàque in causâ sit magnus fæces excernendi conatus, vel partus laboriosus, & difficilis, id ex ægri relatione percipitur. Si ab humectante phlegmate, id accidat, dolor in ano gravis, & molestus habetur. Si ex acido dolor stimulans, & irritans est, ac mordicationem longam non infert, cum tenesmo, & ex-

& excretione albicante, viscidâ, & mucilaginosâ, verùm facilè anus ad interiora manibus reponitur. Ex imbecilitate musculorum anum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, nisi per conatum priùs extrudatur. Ex resolutione, tùm excrementa involuntariè excernuntur, & paralysis signa adsunt, de qua egimus in nostra *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 3. si inflammatio causa sit, vel adscessus, anus non ingreditur, estò manibus intropellatur, & adsunt calor, tumor, dolor, & febris. Si ob spasmum, denegatur fæcibus exitus, & utplurimum dolor subsequitur colicus. Si ex ulcere fistuloso, jàm diù æger ab eo molestatus fuit, & humor saniosus continuò extillat. Si ab externâ violentiâ, scilicet casu, percussione, perfrigeratione, diutinâ morâ in aquâ frigida, vel aëre gelido, ex ægri confessione patebit.

Causæ.

Ani procidentia ob varias causas contingit, ut est humectatio, nimia teneritas, sive ligamentorum mollities, quibus sphinter ità podici est alligatus, ut relaxationem facile suscipiat, qua de causâ infantibus hoc malum familiarius esse solet. Magnus conatus, & fit in alui fæcibus duris excernendis, similiter in difficili, & laborioso partu. Iste magnus conatus accidit quandòque ob irritationem, ut ani procidentia sæpè fiat in diuturno ventris proflu-vio, sive diarrhœâ, vel tenesmo. Fit ab inflammatione, abscessu, vel fistulâ in recti intestini interioribus latitante. Verùm hæ omnes causæ ad duas principaliter collimant, scilicet ad imbecillitatem, vel resolutionem. Imbecillitas musculorum dependet à frequenti, & diuturnâ ani procidentiâ, vel ex morâ in aquâ frigidâ, aut ab eorum refrigeratione, ex sessione super lapidem frigidum, unde *Hip. Aph.* 22. *sect.* 5. inquit: *Sedi, pudendo, utero, vesicæ, his calidum amicum, & judicans; frigidum verò inimicum, & interimens.* Et juxta vulgare apophthegma:

Mensibus erratis, super lapidem ne sedeatis.

Resolutio paralytica non fit, ut vulgaribus placet, à defluxione, scilicet ex superioribus, cùm impossibile sit, ut humor ex superioribus defluens tantùm in eos exiles nervos sese insinuet, & non simul superiores, & vicinos afficeret. Fit autem resolutio, si nervi circa ossis sacri, aut coccygis regionem debitum tonum ad motum requisitum amittant, vel spiritibus per ipsos via tollatur, vel per externam violentiam, ut casum, percussionem, vel refrigerationem, tunc hi nervi resolvuntur, & anus procedat, oportet.

Prognosis.

Ani procidentia à nullâ causâ periculosâ orta, difficiliùs in senibus, quàm in junioribus, & pueris curatur; in istis enim indies sanari

sanari observamus, in illis verò nunquàm: imo in omnibus hoc malo affectis, periculosa causâ concurrente, & convenientibus adhibitis remediis, si successus non respondeat, sed corporis marcor, & extenuatio sequitur cum vultûs discoloratione, lethalem portendit morbum. Si ob vehementem conatum anus procedat, nullâ aliâ accedente causâ, quandòque in suum per se redit locum, vel manûs ope non ægrè reducitur. Si fiat cum diarrhœa, dysenteria, vel forti tenesmo, periculosa est, pravum, & per se gravem auget morbum, ac topicorum medicaminum applicationem, & eorum effectum impedit, nisi causa sublata. Quæ ab externa violentia fit, nempè lapsu, ictu, allisione, pro diversitate majoris, vel minoris læsionis, magis, vel minùs curatu difficilis redditur, & diuturnam postulat curationem, & blanda requirit remedia. Si ab inflammatione, abscessu, vel fistula pendet, non curatur, nisi hi affectus auferantur. Quæ ab imbecillitate, aut musculorum resolutione ortum habet, quotiescumque alvus excernitur, & procidit anus, extra curationis spem est. Tandem omnium periculosissima, & irreparabilis est ani procidentia, quæ contingit ob intestini recti avulsionem à membranis, quibus retinetur. Si intestinum rectum diù prolapsum maneat, & externo lædatur frigore, gangræna corripitur.

Curatio.

Ani procidentiæ curatio ad causarum enumeratarum variationem variat. Si itàque ab humectatione, teneritate, & ligamentorum mollitie ortum ducat, phlegmagogis utendum, & postmodùm topica calida applicanda, quia calidis fruitur anus juxta *Hip. aph.*

Si inflammatio adsit, & alvus durior existat, sollicitetur decocto emolliente ex *malvâ, althaâ cum cassiâ extractâ, vel diapruno lenitivo.* Quòd si tumor, rubor, calor, ac durities repositionem impediat, fovendus est anus *decocto tepido ex decoctis in lacte, malvâ, althaâ floribus chamameli, seminibus fœnugraci, lini.* Vel æger collocandus in balneum è modò dictis paratum. Vel sequenti decocto foveatur, ut

℞. *Flor. sambuci,*
Chamomill.
Hypericonis ana m. ß.
Ros. rubr. p. ij.
Comar. absynth. &
Meliloti ana m. ß.
m. & coque in lacte, vel vino rubro.

Post fotum inungatur podex *oleis ex vitell. ovor. ros. & anethino simul mistis*, ac tum anus in suum locum reponatur, & repositus intùs detineatur adstringentibus adhibitis, ut sunt *cupulæ glandium, balaustia, gallæ, sumach, plantago, cortices granatorum, flores ros. rubrarum, bursa pastoris, baccæ myrtillorum in vino rubro adstringente, vel aquâ ferrariorum calidâ decoquantur*, in quo decocto æger post repositionem aliquandiù sedeat, vel podex spon-

spongiâ hoc decocto imbutâ foveatur, & interim locus inungendus *oleo rosaceo, myrtillorum, è vitellis ovorum, vel masticbino*, & postmodùm inspergendus pulvere è *masticbe, sanguine draconis, floribus rosarum rubrarum, balaustiis, gallis &c.*

Quòd si non reponatur, elegâns remedium est, quod fit ab assere querno apprimè lævigato, & cum mastiche, postquam ille incaluerit ad ignem, illito, & statim ano superposito ad ipsius caloris tolerantiam supersedeat æger. Verùm si nullâ arte reponi, aut intùs hærere possit, hoc unicum, & præsentaneum remedium est, ut

℞. *Scarabæos pilulares in stercore equino natos, mortifica in vitro clauso ad solem, ut benè exsiccentur, & fiat pulvis tenuissimus.* Sparge hoc pulvere intestinum prolapsum, & quoquo modo poteris, repone, & nunquàm ampliùs egredietur; præcipuè si ad tempus exhibitum fuerit laudabile *radicis prunellæ sylvestris decoctum in vino rubro, vel aquâ ferrariorum*, quod sæpiùs haustum in die per aliquod tempus leniter adstringit, sed ità ut aluus quoque sit libera, quam in ejusmodi casibus semper oportet esse talem, alioquin à fortiori egerendi conatu vicissim egredietur.

Si in magno conatu, in duris exonerandis fæcibus, & partu laborioso anus procidat, adhibito priùs decocto emolliente, si inflammatio, vel tumor adsit, deinde fotu, & tandèm decocto adstringente, vel pulveribus reponatur. Cave tamen, ne adhibeas alumen ad hunc finem consequendum ob nimiam stipticitatem, corrodit enim partes, & earum venulas. Alvus servetur lubrica, & ne intestinum rectum excidat, stans excernat æger. Nonnulli ridiculum usurpant remedium, sed multoties conducit: Patientis nates extensâ manu quinquies, aut sexies, vel pluries verberato, quo musculi ani levatores intestinum rectum statim in priorem sedem attollant. Sed antequàm ægri nates verberibus excipiantur, intestinum rectum oleo rosarum, & myrtillorum circumliniunt. Verum optimum, & expertum remedium est, ut æger, capite in terram inclinato, ac elevatis sursùm pedibus, & à duobus fortibus viris prensis, pendens concutiatur, mox indice manûs dextræ linteolo molli involuto, & decocto emolliente madido, ac in medium intestini, quod prolapsum est, immisso, id in locum suum feliciter remigrat, deinde ea, quæ post repositionem præscripsimus adhibeantur. Hoc remedio pro curatione cujusdam puellæ 14. annorum attingentis feliciter nos usi sumus.

Si a diuturno ventris profluvio, ut diarrhœâ, dysenteriâ, vel tenesmo ani procidentia fiat, ea usurpanda veniunt, quæ humorum aciditatem temperant, & partem prolapsam roborant, ut in propriis capitibus diximus. Postmodùm anus detergendus est decocto hordei cum melle rosaceo sim-

plici, ac molliter manibus reponendus, adhibito fotu cum sacculis ſtipticis, & carminativa adhibeantur, ſi flatus adſint, qui ani ingreſſum prohibeant.

Concurrente inflammatione, abſceſſu, fiſtulâ, rhagadibus, horum affectuum curatione, ut in proprio capite diximus, facilè reponitur, ſi ea, quæ neceſſaria ſunt, adhibeantur. Si rupta ſit membrana ad vincula illa, quibus inteſtinum rectum vicinis annectitur partibus, conſolidantia adhibenda ſunt, quæ in *cap. 56. de enterocele, & epiplocele* diximus.

Si ab imbecillitate, vel reſolutione nervi ex ſpinæ vitio topica applicentur extremitati ſpinæ circa coxam, & ea, quæ in Paralyſi deſcripſimus, quæque anum roborant, ac firmant. Hic utiles ſunt ſuffitus, & fumi ex *nuce moſchatâ, macere, ladano, maſtiche, colophoniâ, bdelio.* Vel foveatur anus decocto, vel immergatur balneo, quod nervos roborandi vim habet, parato ex *ſalviâ ſtœcade, conſolidâ, betonica, chamæpitis, millefolio, foliis quercûs, lentiſci*, & ſimilibus, vel roborantibus inungatur oleis.

Cap. LXV.

De Ani Condylomatibus, Thymis, ficubus, criſtis &c.

NOn uno tumorum genere gravatur homo, ſed multis, ſunt alii aliis graviores, ut qui non raiò poſteriora affligunt, faciuntque opprobrium ſempiternum, hujuſmodi ſunt variæ carunculæ, appendices, tuberoſitates, & eminentiæ carneæ circa ani circulum. Non loquimur hic de hæmorrhoidibus, quia hùc de illis agere non ſpectat, ideòque phyſicis eas deſtinamus. De illis tractamus excreſcentiis carneis, quæ condylomata, thymi, ficus, criſtæ, mora, porri, ſeu verrucæ dicuntur. Eſt anus hortus, in quo ficus, mora, porri ſunt, imò velut ager ferax, ubi herbæ, flores, & fructus vegetant, germinant, creſcunt, floreſcunt, fructificant, & ſucceſſivis generationum periodis uberem reddunt meſſem, nec mirum, anus quamoptimè quotidiè ſtercoratur, ſaginatur que. Verùm hæc producta ſunt ſylveſtria, & non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus, innaſcuntur.

Condyloma igitur eſt tuberculum quoddam rugæ ani, quandò replicatis ani corpuſculis, ruga quædam p. n. inturgit, intumeſcit in margine ani, cùm anus ſinuoſus ſit, rugas habet annexas. Ergò intumeſcente rugâ, condyloma generatur, ſéſim excreſcens, quod interdùm eſt molle, & ſine inflammatione, interdùm inflammationem habet conjunctam, duritiem, & dolorem; interdùm eſt durum, & occalleſcens, & tœdio potiùs plerùmque quàm dolore moleſtum eſt. A pleriſque in ſui initio tuberculum ſimpliciter appellatur, occalleſcens autem, condyloma.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ad rubedinem

dinem tendens, oblonga, & augescens, thymi florem referens, & in superiori parte facilè sanguinem fundens.

Ficus, seu sycosis est excrescentia quædam circa anum, ejusque circulum, vel pudendum, basim habens strictam, supernam verò latam, fructui non absimilis à qua nomen sortitum est, Hinc *Martialis* de hoc tumore jocum captans ex ambiguo *lib. 7. epigrammatum, epigrammate* 70. hæc habet carmina:

Ficosa est uxor: ficosus & ipse maritus:
Filia ficosa est: & gener: atque socer.
Nec dispensator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus fossor: Sed nec arator eget.
Cum sint ficosi pariter juvenesque senesque,
Res mira est: ficos non habet unus ager.

Et alibi ficetum, quod locum, ubi ficus consitæ sunt, significat, posuit pro obscœnis partibus ficosis, *lib. 2.* ait:

Ut pueros emeret Labienus, vendidit hortum:
Nil nisi ficetum nunc Labienus habet.

Appellantur etiam Mariscæ ejusmodi ficus in Lue Venereâ, quæ ex præposterâ libidine circa podicem nascuntur, & propriè sunt illæ, de quibus *Iuvenalis in Cæcilianum* loquitur *Satyrarum lib. 2.*

Sed podice lævi
Caeduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Cristæ vel carunculæ ani cristaceæ, pullorum gallinaceorum cristas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitus abusu, pullulantes.

Mora sunt excrescentiæ de ficuum genere, similitudinem quandam mororum arbo[illegible]orum constituentia, atque inde illud sortita nomen.

Porri, seu verrucæ sunt quædam excrescentiæ carneæ, quæ exteriùs quasdam obtinent radiculas ad porrorum similitudinem, & id ob majorem siccitatem.

Signa.

Hi tumores facilè visu cognoscuntur, & ex supradictis signa patent. Distinguuntur ab hæmorrhoidibus, in hisce nàmque tumoribus sola afficitur cutis, nulla verò vena, id quod in hæmorrhoidibus accidit. Hæmorrhoides etiam sanguine turgidæ magis nigricant.

Causæ.

Pro harum excrescentiarum causâ assignant vulgares sanguinem pituitosum, viscidum, crassum, & melancholicum, exitum suum in venarum hæmorrhoidalium extremitate, quæ in anum desinunt, quærentem. Verùm falluntur vulgares in harum excrescentiarum statuenda causâ, ut pluries alibi diximus.

Causa harum excrescentiarum est succus alimentitius viscosus, conspurcatus in margine ani, qui

extra solidas fibras expressus in ente rugosâ agglutinatur, & juxta partis texturam, & dispositionem in sylvestres degenerat carnes; videmus nàmque ex crassâ ulceris impuritate, vel unguentorum crassamento tales in ulceribus excitari excrescentias, & à turdi conspurcatione arboribus viscum innasci.

Prognosis.

Hæ excrescentiæ nunquàm solitariæ, sed plerùmque plures sunt, quia spurcam fundunt ichorem, qui vicinas inficiendo partes, multiplices pullulare facit magno cum pruritu, itá ut sæpissime scalpere cogatur æger. Quæ exilem habent basim, facilè curationem admittunt, quæ latissimam, ægrè. Ubi exciduntur, & nullas relinquunt radiculas, non renascuntur, ubi verò radicula remanet, necessariò regerminant.

Si initio ob verecundiam cœlentur ab ægrotis, ut plerùmque fieri solet, multiplicantur, & simul anum constipant, & nisi appropriatis curentur remediis, in cancerosam migrant naturam, & prava accersunt symptomata, ut dolores ingentes, inflammationes, febres, vel in ulcera depascentia degenerant. Thymi pessimi sunt, & præcipuè ubi sanguinem fundunt. Periculosiores sunt illæ excrescentiæ, quò sunt diuturniores, & præsertim si lui Venereæ conjunctæ sint.

Curatio.

Præmissâ corporis evacuatione, pro humore melancholico, vel pituitoso evacuando, vulgares statim ad topica recurrunt, commendantque *salicis succum, vel portulacam tritam suo succo madentem, vel folia calendulæ, scrofulariam, radicem asari, cyclaminis, vel chelidonii recentis.* Pro optimo habent *liquorem, qui è floribus verbasci insolatis sponte in vitro effluit.* Extollunt *cichorii Verrucariæ succum, & succum à dente leonis promanantem.* Maximoperè commendant Galleni[illegible]æ gallinarum stercus. Verùm imparia, & imbecillia sunt hæc medicamenta pro absumendis, & debellandis his excrescentiis. Undè nonnulli ad *tithymali succum* confugiunt, verùm succus iste inflammationem, dolorem, & febrem parit, vesicat, & exulcerat, ideòque est remedium periculo plenum. Hanc dicant veritatem pueri illi, qui decepti, tithymali succo priapum, ut intumescat, inungunt. Alii sequenti utuntur unguento, ut.

℞. *Squamæ æris* ℥. j.
Auripigmenti ℥. ß.
Alum. sciss. ʒ. ij.

Et cum oleo rosaceo in unguenti formam redigantur. Verùm hoc unguentum propter auripigmentum, quod compositionem ingreditur, venenatum est, & anum potiùs venenare, vel eum pilis denudare, quàm ejusmodi excrescentias absumere potest.

His parùm, vel nihil proficientibus, filo serico, vel setis equinis excrescentias sensim constringunt, donec nutrimento destitutæ siccescant, & decidant. Ve-

rum

rùm non omnes vinciri possunt ob latam, & callosam basim. Præterea hic curandi modus dolorem, tumorem, & inflammationem parit, & estò quandòque quæ angustam habent basim, curentur, & non radicitùs, facillimè regerminant.

Quidam ferro præscindunt, verùm ferrum non est tutum propter sanguinis effusionem, tumorem, & inflammationem, & quandòque ità curatæ repullulant. Alii tandem candenti urunt ferro, sed hoc remedii genus maximè formidolosum est ægris, & anus nimio exquisitò gaudet sensu, & facilè intumescere solet, non absque vitæ discrimine.

Harum excrescentiarum curatio iisdem ferè perficitur medicamentis, quæ luem Veneream curant, ut fusiùs de *lue Venereâ lib. 3. cap. 17. De moris, cristis, verrucis &c.* diximus, estò hæc vitia luem conjunctam non habeant, sed utinàm hisce nostris in regionibus in pene, utero, & podice simplicia essent, & lui non associarentur! fere hodiè non inveniuntur hæ tuberositates, tàm in pueris, quàm in adultis, quin luis Venereæ sint conspurcationes, vel à conceptionis primordiis, lactatione, præcipuè nefando concubitu, vel in locis, in quibus lue conspurcatus in podice ventrem exonerârit &c. Nihilominùs cum lue convenientiam habent hæ excrescentiæ, si simplices quandòque fuerint; contingunt enim semper à nutrimenti impuritate, ergo nutrimentum mundificantibus eliminantur, commodè itàque luis Venereæ remediis curantur.

Præmissa corporis depletione pilulis mercurialibus pluries à nobis descriptis, postea topicis producta proscribantur. Optimus erit *pulvis ex alumine usto, sale armoniaco, & viridello ana p. æ. Oleum viridis æris. Aqua salis armoniaci n. d. vel spiritus salis armoniaci, spiritus sulphuris per campanam, oleum vitrioli, spiritus salis communis*, sed præstat *spiritus mercurii albus*, quo nos frequenter felici cum successu utimur, bis, vel ter has carnes Sylvestres tangendo, quas absque ulla recidivæ suspicione persanamus. Qui plura de his vitiis scire desiderat, legat de *Lue Venereâ lib. 3. cap. 17. de moris, cristis &c.*

Si verò luis Venereæ soboles non sint ani condylomata, omnisque generis verrucæ, ficus, mariscæ, mora insensibiliter absumuntur *à cineribus stercoris murium cum vino coctis*, & applicatis; sed præcipuè *crocus metallorum cum aquâ fœniculi distemperatus*, & in petiis applicatus, primò dolores sedat, deindè condylomata, ficus, mora &c. insensibiliter resolvit.

Cap. LXVI.

De Vteri Procidentia.

Ab ano ad cunnum transitum facimus brevi itinere, nàm inter hæc duo orificia parvum mediat interstitium, quod perinæum anatomici appellant; undè non mirum si aliqui quandòque accipiunt quid pro quo, & in æquivo-

covolutantur. Post igitur ani mala meritò tantùm de uteri procidentiâ verba facimus, de reliquis enim libro de morbis mulierum agemus.

Signa.

Uteri procidentiæ signa ex ægræ relatione patent; conqueritur enim de pondere, & tumore instar ovi, nunc minoris, nunc majoris. Quandòque tumor cunni labia aperiendo, apparet, quandòque extra labia se videndum exhibet. In principio adest insignis partium dolor, quibus annectitur uterus, lumborum nempè, hypogastrii, pudendi, & circa os sacrum. Si malum diù duravit, ob assuetudinem dolor demulcetur, & solum quædam ponderis molestia percipitur, & in ambulando impedimentum præbet. Interdùm alvinæ fæces, & urina supprimuntur ob compressionem. Quandòque supervenit febris, & uandòque convulsio.

Causæ.

Procidere uterum putârunt nonnulli, quandò ejus fundus prolabitur, invertiturque propter ligamentorum relaxationem, extensionem, vel ruptionem, & deorsùm labitur, ut pars intima extima esset; laxiora, inquiunt, fieri ligamenta à variis causis occasionalibus, ut ab humoris pituitosi affluxu, à nimio fluxu seri, aut sanguinis, d utino fluore muliebri; ab his enim immodicis evacuationibus per uterum factis relaxantur ligamenta, & foras prolabitur. Externæ causæ sunt partus laboriosus, balnea, insessus, linimenta, & omnia emollientia, & refrigerantia, ut pedum, & lumborum refrigeratio, sessio super lapide frigido, sic & potus aqueus, alimenta lubricantia. Diuretica sæpiùs repetita, & exhibita, nimia corporis exercitatio, aut ambulatio pedestris, equitatio, saltatio, tussis, sternutatio &c. Subiti, & graves animi affectus. Excretiones aut suppressæ, aut immodicæ, alvus adstricta, diarrhœa, dysenteria, vel similes causæ, quæ vel à toto corpore, aut parte aliquâ ad uterum refundunt. Nonnunquàm & sine ullâ istarum causarum debilitantur corpora, ut membranis, musculisque vulvam sustinentibus exolutis, contingat uteri procidentia, quod in occiduâ ætate fieri solet. Vel ligamenta extenduntur à frequenti, & difficili partu, gravi, & onerosâ fœtûs gestatione. Vel rumpi à violentis causis, ut ictu, casu, vel ponderosi fœtûs gestatione, aut ponderis elevatione, præcipuè post partum, saltatione, partu laborioso, aut abortu, violentâ secundarum extractione, sternutatione post partum, vociferatione &c. His de causis uteri procidentiam fieri aiunt, sicut quandoque musculi ani, sphinteres dicti, intestina, omentum è suo loco deorsùm labuntur, ut in ramice contingit, & ità matricem sæpè deorsùm ruere, & è corpore propendere, & sicut etiam in sanitatis

tis statu uteri substantia densa, & compacta est, nonnunquàm tamen in statu morboso laxatur, ut scrotum. Fundus prolapsus, & inversus carnem propendulam scroto virili persimilem, ovumque anserinum magnitudine æquantem repræsentat, vel quod per vulvæ rimam procidit, ovo struthiocameli simile est, majoris tantùm, aut minoris ratione differens, prout inversionis violentia coëgerit. Si cervix prolapsa sit, caro rubens virili glandi cum suo foramine similis extra corpus ante pudendum propendet.

Hanc uteri procidentiam ab omnibus ferè medicis, tam antiquis, quam Neotericis hactenùs decantatam invenimus, verùm isti oculos glaucomate offuscatos habuisse credimus, & non mirum si quid pro quo, vel pro cete cancrum aspexerint; aspexerunt namque aliquid rugosi, & membranei ab interiori colli uterini parte versus pudendum propendere, quod pro utero ipso acceperunt, & adhùc quotidiè omnes fere vulgares vanâ specie delusi etiam pro utero habent. Resipiscant, quæsò, imperiti medentes, & his rationibus Palinodiam canant.

Uterus parte inferiori duobus ligatur fortissimis ligamentis, quæ illum firmiter retinent, ne superiores comprimat partes, & neque in dexteram, vel in sinistram contorqueatur, & meatum, vel cornu, vel os interius dilatans; quòd si ligamentorum alterum relaxetur, aut contrahatur, contrahitur ad partem dextram, vel sinistram. Hæc ligamenta inferiora quæ processus sunt nervei, teretes, & cavi, ortum habent à lateribus fundi uterini, vasa deferentia contingunt, & ad inguina descendunt per peritonæi productiones, ac ad pubis os devenientes, bipartiuntur, & antequàm in latam, & nerveam exilitatem degenerent, una medietas Clytoridi jungitur, altera verò in membranam latam per femoris musculos excurrit. Uteri cervix cum vicinis partibus undique connectitur, anteriùs vesicæ urinariæ, ossibusque pubis beneficio membranarum à peritonæo prodeuntium; posteriùs recto intestino, & ossi sacro, cui toto ductu incumbit, & circumcircà fibris quibusdam vicinis partibus alligatur.

Parte superiore uterus duo habet ligamenta lata, membranosa, ac robusta, sed mollia, ut incremento augescentis sensim fœtûs successivâ expansione spatium relinquat, quorum primum in lateribus observabile pro expansione quadam peritonæi habetur, estque membranosum penitus, tàmque latum, ut cum tubis, ac testibus, nec non fundo confibulatum, uterum ossibus ilium annectat, vocatur hoc alitorme ob similitudinem alarum vespertilionum quam refert.

Ex hac uteri anatome constat ipsum ligamentis firmari, & roborari, ut in oneribus ferendis, expellendo fœtu, clamoribus, laboribus, & humorum fluxu ad hanc partem, nullatenùs per relaxationem invertatur, nec minùs hæc

hæc ligamenta rumpi possunt, quia à naturâ non constructa sunt ex chartâ empoireticâ. Insuper præter hæc firmissima vincula natura peritonæo totum munivit uterum præter venas, & arterias, quòd si quandòque peritonæum relaxetur, devolvitur, & decidit in partem inferiorem, aliquibus magis, aliquibus minùs. Præterea uteri figura aliis rotunda statuitur, aliis piriformis sed estò ad rotundam accedat, quò capacior sit uterus, tamen cucurbitæ fundo optimè assimilatur, quia fundus rectà deorsùm sensim angustiatur, collum verò uteri canalem oblongum, & rotundum repræsentat, inversa cervice: Ex hac igitur figurâ clarè patet nullo modo uterum inverti posse, cum ejus fundus amplior sit, & collum angustius, non invertitur itàque ut mactatorum animalium intestina à laniis invertuntur, non enim si ità procederet restitui posset, & præcipuè illis vanis medicamentis, quibus jactabundi authores uteros prolapsos restituisse gloriantur. Putârunt, credimus, vulgares medicos per relaxationem, aut ruptionem uterum è suâ sede inverti, non aliter ac tibiale invertitur. Non equidèm ab ignaro vulgo dissonat, quod inter naturæ miracula connumerant matricem per rimam magnam deorsùm non prolabi.

Nos uteri procidentiæ, quam vocant, causam proximam esse vaginæ, seu cervicis uteri annexûs fibrosi cum partibus vicinis solutionem statuimus; vaginæ nàmque uterinæ tunica rugosa est, mollis, laxa, & inæqualis ob rugas orbiculares, (ut major titillationis ab attritu in coitu voluptas percipiatur) nervosæ, sed nonnihil spongiosæ, fungosæque substantiæ: Ut non solùm penem strictiùs amplectatur, ac semen meliùs ad uterum deferat, sed etiam ut partus tempore infantem excludat. Ista membrana rugosa, seu tunica separatur à cervice, vicinas impellit partes, & deorsùm in pudoris sinum detruditur, ob loci dispositionem fit corpus orbiculare ex hac tunicæ relaxatione, & versus pudendum invertitur, quandòque extra propendet, quod uterum mentitur, bardosque decipit medicos. Sed quod pejus est, nonnulli imperiti hunc prolapsum quandòque pro uteri herniâ suspicantur. Observavimus nos in quadam muliere hanc tunicam totaliter è suâ sede divulsam, & gangrænâ penitùs consumptam, in qua post triste fatum culter anatomicus, quia medentes obstinatè uteri procidentiâ decessisse asseverabant, uterum minimè è suo loco prolapsum patefecit. Causæ occasionales possunt esse omnes illæ, quas in vulgarium causis recensuimus.

Prognosis.

Affectus hic rarò perniciosus est, attamen molestus, & opprobriosus, quia fœminis in deambulando impedimento est, ac Veneris dulcedinem, conceptionem quandòque & rectam menstruorum purgationem impedit, ac quendam fluorem concitat. Dùm recens est, & extra vulvam non proci-

procidit, facilius curatur, at si diuturnus fuerit in corpore cacochymo, & debili, ac extrà prolapsus, non nisi longo pòst tempore, & quidèm difficulter sanatur. Faciliter in junioribus, quàm adultioribus curatur, & præsertim, quibus etsi reponatur, levi de causâ iterùm procidit. Si dolor, febris, inflammatio, vel gangræna ab aëris alteratione, aut violentâ repulsione accedat, si subsequatur mensium suppressio, vel hysterica passio, convulsio, & alia gravia symptomata, fœminæ mortis causa est, & præsertim puerperis.

Curatio.

Tota prolapsûs curatio potissimùm in operatione chirurgicâ consistit: danda igitur opera, ut id, quod prolapsum est in suam sedem quamprimùm restituatur,& contineatur. Ad hunc finem obtinendum, ægram si per dorsum resupinam coxis altioribus dilatatis, reflexis poplitibus, pedibus divaricatis, constrictis natibus, & demisso capite in lecto collocabis. Postmodùm admotâ manu, tumor tepido inunctus oleo comprimatur ab ægrâ, obstetrice, vel chirurgo, & introducatur, ac in situm reponatur naturalem. Si uteri vagina partium vicinarum compressione nimiùm intumescat, præmittatur clyster, si flatus, vel stercus in intestinis procidentiam adaugeant; Si urina in vesicâ adsit, depleatur: Uterus nàmque inter intestina, & vesicam suam obtinuit sedem, id est inter stercus, & urinam) intestina enim vesica tensa, & repleta repositioni reluctantur.

Si uteri vagina intumuerit ex alteratione ab aëre externo frigido, & reponi non possit, adhibeatur fotus ex decocto *malvæ, althææ, seminis lini, fœnugraci, florum chamomillæ.* Vel fiat fotus *ex rore marino, salviâ, absynthio decoctis in aqua, & vini partibus æqualibus, aut coquantur folia, & baccæ lauri, menthæ, flores sambuci, summitates artimisiæ in vino astringente*, & fotus tepidè cum linteo applicetur. Si inflammatio adsit, tamdiù differenda est repositio, donec sistatur. R mito umore post fotum, priùs uteri vagina inungenda est mucilagine radicis consolidæ, & posteà asper entia pulveribus, qui asperitatem nullam habent, ne partem lædant, sed glutinandi magis, quàm adstringendi vi polleant, ut

℞ *Mastiches,*
Thuris ana ℥. ij.
Sarcocol. in lact. muliebri nutrita ℥. j.
Mumiæ,
Balaustior.
Lacrym. sang. drac.
Acaciæ.
Hypocystidis ana ℥. ß.
F. Omnium pulv. subtiliss.

Tumor sensim, & blandè reponatur, quòd si ægrè succedat, id peragat obstetrix bacillo crassiori obtuso linteolis involuto, vel intrudendo insuper gossypium in se involutum, formâ, & crassitudine muliebri sinui respondens, linteoque exceptum, ac vino rubro

 stipti-

ſtiptico imbutum, ſic abſque dolore, & violentiâ in propriam ſedem devolves.

Commendant aliqui tanquàm ſpecificum ad ſpontaneam vaginæ uterinæ repoſitionem ſuffitum *ex pelle anguillæ ſale condita, & in furno exſiccata, ac in pulverem redacta*, alii verò *ex ſtercore bubalo*. Multi naribus admovent beneolentia, & fœtida genitalibus ſubjiciunt, dummodo mulier hyſtericæ paſſioni non ſit obnoxia. *Rodoricus à Caſtro de morbis mulierum lib. 2. cap. 17.* ad uteri repoſitionem plurimùm conferre ſcribit, ut chirurgus cauterium actuale, aut aliud ferrum candens manu oſtentet, ac fingat eo uterum inurere velit; Ità enim natura contrahitur, & cum eâ uterus ipſe, tùm etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Ad hunc ferè modum *Zacutus Luſitanus* de quadam muliere narrat, quæ ab anno, & dimidio uterum prolapſum habebat ſummâ cum duritie, & poſt multa, & fruſtrà tentata præſidia nihil proficiens, ad ridiculum confugit: ſuppoſuit mulieris cruribus mures filo alligatos, quibus poſitis, & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens occurrit, & repentè uterus propriam in ſedem reductus fuit, & à malo inpoſterùm tuta remanſit. Verùm pace noſtri *Luſitani*, ipſe ratus fuit cum *Platone in Timæo* uterum eſſe animal ſenſu, & ratione particeps, quod facilè ab alio animali terretur. Quàm medicamentis indiga eſt vulgarium medicina, ut quandòque ſeriis incaſſùm tentatis, ad ridiculas inventiones recurrere cogatur pro morborum ſanatione! Quidam in hoc affectu vomitorium commendant, quia ad ſuperiora fit humorum revulſio, & eſtò hoc titulo proficuum eſſet, nihilominùs aliâ ratione metuendum eſt, hoc nàmque ſuas exerit vires magno impetu, & conatu, ac non minùs quàm ſternutatio uterum pellit. Imo experientia docuit ad partum difficilem, & fœtum mortuum excludendum nihil efficacius eſſe, quàm vomitorium exhibitum.

Poſtquàm uteri vagina convenienter fuerit repoſita, omni induſtriâ, & arte procurandum eſt, ut in ſuo loco contineatur: Mulier itàque in lecto collocetur aliquantulùm inclinata, cruribus extenſis, & ità coaptatis, ut unum alteri incumbat, & per octo, vel novem dies in hoc ſitu conſiſtat. Interim procurandum eſt, ne alvus ſegnior, vel laxior ſit; nàm ſi fæces duræ ſint, vagina in iis egerendis facilè prolabitur, fluida alvus laxat. Duo ſunt medicamentorum genera, quæ repoſitam uteri vaginam in ſuâ ſede retinent; quædam hanc in ſuo loco ſtabiliunt, & partibus vicinis agglutinant, & coaleſcere faciunt, ea ſunt medicamenta adſtringentia, & agglutinantia; quædam verò tantùm vaginam retinent, ne prolabatur, & hæc cura palliativa nominatur. Equidem verò, quæ fit curatio per agglutinationem eſt vera curatio, nàm ſolius naturæ eſt agglutinare continui ſolutionem, & ut hæc rectiùs, & faciliùs perficiatur, ea adhibenda ſunt

medi-

medicamenta vulneraria, quibus in vulneribus consolidandis, & enteroceclis curandis utimur. Hæc medicamenta adstringentia, & agglutinantia in hoc affectu cùm internè, tùm externè adhibemus, verùm cautè usurpanda sunt, si menstrua, statis periodis, fluant, ne supprimantur, & indè graviora proveniant mala: opportunum igitur hujusmodi remediis utendi tempus est, ubi menstruus fluxus præteriit.

Dùm sequentia adhibemus medicamenta, quies seriò imperanda est, caveat proindè sibi ægra à vociferatione, jurgiis, omnibusque illis, quæ tussim, aut sternutationem concitare valent. Sumat ægra bis, vel ter in die sequentem haustum adstringentem, & vulnerarium, ut

℞. *Herbar. herniariæ,*
Pilosellæ,
Stellariæ,
Bursæ pastoris,
Polygoni ana m. j.
Radic. consolid. mai.
Dictami albi,
Tormentill.
Bistortæ ana p. j.
Ros rubr. p. ij.
Nuc. cupressi num. jv.

Fiat decoctio in vini rubei lib. jv. vase optimè clauso. Non credibile est, quantùm valeat in uterinæ vaginæ procidentiâ hoc nostrum decoctum vulnerarium per os assumptum, qui experitur nos vera dicere fatebitur. Imo si per syringam in vulvam injiciat, compendiariâ utetur viâ pro talis affectus sanatione. Ad uteri vaginæ roborationem exhiberi potest sequens pulvis:

℞. *Radic. thapsibarbati ʒ. ij.*
Fol. myrti,
Sem. pastinac. domesticæ ana ʒ. j.
Rasur. c. c. &
Nucis mosch. ana ʒ. ß.
Ocul. cancr. præp. ʒ. j.
Corall. præp. ℈. ij.

Fiat pulvis, cujus dosis est ʒ. j. in vino austero.

Ad firmandam uteri vaginam in suâ sede, pessus sæpiùs renovandus eâ figurâ, quâ vaginam impleat, fiat ex spongiâ, vel lanâ, vel gossypio, vel ex petiis lineis, & sequenti imbuatur decocto, & in vulvam immittatur, ut

℞. *fol. myrt.*
Quercus,
Rubi,
Artemisiæ,
Matricariæ ana p. j.
Cortic. granator.
Cupular. glandi umana p. ß.
Balaustior.
Baccar. myrt. ana ʒ. ij. ß.
Succ. acaciæ,
Hypocistidis, &
Sarcocollæ ana. ʒ. j. ß.
Sang. drac.
Boli armeni,
Mastiches ana ʒ. ij.
Sumach. ʒ. j.
Alum. rocc. ℈. jv.

Fiat decoctum in paribus partibus vini austeri, & aquæ ferrariorum.

Interim umbilico, vel sub mammarum regione, aut utroque rene cucurbitulam cum multâ flammâ sine scarificatione admovent.

Ventri imponunt sequens emplastrum, ut

℞. *Radic. cyperi,*
Bistortæ ana ℥. j.
Gallarum,
Acaciæ ana ℥. ß.
Nuc. cupress.
Ossium dactylor.
Sem. myrtill. ana ℥. j.
Picis,
Colophoniæ ana q. s.
F. emplastrum.

Lumborum, & pectinis regioni tale applicant emplastrum.

℞. *Opoponac.* ℥. ij.
Styracis liquidæ ℥. ß.
Thuris,
Mastiches,
Picis,
Boli armeni ana ℥ ij.
Ceræ q. s.
F. Emplastrum.

Vel admovent *emplastrum contra rupturam, vel pro retentione fœtûs, vel unguentum comitissæ.*

Fiant suffitus ex pelle anguillæ, vel ex fœtidis. Suaveolentia, ut ambra, moschus &c. naribus non admoveantur; eorum enim odor non solùm ad nares pertingit, verùm etiam ad uterum, & non solùm præcipitationem inducere, sed etiam caput, & cor lædere, ac hystericas passiones excitare possunt, præcipuè si mulier his obnoxia sit. Prædicta remedia per duodecim, vel quindecim dies continuanda erunt.

Solent vulgares convenientes instituere purgationes, humores pituitosos leniter purgantes, ne uterum denuò præcipitent, post quas decocta exhibent sudorifica *ex radice chinæ, ligno guajaco, vel salsa parilia*, Sed optimum est *visci quercini lignum* admiscere, quod potenter exsiccat. Si hæc quæ attulimus non prosint, thermæ sulphureæ in Putolano, vel Insulâ Ænariæ efficacissimum erunt remedium, & rarum, quarum usu multas mulieres convaluisse vidimus.

Quòd si nulla perfectæ salutis spes supersit, tunc uti possumus curâ palliativâ, qua tantùm vagina in suâ sede retinetur, ad hunc finem *Hippocratis Zona* est adhibenda; hac enim sine procidentiæ periculo munitæ mulieres ambulare, muniaque quotidiana exercere possunt, & vagina ab externo non læditur frigore. Paratur autem hæc Zona ad eum fere modum, quo fasciæ pro hernia parari solent.

In deploratis procidentiis utilissima sunt pessaria forma rotunda, & tantæ longitudinis, & crassitiei esse debent, ut citra violentiam intrudi, vaginam tamen, ne iterùm procidat, retinere possint. Formantur commodissime è lævissimo suberis cortice, aut glomere è filo vel meliùs funiculo, & in cera liquida intinguntur, & ea obducuntur. Sint lævissima, aliàs attritu suo menstrua alba excitarent, vel maturam ad semi ..s ejaculationem impellerent, qua necessariò corporis vires debilitarentur. Fiunt perforata, ut menstruorum fluxus, vel salsus ichor ex utero profluens non impediatur. A ligantur que ligulâ serica n..unturque, ut commodiùs, quandò liber, extrahi possint, quod tamen rariùs fieri debet, & non nisi

nisi concubitus tempore. Hoc pessario adolescentulam munivimus, quam tanto malo ità lenivimus, ut à viro compressa concepèrit, gestàrit, & suo tempore natum in Lucem ediderit. His pessariis munitæ mulieres, vagina ità firmiter suo loco persistit, ut pedes ambulare, currere, saltare, sternutari, vociferari, rixari, equum, aut currum ascendere, pondera elevare &c. possint, & nullum tamen præsentient incommodum.

Bardi vulgares, qui uteri fundum inverti, & deorsùm prolabi, ac per magnam vulvæ rimam extra corpus procedere imaginantur, pessaria ad columnellæ formam, ut prolapsum uteri fundum in suâ sede retineant, efformant, non aliter ac columna fornicem fulcit. Verùm hæc pessaria ad columnellæ modum non habent, ubi suam stabiliant basim, sicut nostra, quæ uteri orificium non excedunt, & sunt depressa, ac perforata, veluti placentula, ac unius transversi digiti cum dimidio crassitiem adæquant, quorum circumferentia orbicularibus uterinæ vaginæ rugis adhærent, ipsamque vaginam, quæ priùs pendula erat, firmiter in suo loco stabiliunt. Multa miranda canunt vulgares de pessario in columnellæ formâ, sed non credenda; asseverant namque, ut mulieres conceptum retineant, utero gerant, pariantque absque eo, quod extrahatur, non impedire, imò etiam, si mulieres priùs propter uteri procidentiam concipere non potuerint, ut concipiant, auxilio est. Verùm nos adduci non possumus, ut credamus cum tali pessario in uteri fundo mulieres concipere, utero gestare, & parere posse, quin potiùs conceptum, gestationem, & partum impedire, ut consideranti patet. Pessaria juxta nostrum institutum confecta, ante coitum extracta, & post intrusa conceptionem non impediunt, ac gestationem, & partum, quæ si utique concubitûs tempore non extraherentur, impedirent, ut faciunt aliquæ devotæ mulieres, quæ intra uteri collum ad cervicem usque, quantùm fieri potest, spongiæ frustulum, vel petiam, ne concipiant, intrudunt, & post coitum extrahunt unà cum semine.

Peragrato jam universo microcosmo, ejusque descriptis tumoribus quò ad signa, genesim, prognosim, & sanationem, tempus nos monet exporrectorum ex trunco membrorum, manuum nempè, & pedum de tumoribus simili methodo pertractare, & huic nostro primo Chirurgiæ Tomo supremam imponere manum.

CAP. LXVII.

De Paronychiâ.

PAronychia Græcè, Latinè panaritium, tumor est ad inflammationem pertinens, verùm quandòque malignam carbunculi, aut anthracis naturam redolet, generatur in digitorum extremitatibus ad unguium latera.

Signa

Signa.

Facilè cognoſcitur paronychia, in principio enim adeſt dolor circa unguium radices exiguus, & adhuc tolerabilis, poſtmodùm augetur dolor vehementiſſimus, & exquiſitiſſimus, cruciatus intolerabiles, & incredibiles, tumoris, & ruboris præſentia, totus nàmque digitus maximè tumet, ut quater craſſitiem ſuperet naturalem, adeſt vehemens pulſatio. Quæ accidentia, ut dolor, & inflammatio ob nervorum conſenſum aliquandò ſe per totum extendit brachium, & ob nervoſæ partis conſenſum æger nec die, nec nocte ſomnum carpere poteſt, hinc deliria, quæ pendent à perioſtii inflammatione.

Tantus eſt in hoc tumore dolor, ut veteres hunc morbum *Rodentem Vermem* appellârunt, quia in eâ fuêre ſententiâ Vermem in tumore latere, imò eum nominatum magis exaſperari, ideòque nominandum non eſſe, nàm vermium inſtar maximo dolore corrodit, ac intolerabili, ſic ut noctes, atque dies ægros torqueat, & noctù maximè. Sed hæc tanquàm fabuloſa rejicimus.

Nùm mitis, aut maligna fuerit paronychia, ex accidentium remiſſione, aut vehementiâ deprehenditur; ut enim remiſſa accidentia affectûs levitatem oſtendunt, ſic eorumdem vehementia, ut plerùmque febris continua, intolerabilis cruciatus, nauſea, vomitus, quandòque deliria, lipothymia, vigiliæ, aliaque ſymptomata, ejuſdem pravitatem, & malum oſtendunt morem.

Paronychia ſuas habet differentias, nàm alia eſt ſuperficialis, alia profunda, illa cum exiguo dolore tantummodò extremas affligit partes; hæc verò nervos, fibras tendinoſas, perioſtium, & ipſa oſſa ſæviſſimis excruciat doloribus. Subjecti ratione alia extimam ſolùm cutem affligit, alia interiores partes, ut duræ matris proceſſum, perioſtium nempe, & os ipſum furtivo modo cruciat, alia manuum, vel pedum digitos apprehendit. Genuina prope unguem, ſpuria juxta reliquas partes oritur. Alia in unguis latere, alia in digiti dorſo, alia verò in ejuſdem ventre fit. Pollex huic malo obnoxius eſt, ſeu quod major ſit, ſeu quod præ reliquis injuriis externis, & laboribus ſit expoſitus, præcipuè cum ipſe ſingulorum reliquorum quaſi miniſter, & adjutor exiſtat.

Cauſæ.

Pro paronychiæ cauſâ aſſignant vulgares ſanguinem aduſtum, corruptum, & plerùmque malignum, quem natura ad digitorum apicem, à jecinore per viarum ambages, intellectui impoſſibiles, tanquàm ad ignobiliorem deponit partem, ac ibi inflammationem parit. Sed hæc vulgarium cauſa eſt nimis ruſtica, & trivialis; non enim docent, quomodò ſanguis aduratur, non aſſignant adurentem, & ſi aduratur,

quomodò non carbonizatur; Si corrumpitur, corruptorem ostentare deberent; in malignam si transit naturam, quomodò transit, & an ista malignitas sit occulta, vel manifesta: occulta quidèm, sed quomodo quandòque in paronychiâ brevi tempore cane pejus ossa corrodit, quod in aliis ab occultâ qualitate morbis non evenit, non assignant. Nonnulli ad humorum acrimoniam confugiunt, sed quinàm sint isti acres humores, non benè conveniunt.

Paronychiæ causa est ros ille inter fibras tunicarum, venularum, cœterarumque membranarum in digitorum extremitate diffusus, qui non rectus à partibus illis, vitium contrahit, aciditatem concipit, undè tumor, rubor, & initio levis oritur dolor, cunctatione intenditur, exaltatur aciditas, & in corrosivam, ac realgarinam transit naturam, & non secus ac potentiale causticum, hinc ab exordio sui centrale punctum invisibile ponit, & posteà ardentem concipit tumorem, ac maximis cum puncturis subjectam carnem corrodere incipit cum unâ ichoris guttulâ, & sensim maculam magnitudinis (O) efformat sub digiti cute, deindè vicinas partes nerveas, & membranaceas, ibidèm vasa omnia excidit, & exedit, periostium, & ipsum subjectum os corrodit, putrefacit, & mortificat.

Causæ externæ sunt digitorum contusiones, distorsiones, violentæ tensiones, festucæ digito intrusæ, puncturæ &c. non rarò hunc infelicem pariunt fœtum, quam ob causam sæpissimè mulieribus, & viris consuentibus paronychiæ accidunt, cùm acubus punguntur, & eò magis cùm postmodum aquâ punctus digitus humectatur.

Prognosis.

Paronychia, si prava, & maligna fuerit, curatu difficilis est, & non solùm ligamenta, vicinos nervos, os, & extremum digiti articulum, sed etiam interdùm totam corrumpit, & sphacelat manum, & nos mortem ex paronychia fuisse secutam in quamplurimis observavimus.

Curatio.

Vulgares tribus intentionibus paronychiæ curationem complent, primò, scilicet idoneo victu, quem tenuem, & refrigerantem laudant cum abstinentiâ à vino, carnibus salsis, frixisque cibariis.

Secundò materiæ antecedentis evacuatione, & à loco patienti retractione, undè in hoc vehementi affectu illicò humorem purgant melancholicum statimque etiam sanguinem mittunt, non solùm semel, sed etiam pluries, prout indicatio meliùs suadebit desumpta ex affectionis gravitate, corporis plenitudine, & habitu, ætate, & consimilibus. Locus autem sanguinem mittendi, vel erit ex brachio opposito, vel ex pedibus, servatâ rectitudine, cum sanguinis missione conspirant frictiones, cucurbitulæ, & alia auxilia. Verùm purga-

purgatio secundùm eorum opinionem non convenit, cùm sit affectus à sanguine non proveniens, præterquamquòd plerùmque adest malignitas, quæ a circumferentiâ ad centrum traheretur. Phlebotomia potiùs optimum esset remedium pro tanto morbo, cæterùm vel totus sanguis est adustus, vel tantùm ejus pars, si totus, is qui remanet, est ejusdem conditionis cum educto; si pars, quis pro his spondebit tantùm illam educi partem? Si sanguis est corruptus (ut aiunt) eadem militat ratio, præterquamquòd dicant, quomodò per phlebotomiam in naturæ gratiam reduci potest? A privatione enim ad habitum non datur regressus. Si malignus, præter eandem rationem, quæ militat, malignitas sanguinis missione non educitur, imò phlebotomia in morbis venenatis est veneno nocentior ipso, cùm ab ignobilioribus ad partes nobiles ipsum trahet venenum.

Tertiò tandèm localia auxilia patienti digito adhibent, eapropter repellentia, & adstringentia administrant præsidia, quarè digitum patientem in *acetum acerrimum* calidum pluries immergunt. Alii hoc idem præstant in *aquâ ferventi, ubi fabæ bulliunt*, si verò anni tempus fuerit æstivum, & dolor plurimùm cruciet, hoc efficiunt in *aquâ gelidâ*. Quidam utuntur *emplastro de gallis immaturis, vel de granatorum corticibus, vel linteo madefacto in limonum succo*, & patienti loco applicato. Verùm repellentia, & adstringentia parti affectæ imponenda non sunt, nè humor in parte impingatur, dolor augeatur, & nervi, atque os corrumpantur.

Si inflammatio nimis cruciet, applicant refrigerantia, ut *succum solani, plantaginis, Umbilici Veneris, lactuca &c.* Vel *ovi albumen cum oleo violarum mistum*. Si dolor affligat, sedantia commendant, ut *lac cum succo hyoscyami*. His peractis, si affectus ad suppurationem tendat, eam adjuvant maturantibus auxiliis, communiter utuntur *adipe suillo pluries loto cum aquâ rosarum, cui adipem gallinaceum vel etiam recenter lotum addunt*. Nonnulli applicant *fermentum vetus*. Genito pure, expectant, ut ex seipso disrumpatur abscessus, quòd si non eveniat, tandem ferro aperiunt, exiguo tamen facto foramine, ne pars exigui caloris multùm debilitetur, postmodùm locum digerunt digestivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo rosaceo, ac demùm cicatrizant.

Curativa paronychiæ indicatio consistit, ut stagnantes succi acres, & corrosivi corrigantur, emendentur, immutentur, resolvanturque, quorum assecutione optima medicamenta sunt absorbentia, & diaphoretica in morbi initio, & progressu, ut *stibium diaphoreticum, sulphur auratum diaphoreticum, tinctura antimonii, bezoardicum minerale, diaphoreticum in peracutis, bezoardicum animale, salia volatilia cornu cervi, viperarum, volatilia oleosa &c.* Purgantia, quæ succos acuunt, emetica, & diuretica acriora prorsùs proscribimus. Anodyna sudoriferis.

feris, & absorbentibus palmam præripiunt, nàm præterquamquòd symptomatibus, etiam succorum acrimoniæ succurrunt, eos immutant, & corrigunt, ac vi diaphoreticâ eliminant, coagulatos resolvunt, & fluxiles reddunt; ideòque hæc illis maritanda, & horâ somni propinanda optimè existimamus. Hujusmodi sunt *theriaca Cœlestis*, *laudanum opiatum*, *essentia opii*, *tinctura Nepenthes &c.* quæ etiam confectiones cordiales recipere possunt.

Non desint intereà topica, quæ sola quandòque sufficiunt apud vulgares. Verùm, ut diximus, repellentia, & acida, tùm aquea, & frigida, ut *acetum*, *succus limonum*, *solani*, *lactucæ &c. aqua gelida &c.* in quæ digitum immergunt patientem, exulent, qui succos coagulant, constipant, obstruunt, & ineptos ad refluendum in sua vasa reddunt; ideòque in paronychiâ omnia remedia applicanda calida esse debent. Sequentia in linteis madefactis panaritio imponi possunt, ut

℞. *Aqua theriacalis cum sp. Vini* ℥.iij.
Camphoræ gr. vj. *m.*

Vel

℞. *Elixiris vitæ* ℥.ij.
Balsam. Peruviani alb. ℥. ß. *m.*

Vel

℞. *Balsam. propriet.* ʒ. ß,
Olei sabinæ ℈. j. *m.*

Vel

℞. *Spiritus V. camph.* ʒ. j.
Spiritus flor. sambuci ʒ. ß.
Aqua flor. sambuc. ʒ j. ß. *m.*

Paracelsus laudat *vermem terrestrem* omnium maximè vulgarem, quem *lumbricum* vocant, & pluvialem, qui illius tempore extra terram prorumpit, & reverà vermis iste magnam virtutem, & mysterium tantum in se continet contra omne vermium genus, ex morbis orientium, & potissimùm in paronychiâ digitorum morbo, quæ vermium instar maximo dolore corrodit, undè hunc morbum veteres rodentem vermem appellârunt. Processus ejus ad hunc se modum habet:

℞. *Vermem jàm dictum parvum, aut magnum juxta personarum respectum. Nàm si homo senex, aut mulier existat, vel dolor ipse magnus, tanto major lumbricus assumendus est, ut morbum ejusmodi superare valeat. Superligandus est linteo digito, vel ei loco in quo dolor maximus existit, & maneat ibidem 24. horas, aut donec vivit: eo mortuo, curatus est morbus, & unà cum verme mortuus.* Non quòd hoc per incantationem, idololatriam, aut superstitionem fiat, sed ex naturæ viribus, & operationibus. Indè satis colligi potest Omnipotentem Deum nihil æquè parvum, simplex, vel deforme super terram creasse, contemptum nil, quod in hominum sanitatem esse non debeat. Idem Paracelsus commendat remedium ex externis putrefactivis curam agere, *porcorum stercore cum aceto decocto*, & imposito.

Si dolor, & inflammatio angit, hoc convenit cataplasma, ut

℞. *Flor. chamomill.*
Meliloti,
Sambuci, &
Fol. hyoscyami ana m. ß.

Sem. lini,
Fænugraci ana ℥. ij.

Coque in lacte vaccino, & applica. Vel applicetur cataplasma *de micâ panis cum oleo papaveris*, quod si neque hoc pacto sedetur, sed adhùc vehementer infestet, prædicto cataplasmati, addatur *hyosciami succus*, vel in eodem dissolvatur *quidpiam opii* juxta usus exigentiam.

Præstans est remedium *aqua spermatis ranarum*, si digitale ex corio multoties prius eâ intùs madefacto; & exsiccato, digito imponatur, per duas horas paronychiam enecat. Imò panaritium saltim in *aquâ sperniolæ* intinctum, sed in eâ immersione tanti excitantur in digito cruciatus, ut nisi patientem manibus fortiter teneas, vix cruciatus ferre possit.

Si paronychia maligna fuerit, ægroto propinanda sunt diaphoretica supra enumerata, præcipuè si anthracis, vel carbunculi naturam redoleat, vel *diaphoreticum Paracelsi cap.* 8. à nobis descriptum, vel alia alexipharmaca passim recensita, quæ venenum, & malignitatem obtundunt, & evincunt.

Si ad suppurationem tendat materia, ea adjuvanda est suppurantibus pluries à nobis descriptis; attamen si maligna fuerit, superponatur *emplastrum filii Zachariæ cum theriacâ* mistum, verùm non expectanda est perfecta suppuratio, & ut abscessus ex seipso rumpatur, nàm præterquamquòd malignitas, nunquam coctionem admittit, cutis eâ in parte admodùm densa est, & præcipuè quandò æger ob mechanicos labores callosas cum digitis habet manus, ità ut paronychiæ materia (quæ utplurimùm maligna esse solet) cùm nullo modo exhalare possit, majorem malignitatis gradum nanciscitur, & quandòque cum digito tumido unà manus, & brachium propter doloris vehementiam intumescit, & tunc parùm prodest incisio, nisi priùs materia cocta, & in pus conversa fuerit. Prætereà utplurimùm materia altiùs penetrat digitum, nec suppurantia per aliquot dierum spatium adhibita quicquàm juvant: incisio igitur statim à principio fieri debet, aliàs ex humorum concursu inflammatio, tumor, dolor, & pejora symptomata excitantur, ac ichor subjectam carnem, imò etiam ossa corrodit.

Fit incisio in internâ digiti parte secundum primæ articulationis longitudinem, & occurrit plerùmque macula una, & itèm altera ichorem, exiguâ tamen quantitate, exhibens omnis mali causam. Post incisionem absterso ichore statim linteum madefactum vini spiritu, ubi theriaca dissoluta fuerit, digito applicetur, manui verò, & carpo reduplicatum linteum defensivo imbutum imponatur, postmodùm curatio perficiatur sequenti abstergenti, & incarnanti, ut

℞. *Aloë. hepaticæ* ℥. iij.
Myrrhæ,
Thuris,
Sarcocollæ ana ℥. j.
Terebinth. claræ ℥. ß.
Mell. ros. col. ℥ ij. *m.*

Vel ea adhibeantur, quæ alibi descripsi.

cripſimus. Si unguis decidat, ſcabra renaſcitur.

Quod ſi hæc pars patientis, vel chirurgi negligentiâ in gangrænam, ſive ſphacelum tranſeat, extirpanda eſt. Mirum, cuidam puero, obſervavimus, à quo os primæ articulationis pollicis mortificatum volſella extraximus, illæſo digito, niſi potiùs naturæ opus committere, quæ ſæpenumero ſuâ ſponte oſſiculum ſeparat.

Si tandem in prava, & fœtida ulcera degeneret, vel in oſſium cariem, ut plerùmque evenit, ex capitibus de ulceribus pravis, & malignis, ac de ulcere cum oſſis carie eſt conſulenda curatio.

Cap. LXVIII.

De Vnguium Pterigio.

SÆpè accidit, ut, apertâ paronychiâ, ex aliquo unguis latere ſupercreſcat caruncula quædam, membranæ inſtar, dura, & nervoſa quæ ſupercreſcens, interdùm univerſum tegit unguem, & ex alio capite ab eodem ungue pungitur, & laniatur, quam ob cauſam ingentes ſæpè accidunt dolores: hujuſmodi caruncula græce appellatur Pterigium, latinè a quibuſdam pinnula, ut etiam non rarò contingit in oculis, ac eapropter appellatur oculi pterigium, latinè autem unguis oculi. Id non ſolùm accidit in manuum pedumque digitis, ſed ſæpiſſimè accidere ſolet in pollice tùm manuum, tum frequentiſſimè pedum, & licet hoc malum ſæpiùs ex paronychiis occaſionem ſumpſerit, præſertim neglectis, & non ritè curatis, tamen etiam abſque eo, quod paronychia præceſſerit, quandòque generari poteſt, cùm ex aliâ cauſâ occaſionem ſumat. Hujuſmodi autem pterigium non ſemper eſt uniforme, & unius tenoris, ſed etiam multiplex, & varium, non ſolùm quia quandoque eſt majus, & ferè totum occupat unguem, quandòque verò eſt mite, & facile curatu, interdùm verò contumax, & curatu difficile.

Signa.

Pterigium diagnoſticis non eget ſignis, nàm ut diximus, eſt caruncula, ſeu caro ſylveſtris in utroque unguis latere tùm manuum, tùm pedum ſupercreſcens, nunc in dextro, nunc in ſiniſtro, verùm frequenter in pedis pollice ſuam figit ſedem. Quandòque ità dolorem infert, ut patientem claudicare cogat, & ichorem fundit.

Cauſæ.

Pterigii cauſa eſt nutrimenti craſſities, & ſordities in parte vulneratâ, vel ulceratâ extra fibras in carnem ſylveſtrem concreſcens, ut videre eſt in ulceribus, quæ unguentorum craſſitie tractantur, niſi rectè à ſordibus abſtergantur, facilè in carneas tranſeunt excreſcentias. Cauſæ mediatæ eſſe poſſunt paronychia, contuſio, vulnus, unguis exciſio in latere cum carnis portiunculâ, cal-

ceamenta nimis ſtricta pedum digitos coarctans, unguis excreſcens, & intra carnis ſubſtantiam ſe inſinuans, eamque dilanians.

Prognoſis.

Affectus hic periculoſus non eſt, attamen chronicus quandòque eſſe ſolet, ac tunc diuturnitate tœdioſus; pernicioſus tamen erit ſi inflammatio in eo excitetur, vel aliquam nanciſcatur pravitatem.

Curatio.

Pro curatione tenui inſtituto victu, ſi periculoſus non ſit affectus, ſed mitis, & benignus, univerſalibus non indiget præſidiis, cùm nec febrem, nec inflammationem afferat. Quantùm ſpectat ad topica parti affectæ applicanda, ſi caruncula fuerit mollis, & carnoſa, primò diligenter eſt à ſubjecto ungue ſeparanda, & inter ipſam carunculam, & unguem, imponatur tenuis pulvillus ex filamentis conflatus, imbutus pulvere aluminis roccæ uſti. Poſtmodùm, ſi fieri poterit, brevior erit curatio, ſi tenui incidatur ſcalpello, & locus cicatrizetur pulvere aliquo cicatrizante. Si major fuerit caruncula, ut tota incidi non poſſit, tunc procurandum eſt, ut ſenſim erodatur his pulveribus, quos ſemper felici cum ſucceſſu præſcripſimus, ut

℞. *Salis armoniaci,*
Vitrioli, &
Alum. rocc. uſti ana ℥. j. *m.*

Vel

℞. *Pulv. ſabinæ, &*
Alum. uſt. ana ℥. j. *m.*

Et tamdiù hi pulveres applicentur ſemel in die, donec tota caro abſumpta fuerit.

Si dictis pulveribus uti nolumus, poterit abſumi caruncula *ſpiritu ſalis armoniaci*, quo nullus præſtantior in carnibus abſumendis reperitur, vel *oleo ſulphuris*, vel tandèm *ſpiritu mercurii albo*, aliquo ex his ſemel in die carunculam tangendo, cave tamen, ne inflammatio excitetur, vel nimis quàm decet, corroſio fiat. Si unguis nimis intra carnem ſe inſinuet, & curationem impediat, juxta partis exigentiam incidatur. Si pterigium fuerit pravum, & malignum, ea quæ malignitatem, & pravitatem evincunt, adminiſtranda ſunt, vitatis tamen purgatione, & phlebotomiâ, quæ multùm nocere poſſunt, & nulla melior erit curatio, quàm actuali igne carunculam cauterizare, & adurere, ubi inciſioni non fuerit locus.

Solet quandòque in hoc affectu ſanies quædam ſubtus unguem colligi, & ibi pervalidos inferre dolores; curandi tunc modus erit; ut quandò unguis ex aliquo latere incidi nequit, adhoc ut ſaniei prædictæ detur exitus, in medio ungue tenui aliquo inſtrumento, vel limâ foramen aperiatur, per quod prædicta expurgetur ſanies.

Breviter hic, & quaſi per tranſennam agimus de Ungue ſub carnem ſe defodiente, malum ferè vulgare hiſce in noſtris regionibus, non contemnendum tamen, quod ſæpè atrociora infert ſymptomata,

ta. Fit, cùm unguis, præsertim in latere pollicis pedis, nimis excrescit, & in suppositam carnem detruditur, & se insinuat, illiusque continuum solvit, fibras dilacerat, & scindit, ac caro extuberat. Curatio peragitur, si caro extuberans, & spatium illud, quod unguis excavavit momento aluminis usti, vel salis armoniaci exedetur, ut unguis in carnem profundiùs delapsus forcipe tuto secari possit, deindè consolidetur balsamo proprietatis.

Cap. LXIX.

De Pernionibus.

Datur peculiare inflammationis genus, quod à Græcis chimetlon, Latinis Pernio, vulgò Buganza, hìc spirone vocatur: est morbus pedum ex nimio algore, & calcaneum apprehendit, ac infestat. Dicitur Latinè pernio à membri pernicie, undè

Esse pedum dicunt vitium, cui pernio nomen,
Est à pernicie membri patientis id ipsum.

Signa.

Sub hyemis initio, calcaneo intentissimè perfrigerato, sequitur pruritus, & dolor, undè calcaneus rubet, & intumescit, pernionem in calcaneo esse dicas. Interdùm exulceratur, interdùm resolvitur, & licèt æstatis, & autumni tempore cesset, circa hyemis tamen initium revertitur.

Causa.

Perniones generari credunt vulgares ex materiâ sanguineâ non syncerâ, sed aliis admistâ succis. Ulcus, quod ex ipsis gignitur, non esse uniforme, & unius conditionis asserunt, nàm prætterquamquòd interdùm majus, interdùm minus, quandòque superficiale, sed interdùm sordidum, interdùm purum, quinimò plerùmque malignum, & non solùm subjectam exedit carnem, sed etiam ossa nudat, & artus devastat: sicuti quædam ex ipsis sunt magis, vel minùs rebellia, vel contumacia, & etiam sæva, & maligna; hinc fit, ut materia, & succi, à quibus excitantur, etiam sint varii, & multiplices, interdùm, scilicèt mitiores, plerùmque verò sæviores, & deterioris conditionis. In specie autem cùm majori ex parte pendeant à materiâ sanguineâ, utplurimùm tumores prædicti fieri solent mitiores, cùm verò sanguini admiscetur biliosus succus, quo magis hic fuerit mordacior, eò pariter magis sæva, & dolorosa excitatur affectio, accedens ad naturam phlegmonis erysipelatosi, cùm verò eidem sanguini admiscetur salsa pituita, facilè etiam ad ulcus prædicta affectio terminatur magis, vel minùs pravum, secundum quod magis, vel minus salsa erit pituita, cùm tandèm ex melancholico succo ortum

ducit

ducit affectus; omnium magis erit contumax, & rebellis, & si ad atrabilis naturam accedet, in ulcera prava, & maligna permutatur. Sed ô bella chirurgia! Ecquis idiota unâ horâ nolit chirurgus evadere, & inter Galenistarum proceres his quatuor humoribus de rotâ chirurgiâ differere? Certè absque labore, & studio, solo horum humorum commento cum honore hanc medicinam assequi poterit, cùm brevis sit, & compendiosa.

Pro causâ hujus inflammationis externâ frigus hybernum assignant, hoc nàmque credunt non solùm partem reddere debiliorem, & ad recipiendum aptiorem, sed dolorem majorem ad partem facere attractionem.

Pernionum frigus causa mediata est, cujus essentia in motûs privatione consistit; tubuli nàmque per quos succi vertuntur in gyrum, à frigore externo quasi coarctantur, corrugantur, & constringuntur, ac succi adeò tardiùs circulant, ut plus affluxûs, quàm commeatûs ipsis concedatur. Dùm succi liberum non aperiunt transitum, (non enim totalis succorum transitus feriatur, aliter nàmque coagulatio, & partis extinctio succederet) & aliqualis datur ingressus, & is facilior, quàm egressus, plus inferrur, quam effertur, obstructione partis intumescentia oboritur. Hinc partibus volatilioribus resolutis, reliquæ particulæ stagnantes acriores redduntur, & pruritus, seu formicationis sensus excitatur, cunctationque exaltantur, & fermentationem moliuntur, hinc incalescentiam, & ardorem inducunt, fit dolor à tubulorum corrosione, & ulcus succedit, tanquam ab igne excitatum.

Prognosis.

Affectio hæc multùm molesta, & dolorosa est, nec vitæ tamen periculum minatur, verùm semel in calcaneo sedem figens, postmodùm annuatim brumali tempore redit, adeò ut omni hyeme recidivos producit effectus. Quandòque resolvitur, & quandoque in suppurationem abit, & in ulcus transit sordidum, plerùmque cacoëte, & malignum, adeò ut pluries non solum subjectam carnem, sed etiam ossa denudasse, artus vitiasse, ac devastasse observavimus.

Curatio.

Pernionis curatio apud vulgares in sedando illam congelationem, & frigus extrahendo, velut sponte exhalet consistit. Inepti, quasi frigus esset ens positivum, & non mera caloris privatio! Sed de hoc fusiùs in nostrâ Pyrotechnia, & ibi. Quasi pernionis causa esset nuda eorum fictitia qualitas! Extracto frigore per calcanei immersionem in aquam frigidam, hîc vulgari eorum theoremate obliviscuntur: contraria contrariis curantur. Affectam quidam partem fovent *lacte dulci, in quo cocta fuerint ros marinus, origanum,*

num, salvia, ruta folia, & lauri baccæ, vel pedes *in aquam calidam* immergunt, *in qua rapa, præcipuè frigore antè congelata, cocta fuerit. Oribasius* commendat *sulphur vivum in tenuissimum pollinem redactum, & cum melle mistum.* Laudatur ab aliis, ut pars affecta aspergatur *cinere calceorum veterum.* Ad idem prædicant *decoctum umbilici Veneris.* Nonnulli commendant *cyclamini decoctum*, quinimmò *cyclaminum excavant, & oleo communi, & paucâ cerâ replent, postmodùm ad ignem concoquunt*, & eodem calido affectam illiniunt partem. Vel utuntur *decocto lupinorum in aquâ maris*, imò frequentem ablutionem ex aquâ maris simplici, actu tamen calidam multùm conferre credunt.

Si pernio exulceratus fuerit sequens commendant emplastrum, ut

℞. *Ol. ros.* ℥. ij.
Succ. ciclamini ℥. j. ß.
Adipis taurini,
Resinæ pini ana ℥. j.
Colophoniæ ℥. ß.
Spumæ argenti ℥ ij.
M. & cum paucâ cerâ
F. linimentum.

Ad idem valere asserunt *folia malicorii, & umbilici Veneris decocta, & contusa, ac unguento rosaceo permista.* Quotiescumque vulgares stercus, & sanguinem non educunt, ad ineptias confugiunt medicas.

Duplex pernionibus curatio debetur, una, scilicet præservativa, ne affectus prædicti denuò molestent, & annuatim recurrant; altera est curativa, quæ vindicandi modum, dùm actu divexant, docet, & hæc etiam duplex est juxta duplicem prædictorum affectuum conditionem, una enim ipsis antequàm exulcerentur, debetur, altera verò ad eosdem, postquàm exulcerati fuerint, dirigitur.

Quantùm ad methodum præservativam spectat vulgares ex *Aetio* præscribunt *sal subtilissimè tritum cum melle mistum*, & ex eis calcaneum fricant. Laudatur etiam, si accipiatur *myva acida cydoniorum, & hæc diligenter teratur, ac trita admisceatur cum adipe suillo*, & pariter ea prædictum illiniunt locum. Verùm his veteraneorum omissis medicamentis, dicimus multùm gloriosius esse hunc tumorem præcavere, quàm eundem curare, undè adventante hyeme, necessarium ducimus partes optimè muniri à frigoris injuriis, & succi in suâ vertigine conserventur, ne lædantur, quia, hiberno tempore accedente, succi aliquantulùm crassiores redduntur, canales constringuntur, & permeare nequeunt, hinc succi stagnare coguntur, & affectum producunt. Consequemur præservationem, si socci spiritu vini simplici, spiritu vini camphorato, crocato, vel aquâ Reginæ madidi induantur, & benè muniantur.

Pernionum actu infestantium curatio perficitur medicamentis, quæ tubulos à frigore externo coartatos laxant, & succos crassiores redditos fluxiles reddunt; eapropter calcaneus illiniatur *oleo ceræ, vel ex vitellis ovorum, juniperi, philosophorum, petræ, guajaci, vel spiritu*

vini simplici, vel crocato, camphorato, fuliginis, formicarum, aquâ Reginæ, vel tinctura castorei, seu horum omnium præstantissimum est *oleum terebinthinæ*. Præstans erit *emplastri de spermate Ceti* applicatio. Expertum, & à nobis inventum pro perniónibus infallibile remedium est *aqua Vitrioli* calida, qua si bis, vel ad summum ter madefiant, eos curabis, primâ namque vice pruritum, & dolorem sedat, ruborem aufert, ac tumorem resolvit, secundâ vice, incantamenti instar, morbum curat. Alii sequens parti applicant unguentum:

℞. *Sebi cervini,*
Ceræ,
Ol. violac. ana ℥. ß.
M. f. unguentum.

Vel *imple hoc unguento rapam excavatam, cooperculumque ejus abscissum iterum alliga, & madefacta stuppa involutam sub calidis cineribus percoque, tumque in pulticulam tunde*, & applica. Vel

℞. *Ol. violac. q. u.*

Frige in eo allium, & expressum abjice, oleo verò adde tantundem ceræ, & liquescant in unguentum.

Si perniones in ulcus abierint, & præcipuè sordidum, sequenti utere emplastro:

℞. *Pulv. gallar.*
Aristoloch. rotund. ana ℥. ß.
Minii ℥. j.
Merc. meteorizati gr. vj.
Litharg.
Myrrh. ana ʒ. j. ß.
Camphoræ ℈. j.
Thuris ℥. ij.
Ceræ viridis q. s.
M. f. empl.

Vel hujus loco substitui potest *emplastrum de Gratia Dei*. Verùm *fodicationum emplastrum Paracelsi* optimum erit, & tantùm superpositione ulcus curabis, hoc enim sanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, & remanens consolidat ulcus.

Cap. LXX.

De Roseolis.

Alterum etiam peculiare inflammationis genus reperitur, quod hyemis tempore manuum, & pedum digitos obsidet, & angit, ac vulgariter roseolæ simpliciter absque additamento, ad saltantium differentiam, appellantur, & quia in medio macula quædam subrubra rosam quodammodò referens conspicitur, roseolæ fuerunt appellatæ, quasi parvæ rosæ. Est affectio multùm molesta, pruriginosa, & dolorosa, verùm nunquàm in suppurationem abit, vel rarò in exulcerationem, nàm totum digiti spatium apprehendit, nec in unâ duntaxat parte colligitur. In hoc distinguuntur roseolæ à paronychiis, quæ in eisdem cùm manuum, tùm pedum digitis sæpè excitantur, ut diximus, circa unguium radices, & in iisdem non levibus cruciatibus suppuratio sequitur; roseolæ autem præter ungues toto ferè digito potiuntur, & nunquàm ad suppurationem deveniunt, licèt rarò exulcerentur. Ex his liquet roseolas esse tumores inflammatorios,

rios, interdùm sine ulcere ac rarò cum ulcere, hyberno tempore, & magis frigidiori, manuum, pedumvè digitos occupantes.

Signa.

Roseolarum signa ex dictis patescunt, nàm sunt tumores in manuum, pedumvè digitis secundum ipsorum longitudinem, & latitudinem, quandòque botuli crassitudinem referentes, ad subtrubrum tendentes, cum molestâ, & ingenti prurigine, quæ ægrum ad scalpendum invitat, ac compellit, post quod urens in parte calor, & subsequitur dolor, ulcere carent, estò quandòque sed rarò superficiale contineant.

Causa.

Roseolarum causa interna apud vulgares est sanguis non purus, & syncerus, sed biliosus, vel pituitosus, vel melancholicus; externa verò hyemale frigus. Verùm apud vulgares morbi omnes ex horum quatuor humorum combinatione fiunt, non aliter ac apud philosophos Epicureos omnia corpora ex atomorum combinatione.

Causa roseolarum coincidit cum pernionum genesi, differunt tamen hi duo affectus ratione loci. Roseolarum causam à mediatâ rimamur, nàm, adventante hyemis algore, in manuum, pedumvè digitis succi non totaliter stagnant, sed quoad partem, nec fluiditate pristinâ vertiginoso gyro volvuntur, tùm ob crassitiem, tùm quia fibrarum tubuli corrugantur. Hinc majori aggestione fit obstructio, subtiliores particulæ evanescunt, reliqui succi in ostam crassam degenerant, & ad circulandum inepti, eapropter majori mole augentur, & cunctatione acorem concipiunt, fit particularum motus inordinatus, acuuntur, & hostiles redduntur: undè tumor, pruritus intolerabilis, calor, & dolor in partibus excitatur. His omnibus rationibus addamus oportet, quòd causæ externæ non operantur, nisi in dispositâ materiâ; oportet propterea, ut præcedat aliqua partium imbecillitas, ob quam excipiendæ activitati externæ frigiditatis, modo jàm dicto reddantur idoneæ.

Prognosis.

Roseolæ nullam vitæ minantur perniciem, estò annuatim regerminent, quasi formæ Aristotelicæ de potentiâ materiæ educantur, adveniente brumâ, sed tantùm pruritus, formicationis sensûs, caloris, doloris, & tumoris ratione, ac digitorum deformitate earum curatio expetitur, verùm absque medicorum lucello.

Curatio.

Omittimus vulgarium de roseolis curationem, quia vana, & nullius efficaciæ sunt eorum medicamenta, imò potiùs malum adaugent, quàm aliquo modo leniunt.

Pro præservatione dicimus partes roseolis obnoxias priùs benè

muniri, antequàm algori committantur, ne lædantur; undè manus manicis ex animalium pellibus, & præcipuè ex lutrâ conflatis defendantur, pedes verò soleis, vel soccis vini spiritu imbutis foveantur, & adhibeantur calcei Gallorum, non Hispanorum more constructi.

Pro nostrâ roseolarum curatione dicimus juxta causas assignatas necessaria esse ea medicamenta, quæ stagnantes succos circulantes reddunt, & vasa corrugata relaxant, & cùm roseolæ, & perniones cognati sint affectus, illis horum medicamenta, quæ recensuimus conducunt; eapropter efficax remedium est affectos digitos *vini spiritu* colluere, hic enim non tantùm præservat, verùm etiam actualem curat affectum. Optimum præsidium erit, si digitos madefaciat æger *infusione lapidis medicamentosi* calidâ, sed certissimum, & infallibile erit *aqua vitrioli* cap. 2. de Inflammatione descripta, qua nos vulgò vitimur; hæc nàmque irritatum in parte vitæ spiritum sedat propter anodynum vitrioli sulphur, quo sedato, scalpendi desiderium, calor, & dolor feriant, & hinc concretos succos, & coartatos tubulos ad pristinum reddit statum vita, ac tuberositas subsidet. Commendant multi digitos inungi affectos oleo ex seminibus gossypii expresso. Digitos *in aquam spermatis ranarum* immergere proficuum experti sumus remedium. Expertissimum medicamen pro roseolis persanandis habemus, quod libenter absque invidiâ communicamus, hoc est *oleum murium recenter natorum per infusionem* in amphora in ventre equino, vel sole paratum, quo siquis bis, vel saltèm ter affectos inungat digitos, incantamenti instar roseolæ persanantur. Amabò, nequis despiciat, vel irrideat hoc nostrum medicamen tanquàm vile, & abominabile, illud nàmque in experientiam vocet, & nos vera dicere fatebitur. Is sciat Deum Omnipotentem nil abominabile, & deforme in hoc orbis amphitheatro creasse, tam contemptum, quod in hominum salutem non creârit.

In roseolarum, & pernionum curatione interna curatio non est contendenda, solis nàmque internis martialibus hanc affectionem abegimus. Igitur quæ obstructa referant vascula, medicamenta administranda sunt. Conveniunt etiam sudorifera, & volatilia, quæ stagnantes succos fluidiores reddunt.

Cap. LXXI.

De Myrmeciâ.

Illud animal, quod formicam vocamus, Græci Myrmeciam appellant, verùm chirurgi pro tumore formicam usurpant. O miseram humanæ sortis conditionem, sat non fuit omnium malorum lernâ undique stipari, ni dira animalia talpa, testudo, polypus, ranula, lupus, cancer, elephas, & alia accessissent, ut minimam

corpo-

corporis partem cruciatibus liberam reliquissent! Deficiebat exiguum illud animal, formica nempè, ut summam humanis ejulatibus imponeret manum! Dictus est hic tumor formica, quia ad contactum dolorem, & punctionem exhibet, qualis fit à morsu formicæ. Nonnulli cum myrmeciâ herpetem confundunt, sed perperàm, ut ex utriusque signis quisque facilè colligere potest.

Signa.

Si in manuum, pedumvè digitis, manu, brachio, pede, tibiâ &c. verrucæ humiliores, inferiùs latiores, superiùs tenuiores, durioresque, quæ radices suas altiùs figunt, una penes aliam, dolorem movent ad contactum, ut fit à formicæ morsu, colore nigricantes, vix magnitudine lupinum excedentes, & ex fricationibus flava emanat aqua, crustæ decidunt, earumque loco renascuntur aliæ maximo cum dolore punctorio, myrmeciam esse censebis.

Causæ.

In myrmeciæ assignandâ causâ vulgares acerrimè contendunt; quidam enim bilem assignant, alii pituitam bili commistam adducunt, alii verò pituitam salsam pro causâ materiali constituunt.

Fit myrmecia à sale acuto, & corrodente, in dies nàmque observamus hoc laborantes morbo in parte affectâ corrosione affici. Quomodò autem hoc fiat demonstrandum est: est *Aristotelis* doctrina multis in locis: *omne enim simile tendit ad conservationem sui similis, tàm secundum generationem, quàm secundum conservationem*, in dies namque videmus, quòd homo homines, leo leones generat, & sic de cœteris; contrà putredo putredinem, alteratio alterationem facit &c. ergò pari modo in casu nostro erit discurrendum. Tota itàque difficultas consistit in hoc præcipuè demonstrando, quomodò, scilicèt in nostro corpore salia generentur acuta, quam doctrinam sat tradidit *Paracelsus in libris de salibus*, pluribus in capitulis, & sic laconicè nos circa hanc materiam discurremus, dicendo, quòd quoties aliqua pars vitalis in nostro corpore persistens ob prohibitam transpirationem, & ob materiam occasionalem morbificam acutam, & nimis volatilem per cutis poros transpirare non potest, toties nullâ interpositâ morâ eadem pars ordinariam mutans simmetriam ex vitæ indignatione in sal acutum degenerat, undè per fibras transcurrens, alimentum ad talem particulam sustentandam adveniat, cùm eam reperiat plus justo excandescentem, illicò exaltatur, & in acutum convertitur sal, ac fit tumor in suo centro.

Prognosis.

Myrmecia est admodùm perniciosa, ac proindè non solùm difficillimè, verùm etiam diuturnâ

curationis; excisionem nàmque ób latissimam basim, cui adhæret, sine magnâ exulceratione non patitur, & tandèm in fœdam degenerat ulcerationem cum ossis carie, & ægrum in tabem perducere potest.

Curatio.

Totus curationis cardo consistit ad restituendam ad ordinatam temperiem partem affectam, nec non etiam salia illa acuta à parte tollenda, undè per has duas indicationes, internis, & externis præsidiis myrmecia curatur.

Interna sunt potiones, decocta sudorifica, balnea, medicamenta diaphoretica plu ries dicta, quæ salia acuta cicurant, & parti naturalem restituunt constitutionem.

Si ad tabem perductus fuerit æger *Mannam sancti Angeli montis Gargani, vel nostra Calabria ad* ℥. iv. *vel* v. propinare possumus, vel si fuerit pauper administrari poterit *syrupus rosf. solut.* qui pauperum manna vocatur, necnon quamplurima alia medicamenta juxta ægrotorum dispositionem, quæ pro tabe diximus.

Extrinseca verò quæ parti adhibentur, sunt unguenta, quæ describuntur, à *Paracelso in libris de Apostematibus, de formica cap.* 38. ut

℞. *Litbargyr. abluti* ℥. j.
Spernioli ℥. j. ß.
De liquerib. barba Iovis,
Succ. ex Nenuphare ana ℥. iij.
F. Ceratum sine cerâ,

Super pannum illine, & administra per noctem; refrigerat enim & morbum tollit, ut ampliùs non revertatur. Vel alio modo:

℞. *Aquæ rosar.* ℥. ij.
Resoluta camphora ℥. j.
Commisceantur.

Ad salia corrosiva dulcia, & innoxia reddenda, nullum præsentaneum remedium reperitur, quàm *oleum saturni in cella per deliquium*, vel *sal ejusdem saturni in aquâ rosarum solutum*, sed *mel ejusdem* præstantissimum est: ideòque in ulceribus corrosivis, quæ à sale proveniunt, præstans est medicamentum *mel, seu saccharum ex saturno elicitum*, sicut etiam in vegetabilibus saccharum vulgare acrimoniam, & rerum amaritudinem temperat, ac corrigit; ità mineralium & mercurii, arsenici tàm in magno, quàm in parvo mundo hoc Saturni saccharum mitigat, ac emendat.

Si in ulcerationem abeat myrmecia, & non resolvatur, curetur, ut ulcus, quòd si cum ossis carie sit conjunctum, ut sequenti capite regatur.

CAP. LXXII.

De Spinâ Ventosâ.

NOn solùm caro suam patitur apostemationem, verùm etiam, & ossa apostemantur; solent enim quandòque manus, pedisve digitorum internodia priùs mali mineram i. inflammationem, & corruptionem in ossibus contrahere, quàm circumducta caro in tumorem, se attollere. Hoc tumoris genus Græci Padarthrocacem, Latini

Latini ossis cancrum, sive ossis sphacelismum, & vulgares spinam ventosam appellant. Miserabile morbi genus, quòd priùs cane pejus ossa, quia densitate suâ magis resistunt, postmodùm carnes, quia raræ sunt, exedit, & corrumpit.

Signa.

Oritur in articulis extuberantia, cum prolixo, ac minimo gradatur auctu, inibi punctorius percipitur, in periostio dolor, sera accedit exulceratio, quia priùs ossa, mox periostium, & tandèm caro morbi sævitiem sentiunt. Ulceris foramen est valdè exiguum, labiola pallent, materia ex carioso ulcere manans est oleosa, pinguis, & maximè fœtida, aliquandò flava, subviridis, sed utplurimùm tenuis, & fluida, puris ac plus puris ex tali effluit ulcere, quàm ipsa ulceris conditio patitur ob latentes cuniculos. Caro esse solet mollis, spongiosa, fungosa, at minimè, ut in hypersarcosi ulcerosâ est, in superficie sublivida, ac pallida deprehenditur.

Adesse in tali ulcere os cariosum, cognoscitur 1. Autopsiâ. 2. Ex pure profluente, quod tenue, oleaginosum, flavum, & graveolens est. 3. Si ulcus sit vetustum juxta *Hip. aph.* 45 *sect. 6. In ulceribus annuis, aut etiam diuturnis, abscessum cum esse communicari necesse est, & cicatrices cavas fieri.* 4. Si ejus coalescentia sit difficilior, aut post coalitionem suâ sponte, iterùm aperiatur. 5. Si caro circumducta flaccida, pallida, & livida observetur. 6. Si supra turundas, vel emplastra macula nigra appareat. 7. Si admoto specillo asperitas in osse percipiatur, imò si hoc ab illo perforari videatur.

Causa.

Vulgares Galenici proximam hujus affectûs causam in pituitâ crassâ rimantur, & ad hujus confirmationem in mediô statuunt pueros, qui utplurimùm huic sunt obnoxii morbo; hi enim in hunc incurrunt, quià à parentibus languidis, & pravo habitu præditis vitiosa prima sumpserunt principia; tùm quia infantes, & pueri pituitosi sunt, & ægrè his repurgantur, undè post imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hanc labuntur affectionem; nàm illa pravæ conditionis materia non expurgata ad articulos, tanquàm ad emunctoria, vel ad ignobiles partes se exonerat, & hujusmodi in ossibus vitium producit. Verùm allucinantur, delirantque vulgares in pituitâ, quæ nunquam ossa exedere assolet, sed potiùs in ipsâ spicula obtunduntur. Minùs bardè dixissent, si in pituitâ salsâ cariei causam collocassent, & cum hac etiam extra rem fuissent locuti; sal enim in pituitâ potiùs conservatur, quàm exedit, nisi fuerit exaltatus. Consultiùs dixissent ab humorum acrimonia, ut sic ossa singulariter cariari. Quod dicunt de infantibus, & pue-

& pueris esse pituitosos, ideòque post imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hunc labuntur morbum, verum est hos esse pituitosos, sed non quia pituitosi sunt in hanc labuntur affectionem, sed quia vias habent nimis laxas, per quas pituitosus, qui dicitur humor decurrit, nec validam habent expultricem, nam ad expultricem validam efficiendam partium robur, & compactio esse debet aliquàtulùm densa, & sicca, quæ non reperitur in infantibus, & pueris.

Cariei genesim non per congestionem, sed pravorum humorum defluxum fieri contendunt à cerebro, ventriculo, hepate &c. quia natura in cacoëticis noxios succos à partibus robustioribus perpetuò ad viles, debilesque deponere studet: Sicut in Republicâ Magnates, & Potentiores in debiliorem plebem gravia deponunt onera. Hi sciant inepti malum esse topicum, & non per descensum, ut chymici loquuntur, à cerebro, ventriculo, hepate &c. impertitum, ut fabulantur.

Cariei causa juxta nostram sententiam in spinâ ventosâ est ros ille in periostio diffusus, qui à partibus illis non regitur, & vitali non illustratur aurâ, derelictus, & ferè extra vitæ jurisdictionem eliminatus stagnat, vitium, & aciditatem contrahit, undè ab acido intolerabiles excitantur dolores, periostii fibras contrahendo, & convellendo, quasi à spinæ punctione, & quia dolores tensivi, ad flatum, sive ventositatem referunt ægri, & vulgares hunc tumorem spinam appellavêre ventosam. Cunctatione hic ros aciditatus, quia nutritioni, & resolutioni ineptus est, stagnat, & cum succis intùs contentis commiscetur, ac necessariò fermentalem concipit motum, intenditur, exaltatur, fitque corrosivum sal, non secus ac causticum potentiale, periostii fibras exedit, gravissimum excitat dolorem, ipsasque corrodendo, & dissolvendo fibras tendinosas, ossium poros invadit, quæ primò dissolvit, corrodit, putrefacit, & mortificat, tandèm carnem exedit, fitque ulcus. Eodem pari modo caries ulceribus diuturnis, tanquàm pessimum symptoma, accedere solent, ab ulceris acido exaltato in sal corrosivum, & causticum, quod in primis carne, venis, ac nervis excesis, ossa tunc cariosa fieri necesse est, ut *sect. 6. aph.* 45. *Hip.* inquit.

Prognosis.

Spina ventosa curatu difficilis est, diuturna, & periculi plena, præcipuè in corpore debili, & pravis scatente succis. Perniciosa est, ubi juncturas, atque ossium capita, quàm ubi internodia corruptione laborant, apprehendit, utpotè quibus remedia cariosum superantia os commodè non applicare licet. Pessima tumoris soboles, siquidem multis confirmatum est experientiis omnes sic ferè affectos, ac in puerili ætate constitutos, radicali humido dissipato contabescere, & misera,

ſerabiliter vitam finire, pus nàmque infinitè profluens ægrum cum morbo commoriturum portendit, præſertim ſi cum aliis malis indiciis enervatæ languentis vires appareant, & principali morbo necroſis accedat. Hoc tumoris genus exercitatos, & eruditos exquirit chirurgos, illoſque acriter fatigat, omnem ſolertiam habet irritam, & curantis hominis omnem eludit, irridetque laborem; eapropter tenellos infantes à matris ubere rapit, quòd ſi quandòque aliquis ſupervivat, à mutilatione non evadit, & ſi curantis chirurgi ſolertia mutilationem effugiat, vix ſaltim vitari poteſt, quin in motûs abolitionem, aut depravationem incurrat. Verùm tanta ægrorum laniena non chirurgiæ culpâ, cùm ipſa conjecturali modo non procedat, ſed nudam contemplandam, & manibus palpandam ſe exhibet, provenit, verùm profeſſorum defectu; ſunt chirurgi Neapolitani vulgares, (pauciſſimorum pace ſit dictum) qui legere, & ſcribere neſciunt, ac parùm, vel nihil à tonſoribus diſtant, & quod magis dolendum, non reperiuntur hodiè tonſores, nàm omnes ſunt chirurgi.

Curatio.

Vulgares ſpinam ventoſam hac methodo curant: ſi patientis vires fuerint enervatæ, tunc totum opus naturæ committunt, & interim optimos cibos, maximique nutrimenti exhibent (verùm *corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*,) donec conſtantes evadant: ſi verò validæ fuerint, patientem purgant pilulis de tribus, vel Arabicis, vel meliùs propinant ſyrupum de ſpinâ cervinâ, qui ab articulis trahendi energiam habet. Deindè ſani cubiti venam ſecant, ſed qua ratione id faciunt, ipſi videant. Ad exſiccandum pravos humores in corpore genitos, qui malum perennare poſſunt, ſalſæ parillæ, & radicis chinæ cum guajaci cortice decoctum ad plures exhibent menſes.

Si tumor non ſit ruptus, illum aperiunt, ut oſſa obſerventur denudata, non quidèm ferro, ne nervoſa attingantur corpora, ſed parvo facto foramine, gentianæ radice, vel mitioribus cauſticis patefiant, ubi detecta apparent, oſſis corrupti partem auferunt, integrumque conſervant. Auferunt oſſa duplici modo, vel chirurgiâ, vel medicamento, hoc nàmque naturam ad oſſis carioſi ſequeſtrationem irritari dicunt, quia oſſe carioſo exiſtente, ulcus ſanari, carnem ſanam ſupercreſcere impoſſibile eſt. Tollunt ab oſſe cariem ſcalpro exciſorio cum malleo, ſtatuariorum more. Si oſſis caries altiùs deſcendat, os perforant terebrâ, tribus, vel quatuor in locis ſcalpro percurrendo cum malleo à foramine in foramen. Totum corruptum os ablatum eſſe ſignum eſſe dicunt, quandò cruor ſuccedit, & tunc ab opere ceſſant.

Quandòque os carioſum adurunt, ut corruptum omni alimento, & humiditate deſtituant; ablato enim nutrimento, naturam faciliùs

citiùs sequestrare, quæ sequestranda sunt, aiunt. Idem perficere dicunt medicamenta siccissima, & frigidissima, qualia sunt ex *hyoscyami foliis, & semine cum atramento sutorio usto contusis.* Similiter *radix ireos, peucedani, aristolochiæ, folia ficûs, papaveris sylvestris, euphorbii, squama æris, ærugo, aqua aluminosa magistralis,* quæ sæpiùs os cariosum madefaciunt, & cariem absque dolore curare scribunt. Vel tandèm ferro candente os adurunt, quia ignis maximè omnium exsiccat, & corroborat, & adustionem tamdiù repetunt, donec perficiant opus. Verùm candens ferrum dolorem, fluxionem, & inflammationem excitat, & ob loci affecti angustiam non rectè adaptari potest, ac proindè caro exuritur, & nervosæ partes læduntur. Sed nè ichor ex ustione resiltans circumsitas lædat partes, tenuissimis filamentis, vel tenerrimis spongiis illum excipiunt. Ustionis terminus est, donec os prorsùs siccum fiat, post ustionem decenter factam, os ab inflammatione, & dolore vindicant aquâ rosarum cum oleo rosaceo, vel violarum, ovi albumine stuppâ exceptis, & applicatis, postmodùm sedato dolore, & vindicatâ inflammatione, ad ossis separationem procedunt, & tandèm sarcoticis ulcus carne replent.

Pro nostra spinæ ventosæ curatione dicimus, quòd quò citiùs curatio instituitur, eò meliùs perficitur, nec exulceratio expectanda est, sed à tumore inchoanda, ut materia corrosiva in eo contenta educatur, & ossium caries per abditos cuniculos non crescat eundo, nec alio modo ossa à carie liberari possunt, nisi ad ea perveniatur: ante omnia igitur eò incumbendum est, ut per incisionem ad partem affectam deveniamus, ad ossa carie affecta denudanda, quod etiam militat de rupto tuberculo, ut ossa cariosa sub oculos veniant, verùm magnâ solertiâ id faciendum, ne venas, arterias magnas, membranas, & tendines discindamus. Hinc statim cultro incisorio simplici utendum est, nec cunctandum, ne malum pejoret, imò ulceratio cum suis labiis induratis aperienda est, & abscindenda: sectio itaque per ossis longitudinem usque ad ipsum os facienda est. Si patiens cultrum exhorreat, causticis benignioribus res peragenda est, & inducenda est eschara, quousque os denudatum appareat, tunc medicamenta os lævigantia adhibenda sunt; non enim natura os periostio amicit, donec cariosum persistit, ideòque pars cariosa tanquàm mortua separanda est à sanâ, & vivâ, cum qua nec coalescere, nec diù subsistere potest, quin eandem itidem inficiat, & ad parem sensim deducat cariem.

Ossa lævat præ cæteris *spiritus mercurii albus, deindè spiritus salis armoniaci, vel sulphuris per campanam,* qui juxta curantis libidinem bis in die repetatur, & quidem plumaceola in eo imbuta imponatur; hi nàmque spiritus volatilitate suâ, quâ agunt, ossa lævigant, & corrosiva salia hebetant.

Cele-

Celeberrimum est remedium, quo *Paracelsus* ossa corrosa restituit, ut

℞. *Ol. de camphorâ per albumen Ovi preparati, &*
Ol. Caryophyllor. ana ℥. ß.
M. & utere.

Præstans est euphorbii tinctura n. d. qua nos in hoc affectu utimur, ut

℞. *Euphorbii* ʒ. ij. ß.
Radic. peucedani,
Aristoloc. rotund.
Bryonia ana ℥. ß.
Myrrha, &
Aloës ana ʒ. ij.
Caryophyllor. ʒ. j.

Infunde in aqua Regina Hungaria lib. ß. per quinque, vel sex dies, deindè colaturam serva. Tincturâ hac placentulæ ex filamentis imbutæ bis in die in ossibus cariosis repetantur, quousque os læve appareat, & periostium superexcrescat. Vel ossibus cariosis applicari potest *bryonia trita, vel aristolochia rotunda* in cataplasmatis formâ, vel *peucedani radix* in pulverem imposita, vel tandèm *euphorbii pulvis (* gummi est euphorbium *)* verùm magna cautio in hujus applicatione adhibenda est, nàm penetrat, inflammat, exulcerat, & violenter abstergit, ideòque eo utentes, ne vicinas corrumpat partes, necesse est linimentis, aut ceratis communire corpus, quo ossa investiuntur.

Nonnulli in ossis cariosi curatione, parùm supradictis remediis proficientibus, ad ignem actualem confugiunt, & reverâ quod non sanat ignis incurabile est juxta Hip. aph. & sic sæpè succedere solet curatio; verùm quia ægri pavent, timentque ignem, & persuaderi nequeunt ossa non sentire, non semper hæc operatio perpetrari potest. Verumenimverò estò ossa non sentiant, partes ossibus vicinæ, membranæ, tendines, nervi & similes ab actuali igne læduntur, & intolerabiles patiuntur dolores, augeturque malum ex frequenti ignis applicatione, nàm unâ vice id præstare non potest, nec laudabilem affectum producere solet. Tandèm nihil proficientibus generosis, optimisque remediis, nullum est certius, & utilius, quàm ignis, modò ab experto chirurgo ustio instituatur, & deindè os igne actuali aduratur, & ne dolores, fluxiones, inflammationesque insequantur, ac membranæ, tendines, nervi &c. attingantur, lædanturque muniantur oportet, & deindè olivare cauterium ignitum per ferreas, aut plumbeas fistulas injiciatur, quæ ne incalescant, plures esse oportet, sæpèque mutentur.

Præter topica, interna medicamenta ad curationis festinationem propinari debent, inter quæ lenia cathartica commendamus, & præcipuè sequentem Barbette compositionem magnifacimus, ut

℞. *Rad. consolid mai.*
Osmund. regal.
China,
Salsaparill. ana ℥. j.
Cortic. lig. guajac. ras. ℥. ij.
Rhabarb. opt. ʒ vj.
Fol. sen. mundat ʒ x.
Agarici leviss ʒ. vj.
Caryphyllor. ʒ. j.
Cinnam. ʒ. ij.

Infusa horis 24 in suff. quantitate aquæ hordei tepidæ coque lento igne, & expressioni lib. iv. adde.

Syr. de symphyto fernel. ℥. jv.

M. f. apozema.

Sumat ejus æger ætatis adultæ ℥. iij. jv. v. leniter purgabit, curationem promovebit, & à novo morbo præservabit.

Intereà ea non desint medicamenta, quæ salia corrosiva cicurant, attenuant, resolvuntque per diaphoresim, aliosque naturales ductus, & sic facilè os cadaverosum ad expulsionem sollicitatur, hujusmodi erit *china, ligni visci quercini, aliorumque lignorum decoctum*, similiter *antimonium diaphoreticum, sal volatile viperarum, c. c. cardui sancti, succini, eboris &c.* Sed lege *Tomum 2. de Ulceribus cap. 21.* ubi fusiùs agimus *de Ulcere cum ossis carie.*

Cap. LXXIII.

De Clavo, & Callo.

IAm tandem, Superis faventibus, à capite ad extremos corporis artus sensim devenimus, ad manus, scilicèt & pedes, quorum duos hîc tantùm describemus tumores, clavum nempè & callum. Est clavus dura quædam excrescentia, colore albicans, rotunda, quæ clavi capitello non absimilis cuti infixa videtur, ut clavus ferreus pungit, undè ipsi nomen obtigit, ac plantis, digitisque pedum enascitur; callum verò est quædam summæ cutis durities in volis, manuumque digitis.

Signa.

Clavus facilis est cognitu ex tuberculo duro profundiùs in pedis digitis, vel plantâ latente; præterquamquòd ex ægri relatu patescit. Patet etiam, quòd centrum quoddam veluti foramen, seu punctum habeat, formâ sit rotundâ, & clavi capitelli instar est cuti infixus, ejusque durities ad periostium usque penetrat, dolore interdùm pungitivo ità fuerit, veluti clavus ferreus infixus, ut gradienti molestiam ferat.

Callus visu, & tactu cognoscitur, cutis nàmque dura, & fere ossea est, doloris expers, & eltò cultro abscindantur tactûs sensus est abolitus.

Causæ.

Vulgares Galenici clavum ab humore pituitoso, & melancholico fieri existimant, mediante calcei pressurâ, attritu intertrigine, labore &c. De callo verò eandem repetunt næniam produci, nàmque ab eisdem humoribus, pituitoso, scilicèt & melancholico etiam credunt, mediante pressu, attritu, intertrigine, labore &c. Verùm modum, quo clavus, & callus oritur, non docent. Maledicti sint tales humores, qui tot veterenarios fecêre chirurgos.

Clavum fieri existimamus, à prohibitâ transpiratione per impeditum fibrarum motum, quæ à corpore duro comprimuntur, quasi dila-

dilacerantur, situmque mutant, quibus pressiùs sibi invicèm coagmentatis, ac superimpositis, & coacervatis, sub ipsis nutrimentum per poros evaporari solitum post nutritionem, aggestum per arcta interstitia evaporari nequit, & in clavi duritiem abit. Causæ externæ, & occasionales sunt compressio à novis, & arctis calceis pedum digitos comprimentibus, & coartantibus, multa, & diuturna ambulatio, ac continua statio.

Callus oritur ab impedito fibrarum motu sub cute, quæ ab instrumenti durioris, & insoliti contrectatione comprimuntur, situm mutant, invicèm conglomerantur, & exsuccæ fiunt, quia succus alimentitius post manuum sustentationem per has fibras, & indè per cutis poros obliteratos insensibiliter resolvi non potest, hinc cutis spissior evadit, & tandèm in callum, eo loci ubi congestus fuit, convertitur. Occasionales causæ sunt diutina instrumentorum laboris contrectatio, ut sunt ligo, aratrum, bipennis, grandiores malleí &c.

Prognosis.

Clavus non est curatu facilis, nàm quandò semel est enatus, vix sponte evanescit, sed duriusculâ, & solida radice semet intrò figit ad periostium usque & osseá membraná constare videtur, chirurgum spe sua frustatur, undè post dexteram excisionem semper recrescit, dolorem sæpiùs movet, & claudicare facit; at si incautè exscindatur, maximum periculum oboriri potest, ut spasmus, convulsio, delirium, quæ symptomata acerbum excipit funus.

Callus recens, cùm sit affectus cutaneus, facilè curatur, nullumque infert periculum, nisi incautè exscindatur, præter manuum defœdationem; inveteratus verò difficillimè, cùm fibræ semel unitæ, & constrictæ iterum dissolvi, dilatari non possint.

Habere in manibus callos, & in pedibus clavos, bonum, quia à chiragrâ, & podagrâ liberat; significat enim manibus labores exercere mechanicos ad communem vitæ usum necessarios, & pedibus ire ad comparandum ea, quæ ad vitæ sustentationem spectant, adimpletur sic Catholicum illud Dei præceptum: *In sudore vultûs tui vesceris pane tuo*, id est in manuali labore sudorem exprimente vitam perages. Verùm sunt quidam in hoc mundo homines, qui sine molestiâ, delicatè, molliter, & voluptate itâ alienâ vivunt quadrâ, ut probrosum, & indecorum existimationi censeant instrumenta mechanica summis attractare digitis, ne expolitæ, læves, & rugosæ obcallescant manus, imò odoratis saponibus, aquisque cosmeticis eas abluunt, ut cutis asperitatem leniant, lævem, subtilem, & nive candidiorem reddant, sed horum manus non possunt, non putere rapinis. Sed quod magis, sunt alii, qui plebeorum more pedibus ire per urbem molestè ferunt, ne in pedibus clavos con-

trahant, & ut suum statutum, & nomen præferant, magnificis vehuntur equis, & carpentis ad loca, quæ petunt, estò paucissimis distent passibus. Nonnulli uno trahuntur equo, sed *trahit equus asellum*, alii ob grave peccatorum pondus ad unum trahendum virum, duo equi, vel quatuor, vel sex requiruntur. Sed justus Deus hos suos castigat servos, eorumque plerosque invisibili carnifici, nempè chiragræ, & podagræ tradens.

Curatio.

Callosas manus vulgares curant per emollitionem, tenendo eas in aquâ calidâ simplici, vel in decocto, vel balneo ex herbis emollientibus, deindè callum novaculâ abscindunt, vel abradunt. Vel emplastro de mucilagine emolliunt, eumque deindè scalpro auferunt. Nonnulli ad cauteria potentialia confugiunt, verùm magnum vitæ periculum inferunt, ac proindè meritò repudiamus.

Clavum duplici modo curant vel medicamentis, vel instrumentis. Balneant pedes decocto ex herbis emollientibus parato ad plures dies, postmodùm in subtiles taleolas clavum exscindunt, absque eo, quod hæmorrhagia excitetur, demùm ad plures dies *folia sedi majoris viridi pelliculâ exuta* bis in die applicant, repetuntque. Alii *nigellam ex vetere urinâ* imponunt, loco priùs scarificato, vel *mel cum alumine decoctum* superponunt. Commendant *emplastrum viride*, *Vigonis cum quadruplo mercurii*, *Gratia Dei*, *diachyl. cum gummatibus*. Nonnulli excisionem moliuntur, alii causticis utuntur, & sequens multùm extollunt:

℞. *Cantharidum*,
Vitrioli, &
Castorei ana ʒ. ij.
Cum terebinth. m.
Et f. emplastrum.

& clavo balneato imponatur. Vel hoc alio modo:

℞. *fæcis vin. usta*,
Calcis nondum aquam experta,
Visci ana ℥. j.
Cum lixivio m.

& clavo applica. Sunt qui *sulphur citrinum pulverisatum* clavo inciso imponunt, attamen priùs locum gummi ammoniaco muniunt, & desuper bis, vel ter accendunt, & deindè cum radice clavum extirpant. Verùm hæc remedia pro curando clavo, ægrum interficere possunt, excitant nàmque inflammationem, gangrænam, & tandèm necrosim.

Nostra de callo curatio consistit, ut fibræ naturalem adipiscantur situm, & alimentitius succus post partis nutritionem insensibiliter resolvatur, ad quem finem præter interna, volatilia succos attenuantia, externa topica emollientia fibras cataplasmata conducunt, ut *ex floribus chamomillæ*, *meliloti*, *seminum fænugræci*, *foliorum malvæ cum lacte cocta*, & sæpius applicata. Non desint balnea, & manuum immersiones, ex emollientibus parata, ut postmodùm callus abscindatur. Laudatur *succus sedi majoris*, *vel nicotianæ*. Summoperè